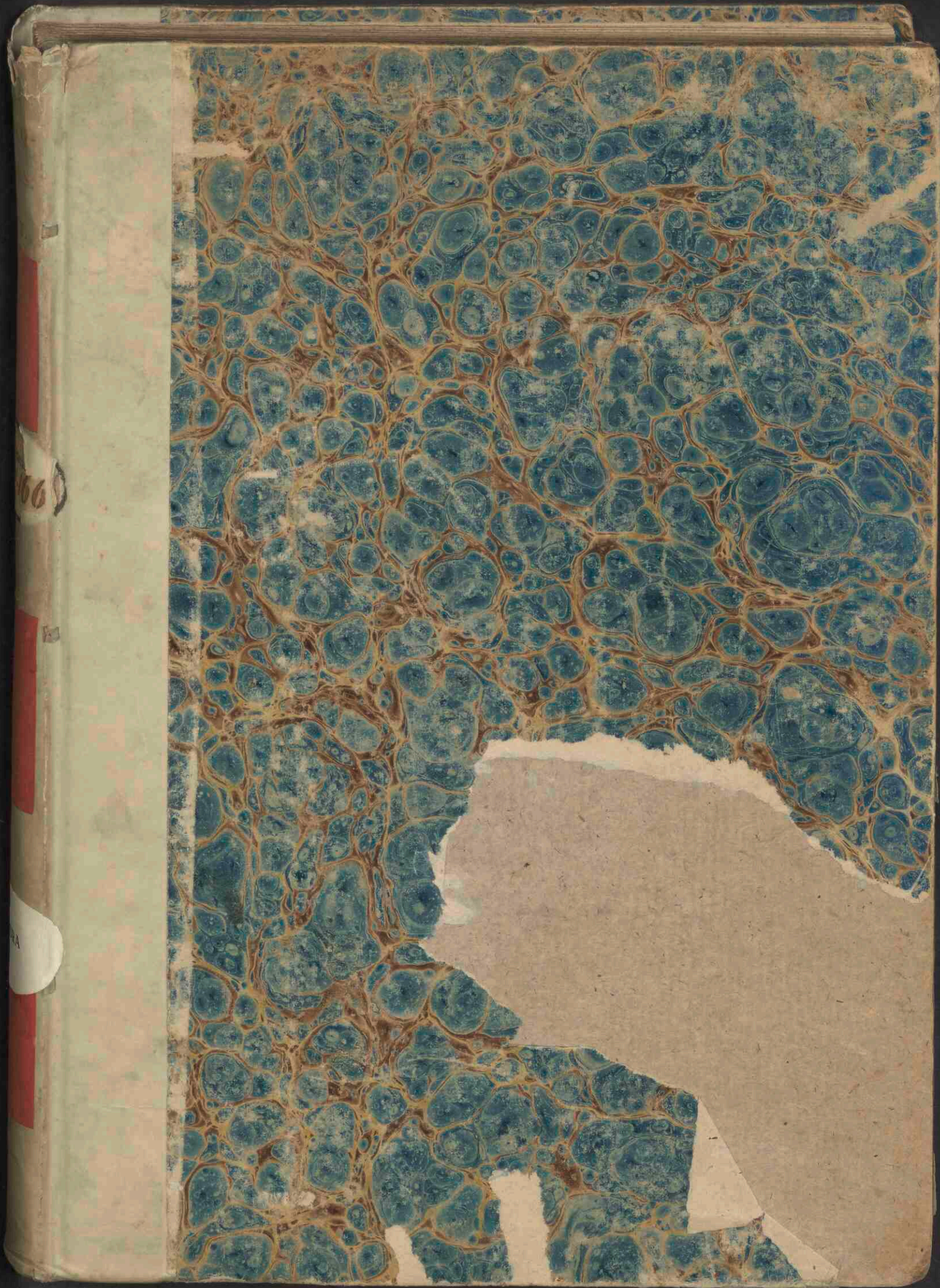

Libri politico[rum] Arestotelis

<https://hdl.handle.net/20.500.14918/461859>

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

ARISTO-
TELES

1197.

itterae Graecae
Folio n°.

166

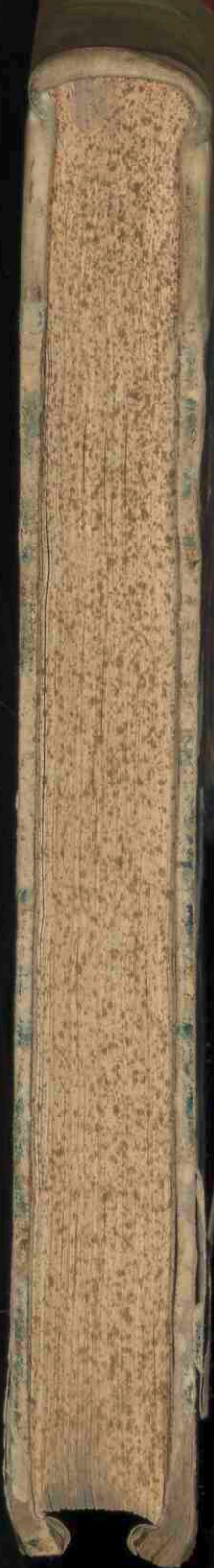
RARIORA

Cm

[Cm

Es. 7

Litterae Graecae

Folio n°. 166.

53. **Aristoteles**, Libri octo politicorum [latine] cum commento
Johannis Versoris. Keulen, Hei. Quentell 4 Juni 1497.
2o. W. 2o. 1661

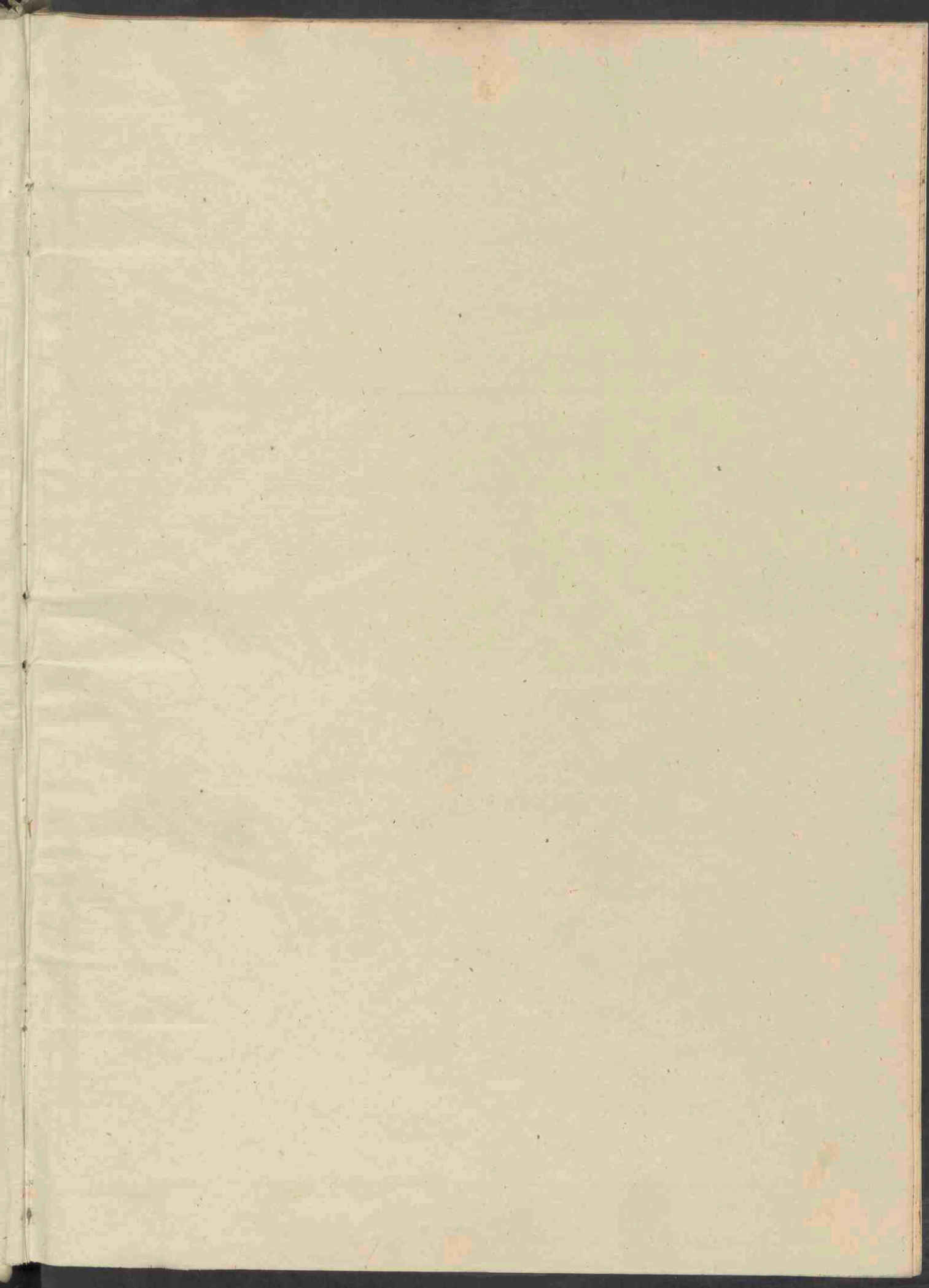
53 Typen 6, 7 (104, 105 m.M.), 10. — Init. e, g, o. — Rubr. γ, δ, ε (volgens
Voullième, Die Typen der Kölner Buchdrucker, GfT. VI-1912). — H
16056. — C II 634. — Peddie I p. 58. — VK 145.

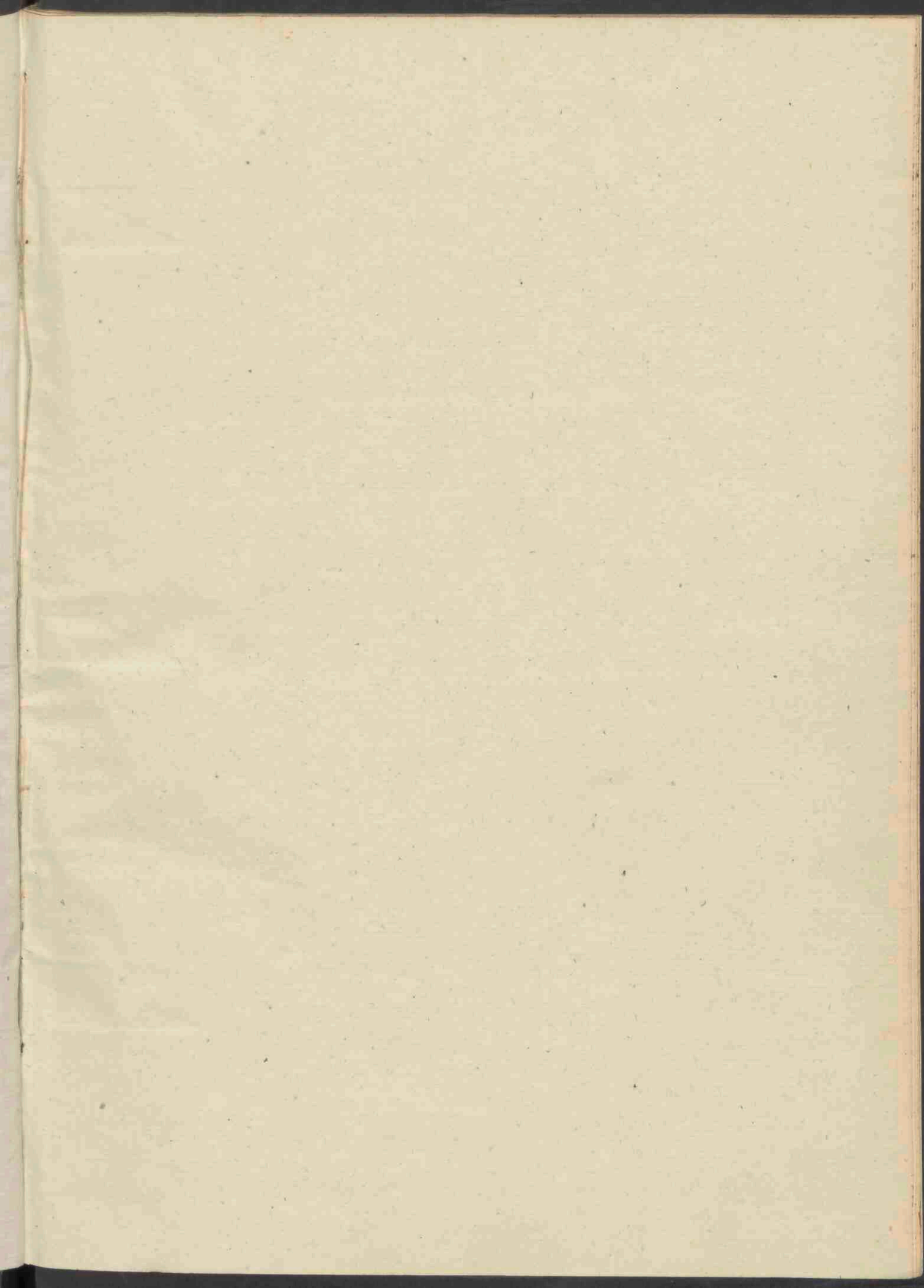
Samengeb. met nr. 52.

52. **Aristoteles**, Liber oeconomicorum tractans de gubernatione
rerum domesticarum [latine] cum commento **Johannis**
Versoris. [Keulen, Hei. Quentell c. 1495.] 2o.
W. 2o. 1662

Typen 6, 7 (104, 105 m.M.), 10. — Init. e, g, o. — Rubr. γ, δ, ε (volgens
Voullième, Die Typen der Kölner Buchdrucker, GfT VI-1912). — C II
636. — VK 148.

Samengeb. met nr. 53. — In den catalogus van 1838.

THE POLITICAL HISTORY
OF THE UNITED STATES
FROM 1789 TO 1861
BY
JAMES M. SMITH
NEW YORK: PUBLISHED BY
J. B. LIPPINCOTT & CO., 15 N. 2ND ST.
1861.

48. 1
L. gr. 45. 158
W. fol. 166

Libri politicorū Aristote-
lis cum cōmēto multū utili
et cōpendioso magistri Jo-
hannis versoris. tractantes de ciuitatum eternū il-
larū necessitatē respicientium salutifera gubernatione
pro ciuium conuictu pacifico.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF
ART AND HISTORY
OF THE
CITY OF
NEW YORK

Uiam omnem ciuitatem
videmus cōmunitatē quan
dam existentem. et omnem
cōmunitatem boni alicuius
gratia institutam. Eius enī
(quod videtur boni gratia) omnia operantur
omnes. Manifestum q̄ omnes quidem bonus
aliquid coniecturant. Maxime autem princi
palissimi omnium. maxime principalis. et omnes
alias circumplectens. Nec autem sunt que vo
cantur ciuitas et cōmunicatio politica:

Queritur primo utz in

tentio politice sit de summo hominis bono. Arguit
primo q̄ non quia summum hominis bonum est felici
tas ipsa. de qua nō tractatur in politica. sed in ethica li
bro primo et decimo. Secdo sic summum hominis bo
num videtur consistere in speculatiōe nobilissimi obiecti.
ut dicitur decimo ethicoz. hoc autē ad istam sciāz nō
spectat. cum sit practica. ergo zc. Tercio sic. politica
nō est sciā cōmuniissima. sed spēialis respectu ethice. ut vi
detur. cum ethica considerat de pfectōe hominis in vni
uersali. politica vero fm q̄ stat in ciuitate. ergo zc.

In oppositum est p̄s primo politicoz. In hac que
stione erunt duo puncta. In primo videbitur de p̄ibus
moralis phie. et cōparatiōe earum ad inuicem. per qd
respondetur ad questum. In secundo videbunt ali
qua cōmunia circa principia librorum occurrentia Pro
p̄mi expositione

Sciendum primo.

Plato phiam diuisit in tres partes. scz in ratiōales
naturalem. et moralem. que quidem diuisio manifestari
potest ex comparatiōe scilicet ad ratiōem nostrā. Omne
enī scibile circa quod versatur phia. aut est a nobis ope
rabile. aut nō. Si non est operabile a nobis sic circa tale
versatur naturalis phia. que fm Platonē dicitur om
nis illa sciētia que est de rebus extra animam a no
bis nō opabilibus. sicut omnes sciētie mathematicales
physicales. et etiam metaphysicales. Alio modo scibile
potest compari ad intellectum nostrum ut operabile a
nobis. Et hoc multipliciter. quia illud operabile a no
bis si sit infra strates et limites intellectus p̄cici. tunc
ratio ordinat conceptus suos ad inuicem et signa p̄cep
tum. que sunt voces significatiue. et de his est ratiōa
lis. Alius autē est ordo scibilis ad sciētiā quem rō con
siderando facit in operabilibus voluntatis. et de his est
moralis phia que versatur circa actus humanos q̄ pro
pter hoc humani dicuntur. quia p̄cedunt a deliberatiō
nibus ratiōis. Omnes autē artes mechanice versantur
circa ea que operantur a nobis in rebus exterioribus.

Sciendum secdo. q̄ homo naturaliter est animal ciui
le et politicum. v̄puta indigens ad suam vitam multis

que sibi solus preparare non potest. Ideo conueniens
est q̄ homo naturaliter sit pars alicuius multitudinis
per quam prestatur sibi auxilium ad vere viuendum. In
diger autem homo taliauxilio propter duo. Primo ad
ea que sunt necessaria vite. sine quibus hec vita duci nō
potest. et ad hoc auxilium hō domestica multitudo cui
est pars. nam quilibet homo a parentibus habet gene
rationem et nutrimentum. Similiter autem singule fa
milie auxiliantur sibi inuicem ad vite humane habenda
necessaria. Sed propter aliud etiam indiget homo alte
rius auxilio. scz propter vite sufficientiam perfectam.
ut homo non solum viuat. sed etiam bene viuat habens
omnia que sufficiunt ad vitam. tam ex parte eorum que
corpori subseruiunt. sicut sunt multa artificialia. q̄ ex p
te virtutum animē. sicut sunt publice leges et hmoi.

¶ Sciendum tercio q̄ ciuilis multitudo siue etiam
domestica est quoddam totum habens solius ordinis
vnitatem. Ideo pars huius totius potest habere opera
tionem distinctam ab operatiōe totius et econtra. Et
inde est q̄ moralis philosophia in tres partes diuiditur
Prima autem pars hominem instruit fm se. docet enī
nos quomodo viuamus honeste. ita ut vnusquisqz recte
se habeat ad debitum finem. et illa dicitur moralis
quam ethicam vocamus. Secunda vero pars consi
derat operatiōes multitudinis domesticę. que vocatur
economica. et hec pars instruit hominem in quantum
ipse est pars aliqua domesticę cōmunitatis quia suppo
sito ex libris ethicoz q̄ homines de domo viuunt fm
more et virtutes ut tendant ad humanam felicitatem
adipiscendam. tamen modus viuendi multas erigit di
fferentias speciales quo ad diuersas partes domus
Tercia autem pars considerat operatiōes multitudi
nis ciuilis. que vocatur politica. de quibus est ad p̄sens
dicendum. Nec enim politica instruit hominem in quā
tum est pars ciuitatis. sicut enim in diuersis domibus
operationes diuerse sunt. aut etiam partibus diuersis
eiusdem domus. ut habetur in primo capitulo huius pri
mi politicoz. Ita in diuersis politijs et in diuersis p
tibus politie aliter et aliter operandum ē et viuendum.

¶ Si quis autem quereretur de rethorica et poetria an
sint partes moralis philosophię. Et sic. videt q̄ diuisio
predicta est insufficiens. Videtur esse dicendum q̄
moralis philosophia habet duas partes. Vnam princi
palem. et aliam adinūculariā siue instrumentalem.
Prima ergo et principalis (que docet bene viuere) tra
ditur in libris ethicoz. economicorū et politicoz.
Secunda vero se habet ad modum logice que tra
dit modum docendi in scientijs speculatiuis. Nam po
etria et rethorica quodāmodo docent modum docendi
vitam moralem. et veraqz dici potest logica moralis. si
cut Aristoteles primo rethorice dicit. q̄ rethorica est lo
gica affectiua.

Conclusio prima.

Propria intentio politice est de summo et optimo homi
nis bono quod potest in hac vita haberi. Patet q̄ op
timus finis pertinet ad principalissimam sciētiā et
maxime archetronicam. sed ciuilis sciētia est huius
modi. ergo ad ipsam spectat considerare vltimum homi
nis finem. Maior patet per Aristotelem primo ethico

nam dicentem qd illa ars que est de fine est principalis-
ma respectu illarum que sunt de medijs. Vnde et etiam
probat p hunc ibidem de duobus que pertinent ad scien-
tiam et arte architectonica. Quor. vnum est qd ipa pre-
cipit scientie vel arti que est sub ipa qd debet operari si-
cut militaris precipit equestri et frenectiue. Aliud est
qd architectonica videtur alijs ad finem suum. Politica
autem precipit omni scientie. sed differenter in speculati-
uis et practicis. quia practice scientie precipit nedu qua-
rum ad exercitium actus. sed etiam quantum ad deter-
minacionem actus. sicut politicus precipit qd fiant in ci-
uitate gladij. et qd fiant sic vel sic. Speculatiue vero no
precipit nisi quantum ad exercitium. sicut politicus be-
ne precipit qd aliquis studeat astrologiam vel musicam
et alius aliam scientiam. quod congruit ciuitati. sed non
precipit geometrie qd de triangulo concludat hoc vel illud.
quia illud no subiacet voluntati. Alie autem pprie-
tates scientie arithmetice (que scz est vni scientijs inferi-
oribus) pertinent ad politicam respectu practice. Vnde
dedicit p hunc primo ethicorum. qd preciosissime. id e no-
bilissime virtutum. id est artium optimarum sunt sub
politica. sicut economica et rethorica. quibus omibz vti-
tur politica ad suum finem. scz ad bonum comune ciui-
tatis. Ex quo patz ordo huius scientie ad alias partes
moralis philosophie. Nam sicut homo prius p sidera-
tur in se perfectibilis fm virtutes. et operaciones fami-
liares qd fm qd est pars ciuitatis. Sed aliquis quere-
re posset quis est ille finis vltimus hominis circa que e
politica. Dicendū qd est felicitas actiua. que consistit
in operacione fm virtutem in vita perfecta. que est vita
ciuilis. cum ipa per se sit sufficiens. Politica autem in re
dit quelibet hominem in ciuitate viuente proficere in
suis operacionibus ad bonum totius gentis. Ideo ex
hoc arguitur eius perfectio. Nam intentio politice est
perfectior qd intentio ethice. quia si amabile est vnicuiqz
procurare bonum et procuratum bonum seruare. perfec-
tius erit hoc bonum procurare et seruare toti comune-
tati. et etiam toti genti et ciuitatibz pluribus. hoc enim
magis assimilatur summo bono. scz deo. qui est vniuer-
salis omnium bonorum distributor. Sed ethica vni ho-
mini in se (et non vt est pars ciuitatis) intendit bonum
illud procurare et seruare. Est tamen diligenter ad-
uertendum qd illud humanum bonum quo ad ipsius qd
dicatur ethica perfectius considerat qd politica quia in
illa indistincte et determinatiue determinat. qz (vt dicit p hunc
primo ethicorum) cognitio illi ad vitam magnum habz
incrementum. Sed politica solum considerat de felicitate
quid dicitur tantu presuppositiue. sed verum est qua-
tum ad procuracionem et saluacionem eius dignius vel di-
gnius et perfectius politica ipsum considerat et serua-
tur. Et per hoc patet solutio prime rationis antepo-
sita. Et hec de primo puncto.

Dubitatur primo

Quid est subiectum in hac scientia Ad hoc est dice-
dum qd subiectum in hac scientia est ciuitas fm docto-
rem sanctum. Sed fm dominū Albertum communica-
tio ciuilis fm ordinem recti et iusti. in quo ostenditur ho-
mo perfectus fm virtutem esse subiectum in hac scien-
tia. Et ista non multum differunt. quare ergo probat

q ciuitas siue comunicatio ciuilis sit subiectū in hac sci-
entia. quia sic se habet subiectum ad scientiam. sicut ob-
iectum ad potentiam vel habitum. proprie autem assig-
natur obiectum alicuius potentie vel habitus illud sub-
iectius ratione omnia referuntur ad potentiam vel habi-
tum. sicut homo et lapis referuntur ad visum inquatu-
sunt colerata. ideo color est obiectum visus. Omnia au-
tem que tractantur in hac scientia vel sunt ipa comuni-
cario ciuilis. vel ipa ciuitas. aut que habet ordinem ad
ciuitatem. Nam ciuitas fm Augustinum no est aliud
qd concors hominum similitudo et ciuiū ordinatio. Om-
nis autem politia ideo dicitur politica. quia continet et
seruat ciuitatem in concordia et ad bonum ciuitatis or-
dinatur. Possessiones huius subiecti sunt rectum et ius-
tum quibus comunicat homo his qui sunt in domo vt
ciuitate fm ordinem politicū. Et sicut dicit Tullius om-
nia illa principia (quibus concluduntur passionis in sub-
iecto) perficiuntur a tribus. scz a pari. a pacto. et a iudi-
cato. vt scz fiat omnis equalitas inter comunicantes.
ne scz alter velit habere plus in lucro et minus in dam-
no. vt etiam teneantur pacta. quia hoc est principiu eq-
ratis. vt habetur quinto ethicorum. cum leges et pacta
seruentur etc. Vnde tullius in primo sue rethorice dicit
qd lex est ius scriptum honestum precipiens. prohibens
qd contrarium. Et etiam teneatur iudicatum expedit.
quia in talibus illud quod a principe ex consilio senio-
rum decretum est legum habere vigorem dicitur. Sic
ergo patet de subiecto huius scientie. passionibus et p-
cipijs. per que passionis demonstrantur de subiecto.
Patet insuper qd hec scientia est practica simpliciter. et
ex parte subiecti. et ex parte finis. Ex parte quidē sub-
iecti. scz ciuitatis et comunicacionis ciuilis. que operan-
tur a nobis. Ex parte autem finis. quia ipa non habet
pro fine tantum veritatem. sed etiam operari fm virtu-
tem in vita ciuili. Vnde quelibet pars moralis philoso-
phie practica est. quia vt dicit Aristoteles secundo ethi-
corum. scrutamur quippe quid est virtus non vt sciamus
sed vt boni efficiamur. Vnde felicitas actiua siue poli-
tica (que est finis huius scientie) est operatio anime fm
virtutem perfectam. vt ibidem habetur. et hec virtus e
prudētia politica. Quicunqz em scit se et alios bene re-
gulare fm prudentiam in vita ciuili est felix felicitate de
qua loquitur philosophus hic. quia aliam felicitatem in
decimo ethicorum ponit cōtemplatiuam. que consistit
in operacione perfecte virtutis. que est sapientia. sed de
ista in decimo ethicorum determinatur clarius

Dubitatur secundo de modo procedendi in hac
scientia. Ad quod dicendum qd fm philosophū mo-
dus pcedēdi in toto negotio scientie moralis e grossius
et figuralis. oportet em in talibus figuratiter procedere
quia gesta moralia complere sub narracione non cadūt.
Possumus autē triplici via venari qd oportet modum p-
cedendi in hac scientia esse figuralem et grossum. Prima
sumitur ex pre materie circa quam versatur huiusmodi
ars. Secunda sumitur ex parte finis. qui intenditur in
hac arte. Tercia sumitur ex parte illius qui erudiend-
est per talem artem. Prima via sic patet. Nam sermo-
nes in omni scientia sumendi sunt fm proportionem ma-
terie subiecte. sed in hac scientia (que est de actibus hu-
manis) non est certitudo querēda cū in actibus humanis
sit magna incertitudo. ergo modus pcedēdi nō dēz e

rationes subriles sed per rationes topicas et figurales. Unde videtur natura rei moralis esse opposita negotio mathematico. Nam mathematica sunt in primo gradu certitudinis. vt ait commentator secundo metaphysice. Ideo mathematicus vtitur rationibus subtilibus et demonstrationibus certissimis. Morales autem rationes sunt superficiales et grosse. sicut ergo geometrienon est persuadere sed demonstrare. ita politice non est demonstrare sed persuadere. Propter quod primo ethicorum dicitur. qd propinquissimum et par peccatum est mathematicum persuadentem acceptare. et rethoricum demonstrantem expetere. Secunda via sumitur ex parte finis qui in hac arte intenditur. Nam (vt nuper dicebatur) hoc opus traditur non vt sciamus. sed vt boni efficiamur. Finis ergo intentus non est cognitio sed est opus. nec est veritas. sed est bonum. ergo rationes subriles magis illuminent intellectum. superficiales vero et grosse magis immoucant et inflament affectum. Unde in scientijs speculatiuis (vbi magis et principaliter queritur illuminatio intellectus) procedendum est demonstratiue et subtiliter. Sed in negotio morali (vbi queritur perfectio voluntatis. vt scz boni fiamus) procedendum est grosse et figuratiue seu persuasiue. Tercia via sumitur ex parte auditoris. qui erudiendus est in hac arte. Quis enim quilibet homo non possit esse rex vel princeps. vel rector ciuitatis aut quid huiusmodi. quilibet tamen debet diligere et studere diligenter. vt sit dignus regere et principari. vt dictum est. quod esse non potest nisi per hanc scientiam erudiatur. Totus ergo populus quodammodo viget acumine intellectus. Propter quod dicitur tercio. qd quanto maior est populus tanto minor est intellectus. Et Aristoteles primo ethicorum dicit qd auditor moralis philosophie est simplex et grossus. Cum ergo populus subtilia comprehendere non possit. ideo intendit in hac scientia grosse et figuratiue procedere. Unde quia per philosophum in primo huius dicitur. que oportet dominum scire precipere. hec oportet subitum scire facere. si ergo per hanc scientiam instruantur principes quomodo debeant se habere. et qualiter debeant subditis suis imperare. oportet hanc scientiam extendere vsqz ad populum. vt sciat qualiter debeat suis principibus et rectoribus obedire. Patet ergo ex omnibus dictis cui parti philosophie supponitur hec scientia. et qd inter partes moralis philosophie ipsa est precipua. cum tractet de bono reipublice. et intendit vltimum finem humane vite. Patet etiam quis sit ille vltimus finis. Patet insuper de subiecto huius scientie. et qd ipsa est practica. et quis est modus procedendi in ea. et quis conueniens ei auditor. De alijs autem causis. sicut de efficiente et de forma satis notum est. Nam Aristoteles fecit et composuit huc librum et ideo est causa efficiens. Formalis autem causa est duplex. scz forma tractandi. et forma tractatus. Forma tractandi seu procedendi est profaicus. definitiuus. diuisiuus. exemplorum positiuus. et aliquantulum practicus. Forma tractatus est diuisio libri in octo partiales libros. et diuisio librorum in capitula.

Ad rationes an oppositu

Prima soluta est ex dictis. scz ex vltimo notabili prime

partis. Ad secundam dicendum qd ipsa arguit de obiecto felicitatis contemplatiue. de qua agitur in metaphysica. et etiam aliquantulum in decimo ethicorum. que est sapientia. Hic autem agitur de optimo bono in vita actiua. Ad tertiam dicendum qd hoc negandum est qd ethica est comunior politica. vniuersalius enim est bonum commune totius gentis qd bonum vnius hominis. de quo est ethica.

¶ Quicunqz igitur idem existimant politici et regale. et economicum et dispoticum idem. non bene dicunt. Multitudine autem et paucitate putant differre. sed non specie horum vnuquodqz. Puta si quidem paucorum paterfamilias. Si autem plurium economicum. Si autem adhuc plurium politicum vel regale. tanqz nihil differentem magnam domum et paruum ciuitatem et politicum et regale. Quando quidem ipse preest regale. quando autem finis sermones discipline. talis finis partem. principans et subiectus politicum. hec autem non sunt vera. Manifestum autem erit qd dicitur intendenti finis subiectam methodum. sicut enim in alijs compositum vsqz ad incompotita necesse est diuidere hoc enim minime partes totius. sic et ciuitatem ex ciuibus componi considerantes. videbimus et de his magis quibus differunt ab inuicem. Et si quid artificiale ptingit accipere circa vnuquodqz dictorum. Si quis enim ex principio res nascentes viderit. quodammodo et in alijs. et in his optime vtiqz sic compensabitur. Necesse itaqz primum combinare siue in vita non possibiles esse nisi fil. puta feminam et masculum generatibus gratia. et hoc non ex electoe. sed sicut in alijs animalibus et plantis appetere naturale. quale ipsum tale derelinquere alterum. Principans autem et subiectum natura propter salutem. Quod enim potest mente prouidere. principans natura et dominans natura. Quod autem potest

Questiones

hoc corpore facere subiectum et natura seruum propter quod domino et seruo idē expedit. Natura quidem distinguuntur femina et seruus.

Nihil enim natura facit tale quale erit figulatores delphici gladium pro paupere. sed vnus ad vnum. Sic enim vtiq; perficitur optime organorum vnumquodq; non multis operibus. sed vni seruiens.

Inter barbaros autē femina et seruus eundem habent ordinem. Causa autē quia natura principans nō habet. sed fit commixtio ipsorum serue et serui.

Propter quod dicūt poetę barbaris quidem grecos principari congrue tanq; sit idem natura barbarum et seruum. Ex his quidem duabus cōmunitatib; domus prima. et recte Isiodus dixit poetisans domū q; dem preeminentem mulieremq; et bonem aratorem. Bos enī pro ministro pauperibus est.

In omnē qdem diem constituta cōmunitas fm naturam domus est. quas karondas quidē vocat omociphios. epymenides autem oces omokapnos. Ex pluribus autem domibus cōmunicatio prima vsus non diurnalis gratia vicus.

Naxime autem videtur fm naturam vicus vicina domo esse. quod vocant quidam collectaneos puerosq; puerozū pueros. Propter qd et primum rege regebantur ciuitates. ex nunc et adhuc gentes ex subiectis regi.

Omnis enī domus regitur a senissimo. quare et vicine propter cognitiōem. Et hoc est quod dicit homerus. leges statuit vnusquisq; pueris et vxoribus dispersum enim et sic antiquitus habitabant. Et deos autem propter hoc omnes dicunt regi: qz et ipsi sibi quidem adhuc et nunc. hi autem antiquitus regebantur. sicut autem et species sibi ipsi assimilant omnes. sic et vitas eorum deorum. Que autem ex pluribus vicis cōmunitas

versoris

perfecta ciuitas. iam omis habens terminū sufficienter. vt consequens est dicere. facta quidem ergo viuendi gratia. Existens autem gratia bene viuendi. propter quod omnis ciuitas nata ē. si quidem et prime cōmunitates finis enim ipsa illarum natura finis est. Quale enī vnūquodq; est generatione perfecta hanc dicimus naturam esse vniuscuiusq;. sicut hominis equi domus. Adhuc quidem cuius gratia et finis optimum per se. Sufficientia autē finis et optimuz;

Queritur utrū in cōmuni

nicatōne humana necessarij sint principatus specificē distincti. Et quia questio vnū presupponit et aliud querit. Nam presupponit q; necessarij sint principatus in humana cōmunicatōne. Ideo arguit contra p̄suppositum. qz possibile est homines esse in humana cōmunicatōne amicos. et per consequens bona eorum erunt cōmunita. et homines cōmunitatis erunt in amicitia equales. modo vbi est equalitas. ibi nō est p̄ncipatus. ergo in cōmunicatōne humana nō sunt necessarij principatus.

Deinde arguitur contra questum. scz q; principatus nō sunt specie distincti. Nam in humana cōmunicatōne principatus nō sunt nisi homines principantes. modo homines principantes non differunt specie. ergo nec p̄ncipatus. In oppositum est p̄bus in textu.

Sciendum primo.

Q; p̄ncipatus (vt ad p̄positum sufficit) est naturalis potentia vel abilitas aut habitus acquisitus quo homo scit se bene habere ad suos subditos ipsos dirigendo ad bonum finem. Et per oppositum subiectio est abilitas naturalis vel acquisita quo homo bene scit se habere ad superiorem. subiectio quidē est inclinans ad hoc q; possit regulari fm mentem principis. Et quo patet q; est dare principem. et q; p̄ncipatus est in humana cōmunicatōne. Et hoc vult p̄bus in isto primo capitulo dicēs. Qui potest mente prouidere natura princeps est. q; nō potest mente prouidere natura seruus est. Unde patet q; in hominibus principatus quidam est naturalis. et q; dam acquisitus. Acquisitus tamen principatus nō debet esse in homine. nisi in illo qui ceteris scientia et intellectu p̄eminet. secus est de p̄ncipatu naturali.

Sciendum scdo. q; quatuor sunt p̄ditiones p̄ncipis. que p̄tinentur in hoc versu. Precipit. et p̄miat. punit. honore p̄est. Debet em p̄cipere suis subditis quid agere p̄ueniat pro bono ciuitatis. Secundo debet p̄miare bonos. Tercio debet punire peruersos. Quarto alijs aut ad alios hz p̄esse. qz p̄nceps d; ē honorabilis suz p̄ suos subditos. et etiā p̄tuolos. qz sol; p̄tuolos dign;

est honore. Consequēter subditis attribuunt quattuor cōditiones. p̄ma est obedire p̄ceptis. secūda est q̄ debent rōne obedire sperare a p̄ncipe p̄miū. tertia est timere supplicium. quarta conditio homi subditi est velle superioꝝ in suo honorem impendere

Sciendum t̄rcio. q̄ necessarium accipitur dupl̄. Uno modo. p̄ illo sine quo res non p̄t esse. Alio modo. p̄ illo sine quo res nō potest diu durare. z ita accipitur necessariū vltimo modo in titulo questionis.

Conclusio prima

In cōcatione humana necessarius est p̄ncipatus. Cōclūsiō nota est. quia p̄ncip̄s est ille ad quem spectat iusticiā exercere. Antecedens p̄batur. scz q̄ necessaria sit iusticia. q̄a si non esset iusticia distributiva vniūq̄ tribuens qd suum est iuxta posse. vlt̄m q̄ congruit cōmunitati. oriretur in cōmunicatōe humana multe rixē z multa iurgia. que om̄ia pacificānt seu sedantur p̄ iusticiā. ergo est necessaria. scz p̄ncip̄s eaz exercere potest. ergo necessarius est p̄ncip̄s.

Rursum sicut est in natura ita debet esse in humana cōmunicatōe. sed ita ē in natura q̄ vnus p̄ncip̄s ē necessarius. igitur zc. Maior est nota. quia d̄r p̄ncip̄s q̄ humana cōmunitas instituta est a natura. Et minor patet. q̄ in natura est vnum p̄mum p̄ncipans in toto vniuerso. sicut deus gl̄oriosus. Et hoc apparet cuz dixit saluator Regnū meum non est de hoc mundo. Sed vt videamus de plusralitate p̄ncipatū. Sciendum q̄ om̄is humana cōmunicatō ordinatur ad aliquos actus quoz qdam sunt diurnales z q̄diani. vt comedere z bibere. Alij sunt nō q̄diani. vt mercari vel pugnare. illa autē cōcatō humana diurnalis z quotidiana p̄ma est. z vocatur domus. z cōtinet tres cōmunicatōes. Prima est viri z mulieris. z p̄m̄us p̄ncipatus illius cōmunicatōis est nuptialis. Secūda est domini ad seruū. z p̄ncipatus in ista d̄r despoticus. ad est domialis. despotēs enī grece d̄r dom̄inus latine. Tercia d̄r patris ad filiū. z p̄ncipatus in ista d̄r paternus. Et q̄ sequitur. q̄ in q̄libet domo p̄fecta sunt tres p̄ncip̄s p̄re dicti. Item in qualibet domo reguntur quattuor persone scz pater mater filius z seruus. Et si dicat. q̄ ē alius p̄ncipatus. scz matris ad filiū. Et etiam est aliqua domus in qua nō sunt iste quattuor persone. Ad p̄m̄us d̄r. q̄ talis reducit ad paternū. quia filiū non sunt in potestate matris. Ad aliud d̄r q̄ illa domus non est p̄fecta in qua nō sunt illa quattuor. de necessitate tamen domus est q̄ ibi sit vir et mulier. dom̄inus z seruus. non q̄dem q̄ dom̄in⁹ z vir sint distincte p̄sonē. sed referunt diuersis relationibz ad diuersa. Si autē sit aliqua domus in qua nō est vnus sed sit ibi bos vel asinus illa supplēt vicē serui. q̄ vt d̄r in textu bos pro mistro paup̄ibus est. Sed in cōmunicatōe politica ce non quotidiana sunt alij sex p̄ncipatus. q̄ sic possunt distinguī. q̄ vel p̄ncip̄s intendit bonū cōtatis vel non. si sic vlt̄ p̄ncipatur vnus z sic est p̄ncipatus regalis. Vel pauci viri. z sic est aristocracia. dicta ab ares quod est virt⁹. et archos p̄nceps quasi p̄nceps virtuosus. Vel multitudo dominatur. z sic d̄r generali nomie policia. vel als thymocracia. a thymos quod est bonum z archos p̄nceps quasi bonus p̄ncipatus. Si autem p̄nceps p̄fert bonū p̄uarum bono cōmuni vel talis est vnus tyrānus. sic d̄r p̄ncipatus tyrānicus. a tyro quod est fortis. quia fortitudine z vi op̄p̄mit subditos. vel d̄r a tyro quod est angustia. quia angustiat z cruciat subditos. Si vero pauci diuites nō inten-

dentes bonū cōe. sic p̄ncipatus d̄r obligariticus. ab obligon quod est deuotio vel quiete. z archos p̄nceps q̄si p̄ncipatus diuitiaz. q̄ exactionando z pecunias q̄rendo pop̄ulū regunt. Si autem multitudo populi dominet nō intendens bonū cōe. sic d̄r democracia. a demon qd est p̄p̄s. z archos p̄nceps. Et sic p̄ nouē sunt p̄ncipatus in cōcatione humana. quoz sex sunt boni. s. in domo p̄fecta tres. et in policia tres. s. tres p̄mi. z tres sunt mali. scz vltimi.

Conclusio secūda. p̄ncipatus domesticus z ciuiles distinguunt specie. Probat̄r. q̄ illi p̄ncipatus sunt distincti q̄ ordinant ad diuersos fines. q̄ in moralibus spēs sumit a fine sed isti p̄ncipatus sunt h̄mōi. q̄ d̄r minor patet. quia p̄ncipatus domesticus ordinatur ad bonum domus. z ciuils ad bonum commune ciuitatis.

Conclusio tertia. p̄ncipatus nuptialis differt specie a despotico. quia etiam ordinant ad diuersos fines. q̄ nuptialis ordinatur ad generatōem prolis. z despoticus ad p̄videndū necessaria. puta cibaria z h̄mōi.

Cōclūsiō quarta. p̄ncipatus ciuiles differūt sp̄e. Patet q̄ boni p̄ncipatus differūt a malis. Tres aliter regit vnus q̄ plures. z aliter pauci q̄ multi. Item rōne finis. q̄ vnus intendit bonū cōe. alius p̄uarū. De diuisione autē hoz p̄ncipatū latius patebit in t̄rcio huius.

Ad rōnes Ante opposi

tum Ad primā d̄r. q̄ licet aliquo t̄p̄e aliq̄ sine p̄ncipatu p̄t esse amici. non tamē diu sic manerent. z hoc est ideo. q̄a ad diuersitatem temporis sequitur diuersitas animoz. Et sic non sequitur. q̄ si essent amici. q̄ ideo essent equales. q̄ etiaz superiores nostros amamus. q̄bus tamen non sumus eq̄les. Ad secundam conceditur cōsequens. z negatur cōsequentia. quia licet homines sint eiusdem sp̄e. nō tamen omnes op̄ationes eoz sunt eiusdem sp̄e. ideo aliud est p̄ncipatus z homo. Aliud enī est p̄tenda vel dignitas z h̄o. et ita est equiuocatio in verbis.

Ex his ergo manifestum q̄ eozum que natura ciuitas est. et q̄ homo natura ciuile animal est. et qui inciuilis propter naturam z non propter fortunaz prauus est aut melior q̄ hoc. Quē admodū qui ab Homero maledictus infocialis illegalis. sceleratus. simul enī natura talis belli affectator. veluti sine iugo existens. si cut in volatilibus. Ex autem ciuile animal homo om̄ium ope z om̄i gregali animali magis palam. Nihil enim (vt aimus) frustra natura facit. Sermone autem solus habet homo supra aialia. vox quidē ergo delectabilis z tristabilis est signū. p̄p̄t qd z alijs existit aialibz vsq̄ ad hec enim eozum natura peruenit. vt habeāt sensum tristabilem et delectabilem. et hoc significent inuicem. Sermo autem in ostendendo

Boe

conferens et nocivum. quare et iustum et iniustum
Hoc enim propter alia animalia hominibus pro-
prium est solum: boni et mali. iusti et iniusti. et
aliorum sensum habere. Horum autem com-
municatio facit domum et civitatem Et prius
itaque civitas quam domus. et unusquisque nostrum
totum prius necessarium esse parte. Interem-
pro enim toto non erit pes neque manus nisi equi-
noce. vel si ut quis dicat lapideaque corrupta enim
erit talis. omnia enim opere distincta sunt et
virtute. quare non iam talia existentia non di-
cuntur eadem esse. sed equivoca. Quod enim er-
go civitas natura prior quam unusquisque nostrum
sic enim non per se sufficiens unusquisque segre-
gatus. similiter in alijs partibus se habebit ad
totum. non potens aut communicare aut nul-
lo indigens propter se sufficientiam nulla pars
est civitatis. Quare aut bestia aut deus. natu-
ra quidem impetus in omnibus ad talem com-
munitatem. Qui autem primus instituit maxi-
morum bonorum causa. Sicut enim perfectus
optimum animalium homo est. sic et separatus
a lege et iusticia pessimus omnium. seuissima
enim iniusticia habens arma. Homo autem
habens arma nascitur prudentia et virtute. qui-
bus ad contraria est uti maxime. propter quod
scelestissimum et silestrissimum sine virtute et
ad venerea et ad voracitatem pessimus Iusti-
cia autem civile. dyki enim civilis communis
ordo est. dyki autem iusti iudicium.

Queritur circa secundam

partem primi capituli Utrum civitas siue civilitas sit a na-
tura. sic quod homo sit naturaliter animal civile et politicum.
Arguitur primo quod non. quia illa que sunt secundum naturam vi-
dentur esse semper et ubique. ut ignis si semper assit calefactibi
li semper calefacit. ergo si civilitas aliquid naturale esset et ho-
mo esset animal civile. tunc nullus reperiretur homo non ci-
vilitas. consequens est falsum. ergo illud ex quo sequitur. quod

ex vero non sequitur nisi verum. Quod hoc ita sit patet. quia
videmus multos homines fugientes societatem politicam
et eligentes vitam solitariam

Secundo arguitur sic. homo est animal civile a volun-
tate. ergo non a natura. Consequenter teneri videtur. quia
voluntarium et naturale distinguunt Antecedens patet.
quia homo est civilis a voluntate liberi arbitrii. In opo-
positum est plus in textu Pro responsione

Sciendum est primo

Ista nomina sociale gregale et civile sic se habent quod so-
ciale est superius ad illa duo. quia omne gregale vel civile
est sociale. sed non e contra. non enim omne animal (quod
est sociale in individuo sue speciei) est gregale. sed illa ani-
malia tantum que incedunt per turmas. ut pater de colum-
bis et gruibus. Civile autem solum convenit homini. quia
civilitas ordinatur ad aliquam virtutem. sed virtus tantum
est in homine. ergo etc.

Sciendum secundo. quod aliquid potest inesse alicui a na-
tura dupliciter. Uno modo quia est inseparabile. ut pro-
prium alicuius speciei inest civiliter individuo eius. ut risibilis
est proprium et naturale homini. Alio modo capitur nas-
turale minus proprie. pro illo scilicet quod inseparabiliter
convenit alicui speciei. non tamen civiliter individuo illius
speciei. sed solum individuo perfecto et non o Barbaro. nec in
naturalibus sauciato. Et isto modo generare sibi simile est
naturale homini.

Sciendum tercio. quod homo non dicitur naturaliter ani-
mal civile. eo modo quo lapis naturaliter tendit deorsum
quia lapis non potest aliter assuesci. Sed dicitur animal ci-
vile. eo quod habet quandam impetum et quandam aptitudi-
nem naturaliter ad hoc ut civiliter vivat. que autem sic sunt
naturalia dicuntur naturalia initiative. et ideo ex casu vel
aliquo impedimento possunt aliter assuescere Inveniuntur
enim multi campestris vitantes et rennuentes civilem vi-
tam propter tria. que tangit philosophus in textu Primum
est fortuna. secundum est nimia prauitas. ut latrones. tertium
est nimia bonitas. ut in sanctis plurimis. Contrin-
git ergo aliquos esse non civiles primo ex fortuna. vel quia
nimis pauperes existentes non possunt civiliter vivere. sed
coguntur civitatem exire et agros colere. ut ex laborum man-
um suarum vivant. Secundum propter quod homo red-
ditur incivilis est nimia prauitas. aliqui enim habent appe-
titum ita corruptum et voluntatem adeo peruersam quod ne-
queunt secundum legem vivere in societate aliqua. ideo civitates
aliquando exeunt. et si ipsi non exeunt quandoque expellun-
tur. Hi autem sunt illi quos maledicebat Homerus di-
cens. Maledictus infocialis illegalis affectator belli. ves-
luti sine iugo existens sicut volatilia. Tercio aliqui incivi-
liter vivunt propter nimiam eorum bonitatem. vita enim
civilis et conjugalis est vita bona. et est vita hominis ut ho-
mo. sed aliqui sunt tante affectionis quibus non sufficit vi-
vere ut homo. sed rennuentes coniugium et civitatem. eligunt
perfectiorem vitam. scilicet solitariam. Nam licet (qui nu-
bit et simpliciter vivit) benefaciat ille tamen qui se abstrahit
hic ab ipsis ut liberiori contemplationi vacet melius facit

Ex quo patet responsio ad questionem. Pro cuius decla-
ratione ponitur talis conclusio Vita hominis ut homo a na-
tura est civilis et politica Hanc conclusionem probat plus ex
parte sermonis. ex eo quod vox humana que dicitur sermo aliter est

significatiua q̄ vox animalium brutorum. In alijs em̄ animalibus vsq̄ ad eorum naturā peruenit q̄ vox sit eis signum alicuius delectabilis vel tristabilis. Canis enim eo q̄ aliter latrat cum delectatur et cum tristatur potest alteri canem exprimere delectationem vel tristitiam quam habet. Sed hominibus vltra hoc datus est sermo. per quem potest exprimere quid sit conueniens quid nociuū. quid iustum. et quid iniustum. Si ergo communitas domestica ordine tur ad prosequendum conueniens et ad fugiendum nociuum. communitas vero ciuilis vel ciuitatis vltra hoc ordinatur ad prosequendum iustum et ad fugiendum iniustum. oportet ergo cōmunitatem domesticam et ciuile esse quid naturale. ita q̄ potest sic ratio sermonis formari. Natura nihil facit frustra. sed (vt dicit Plato in thimeo) ad hoc datus est nobis sermo vt mutue voluntatis prestosiamt iudicia. ita q̄ vnus homo cōmunicet suos conceptus affectus et aeris circa conueniens et nociuum iustum et iniustum alteri homini. hoc autem fieri non potest sine cōmunicatione hominum ad inuicem. et in domo et in ciuitate. ergo conclusio vera. Aliter potest probari conclusio ex parte imperis naturalis. nam si natura dedit homini vltimere dedit etiam ei naturalem imperum ad faciendum ea per que possit sibi in vita sufficere. hoc autem maxime consistit per cōmunitatem ciuilem. eo q̄ ciuitas debet esse cōtentiua eorum que ad vitam sufficiunt. ergo communitas ciuilis naturaliter inest hominibus ad faciendum ciuitatem. Sed illud (ad quod inclinationem habemus) est finis naturam. ergo conuenit homini (vt homo est) ciuilitate viuere. Aduertendum est h̄c. q̄ dicebatur ex causa q̄ ciuilis vita cōuenit homini vt homo est. quia si aliquis homo in ciuilitate uiuat. illud non conuenit sibi vt homo est nisi forte propter fortunam vel paupertatem non possit in ciuitate viuere. vt dictum est. Potest enim homo solitarie viuere dupliciter. Vno modo quasi societatem humanam nō ferens propter animi seuitiam. et hoc est bestiale et non humanum. Alio modo homo uiuit solitarie per hoc q̄ tota litter diuinis rebus vel contemplatiuis inheret. et hoc est supra hominem sicut dicit diuinus Hieronimus pro cōtēplatione philosophie sibi videbatur q̄ ne impediretur a frequentantibus se nulli cōmunicari uoluit. Sicut etiam legitur de Dyogene. qui exiens de solio regis Alexandri citharum ligneum in sinu portauit. quo aquas hauriret ad bibendum. et cumurgeret ad solitudinem uidens pastores bibere cum manibus aquam proiecit citharum quem secus portauerat dicens nesciui q̄ natura mihi citharum paraauerat. Et regi Alexandro sibi multa p̄mittenti q̄ secum ad palacium rediret respondit. q̄ nihil simile consequi poterit delectationi philosophie. ipse enim mansit in solitudine vt cursus astroz et motū planetarum obseruaret.

¶ Sed dubitatur. que vita harum est melior. uidelicet an vita contemplatiua sit melior actiua. Ad hoc dicens dum est q̄ vita contemplatiua est melior et perfectior omnino. alia autem imperfectior. Pro cuius intellectu est aduertendum. q̄ duplex est homo solitarius siue inciuilis. nāz quidam est inciuilis et solitarius propter cōtēplationē et propter opus virtutis. et iste vocatur solitarius contemplatiuus. Alius est solitarius siue inciuilis propter aliam causam que est multiplex. quidam em̄ sunt solitarij propter maliciam patrie eorum. quidam propter defectum membro

rum vel organoz corporaliū. cuiusmodi sunt homines monstruosi. qui cōuenienti modo cōmunicare non possunt cum alijs hominibus propter eorum difformitatem. Alij sunt inciuiles siue solitarij ex electiōe. qui quibz sunt nati in regione bene temperata. et quibz habeant organa corporalia perfecta et bene disposita. tamen sequuntur maliciam suam magis q̄ dictamen recte rationis. propter quod non possunt alijs hominibus conuiuere. Unde ille qui solitarius est cōtēplationis gracia ille ducit vitam perfectiorem. Dicit enim Gregorius in tercio moralium. quid prodest solitudo corporis si solitudo anime defuerit. Sed vita socialis necessaria est proficientibus ad exercitium perfectionis. Solitudo enim conuenit iam perfectis. sicut enim illud quod iam perfectum est preeminet illi quod ad perfectionem exercetur. ita vita solitaria (si debite cōsideretur) preeminet vite sociali. Si autem absq̄ precedenti exercitio talis solitaria assumatur est periculosissima. nisi per diuinam gratiam subleuetur et adiuuetur quod in alijs hominibus per exercitium acquiritur. sicut patet de beatis. s. Antonio Benedicto Hieronimo. Illi autem homines qui sunt inciuiles propter defectum et intemperantiam patrie sue. et propter defectum membrorum corporaliū non sunt mali propter hoc malicia morali. nec inciuilitas illa debet illis impropere. quia nemo sane mētis impropereat cito nato suam cecitatem. sed magis miseretur eius. Illi uero (qui sunt inciuiles ex electione et propter maliciam eorum quam exercent) sunt pessimi omnium. puta quia talis sic uiuens est malus ex defectu affectu et effectu. Ex defectu quidem. quia talis caret usu recte rationis. que semper deprecatur ad optimam. quam rationem debet habere vt homo. et in hoc dignitatem humanam infra infima queq̄ de trudit. Nature autem humane ista est conditio. vt dicit Boetius in de consolatiōe philosophie libro secundo. prosta quina. Et tantum ceteris rebus cum se propter usum rationis excellit. eadem infra bestias redigatur si se nosse desierit. Nam ceteris animalibus sese ignorare natura est. hominibus vero ex vicio venit. et ita talis vita deficit. Secundo talis homo malus est ex affectu. quia talis contra inclinationem nature humane decurrit ad vicia. Et inde tercio venit q̄ etiam sit malus ex effectu. quia talis homo. maxime nociuus est alijs hominibus. quia efficitur latro. homicida. raptor. fur. vel seductor. Et in hoc desinit etiam esse homo. quia finis Boetium talis vertitur in beluam. sicut ille qui separat se a ciuitate et a societate hominum propter bonum virtutis dicitur heroticus et diuinus. ita homo qui inciuilis efficitur propter suam maliciam dicitur bestialis et dyabolus. Patet igitur ex dictis q̄ humana vita in quantum huiusmodi socialis est. Unde homo naturaliter ex aliorum societate dupliciter iuuatur. Vno modo cōtēplando. Unde Hieronimus ad rusticum monachum sic scribit. Mihi placet vt habeas socium in cōtuberniū vt ipse doceat te. Secundo iuuatur homo quantum ad affectum. vt maxime affectiōes hominum reprimentur exemplo et correctione aliorum. Et hoc attendens Salomon Ecclesiastici quarto dicit. q̄ melius est duos esse simul q̄ vnum solum. habent em̄ emolumentum societatis sue. Alterum dicit. Ne soli quia si ceciderit non est qui subleuet ipsum. Et ita patz. q̄ vita socialis et ciuilis est multo fructuosior q̄ vita solitaria. Et ita patz responsio ad quesitum.

¶ Seneca dicit
q̄ laudat

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primam pater solutio ex dictis. nam ciuile vita non est naturalis homini sicut calefacere est igni naturale et initiatiue et cōpletiue. Ciuilis vero vita initiatiue et naturalis est homini. Similiter dicendum est ad aliam rationem conceditur enim quod ciuile communicatio est a voluntate cōpletiue. et a natura initiatiue. et per modum cuiusdam naturalis inclinationis. que tamen non arguit necessitatem in quolibet individuo humano. quemadmodum dicimus quod vires insunt nobis a natura inchoatiue et imperfecte. a voluntate vero complerue et perfecte. ita est in proposito

Quoniam autem manifestum ex quibus partibus ciuitas constat. necessarium primum de economica dicere. Omnis enim componitur ciuitas ex domibus. domus autem partes ex quibus rursum domus instituta est. Domus autem perfecta ex servis et liberis. Quoniam autem in minimis primum vnunquodque querendum. Prime autem et minime partes domus. dominus et seruus. et maritus et vxor. et pater et filij. De tribus his considerandum vtrique erit. quid vnunquodque et quale oportet esse hec autem sunt despotica et nuptialis Timoni nata autem femine et viri coniugatio. et tertium technofactiua. Etenim hec non est nominata proprio nomine. sunt autem hec tres quas diximus. Est autem quedam pars que videtur his quidem esse economica. his autem maxima pars ipsius. quomodo autem se habet considerandum. Dico autem denotata trimatistica. primum autem de despotica et seruo dicamus. ut et que ad necessariam oportunitatem videamus. et ut vtrique si quid ad scire de ipsis poterimus accipere melius nunc opinatis. His quidem videtur scientia quedam esse despotica. et eadem economica et despotica. et politica. et regnatiua. sicut diximus incipientes. His autem preter naturam despotizare. lege enim hunc quidem seruam esse. hunc autem liberum. natura

autem nihil differt. Propter quod neque iniustum sed violentum. Quoniam ergo possessio pars domus est. et possessiua pars economice. Si ne enim necessarijs impossibile est viuere quemadmodum determinatis artibus naturam vtrique erit exhibere conuenientia organa. si debeat perfici opus. sic et economico. Organorum autem hec quidem inanimata. hec autem sunt animata. velut gubernatori gubernaculum quoddam inanimatum. prozarius autem animatum minister in organi specie artibus est: sic et res possessa organum ad vitam est. et possessio multitudo organorum est. et seruus res possessa animata. et sic organum aut organa omnis minister. Si enim vnunquodque organorum iussum et presentiens perficere suum opus quemadmodum que dedali autem. aut vulcani tripodes quos ait poeta spontaneos diuinum subinduere ad cultum deorum agonem. Sicut si pectines pectinarent per se. et plectra ciubarizarent. nihil vtrique opus esset architectoribus ministrorum neque dominis seruorum. Que quidem dicuntur organa. factiua organa sunt. res possessa autem actiua. Ex pectine quidem enim alterum aliquid sit preter vsum ipsius. Ex vestitu autem et lecto vsum solus. Adhuc quoniam differunt factio specie et actio. et indigent ambe organis. Necesse est hec eandem hanc habere differentiam: vita autem actio et non factio est. propter quod et seruus et ministri sunt eorum que ad actionem. Res autem possessa dicitur quemadmodum et pars. Et quidem enim pars non solum alterius sed et simpliciter alterius. similiter et res possessa: propter quod despotes quidem serui. despotes solius illius autem non est. non solum autem despotis seruus est. sed et omnino est. Ex quidem

ergo natura serui ⁊ que virtus ex his manifestum. qui enim non suū ipsius natura. sed alterius homo est. iste natura seruus est. alterius autem est homo quique res possessa. aut seruus est. res possessa autem est organum actuum et separatum.

Queritur Utrum naturale sit hominibus ut homo homini dominetur. Et arguitur primo q̄ non. quia dicit Boetius in tercio de consolatione philosophie metro sexto. Omne genus hominum in terris simili surgit ab ortu. ex quo videtur arguere in hominibus equalem conditionem. Sed si naturaliter vnus alteri dominetur non esset omnino equa conditio hominis. ergo non est naturale hominibus q̄ vnus homo dominetur alteri. Secundo sic liter opponitur seruo. sed vnus homo ita litera habet voluntatem sicut alter. ergo vnus homo non est magis seruus q̄ alter. ⁊ sic nec vnus alteri dominabitur. In oppositum est philosophus in isto primo. vbi dicit q̄ aliquis est dominus aliorum a natura. ⁊ aliquis a natura suus Pro responsione.

Sciendum primo

Aliter loquunt philosophi de naturali seruitute. et aliter theologi. quia philosophi considerant humanam naturam pro statu in quo nunc est. qui est status nature lapsæ. ita q̄ dicunt illud esse naturale homini quod sequitur absolute principia hominis. Theologi vero considerant naturam humanam sub duplici statu. scilicet sub statu nature integre ⁊ sub statu nature lapsæ. Et quævis eadem sunt principia nature sub vtroque statu. tamen aliqua sunt consequentia post lapsum. que (si natura stetit) non fuissent sequuta. vt mors seruus ⁊ similia. Similiter etiam aliqui conueniunt nature pro vtroque statu. Pro quo est Sciendum secundo. q̄ pro vtroque statu necesse est inter homines esse disparitatem. ⁊ fm corpus ⁊ fm animam. Scdm corpus autem vt diuersitas sexus sine qua generatio non fuisset. Similiter etiam quantum ad etatem. quidam enim ex alijs nascebantur. nec illi (qui nascebantur) erant similes illis. Erat etiam disparitas quantum ad animam ⁊ quantum ad iusticiam ⁊ scientiam. Non enim homo ex necessitate operabatur sed per liberum arbitrium. ex quo habet homo q̄ potens sit magis vel minus ad faciendum volendum vel cognoscendum. Unde quidam magis proficiunt in scientia q̄ alij. ⁊ etiam in iusticia. Item ex parte corporis esse poterat disparitas. etiam in statu innocentie. non enim erat exemptum totaliter corpus humanum legibus nature. quin ab agentibus exterioribus aliquod commodum vel auxilium reciperet fm magis ⁊ minus. ⁊ sic nihil prohibet dicere q̄ fm diuersam dispositionem aeris ⁊ fm diuersum situm stellarum aliqui robustiores generentur q̄ alij. ⁊ aliqui maiores ⁊ aliqui pulchriores ⁊ melius complexionati q̄ alij. ita tamē q̄ in illo primo statu in illo (q̄ excederent) nullus esset defectus siue peccati nec circa animam nec circa corpus. Unde ⁊ hec dignitas eam habere potest ex parte dei q̄ fm

ordinem sue sapientie quosdam plus et quosdam minus sublimare voluit. vt pulchritudo ⁊ decor vniuersi magis in hominibus reluceret.

Sciendum tercio. q̄ aliquid dicitur alicui inesse dupliciter. vno modo quia inest a tota specie. scilicet cuiuslibet in diuiduo illius speciei. Alio modo quia in eadem specie inest aliquibus indiuiduis fm quandam differentiam. Et ex hoc patet. q̄ aliter intelligitur titulus questionis. Debet enim sic intelligi. q̄ natura ordinauerit aliquos in specie humana aptos ad dominandum. alios autem aptos ad seruendum. ita q̄ sit naturale homini respectu quorundam indiuiduorum et non respectu omnium.

Sciendum quarto. q̄ dominum accipitur dupliciter. vno modo proprie. vt scilicet opponitur seruituti. et sic dicitur quis dominus cui subditur aliquis vt seruus. ⁊ ita accipit Aristoteles. q̄ est natura dominans et natura subiectum. id est seruus. Alio modo accipitur dominum communiter et minus proprie. fm id scilicet q̄ refert ad subiectum qualitercūq̄. et hoc modo sepe loquuntur theologi. puta cum dicant in angelis esse dominaciones principatus et potestates.

Conclusio prima.

Considerare naturam humanam fm q̄ philosophi considerant scilicet fm q̄ nunc est absq̄ hoc q̄ consideratur aliquis prior status. sic natura humana producit quosdam aptos ad dominandum proprie. alios vero aptos ad seruendum. Probatur conclusio. quia qui potest mente. prouidere quid conferens sit et quid nocuum naturaliter dominatur. Qui vero non potest mente illud prouidere. sed corpore potest facere et exequi quod alius prouidet mente. naturaliter seruus est. Sed natura humana producit tales vt ad oculum videmus. quosdam enim ingeniosos et sagaces. alios vero rudes et ydeotas ac ignaros. fortes tamen et robustos corpore producit. ergo primi naturaliter sunt apti ad dominandum. et alij ad seruendum. Maior est philosophi in probemio huius. Et quo sequitur. q̄ si vnusquisq̄ posset per se viuere et natura produceret sic homines vt non indigerent mutuo auxilio. tunc nullus esset seruus a natura. ⁊ ita non est. immo (vt dictum est) homo cum sit naturaliter animal sociale indiget communicatione. et cum inter homines sit inequalitas vt dictum est. ideo vt sit pacifica communicatio et vt saluetur integra communitas seu societas non idem expedit domino ⁊ seruo. vt dicit philosophus. domino quidem expedit vt dominetur. et seruo expedit vt domino seruiat.

¶ Conclusio secunda. Considerando naturam humanam fm conditionem theologicam. scilicet fm statum innocentie et ante lapsum. tunc non est vniuersaliter dicendum q̄ homo dominetur homini domino proprie accepto. quia dominus sic acceptus refertur ad seruū. seruus autem in hoc differt a libero. quia liber causa sui est. seruus autem causa alterius est. et ordinatur ad alterum. Nunc ergo aliquis dominatur alteri. vt seruo quando refert eum cui seruit ad propriam vtilitatem sui scilicet dominantis. Sed contristabile est vnicuiq̄ q̄ bonum (quod debet esse suum) cedat alteri ad vsum. quia vnicuiq̄ est maxime appetibile bonum proprium. ergo tale dominum non potest esse sine pena seruorum siue subditorum. Cum ergo nihil penale fuisset in primo statu. scilicet innocentie sequitur q̄

ali dominio homo in illo statu non dominabatur alijs
Conclusio tertia. in primo statu fm theologos fuit
 flet dominii fm qd refertur ad quaecumq; subiectu p
 batur. quia tunc vnus homo habuisset supeminentia
 iusticie et scientie ad alios. sed inconueniens fuisset nisi h
 exequretur ad vilitate alioz. **Unde dicit Augustin⁹**
 fix de ciuitate dei. qd iusti no dominandi cupiditate im
 perant. sed officio pfulendi. hoc naturalis ordo pferibit
 ita deus homine condidit. **Probat etiam conclusio.** qz
 homo fm omne statum est animal naturaliter sociale.
 vnde in illo statu homines socialiter vixissent. Socialis
 aut vita multoz esse no potest nisi aliquis presideat qd
 ad bonum comune pretendat. Ita etiam ad hoc po
 test adduci ratio **Aristo.** in textu. quandocumq; mul
 ta ordinant ad vnu semp inuenit vnu vt pncipale z di
 rigens. sed ita fuisset tunc. ergo zc. **Ex quo patz.** qd ali
 ter respondendu est fm theologum z fm phm. cum q
 ritur. vtrum fuitus sit a natura siue naturalis. **Na** fm
 phm pnsiderandu est qd seruitus est naturalis in huma
 na specie fm intellectum predictu. scz q natura quosda
 pferet aplos ad dominandu. et alios ad seruendum.
 Patz quia fm phm illud dicitur naturale alicui quod
 sequitur naturaliter principia eius. sic mors dicit natu
 ralis esse quia sequitur ad hoc quod est esse copositum ex
 qualitatibz contrarijs. Sicut famis z sitis dicunt dicunt
 esse naturales. z sic de alijs. Ita est de seruitute de qua e
 ad ppositu sequitur em pncipia istius vel illius. inquan
 tum deficit ab omni vigore. et abundat in mollicie corpo
 ris. qd confurgit ex tali coplexione vel tali. Cum em in
 relectus vtatur sensu quodammodo. qz nihil est in intellec
 tu qd pus no fuerit in sensu. opatoes intellectus inter
 dum impediunt ppter ineptitudinem et grossicie corpoz.
Inde est q illi q fortes z grossi sunt in corporibz cu sint
 apti ad opera corpoz. reddunt inepti ad opera mentis
Et ideo sicut anima naturaliter ex rez ordine domina
 tur corpori. ita illi (qui vigent intellectu et in quibz opa
 rationes anime no pcurbant ex mollicie corpoz) sunt na
 turaliter alioz domini. et alij naturaliter eoz serui. **Ex**
 quo patet qd no debet improporari talibz (qui no viget
 intellectu) eoz seruitus. **Et ro est.** qz no sunt serui fm
 ppriam voluntatem. sed ex institutione nature. Sed fm
 theologos dñm est. q ista seruitus eodem modo est na
 turalis. quo fm eos mors et alij defectus dicuntur na
 turalis. sic em dicunt naturales homini. qz etiam sunt
 ei in penam originalis peccati. Si em natura sterisset in
 originali iusticia non fuisset mors sequuta nec alij defe
 ctus. similiter nec seruitus. Sed vnus presuisset alteri
 ad bonum ipius subiecti. et no ad bonu tantu presiden
 tis. sicut est nunc inter dominu et seruum. Sed qz na
 tura cecidit ab illa rectitudine. ideo sibi derelicta e. **Et**
 cum homo esset copositus ex contrarijs. insecuta est
 mors in penam. similiter et seruit⁹ que sequitur homine
 ex pre materia vt dictu est. **Est em** pena hominis vt ho
 mo sit alterius. **Et ita** loquitur ambrosius dicens q na
 tura non fecit seruum sed insipientia. nec manumissio fe
 cit liberum. sed disciplina. **Ubi pnsiderandum est.** q
 seruitus introducta est post lapsum. et ex parte domini
 vt scz ille in multis subleuetur per seruuz in his q sunt
 corporis. **Et ex parte serui** vt ipse seruus exequendo
 mandata dñi subleuetur in defectibz anime. qbus abun
 dat dñs vt dictum est. quia ergo isti defectus sequunt

naturam lapsum. ideo seruitus est a natura sic pnsidera
 ta. Patet. quia p istos defectus sequuta est seruitus vt di
 ctum est. **Est tamen** aduerrendu. qd hunc hominem esse
 seruum absolute considerando magis qd alium non ha
 bet rōnem naturalem. sed fm aliquam vilitatem puenies
 tem. Inquantu scz e vtile huic q regatur a sapientiori z q
 ab isto iuuetur. **Et ideo** fuitus (vt dicunt iuriste) perti
 net ad ius gentium. quod est quodammodo naturale. **Ubi**
 pro isto pnsiderandum est. qd iustum siue ius naturale e qd
 ex natura est adequatum seu cōmensuratu alteri. hoc au
 tem potest ptingere duplx. Vno modo fm absolutā con
 siderationem. z sic masculus ex sui rōne habet pnsuraf
 tionem ad feminā vt ex ea generet parem. z ad filiaz vt ea
 nutriat. Alio modo aliquid est alteri naturale pnsuraf
 tum non fm absolutam sui rōnem. sed fm aliquid quod
 ex ipso psequit pura pprietas aliqua. Si em consideretur
 ager ille absolute. non habet rōnem vnde magis sit istius
 q illius. sed si consideretur quantum ad opozunitate colē
 di ad pacificum vsu agri. vel p concessionem legis et hu
 iusmodi. fm hec habet q sit magis pnsurafatum isti q il
 li. Absolute autem apprehendere aliquid non solum con
 uenit homini sed etiam alijs animalibus. ideo ius quod
 dicitur naturale primo mō non dicitur ius gentium. sed ius natu
 re simplr. sed ius secundo modo est ius gentium vt dicunt
 iuriste. **Et sic** patet responsio ad questum

Sed quereretur aliquis. vtrum ille qui deficit in aliqz bo
 no a natura sit seruus illius qui in bono excedit. **Ad** du
 bium responderetur q triplicia sunt bona hominis. quedā
 sunt bona infima vt diuitie. que sunt bona fortune. Alia
 sunt bona suprema vt sunt virtutes anime. z ista dicuntur
 bona simplr. quia sunt bona honesta. Alia sunt bona mes
 dia. que sunt bona corporis vt pulchritudo robur z san
 tas. z ista (sicut z prima bona) sunt bona fm quid. **Dicit**
 tur ergo ad dubium. q ille qui deficit in bonis nature aut
 fortune (sicut sunt bona corporis) non est seruus a natu
 ra illi qui in predictis bonis abundat. **Patet** quia bona
 fortune z bona corporis non sunt bona hominis vt hos
 mo est. sed solum bona anime sunt bona hominis vt hos
 mo est. in quibus forte abundant illi qui deficient in alijs
Dicitur vltimus. q loquendo de bonis anime (que sunt
 bona simpliciter) ille qui deficit in bonis anime a natura
 est seruus illius qui in istis abundat. **Et qbus** patet qui di
 cuntur serui a natura z qui domini. **Patet etia** vñ confur
 git seruitus. cum anima quantu est de se sit oibus eque
 secta. venit em ex dispositione ipsius corporis

Ad rōnes ante opposi
 tiū. **Ad primā** (scz qñ dñ omne hoim gen⁹ in terris zc.) cō
 cedat q omnes hoies sunt equales in pfectiōe essentiali z spe
 cifica. sed non individuali. **Et istud** pnsurgit ex diuersitate
 materie que est principiu indiuiduationis. **Ad aliā** con
 ceditur. q voluntas est eque libera in omnibz. sed fm dis
 positione corporis vna est magis expedita ad agendu ea
 ad q hz libertate. **Ubi dicitur** q seruitus no attenditur pe
 nes mentem esse liberam. sed penes mentem prouidam.
 vt dictum est in prohemio huius. **Uel possum⁹** dicere ad
 primā rōnem q Boetius no vult arguere ex verbis illis
 equitate in hominibus ex parte principij. **Et ideo** si sunt
 ignobiles moribus hoc est ex eo q deficient ab illo pncipi
 pio vnde subiungit idē Boetius. **Vnus enim** pater est
 rerum vnus cunctis ministrat.

Trum autē aliquis natura talis aut non
et vtrum dignius et iustius alicui seruire
aut non. Sed omnis seruitus preter naturam
esse potest. hoc considerandū non difficile aut
et ratioe contemplari. et ex his que fiunt addi/
scere. Principari em̄ et subijci non solū neces/
sarium sed et expedientiū est. et statim ex na/
turalitate quedam segregata sunt. hoc quidem
ad subijci. hoc autem ad principari. et species
multe et subiectorum sunt et principatū. et sem/
per melior principatus qui meliorum subiecto/
rum puta hominis q̄ bestie. quod em̄ a melio/
ribus melius opus. vbi aut hic quidem princi/
patur. hic autem subijcitur est aliquid horum
opus Quicūq̄ em̄ ex pluribus constituta sunt et
fit vnum aliquid cōmune. siue ex coniunctis si/
ue ex diuisis in omnibz videtur principans et
subiectum. et hoc ex omni natura inest anima/
tis. et em̄ in non participantibz vita est quidem
principatus. puta armonie. Sed hec quidem
forte magis extrinsece sunt speculatiōis. Ani/
mal autem primum constat ex anima et corpo/
re. quorum hoc quidem principans est natura
hoc autem subiectum. oportet autem intende/
re ex fm naturam habentibz. magis natura et
non corruptis. propter qd et optime dispositū
et fm corpus et fm animam hominē cōsideran/
dum. In quo hec palam pestilentiū em̄ et pra/
ue se habentium videbitur principari multitu/
dinis corpus anime. propter praua et preter/
naturam habere. Est quidem sicut dominis
primū in animali contemplari et despoticum
principatum. Anima em̄ quidem corpori do/
minatur despotico principatu. intellect⁹ vero
appetitui politico et regali. In quibus est ma/
nifestum q̄ fm naturam est expediens corpori
regi ab anima et passibili parti ab intellectu. et
parte rationem habente. Ex equo autem et con

trario nocuum omnibz. Iterū in homine et in
alijs animalibus simpliciter. Mansueta qui/
dem em̄ siluestribz digniora fm naturaz his
autem omnibz meli⁹ regi ab homine. a dipiscū
tur enim salutem Sic adhuc aut masculinum
ad femininum natura. hoc quidem principas
hoc autē principatum. Eodem autem modo ne/
cessarium est esse in hominibz. Quicūq̄ q̄dem
ergo tantū distant quātum anima a corpore et
homo a bestia. disponuntur autem hoc modo
Quorūcūq̄ est opus corporis tantum vsus et
hoc est ab ipsis optimum. Isti quidem sunt na/
tura serui quibz melius est regi hoc principatu
si quidem et dictis creditur Est em̄ natura ser/
uus qui potest alteri⁹ esse. propter qd et alteri/
us est. et cōmunicat ratione tantum quantum
ad sensuz recipere. sed non habere. Alia autem
animalia non ratione sentientia. sed passionibz
seruiūt. et oportunitas variatur modicum ad
necessaria em̄ corpori auxilium fit ab ambobz
et a seruis et a do mesticis animalibus Vult q̄
dem ergo natura et corpora differentia facere q̄
seruorum hec quidē fortia ad necessariū vsum
hec autem recta et inutilia ad tales operatiōes
sed vtilia ad ciuilem vitam. Iste autem fit di/
uisus ad bellicam oportunitatem et pacificam
Accidit autem et multotiens contrarium hos
quidem corpora habere liberoz. hos au/
tem animas. Quoniam et hoc manifestum q̄
si tantum fuerint differentes corpore solū quā/
tum deozum ymagines sunt deficientes om/
nes dicēt vtiq̄ dignos esse his seruire. Si au/
tem in corpore hoc verum. multo iustius hoc
in anima definiri. sed non simpliciter facile vi/
dere pulcritudinem anime et corporis. Qui/
dem ergo sunt natura quidam. hi quidam li/
beri. hi autem serui. manifestum quibus expe/
dit seruire et iustum est

Queris vix intellectus

sive ratio pncipetur appetitui pncipatu aliquo. ¶ Ar
guitur q nō. et pmo de appetitu sensitivo. Appetitus em
sensitivus non est aliud q sensualitas. sed sensualitas nō
obedit rationi. unde p serpentem figurat. vt dicit Augusti
nus in de trinitate. ergo appetitus irascibilis et pncipabili
lis (qui sunt appetitus sensibiles) non obediunt rationi.
et rō non pncipatur appetitui sensitivo ¶ Secūdo arguit
de voluntate que est appetitus intellectus. si em rō pncipe
tur ei hoc erit pncipatu politico et regali. s; hoc non. qz vo
luntas a nullo moueri potest nisi a rōne. qui autē obedit alteri
fm pncipatu regalem et politicu h; proprium motum ¶ In
oppositum est pbus in textu.

Sciendum primo

De irascibili et pncipabili qualiter obediunt rationi siue
superiori parti in qua est ratio et voluntas. Unde pnsiderā
dum q superiori parti obediunt dupliciter. Vno modo qz
tum ad rōnem. Alio modo qz tum ad voluntatem. Rōni
qdem obediunt qz tum ad suos actus. Nam appetitus sen
sitivus in alijs animalibus natus est moueri ab estimatiua
virtute. sicut ovis estimans lupum inimicum timet eum.
Loco autem estimatiue virtutis est in homine cogitatio
na. que qdem dicit ratio particularis. eo q est collatiua in
tentionū indiuisibiliū. nam ab ea natus est moueri in ho
mine appetitus sensitivus. Ipsa autē ratio particularis na
ta est moueri et dirigi fm rōnem vniuersalem. vt in syllo
gisticis aut syllogismis ex pōnib; vniuersalib; pcludun
tur ppositiones singulares. et ideo pars q ratio particularis
nis imperat appetitui sensitivo. qui diuiditur in irascibilem
et pncipabilem. et hic appetitus ei obedit. Et quia dedu
cere vniuersalia pncipia in pclusiones singulares. non est
opus singularis seu simplicis intellectus sed ratiois. Ideo
appetitus sensitivus dicitur magis obediunt rationi q intellectui
sui. Quis Aristoteles dicit in textu de intellectu. sed ipse
capit intellectum pro superiori parte in qua est ratio et vo
luntas. Unde de hoc vnusquisq; experiri potest applican
do aliquas vniuersales consideratōes mitigatur ira aut
timor aut aliqd hmoi. vel etiā instigatur voluntate et sub
iacet appetitus sensitivus qz tum ad executiōem q fit per
vni motuam. In alijs em animalibus statim ad appetitū
irascibilem vel pncipabilem sequitur motus. sicut ovis ri
mens lupum statim fugit. qz non est in eis aliquis superi
or appetitus qui expugnet alium. sed homo nō statim mo
uet fm appetitum irascibilem et pncipabilem. sed expectat
imperii voluntatis. que est appetitus superior. et hoc ins
telligendo de motib; perfectionis. quia de subditis altius
est. In omnib; em potentijs motis ordinate. mouens se
cū dum non mouet nisi virtute primi mouentis. et ideo ap
petitus inferior nō sufficit mouere nisi appetitus superior
consentiat. Et hoc est quod dicit philosophus in tercio
de anima. q appetitus superior mouet inferiorem sicut spe
ra superior inferiorem. Est tamen considerandum. q
vt dicitur in textu in animali proprie contemplari potest
pncipatus despoticus regalis seu politicus. Anima em
pncipatur corpori pncipatu despotico. Intellectus au
tē pncipat appetitui pncipatu politico et regali. Dicit em
despoticus quo d; pncipatur seruus. qui non hnt facul
tatem in aliquo resistendi imperio pncipatis. quia nihil
sui iuris hnt Principatus autem politicus et regalis d; s;

icitur quo quis pncipatur liberis. qui et si subdantur regi
mini principis. tamen habent proprium quo se tueri possunt
sunt principatus imperio Sic igitur anima corpori despo
tice dominatur. quia corporis membra nō habent vt pos
sint resistere imperio anime. sed statim ab imperio anime
mouentur manus et pes. et quodlibet membrū quod nas
tum est moueri motu voluntatis. qd notāter dicitur ppter
organa anime vegetabilis. que psequitur motum appeti
tus naturalis. qui non est natus obedire voluntati. Simi
liter et propter motum cordis et membrū pudibundi. qui
non obediunt rationi. et hoc datum est in punitionem org
ginalis inobedientie. Intellectus autē seu ratio dicitur pnci
cipari irascibili seu pncipabili pncipatu politico seu re
gali. quia appetitus sensitivus habet aliquid propriū vns
de potest ptradicare imperio rōnis. natus em est moueri
appetitus sensitivus. non solum ab estimatiua in brutis
animalibus et cogitativa in homine. quam dirigit vniuer
salis ratio. sed etia ab ymaginatiua et sensitiva. Unde ex
perimur irascibilem et pncipabilem rationi repugnare p
hoc q sentimus vel imaginamur aliquod delectabile. qd
ratio recta vetat. id est prohibet. vel tristabile quod ratio
precipit. Ex quo apparet q appetitus sensitivus in aliquo
rationi repugnat. et in aliquo ei obedit. Et sic pars qualiter
pncipatur ei pars superior. Si em imperaret ei despotice
ce non posset ei ptradicare in aliquo. cuius contrarium ex
perimur. Sed restat difficultas de appetitu intellectivo.
scz quomodo sibi imperet ratio siue intellectus. quia non
dicitur in textu plus de vno vt videtur qz de alio. cui di
citur q intellectus dominatur appetitui pncipatu regali
et politico. Unde dicitur q ratio siue intellectus impe
rat voluntati quātū ad determinatōes actus et voluntas
nata est sequi dictamen rationis. sed tamen indirecte vo
luntas trahitur a passione. que est in appetitu sensitivo qz
qz. et ideo potest contradicere dictamini rationis. ppter qd
ratio pncipatur ei regali et politico. Unde pnsiderand
duz q passio mouet voluntate indirecte dupliciter. Vno
modo fm quandam abstractionem. quia em omnes po
tentie anime in vna essentia anime radicanur. necesse ē q
vna potentia intradatur in actu suo et alia remittatur. vel
etiā totaliter impediatur. et ideo cum motus appetitus
sensitui fortificatur per quācūq; passionem. necesse est q
remittatur vel totaliter impediatur proprius motus ap
petitus naturalis. Alio mō ex parte obiecti voluntatis. qd
est bonū sub ratione boni apprehensum. impeditur em iu
diciū et apprehensio rationis ppter vehementem et inor
dinatam apprehensionem intellectus ymaginatiue et vir
tutis estimatiue. Coningit em ratio nemin vniuersali esse
rectam. vt cum dicit nullum homicidium perpetrandum
vel nullam fornicationem faciendam. sed tamen non co
gitat in particulari hūc actum. qui est hanc fornicatiōem
non faciendam. et hoc propter iudiciū ymaginatiue vel
estimatiue. quod est ptrarium in hoc particulari ad iudi
cium vlt rōnis. et ideo cum rō vtrā ymaginatiue et sensu
obnubilat dum venit ad iudiciū pncipalis actus. et hoc
sufficit ad hoc q voluntas non sequatur vltm pceptionem
rōnis. et tunc est peccatum. Unde ille qui habet sciām in
vlt ppter passionem impeditur ne possit sub illa vlt sumere
et ad conclusionem peruenire. sed assumit sub alia vniuer
sali quam suggerit inclinatio passionis et sub ea cōcludit.
Unde philosophus dicit septimo ethicorum q syllogis
mus incontinentis quatuor habet ppositiones. duas vlt
quarū vna est rōnis. puta nullā fornicatiōem cōmittendā

Alia est passionis. puta delectationem esse sectandā. Passio igitur ligat rationem ne subsumat et concludat sub prima. et concludit sub secunda. Ex quo sequitur quod voluntas procedit in actum contrarium dictamini rationis. Et ita patet quod ratio vtriusque appetitui. scilicet tam intellectui quam sensitui principatur principatu regali et non despotico. Ex quo patet quod in homine etiam aliquid est quod nullo modo natum est obedire rationi. sicut est appetitus naturalis quem sequuntur vires anime vegetabilis. In eo autem est aliquid natum obedire. Sed hoc dupliciter. Uno modo ad nutum. ut corpus et membra corporis demptis corde et membro pudibundo. Alio modo sic quod etiam potest non obedire. sicut appetitus rationalis sensituius quam intellectuius.

Ad rationes autem oppositū

Ad primam dicendum quod appetitus sensituius dicitur sensituius secundum quod consideratur ut depressus est carni. et ideo significatur per serpentem quantum ad id quod est sibi proprium ex parte partis sensituiue. sed dicitur irascibilis et concupiscibilis per quandam vicinitatem ad partes superiores. ideo magis nominatur sensituius ex parte actus ad quem inducuntur ex ratione. Ad secundam patet solutio qualiter voluntas mouetur ab alio quam a ratione. conceditur enim quod directe non mouetur ab alio. sed bene indirecte.

Quod autem et qui contraria dicunt secundum modum aliquem dicunt recte. non diffici-
le videre. Dupliciter enim dicitur et seruus et seru-
uens. Est enim aliquis secundum legem seruus et serui-
ens. Lex enim promulgatio quedam est in qua in
bello superata preualentium esse dicunt. Hoc ita
quam iustum multi eorum qui in legibus (quemadmo-
dum rethorici scribunt) iniquorum tanquam durum
si vnum inferre potentis et secundum potentiam melio-
ris erit seruus et subiectum. quam violentiam passus
est. Et his quidem sic videtur. his autem illo modo
etiam sapientum: Causa autem huius dubitationis
est quod facit verba variari quia modo aliquo virtus
sortita successum violentiam pati potest maxime.
et est semper superans in excessu boni alicuius.
ut videatur non sine virtute esse violentiam. sed
de iusto solum esse dubitationem. propter hoc enim
his quidem benivolentia victorum videtur iustus
esse. His autem ipsi hic iustum meliorem principi-
pari. quoniam se positos seorsum his communibus

neque forte nihil habent probabile alter rationes.
ut non oporteat melius secundum virtutem principa-
ri et dominari. Totaliter attendentes quidem ut
possibile est ad iustum quoddam. lex enim iustum
quoddam. eam (qui secundum bellum) seruitutem po-
nunt iustam. omnino autem non aiunt. Principius
autem contingit non iustum esse bellicorum et indignum
seruire. Nequaquam vtriusque dicit aliquis seruum esse
si autem non accidet eos que videntur esse optimi
generis esse seruos et ex seruis. si contingit ven-
di captos. Propter quod ipsos non volunt dice-
re seruos. sed barbaros. Et quidem cum hec dicunt
nihil aliud querunt quam quod natura seruorum. Quod
quidem a principio diximus. necesse est dicere ali-
quos hos quidem a principio seruos. hos au-
tem nequaquam.

Queritur utrum preter ser-

uitutem naturalem (que est seruitus simpliciter) sit da-
re seruitutem legalem et politicam. Videtur quod non
quia omnis lex (cum sit rationis dictamen) debet esse ra-
tioni consona. sed aliquos seruos legales videmus in
quibus est maior sapientia quam in eorum dominis. et
ergo seruitus legalis non est ponenda. Tenet conse-
quentia. quia ut dictum est supra in fine penultime con-
clusionis. rudis intellectu est natura seruus. et qui pos-
test mente preuidere est natura dominus. ergo per quam
cumque legem politicam talis non potest iustefieri seruus.
Preterea ratio iusticie est lex. sed lex respicit bonum co-
mune ciuitatis et regni. non autem respicit bonum priua-
tum vnius persone nec etiam vnius familie. non ergo de-
bet esse aliquod ius speciale sic positum. quod sit de do-
minis seu dominantibus. cum dominus pertineat ad
domum et non ad ciuitatem. ut dicitur in textu. In
oppositum est prius in textu. et similiter in quinto ethi-
corum. ubi determinat de iusto dominio

Sciendum primo.

Quod sicut preter ius naturale oportuit propter bonum da-
re aliquas leges positivas secundum quas reguntur regna et
ciuitates. sic visum fuit conditoribus legum quod preter ser-
uitutem naturalem (secundum quam ignorantes debent seruire sa-
pientibus) esset dare seruitutem legalem et quasi positivam. secundum
quam debiles et victi seruirent victoribus et potentibus. Est
enim iustum legale (ut dicitur in textu) superatum in bello supera-
tibus seruire. Et ideo autem huiusmodi iustum quod secundum philosophum est secundum
quod et positum triplicem congruitatem habere. Quarum prima
sumit a conditoribus legum. Secunda ex defensione patrie. Ter-
cia ex salute debellatorum. Prima congruitas sic patet. optet
enim dominas habere aliquem excessum respectu seruorum. Du-
B ij

Questiones

iusmodi aut excessus dupliciter esse potest. vel fin aiam vel fin corpus. Nā hō naturalr est cōposit⁹ ex duab⁹ pri-
b⁹. Excessus at fin bona aie est q̄si excessus simplr vt
aī dicebat eo q̄ illa bona simplr bona sūt. Excessus pō
corpis ē q̄si excessus fin qd. p̄t qd bñ dī i h̄ p̄. q̄ dici
m⁹ aliq̄s digne dīari. q̄ excedūt in bonis corpis. vt q̄
sūt fortes z magni. multū iustus ē hoc dīuiz in aia vt
dicamus aliquos dominari. q̄ excedunt in bonis aie.
nam aia est prestantior corpore. sapientia igit et digni-
tas (q̄ sunt bona aie) reddunt dominū naturale z sun-
pliciter sed ciuili potentia est. fortitudo corpis q̄ sunt
bona corpis et exteriora nō faciunt dominū naturale
s̄ faciūt ipm magis legale et positū. Q̄ em̄ superas
in bonis corpis. vt in fortitudine vel ciuili potentia do-
minet hīs quos debellat nō est iustū naturale. s̄ iustū
positū fin p̄mulgatiōem legū. Un̄ videt istud iustū
seu de iure ciuili aliquo modo esse congruū si p̄sideret le-
gislatoris p̄ditio. Nā cū legislatores sint homines q̄bus
magis animo sunt bona corpis q̄ bona aie. z exteriora
q̄ interiora. vt lex daret iudiciū de aliquo certo. visum
fuit legislatorib⁹ vt superantes in bello iusto p̄grue dos
minaret alijs supatis. eo q̄ talis excessus notior est q̄
ali⁹. Un̄ et p̄b⁹ ait q̄ iusti⁹ est definitiō dīuiz fin bona
aie q̄ fin bona corpis. s̄ nō sumit est facile videre pul-
critudinē aie et corpis. Scdā p̄gruitas sumit ex defen-
sione patrie. Nā vt hoies fortiter bellarent p̄ defensio-
ne patrie ciuitatis z regni in fauorē cōis boni et patrie
introductū est vt superantes in bello p̄grue dīaretur
alijs supatis. p̄ter qd dī p̄t uos superantes et bonos
nō resistere ordinatiōi legali. q̄ cōmune bonū bono pri-
uato est p̄ferendū. Tercia p̄gruitas sumit ex p̄e debel-
latoz seu salute eoz. nā p̄ter legē multi superati in bel-
lo saluant. Hoies em̄ alios debellantes p̄p̄tiores cēt
ad homicidiū si scirent se ex eis nullā vtilitatē p̄secutū-
ros. s̄ cū cogitant eos acquirere in seruos reseruant eos
p̄ter vtilitatem quā inde consequi sperāt. Un̄ seru⁹ fin
etiā in analogiā dī a p̄seruando. q̄ tales a viciorib⁹ p̄seruā-
tur in bello et nō occidunt. vt possint ipos quasi seruos
possidere. Paret ergo q̄ p̄ter seruitutē naturālē p̄grue
ponit seruitus legalis. q̄ est de iure positio. Et talis
seruit⁹ fin quosdā dī a fortuna. P̄ter has at serui-
tutes legalē scz z naturālē. vt un̄ hoies seruitute mini-
stratiua vel p̄ductiua vel dilectiua. ita q̄ possum⁹ dice-
re quatuor esse maneries ministrorū. Nā aliq̄ sunt tales
naturalr. aliqui vero ex lege. aliq̄ ex p̄ducto. z aliqui vir-
tute quadā z dilectōe. ita q̄ p̄t fieri talis p̄ortio. Q̄is
minister vel est barbarus vel impotens. vel mercenari⁹
us. vel virtuosus et dilectus. Barbari em̄ dicunt illi q̄
sunt quasi siluestres z nesciūt seipos dirigere. p̄ter qd
tales dicunt naturalr serui. vt p̄us dictū est. Deficiunt
etiā in bonis aie fin quoz excessus p̄tingit aliq̄s dīari
naturalr. Impotētes em̄ p̄tingit esse ministros ex lege
vt si q̄ sunt q̄ nō valeant resistere bellantib⁹ ex p̄mulga-
tione legis debent eis seruire et ministrare. Mercena-
rius pō p̄tingit ēē ministros ex p̄ducto. Ille em̄ merce-
narius dī q̄ p̄ncipaliter mercedē intendens obsequit ei
a q̄ mercedē acceptat. S̄z boni et virtuosī ministri sunt
operantes ex dilectōe. s̄ em̄ dignus sit operari⁹ mer-
cede sua. z nō sit p̄gruū aliq̄ p̄p̄is sumptib⁹ milita-
re. nec dī os bonis trituranis alligari. put. p̄ficient z di-
cunt nostri venerabiles z insignes viri in suis cano-

versoris

nibus et legib⁹. p̄ncipaliter tñ in ministerio debet quis
intendere bonū. Si aut ibi intendat aut cognoscat aut
requat aliquā mercedē temporālē hoc debet et potest ēē
ex p̄sequenti z nō p̄ncipaliter. sed potius accessorie z ex
incidenti. vt dictū est. P̄portuit aut dare ministratoz
cōductā et dilectōem p̄ter ministratiōem naturālē fin
legē. Nā q̄ est in nobis corruptio appetitus nō sp̄ ser-
uamus seu custodimus ordinē naturālē. ideo plurimi
p̄ncipatus sunt p̄uersi. deuij. et transgressi. nam igno-
res et priuari bonis aie nō acquiescunt ministrare. serui
re. parere. seu obedire. z obsequi seu famulari pollētib⁹
seu fruētib⁹ prudentia et intellectu. Rursus contingit
plures aliquando etiā ex nobili seu insigni aut genero-
so genere ortos toto tempore seu toto cursu vite sue nō
aliquod iustum bellum facere. vt ex eo possent sibi acq̄-
rer aliquos ancillantes et seruos seu famulos. ne ergo
tales oīnino p̄uenerunt ministris seu seruitorib⁹ ad sup-
plendā indigentia domesticaliū oportuit aliquos eēmi-
nistros conductos seruientes seu famulantes inuitu mer-
cedis vel premij. z etiam aliquos dilectos et virtuosos
et ministrantes ex amore boni. Ad hos aut ministros
(quos virtus et amor boni inclināt ad seruendū) do-
cet principantes se habere ad eos quasi ad filios. z do-
cet eos regere nō regimine ciuili sed magis regimine pa-
terni. filiali et regali. Possimus aut duplici via osten-
dere. declarare. seu manifestare. quos scz ministros con-
tingat magis esse honorandos p̄e ceteris. Prima via
sumitur ex dignitate ipozum ministrantiū. Secūda via
sumitur ex vnitare et p̄p̄nitate quam habet ad p̄n-
cipantem seu dominantem. Prima ergo via sic patz. nā
dignioribus semper sunt ampliora beneficia tribuenda
cuz ergo virtuosus seruit ex amore honesti aut dilectō-
ne boni. ideo dignior est mercenario. qui p̄ncipaliter
seruit ex conducto et propter mercedem. Q̄iam digni-
or est seruiente nō amore boni seu honesti. s̄ quia supra
tus est in bello. Et etiam ille est melior barbaro. q̄ ille
ministrat eo q̄ nescit seipm dirigere. quia deficit p̄tatiō-
nis vsu. Ex ipa dignitate ministrantiū pater huius-
modi ministros a principante esse magis honorandos
seu premiandos. Secūda via ad ostendendū hoc idē
sumitur ex vnitare seu p̄p̄nitate quam habent huius-
iusmodi ministri ad principantem. Dignum est em̄ ac-
ratōi consonum vt partes propinquiores fonti plus p̄-
fundantur aqua q̄ remote. quare omnis amor virtutē
vntitiam et coniunctiū habere dicitur. vt vult vene-
rabilis Dionysius in quarto capitulo de diuinis nomi-
nibus dicens. Principi ministrantes nō ex mercede p̄n-
cipaliter. sed ex amore magis fin voluntatem coniuncti
sunt. quare dignum est tales plus de influētia recipere
et amplius honorari seu p̄mari a p̄ncipante q̄ alios

Oubitatur primo

Quid est seruus fin propriam rationem seruī. Bre-
uiter respondendo ad quesitum dico. q̄ seruus est orga-
num animatum actiuum separatum alterius homo ex
istens. In hac definitione ponitur (organum) tanq̄ ge-
nus. et ponitur (animatum) ad differentiam organoz
inanimatorum. sicut securis hasta zc. Ponitur (acti-
uum) ad differentiam organozum factorum. sicut est
am securis vel hasta. Ponitur (separatiū) ad differen-
tiam p̄tis que est organū p̄unctum. Ponit (alterius)

ad differentiam ministri seruientis ex cōducto vel amore. qui nō est alterius nec ē proprie possessio eius. Pontur vltimo (homo existens) ad differentiam brutorum animalium que sunt organa hominis economici animata actiua separata. et sic clare patet quid sit seruus.

¶ Notandum est q̄ iustum legis humane nō est iustuz simpliciter. sed est iustum s̄m quid. Dicitur enim iustū simpliciter quod est iustum s̄m naturam. Et illud est iustum s̄m quid quod refertur ad p̄moditatem humanam quam lex intendit. quia propter p̄moditatem hominum leges posite sunt. Unde lex s̄m ysidorum quinto ethimologiarum. est constitutio populi. in qua maior res natu. vna cum plebibus aliquid sanxerunt. Unde magistri eam sic definiunt. Lex est quedam rationis ordinatio ad bonum cōmune ab eo qui curam ciuitatis habet promulgata. quia ergo hoc non est iustum s̄m naturam. q̄ quicunq; ab hostibus vincuntur sint serui. cum plerūq; contingit sapientes ab insipientibus vinci et superari. Ideo dicit philosophus seruitutem legalem nō esse simpliciter iustam. sed s̄m quid. vtpote quia accōmoda est vite humane. Est enim vitale victoribus et aliter qualiter decens q̄ habeant emolumentum seu alimentum a victis. Etiam vitale est ipsis victis. quia propter ea ipsi seruantur in vita et non occiduntur. quoniam hoc iussit lex humana. scz seruos seruari et nō occidi. Si autem potuisset lex humana sufficienter atq; efficaciter determinare qui essent meliores mente. ordinassz illos dominos sequentes naturam. sed quia illud fieri non potuit accepit aliquod signum seu indicium scz ipsam victoriam que p̄uenit ex aliqua excellentia virtutis. et ideo statuit victores esse illorum dominos qui vincuntur. et istud est iustum non tamen est simpliciter iustum. prout dictum est. sed s̄m quid. et tamen illud est seruandū. q̄a omne bonum cōmune propter quod est institutum seu ordinatum p̄stātius et melius est bono p̄uato.

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mam dicit q̄ lex humana nō potest esse omnino certa circa omnes casus particulares. quia illi casus non bene possunt ab homine p̄uideri. et quia homini non ē nota naturalis p̄spicacitas et p̄uidentia omnium. ideo lex ab homine posita est de seruitute aliquorū. per ea que exterius sunt cognita que sunt signa et iudicia virtutis seu excellentie vel p̄bitatis interioris. Et ideo cum victoria sit signum seu indicium interioris virtutis alicuius in victoria. posuit lex humana q̄ victi seruarent victoribus q̄uis etiam ipsi victi sint melioris intellectus et prudentie ipsis victoribus. q̄m victus victori debet succubere seu cedere. hoc tamen non est ita notum sicut de victoria ita q̄ ratio non arguit nisi q̄ illi (q̄ per legem seruunt) sunt magis apti naturaliter ad dominandū. q̄ p̄ceditur.

Ad scdā dicit q̄ licet seruus inquantū seruus sit alius quid dñt. est tamen homo s̄m se subsistens ab alijs distinctus. et ideo ad ip̄m potest ēē iusticia vel iniusticia. et p̄pter hoc alique leges dantur de his q̄ sunt dñi ad seruū. s̄ in quantum seruus vt seruus est q̄d alteri? et s̄m hoc ibi deficit rō iusti vel iniusti. et sic patet solutio rōnum ante oppositū. Sed dubitaret alijs q̄ et quot sunt bona q̄ hoies p̄sequunt ex p̄stitutiōe politice cōmunitatis q̄ ciuitas nuncupat. Unde p̄siderandū tria esse bona que p̄sequunt homines ex p̄stitutiōe ciuitatis. Ordināt enī

ciuitas ad viuere. ad sufficienter viuere. et virtuosē viuere. Viuere enī s̄m p̄m in viuentibus est esse. sicut ergo est aliud esse. aliud sufficienter esse. et aliud virtuosē esse. sic aliud est viuere. aliud sufficienter viuere. et aliud virtuosē viuere. nam essetatisimū est. vt dicit in de causis. est enī p̄mum rerum creatarū et omnia aliquo modo esse participant nō tamen omnia participant sufficienter esse sed solum illa dicuntur habere esse sufficienter s̄m naturam suā q̄ s̄m suā sp̄m habent esse cōpletū. Si enī alii cui deficiat aliqua p̄fectio cōpetens sue sp̄i (licet posset habere illa res esse aliqd vt imperfectū) esse tñ sufficienter habere nō dicit. Varius ergo est esse q̄s sufficienter ēē. sic etiam latius est sufficienter esse q̄ virtuosē esse. quod ē habitus electius et moralis de quo hic loquitur. que participare nō possunt nisi rationalia et intellectum habentia. irrationalia ergo et inanimata s̄m naturam suā possunt habere esse sufficienter si habeant p̄fectiōes cōpetentes p̄prie sp̄i. ēē tamen virtuosum habere nō possunt q̄ nequeunt p̄cipare virtutē illam. Et eo mō quo distinguimus esse. sufficienter esse. et virtuosē ēē. sic distinguere possumus viuere. sufficienter viuere. et virtuosē viuere. qualitercūq; etiam hō habeat esse. nō tamen dicitur sufficienter viuere seu vitam habere sufficientē. nisi habeat ea que p̄grue sufficiunt ad supplendā indigentiam corporale. Aliud ergo est viuere. et sufficienter viuere. sic etiam aliud est sufficienter viuere. et p̄tuoſe viuere. Vult enī habent sufficientiā ad vitam q̄ p̄pter corruptiōem appetitus virtuosē viuere negligunt. Multorū igit aut maximorū bonorū cā est p̄stitutiō ciuitatis. q̄ p̄pter eaz et p̄ eam hoies p̄sequunt oia tria predicta bona. Nam ipsi p̄sequunt hoies ex cōmunitate politica. q̄ sine ea vita hoies esse nō p̄t. Loq̄tur enī de viuere hoies vt ē hō ostendere ergo viuere politiciū s̄m aliquas leges et s̄m aliquas laudabiles ordinatiōes recusans sic viuere nō vult viuere vt hō (sed vt supra dictū est et infra dicitur) talis vel ē homine melior vt homine peior. homo enī naturaliter est animal politicum et ciuile. vt infra p̄babif. ipsum ergo viuere loquendo de viuere simpliciter cōsequuntur homines ex cōmunitate politica siue ex constitutione ciuitatis. Secundo ex tali constitutione homines nō solum p̄sequuntur viuere. sed etiam sufficienter viuere. Nam in vna domo et in vno vico nō reperiunt omnia que ad vitam sufficiunt. ideo fuit ciuitas constituta habens plures vicos. in quorum vno exercetur ars fabrilis in alio textoria etc. s̄m q̄ varijs indigemus ad supplendam indigentiam vite. nec est ciuitas perfecta nisi inhabitantes inuenire valeant omnia sufficientia ad vitam. Cōsequuntur ergo ex ciuitate nō solum viuere vt homo s̄ sufficienter viuere eo q̄ p̄fecta ciuitas est p̄tinentia omnium eorum que ad vitam pertinent. Bene ergo dictum ē q̄d scribitur primo huius. q̄ cōmunitas (que est ciuitas cōstans ex pluribus vicis) est cōmunitas p̄fecta quia iāz (vt conueniens est dicere) huiusmodi cōmunitas ē habens terminum per se sufficientie. Tercio ex institutione ciuitatis p̄sequuntur virtuosē viuere. Nam intentio legislatoris p̄stituentis ciuitatem nō solum esse debet vt ciues in ciuitate habeant sufficientiā ad vitam. sed etia vt viuant bene s̄m legem et virtuosē. Ideo dicitur p̄mo huius q̄ p̄fecta est ciuitas bene viuendi gratia constituta. Forte p̄mum motiuum hominū constituentiū ciuitatem fuit ipsum viuere et habere sufficientiam in vita. videntes enī q̄ solitarie nō poterant sibi in vita suffices

Questiones

re p[ro]stituerunt vt vnus alterius defectum supplens haberet sufficientiā in vita. Constituta autē iam ciuitate. et homines p[ro]spiciuntur intuentes q[uod] nō est habere sufficientiam in vita nisi viuatur bene et virtuose. et q[uod] sine lege et iusticia ciuitas cōstituta stare nō potest. ordinauerūt cōmun. ratē politicā. que erat facta ad viuere et ad habendā sufficientiam in vita et ad bene viuere s[ecundu]m legem et virtuose. si ergo tot bona consequuntur ex constitutio[n]e ciuitatis. bene dictū est q[uod] d[icitu]r p[ri]mo hui[us] sc[ilicet] Qui p[ri]us ciuitatē instituit. seu qui p[ri]mus totius ciuitatis fuit institutor extitit cā seu occasio maximo[rum] bono[rum].

¶ Eodem autē modo et de ingenuitate ipsos quide[m] e[ss]e nō solum apud ipsos ingenuos sed etiam vbiq[ue] putant. barbaros autē solum do[m]ini tanq[uam] sit aliquid hoc quidem simpliciter ingenuum et liberum. hoc autē non simpliciter. quē admodum Theodori eloga inquit. Ex ambobus dominis progenitricibus quis vtiq[ue] dignificabit adijcere seruū. Cum autē hec dicunt. nihil aliud q[uam] virtute et malicia determinant seruū et liberum. et nobiles et ignobiles Dignificant e[ss]e quē admodum ex homine hominē et ex bestiis fieri bestiam. sic et ex bonis bonum natura autē vult quidem hoc facere multoties. non tamen potest. Quod quidem igitur habet quandā ratōnem dubitatio: et nō sunt hī quidē natura serui. hī autē liberi. palā et quod in quibusdā determinatū est q[uod] tale quidem quorū huic expedit seruire. huic autē dominari et iustum est et oportet hoc quidem subijci. hoc autē p[ri]ncipari Quare et despotizare male autē inutiliter est ambobus. Idem e[ss]e expedit parti et toti et corpori et anime. seruus autē pars quedā d[omi]ni velut animatū aliquod corporis. separata autē pars corporis: propter quod et expediens aliquid est et amicitia seruo et domino ad inuicem his qui natura tales dignificant. his autē q[ui] nūc nō s[ecundu]m hunc modum. sed s[ecundu]m legem et violentiā posset contrariū: Manifestū autē ex his q[uam] nō idem est despotica et politica. neq[ue] omnes ad inuicem p[ri]ncipatus. sicut quidā aiunt. hec q[uod]dem

versoris

e[ss]e libero[rum] natura. hec autē seruo[rum]. et economica q[uod]dē monarchica. ab vno e[ss]e regit o[mn]is dom[us]. politica autē libero[rum] et equaliū p[ri]ncipat[us]. et despotes q[uod]dē igit[ur] nō dicit[ur] s[ecundu]m sciam. sed eo q[uod] talis sit s[ecundu]m autē et seruus et liber Scia autē vtiq[ue] erit et despotica et seruilis. Seruilis q[uod]dē q[uod]lem q[uod]dā in siraculis erudit. ibi e[ss]e accipies q[uod]s p[ri]uū docuit ancillaria ministeria pueros. Erit autē et vtiq[ue] et ad opus ho[rum] disciplina velut pulmētaria. et alia talia genera ministratōnis. Sunt e[ss]e alia alijs hec q[uod]dē honorabiliora. hec autē necessariora. et s[ecundu]m puerbiū seruus e[ss]e seruū. d[omi]n[us] autē d[omi]n[us]. Tales q[uod]dē igit[ur] o[mn]es seruales scie sunt. Despotica autē scia ē q[uod] ē vsua seruo[rum]. despotes e[ss]e nō in possidendo seruos. sed in vtendo seruis. Est autē hec scia nihil magnū hīs neq[ue] venerandū. q[uod] e[ss]e seruū oportet scire facere. illū oportet hoc scire p[ro]cipere p[ro]pter quod quibuscūq[ue] potestas ē q[uod] nō ip[s]i malū patiant[ur] p[ro]curator accipit hūc honore. ip[s]i autē ciuilit[er] viuunt: aut philosophant[ur]. Acq[ui]sita autē altera ab vtriusq[ue] his velut que iusta bellica q[uod]dam ex istens aut venatiua: De seruo quidem igitur et domino determinatum sit hoc modo

Queritur utrū ingenuitas

seu nobilitas insit alicui ho[m]i[n]i a natura Arguit p[ri]mo q[uod] nō. q[uod] null[us] ē ingenu[us] siue nobil[is] nisi a p[ro]prietate. sed p[ro]p[ri]et[as] nō inest a natura. s[ed] r[ati]o. Tenet p[ri]ma p[er] tullii dicentē Dictū ē ab erudit[is] viris nullū nisi sapientē e[ss]e nobilem v[er]o lib[er]o. vbi vult q[uod] sol[us] sapiēs sit nobil[is]. mō sapia acq[ui]ritur p[er] p[ro]prietatē. s[ed] Scdo sic. si h[ab]et e[ss]e v[er]o q[uod] ingenuitas seu nobilitas inest alicui ho[m]i[n]i a natura. h[ab]et maxime haberet veritatem de nobilitate generis. s[ed] p[er] illā nemo d[icit] d[icit] ingenu[us] v[er]o nobil[is]. s[ed] nemo d[icit] d[icit] nobil[is] a natura. Min[us] p[ro]bat p[er] Boetii dicentē A nobilitate aliena null[us] ē aliquid e[ss]e nobil[is] v[er]o cl[ar]o. In oppositū ē p[ro]p[ri]et[as] in textu. vbi postq[uam] p[ro]bat q[uod] aliq[ui]s ē seru[us] a natura et aliq[ui]s d[omi]n[us]. p[ro]cludit s[ecundu]m e[ss]e d[omi]n[us] de nobilitate et ingenuitate. Pro responsione

Sciendum primo.

Q[uod] nobilitas siue ingenuitas ho[m]i[n]is d[icitur] attendi magis p[er] ea q[ue] sunt aie q[uod] p[er] ea q[ue] sunt corporis. bonitas e[ss]e ho[m]i[n]is (s[ecundu]m quā moraliter loquendo simpliciter bon[us] ē) attendit[ur]

fm virtute et opus virtutū. et ideo fm veritatem soli boni sunt nobiles. et mali ignobiles. Unde dicitur quodammodo nobilitas sola est animi qui moribus ornat. non exterius quod moribus intus abundat. ut scribitur primo regum. Qui continent me erunt ignobiles et viciosi.

Sciendum secundo. quod cum queritur an aliquis sit nobilis a natura potest intelligi dupliciter. Uno modo quod habeat nobilitatem a natura perfectam. scilicet a parentibus contractam. Alio modo quod habeat talem nobilitatem inclinativam. quod scilicet habeat a natura inclinationem ad acquirendum talem libertatem. Unde aliqui sunt inclinati a principio natiuitatis ad opandum virtuosum et ad acquirendas virtutes. et alii ad viciū. et ideo philosophus dicit quod alii qui sunt cōfessum boni aut mali a natiuitate. et cum omnibus istis fiat liberum arbitrium. Unde philosophus in textu propter naturalem inclinationem. quā habent homines a natura dicit quod sicut ex boue nascitur bos et ex homine homo. ita ex bonis parentibus nascitur bonus filius. et homo videtur esse cum et initium vni primo venit ingenuitas et nobilitas. Unde duplex potest assignari ratio propter quam filij bonorum parentum bone inclinationis nascuntur. Primo quod cōter sunt eiusdem cōplexionis et forme corporis. in o sicut dicit philosophus in libro physiologie. anime sequuntur corpora. quod debet intelligi quantum ad inclinationem et non quantum ad necessitatem. ideo filij imitantur mores parentum fm quod ab eis trahunt talem vel talem cōplexionem corporis. que multum facit ad bonitatem vel maliciam morum. videmus enim quosdam aptos magis ad vnam virtutem quam alios. et hec diuersitas cōfurgit ex diuersitate corporum. Alia ratio est. quia filij bonorum et prudentium parentum ordinati sunt educati et diligentius eruditi in sciencia et moribus et bonis cōsuetudinibus. Et propter has duas rationes nobilitas generis est signum vere nobilitatis que est fm virtutem. unde quando talis nobilitas virtutis puenit per successionem in prole et progenie. aliqui efficiuntur per suam sciā et prudentiam diuites et potētes. et tunc preferuntur ceteris in honoribus. Tunc existimandum est de diuitibus et magnatibus quod sunt ceteris meliores nisi constet de contrariis. Unde moyses Deuterio. dixit ad filios israel. Tuli de tribubus vestris viros sapientes et nobiles et constitui eos principes decanos et tribunos etc.

Sciendum tertio. quod ista noia nobilis ingenuus et generosus sunt synonyma. sed si stricte accipiantur ille dicitur ingenuus quod (postquam natus est) statim liber est. ut dicunt domini iuriste. Sed dicitur nobilis quod est genitus ex virtuosis parentibus. Sed generosus dicitur qui multos habuit antecessores nobiles. Pro intellectu predictorum ponitur

Conclusio prima

Iste simpliciter dicitur nobilis quod virtuosus est. patet. quia nobilitas vera et simpliciter dicta sumit fm bonitatem anime. homo autem bonitas est fm virtutem. et cetera. Ex quo sequitur quod ista vera nobilitas est ab extrinseco. patet. quia sumit a virtute.

Conclusio secunda. homo nobilitas non est a natura ppletive et in actu perfecte. sed inchoative. Prima pars patet. quia nobilitas consistit in operatione virtutis et in virtute anime principis paliter. in o ut dicit philosophus anima sue intellectus a principio est tamen tabula rasa in qua nihil est depictum. Secunda pars probatur. quod sicut dicitur est aliquid sunt inclinati a natiuitate ad virtutes et alii ad vicia. et philosophus vocat quosdam boni natos. alios male natos. Ex predictis patet. quod hoc quod dicitur sunt ex nobili. propria loquendo de nobilitate improprie dicta est signum talis inchoationis ad nobilitatem veram. Et ob hoc dicitur in textu alle-

gans quendam poetam. Ex duobus inquit progenitricibus. nobilibus radicibus quod dignificabit adiacere seruitutem. quod dicitur nullus. Tunc subiungit quod natura vult hec facere. vbi tangit naturalem inclinationem quā habent (ut in pluribus) filij ad hoc quod insequantur virtutes parentum. sed tamen multoties deficiunt vel per defectum pplexionis quod non congruit cum cōplexione parentis. quod cōfurgit interdum per indispotionem materie in matrice. vel per debilitatem virtutis formatiue aut aliquid homini. Sicut etiam contingit per malam assuefactionem iuuentutis. quod aliqui cōtingit bonam indolentiam propter sectatorem suam passionem deprauari. Sicut enim quicquid contingit quod aliquis virtuosus et pulcher turpe ac distortum filium generet. ita cōtingit aliqui vere nobiles et boni nam parentem generare filium qui non est vere nobilis sed malus et viciosus. Et inde dicit philosophus in secundo rhetorice. quod magne nobilitatis progenies defecerunt. Et a magnis et nobilibus parentibus nascuntur interdum degeneres filij. Sicut enim in vna regione fructuum abundantia et fertilitas durat per tempora. et postea sequitur sterilitas. et e contra. Ita est de nobilitate alitum. progenies vni quod homo vera nobilitas deficit cōparat in scriptura viti siluestri vel oleastro. Tunc est tamen quod aliqui contrarium cōtingit. ut scilicet de malis parentibus veniant boni filij. quod scilicet boni sunt et per inclinationem et per consuetudinem bonarum operationum. Et in talipotest inchoari nobilitas vere progenies. et propterea dicebat ille venerabilis Seneca. quod vnusquisque suus sit rex sue seruus a nobilibus antecessoribus et ignobilibus liberis. et seruus diuitibus et pauperibus sumptis origine. Dicit etiam quod fortuna septus de tali nobilitate facit ignobilitatem. talis enim nobilitas seu generositas durat in aliquibus plus in aliquibus vero minus. Est tamen considerandum. quod aliquid faciunt se nobiles vocari per violentiam. viri per potentiam tyrannicam. et talis nec est vera nobilitas nec signum vere nobilitatis. Ex quibus patet quod quicquid aliquid recomendat de generis nobilitate sicut habemus in multis legendis sanctorum. tamen hec nobilitas non se habet aliter ad veram nobilitatem quam vna ad samitatem. quia ipsa est tamen signum vere nobilitatis. et non ipsa nobilitas. vni nullus habet gloriam de suo genere. quia sicut dicit Quintilianus. Non satis suorum cōfudit titulos meritorum. quod de aliena sibi querit claritatem suffragium. nisi enim vera nobilitas sit in aliquo non debet gloriam de eo quod est in alio. quod illud quod est in alio non potest ipsum felicem facere. ut dicit Boetius. Patet etiam quod hi qui descendunt a vere nobilibus parentibus plurimum sunt increpandi et plus quam quicunque alij quando non sunt nobiles nobilitate morum. Est enim vituperabile multum degenerare de tali nobilitate parentum. et ideo alii qui romani non deberent gloriam quibus sunt de genere Solonis Carthonis aut Cesaris. immo magis est eis verecundia quod illam nobilitatem et gloriam virtutum (quā ipsorum patres suis opibus et meritis nacti fuerunt) ipsi vel sui predecessores perdidit per secessionem viciorum. et ita de alijs qui degenerant a suis parentibus dicendum est. Et ideo omni die se nobiles acclamari iactant qui reuera nobiles non existunt. Et ideo verum est illud prouerbiū. Nil est vilayn qui facit loui laue. et nobile qui est de bono viri. Et predictis etis patet. quod in diuitijs exterioribus et bonis naturalibus non consistit nobilitas vera. Patet. quia ut sic contingit bene et male vni illis. ut dicitur in primo ethicorum. quod propter diuitias multi perierunt. diuitie tamen ordinare et appropriate ad bonum finem sunt bone. et ipsis ut sic non contingit male vni. Et ideo dicitur in quinto huius. quod diuitie sunt ordinatiue virtutis. et ideo pertinent ad nobilitatem organicam. Unde dicit Seneca. quod nobilitas nihil aliud est nisi antiqua te diuitie. quod potest intelligi sic quod nobilitas dicta improprie

ptē sunt antiquare diuīte. qz q diuītes sunt z a parentibz diuītibz geniti alios volūt excellere. z inde nobiles dici volunt. sed hec nobilitas nō est vera nobilitas q̄uis forte sit signū vere nobilitatis vt dictum est. Vel intelligendus est q̄ nobilitas diuīte antiq̄te sunt. i. organa nobilitatis que ē fm virtutem. Et sic pz responsio ad questū

Ad rōnes Ante opposi

tum Ad p̄mā p̄cedit q̄ nobilitas nō ē a natura cōplētiue sicut nec p̄mā. sed bñ inchoatiue siue inclinatiue. Ad secundam dicit ad auctoritatē Boetij q̄ filij bonoz z nobilium parentum debent laudari tanq̄ signum vere nobilitatis. non tamen sunt laudandi fm se

Qualiter autē de omni possessione z pecuniatiua contēplabimur fm subinductum modū. quoniā q̄dem z seruus possessionis ps quedam erat. Primum igitur dubitabit aliq̄s vtrum pecuniatiua eadem sit economice et ps quedam aut subministratiua. vel si subministratiua vtrum vt pectini factiua textili. z sicut eraria statufice. Non em̄ similiter seruiūt. sed hec q̄dem organa exhibet. hec autem materiā. Dico autē materiā quod supponit. ex quo aliquid pficitur opus. puta textori q̄dem lana. statufico aut es. Q̄dem igitur non eadē economica pecuniatiue palam. huius q̄dem est em̄ acquirere huius autem vti. Que em̄ erit que vtitur his q̄ fm domum preter economicā. Vtrum pars ipsius est q̄dam. z altera species habet dubitationem. Si enim est pecuniatiuū videre. vnde pecunie acq̄sitiō erit possessio. aut multas complectitur partes z diuīte. Itaq̄ primum agricul- tura vtrum pars q̄dam pecuniatiue. aut alterū quoddam genus. et vltē que circa cibum cura z acq̄sitiō. Insup species multe ciboꝝ vite et animalū z hominū sunt. Non em̄ possibile est viuere sine cibo. quare diuersitates ciborum differre fecerunt vitas animalūz Bestia z enim hec q̄dem gregata. hec autē dispersa sunt. vtroq̄ mō expedit ad cibum ipis. ppter hec q̄dem esse animalifaga. hec autē fructifaga. hec autē omnifaga. Ipsoz esse itaq̄ ad desidias z electionē. ho-

rum natura vitas ipsoꝝ determinauit. Qm̄ autem non idem vtriq̄ delectabile fm naturā: sed altera alteris. z ipsoꝝ animalifagoꝝ z fructifagoꝝ vite ad inuicem differunt Similiter autē z hmōi. multis em̄ differūt hoꝝ vite. Qui q̄dem ociosissimi pascuales sunt. q̄ enim a domesticis aialibz cibis sine labore fit vacantibus. cū autē fuerit necessariū transmigrare pecoribus propter pascua. z ipsi cogunt coasse q̄ tanq̄ agricul- turā viuētē colentes. Alij autē ex preda viuunt et predas alij alias. puta bñ q̄dem a latrocinio bñ autē a piscatione. qui circa stagna z paludes et fluuios z mare tale habitant. bñ autē ex auibus z bestijs siluestribus. Plurimū autē genus hominū ex terra viuūt z domesticis fructibus vite ergo q̄dem vere tot sunt. Quicunq̄ q̄dem sponte natā habent elaboratōem. z non p̄ p̄mā tationē z negociationem ferunt alimentum. pascualis furatiua z piscatiua venatiua. Alij atē z miscentes ex his delectabiliter viuūt. cum sup plentes defectissimā vitam. qua fiunt deficientes ad p̄ se sufficientē esse. puta bñ q̄dem pascualem simul z furatiuā. bñ autē agriculatiuā z venatiuā Similr autē z circa alias quoq̄ oportu- nitates cōpellat hoc mō degunt. Talis q̄dem ergo acq̄sitiō ad ipsa videtur natura data oibz sicut fm primā generationē mox. sic et fm p̄fectionē Etenim fm eam q̄ a p̄ncipio generatōem hec q̄dem animalū cooperiūt tantū alimentū vt sufficiens sit quousq̄ vtiq̄ possit ipm sibi p̄ se acq̄rere q̄d generatū est. sicut q̄cunq̄ vermicāt aut ouificant. Quēcūq̄ autē aialificāt p̄ genitis habent cibū in seipsis ad tempus vocatū lactis naturam. Quare silter palā qm̄ z genitis existimandū plantas aialū gracia esse. z aialia hoīm gracia. domestica q̄dem z ppter vsum z ppter cibum. siluestria autem q̄uis non omnia tamē plurima cibiz alterius auxiliij gracia. vt et

Ex quo patet q̄ homo naturaliter dominat̄ z sensibilibz z insensibilibz. licet non omnino istis sicut illis. unde in hoīe quo dāmodo sunt opposita om̄ia. z ideo fm̄ hunc modū quo homo dominat̄ his que in seipso sunt. fm̄ hunc modū nō cōpetit ei dominari alijs. Est autē in homīe tria conside- rare. scz rōnem fm̄ quā conuenit cum angelis. vires sensi- tiuas. fm̄ quas conuenit cum animalibz. z ipm̄ corpus fm̄ quod conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autē in hoīe habet locū dominātis z subiecti. vñ homo angelis nō do- minabat̄ in p̄mo statu. Qd̄ autē dicit̄ (omni creature) intelli- gitur nō ad h̄m̄aginē dei facte. Viribus autē sensitiuis (si- cut irascibili z cōcupiscibili que aliquantū obediunt ratiō- ni vt dictum est) dominat̄ anima principatu regali. Et iō in statu innocentie alijs animalibz dominabat̄ per imperiū. Viribus autem naturalibus ipsius corporis dominatur non imperando. sed quasi vtrendo despotico p̄ncipatu. ita etiam homo in statu innocentie dominabat̄ plantis z rebz inanimatis non p̄ ipsum imperiū vel immutationē. sed absqz impedimento vtrendo eoz auxiliis. Sed est difficultas. ad quid deus naturaliter dedit homini dominiū super om̄ia animalia. cum ante peccatū non indigeret. Dicendū q̄ homo in statu innocentie licet non indigebat ad corporis necessitatē. neqz ad tegendū corpus. quia nudierant z non erubesciebant. neqz ad cibum. qz de lignis padisi edebant neqz ad vehiculū propter corporis robur. tamē indigebat illis (vt dicit sanctus Thomas) ad experimentalē cogni- tionē sumendā de naturis eoz. quod significatū est per hoc q̄ deus om̄ia animalia ad adam duxit vt eis nomina impo- neret que eoz naturas significarent. Et p̄dictis rōnibus et alijs oibz patet responsio ad quesitum

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā dicit̄ que arguit de animalibz q̄ ad inuicē dis- scordant. q̄ dicit̄ q̄dam vt Alexander. q̄ aialia (que nūc ferocia sunt z occidunt alia aialia) in illo statu fuissent man- sueta. non solum erga homines vt dicit̄ est. sed etiam erga seinuicem. Sed istud non placet doctoz sancto. nec etiam videt̄ esse de mente Augustini p̄mo contra manicheum. Non em̄ per peccatum hominis immutata est natura ani- malium. ita vt q̄bus nunc est naturale comedere aliorum animalū carnes. tunc virent̄ de herbis. sicut leones et falcones. z hoc dicit̄ glosa Bede sup̄ Gene. i. caplo. q̄ ligna et herbe non sunt date om̄ibus animalibz z aubus in cibū sed q̄busdam. Dicendū est ergo q̄ fuisset naturalis discor- dia inter quedam aialia. nec tamē abstraherent a dominio hominis sicut nunc. z ideo rō non bene arguit. Et nūc ap- pareat in animalibz domesticis vt in gallinis que hominibz dantur in cibum. z sic patet quid dicendū sit ad rationem

Ad confirmationē (q̄ q̄dam aialia nocumentū inferāt hōi) ddm̄. q̄ illud puenit ex lapsu nature. z est hōi in penā vt dcm̄e Ad aliā dicit̄. q̄ hō nō dñabat̄ corpibz celestibz do- minio sc̄o mō dicit̄. sz p̄mo. qz vtebat̄ eis nō qd̄ impes- rādo p̄ dominiū. sz eis vtēdo fm̄ q̄ p̄gruebat suo statui. sz q̄ nullum nocumentum ei intulissent impietates ille cele- stes. Et ita concludit.

St autem genus aliud possessiue qd̄ ma- xime vocant. z iustum ipsum vocari pecu- niatiuaz. propter quā nullus videtur terminus esse diuitiarū z possessionis. q̄ vt vnā z eādē

dicere multi putant. est autem neqz eadez dicte neqz longe posita. Est autem bec q̄dem natura. bec autem non natura ipsaz. sed per experien- tiam quanda z artem fit magis. Sumamus autem de ipsa principūz huic. vniuscuiusqz rei em̄ duplex est vsus: ambo autem fm̄ se. sed non sumul. sed hic q̄dem p̄p̄ius. hic autem non pro- prius. ita puta calciamēti. Calceatio z cōmu- tatio ambo em̄ calceamento vsus. Etem̄ cōmu- tans cum eo qui indiget calceamento pro nū- mismate vl̄ cibo vtitur calceamento fm̄ q̄ cal- ceamentū. sed non fm̄ propriū vsus. Non em̄ cōmutationis gratia factū est. eodem autē mo- do se habet z de alijs possessis rebus Est em̄ p- mutatiua om̄iū que incipit p̄mo q̄dem ab eo quod fm̄ naturam. eo q̄ h̄j q̄dem plura. h̄j ac pauciora sufficientiū habent homines. Quare et palam z fm̄ z nō fm̄ naturā pecuniatiue cāp- foria. quantū em̄ sufficiēs ipsis necessariū erat fieri cōmutationem. In p̄ma q̄dem ergo cōita- te bec autē est domus manifestum. q̄ nullum est opus ipsius. sed iam ampliori cōitate ex̄p̄te h̄j quidē ipsoz cōicabant oibz. h̄j autem segre- gati in multis rursum z alijs. quoz fm̄ necessa- riūz indigentia fieri retributiones. quēadmodū faciunt adhuc multe barbare nationes fm̄ cō- municationē. Ipsa em̄ oportuna a d ipsa cōmu- tant. c. d plus autē nihil. puta vinū ad triticū dā- tes et recipiētes z alioz taliū vnūqzqz Talis q̄dem ergo cōmutatoria neqz p̄ter naturā neqz pecuniatozie est species vlla. In suppletionem em̄ eius que fm̄ naturā p̄ se sufficientie dat

Queritur Vtrum num

misma siue pecunia sit necessaria ad cōmensurandū p̄mu- tabilia. Arguit̄ q̄ nō. qz om̄e illud qd̄ necessario requirit̄ ad cōmutationē sine qua nō p̄t stare ciuilis cōicatio institutūz est a natura. sz nūmisma nō est a natura. vt p̄z in texu. g. 2c. Maior p̄z. qz natura n̄ deficit in necessarijs. si q̄ necessa- riū est facere p̄mutationē in ciuili cōicacionē videt̄ q̄ natu- raliter sit illud sine quo nō est talis cōicatio. Preterea. si nūmisma esset certa mēsurā rerū venaliū seq̄retur q̄ semper

pro equali pecunia haberemus res venales equales. cōsequens est falsum et cōtra experientiam. qz videmus q in aliquo anno habuissimus duo dolia vini p valore vini us in isto anno. igit 2c. In oppositū est pbs in textu vbi dicit q factū est nūmisma ex necessaria cōmutatōe vt habetur in libro ethicorum Pro responsione

Sciendum primo

q pbs ponit in textu duplicem eorū cōmutatōem. vna est naturalis 7 nccaria. p quā scz sit pmutatio rei ad rez vel rerū 7 denariozū. ppter tñ necessitatē vite talis cōmutatio nō pprie pñet ad mercatores. sz magis ad economicos vel politicos. qui habent. puidere domui vel ciuitati de rebus necessarijs ad vitam. Alia vero pmutatio nis spēs est vel pecunie ad pecuniam. vel quarūcūq res rum ad pecuniam. nō quidē ppter nccaria vite. sed ppter lucrū querēdū. 7 excresecētiā pecuniarū. vt loquit pbs et hec cōcatio pproprie pñet ad negociatores 7 mercatores. sz fm pbs prima pmutatio est laudabilis. qz deservit necessitati naturali. sed iuste scda vituperat. qz qsum est de se deseruit cupiditati lucrī. q terminū nescit. sz in infinitū tendit. vt dicit in textu. Est tñ aduertendum q lucrū (qd est negociationis finis) 7 si in sui rōne nō im portet aliquid honestū vel nociū. non tñ importat in sui rōne viciū vel virtutē cōtrariū. vnde nihil prohibet lucrū ordinari ad aliquem finem nociū vel etiā hōnestū. sz cum aliquis lucrū illud (qd per tales cōmutatōes querit) ordinat ad domus sue sustentatōem. vel etiam ad subueniendū indigentibz. vel ppter publicā vtilitatem. Et etiam cum lucrū quis expetit nō quasi finē sz quasi stipēdiū laboris. iuste qdē vitupatur ille q in cōmutatōibz lucroz tanqz finē querit. vñ dicit Cris. super Math. xxi. Quicūq rem integrā 7 imutatā vendendo lucrē. ille est mercator q de tēplo dei eijcit. Et de Lasciodorus sup illud ps. qm non cognoui negociatōē. fm aliam trāslatōem littere. Quid inquit est negociatio. nisi vilius ppare 7 carius vendere. qd intelligit de illis qui carius vendūt qz emerūt intendentes lucrū nō ad indigentie subleuamē nec aliud bonū. Ex quo patet. q non quicūqz (qui carius vendit qz emat) est vituperandus. sed solum ille qui aliquid emit vt carius vendat. Si em aliquid emat aliqd non vt vendat sz vt teneat apud se. ppter indigentiam subleuandā. 7 postmodū vendere vel non est inde culpandus vel redarguendus si ipse carius vendat. Considerandū est. q insufficientia siue indigentia est rō naturalis ppter quam prima pmutatio. scz rerū ad res facta est. vt scz cōpleret hōim indigentia. Videmus em indigere multis aliqbz bonis ad vitam necessarijs. qbus tñ multi hōies abundant. Verbi gratia. si indigeo blado quo tu abundas. et tu indiges vino quo ego abundo. naturali nccitate cōpellos pmutare tibi vinū p blado. Et exinde vtrazqz nostra repleta est indigentia. Unde et hac cōmutatōe primo vtebant hōmines ante inuētiōem pecuniarū. ideo dicit pbs q ista ē fm naturā et maxime. qz homo naturaliter est aial ciuile et politicū. Et ad cōmunicatōē ciuilem ista cōmutatio requiritur. qd in aliqbz regionibus est abundātia aliquoz victualitū. et in alijs aliozū. et ideo ad hoc q hōies pmuticēt ad inuicem pmutabāt ista. p illis. Considerādū est ergo q nō est bene possibile res ad inuicē naturaliter cōmutabiles transportari ad loca longinqua. et ideo ad

habēdū ea quibus indigemus ex industria humana iustus est vsus nūmismatōis siue pecunie. et istā artem siue industriā vocat pbs pecuniatiā. Unde dicit Cassiodorus. q talis vsus pecunie fuit iudicio rōnis inuētus. vtpota summe nccarius cōcatōni humane. Sūt autem nūmismatōis multe pditiones. qz prima est. q sit parū in quātitate. sic em nō potest ei fieri subtractio qm de facili ppendit. Scda est. q habet impressiōē characteris alicuius principis. qz aliqs posset fingere et falsificare nūmisma. ex quo cōmutatōis equalitas tolleret. vñ talis character est qntitatis pōderis siue valoris signū. vt dicit pbs. ideo solebāt antiquis poni hōmagines deoz imonētis. 7 adhuc in aliqbz terris. vt in francia signū crucis ponit. et inscribit nomē dñi siue dei in attestatōem debiti pōderis ipsius monete. Ideo ponit tertia pditio. q sit debiti ponderis. aliter em nō posset certū pciū fm ipsius rebz cōmutabilibz imponi. Quarta est. q sit bñ pmasiū sine corruptōe. qz aliter nō posset per ipsum future indigentie puideri. Quinta est. q sit ex materia preciosa. puta auro vel argento. vt multus valor posset in paruo loco reponi ad loca distantia faciliter portandū. Sexta ē. q sit in pua diuisibile specialiter ppter pauperes. qui sepe multis rebus indigent parui precij. Habet aut pbs in textu. q nūmisma siue pecunia aliquotiens fuerit a principio sine impressiōe characteris. sz tñ determinata erat per pondus et quātitatē. et hoc satis apparer ex antiquis noibus monete q sunt quasi ppa. et sunt noia mēsure et ponderis. Dicit Cassio. in epla. Magno et excellenti ministerio tributa sunt nūmismata. dicit em q hec figurant 7 representant magna secreta nature. sed qz hōies nūmū tedū habebāt ponderandi materiā. 7 nō poterant faciliter scire veritates materie. Ideo pnceps in testamōnū veritatis materie 7 ponderis impressit aliqūe caractere. vt prius dcm est. Et dicit p3. q pmutare fraudem in moneta est crimen falsi. ideo dicit Cassio. in quadam epla. q fraudem facere in nūmisma est magna iniquitas. qz est corruptio ordinis iusticie.

Conclusio prima

Nūmisma est necessariū ad cōmensurandū cōmutabilia. nccariū dico. sine quo pmutatio nō pōt benefici. Probatur pclusio multiplici. pmo qdē ex dñia locoz vbi sunt res cōmutande. verbi grā in anglia nō sunt vina. sed ibi sunt frumēta vel lane. p lanis ergo suis volūt habere ex francia vel a gasconia vina que ibi crescūt. portando ergo ad franciā vel gasconia sua frumenta fierent maiores expense qz frumēta forte valerēt. et tñ nihil vel modicum vini reportaret. Ergo nccariū est aliqd ee parue qntitatis. vt sit bñ portabile et magni valoris. vt sit pmutabile le frumēto et vino. et hoc est nūmisma. Scdo p3 ex dñia tps. pbi grā habeo anno pñci multa vina. 7 anno sequēti illis indigebo. nec vina q habeo seruare possum qz putrefierēt. g nccē est q aliud accipia p vino qd bene seruare possem sine expēsis 7 putrefactōe. 7 hoc ē nūmisma. Et hanc rōem ponit pbs in qnto ethicoz. vbi dicit q nūmisma est fideiussoz future nccitatis. Tercio p3 ex multiplici indigentia nostra. pbi grā. oportet pauperem ex labore lucrari si necessaria vite nō habeat. si ergo ille p quo laborat de nccarijs vite nō habeat nisi qntū sibi sufficiat. et habeat lapides pciosos calceos secures vel aliqd hmodi. necesse ē tñ q habeat aliqd quo satisficiat

illi pauperi. sed nō est de necessarijs vite. qz nō habet nisi quod sibi necesse est nec de illis lapidibz preciosis. Etia qz hec non sunt necessaria vite. ergo oportet aliqd esse in quo pmutet ille lapides p̄ciosos calceos secures. z huiusmodi. vt satisficiat paupi. hec at ē pecunia de qua ipe pauper habebit lac vinū panem z c̄ijs. Quarto patet ex rōne quozūdā pmutabiliū magni valoris. vt si habeo equum z indigeam veste calceamentis et cibo. z si dare equū meū coriario p calceis t̄m. tūc nō haberem adhuc vestimēta neqz cibū. ergo necesse est q accipia pro equo pecuniā. cuius viā ptem dabo p panno. aliam p frumēto. et reliquā p calceamentis. ergo ad cōmutatōem (que necessaria est cōmunicationi humane) necesse est habere pecuniā siue monetam. Ex p̄dictis sequitur q monetā nō debet mutari sine magna necessitate et p̄ter publicā vtilitatem. Patet qz (vt dictū est) nummisina est regula et mensura cōmutabiliū. sed regula z mēsurā debet eē permanēs. qz et hoc dicit exp̄ssē p̄s in quinto ethi corū. Unde videt q inter omes exactiones quas princeps potest facere supra p̄p̄m mutatio monete (si fiat ppter lucrū suū) est grauissimā z irrōabilissimā z cōmunitati p̄ciosissima. Ex quo possunt contingere multe perturbationes z seditiones in populo. Si fiat tamē pmutatio monete ppter aliquas legitimas causas ex quibus accrescit vtilitas populi z bonū cōe sic licite potest per principem et nō per alterū fieri. qz ad ipm solum pertinet monetam sic vel sic ordinare. ppter bonū cōmune. Unde quicquid sit in policia debet fieri ad bonū totius policie. et ideo quicunqz siue princeps siue alius (qui vacat bono priuato in detrimentum boni cōmunis) errat morasliter. Patet ergo quid sit dicendū ad quesitum.

Ad rōnes Ante oppositū. Ad primam addm est. q nummus nō est necessarius ad cōmutatōem simpliciter. qz ante eius inuentionem fiebat cōmutatio rei ad rem. Sed sic est necessarius qz sine illo nō potest bene fieri humana cōmunicatio. Nec propter hoc natura defecit in necessarijs. qz dedit nobis rōnem per quā possumus nobis acquirere. et per psequens omnia necessaria. pcurare. Ad secundam negetur psequētia. cuius ratio est. qz precii rez. venaliū nō p̄siderat fm gradū nature nec fm cōsideratiōem absolutā rez. cū qnqz pluri venditur vnus equus qz vnus feruus. sed cōsideratur fm q res in vsum humanū veniunt. et ppter indigentiam ideo non valet q eadem res sp̄ equali precio pparetur sed fm diuersas circūstantias loci et t̄pis in ipis variatur precii. Sicut etiam videmus diuersas mēsuras rerū venalium esse in diuersis locis. ppter diuersitatem abūdantie z inopie rerū. qz vbi res magis abundāt cōsueuerūt esse maiores mēsure.

Ex hac tamē facta est illa fm rationē magis peregrino em̄ facto per adduci quibus indigebant. Ex necessitate nummisimatis acquisitus vsus est. Non em̄ facile portabile vnūqzqz fm naturam necessariorū. ppter quod ad cōmutationes tale aliqui cōposuerunt. ad semetipsos dare accipere. quod vtiliū per se ens habebat

vtilitatē valde expeditam ad viuere. puta ferrū et argētum et si quid tale alterum. Primo quidem simpliciter determinatūz magnitudine et pōdere. postremo autē z caracterē ip̄rimētibz vt absoluant a mēsuratōne ipsos. Caracter em̄ positus est quātitatē signi facto ergo nūmisimate ex necessaria cōmutatōe altera species pecuniatiue facta est campforia. Primo ergo quidem simpliciter forte factū. deinde p exp̄ientiā iam artificialius vnde et quo modo transmutatum plurimū faciet lucrū. Propter quod videt pecuniatiua maxime circa nūmisimā eē. z opus ip̄ius posse cōsiderare. vñ erit multitudo pecuniarū. factiua em̄ diuitiarū z pecuniarū. Et em̄ diuitias multotiēs ponūt nūmisimatis multitudinē. ppter circa hoc eē pecuniatiuā z cāpsoriam. Aliquando autē rursus deliramentū eē videtur nummisima et lex oīno. natura autē nihil. qm̄ transpositis vtētibz nullo dignū neqz vtile ad aliquod necessariorū est. E nūmisimate diues multotiēs indigebit necessario cibo. q̄s uis incōueniēs tales eē diuitias q̄b abūdans fame perit quēadmodū z meda illum fabulose dicit propter insaciabilitatē desiderij oībz sibi exhibitis aureis. Propter quod querūt aliud diuitias z pecuniatiuā tecto querētes. Et em̄ altera pecuniatiua et diuitiē q fm naturam. et hec quidē economica. campforia at̄ factiua pecuniarum non oīno. sed per pecuniarum pmutationē. et videt circa indiuisinā nūmisima esse. nummisima ei elemētū et finis cōmutatiōis est. Et infinite vtqz diuitiē q ab hac pecuniatoria. sicut ei medicinal' ad sanare ī infinitū ē z q̄libz artium finis in infinitum. q̄s maxime em̄ illū volunt facere eorū at̄ q ad finēz nō infinitū. terminus ei quidē finis oībz sit et huic pecuniatorie non est finis terminus. finis autē tales diuitiē et pecuniarū possessio economica aut non p̄

cuniatiue est terminus non enim economice opus. Propter quod sic quod videtur omnium diuitiarum necessaria non esse terminum. In his quod sunt videtur accensio contrarium. omnes enim in infinitum augentur pro rebus ad usum habentes numerisima. Causa autem propinquitas ipsorum forum. variat enim usus eiusdem rerum utraque pecuniatiue. Eiusdem enim est usus acquisitio. sed non finis. sed huius quod aliud finis. huius autem augmentatio finis. Quare videtur quod hoc esse economice opus et perseveranter. vel saluare oportere existimantes vel augere numerisimatis subam in infinitum. Causa autem huius dispositio est studere circa viuere. sed non circa bene viuere In finem igitur illa percipiscetia existente. et ideo factina infinita desiderant Quicunque autem bene viuere ipsius adiacent quod ad fructiones corporales quoniam. Itaque quoniam et hoc in possessione videtur existere ois eorum vita circa acquisitionem pecuniarum est Et altera scilicet pecuniatiue. propter hoc venit in excessus factina quoniam. Et si non per pecuniam possunt acquirere. per aliam causam habent acceptat. vna quaque persona utentes non finem naturam. fortitudinis enim non pecunias facere est audace. neque militaris et medicinalis. sed huius quod victoria huius autem sanitatem. Hi autem omnes faciunt pecuniatiuas tamque hoc finis existat. ad finem autem omnia opportunum occurrere. De non necessaria quod igitur pecuniatiua et quod propter quam causam in indigentia sumus ipsi dictum est. et de necessaria quoniam altera quod ab ipsa economica aut finem naturam quod circa cibum. non sicut circa ipsa infinita. sed huius terminum. palam autem quod quod dubitabat a principio utrum economici et politici est pecuniatiua aut non. sed oportet habere quod existere. sicut enim et homines non facit politica. sed sumens a natura utrumque ipsi: sic et nature cibum. naturam oportet tradere terram aut mare aut aliud aliquid. Ex his autem quod oportet ista disponere conuenit economo Non enim est textoris lanas facere. sed utrumque ipsi. et cognoscere etiam quale utile et ydoneum vel prauum et ineptum

Etiam dubitabit utrumque aliquis propter quam pecuniatiua quodammodo per economice. medicinalis autem non per. quoniam oportet sanari eos qui in domo. sicut viuere aut aliquid aliud necessario. Quoniam autem est quod de economici et principis et de sanitate videre. est autem ut non sed medici. sic et de pecuniis est quod de economici. est autem ut non. sed subseruientis. Maxime autem quod ad modum dictum est oportet natura hec existere. Nature opus enim est cibum genito exhibere. omnium enim (ex quo fit cibo) quod relinquitur est. propter quod finem naturam est pecuniatiua omnibus ex fructibus vel animalibus Duplici existere ipsa quod ad modum diximus. et hac quod dem campforia. hac autem economica. et hac quod necessaria et latidata. hac autem traslatiua vituperata est in se Non enim finem naturam. sed ad inuicem est. Rationabilissime odio habet obulostatica: eo quod ipso numerisima te fit acquisitio. et non super quod quod acquisitionis enim gratia Takos seipsum aut facit amplius. unde et istud nomen accepit: scilicet enim parta generatiuis ipsa sunt. Takos autem fit numerisima ex numerisimate. quare et maxime propter naturam ista pecuniarum acquisitio est.

Queritur utrumque omnes pecuniatiue

spes sint naturales. Videtur quod sic. quia pecuniatiue spes est aliquid spes naturalis ut vult philosophus. secundum 22. Oportet quoniam tenet. quia non videtur maior ratio de yma quod de alia Preterea illud videtur esse naturale sine quod homines non possunt bene quoniam sari. ita est de omni specie pecuniatiue. secundum 22. In oppositum. per 1. textum

Sciendum primo.

Quod sicut dicit Augustinus in libro de bono coniugali. pecunia dicitur a pecudibus. eo quod primo a commutacione pecudum inueniatur est. sed quia (ut ante dictum est) difficile fuit res ad res commutare inuentum est numerisima. quod est mensura valoris omnium per quod fieret commutatio. postea propter auaricia transiit quod pecunia in pecuniam mutaretur ad quod non fuit inuentum numerisima. Dicit autem philosophus quarto ethicorum. Oportet ideo quod pro pecunia habere illius precium cui pecunia mensurari. Ideo finem diuersas commutaciones ponit Aristoteles plures spes pecuniatiue quod nihil aliud sunt quam ars vel industria quendi pecuniam vel alias diuitias. Omnes autem commutaciones (ut patere potest ex dictis) reducuntur ad tria genera. Est enim vna commutatio rerum ad res. ut frumenti ad vinum. Alia rerum ad pecuniam. vel econtra. Et tertia est numerisimam ad numerisimam siue pecunie ad pecuniam. Pro cuius intellectum ampliori considerandum quod homines commutent

Questiones

vident delinquere circa appetitū possessiū. vt circa cō-
cupiscētia diuitiāz. Pauci em sunt q̄ satiant possessio-
nibus et diuitijs nā dicit poeta. Crescit amor nummi
quantū pecunia crescit. Ideo cupiscētia pecuniāz est
inuenta vt dr phs in textu. qd ostendit ex duplici causa
Prima est. qz studet magis hoies circa viuere q̄ circa
bñ viuere. Quicumq̄ aut ppter ipm bñ viuere diuitias
appetunt. nō querunt fructōnes corpales infinitas. be-
ne enim viuere est virtuose viuere. Dicit em scriptura
q̄ insatiabilis oculus cupiscendi. et auarus non implet
pecunia. hoies ergo q̄ nō curant virtuose viuere. s; totū
eorū studiū est vt uiuant fm̄ corpis voluptates. diuitie
maxime vident hec efficere vt p eas qlibet p̄sedq̄ possit
qd appetit et vt melius hoies possent implere qd volūt
diuitijs et possessionib; nō satiant. Un̄ p̄sus. In mun-
do summus rex est hoc tpe nūmus Scda causa est fal-
sa existimatio finis. nam vt ip̄e dr aliter appetit finis. et
aliter ea q̄ sunt ad finē nā finis appetitur in infinitū. ea
vero que sunt ad finem fm̄ modū et mensuram ip̄ius fi-
nis. vt qz finis medicū est sanare nunq̄ p̄t medic⁹ tantā
sanitate inducere qn si esset possibile veller eā maiorem
efficere. Medicus ergo sanitate appetit inducere infi-
nitam. s; portione appetit dare fm̄ modū et mensurā sa-
nitatis. Lū ergo cōmuniter (qz hoies falsam existima-
tionē hnt de fine) putāt ipm finem in diuitijs esse ponē-
dum. appetunt eas in infinitū. Et qz oēs diuitie tā na-
turales q̄ artificiales interdū sub noie pecunie accipiū-
tur. iō phs in textu distinguit q̄tuor spēs pecuniatiue.
videlicet naturalē. campforia obulostatica et thakos si-
ue vsura. his em q̄tuor modis cōiter possidet multitu-
do pecunie. Prima ē spēs pecuniatiue dr esse q̄si natu-
ralis. q̄ fit ex eo q̄ res naturales in q̄bus p̄sistunt diui-
tie naturales in pecunia cōmutant. Si q̄s ergo habuit
dans vino et frumento q̄ naturalr pducunt pecuniāz
ex eis accipiat. talis pecunia quasi naturalis dici p̄t. eo
q̄ a reb; naturalib; incipit. Scda spēs pecuniatiue dicit
ē campforia. et hec (fm̄ phm in textu) forte a casu et nō
simp̄r est inuenta. s; demū tā p̄ experientia est artificia-
lis effecta. q̄libet em nūmīna p se loquēdo plus va-
let in p̄pria regione q̄ in alia. Accidit ē aliquos habere
aliqua nūmīmata app̄ciata in sua regione. eo q̄ non
essent illi⁹ regionis. ip̄is ē casu euntib; ad regiones q̄b;
nūmīmata erant p̄pria. et portanteb; nūmīmata illa ac-
cidit plus accipere p nūmīmatib; illis q̄ i p̄rib; p̄p̄ijs
ppter qd a casu campforia vsi sunt. sed ex hoc casu ars
sumpsit originē vt postea hoies artificialr p̄siderarent
q̄ nūmīmata in aliq̄b; p̄tib; expedire. et sic postea cam-
pforia artificialis effecta est cā lucrādi pecunia. Et hec
pecuniatiua naturalr dici nō dz. qz nec a naturalib; incipit.
nec a naturalib; terminat. s; in ea denari⁹ ē elemētū
et termin⁹. aut p̄ncipiū et finis Incipit em hec ars a de-
nario quē dat. et terminat ad denariū quē recipit q̄re ibi
denariū p̄ncipiū et finis dici p̄t. Tercia spēs pecuniā-
tiue est obulostatica. q̄ fm̄ venerabile Egidū de roma
dr ponderis excessiua q̄ fm̄ eū forte sic inuenta est. Nā
sicut massa metalli in denarios ducit. sic aliq̄n aliq̄ nece-
ssitate supueniente (vt ppter vasa fieda aut aliqd ali⁹)
denarij resoluunt in massam. Accidit ē forte ex toridez
denarij numero p̄fici massam maioris ponderis. ex q̄
casu sumpsit ars originē vt oēs denarij p̄derarent. et q̄
essent maioris ponderis resolverent in massam vt ex h
lucrū haberi posset. Ars ē ista obulostatica fm̄ euz ex

versoris

excessu ponderis (q̄ inuenit in denarijs) sumpsit origi-
nem. Quarta spēs pecuniatiue dr esse thakos in greco
siue vsura in latino. dr etiā alio noie in greco topos Un̄
de thakos grece idē est q̄ partus latine. videt em vsura
parere et generare denarios. nunq̄ em aliqua in seipsis
crescunt nisi p partū vel generatōem. vt si aliq̄s habet
decem oues et post tps in capite anni habeat viginti. s;
est qz oues generauerūt vel pepererunt. et ita si quis ex
decem denarijs post aliquot tēpus velit habere vigin-
ti vult q̄ denarij illi pariant et generent. Recte ē vsu-
ra est vocata denarioz p̄tus.

Conclusiō prima.

Haz q̄tuor spēs pecuniatiua est p̄ma. q̄ est q̄si eco-
nomica naturalis et laudabilis. Probat nā ois ars (q̄ a
denarijs incipit et ad denarios terminat) q̄si videt finē
in denarijs ponere. sed campforia obulostatica et vsura
sunt h̄mōi. q̄ ponunt suū finē in denarijs. s; hoc nō ē na-
turale neq̄ laudabile. qz est viciū cupiscibilis. ergo
ille tres viciū nō sunt naturales neq̄ laudabiles P̄ti-
ma autē est naturalis vt dictū est. eo q̄ a naturalib; inci-
pit. s; conclusio p̄a. Alia autē est de campforia et obulosta-
tica. vsura tñ ē simp̄r illicita. sicut videbitur in sequēti
questione Est tñ aduertendū q̄ textus et expositio
res ponit obscure distinctōem inter campforia et obul-
ostatica. Videt tñ ad p̄ns saluo meliori iudicio tal po-
ni dōz. Primo qz campforia siue cambiū fieri p̄t cū de
vna patria in alterā fert moneta vt ponat p̄ maiori p̄cio
vel p vendendo. Nā factorib; monetaz hoc videt esse
cambiū. Silt etiā cambiū fieri p̄t in vno et eodē loco. s;
cū tradendo vnu gen⁹ monete p altero cū reportatōe
lucri. et hec est forte q̄ vocat obulostatica. Et hū⁹ ars
erat beat⁹ Barthe⁹ q̄ sedebat ad theoloneū. et iste p̄t
esse vnus mod⁹ dicendi. Aliter p̄t dici q̄ campforia
intelligit p̄dictos duos modos cambi. et p obulosta-
tica intelligit cōmutatio monete ppter lucrum. Et ista
videt ē p̄pria rōnois. Dicit em ab obulos. qd ē gen⁹
quoddā monete. et sto as siue statuo as. q̄si statues obu-
lum vel monetā vlfaciens eū stare. Un̄ qn ppter lucrum
moneta instituit alteri⁹ p̄cij vel om̄ino efficit alia tūc est
obulostatica. Un̄ qdā expositore⁹ dicit istā spēm ma-
gis ē iniustā q̄ sit pura vsura q̄ Sz de campforia cō-
mutatōne restat difficulitas an ipsa sit licita. Dicit em
phs q̄ ē iuste vituperata. Nō aut iuste vituperat cōmu-
tatio nisi sit illicita. ppter qd videt illa esse illicita. Sz in
p̄riū ē q̄ ipa nō ē phibita videt. Pro cui⁹ intelligētia
est p̄siderandū q̄ eq̄tas iuris naturalis in cōi cōmuta-
tione (q̄ ē ad alterū) p̄sistit in ista regula. scz Qd tibi vis
fieri hoc facias alteri. in qua p̄tinent oia phibita. Un̄
Qd tibi vis fieri mihi fac. qd nō tibi noli. Sic potes in
terris de iure viuere poli. In reb; at naturalib; (q̄ inter
se debēt cōmutari naturali cōmutatōe) duo sunt p̄side-
randa. scz rei suba. et ei⁹ valor. nō in gradu et natura rei
s; ad vsum hois. Valoz at rex (fm̄ q̄ veniunt in vsum
hoim) mēsurari dz fm̄ p̄ciū nūmīmaris. iō cū nō semp
possit fieri cōmutatio rei ad rē fm̄ subam vt dictū ē an.
iō cōmutat res in pecuniā. et p pecuniā habent necēria
vite. et hec cōmutatio nō est campforia. s; q̄si naturalis
et economica. Et q̄ p̄z q̄ nūmus p se h̄z rōem mediū et
p̄cij in cōmutatōib; et nō extremū nisi p accis. Inq̄nū
at nūmus h̄z rōem p̄cij ab existimatoz et ipositiōne recte

rōnis ita hz q nec plus nec min⁹ possit aut debeat vale
re. Ideo dōm q si qd perat ab altero pecuniā cōmuta/
ri p pecuniā (qd ē cambiū) dōz fm eq̄tate iusticienatu/
ralis cōmutare equale in p̄cio p eq̄li. z nihil excreſcētis
accipe. qz si plus accipiat aliqd p q̄ oīno nihil dedit est
iniq̄tas p̄ naturalē iusticiā humane ſocietatis. sic ḡ dōz cō
mutare equale p eq̄li. nisi ſua aliq̄liter iteret. vtp̄ta p
labore cōmutādū aut diligētia cūto diēdi in q̄ casu po/
ſſet aliq̄s ampli⁹ accipe. Ergo fm iudiciū recte rōnis
videt̄ ee tenēdū q cōmutatio campſoria (vbi cōmutas
p̄cise recipit q̄rū dat z ecōtra) sp̄ ē licita. dūmodo talis
campſoria nō ſit in p̄iudiciū reipublice. P̄teſt tū cam
pſor p labore ſuo aliqd recipere. qz op̄et q viuat et non
dōz diminūere de p̄cio pecunie cōmutate. tūc em̄ non est
dōm q campſor plus recipiat q̄ dōz. qz labor ei⁹ illi por
tioni q̄ diminuit cōmutat. lz bñ plus recipiat ſi cōparet
pecunia ad pecuniā. Et iō ſi tale cambiū fiat p̄pter ex
creſcentiā pecuniāz. et nō p̄pter ſtipendiū laboris ē oīno
nō illicitū. qz ponit̄ pecuniā vt terminus et ſinis. Un̄ in
talibz cōmutatōibz sp̄ ſunt circūſtātie attendēde. vtp̄u/
ta ſi pecunie cōmutate currāt in loco illo z in tpe in quo
maxime dōz obſeruari edictū p̄ncipis. z talis dōz fieri cō/
mutatio vt ſit eq̄litas inter campſorē z cōmutantē. ita
q̄ ne campſor vacuus abſcedat a p̄mio ſui laboris. nec
cōmutas dāniſiceſ a iuſto ſui nūmiſmaris p̄cio. et iō in
tali arte campſoria (cū de ſe nō ſit p̄miſſa niſi in ſubleua
men. p̄mi⁹) dōz bñ obſeruari vt nō ledaſ p̄mi⁹. et q
campſor nō intendat lucrū ſiue excreſcentiā pecunie. qz
alī (vt dicit̄ doctores) eſſet ſpēs vſure. Et de tali cam
pſoria videt̄ intelligi dictū p̄ h̄ q̄ eſt iuſte vituperata. z
iō phibita eſt in eo q̄ reducitur ad vſurā. q̄ phibita eſt et
damnata in pagina vtriuſq̄ teſtamenti. vt infra dicitur
Ad rōnes aū oppoſitū p̄z ſolutio ex dictis.

Quoniam q̄ ad ſciām determinauim⁹ uſ/
ficienter. q̄ ad uſum optz p̄transire. Dia
em̄ talia p̄templatōem liberā hñt. exp̄ientiā aut
necceſſariā. Sūt at̄ pecuniatiue p̄tes vtilis circa po
ſſibilitia exp̄tū eſſe. q̄lia p̄cioſiſſimaz z vbi z quō
puta equoz poſſeſſio q̄lis q̄dā aut bonū aut ouīū
ſilr at̄ z ceteroz aīaliū. optz em̄ exp̄tū eſſe adinui
cem. hoz q̄ p̄cioſiſſima z q̄lia in q̄bz locis Alijs
em̄ alia habūdāt regionibz. Deinde em̄ de terre
cultura z bñmōiā nude z plantate. z de apū cul
tura. z alioz aīaliū natatiliū z volatiliū a q̄buscū
qz p̄tingit fortiri auxiliū. Prop̄riſſime q̄dē ḡ pe
cuniatiue. he at̄ p̄tes z p̄me. Translatiue at̄ ma
xime q̄dē mercatiua. z hui⁹ p̄tes tres. nauderia
fortigea. paraſtaſis. Differūt aut̄ hoz altera ab
alteris. eo q̄ hec certiora ſunt. hec at̄ ampliores
acq̄rūt excreſcentiā. Scōm at̄ cakīsmos. Ter

cium at̄ miſtarina. Huius at̄ hec q̄dem banan/
ſarū artiū. hec at̄ in artificialiū et corpi ſoli vti
lium. Quarta aut̄ ſpēs pecuniatiue intermediū
Huius et prime habet em̄ eius queſm aliquas
naturā p̄tem et translatiue quecūq̄ a terra et ex
terra genitis inſtructuoſis q̄dem. vtilibz aut̄. pu
ta in ſilue incīſura. z oīs metallica. hec aut̄ mul
ta cōplectit̄ genera. Dulce em̄ ſpēs ex terra me
talloy ſunt De vnaquaq̄ aut̄ hoz vlr̄ q̄dem di
ctum eſt. z nunc p̄ticulariter aut̄ diligentius di
cere. vtile q̄dem ad opatōes. graue aut̄ in mora
ri: Sunt aut̄ maxime artificiales q̄dem opera
tionum vbi i minimū fortune. maxime at̄ banau
ſice in quibz corpora maculant̄ maxime Dapi
me aut̄ ſeruiles vbi corpiſ plurimi vſus ignobi
liſſime aut̄ vbi minimū req̄ratur virtutis Qm̄
aut̄ a q̄busdam ſunt ſcripta de his. puta alkaniti
de patio et appollo doro lumine. de terre cultu
ra nuda et plantatōne. Similr̄ aut̄ eſt ab alijs
de alijs. hec q̄dem ex his p̄ſiderant̄ cuiūq̄ eſt
cura. Adhuc aut̄ et dicta ſparſim p̄ q̄ adepti ſſz
q̄dem pecunijs intendentes oportet colligere.
oīa em̄ hec p̄ficiua ſunt honoratibz pecuniatiua
puta et q̄ thaleo milleſij. hec em̄ eſt cōſideratio
quedā pecuniatiua. ſz illi q̄dem propter ſapien
tiam adaptant. Contingit aut̄ vlr̄ accēs aliqd
exiſtens. Exprobrantibz em̄ ipi propter paup
tatem tanq̄s inutili phia exiſtente Aūnt ipm̄ cō
ſideraſſe oliuaz ybertatē futuram ex aſtologia.
Adhucq̄ hieme exiſtēte pecunijs paucis arra
bones dediſſe oliuaz cultozibz his q̄ in mileto z
chio om̄ibz modico p̄cio data tanq̄s nullo ad
iiciente. quādo aut̄ tempus venit multis querē
tibus ſimul aut̄ ſubito p̄cium taxans quō vo
luit multas cum pecunias collegiſſet demon
ſtrauit. qz facile eſt dicari phis ſi volunt. ſed nō
eſt circa hoc q̄ ſtudent. Thales quidem ergo
dicitur hoc modo. oſtentionem feciſſe ſapientie
L ij

Est autem quoadmodum diximus utile quod tale pecuniatum si quis poterit monopolium sibi preparare. Propter quod et civitates quodam modo faciunt divitias cum egeant pecuniis. monopolium enim ventalium faciunt. In cicilia autem quodam reposito apud se numismate silemit omne ferrum de ferri mineris. Post hoc autem ut veniunt denundinis mercatores vendebat solus non multum faciens excessus precii. Item in quinquaginta talentis supassumpsit centum. hoc ergo Dionysius sentiens pecuniis quodam inisset asportare. non amplius manere in siraculis. divitias invenientes superius rebus inconveniens. Quod visum fuerit thali et huic idem est utique. quod enim sibi ipsi studuerunt fieri monopolium. Utile autem notificare hoc politicis. multis enim civibus opus est pecunie acquisitione et talibus divitiis quoadmodum domibus. et propter quod et quodam civiliter conuersant. et per hoc solus etc.

Queritur utrum usura

(quod est quarta species pecuniarie. que ponitur ab Aresto) sit licita. Videtur quod sic. quia in rebus humanis determinatur iustitia per leges civiles. Item per leges civiles proceditur usuram accipere. ut patet in multis legibus imperatorum. Item in suis palatiis permiserunt usurarios usuram agere. ergo non videtur esse illicita. Preterea argentum monetarum et argentum in vasa formatum non dicitur specie. Item si accipere precium per vasis argenteis accommodatis. ergo licet accipere pecuniam per mutuum argenti monetari. et hoc dicitur esse usura. Item ipsa est licita. In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum primo.

Quod sicut ante dicebatur una species pecuniarie translatiue dicitur thakos quam nos usuram appellamus. Unde oportet huius determinandas philosophus dicit quod seipsum facit apertius de nummis scilicet processibus paucioribus recipiendo plures per mutuationem. quasi nummi quosdam alios generassent apud illum cui mutuari sunt ut reddant cum suo fetu. Thakos enim grece latine partu scaturit. quod ergo in rebus naturalibus partu id est generata filia sunt in forma et in specie suis generantibus. cum per thakos quasi sile numisma generat ex consiliis. et cum usurarius accipit plures nummos ex paucioribus quod est maxime contra naturam nummi. ideo dicit philosophus quod est maxime contra naturam hoc accipere.

Sciendum secundo quod usura (ut habet in decreto. xiiij. q. iij.) est ubi amplius requiritur quod datur. ubi gratia si decem solidos concesseris et amplius quam decem recipere volueris usura est. Et dicit Hieronimus quod quicquid ultra fortem quis recipit usura reputatur.

Sciendum tertio quod sunt quidam contractus qui de natura sunt gratuiti ut mutuum et commodatum. manifestum est enim quod in mutuo requiritur gratuitum. alioquin esset usura. Item si commodatum sit gratuitum non est quidem usura si vero aliquid recipiatur aut est pecunia aut alia res. si pecunia tunc est emptio et venditio. si alia res recipitur est contractus permutacionis. Si autem pro usu rei accipitur pecunia est contractus locacionis. si vero alia res erit commodatus innotatus. sicut do tibi ut des mihi. facio tibi ut facias mihi. omnes isti contractus liciti sunt de se nisi condenerentur per aliquam circumstantiam.

Sciendum est quarto quod secundum philosophum quinto ethicorum. iusticie quedam est pars distributiva. et quedam commutativa. et hec est que pertinet ad proprium. cuius natura est (ut ibidem probatur philosophus) quod fiat per equalitatem portacionis arithmetice. ut qui tantum dat tantum recipit. Circa res autem que mutantur ut veniant in usum hominis est distinctio. quia quedam sunt quarum usus non est ipsius rei consumptio. et si contingat rem determinari per usum hoc est per accensum. sicut domus vestis equus et similia. et in istis differunt substantia rei et eius usus. ita quod sub alio precio potest cadere substantia rei. et sub alio eius usus. et separatim commutari. ut si homo commutet pro precio usum substantie talis rei transferendo in alteram eius proprietatem retento penes se dominio. vel econverso. ut commutet rem. vel utroque modo. et ita in talibus aliud est dare usum. et aliud est dare substantiam rei. Et propter hoc etiam potest vendi usus rei de dominio manente apud dominum. sicut contingit in conductione siue in locacione alicuius rei. que sunt certi contractus et liciti. Quedam vero res sunt quarum usus nihil aliud est quam consumptio ipsarum rerum. sicut est pecunia qua vivimus expendendo et dispartiendo. et vinum quo vivimus in bibendo. et sic de alijs hominibus rebus in quibus uti re nihil aliud est quam consumere ipsam. et ideo in talibus quando conceditur usus rei per mutuum transferatur etiam dominium rei. quod igitur usus rei non est separabilis ab ipsa re. quicunque vendit usum rerum talis recipiens sibi obligacionem ad sortem reddendam manifestum est vel quod idem vendit bis. vel vendit id quod non est. quod est contra naturalem iusticiam. sicut si quis concedat alteri modum vini vel pintam vini et recipiat ab illo qui mutuatus est modum vel pintam vini. et cum hoc aliquid aliud recipiat pro pacto. vendit usum vini sine substantia vini. et ita vendit quod non est. quia usus vini transferatur cum substantia. pecunia autem de numero est talis res.

Sciendum est quinto quod nummus secundum philosophum non est aliud quam precium inuentum propter necessariam commutacionem rerum et hoc non per usum aliquem alium a substantia eius. sed per translatiorem et consumptionem substantie eius. Et sic dicit philosophus quod numisma factum est translatiorem gratia ut possit transferri usus sine substantia vel econverso. de usu dico ad quem est per se et proprie. Philosophus enim distinguit duplicem usum rei. Unus est usus rei proprius. Alius est usus rei non proprius. sicut calceus ad calcandum usus est proprius et per se. ad commutandum vero propter aliquid aliud non est proprius. potest enim calceus in panem commutari. sed ista commutatio non est propria usus calcei. sed calcei. Sic usus proprius nummi est translatio sua. Non proprius autem potest esse ostensio vel concessio eius ad pompam vel ad apparentiam. Et ad naturalem usum potest aliquis locare pecuniam mutuam.

in sacro pro precio. et pecuniā integram consumere. qđ nullo modo licet in eius pprio Pro mutuatōe ergo pecunie nihil potest iuste recipi cum substantia rei. neq; generaliter p. quacūq; locatōe substantie rei que nō separatur ab vsu pprio. In summa ergo talis est natura locatōis qđ pro locatōe aliquis potest iuste recipere aliquid cum substantia rei vbi est aliquis fructus proueniens conducenti ex vsu rei. qui differt ab eius substantia que recipere possit ex substantia rei ipse locans. quod nullo modo cōuenit in nummis Ideo in locatōe nummi quantū ad vsum pprium nihil potest recipi vltra substantiam eius. quod si fiat accipit aliquid pro quo nihil dedit. et ita cū suo alienū tollit. quod est directe contra equitatem naturalis iusticie cōmutatiue. Et hoc qđ dicit Chrysostomus sup illud Machi. xxi. Et ciebat de templo oēs ementes et vendentes. sup oēs inquit mercatores plus maledictus est vsurarius. quia mercatio dat rem non vt illam repetat. iste autē postq; seruauerit suum repetit et vltra hoc aliquid plus. Ex quo patet qđ vsura nō solū (vt quidā credūt z maxime iudei) est iniusta ex iure positio imo est etiā iniusta ex iure naturali de quo tractauerunt phi. q. 1. vt dicit Lullius libro tercio de officijs. Aliter leges positue aliter phi tollunt astutias. Reges quatenus manutenerere possunt. phus quatenus ratione et intelligentia.

Conclusio prima.

Vsura ē oīno illicita z detestabilis Probat conclusio fm iustitias. qđ in vsura creditor exigit lucrū de h qđ nō est suū. s. h ē iniustū. s. vsura ē illicita. Maior patet. qđ creditor exigit lucrū de mutuo. mutuum autē cū sit gratuitū (vt dicebat) trāsīt in dñi debitoris. qđ mutuum ē qđ de meo fit tuū. cū ē gratuitū de sua natura mercedē nō accipit. sed qđ ex mutuo rei qđ transit cū vsu mercedē accipit facit naturā mutui. s. cōmittit iniusticiā. z sic conclusio patet. Secūda rō ē. qđ (vt rāgit doctor sanctus) In rebus in qbus vsus rei ē cōsumptio nō p. res seorsum cōmutari vt separari ab vsu. nec cōuerso. mō sic ē in pposito qđ fenerator vedit separatim vsum rei ab ipa re. z ipaz postmodū repetit. z cū vsus talis rei ē ipa psumptio. s. agit viciose et p. naturā. Minor patet. qđ pecunia vltra qđ traditur p modū pecunie in vsu suo psumit. nō volo dicere qđ destruat suba pecunie qđ trāsferret in aliter. s. sic intelligēdo qđ vtens pecuniā psumit ipam z alienat a se simpliciter que ad modū vulgarit de p. dīgo dicit. iste psumpsit pecuniā suā. Et ex h inferit sanctus thomas qđ vendens seorsuz rē qđ vsus ē ipa psumptio vedit idē bis vt venditur. qđ nō ē postq; repetit duplicē recōpensatōz. vnā p. re. alterā p. vsu. qđ ibi nō est nisi vnū appreciabile. hoc autē ē illicitū z detestabile. s. conclusio patet. Tercio probat conclusio rōe phi sic. Contra naturā z rōem ē qđ artificialia habeat partū. parere em z generare z multiplicare in se ipm ppriū ē naturalibz z naturā artificialiū. arche em et scāna nūq; seipsas multiplicāt s. denarij sunt res artificiales. s. naturā ē qđ se multiplicent. s. volēs denarios in seipsos multiplicari (vt qđ habeat decē faciat multiplicari in viginti p mutui realis vult artificialia parere in se multiplicari. s. arē ē naturā. s. illicitū z detestabile zc. Ex p. dicitis patet qđ talis pecuniaria recte nominatur vsura. Dicit em Egidius de roma in libro de regimine principū qđ vsura dicitur quasi rapina vsus. In vsura

em rapitur z vsurpat vsus. eo qđ idem vendit bis. vt vñ dicitur vsus qđ non est suus. vt dictum est. Ex dictis etiam patet qđ licet aliud sit res. z aliud vsus rei. vt aliud est domus z aliud est habitare in domo. z aliud est pecunia. z aliud est exponere pecuniā. in qbus tñ nūq; cessus vsus separari p. a cessione substantie. In qbuscūq; s. p. cedit vsus absq; eo qđ cedit eius substantia p. inde accipi recōpensatio qđ nō est vsura. sed si nō p. cōcedi suba absq; vsu nec cōuerso nō est aliqua pensio accipiēda. qđ si recipit est vsura siue rapina vsus. Patet s. qđ p. cōcedere domū suā et suū mere p. vsu pecuniam. sed non p. cōcedere frumentū vinū z pecuniā z s. cum principali accipiēdo aliqđ pecuniam. eo qđ talia psumere est eis vñ. S. aliqđ qđere possit. vñ qđ ali quis possit p. pecuniā mutuata aliqā alia pmoditate ex petere Rñdetur qđ nō. Cuius rō est. qđ vt dicit p. h. in. iij. ethicor. Dñe illud p. pecunia habet cuius pecuniam p. pecunia mēsurari. z iō si aliqđ p. pecunia mutuata vel qđcūq; alia re (que ex ipso vsu psumit) pecuniā accipit ex pacto tacito vel exp̄sso. peccat p. iusticiā vt dñm est Ita etiam qđ cūq; ex pacto tacito vel exp̄sso qđcūq; aliud accipit cuius pecuniam mēsurari p. vsuram p. mittit. Si tñ accipit aliquid hñmōi nō qđ exp̄sso. nec qđ ex aliqua obligatiōe tacita vel exp̄sso sed sicut gratuitū donum. nō peccat neq; p. mittit vsurā. qđ mutuas pecunias licite p. accipere aliqđ donū gratuite sibi oblatū. nec p. hoc peioris efficit p. ditiōis nō. Et nō h. tñc aliqđ exigere p. mutuo. puta amorē eius cui mutuauerit vel aliquid hñmōi. Ex quo patet qđ ille qđ mutuum dat nō p. licite cū eo qđ mutuum accipit reducere p. pactum recōpensatiōē dñi qđ considerat in hoc qđ tpe mutui de pecunia nō lucratur. Et rō est. qđ nō dicitur vendere id qđ nō h. z p. impediri multiplici ab habendo. p. tñ reducere in pactū recōpensatiōē dñi p. qđ subtrahit sibi aliquid qđ dicitur h. tñ certitudinaliter. hoc em nō est vendere vsum pecunie. sed dñm vitare. Sed qđ dñm est qđ non licet dare aut cōcedere pecunias ad vsurā. restat difficultas vtrum nullo mō liceat pecuniā accipere sub vsura. Ad hoc rñdet doctor sanctus. qđ inducere hñmōem ad illicitū nullo mō licet tñ interdū licitū est vt peccato alterius ad bonū. deus em vñ oībus peccatis ad bonū qđ elicit ex eis. vt dicit Augustinus in encheridīo Ideo nō est licitū aliqūe inducere ad mutuandū aliqđ sub vsura. Est tñ licitū ab eo qđ hoc paratus est facere vt exercet vsurā ppter aliqđ bonū. quod est subuentio siue necessitas alterius Sicut etiā h. ei qđ incidit in latrones manifestare bona qđ h. ad hoc vñ occidatur ab eis Exēplo decē viroz qđ dixerunt ysmaheli. noli occidere nos. qđ habemus thesaurum in agro. vt dicit Hieremie xlii. Est iterū magna difficultas vtrum licite quis possit emere redditus ad vitā. Ad quā rñdet Henricus de gā dauo in suo quorlito qđ nullo mō est licitū quicqđ dicat alij. Et assignat rōem. qđ pstat qđ talis recipit vltra sortē. Et vt in p. iculari magis appareat dat tale exemplū Decē aliqđ centū libras parisiensiz vt inde recipiat qlibet anno qđraginta libras thuronenses. iste infra tēpus nouē annorū recipiet sortē z decē libras thuronenses vltra recipiēdo qlibet anno portione aliqā sortis fm p. dicta p. portio nē. Sed si aliqđ mō decē centū libras parisiensiz. recepturū erit post nouē annos totū sil. cū decē libris. cū tali portione hec est exp̄sso vsura. s. a sortiozi in primo. cū aliqđ emit redditus ad vitā expectando aliqđ recipere vltra sortē. si sortē superuixerit receptioni. sortis. sola em ipse cōmittit vsurā etiā si nihil recipiat vltra sortē. vt ibidē dicit. Multa autē casus poni possent in qbus est difficultas. sed spectat ad dños

tristitas tales casus determinare et ad locum dissolvere et

Ad rationes autem oppositum

Ad primam dicitur est quod leges humane dimittunt aliqua peccata impunita propter peccata hominum imperfectorum in quibus multe utilitates impedirent si omnia illicita distincte prohiberent penam exigendis. et ideo usuram legem humanam permittit et permittit non quasi has approbans aut existimans eas esse secundum iustitiam sed ne impedirent utilitates multorum. Unde in ipso iure civili dicitur quod res (quasi presumunt) neque ratione naturali neque ratione civili recipiunt usufructum. et quod se natus non fecit earum reus usufructum. Unde et ipse iudeus in lege moysi prohibuit fuisse accipere usuram a fratribus suis. scilicet iudeis. quod datur intelligi quod accipere usuram a quocumque homine est simpliciter malum. Debemus enim amare omnem hominem quasi proximum et fratrem. et recipere in statu evangelii ad quod omnes vocantur. et ideo lex divina et maxime evangelica puniunt et prohibet omnem usuram. Quod autem iudei ab extraneis recipiunt usuram non fuit eis peccatum quasi licitum. sed permittitur ad maius malum evitandum. ne scilicet iudei a fratribus suis usufructus reciperent propter avaritiam cui maxime dediti erant. Est tamen advertendum quod secundum scripturam quicquid large sumitur. ut ibi. Fenerabant gentibus etc. Quia secundum primum tuum accipit. Ad secundam dicitur quod usus vasorum non est ipsa consumptio eorum. ideo usus eorum potest videri licite servato domino rei usus autem pecunie est destructio pecunie in commutationes et ideo non licet ipsum vendere si debeat habere restitutionem sortis. Considerandum tamen est quod sedarius usus et non proprius vasorum argenteorum potest esse commutatio. et tale eorum usum vendere non licet sicut contra potest esse alicuius pecunie usus. sicut concessio pecunie assignate ad ostentationem vel ad ponendum loco pignoris. et talem usum pecunie hominiliter vendere potest.

Quoniam autem tres partes economice erant una quidem despotica de qua dictum est prius. una paterna. tertia autem nuptialis. Etiam mulieri preest et natis tanquam liberis quidem et ambobus non eodem autem modo principatus. sed mulieri quidem politice. natis autem regaliter. Vasculus enim natura semelle principatus. nisi aliquantulum potest propter naturam et senium et perfectum iuniori et imperfecto. In politicis quidem ergo principatibus plurimis transmutatur principatus et subiectum. Ex equali enim vult esse secundum naturam et differre naturaliter actum. Cum hoc quidem domine. hoc autem subiectum querunt dominum esse et figuris et sermonibus et honoribus quemadmodum amas dixit de pedulo loquere sermone. Vasculus autem ad femellam non hoc modo se habet. puerorum autem principatus regalis. Quod enim genuit et secundum amorem et secundum senem

continetur est. Quod quidem regalis species principatus. propter quod bene homerus ionem appellavit dicens. pater virorumque deorumque regem hominum omnium patrem dicens. Natura enim regem quidem differre oportet genere autem esse eundem quod quidem passum est. Senius ad iuvenem et qui genuit ad natum. Manifestum ergo quod quidem quoniam amplius sollicitudo economice circa homines quam circa inanimatorum possessionem. et circa virtutem hominum quam circa eam quod possessionis quam vocamus divitias. et liberorum magis quam servorum. Primo ergo quidem de servis dubitabit utique aliquis. utrum est virtus aliqua secundum preter organicas et ministratorias. alia honorabilior his. puta temperantia et fortitudo et iustitia et aliorum talium habituum. aut non est una preter corporalia servicia. Habet enim dubitationem utrobique si enim est. quid differrent a liberis. et si non est existentibus hominibus et ratione communi cantibus inconueniens. Fere autem idem est quod dicitur de muliere et puero. utrum et hominum sunt virtutes. et oportet mulierem esse temperatam et fortem et iustam. et puer est temperatus aut non. Universaliter itaque hoc est considerandum de subiecto natura et principante utrum eadem virtus aut altera. Si quidem enim oportet ambobus participare kalotagacia. propter quod hunc principari. oportebit autem utique hunc subiecti secundum semel. neque enim per magis aut minus est differre possibile. Subiecti quidem enim et principari specie differunt. magis autem et minus nihil. Si autem hunc quidem oportet. hunc autem non. Mirabile. si enim principans non erit sobrius et iustus quomodo principabitur bene. si non subiectus quomodo subijcietur bene. Intemperatus enim existens et formidolosus nihil faciet eorum quod oportet. Manifestum ergo quod necesse quidem participare utrosque virtutes. Huius autem differentie quemadmodum natura et subiectorum. et hoc exemplificat circa animam

In hac em̄ est. natura hoc q̄dem p̄ncipās. hoc aut̄ p̄ncipatū. quoz alterū dicamus esse virtutē. puta rōem h̄ntis z irrōnalis. Manifestū q̄ dē q̄ eodē mō se h̄z z in alijs. quare natura q̄ plura p̄ncipātia et subiecta. Alio em̄ mō liber seruo p̄ncipat̄ z masculus femine z vir puero Et oībus insunt q̄dem ptes aīe. s̄z insunt differenter. Seruus q̄dē nō om̄ino h̄z ad cōsiliati/ uū. femia h̄z q̄dem sed inualidū. puer h̄z quidez sed impfectū. S̄llr ergo necessariū habere circa mora les virtutes existimandū optere q̄dem p̄ncipare om̄es. sed nō eodē modo. sed quantū unicuiq̄ ad suūpsius opus. ppter qd̄ p̄ncipē q̄dem pfectā habere optet moralē virtutē Op̄ em̄ est simplr architectoris. Ratio aut̄ architector. alioz aut̄ vnūquodq̄ quantū immittit ip̄sis. Itaqz manifestū qm̄ est moralis virtus dictoz om̄iū. z nō eadē tēperantia mulieris z viri. neqz fortitudo et iusticia. Quēadmodū putauit socrates. sed bec q̄dem p̄ncipatiua fortitudo. becaut̄ subministratiua. S̄llr aut̄ habet et se circa alias. Palā aut̄ hoc z p̄ticulariter magis p̄siderantibz. vlt̄er em̄ dicentes decipiunt seip̄os. qz bene habere animā virtute aut recte operari. aut aliqd̄ talium. Multo em̄ meli⁹ dicunt enumerātes virtutes. sicut gorgias q̄ sic determināt. Propter qd̄ optet (sicut poeta dixit de muliere) sic putare de oībus habere. Mulieri ornatuz silentiū prestat. sed viro non iā hoc qm̄ aut̄ puer impfectus palā. q̄ hui⁹ q̄dem virtus nō ip̄ius ad seip̄m est. sed ad fines et ad ductorem. S̄llr aut̄ z serui ad dominuz. putamus aut̄ ad necessaria vtilē eē seruū Quare palā qd̄ de virtute indiget pua z tāta. vt neq̄ ppter intpantiā neqz ppter timiditatē deficiat ab opibz Dubitabit at̄ vtiqz aliq̄s de nunc dicto. si verū q̄ z artifices oportebit habere virtutē. Multo t̄m̄ em̄ ppter intpantiā deficiunt

ab opibz. aut differt ab his plurimū Seruus q̄dē em̄ p̄nceps vite. hic at̄ remoti⁹ z t̄m̄ int̄atū immittit virtutis quantū z fuitutis. Bannau sijs em̄ artifex determinatā h̄z fuitutē. z fuus q̄dem eozūqz natura. coriarius at̄ nullus neqz alioz artificū. Manifestum q̄ talis virtutis cām esse optet. seruo dñm. sed nō doctrinatiū habentē. opez despoticā Propter qd̄ dicūt nō bñ rōne seruos p̄uantes z dicētes p̄cepto vten dū. solummō em̄ magis fuos q̄z pueros Sed de his q̄dem determinatū sit isto mō. De mulieris aut̄ z viri z natoz z patris ea q̄ circa vnū quodqz ipsoz virtute ea q̄ ad seip̄os omelia. q̄c quid bñ z non bene est. z quō optet q̄ q̄dez bene p̄sequi. q̄ male fugere in his q̄ circa politica necessariuz supuenire. Qm̄ em̄ domus q̄dem om̄is pars ciuitatis. bec aut̄ domus eam que partis ad eā que totius oportet videre virtutes necessariā ad policiā recipientes erudire z pueros z mulieres: Si q̄dem aliqd̄ differt ad ciuitatē esse studiosam pueros esse studiosos z mulieres esse studiosas. Necessarium aut̄ differre mulieres q̄dem em̄ dimidia pars liberoz. Ex pueris at̄ disp̄satores fiūt politice Quare qm̄ de his q̄dē determinatū est. de reliq̄s at̄ in alijs dōm̄ dimittētes tanq̄z finē h̄ntes eos. q̄ nunc p̄mōdes ad p̄ncipiū faciētes dicam⁹. et p̄mo cōsideremus de p̄nunciatis de optima politica

Queritur. utrum eodez

regimine debeant regi filius vxor z fuus Diuersis argumētis dimissis breuitatis causa est Sciendū p̄mo. q̄ p̄t̄ phos modus regim̄is vniuersi rēp̄entatur et reseruaf in vno hoīe. Unde ab eis homo appellat̄ microcosmus. id ē minor mundus. Torum aut̄ vniuersuz dirigit̄ ab vno p̄ncipe. s. deo. qui est intellectus separatus z purus. Ita om̄ia sunt in homine. que si debite regi debeāt regenda sunt in intellectu z rōne. Unde a deo mundus vniuersi rēp̄ntat̄ in vno homie. Quia Plato (vt refert Egidius) torū ordi nem angeloz saluauit in quacūqz anima rōnali. Si ergo torum regimen vniuersi assimilatur regim̄i quod debet esse in quolibet homie. cum ciuitas sit ps vniuersi regimē totius ciuitatis. multo magis reseruaf in vna domo. vnde p̄bs in textu regim̄ia vnius domus assimilatur regim̄i

vnus ciuitatis Ciuitas autē quantū ad p̄sens p̄spectat. du
plici regimie regi p̄t. politico scilicet z regali. Dicit quis p̄
esse regali dominio dum p̄est fm arbitriū et fm leges q̄s
ip̄e instituit. Sed tūc p̄est regimine politico qm̄ nō p̄est
fm arbitriū z fm leges quas ip̄e instituit. sed fm leges
q̄s ciues instituerāt. His autē duobz regiminibz in ciuita
te fm p̄m assimilant duo regimia domus. s. paternale et
cōiugale. De regimie em̄ despotico est ante dēn aliq̄liter
nā regimen paternale assimilāt regali cōiugale vero politi
co. d̄t em̄ vir p̄est vxori regimie politico. q̄a debet p̄esse
fm certas leges matrimonij. z fm p̄uēctiones z pacta. Sz
pater d̄t p̄esse filiis fm arbitriū z fm regimen regale. In
ter patrē em̄ z filiū non interueniūt conuentiones z pacta
q̄o cū regere debeat. sed pater fm suū arbitriū. put me
lius videt expedire filio ip̄m gubernat z regit. sicut rex gē
res sibi subditas regere d̄t fm arbitriū suū. put p̄ p̄uden
tiā viderit melius sue genti expedire. Et iō tale regimie pa
ternale rōne z p̄ similitudinē d̄t regale. Sed inter vxorē
et virū semp̄ interueniūt q̄dam pactōes z leges. z iō d̄t ta
le regimen politicū. q̄ assimilāt illi regimini quo ciues vō
cant d̄m. ostēdunt em̄ ei pacta z p̄uēctiones que debet in
suo regimine obseruari. Sciendū sc̄do. q̄ regimen cōiū
gale differt a paternali. sicut politicū a regali q̄ ad modū
regendi. Videmus em̄ q̄ regimie regale est magis rōnale
et naturale. politicū vero regimie est magis sociale z ex ele
ctione. Rursum licet om̄e regimen si sit rectū sit naturale.
atq̄m̄ regimie politicū quantūcūq̄ sit rectū nō est adeo
naturale sicut legale. imo est ex electione. cū in tali regimi
e ciues d̄m eligāt. Sicut etiā p̄iugale est quēadmodū p̄ia
le z electiū. paternale vero est rōnale z naturale magis q̄
aliud. Aliquo em̄ mō vxor iudicat ad paria cūz viro cū eli
git sibi virum. Filij autē nō sic iudicant ad paria cū patre
cū nō eligant sibi patrem sed naturaliter p̄ducunt ab ip̄o.
Non volo tū dicere qm̄ regimie p̄iugale sit naturale. quia
hō naturaliter est animal p̄iugale. q̄ tū habere hanc vel il
lam est ex electōe. iō nō est adeo naturale sicut aliud.
Ex p̄dictis facilius videri p̄t q̄ pater sic debet p̄cedere fis
lios vt ordinet eos ad alia opa q̄ vxorem. Nā filij instrū
di sunt ad opera militaria vel ciuilia. q̄bus debet vacare
quādo sunt adulti. ad que non sunt instruende vxores. eo
q̄ talibz vacare non debet. Ponit autē ph̄s in domo perfe
cta tria esse regimina distincta. scz nuptiale quo vir p̄est
vxori. paternale quo pater p̄est filiis. z dominatiū quo
dominus p̄est seruis. Et in p̄mo capitulo huius p̄mi po
nit ph̄s q̄ natura nihil tale facit. vt artifices delphicum
gladium. qui ad opa distincta seruire p̄t. Ideo exinde ar
guit. q̄ aliud regimen est despoticiū siue dominale. quo d̄s
minus p̄est seruis. z nuptiale siue cōiugale quo vir p̄est
vxori. Et ibidē resp̄ndit barbaros q̄ vtunt cōiuge tanq̄
seruis. z rōnabiliter q̄dem quia licet vir debeat p̄esse vxori
eo q̄ sit rōne p̄estātor. non tamē debet esse tanta impari
tas inter virum z vxorem q̄ ea vti debeat tanq̄ serua. sed
magis tanq̄ socia. adeo quantū ad aliqua iudicantur ad
paria. Similr etiam nō eodem regimine regendi sunt filij
quo z serui. nam dominus p̄est seruo p̄pter bonū. p̄p̄ius
et nō p̄pter bonū ip̄sōz fuoz. loq̄ndo de seruis a natura. h̄
em̄ est fm p̄m p̄esse aliq̄bus. Sicut non debet intende
re bonū ip̄sōz. sed bonū p̄p̄ius. Pater autē debet p̄esse filiis
p̄pter bonū ip̄sōz filioz. ita q̄ paternale regimie sumat ori
ginem ex amore magno filioz. Sufficientia autē z numer⁹
ip̄sōz etiā regiminū sumi potest hoc modo. nam omnis res
gēs alios vel regit eos fm certas leges z certa pacta. z sic

est regimen politicū vel ciuile. vel regit eos fm arbitriū
suū. z sic d̄t regimen despoticiū. quo dominus regit seruos.
vel intendit bonū sub d̄toz. z sic d̄t regimen regale. Un
de patet q̄ tam regimen regale q̄ politicū est literozum
Ideo d̄t ph̄s. q̄ vir mulieri p̄est z natis tanq̄ liberis am
bobus. Et quia d̄t ph̄s q̄ non sufficit in vniuersali trac
tare de istis tribus regimibz. ideo videndū est speciali
quo regimie regēdesunt cōiuges siue vxores. Sciendū
tercio. q̄ est vna cōmunis regula ad om̄e regimen. nam
quicūq̄ vult aliqua bene regere optet ip̄m habere specia
les cautelas ad ea circa q̄ videt ip̄a magis deficere. Du
lium autē mores (vt in plurimū) sunt quasi mores p̄ue
roz iuuenū. quoniam mulieres sic se videntur habere ad mo
res sicut pueri se habēt ad viros in erate p̄fecta existentes
nam vt d̄t ph̄s mares plus vident rōne q̄ femine. est em̄
femina quasi mas occasionatus. Sicut em̄ pueri non vident
rōne vt viri perfecti. sic etia mulieres deficiūt in mo
ribz a viris p̄fectis. Vires ergo mulierū sunt q̄si p̄ue
riles. Sunt autem in feminis quādamodū z in pueris
aliqua laudabilia z etiā aliqua vitupabilia. Primum lau
dabile est in eis q̄ vt in plurimū sunt valde verecunde. q̄
cōtingit eis ex appetitu laudis. z ex timiditate cordis. Ex
appetitu q̄dem laudis. quia mulieres appetūt multū lau
dari. nam in omnibz ita est q̄ ille q̄ est imp̄fectus in aliquo
magis appetit laudari q̄ ille qui p̄fectior est in illo. Vides
em̄ q̄ clerici imp̄fecti habētes scientiaz aliquā de aliq̄
re plus desiderant vocari rabbi vel magistri. vt scz videā
tur esse magni clerici apud homines q̄ illi desiderant qui
p̄fectam habēt scientiā de illa re. Lū rō est. q̄ veri cleri
ci inueniūt apud se vñ gaudēt. iō nō q̄rūt ap̄d alios. Lete
ri vero imp̄fecti q̄runt apud alios habere z in op̄ione hos
minū q̄s apud se nō hñt. Lū itaq̄ mulieres deficiāt a p̄fe
ctione virili iō sunt appetitue laudis. Et inde est q̄ q̄a si
ment amittere laudē verecundant aliqd̄ agere q̄s possz di
rimere laudē ipsaz. Hoc idē etiā p̄t ex timiditate cordis.
verecūdia em̄ est q̄dā timor. vt d̄t. iij. ethicor. Lū ḡ mu
lieres timide sint adeo q̄ q̄si oia expauescāt. sed vt ip̄as eē
verecūdas naturalit. Un illud est multū laudabile q̄ p̄p̄
ter verecūdiā multa dimittāt q̄ nō deberēt dimittere nisi
cathena verecūdie cingeret. Sc̄do est in muliere lauda
bile q̄ sit p̄e z misericordes. pueri em̄ z senes z mulieres
sunt plurimū misericordes. nō ex eadem cā vt p̄t videri in
ethicis. Un mulieres misericordes s̄t ex mollice cordis
statim em̄ miserent cū vidēt aliqd̄ aliqd̄ durū sustinere z
pari. Ponit em̄ Egid⁹ tria vitupabilia in mulieribz. q̄ vt
in pluribz s̄t in p̄te z passionū executrices. Sc̄do q̄ gar
rule s̄t z litigiose. Tercio q̄ s̄t instabiles. Primo ḡ mul
ieres s̄t in p̄te z passionū executrices. nā q̄ in eis rō deficit
nō sic se hñt vt retrahant a p̄cupiscētijs carnalibz. sic vir
q̄ est p̄stantior. Et ex eadē radice est q̄ s̄t garrule z litigio
se. nā frenū eaz. vt in plurimū nō est rō. sz magis passio ve
recūdie. Et iō videm⁹ magis feminas p̄seuerare in litigā
do z garrulādo q̄ viros. eo q̄ magis a rōe deficiūt q̄ ipsi.
Tercio p̄tingit mulieres eē mobiles z instabiles. q̄ forte
accidit ex debilitate p̄plexiōis q̄ est fluida z mollis. Lū ita
q̄ mulieres vt in pluribz sunt in p̄te garrules z mobiles
regēde s̄t tali regimie vt inducant ad p̄p̄tā ad taciturni
tate ad fortitudinē siue stabilitate. Et h̄ tāgūt ph̄s in tex
tu cū d̄t. Optet mulierē eē t̄pātā z forte siue iustā. Et itez
d̄t. Mulieri ornatū silentiū p̄stat. Partes at̄ t̄pantie s̄t
castitas prudēcia siue honestas. abstinentia siue sobrietas.
Tūc ḡ mulieres s̄t t̄pate q̄ s̄t caste honeste abstinentes

et sobrie. Decet enim p̄iuges esse castas. nō solū p̄pter fidem seruandā suis iugibꝫ. sed etiā p̄pter p̄creandā p̄les. et p̄pter certitudinē p̄lis. ne seꝫ filius nō p̄pius succedat in hereditate patris. Scđo decet eas esse pudicas et honestas. vt si bi caueāt a signis et p̄bis q̄ vident in oēm statū p̄tendere. Tercio optet eas esse abstinentes. vt seꝫ caueāt se a sup̄fluitate ciboz. quia cibi sup̄fluitas ad incōtinentiam inclinat. Quarto decet eas esse etiā esse sobrias. vt seꝫ caueāt a sup̄fluitate potus. nā tam immoderātia cibi q̄ potus venerē p̄uocat. vñ Therentius Sine cerere et libero friger venus. Refert etiā Valerius maximus cap̄lo de institutis antiq̄s q̄s libro scđo. q̄ vini vsus olim romanis femis ignotus fuit. ne in aliq̄d dedecus platerent. q̄ p̄rimus a libero patre in p̄cipante gradus ad incōcessam venerē esse consuevit. Sic q̄ regende sunt mulieres vt sint caste honeste abstinentes et sobrie. Regēde sunt in sup̄ taliter. q̄ sint taciturne cōtra loquacitate. nā vt habet in textu. Ornatiū mulieri p̄stat silentiū. Si em̄ mulieres decenter se habeāt et p̄grue silentiū seruent. et ex hoc magis ornate apparēt. et ad maiorem amorē eaz maritos inducunt. Decet q̄ eas esse taciturnas. Vñ ap̄ls. i. ad Cor. xi. Mulieres in ecclia taceant. non em̄ eis p̄mittit loqui. sed domi viros suos interrogēt. Rursum decet eas esse stabiles et fortes ad sollicitationes familie tolerandas. et quātō vxor est magis p̄stans et firma. tanto maior credulitas adhibet viro. et ad debitū finē seruat. Nota dem̄ Aristotelis in economica. Nec q̄stus vestimentoz. nec differēs forma. nec auri multitudo tāta valet ad mulieris virtutē q̄nta modestia in q̄libet ope et desiderii p̄fecte atq̄ honeste vite. Ex q̄bus apparēt. q̄ tali regimie sunt regende coniuges vt polleant sex p̄dictis virtutibꝫ. vt sint caste honeste abstinentes sobrie taciturne et stabiles. Ad hec autē omnia rite adduci p̄nt vel p̄ seipsas vel p̄ maritonas boni testimonij. vel p̄ cautelas alias adhibēdo. Vñ ille p̄dicte sunt sex virtutes q̄s decet mulieres habere in economia. Sed circa ornatiū corpis a viris sunt instruēde et mouēde. Primo q̄ nō sint sophistice querentes fucos et signimenta. Scđo vt sint humiles. ne p̄pter vanā gl̄iam nimii se ornent. Tercio vt sint moderate. ne vltra eaz statum vestimenta grant. Quarto vt sint simplices ne circa ornatiū nimia sollicitudine vexent. Quinto ne sint negligentes. et notāter infra eaz statū. ne seꝫ p̄pter p̄gritā deficiant circa ornatiū debituz corpis. Sexto ne ex vilitate habitus sint sup̄sticiose. et ex ip̄o defectu vestii laudem capiāt. Et ita p̄ de regimie iugali. Sed q̄reret aliq̄s. vñ mulieris consiliū sit inualidū. Pro isto p̄siderā dum est. q̄ p̄hs in textu d̄r. q̄ consiliū seruū nullū est. p̄siliū pueri imperfectū. et consiliū mulieris est inualidū. Vñ p̄mo p̄t̄ consiliū pueri esse imperfectū. q̄ nō habet adhuc p̄pletū vsum rōnis. et q̄ inexperis est. Et iō prudētia eius q̄ cōtra p̄cularia est (cuius accūs q̄dem est p̄siliari) est imperfecta p̄pter inexperientia. habet tñ aliquale prudētia (vt videtur) p̄cipue intelligendū est de prudētia economica. et de cōsilio quod cōcernit agibilia domus. Et iō d̄r vltra q̄ fuus non est cōsiliarius. Cuius rō est. q̄ vt d̄r tercio ethicor̄. Consiliū est de his que sunt a nostra potestate. Q̄modo fuus vt fuus nō habet quicq̄ dom⁹ in sua p̄t̄s te. eo q̄ dem̄ est pus. Seruus est omnino alterius. et iō de nullo p̄t̄ consiliari. Ex alio p̄t̄. q̄ fuus a natura deficit a rōne. et non p̄t̄ mente p̄uidere vt dem̄ est. ideo non est ap̄tus ad cōsiliandū. Et de tali suo intelligit q̄ d̄r. et nō de illo qui est liber a natura. et fuus a fortuna. q̄ talis est abilis ad dandū cōsiliū bonū. Et de tali d̄r scriptura Ser

uo sensato liberi seruiunt. Sed de muliere d̄r p̄hs. q̄ consiliū eius est inualidū. sicut em̄ puer habet consiliū imperfectum. quia deficit a p̄fectione viri. sic et femina habet cōsiliū inualidū. q̄ habet p̄plexionē inualidā et deficit a vilitudine viri. Q̄ autē femine nō sint robuste corpe nō est ex bonitate p̄plexionis sed ex mollicie. Mollicies em̄ carnis in ipsis magis arguit sup̄abundantiā flegmat̄. puta maliciam p̄plexionis. vñ Virgilius quarto Eneydoꝝ. Variū et mutabile sp̄ femina. Quia ergo sic est op̄ret feminas deficere a rōis vsu et habere consiliū inualidū. q̄ q̄nto corpus nobilius est cōplexionatū. tanto q̄nta est magis libera in suis op̄ationibus. et expeditius h̄z rōnis vsum vt dem̄ est. Et ad arestorelē d̄m est q̄ dem̄ eius intelligendū est vt in pluribꝫ. q̄ aliquotiens inuenitur femina magne p̄t̄ d̄rie. sicut legitur de Semiramis. q̄ rexit optime et adauxit regnum assyrioz. et edificauit (vt ait Horatius) ciuitatem et muros babilonie. Q̄ tamē femina habeat magnā virtutē et constantiā raro cōtingit vt dem̄ est. Ideo scribit mulierē fortem quis inueniet. p̄cul et de vltimis finibus precium eius. Prover. vltimo Sicut etiā habetur octauo ethicor̄. non spectat ad mulieres tractare p̄ncipalia dom⁹ nec ire extra ad p̄curandū. sed agere p̄ua negocia domus circa que non op̄ret magnū esse cōsiliū. Est tamē aduertendū. q̄ consiliū femine est velox et statim. nā vt habet in libro de animalibus animalia debilitiora et minora citius veniunt ad suum cōplementū. consiliū ergo mulieris (quia est debilitius et inualidius q̄ consiliū virile) citius venit ad suū cōplementū. et ideo dicit Egidius. q̄ ceteris paribus si quis statim op̄ari deberet. nec posset ad illud negociū sufficientē deliberationē habere. eligibilis esset muliebri consiliū q̄ virile. Patet ergo q̄ simplr virile consiliū melius est in casu tamē muliebri consiliū potest esse melius. quia illud citius est in cōplemento. ideo si oporteret repentinē operari forte eligibilis esset istud consiliū. Patet ergo q̄d sit dicendum ad rōnes in oppositū factas.

Queritur. utrū sit eadē

virtus moralis in p̄ncipante et subiecto. Et quia questio vñ p̄supponit et aliud querit. ideo p̄mo arguit contra suppositū. sc̄z q̄ in subiecto nō sit virtus moralis. q̄ (vt habet in textu) an p̄ncipās d̄r esse fm̄ virtutē. sed si in subiecto hec naturaliter sit virtus. in eo erit cā p̄ncipatus. q̄ natura subiectū erit natura p̄ncipans. q̄ est impossibile. Contra questum arguit sic. illa quoz vñm ad aliud ordiatur non diuersificant sp̄m aut substantiā habitus. s̄z virtus p̄t̄nens ad subditum ordinatur ad virtutem p̄ncipatis. ergo nō differūt sp̄ fm̄ habitus substantiā. In contrariū videtur esse p̄hs in textu Pro responsione

Sciendum primo

Q̄ sicut dicit p̄hs secundo ethicor̄. virtus est extremū in bono. licet immediate sit existens siue consistens circa operationes et passionē quo ad nos determinata rōne. et ideo omnis habitus quo p̄ficatur homo fm̄ prem̄ intellectiuiam vel sensitiuam que sunt partes op̄atiue. necesse est q̄ habeat aliquod summiū et extremū in bono. ad quod p̄ficat. Cum ergo habitus distinguunt per actus. et actus p̄ obiecta. ideo fm̄ distincta officia et diuersas operationes necesse est q̄ virtutes differant. Sicut etiam in membris hominis videmus. necesse est em̄ esse aliam virtutem oculi. et aliam manus. et aliam virtutem pedis

Sciendū scđo. q lex siue regula (p quā economica habet suos subditos regere) nihil aliud est q̄ dictamē rōis in presidente. quo subditi gubernant siue sit viri respectu mulieris. siue patris respectu filij. siue dñi respectu serui. siue etiā regis respectu ciuitū. Cum sit autē subditi p̄tus ē vt bene in suo actu z officio subdat et a quo gubernat. sic in regno aie pater. qz vis irascibilis z cupiscibilis subditi rōni. sed in his virtus nō est aliud q̄ habitualis p̄for mētas ad rōem. Virtus ergo irascibilis z cupiscibilis conueniunt in hoc q sunt bñ obedientes rōni p hunc modū. sicut phus in rextu dī. q virtus cuiuslibet subditi est vt bene subdatur p̄ncipatui. Ad hoc em ordinatur vnusquisqz principatus vt ei obediāt a subditis. Vñ manifestū est. q hoc est p̄prium economice inducere subditos scz mulieres filii z serui ad virtutem. Et inde est q phs ponit prudētiā economicā esse p̄m prudētiē. Oicit em quarto ethi cor. q illaz prudentiaz (que se hñt ad regimen multorum) hēc qdem economica. hēc autē legis positia. hēc autē politica. Vñ ista prudētia distinguit spē a prudentia simpliciter dicta. q est prudētia monastica. i. vnus hois. Dñs mus em medio mō se hz inter singularē psonam z ciuitatem vel regnū. Nā sicut vna singularis psona est ps domus. ita vna domus est ps ciuitatis. et ciuitas ps regni. ideo sicut prudētia cōter dicta (que est gubernatiua vni p̄sone) distinguit a politica. vt pz p. p. ibidē. ita economica distinguit ab vtraz. Pro cuius vltiori declaratiōe est Sciendū tertio. q economica prudētia est in p̄ncipante in domo. politicia vero dī esse in subditis ciuitatis z domus. Nam seruus p imperiū mouet a dño. z subditus a p̄ncipe. alter tñ q̄ irrōnabilis z inanimata mouent a suis motoribz. Inanimata em z irrōnabilia agunt solū ab alio et nō agunt seipsa. qz nō habet dominū sui actus p liberū arbitrium. ideo rectitudo regimis ipsorū nō est in ipsis. s. solum in motoribz. Sed hoies serui z q̄cunqz subditi ita agunt ab alijs p p̄ceptum. q̄s tamē agunt a seipsis p liberū arbitriū. Et ideo requiritur in eis qdam rectitudo regimis p quā seipsos dirigant in obediendo p̄ncipantibz. Differenter tñ est in his subditis ista rectitudo regimis. fm q magis vel minus p̄ncipant rōem. Et ideo cū seruus in quantū hmōi nihil habeat in sua potestate eorū q sunt domus. z etiā cū sit parue intelligentie. ideo dī phs q seruus nō habet cōsiliatū. cōsiliū em est de his q sunt in nostra potestate. Silt aut sunt alie p̄tutes serui z mulieris inq̄ntum hmōi. fm q ad distincta officia ordinant sub p̄ncipate. sicut etiā alia virtus est q est in irascibili siue passibili. et alia spēs in cōcupiscibili. Qz p̄dictis patet. q bonitas cuiuslibet p̄tis considerat in p̄porione ad suū totum. quia turpis est ps que suo nō cōgruit vniuerso. vt dī Augustinus p̄mo confessionū. Cum igit vir sit ps domus. siltet z mulier z filius z seruus. Et generalit̄ q̄libet homo sit ps ciuitatis. impossibile est q aliquis homo sit bonus in domo vel ciuitate nisi bñ sit p̄porionatus bono cōmuni domus vel ciuitatis. Nec totum p̄t bñ p̄sistere nisi bonū cōmune ciuitatis bene se habeat. z nisi ciues sint virtuosī. ad minus illi qbus cōuenit p̄ncipari taz in domo q̄ in ciuitate Sufficit aut quantū ad bonū cōmune ciuitatis q subditi inq̄ntum sint virtuosī q p̄ncipū mādatis libet̄ obediāt. Et ideo dī phs tertio huius. q eadē est p̄tus p̄ncipis z boni viri. Nō em est eadē p̄tus cuiuscūqz cuius z boni. Cuius rō est. qz sicut phs ibidē dī ad bonū virum p̄net posse bene p̄ncipari z bñ subijci. Et ideo in virtute boni viri includit̄ virtus p̄ncipis. Et rō est. qz (vt dī in rextu) opoz

ret in p̄ncipe esse p̄fectissimā virtutē morālē. opus em eius est simplr architectonicū. Alioz aut vniquodqz quantū eis immittit. His ergo notatis ponitur

Conclusio prima

Proprie prudētia est p̄ncipatis z nō subditi inq̄ntū hmōi. Probat. qz prudētia est in rōe. est em hūius intellectū. regere aut z gubernare p̄prie est rōis. z iō vnusquisqz inq̄ntū p̄ncipat de regimēz gubernatōe inquantū puenit sibi habere rōem z prudētiā. Manifestū est aut q subditi inq̄ntū subditus. z sui inq̄ntū suus nō est regere z gubernare. sed regi z gubernari. q prudētia nō est p̄tus serui inq̄ntū suus. nec subditi inq̄ntū subditus. S. cōsiderandū est q ois hō inq̄ntū est rōnalis p̄ncipat aliqd de regimēz fm arbitriū rōis. z p tanto sibi cōuenit habere prudētiā. iō bñ prudētia p̄ncipis est ad modū artificis manu opantis. Ex q pz q̄bus suus (vt dī em est) inq̄ntū suus nō hz cōsiliatū. hz tñ p̄siliatū inquantū est animal rōnale

Conclusio scđa. p̄tus p̄ncipis z subditi inq̄ntū hmōi differūt spē. sicut virtus viri z mulieris. Probat auctoritate p̄hi dicentis q fortitudo viri est principatiua. mulieris aut ministratiua. z ita est circa alios p̄ncipantes z subditos. z circa alias virtutes. Et rōne p̄batur. qz spēs habet tū diuersificant. q attendunt penes diuersam subam seu rōnem formālē ipsius. Rō aut formalis oim (que sunt ad finē) attendit ex parte finis. z iō necesse est q ex rōlōe ad diuersos fines diuersificent diuersē spēs habitus. Diuersi si aut sunt fines virtutū viri z mulieris. dñi z serui. patris et filij. q differūt spē. Vñ p̄batur. quia oīes p̄tutes morales p̄ncipantis ordinant ad bene p̄ncipari. z oēs virtutes morales subditorū ad bene obedire. isti aut acc̄ sunt diuersi. ergo z habitus siue virtutes ad illos ordinati. Vñ de hoc videt inuere phus cum dī. q quia puer impecius est. z ideo virtus in eo nō est ad seipsum. sed ad finem et ductorē similē aut serui ad dñm. ideo dī q seruus virtute sua indiget tanta scz vt neqz p̄ter impantiam neqz p̄ter timiditātē deficiat ab opibz. Forat̄ dicebat in cōclusionē (inquantū hmōi) qz si cōsiderant subditi z p̄ncipantes inquantū sunt hoies z capaces beatitudinis non est incōueniens q in eis sint eadem virtutes in spē. vnde dicitur Sapie. vi. de sapia. Sobrietatē z prudentiam docet z iusticiā z virtutem. qbus nihil vilius est hoibus in vita. Sobrietatē vocans p̄pantiā. z fortitudinē virtutem. Et iste sunt honorabilissime p̄tutes. qz vt sic faciunt hominē bonū simplr. Et ita accipiendo prudētiā simplr siue prudētiā monasticā sortis (vt videtur) eadem prudētia erit bonus homo si fuerit p̄nceps. z si fuerit subditus. z si diues z si paup. z si coriarioz. z si nauta. z vlt̄ ad quēcūqz statum puenit. Et sic de prudētia loq̄tur Seneca in libro de quattuor virtutibus cardinalibus. Si prudētiā cōplecteris vbicqz idem eris put res atqz varietas temporis tibi extigit. ita z accōmoda tpi vt te in aliquo non mutes. sed potius optes. Sicut manus que eadem est cū in palāma extendit. z cum in pugna constringit. Et ita prudētia in seipsa non mutabit. sed tamē in ope extra valde diuersificabitur. Si autem nos p̄ncipem et subditum capiam? fm id q sunt diuersi officarij. z inquantū spectant ad eos diuersa opera exteriora. tunc si prudētiā illam (intelligamus virtutem) que opus illud exterius debet subdito statuit tanqz finem. optet necessario p̄cedere illas esse diuersas species. z ita videt intelligere phus. Et tunc nō sequit̄

prudēs princeps vel subditus. ergo prudēs hō. nisi forte de pncipe. qz optet prudentiā in pncipe esse pfectā simplr. Cur? rō est. qz vt habet tertio huius. In recta z optima policia pnceps sibi statuere dicitur. put suo ppio officio incumbit verā sui z ciuitū felicitatē. fm quā ipse z alij hāt boni. nō qdē fm qdē. sed boni hoies simplr. vt ad illū finem. put suas leges z omnes suas opatiōes dirigit. Sed in malis policijs puta in tyrannidibz nō dicitur ita esse. ppter hoc qd pnceps nō statuit sibi verā felicitatē tanqz finē. z ideo in istis nō sequitur. prudēs pnceps. qd prudēs hō. Sicut autē dictus est de prudentia ita intelligendū est de alijs virtutibz puta iusticia tꝑantia fortitudie. z cōis. Verū est tñ qd istaz virtutū qdam magis decet pncipantē. z magis spectant ad ipsum vt sic qz ad subditū. sicut dcm est de prudentia. Sicut etiā qdam virtutes pntinent ad mulierē magis qz ad virū. sicut ceciturnitas qd mulieri ornatiū pstat. vt dicitur p hō. nō ac viro. Sed decet etiā illas habere virtutes qd ad dispensationē domus pntinent. vt sapiētē z discrete disponat domū z familiā. Et generale videt in oibus istis qd pncipanti et ordinare fm virtutes istas morales est pncipantis. ote dicitur autē z subferuntur subiecti. Quō manifestū est qd rō aliter instituit modū in passionibz pnturbantibz z impediētibz actum pncipandi. z aliter in passionibz impediētibz actum obediendi. Rō autē obiecti formalis in moralibz virtutibz est a rōne que instituit modū in talibz passionibz vel opatiōibus qd sunt materia virtutis. Ideo manifestum est qd oēs ille virtutes specificē distinguunt in pncipante z subdito. Patet qd qd pncipantis z subditi nō est eadē virtus spē. sed differēs tā ex pte formalis obiecti qz etiā fm ea ad que ordinat. qd sunt pncipare z obedire. Vbi etiā p hō tertio huius dicitur qd sunt diuersē virtutes in aia. fm qd bñ se hz ad diuersas policias. quare magis pncipantis z subditi

Ad rōnes ante opposi-

tū Ad primā dicitur qd si in subdito sunt diuersē virtutes. cum fm pntes debeat qd naturalit pncipanti ē natura subditi fieri natura pncipantis. qd ē impossibile. Rōm qd ē duplex virtus. scilicet intellectualis z moralis. dico qd ille qd pntinet fm virtutē intellectuāle est a natura pncipis. eo qd est directia et regulatiua aliaz virtutū. sicut dcm est de prudentia. qd specialiter pntinet ad pncipē z fm qdā pminentia. sed non sequitur qd etiā alie virtutes morales puta tꝑantia fortitudinis z hōmōi pntineat ad subditos. salte quātū sufficit ad bñ obediendū ipi pncipi. Nō em̄ posset bñ obedire ipi pncipi p si fuisset in patus vel filius. Sicut etiā optet mulierē ēē tēperatā z fortē z iustā z ceciturnā. qz alis nō bñ subderet viro. Ex his autē virtutibz moralibz naturalis pncipatus nō arguitur sed ex pntibus intellectualibz qd nō sūt in his subditis nisi p quandā pncipationē cū pncipare. Ideo dicitur in principio huius. qd qd pnt mēte. puidere natura pncipis est. puidere autē est actus intellectus. Ad secundā dicitur qd etiā diuersi (fines quoz vnus ordinat ad aliū) diuersificāt specie habitus. sicut eqstis z ciuilis differūt spē. hz finis vni ordinat ad finem alterius. Et sicut licet virtus subditi ordinat ad finem pncipantis. scilicet ad cōmune bonū domus vel ciuitatis. circa quod est principii virtus. Non tñ sequitur ex isto qd virtutes spē differant. sed bene sequitur qd pntes a pncipe (que ordinatur ad finē vitium) sit principalior. z imperet virtutibus subditos.

¶ Et in hoc finitur primus liber politicoꝝ

Via cōsiderare volumus de cōmuniōe politica. qd sit optima oīm his qd possint viuere qd maxime ad voluntatē. optet z alias pnsiderare policias qbus vtunt qdā ciuitatū eaz qd bñ regi dicunt. z si qd alie existūt a qbusdā dicte z vīse bñ habere. z vt recte bñs appareat z vīle. Adhuc autē qd rere pnt pnt ipas altez nō vt vidēt esse oīno sophiā risare volenti ū. sed ppter nō habere bñ exntes ppter hoc hāc videamur vīserē methodū. Principiū autē pmo faciendū qd qdē natū est ēē pncipiū huius speculatiōis. necesse autē oēs oībz cōicare ciues. aut nullo ex qbusdā qdē. qbusdā autē nō. Nullo qdē qd cōicare manifestū. qd impossibile Ciuitas cōicatio qdā est. z primū necesseloco cōicare. locus qdē vnus vni ciuitatis ciues aut socij vnius ciuitatis. Sz vtrū qbuscūqz ptingat cōicare. melius est cōicare futurā habitari ciuitatē bñ. aut qbusdā qdē. qbusdam autē nō. Melius ptingit em̄ pueris z mulieribz z possessoribz cōicare ciues ad inuicem. quēadmodū in policia platonis. ibi em̄ socrates ait cōes pueros z mulieres esse z possessiōnes. Hic itaqz vt vtrū optet nūc sit melius habere. aut in policia scriptam legem. Habet itaqz difficultates alias multas oīm mulieres esse cōmunes. Et causa propter quam inquit oportere lege statui hoc modo socrates non videtur accidens ex rōnibus. Adhuc autē ad finē quē ait oportere existere ciuitati vt quidem dictum est nunc impossibile. quomō autē diuidere nihil determinatum est. Dico autē vnam esse ciuitatē tanqz optimū ens. qd maxime oēm accipit em̄ hāc suppositiōem socrates. qd vni manifestū sit qd pcedēs z facta vna magis neqz ciuitas erit. Melitudo em̄ qdā f3 naturā ē ciuitas factaqz vna magis. dom9 qdē ex ciuitate. bñ qd

Questiones

Dem ex domo erit. magis em̄ vnā domū ciui-
tate dicemus. vtiq; 2 vnū domo. q̄re si potēs
quis esset hoc opari nō faciendū. Interimet em̄
ciuitatē. nō solū aut pluriū hoīm est ciuitas. s; 2
et spē differentib; . Nō em̄ sit ciuitas ex lib; .
alterū em̄ ppugnatio 2 ciuitas. hoc q̄dem em̄
quātitate vtile. q̄uis sit idem spē Auxiliū enim
gratia ppugnatio adunata est. quēadmodum
vitiq; si pōdus amplius trahet Differret aut ta-
li ciuitas a gente. cū nō diuidet p̄ricos fuerūt
segregati multitudie: sed velut archades Ex q̄
bus aut optet fieri q̄ spē differat. ppter qd̄ eq̄
le p̄tra passum saluat ciuitates: quēadmodum
in ethicis dcm̄ est p̄us Qm̄ 2 in liberis 2 equa-
lib; necesse est hoc esse Si aut nō possibile est
om̄es p̄ncipari. s; aut fm̄ annū. aut fm̄ aliq̄e
ordinē aliu; . 2 tpe. Et accidit vtiq; fm̄ hūc mo-
dū vt oēs p̄ncipent. quēadmodū vtiq; si trās /
mutarent coriarij 2 fabri. 2 nō semp idē coriarij
essent. qm̄ melius sic habere 2 q̄ circa cōitatem
politicā palaz. qm̄ eodē semp melius p̄ncipari
si possibile: in q̄bus aut nō possibile ppter fm̄
naturā eq̄les esse hoīes. Simul aut 2 iustū si /
ue bonū siue prauū p̄ncipari om̄es ip̄o p̄tici-
pari. Hoc aut mutat s; in pte equales cedere
bi tanq̄s siles sint a p̄ncipio. bi q̄dem em̄ prin-
cipant. bi aut subijciunt tanq̄s vtiq; alij facti. 2
eodē vtiq; mō principantiū alij alios p̄ncipan-
tur principatus Manifestū ē ex his q̄ non ap-
tum natū est vnā sic esse ciuitatē. vt dicūt q̄daz
et dcm̄ vt maximū bonū in ciuitatib; qd̄ ciuita-
tes interimit. q̄uis vnus cuiusq; bonuz saluet
vnūquodq; . Est aut 2 p̄ aliū modū manifestuz
qm̄ valde q̄rere vnitatē ciuitati nō est melius.
Domus q̄dem em̄ magis p̄ se sufficiēs vno. ci-
uitas aut domo. 2 vult iam tūc esse ciuitas cuz
per se sufficientē accidit esse cōitatē multitudis
Si q̄dem ē magis eligibile quod magis p̄ se

versoris

sufficiēs. 2 minus vnū eo qd̄ magis eligibi-
lius. Atvero neq; si hoc optimū est: s; vnaz q̄s
maxime esse cōitatē neq; hoc ostendi videt per
fm̄onē si om̄es simul dicant meū 2 non meum
hoc em̄ existimat socrates signū esse eius q̄ est
ciuitatē p̄fecte esse vnā. quod em̄ om̄es duplex
Si q̄dem ē vnusquisq; forsitan vtiq; erit ma-
gis qd̄ vult facere Socrates. vnusq; em̄ si /
lium suū p̄ius d̄t eundē 2 mulierē vti eandē. 2
de substantia. 2 circa vnūquodq; vtiq; p̄tingen-
tiū filij. Et nūc aut nō sic dicent cōibus vtiq;
vtrūq; 2 pueris fm̄ om̄es q̄dem. nō vt vnus /
quisq; ip̄oz. Silit̄er aut 2 substantiā q̄dem nō
vnusquisq; aut ip̄oz: Quod q̄dem ē palogis-
mus est dicere om̄es manifestū. qd̄ em̄ om̄es. 2
vtrūq; 2 imparia ppter duplicitatē in orōnib;
litigiosos faciunt syllogismos. ppter qd̄ est oēs
idē dicere Sic q̄dem bonū sed nō possibile: sic
aut nihil cōsentaneū. Adhuc aut ad hoc nocu-
mētū qd̄ d̄r. minime em̄ cura fortit̄ qd̄ plurimo-
rum est cōe. De p̄p̄ijs aut maxime curāt. de cō-
munib; aut minus q̄ q̄ntū vniciūq; continet.
apud alios em̄ tanq̄s altero curante negligunt
magis. sicut in ministerialib; fuitijs multi fui-
entes q̄nq; diuitijs seruūt pauciorib; . fuit aut
vniciūq; ciuiū mille filij. 2 isti nō vt vnus cuius-
q; . sed p̄tingentis cōtingēs: filij est filius. quare
oēs filij negligent Adhuc sic vnusquisq; meus
d̄t bene opante ciuiū. aut male qd̄cunq; cōtin-
gat fm̄ naturā existēs. puta me? aut hui? filij
hoc mō dictus fm̄ vnūquodq; ciuitas est: et h̄
immanifestū. dubitātes em̄ attingunt genuisse
filium 2 saluatū esse genitū. E q̄dem vtrū sit me-
lius meū dicere vnūquodq; idēz q̄dem appellā-
tes duoz milij. aut decē milij: aut magis vt
nūc in ciuitatib; meū dicūt. bi q̄dem em̄ filium
suū. bi aut fratrē suū appellat eundē. bi autem
nepotē. aut fm̄ aliā cognationē. aut a sanguie

fm familiaritatē et carā ipius pmiū z eoꝝ q̄ ip-
sius. Adhuc at̄ z fratrūclē fuit p̄tribulē. melius
em̄ p̄p̄iū nepotē suū q̄ p̄ modū istū filiū. Quin-
immo h̄ neq̄ diffugere dissimile nō quosdam
suspiciari siue ip̄oꝝ fratres et pueros z patres et
matres. fm similitudines em̄ q̄ sūt pueris ad ge-
neratēs necariū accipere denūicē credulitates.
Nō q̄dā aut̄ accidere terre periodos describen-
tium esse em̄ q̄busdā de superiori libia cōes vxo-
res natos cū pueris diuidi p̄ similitudines. Sunt
at̄ etiā q̄dā femelle etiā alioꝝ aīaliū puta eque et
boues: q̄ v̄alde nate sunt siles reddere natos pa-
rentibz: quēadmodū infabſarie vocata iusta eq̄
Adhuc aut̄ z tales difficultates nō facile denita-
re hanc p̄struentibz cōitatē. puta vulneratōes z
homicidia inuolūtaria. Nec at̄ volūtaria z pu-
gnas z maledictōes. quoz nullū pueniens ē fie-
ri ad patres et ad matres. z eos q̄ nō longe fm
cognatōem sunt quēadmodū eos q̄ longe. que
plus accidere necariū ignorantibz q̄ scientibz.
Et factorz scientibz q̄dē p̄tingit putatos fieri so-
lutōes. alijs at̄ neq̄ vnā. Incōueniens at̄ z pue-
niens faciētes filios coire solū auferre ab amā-
tibz amare at̄ nō phibere. neq̄ vsus alios q̄s pa-
tri ad filiū eē oīm ē indecentissimū z fratri ad fra-
trem. q̄ m̄ z amare solū Incōueniens at̄ z coitū
auferre p̄pter aliā cām q̄dē. neq̄ vnā nec valde
vehemēti dilectōe facta. q̄ at̄ h̄ q̄dā pat̄ aut fili-
bi at̄ fratres adinuicē nihil putare differre. Vi-
det̄ at̄ magis terre cultoribz eē vtile cōes eē vxo-
res et pueros q̄s custodibz. min⁹ em̄ erit amici-
cia cōibz existētibz puerz z vxoribz. optz at̄ tales
eē subiectos ad obedire z ad inſoleſcere. Tota-
liter at̄ accidere necesse p̄pter talē legē. Priū eoꝝ q̄
rum cōuenit recte positas leges causas fieri: et
p̄pter quā cām socrates sic arbitrat⁹ est optere
ordinare q̄ circa pueros et vxores. amiciciam q̄
dem em̄ putam⁹ maximū esse bonoz ciuitatibz

Sic em̄ utiq̄ minime ſeditōes sunt. z vnā esse
ciuitatē collaudat maxime socrates q̄d videt̄ et
ille esse inquit amicicie op⁹ quēadmodū in ama-
tiuis sermonibus ſcimus dicentem areſtopha-
nem. q̄ amantibz p̄pter nimis diligere deſide-
rantibz natura munificos esse ambos fieri vnū
ex duobz existentibz. hic q̄dē ergo necesse abos
corruptos aut vnū esse. In ciuitate at̄ amiciciā
necessariū certissimā fieri p̄pter cōionē talē. z mi-
nime dicere meū aut filiū patrē. aut patrē filiū
sicut modicū dulce in multā aquā mixtū inſenſi-
bile facit mixtōem. Sicut accidit familiaritatē
adinuicēz eā q̄ ex nominibz his curare minime
necessariū exis in politia tali aut patrē vt filiū.
aut filiū vt patris. aut vt fratres inuicē. Duo at̄
sunt q̄ maxime faciūt ſolicite curare hoīes et di-
ligere. p̄p̄iū z dilectū. quoz neutz possibile ex-
iſtere his q̄ sic ciuilit̄ puerſantur. Atueroz de
eo q̄d est transferri natos pueros hos q̄dem ex
cultoribz et artificibz ad custodes. hos at̄ ex his
ad alios multā h̄z turbatōez q̄ erit mō z cogno-
ſcere necariū dantes z trāſſerētes q̄bz quos dāt
Adhuc at̄ z antiq̄ dicta magis in his necessa-
riū accidere puta vulneratōes amores homici-
dia. nō em̄ adhuc appellāt fratres et pueros et
patres z matres q̄ in alios ciues dati custodes
Et rursū q̄ apud alios ciues vt vereant̄ taliū
aliq̄d operari p̄pter cognatōem. De ea q̄dem
igitur circa pueros z vxores cōmuniōe deter-
minatū sit hoc modo:

Circa incipiū secūdi libri

politicoꝝ querit̄ Utrū lex ſocratis (q̄ ponit in ciuitate
vel politia mulieres z filios cōes eē) sit expedies z licit⁹
ta. Arguit q̄ sic. q̄ illud ē expedies z licitū in ciuitatē
te p̄ q̄d ciuitas z politia ē maxime vnā. ſz sic ē p̄ cōitatē
filioꝝ z mulierū. q̄ tūc q̄libet diligeret quālibet vxorē
tā q̄ p̄p̄iā. z sic eēt illa z tota amicicia inter oēs viros z
mulieres quāta nūceſt inter viꝝ z p̄p̄iā vxorē legitimi-
mam. z q̄libet diligeret quēlibet filiū sicut suū. p̄p̄iū fi-
liū. ſz illa lex videt̄ expedies Et p̄firmat̄. nā oīs amici-
cia ab vnitatē p̄cedit. ſz vbi ē maxima vnitās ibi ē maxi-

Questiones

versoria

ma amicitia sic at eēt p hmoi cōitātē vroz z filioz. ergo p dicitur lex videt expediens. Scdo arguit sic. qz illud est expediens p qd humana spēs maxime pseruat. sed hoc ē p cōitātē vroz z filioz. g expediens ē q mulieres et filij sint cōes. Hāior pz. qz pseruatio spēs est bona. Hāior pz. qz tūc vn? vir posset generare plures filios. videlicet eundo ad vnā mulierē z statim ad aliā z sic cōsequenter. g zc. In oppositū ē pbs in textu in h scdo disputās p socrate z adducēs p en plurima icōueniētia

Sciendum primo

Q? valde vtile est politico volenti leges p dēre vt p sderet leges politas ab alijs. et maxime illas fm q s alijs qua ab ciuitas videt bñ viuere. vñ et licet aliq antiq legisla tores min? bñ dixerūt. nō tñ suas leges sine apparētia aliqua posuerūt iō leges antiquoz sunt examināde ad videndū si qd veritatis in eis inueniri posset. Ob hoc phus mor? ē in hoc scdo determinare de legibz z poli tijs alioz pus qm in h libro fm ppiā opinionē dēfinit Sciendū ē scdo q fm ysidor. r. ethimologiaz ciuitas est hoim multitudo societatis vinculo adunata di cta ab oibz. i. ab ipis incolis vrbis. eo q p rinet z ē pluri mox hoim vnitatis. Un fm ipm pus an diluuiū cayn ciuitatē enoch ex noie filij in india p didit. quā vrbē sola multitudiue sue posterioritaz i pleuit. Post diluuiūz pō pus nemroth gīgas babilōne vrbem mesopotamie fundauit. quā postea semiramis assirioz regina maxis me apliauit. Ex diuisione at ciuitatē apprehendi p q ciuitates diu stare non pnt sine amicitia ciuili z debito ordine ptiū ipius inter se. Un ipa pmo ornata ē z colli gata vinculo societatis amicitie. talis at amicitia z or do hoiz inter se est quasi formale in ciuitate. qm at ex plu ribz sic vnū fm aliqūe modū vnitatis optet q aliqd se habeat p modū forme. z aliqd p modū materie. Un in illo aliqd est vnū vnitatis ordinis quē admodū ē dom? vel ciuitas ordo et pnerio ptiū inter se. et ad pncipantē est quasi formale et ipi hoies ordinati sūt materiale. Ex q pz q sicut in vniuerso nihil est inordinatū. ita in ciuitate nihil sine ordine ē p r et dz. als nō cōphenderetur sub forma cōitatis ciuilis. Et iō in ciuitate maxime vi tandā est hmoi ordinis turbatio. qm est destructiua ci uitaris. vñ hō seditiosus maxime ē vitand? et extreme puniendus. Et quo pz q p cordia et vnitatis amicitie maxime saluat ciuitatē. Ideo d r beat? Augustin? q ci uitas est pcor hoim multitudo. In isto em p sstir felici tas policie siue ciuilis cōitātōis. scz in p cordia z pace. et ppter hoc illud maxime est expedies ciuitati q ciues in concordia viuunt.

Sciendū tercio. q cura maxima in ciuitate dz ad hū berī circa filios et vroz. qm in eis potēcialiter resider ciuitatis p riuatio. Vroz em sunt quasi media ps ciuitatis. et in filijs z filiabz post decessum parentū res fider ciuitas et in esse pseruat. Et iō qz multū curandū est qualis sit ciuitas. nedū p p snti. s. etia p futuro (iu pra p bñ senecidicētis se nō min? curare qlis futura sit policia. z qlis nunc sit) iō ciues multū debet de filijs cu rare et vrozibz. Illud g ē incōueniens p qd remouetur hmoi cura. Socrates at et plato ei? discipul? put ipse plato ponit in scdo thimeci cura vroz opinati sunt q ppter vnitatē z p cordiā habēdā in ciuitate expedies ēēt mulieres z filios q cōes omibz ciuibz. et ipi mori

sunt ad hoc ppter rōnes tactas ante oppositum

Conclusio prima.

Nullo mō est expediens. imo nec licitū est in ciuitate si ue policia oēs mulieres z filios ēē cōes. Qd pbat mul tipliciter. Primo sic. legislator dz intendere p fine. i. ci ues facere bonos. s. p cōitātē vroz hoies intemperati fierent. g nō est expedies mulieres esse cōes. Oseque tia est nota. Sz minor pbat. qz cū delectatio carnalis augeat ex noua cōplacētia. quāto magis multiplicare tur p cūbit? in pluribz. rāto plus augeret delectatio car nalis z fierent hoies oīno intēperati. eo q aliud delecta bile inueniunt viri in vna muliere qd nō inueniūt in alia vel saltē opinant inuenire. g zc. Scdo pbat. qz illud nō est expediens ciuitati p qd amicitia ciuili dūmif seu re frigescit. vt pz ex p dicitis. sed hoc fit p cōitātē muliez. g cōitas muliez est illicita. Cōsequētia ē nota z maior. i. sz minor pbat. qz (ex q mulieres essent cōes) amor vnius viri multiplicaret ad plures mulieres et diffunderetur mō virt? vnitaz fortioz ē seipā dispersa. g zc. Tercio pro bat sic. illud nō ē expedies ciuitati p quod plicatio seu generatio deperit. s. hoc fit p cōitātē muliez. g cōitas muliez ē illicita. Hāior apparet. qz ex hoc q multi viri accedūt ad vnā mulierē illa nō gignit vel saltē raro. g zc. Quarto pbat. illud nō est expediens et licitū p qd fit plus incertitudo. sed hoc fit p cōitātē muliez. g zc. Hāior pz. qz incertitudo plus dūminuit amorē. Et in de est q mulieres sunt mag? certe de pueris q sui sunt q patres. iō magis diligūt filios. Hāior nota est de se Quinto pbat. illud nō ē expedies qd ē naturā. sed si mulieres essent cōes opteret parētes cū filijs et filiabz cōmisceri. qd est naturā humanā. g conclusio vera Qd at hoc fit naturā humanā satis notū ē. qz cū filij natu raliter subdi debeat p reuerentiā matri (vt hz phs viij. ethicoz) naturā esset q mater filio ad actū luxurie se humiliaret. Sitr etiā piter paternalis reuerētia natura li iure patri debita. qz vn? fili? nesciret qd ēēt pat suus et si nesciret qd ēēt pat su? sic nesciret cui deberet facere reuerentiā. g conclusio pā. Etia multa alia incōueniētia possent adduci. Et dictis sequit q determinata viri et mulieris puerfatio ē de iure naturali. Et hoc habet in pmo digestoz. c. de iusticia z iure. cū dz quis natura le est maris z femine p iunctio zc. Qst tñ aduertendūz q naturale duplt p accipi. scz vel a natura generis. vel a natura spēs seu differētie. Primo mō p iunctio maris et femine ē naturalis in cōi. s. fm istū modū p iunctio vni us ad vnam matrimonialē est de iure naturali in omibz aīalibz s. scdo mō p iunctio matrimonialis ē de iure natu rali in solis hoibz. Natura em generis fm q p raliat ad dzās specificas inclinat ad filioz generatōem. s. qd qdā geneti mox sibi sufficiunt. iō nō ē ampli? necesse eis cura parentū. Quibusdā etiā sufficit cura marris sine cura siue auxilio patris. et his solūmō mater curā z au siliū exhibet. sic ē in ouibz bobus et capris. z in mules quadrupedibz. Quibusdā necessaria ē vtraz cura vsqz ad parū tempus et his vterqz parens modico tempo re curam adhibet. vt patet in columbis et alijs qbusdā aīubz. Quibusdā autē est necessaria vtraz cura vsqz ad magnū tempus. vt in hominibz. et ideo in his cura vtriusqz parentis vsqz ad magnum tempus requiritur Unde ad copulatōem nuptialem natura rāto nalis in

clinatur dupliciter. Primo quantū ad eius principales finem. scz ad bonum prolis. Nō enī natura intendit solum prolis generatōnem. sed etiam eius pductōem ad debitam pfectōem. et sic natura cōmunis intendit pductōem fetus ad pfectōem nature. et sic etiam natura rātionālis intendit ad pfectōem rātionis. Un tria habemus a parentibz fm p hū octauo ethicoꝝ. scz esse nutrimentū. et disciplinā. filij autē a parentibz educari et instrui nō possunt nisi sint in certo numero et nisi dū cū eius pueratōnem habeant quod nō fieret nisi esset obligatō vnius viri ad mulierem determinatā. quā obligatōnem vocat phis nuptialem. z in alia facultate matrimonium appellatur. Secdo inclinatur natura rātionālis ad hanc determinatā copulam quantū ad finem secundariū. qui est mutua societas et obsequiū in rebz domesticis vel politicis. sicut enī natura rātionālis inclinatur ad vitam cōmunem. qz vnus homo indiget ope aliterius. et ideo etiam inclinatur ad quandā sociatōem viri ad mulierem. qz inter opera ciuili vel domestica quedā pertinent magis ad mulierem. quedā vero magis ad virum. Patet ergo q naturale est vnicū virum vnicā mulierem habere. et vnicā cōtentari debere et eidem indiuisibiliter adherere. Nam nullus fideliter admisceat alii cui sit ab amicitia eius discedat. eo q (vt ait sanctus hieronimus) non est vera amicitia si vnqz deserit. Scim volumus inter virum et mulierē debitam fidem et amicitiam saluare (quod omnes pcedunt debere esse) oportet alterum alteri adherere indiuisibiliter. Et hoc videtur tangere Valerius maximus in libro de institutis antiqz vbi ait q repudiū inter virum et vxorē tempore quo vrbis romana fuit condita vsqz ad centesimū et quadragessimū annum nullum intercessit. prius autē dimisit vxorem sterilitatis causa. Scortus cubilinus qui postqz tolerabili ratōe fuit mortis. reprehensione tamen nō casuit. qz cuncti arbitrabantur cupiditatē liberoꝝ fidei coniugali nō debere pponi. Et in hoc cōmendatur viri z vxoris indissolubilis nexu. Et predictis etiam bene sequitur q habere plures vxores simul (quod bigamia dicitur) esse cōtra ius naturale speciei. quis accipiat alios quos fetus nō reputatur contra naturam seu dictamē rātionis. qz vnus et eiusdem viri possunt esse plures vxores simul. Probat correlatiū. qz illud quod est contra equalitatem obligatōis et federis nuptialis (que enī naturalis vt dictum est) est contra naturā. sed habere plures vxores est hūmā. ergo zc. Non enī potest esse equalis obligatio ex pte vnius et plurimū. Unde fm doctores nostros catholicos habere plures aut binas vxores sine diuina dispensatōe quis nō potest. Ipse autē deus (qui supra ius naturale est) potest dispensare. sicut z fecit cum patriarchis et pphetis antique legis. Qualis autē erit illa dispensatio vel tacita seu expressa alioꝝ est speculationis. qz aut apud aliquas sectas (vt apud saracenos et forte apud aliquas alias barbaras natōes) nō reputetur repugnans vnum virum simul habere plures vxores. apud tamen nullas gentes fm quascūqz leges legitur hoc fuisse indultū. vt siml vna mulier pluribus viris in coniugio copuletur. hoc enī est contra naturalem ordinem maris et femine. sp enī vir debet esse preeminens z maioris auctoritatis. vt dictū est in pmo huius. qz mulier que debet esse subiecta viro. nullus autē eque p se duobz vel pluribus potest esse subiectus. Et ideo si mulier debet esse subiecta viro (ex quo totā po-

testatē sui corporis vni viro tribuit) ptra naturālē ordinem est vt viro alteri sit subiecta. nam sic idem possit dominari pluribz vt plures sunt qd fm ordinē naturālē esse nō potest. Secdo etiam tolleret pacē et concordia. qz nūqz vel raro vnus viroꝝ suis rebz ab alio viro delectat sine offensione. Tercio impediret fecunditas filioꝝ. qz lz vnus vir secundat multas mulieres. nō; tū econuerso vna secundatur a multis viris. sicut patet de meretricibz que nō secundantur vel raro. Quarto impediret plis educatio. eo q proles esset incerta. Et finaliter inferitur q vir nō potest alteri cōcedere vxorē suam etiam si ipa cōsentiat. Patet. qz hoc esset ptra fidem thori. Nec valet si dicatur. fides nō frangitur vbi interuenit mutui consensus. qz posteriora semp presupponunt priora. fides autē thori fundatur in naturali bono quasi cōfirmatiua eius. et ideo semp fides tenenda est vbi finis fidei. scilicet certitudo prolis et naturale bonū tollit. Et ideo casus iste nō est admittendus si medicus clare videret et pfuleret q vxor istius posset ab altero concipere. et vxor alterius ab isto. nunqz posset fieri cōmutatio vt iste traderet sibi suam. et alter illi suā. Patet qz repugnat legi superioris scz nature. nā vxor tua magis est superioris z tu premii qz tua. et ideo vbi repugnat eis et quocūqz mutuo consensu interueniente licite fieri nō potest. Patz qz in ciuitate bñ recta nō debet esse cōmunitas oim mulierum. scz ciues determinatas debent habere z ecōtra.

Ad rōnes aū oppositū

factas. Ad pma est ddm. cū dicitur illud est licitū zc. negatur q ciuitas debet esse maxime vna. pcesso tū q debet esse maxime vna fm dilectōem ciuiū. Et negat minor. ciuitas enī potius p cōitatē muliez. pateret diminutionē et discordiā qz p cordiā z vniōē. Et p hoc pz qd sit ddm ad pfirmatōem. Ad scdm negat minor. imo p cōitatē muliez oim tollit prolificatio. eo q femina nō fecundat a multis viris. Impedit enī in meretricibus (quas scortas z lupas appellat) pluriū viroꝝ frequentia ne prolificent vt cetera probe mulieres

Circa verba philoso

phi in textu pcedenti posita mouet ista questio. Vtruz patri liceat filiū abnegare. hoc est qzere vtr pater de iure est obligatus ad educatōem filij. Arguit q nō. qz pater z filius dicunt correlatiue. qz videt alterius ad aliter esse equalis obligatio. scz filiū nō obligat patri subnūre iū vite necessariis. qz ad hoc cogi nō potest. nec econtra. Querere nemo obligat de incerto. scz incertū est patri si filius sit eius. qz salte in tali casu pater non obligat ad filiū. In oppositū est phis in textu. vbi incōueniens ptra socratē adducit q nō esset diligens cura filioꝝ si filij essent cōmunes. quod voluit socrates vt dictum est in pcedenti questione.

Sciendum primo

Qz sicut dictū est in questione pcedēti socrates posuit filios et cōes in ciuitate sicut vxores et mulieres. Que aut incōueniētia sequent ex cōitate muliez. tacitū ē in questione pcedenti. iō restat videre de filiis occasione cuius mora est hec questio sup obligatōem parentū ad filios q qdem obligatio nō bñ stare videtur cū lege socratis.

ideo p eius intellectu.

Sciendū scđo. q pbs octauo ethicoz triplici rōe p
bat parentes plus diligere filios q econuerso. Primo
ex diuturnitate tempoz. Scđo ex diuturnitate plis z
certitudine Tercio ex vnione parentū ad filios Primo
si qdem ex diuturnitate tempoz. nā quāto amor magis
durat tanto vehemētiōr efficit. amor at parentū ad fi
lios diuturnior est q econuerso. nam pueri mox nati dili
gunt a parentibz. ipi aut filij nō eos diligunt tūc. sed tū
cū pueniunt ad annos discretōis. diuturnior est q amor
parentū ad filios qz vehemētiōr. Scđo ex certitudine
plis. nā si nō sit certitudo oīmoda patri q sit eius filiū
tū mater certa est. et adhuc ambo parentes sunt magis
certi de sua. ple q econuerso. ples em certificari nō pōt de
suis parentibz nisi ex qbusdā signis vel etiā ex alioz rē
latione. Et qz puer videt psonas aliquas magis affici
ad eū q alias arguit illas esse parentes eius. vel qz au
dit ab alijs. sic esse putat. in pncipio tū natiuitatis eius
nō est illius cognitōis vt possit cognoscere a qua matre
pcessit vel a quo patre. parentes tū statim hnt cognitō
nem de ipa. ple. iō magis certificari de ipa pnt q econ
tra. Nā inter parentes et filios est amor naturalis. er
go tanto erit validior quāto maior ē certitudo. In hac
rōne pbari posset q mulieres siue matres vehemētius
diligunt pueros q patres. qz sunt certiores de eis Ter
cio ex vnione parentū ad filios. qz filiū ē aliqd patris si
cut ps est aliqd totū. parens at nō dī. ē aliqd filij. iō dī
ē filius magis ppinquus parentibz q econtra. q aut est
maior ppinquitate vnitus alteri tanto magis ab eo dili
gitur. Et hīs at sufficienter argui p q ad parētes spe
ctat determinare z sollicitare circa regi filioz. qz vnusqz
qz dī gerere curā circa ea circa q afficit amore. Et q etiā
p q lex socratis ponēs cōes ē filios dero gat legi natu
re. qua lege vehemēter pater diligit filiū. Et insup fecit
lex socratis magnā iniuriā pueris. nā vt dī pbs octauo
ethicoz. multos esse amicos fm pfectā amicitia nō cō
tingit. Est em impossibile aut saltē difficile multas pso
nas sū valde amare. Nā valde amare dī quādam supa
bundantiā. supabundantiā aut est magis apta nata esse
ad vñū q ad multos. iō ibi pcludit pbs q multis place
re valde nō ē facile. qre si qlibet ciuis crederet quēlibet
puerū ēē ppiū filiū. pgeret ei amor in tantā multitudi
nem q modicū amaret vnūquēqz z modicū curaret de
vnoquoqz. imo nulli ciues essent certi. cū nullo mō suspi
cari possent oēs pueros ēē suos filios. si q diligerēt oēs
tanqz filios hoc ēēt rōne duoz. vel triū filioz qz crede
rent esse filios ppios. z qz illi nō essent certitudinaliter
nati opinabāt socrates q oēs alios diligeret intīme p
illos. S z vt arguit pbs in textu p p duos vel tres seu
paucos velle multitudinē magnā pueroz diligere tāqz
ppios filios. hoc est sū ac si poneret pāz de melle i mul
ta aqua. qd statim sumit. nec pē aliqd facere dulce. sic
amor duoz vel triū filioz innumerabile multitudinē filio
rum in ciuitate existentū nō posset reddere placabile z
dilectam. sed non existente dilectōne ad pueros nō ha
betū debita cura nec diligentia erga filios

Conclusio prima

Stante lege socratis patres nō tū obligantur ad fili
os quantū dicit lex nature. Probat. qz lex nature dī
patre filiū amare et de ipō curā habere. nec dū in hoibz

sz etiā in alijs aialibz. z quāto habet de filio maior certit
tudo. tāto magis de eo habet cura. sed vt ex dictis appa
ret nō ēēt tāta certitudo de filijs illa lege stāte sicut nūc
est. imo nulla esset certitudo. qz fm ipm mulieres ēēt
cōes. qz pclusio pā. Est at p considerandū circa pclusionē
q duplex est obligatio. Quedā ē legalis. qua qd iuste
cogi pē ad dandū vel ad soluendū. Alia est moralis so
lum. qz sz qd fm dictamen recte rōnis dare vel tribuere
tenet si affuerit oportunitas. sz ad h de iure cogi nō pōt.

Qdclusio scđa. aliqbus temporibz. sz anteqz filij po
ssint vti rōnez prudētia. parētes ex legali obligatōe nō
pnt filios abnegare. imo tenent ad eoz enutritōnem et
educatōem. z ad hoc faciendū legibz cogi pnt. Pater h
esse rōnabile. qz leges humane dicūt q indigentibz fm
possibile subueniendū est. ne humane creature pereant.
qz leges dicūt obligatos ad hoc pstringere. sed parētes
de iure naturali nō solū specifico sz etiā generali oīm aia
liū pfectoz obligant ad filioz. suoz educatōez et enu
tritōem vsqz ad vñum. puidētie. qz leges humane dicūt
parētes ad hoc pstringi posse si z naturā vellent suos fi
lios denegare. Florāter dicebat (aliqbus temporibz) qd
post filioz sufficientē educatōnem nō obligant ad eos
legali obligatōe. Cuius rō est. qz tūc forte filij bñ pnt si
bi. puidere de necessarijs sicut et ipi parētes. Parentes
at grauarent si cogerent talibz subuenire z puidere de
necessarijs. Rursum illud debitū legale fundatū est su
pra iure naturali siue debito nature. tali q cessante debis
to debent etiā cessare leges obligatorie. sz illud debitū
nature cessat cōpleta filioz educatōe et enutritōe. Nam
et tūc videm in singulis brutis parētes filios et natos
suos relinqre. Possibile est at q hoc pariat instantiā in
aliquo casu piculari z fm p suetudinē locale. vtputa in
diuitibz z nobilibz. vbi forte habet p p suetudinē q filij
debent parentibz subuenire in hereditatibz. et ita ē ddm
de multis alijs casibz picularibz. quos nō est possibile
circa talē materiā plenarie determinare. De filijs at an
teqz habeant vñum rōnis et prudētie manifestū est q
nullo iure. ples obligant parentibz subuenire. Primo
qdem nō naturali. qz tūc nō sunt neqz doli neqz rōnis
capaces Sūt neqz legali. qz tūc nō possident aliqua qz
pater nō habeat dominū seu custodiā z regimē. nisi for
te aliq p leges pculares obstant. De cōi em lege fi
lius est possessio patris donec emancipetur ab eo. Sūt
etiā nec postqz educati sunt et adducti qz tūc est de lega
li obligatōe sunt ad nutritōem parentū obligati. vnde
nec pnt ad hoc cōpelli. pmo qz vt in plurimum parētes
hnt vñum rōis z puidētie. Scđo qz vt in plurimū pa
rentes sunt ditiōres filijs. Tercio qz etsi ptingat vtrof
qz parētes ēē pauperes. tū filij magis onerati sunt de nu
tritōe z puiione vxoz. z filioz. suoz. ad qd (vt dictū ē)
legaliter sunt obligati. Nec etiam naturale est q filij
enutritāt parētes sicut econtra. qz etiā filij a parētibz lega
liter absoluti pnt libere amicitias spēales z matrimoniū
ptrahere z mercatias z singulos ptrahe ciuiles exer
cere. qd sibi puidere pnt z pfulere. Et q p qz illud
(qd parētes filijs in sua educatōe dederūt) p modum
doni meri dederūt z nō p modū mutui. Ideo filiū ad re
tributōem nō ē cogēd. Sz loquēdo de morali obliga
tione q attendit ex pte amicitie patre z filio existentibz
bonis neuter posset vnqz alterz dimittere Patz. qz am
icitia ē vinctū amicoz. q alter ad alterz affectū hz bñfa
ciendi z indigentis futuris succurrendi si possit. Ideo

Questiones

ne. quō autem oportet constitutū esse futuris cō
uersari sūm optimam policiā. vtrum cōmūnem
aut non cōmūne oporteat esse possessionē. hoc
aut vtiq; considerabit quis. Et seorsum extra le
gis statuta de pueris et vxorib; Dico aut q̄ cir
ca possessionē vtrū et si sint illa vxoris seorsum
sūm modū quē nunc se habent. aut omēs cōmu
nes esse possessiones melius et vsus puta cam
pos q̄dem seorsum. fructus aut in cōmune fete
tes impendere. Quod q̄dem quedā faciunt na
tionū. Aut p̄trario mō terrā q̄dem cōmūne ter
re et colere cōmuniter. fructus aut diuidi ad p
prios vsus. Dicunt aut qdā et hoc mō cōmuni
care barbarorū. aut et campos et fructus cōmu
nes. Alteris q̄dē ergo existētib; cultorib;. alijs
vtiq; erit modus et facilior. ipis aut laborantib;
q̄ circa possessiones plures vtiq; exhibebant di
fficultates. Et em̄ in fructib; et operib; nō factis
ēq̄lib; s; inēq̄lib; necessariū actu accusatōes fie
ri ad fruētes q̄dem si accipientes q̄dem multa
pauci aut laborantes. Ab his q̄ minus q̄dem
accipiunt. plus aut laborant. oīa aut laborant.
Omīno aut cōe et cōmunicare humanis oīb;
difficile. et maxime talib;. ostendūt at cōperegr
nantū cōitates. fere em̄ plurimū dissidentes ex
his q̄ impotib; et ex paruis ppulsantes inuicē
Adbuc at famulantū his maxime offendimur
q̄bus plurimū indigemus ad ministratōes an
cillares. cōmunes q̄dem esse possessiones. has
et alias tales habet difficultates. Eo aut mō q̄
nunc habet se sup̄ ornatum consuetudinib; et or
dinem legum rectarū. nō modicū vtiq; differret
habebit em̄ quod ex ambob; bonū. Dico at qd
ex ambob; qd et cōmunes esse possessiones et
quod extra pprias. Oportet em̄ aliquo mō qui
dem esse cōmunes: omēs aut pprias. Cure qui
dem em̄ diuise litigia ad inuicē nō faciunt. ma

versoris

gis aut adesset: vt ad pprium vniciq; insisten
tes. propter virtutē at erit ad vti sūm prouerbū
Cōmunia q̄ amicorū. Est aut et nunc hoc mo
do in quib; dā ciuitatib; sic subscriptū tāq; non
existens impossibile. maxime in bene dispositis
hec q̄dem sunt. hec aut fient vtiq;. Propriā em̄
vnusquisq; possessionē habens hec q̄dem vtilia
facit amicis. his at vtunt tāq; cōib;. velut in la
cedemonia seruīs vtunt his q̄ inuicē vt dicere
pprijs. Adbuc at equis et talib; si indigeant p
viaticis magis peregrinationū. Manifestū ergo
q̄ meli⁹ q̄dem esse pprias possessiones. vsu at
facere cōes Quō at fiant tales. legislatoris op⁹
hoc ppriū est. Adbuc qd ad delectatōem et ine
narrabile q̄tū differt putare aliqd ppriū. neq; q̄
em̄ vane q̄ ad seipam h; amicitia vnusquisq;. s; h
ē naturale. Philanaton at eē vitupatur et iuste
non est aut hoc amare seipm. quē admodum et
amatorē pecuniarū: quā amāt qdē oēs: vt dicat
vnū qd q̄ taliū. Atvero et largiri et auxiliari ami
cis aut alteris delectabilissimū qd in possessio
ne ppria exite. hec itaq; accidūt nimis vnā faci
entib; ciuitatē. Et ad hoc intermūt opa duarū
virtutū Manifeste temperantie qdē circa mu
lieres. opus em̄ bonum ab aliena existēte absti
nere propter temperantiā. liberalitas aut circa
possessiones. neq; em̄ erit manifestus liberalis
existens neq; opabitur actum liberalē neq; vnū
in vsu enim possessionum liberalitas opus est.
Unde faciei quidem ergo et philantropos vti
q̄ esse videbitur. Audiens enim gaudens sus
cipit. putans fore amicitiam quandam mirabi
lem omībus ad omnes. Aliterq; cum accusat
aliquis nunc existentia in policijs mala tāq; fa
cta propter non cōmūnem esse substantiā. Dico
autem deceptatōes ad inuicem circa cōtrac
tum et falsoz testimonioz iudicia. et diuini adu

lationes. quoz nihil sit ppter incōmunicatio-
nē. sed ppter maliciā. quā z omnia possidētes vi-
demus q̄s separatim substantias habētes. sed vide-
mus paucos ex cōicatiōibz dissidētes ad mul-
tos cōpantes possidentes segregatim possessi-
ones. Adhuc at̄ instū nō solū dicere q̄ris p̄uāt
cōicātes s; etiā q̄ris bonis. Videl̄ at̄ eē oīo im-
possibil̄ vita. Eā at̄ deuatiōis socratis oz puta-
re suppositionē nō existentē rectā. optet q̄dem
em̄ esse mō aliquo vnā z domū z ciuitatē. s; nō
omīno. Et q̄dem em̄ vt nō erit pcedēs ciuitas
est aut̄ z erit q̄dem pprie aut̄ existens. vt nō sit
ciuitas erit deterior ciuitas. Quēadmodū vti-
q; si quis symphonīā faciat: omofoniam z rich-
mon basem vnam. Sed oportet multitudines
existentē quemadmodū dictum est p̄us. prop-
ter disciplinā cōmunē z vnam facere z futuras
disciplinā inducere z putantes p̄ hanc fore ciui-
tatem studiosam. etiā cōueniēs talibus exi-
stimare dirigere. sed non cōsuetudinibz z phi-
losophia a legibus. Quemadmodū que circa
possessiōes i lacedemonia z circa pro cōiūiis
legislator cōmunicauit. Oportet aut̄ non hoc
ip̄m ignorare. quia oportet attēdere multo tem-
pore. multis annis. in q̄bus non vtiq; lateat. si
hoc bñ habent. omnia fere inuenta sunt: his aut̄
non vtunt̄ cognoscentes. Maxime autē vtiq;
manifestū. si quis operibus talem videat poli-
ciam constructā. non em̄ poterit nō partiēs tē-
pora z segregans facere ciuitatē. hec aut̄ in cō-
iūia hec in cōfraternitates z tribus. Itaq; et
nihil aliis accidit eē lege statutū p̄ter nō agros
colere municipes. quod z nūc lacedemonij fa-
cere conant̄. Quinimo sed neq; modus totius
policie quis erit cōmunicantibz. hoc dixit So-
crates. neq; facile dicere. E q̄dē fere multitudo
ciuitatis vniuersoz. ciuiū sit multitudo. de q̄-
bus nihil determinatū est p̄us: z agricolis pue-

niēs esse optet possisiones vnūquēq; pprias
adhuc vxores et pueros pprios aut cōes. Si
q̄dem em̄ eodē mō cōia omnia oībus. q̄d differ-
rent isti ab illis municipibz. aut q̄s plus susti-
nentibz p̄ncipatū ipsoz. aut q̄d passi sufferant
p̄ncipatū. nisi aliqd sapiāt tale q̄le cretēses. illi
em̄ alia hic seruis dimittētes solū negāt gym-
nasia z armorz possessionē. Si at̄ quēadmodū
in alijs ciuitatibz z ap̄ illos erūt talia: q̄s mo-
dus erit cōitatio In vna em̄ ciuitate duas ci-
uitates eē necariū. z has subcōtrarias inuicez
faciūt em̄ hos q̄dē municipes velut custodes.
agriculas at̄ z artifices z alios ciues. Accusa-
tiōes at̄ z disceptatiōes z q̄cūq; alia ciuitatibz
existere inq̄t. mala oīa exiūt z his. q̄uis dicat so-
crates q̄ nō mltis idigebāt legalibz ppter disci-
plinā. puta legibz circa municipia z circa forz z
alijs talibz attribuēs solū disciplinā municipi-
bz. Ad hec at̄ dños facit rez possellaz agrico-
las oblatōez ferētes Sz multo magna verisile
est graues eēz astutijs plenis: quā a q̄busdā ob-
sequia z humiliatiōes z fuitutes Sz siue necā-
riū s; simplr siue nō nūc nihil determinatū est. et
de habitis q̄ hoz policia z disciplina z leges q̄-
les. Est at̄ neq; inuenire facile. neq; differēs mo-
dicū q̄les z q̄sdā eē. hos ad saluādū municipiū
cōitātē. Et uero si vxores q̄dē faciet cōes pos-
sessiōes aut pprias q̄s dispensabat. Quāuis si
cōes possessiōes z agricolaz vxores. quēadmo-
dū q̄ in agris ipsaz viri. Incōueniēs at̄ z ex be-
stijs fieri parabolā. qz optz eadē tractare mulie-
res viros. q̄bz economice nihil attinet Insecu-
rū at̄ z p̄ncipes q̄no instituit socrates. sp̄ em̄ facit
eosdēz p̄ncipes. hoc at̄ seditionis cā fit: z apud
nullā dignitatē possidētes. s; aliūde vtiq; ap̄
aīosos viros z bellicosos. qz at̄ necariū ipos fa-
cere eosdē p̄nceps manifestū. nō ei q̄nz q̄dē alijs
quādoq; aut alijs mixtū est animabz adeo au-

Questiones

rum. sed semp eisdē ait his qdē mor genitū
misceri aurū. his aut argentū. es aut ferrū arti
ficibz futuris z agricolis. Adhuc aut z felicitā
tē auferēs a municipibz totā inq̄ optere felices
facere ciuitatē legislatorē. Impossibile at felici
tatē totā nō pluribz aut nō oibz ptibus aut q/
busdā hūitibz felicitatē. Nō em̄ eoz felicitas q/
rū z par hoc qdē em̄ ptingit toti inesse. p̄tium
aut neutri. felicitati autē impossibile. At uero si
municipes nō felices q̄ alteri. non em̄ utiqz ar
tifices multitudo bānausia. Policia quidem
ergo (de qua socrates dixit) has dubitatōnes
habet. z his non minores alteras.

Queritur. utrum liceat

alicui rē aliquā p̄tiaz possidere in ciuitate bene recta. Et
videt q̄ nō. qz illud est illicitū qd est p̄tra ius naturale. s̄
im ius naturale om̄ia sunt cōsa. Dicit em̄ ysidor⁹. v. erh̄
mologiaz. q̄ ius naturale est cōe om̄i nationi. eo q̄ vbiū
q̄ instinctu nature z nō p̄suetudine aliqua habent. vt viri
et femine cōiunctio. litroz successio et educatio. cōis oim
possessio est et oim vna libertas. Videt ergo q̄ in ciuitate
bene recta om̄es possessiones debeat esse cōes. quare sic nō
licebit alicui p̄tiam rē possidere. Preterea illud non est
licitū in ciuitate bñ recta ex quo dissensionēs z iurgia fre
quentissime oriunt. sed ita est q̄ in ciuitate sepe oriunt rixez
dissensionēs occasione p̄uaz possessionū. p̄pter qd d̄r tea
rus Ambrosius. z habet in decreto dist. xl vii. c. sicuti. p̄tū
inq̄ nemo dicat qd est cōe. et loquit ibi de possessionibz. q̄
dñt esse cōes. In oppositū arguit p̄s in textu p̄tra so
cratē. q̄ cōitatē possessionū ponebat. Pro responsione

Sciendum primo

Q̄ (vt habet ysidorus loco p̄allegato) acquisitio eoz que
celo terra mariz caput est hominibz de iure nature. ideo
in p̄posito om̄ne illud d̄r possessio quo aliquis vtit ad sup
plendā humanā indigentā. sicut est ius domus. cuius mo
di est bos asinus z similia. Unde talibus vulgo solet q̄s
dominari diues z virtutē z felicitatē. Et inde est q̄ p̄s
in hoc libro veraz politicā scientiā tradere volēs disputat
in hoc secūdo libro cōtra illos qui minus bene senserūt de
hūitō possessionibz improbas opiniones Socratis et alio
rum multis rōnibus. quoniā paruus error in p̄ncipio est
maximus in fine z maxime in moralibz.

Sciendū secūdo. q̄ legislator condendo aliquaz legem
respicere debet non solum ad aliqua bona que ex eo sequi
vident. sed etiā ad alia bona q̄bus ciuitas p̄ illam legē p̄i
uatur. Et ad mala que ex lege sequunt. Cuius rō est. q̄a
lex poni debet p̄pter bonū ciuitatis. z ad euitandū mala q̄
sine illa cōsurgere. Et ideo q̄uis ad aliquā legē sequā
tur q̄dam bona. nō tñ sequitur q̄ illa p̄pter hoc sit simplr bo
na. qz plura mala p̄nt etiā exinde cōsequi. Ex quo patz. q̄

versoris

opret legislatorē esse prudentē z multū p̄udū at exp̄tū ad
cōiecturandū bona z mala q̄ ex lege sua seq̄ verisimilit̄ po
terūt. Et qz ex lege socratis plura mala z incōuenientia seq̄
poterant q̄ bona. id ipsa est incūtilis z inepediens in hoc
q̄ ponebat oēs possessiones ciuiū esse cōes oibus

Sciendū tercio. q̄ res possessa exterior p̄r dupl̄r cōside
rari. Vno mō quantū ad eius naturā. z sic nō subiacet hu
mane potestati. nec vt sic possidet ab hoīe. sed sub dñe diuī
ne potestati. cui om̄ia ad nutū obediunt. Alio mō quantū
ad vsum ipsius rei. z sic hō habet naturale dominū oim
rez exterior. qz p̄ rōem z voluntatē p̄r vt rebus exteriori
bus ad suā vtilitatem. quasi p̄pter se facit vt habitus est
in p̄mo libro. Vñ res esse cōes (vt ait p̄bus) p̄r tripl̄r in
telligi. Nā in rebus possessis deseruentibz ad viciū hoīe
est duo p̄siderare. scz res fructiferas vt agros vineas ar
bores z silia. Est etiā p̄siderare fructū. q̄ oritur ex talibus
vt frumentū vinū poma pira. z sic de alijs. Vñ si sit p̄mu
nitas ciuiū circa talia v̄l erūt cōes res fructifera. et diuidē
fructus appropriando vnicuiqz p̄tem fructuū. Vel posses
siones erunt p̄prie z redigent in cōe fructus. sicut antiquus
apud quasdā nationes fiebat. Vel vtrūqz erit cōe taz res
fructifera q̄ fructus. sicut socrates statuit. Dicebat em̄. q̄
si nihil esset. p̄tū in ciuitate nec possessiones nec fruct⁹ nec
filij nec vxores q̄ nulla dissensio oriretur in ciuitate. Vide
tur aut̄ hec ordinatio socratis (vt p̄s ait) beneficentia. qz
sufficeremus p̄siderata videt esse valde expediens ciuita
ti. Cum em̄ q̄s audit ciuitatē sic ordinatā esse. vbi est tan
ta cōitas ciuiū reputat eam esse felicē. z estimat ciues scim
nec diligere maxime z absqz litigio viuere. inter quos tan
ta cōitas obseruat. Sed qz in actibz p̄ticularibz circa q̄s ē
intentio moralis opret ad experientia recurrere. vt exper
ti sumus q̄ habētēs aliqua cōia multo plura habent inter
se litigia q̄ si q̄libet p̄tia possideret. sicut p̄s dat exēplū
de peregrinis. q̄ sepe p̄ modico (qd cōe hūit) vspura p̄a
simbolo aut p̄ aliq̄ dono multa faciūt inter se litigia. Ideo
multis rōnibus p̄s impugnat hūc modū ciuitatis. scz q̄
possessiones s̄z cōes. z quantū ad rē z quantū ad vsum

Conclusio prima

Necessariū est in hūana vita q̄ hō p̄tia possideat. nō qdā
necessitate absoluta. s̄z necessitate finis. Pz p̄lo ex tribz. p̄
mo qz sollicitus est vnusqzqz magis ad p̄curādū illud qd
sibi soli p̄perit q̄ illud qd est multoz cōe. qz vnusqzqz fugi
ens labores alteri relinq̄ id qd p̄tinet ad cōe. sicut accidit
in multitudine mīstroz. Vñ em̄ multitudine fuiens
tū detet⁹ fuisse paucioribz. Id d̄r. p̄. in textu. q̄ maxia cus
ra fortit̄ qd plurimoz est cōe. Pz ex alio. qz ordinat⁹ res
hūane tractant si singulis iminer p̄tia cura altent⁹ rei p̄cu
rāde. estz em̄ p̄fusio si q̄libet indistincte rē quālibet p̄curaret
Tercio hoc idē pz. qz magis pacificus status hoīs obser
uat dū vnusqzqz re sua est p̄tentus. Vñ videmus etiā
q̄ fratres vterim p̄pter hereditatē quā cōem habēt multi
pliciter inter se iurgia habent causa hereditatis

Octo scda. expedit possessiones q̄ ad vsum eē cōes. vt
scz vn⁹ hō alteri q̄ntū ad h̄ de facili cōicet. Pz. qz in polis
cia bñ recta op̄t ciues eē p̄tiosos. z maxie op̄t eos h̄re
illas p̄tutes q̄ ordinant q̄dam mō ad alterz. sicut iusticia v̄l
amicicia liberalitas. beneficentia. quoz actus s̄z cōicare id
qd est vnus p̄tū alteri q̄ntū ad vsum. Expedit ergo hoc
mō possessiones esse cōmunes. scz quantū ad vsum. vt hoī
mo liberalis maxime delectatur in p̄municatione suoz bo

noꝝ. quod non esset nisi haberet aliqd pꝑrium. z nisi vſus
suarꝝ rez. pꝑiarum alijs cōmunicaret. Ex quo patꝛ. qꝛ ex
ista cōmunicatōe possessionū omnia bona veniūt que inter
debat socrates in sua lege. qua ponebat totalē cōmunica
tionē tam rez qꝛ vſus earꝝ. z adhuc plura. z omnia talia qꝛ
eveniūt stante lege socratis. vt puta rixe dissentiones z sis
milia p hoc euitant qꝛ videt esse expediēs vſibꝝ rez fm in
clinationē libertatis cōis. dominio rez singulis exire pꝛo
pꝛio. Et quo pꝛ. qꝛ cōicatio ista vſus rez non solū intelligit
quantū ad casum necessitatis. sed etiā quantū ad pꝛuira
tē. Un imaginandū est qꝛ qlibet hō est dispēſator bonoꝝ
huiꝝ mūdi sub pꝛmo rez pꝛncipe. z iō si nō dispensat ea cōia
vbi et qñ z qꝛbus optet peccat z male agit. Et ideo apłs
pꝛma ad Thimo. vltimo dr. Diuitibꝝ huiꝝ seculi pꝛcipe fa
cite tribuere z cōicare. Et est aduertendū. qꝛ sicut ex dꝛ
apparere pꝛ. aliqd esse meū vel tuum potest duplꝛ intelligi
Pꝛimo p vſus z possessionis pꝛietatē. z sic ex hoc qꝛ hoc
pꝛ esse meū vel tuū multa mala psequunt. z ob hō dr Sene
ca libro de moribꝝ. Cōuenientissimā vitā agerent homi
nes in terra. si hec duo pꝛnomina meū z tuū collerent a na
tura rez. si nō essent. Secūdo mō aliqd pꝛ dici meū vſ tuū
pꝛ pꝛietatē possessionis tñ. z hoc mō meū z tuū nō im
pediūt rez cōitātē ex affectōe charitatis z ielinationē liberta
tis z amicitie. qꝛbus fit inter hoies cōicatio possessionū. vt
dicitur est. Et qꝛ pꝛbabiliter inferri pꝛ. qꝛ etiā in statu pꝛmo na
ture qꝛ a theologis vocat status innocentie expediēs fuisset
aliqꝛs possessiones pꝛietatē possidere z vſum fuisse cōem
Pꝛ. qꝛ in illo statu oīa fuissent ordinata. qꝛuis aut ex cōis
catōe tā possessionū qꝛ vſuū nō fuissent in illo statu iurgie
et dissentiones. tñ fuisset maior ordo z maior pulchritudo
honestas in rebꝝ. vt videt si res fuissent pꝛite z diuise singu
lis z vſus cōis fuisset Iō determinatio pꝛi videt esse vera
et multū expediēs ciuibꝝ. Un etiā recitat pꝛs apud laces
demonē ciuitatē qꝛ legibꝝ ligurgi regebat tāta erat liberali
tas. qꝛ lꝛ qlibet haberet pꝛia bona qñtū ad dominū. tñ pꝛ
ter libertatē quantū ad vſum erant cōia. Un erant ciuibꝝ
cōmunes serui z equi z canes. qlibet eī ciuiū cum indige
bat absqꝛ vlla requisitione vtebatur alterius cambus suis
et equis. Et sic patet responsio ad questum

Ad rōnes ante opposi

tū Ad pꝛmā auctoritatē ysidori dr qꝛ cōitas rez attribuit
iuri naturali. nō qꝛ ius naturale dicat oīa eē possidēda cōi
ter. z nihil possidēdū qñ pꝛiū. sꝛ qꝛ fm ius naturale nō ē
distictio possessionū. sꝛ magis fm humanū edictū. qꝛ pꝛi
net ad ius posituū. Un pꝛietas possessionū nō est ius na
turale. sꝛ iuri naturali sup ad dīc fm legē humanā. z iō pꝛici
patio possessionū imediate videt pꝛinere ad ius posituū
Secūda rō soluta est ex dictis. qꝛ plures rixe oriunt si lex
socratis teneret qꝛ ecōtra. Ad auctoritatē Ambrosij dr. qꝛ
ipsa intelligit de cōmunitate vſus z non rei possesse

Eccē autē similiter z que circa leges habēt
se posterius scriptas. pꝛpter qd de ea qꝛ hic
de policia pſiderare modica. Melius etē in
policia de paucis oīno determinauit socrates
De viroz z pueroꝝ cōione quō habere optet.
et de possessione. z policie ordine. Diuidit autē

in duas ptes multitudo habitantiū. hec qdem
in agricolas. hec autē in pte que ad bellum. De
agricolis autē z artificibꝝ vtrū nullo aut aliqꝛ p
ticipant pꝛncipatu. z vtrū arma optet possidere
etiā hos pꝛpugnare aut nō. de his nihil deter
miāuit socrates. Szvꝛozes qdē existimat op
tere sil bellare. z disciplina pꝛicipare eadē mu
nicipibꝝ. alia autē exterioribꝝ repleuit fmonibꝝ
Et de disciplina qlē qñdā optet fieri municipi
bus. Legū aut plurima qdem ps legis existūt
entes puta aut de policia dixit. z hāc volēs cō
munionē facere ciuitatibꝝ fm modicū circūda
cit. Itē ad alterā policia pꝛter mulierū cōionē
et possessiōis. alia eadē tradit ambabꝝ policijs
Etem disciplinā eandē z ab opibꝝ necessarijs
abstinētes viuere z de pꝛuuijs silr. Verū tamē
in hac inqꝛ optere eē pꝛuuiia mulierꝝ. z hāc mila
le arma possidentū. hanc autē qñqꝛ miliū Su
perfluū qdēz hñt qꝛ socratis fmones z leuez no
uū z qñtionibꝝ plenū. bñ aut omia differre forte
difficile Qm z nūc dictā multitudinē optet nō
latere. quia regione babilonica vel aliqua infi
nita opus erit tot multitudinē. ex qua ociosi qñ
qꝛ milia mitterentur. Et pꝛter hos mulierum
et famularꝝ alia turba multo maior. Oportet qꝛ
de hoc supponi ad votum nihil tamē impossi
bile. Dicis tñ qꝛ optet legislatorē ad duo respi
cientem ponere leges ad regionem z homines
Adhuc autē se bene habet apponere et ad vi
cinoꝝ loca. Pꝛimū quide in si oportet ciuita
tem viuere vitam politicā z non monasticā
Non em̄ solum necessarium est ipsam talibus
vri ad bellum armis. que vtilia fm pꝛiam re
gionem sunt. sed ad exteriora loca. Si quis at
talē non acceptat vitā neqꝛ pꝛiam neqꝛ pꝛuui
nē ciuitatis. tamē minus nihil optet terribiles
esse inimicis. nō solū venientibꝝ in regionē. sed
et discedētibꝝ Et multitudinē at possessiōis vi

Questiones

dere optet. ne forte melius altero mō determi-
net plane magis. tantā em̄ inquit esse optere vt
viuat tēperate. Quēadmodū si q̄s dicat vt vi-
uat bñ. hoc em̄ ē vlē magis. Adhuc at̄ est t̄pate
q̄dem. misere aut̄ viuere. Sed melior determi-
natio tēperate z liberaliter. Sepatim em̄ vtrū
q̄. hoc q̄dem deliciari assētur. hoc aut̄ labo-
riose viuere. qm̄ soli bi habit⁹ virtutes sunt cir-
ca habitudinē substātie. puta substātia mansue-
te aut fortiter vt nō est t̄pate aut z liberaliter est
q̄re z vsus hos necessaria esse circa ipam. In
cōueniēs aut̄ z posselliōes adequatē circa mul-
titudinē ciuū nō p̄stituere. sed sinere puerorū
p̄creationē infinitā. Tanq̄s sufficiēter itaq̄ m̄/
dentē ad eandē multitudinē ppter sterilitates
quāticūq̄ generatis. qz videt̄ hoc etiā nūc ac-
cidere circa ciuitates. optet at̄ hoc nō sūt certe
habere circa ciuitates. tūc z nūc. Plūc q̄dē em̄
null⁹ dubitat eo q̄ p̄tite sunt substātie ad q̄ntā
cūq̄ multitudinē: tūc aut̄ indiuisis ep̄itib⁹ ne-
cesse deiectos nihil habere. siue pauciores sint
fm̄ multitudinē siue plures. Magis aut̄ suspi-
cabit̄ q̄s vtiq̄ optere determinatā esse puerorū
p̄creationē q̄s substātiā. vt nō nūero q̄dā plu-
res generāt. Hāc aut̄ multitudinē ponere aspi-
cientē ad fortunas si accidat mori quosdā gene-
ratorū z ad aliorū sterilitatē. sinere aut̄ quēadmo-
dū in alijs ciuitatib⁹ paupertatis necessariā fieri
cām ciuib⁹. penuria aut̄ seditionē facit et malig-
nitatē. Prohibet̄ igit̄ q̄dē thozinthius ep̄us le-
gislator antiq̄z domus eq̄les opinat⁹ est opte-
re p̄manere z multitudinē ciuū. z si p̄mo ineq̄-
les habuissēt sortes oēs f̄z magnitudinē In le-
gib⁹ at̄ his p̄trariū ē. Sz de his q̄dē q̄no vtiq̄
estimam⁹ melius habere dōm posteri⁹ Dere-
pictū at̄ est legib⁹ his z q̄ circa p̄ncipes q̄no erūt.
differētes a subiectis. aut̄ em̄ optere quēadmo-
dū ex altero lane filatum sit. q̄lini. Sic z p̄nci-

versoris

pes optet habere ad subiectos. Qm̄ aut̄ omne
substātiā sinit fieri maiorē vsq̄ ad q̄ntuplum.
ppter q̄d hoc nō vtiq̄ erit in terra vsq̄ aliquid
Et domiciliōz at̄ diuisionē optet p̄siderare ne
forte nō expediat ad economiā. Duo em̄ domi-
lia cuilibet distribuebat diuidēs seorsuz. diffi-
cile at̄ dom⁹ duas habitare Coordinatō at̄ to-
ta vult q̄dē cē i democracia neq̄ oblicharchia
media at̄ hāz quā vocāt policiā ex vtētib⁹ em̄
armis est. Si q̄dē ḡ vt cōissimā hāc p̄stituit ci-
uitatib⁹ aliaz policiāz bñ dixit forte. Si at̄ vt
optimā p̄p̄mā policiā n̄ bñ. forsitā eā q̄ lacede-
monioz aliq̄s vtiq̄ laudabit magis. vlētiā ali-
quā aliā magis aristocraticā. Quidā em̄ ḡ di-
cunt q̄ optet optimā policiā ex oibus ciuitati-
bus esse mixtam. ppter quod z lacedemonioz
laudant. esse em̄ ipsam. bi q̄dez ex oblicharchia
et monarchia z democracia aut̄ dicētes regū
q̄dem monarchiā. senioz autem principatum
oblicharchiaz. Democratice autē p̄ncipari fm̄
plebeoz principatū. ppter quod ex populo esse
efozos. Alij autem efoziam q̄dem esse tyranni-
dem. Democratice aut̄ p̄ncipari fm̄ cōiuiā
et aliam vitam quotidianā. In legibus autem
his dictum est q̄ optimū cōponi optimā poli-
ciam ex democracia z tyrannide. quas autem
omnino non vtiq̄ aliquis ponet policias. aut
pessimas om̄ibus. Velius ergo dicunt qui q̄
dē plures cōmiscēt. Ex plurib⁹ em̄ cōposita
policia melior. Deinde neq̄ habens videt̄ mo-
narchicū nihil: sed oblicharchia z democracia
magis. magis autēz declinare vult ad oblichar-
chiam. palam autem ex p̄ncipantium institu-
tione. Quod q̄dem em̄ ex electis sortiales com-
mune est amboz quod autem habundantiōz
bus necessariū sit puocare z ferre p̄ncipes. aut
facere aliqd̄ aliud politicoz. hos aut̄ dimittere
hoc oblicharticū z tēptare plures ex habūdā-

libus esse principes. et maximos ex maximis honorabilitatibus. Oblicharchicaz aut facit et consilij electione. Eligunt quidem enim omnes necessario. sed ex prima honorabilitate. deinde rursus equales ex secunda. deinde ex tertijs. verumtamen non omnibus necessarium erat his qui tertijs aut quartis. Ex quarto autem quatuor necessarium solis primis et secundis. deinde ex his ex quolibet honorabilitate aut optere ostendere equaliter numerum. Errant autem plures qui ex maximis honorabilitatibus et meliores propter quosdam popularium non eligere. quod non necessarium. Quia quidem ergo ex democra-

Queritur. Utrum mu-

lieres debeant in ciuitate bene recta instrui et exerceri ad opera bellica. Et videtur quod sic per motum socratis. nam in alijs speciebus animalium femelle ordinantur ad pugnam. ita quod sepe cruces delictos masculis existimant. sicut patet in auium predictam capere volentibus. quod si videtur in humana specie esse faciendum. Presertim mulieres possunt impediri et iniuriari ab assentione rei percipite et dilecte. sed per virtutem irascibilem (que etiam est in mulieribus) naturaliter inclinatur ad remouendum talia impedimenta. quod fit per bellum et per pugnam. in ciuitate mulieres sunt instruende ad bellum et ad pugnam sicut et viri. In oppositum arguitur quod mulieres naturaliter inclinatur ad aliquos actus qui secum non patiuntur iurgia et bella sed ad baiulandum pueros in ventre conceptos. et ad educandum eos natos. quod non debent instrui in illos actus bellicosos in quos viri instruuntur. Consequenter tenet ex hoc quod habitum est in primo capitulo textus. Natura non facit aliquid tale ut delphicum gladium. qui ordinatur ad distincta officia

Sciendum primo

Quod socrates et plato discipulus eius determinando de politijs quos principes articulos videntur tetigisse circa ciuitatem et ciuile regimine. Primum est. quod dixerunt ciuitatem debere esse maxime unam. quod id opinati sunt. quod si multitudo ab unitate preedit. id unitas videtur esse porior multitudinem. unde quod deus est maxime vnus inde arguitur quod ipse est maxime bonus. Videtur ergo socrati quod ciuitas est maxime bona si sit maxime vna. Hoc autem improbatum est ex hoc quod si ciuitas esset maxime

vna destineret esse ciuitas. eo quod ciuitas requirit diuersitatem hominum. quod dicitur sunt fabri. alij sartores. alij fullones. alij calcij fices. et sic de multis alijs qui requirunt in ciuitate. Secundum est quod dixerunt siue constituerent dicti per ciuitatem. sed quod ciuitas omnia essent ciuitas et viros et filios et generaliter omnes possessores. et hoc est autem multiplex improbatum. Tercium quod dixerunt per est quod mulieres essent instruende ad opera bellica et bellare sicut et viri. et mouebantur ex moriuo tacto ante oppositum. Quartum quod dixerunt est quod volebant eosdem specie principari et esse in magistratu. ut quod semel essent scabini specie remaneret scabini. et quod semel essent prefecti specie essent prefecti ciuitatis. et ceteris per capitibus et politijs. Et mouebantur ex hoc sicut quod suabat circa mineras terre. videmus enim aliquos pres terre in quibus est vena auri semper ibi esse tale vena auri. et in quibus est vena argenti specie ibi esse argenti. et ceteris. Sic ergo natura agit quod vena auri non conuertitur in vena argenti. nec e contra. Et principes in ciuitate sunt inter alios homines. sicut aurum inter alia metalla. ergo ciuitas bene regitur si in hoc imitetur natura. sic quod non muret principans in subiectum. sicut nec mutat aurum in argentum vel ferrum. Quintum quod per senserunt circa ciuitatem est quod dixerunt qualiter ciuitatem esse diuidendam in quatuor pres. scilicet in agricolas. artifices. bellatores. et principes. Dicebant autem agricolas necessarios esse ad constitutionem ciuitatis propter ea que requirunt ad victum. Artifices propter instrumenta domus et alia que requiruntur ad vitam. Bellatores autem propter defensionem ciuitatis. Dicebant autem ciuitatem se bene ordinata erit ad minus debere habere mille bellatores et ad plus quatuor milia. Princeps vero et militari necessarius erat in ciuitate ad dirigendum ciues ut virtuose dirigant et debite obseruaret leges. Tangebant etiam aliqui minus principes palia. que per adducit in textu. id est illa breuitatis causa relinquo. Duobus primis reprobatis superest de tribus alijs. quorum primum est de mulieribus an sint instruende circa actus bellicosos. ideo respondendo ad quesitum sic

Conclusio prima

Principis autem (cuius est ciuitatem disponere) non est instruere mulieres ad opera bellica. Per se patet ex tribus qui requirunt ad bellum. Homines enim bellatores decet et expedit esse ornatos et prudentes more animosos et viriles corde. robustos ac firmos corpore. Laetela quidem et prudentia in bello est necessaria. Nam aliqui experti sumus quod propter cautelas pauci bellatores cauti et sagaces superauerunt multos non fortitudinis sed prudentia. Mulieres ergo quod habent sensum inualidum nec sunt ita pudes sicut viri id est inepre ad opera bellica. omnes enim considerare finem belli et ordinare media quibus est attingendum. et id caute sagaciter se debent habere homines in bello. quod finem vegetum de re militari. et si aliqui male acta recuperant per casum in bellis irremediabiles sunt. Ex ipsa ergo iduitia quod requirit in bellis arguere possumus quod mulieres non sunt instruende circa opera bellica etc. Secundo habet per virilitatem et animositatem quod requirit in bellantibus. Eum enim virtutum terribilium est mors (ut habet. iij. ethicorum) opera bellica requirit hominem impavidum. eo quod ad actus bellicosos sepe mors sequitur. cum ergo mulieres sepe sunt pauidae. quod sunt fragilis et fluide nature. sequitur quod ad opera bellica sunt inualide ut in plurimum. Et eadem ratione siue radice per summi argumentum ex prefortitudinis corporalis. Nam cum bellantes debeant diuisimere grauedinem armorum et alios fortiter incutere expedit bellantes habere fortes humeros et fortia brachia ad praedicta faciendam. cum ergo mulieres deficiunt ab ista fortitudine. eo quod habent carnes molles. sequitur quod ad opera bellica non sunt ordinande

Questiones

verforis

Conclusio secunda. loquendo de principatu politico et non re-
gali in ciuitate bene recta non dicitur esse sed idem principes seu
magistratus. Propter nam multa mala et multas iniusticias com-
mitterent rectores ciuitatis si scirent se esse perpetuo tales. a quibus
abstinerent si scirent se ab hominibus remouendi. Mutatio
enim talium principum in ciuitate videtur esse ad statum pacificum
et quietem ciuium. Nam si speret alijs ciuibz sed idem possint in
suis proprijs ciuibz videtur se esse despectos citius ad seditiones
commouerent et ciuitatem turbarent. Et hoc est quod tangit philosophus
per socratem cum ait quod socrates facit eos de se principare quod est
ea seditio illis quod nulla dignitates possident. videtur enim
se nulla dignitate possidere si contingat ipsos esse viros et
animosos seditiones mouere conantur. ut sic ad dignitates
deuenire valeant. Et quoque quartum principale quod dis-
cebat socrates non esse in ciuitate expediens.

Conclusio tertia. volens tradere artem de ciuitatum regi-
mine non potest statuere determinatum numerum bellatorum. ut socra-
tes statuebat. Propter nam constituit tantam multitudinem bellato-
rum quilibet ciuitate (ut quicquid milia vel ex mille) est valde
difficile et onerosum ipsis ciuibz sustinere ex stipendijs con-
tribus quorum nullum esset aliud officium nisi bellare. cum esset necesse
quod ciuitas esset magna et haberet possessiones quasi ad votum
ut posset ex contribus tantam multitudinem pascere. Et ideo dicitur
reprehendere socratem quod optaret ciuitatem illam sic institui et in
regione babilone. ut forte propter fortitudinem desertum est ma-
gnus spacijs terrarum ex quo possit illa multitudo pasci. diffici-
le enim preteritis ciues et mulieres liberos et famulos eorum
sustentare tantam multitudinem bellatorum. Et quoque per quod ille qui
vult institui tantam multitudinem bellatorum ad custodiendum
ciuitatem debet inspicere diligenter ad circumstantias loci et quicquid
tem ciuium et ad viciniam inimicorum. Volens gradere artem
de regimine ciuitatum non potest statuere determinatum nume-
rum bellatorum. sed talia relinquenda sunt iudicio prudentis re-
ctoris considerantis conditiones ciuium et modum regionis et circum-
stantias vicinorum. Patet ergo quod socrates minus bene dixit po-
nendo in ciuitate ad minus mille. et ad plus quicquid milia bel-
latores. Difficile enim socrates ex hoc quod ponebat istos bel-
latores esse distinctos ab alijs ciuibz. non enim sic separandi sunt
bellatores ab alijs artificibus et ciuibz ut ipsos alios ciues pro
defensione patrie vel ciuitatis bellare non conueniat. Velius
est ergo ut videtur dicere in ciuitate tot esse bellatores et patrie
defensores quot sunt ciues valentes portare arma quod sepa-
re bellatores ab alijs ciuibz. Propter ergo ex dictis quod fuit lex socra-
tis et quod ipse per plato statuebant circa regimen ciuitatis.
Sed statim aliquis querat an dicta socratis possint trahi ad
bonum intellectum. Respondetur. videtur quod dicta eius aliquantulum possint in
melius interpretari. Nam ciuitas mulierum. filiorum. et possessionis
sui quod verba sonant secundum veritatem intelligi non possunt. ut dictum
est ante. cum secundum amorem et dilectionem debet ibi seruari ciuitas. sic
enim quilibet ciuis debet alios diligere sicut seipsum. ita quod debet dili-
gere uxores filios et possessiones aliorum sicut proprias. hoc enim
in omni ciuibz oportet esse cuncta ut quilibet intendat bonum cunctis et
bonum omnium. et sit sollicitus de rebus aliorum cum adest facul-
tas sicut si essent sue. Unde filijs israel preceptum fuit in lege
Deuteronomij. xxiij. capitulo. cum videris bouem fratris tui
aut onem errantem reduces fratri tuo. ita debet intelligi unitas
ciuitatis quod debet esse maxime una secundum amorem et dilectionem.
Amor enim habet vim unitiuam. ut dicitur Dionysius in libro de
diuinis nominibus. Quod vero socrates addebat de mulie-
ribus quod ordinande sunt ad opera bellica per saluam non intelli-
gendo hoc simpliciter sed in casu. Possent enim casus contingere

quod mulieres bellare pringeret. sicut legitur in multis historijs
quod viris deficientibus in ciuitate et exercitibus in exercitu mulie-
res inuale et defensione sunt ciuitates a mulieribus propter penurias
ciuium. Et etiam quod ulterius addebat quod semper opererent eosdem
in eisdem magistratibus remanere. et quod semper debet esse idem pres-
positi et idem scabini potest forte intelligi quod semper presint eisdem.
homines ornati eisdem virtutibus. Quod etiam socrates dicebat
ciuitatem debere habere ad minus mille bellatores. forte in-
telligit nobiles quorum non est de more quod operantur. ideo diuide-
bat eos ab alijs. hi enim nobiles potissime debet defendere
patriam. et eorum maxime est vacare circa armorum industriam.
Volebat enim socrates (ut dicitur Egidius de roma) policiam
non debere noitari ciuitatem nisi saltem prineret bellatores et in
armis instructos. Et sic per quod dicitur socratis saluari possent

Ad rationes ante opposi-

tum Ad primam (quod est de mortuo socratis) dicitur quod non est suffi-
ciens. Quis enim femelle aliquarum aut rapacium sint ferociosus
res. et si qui sunt tales inter aues. in alijs tamen animalibus non est simile
ut in hominibus. quod ut habet in textu bestiarum nihil artinet econo-
mice. nec participant rationem sicut homines quorum interest ordi-
nare ciuitatem et dominium. et ideo in his bestie (que propter raritatem
one agunt) non sunt imitanda in suis gestibus et factis. Ad
secundam concessio assumptio propter veritatem sui prenegetur prima. Et
ratio est. quia bella sunt circa exteriora. que spectare debet ad cu-
ram virorum et non ad curam mulierum. Unde sicut viri habent
per exteriora opera puidere sibi et mulieribus et pueris. ita etiam
habent impedimenta per bella exteriora remouere. et ideo
mulieribus opera bellica exerceri non competit. sed ad vi-
ros hoc spectat. Et sic patet quod sit dicendum

Unt autem quidam policie et alie he quidem po-
licie ydeoraz. he autem philosophorum et ciuium/
lium. omnes autem constitutaz et secundum quas politice vi-
uunt. nunc propinquius sunt his ambabus. Philo-
lus enim neque ea que circa pueros ciuitatem et uxores
aliquid adinuenit. neque circa diuicia mulierum
sed a necessitatibus inchoant magis. Videtur enim quod
busda quod circa substantias esse necessarium maxi-
mum ordinari bene. De his enim fieri autem seditio-
nes omnes. propter quod felleas calcedoni? hoc in-
culcat primus. Ait enim optere equales esse possessi-
ones ciuium. hoc autem eas que habitari incipiebant
ciuitates quod est festum non difficile existimabat
facere eas autem quod iam habitant. laboriosius qui-
dem tamen celerrime vniuersis regulari per viros. diui-
tes dare quidem accipe autem non. Adhuc multa est
opus constitui ex quibus ad seipsum videntur bene.
optet autem et ad vicinos et ad extraneos omnes. Ne-
cessarium ergo policiam constitui ad bellicum robur

pauperes autē nō dare qdē. accipere autē. Plato autē leges scribēs vsq; ad aliqd qdē oportere putabat. plus at̄ q̄ quintuplū esse minime possessionis nulli ciuū potestate esse possidere. quē admodū dictū est p̄us. Oportet autē neq; hoc latere sic leges ferentes. quod latet nūc. qm̄ substantie statuētes multitudinē puenit ⁊ filioꝝ multitudinē ordinare. Si em̄ excedat substantie multitudinē puerōꝝ numerus. necesse leges dissolui. et sine solutōe. Prāuū multos ex diuinitibus fieri pauperes. opus em̄ nō insolescētes esse tales. Quia qdē ergo h̄z quandā potentiaꝝ ad politicā cōitatē substantie. regularitas etiam antiquoꝝ. Quidā vident cognouisse. velut etiā Solon lege statuit. et apud alios est lex q̄ phibet possidere terrā quātracūq; voluerit q̄s Si militet autē et substantiā vendere leges phibent sicut in locris lex est nō v̄dere nisi manifestū infortunū ostendat accidisse. Adhuc autē antiq̄s fortes p̄seruare. Hoc at̄ solutū et circa leucadas democraticā valde fecit policiā ipōꝝ. Nō em̄ adhuc p̄tingebat a determinatis dignitatib; ad p̄ncipatus p̄cedere. S; est equalitatē qdē esse substantie. hanc at̄ v̄l valde multā esse vt deliciose viuāt. aut valde modicā vt viuāt tenaciter. Palam ergo q̄ nō sufficiēs substantias eq̄les facere erit legislatoꝝ. sed mediū p̄iecturandū. Adhuc autē si q̄s mediocrē ordinauerit substantiā oib; nihil p̄dest. magis em̄ oportz ꝑcupiscentias regulare q̄ substantias. hoc autē nō est nisi eruditis sufficiēter a legib; S; forte vtiq; diceret felices q̄ hoc dicit ip̄e. putat em̄ duoz hōꝝ equalitatē oportere existere ciuitatib; possessionis ⁊ discipline. S; disciplinā qdē q̄ erit oportz dicere et vnā esse ⁊ eandē. nihil vtile est em̄ eandē qdē esse et vnā. s; hanc esse talem. ex qua erunt electi in sup̄grediēdi. aut pecunijs aut honore aut sil' vtrūq;. Adhuc dissident nō solū ppter inequa-

litatem possessionis sed etiam propter honoꝝ. inequalitatē. Econtrario autē circa vtrūq; multi quidem em̄ propter ineq̄ale circa possessiones generosi autē de honoꝝib; s; equales vnde et indigent honore. hic quideꝝ malus. hic autē bon⁹ Non solū autē hoies propter necessaria iniuriātur. quoꝝ remediū esse putāt equalitatē substantie vt nō spolient propter rigere aut esurire. sed vt gaudeant et non concupiscant. Si em̄ maiorem habeant concupiscentiā necessarioꝝ. prop̄t huius medicinā iniuriabunt. Nō ergo propter hanc solū s; et si desiderēt vt gaudeant sine tristitijs delectatōib; Quod ergo remediū hōꝝ triū his qdē substantiā modica et operatio his autē temperatiua. Tertiū autē si aliqui possent p̄ ip̄a gaudere. nō vtiq; querent nisi a phia remedium. Alie em̄ hominib; indigent. Iniuriant autē maxime propter excellentias. s; nō propter necessaria. puta tyrannides exercent. non vt nō rigeant. propter quod et honores magni. Si interficiat quis non furem sed tyrannū. itaq; ad modicas iniurias auxiliatiuus solum modus felle est politie Adhuc multa est opus constitui ex quibus ad seip̄os videntur bene. oportet autē et ad vicinos et ad extraneos omēs. Necessariū ergo politiā constitui ad bellicoz robur de qua ip̄e nihil dixit. Similiter autē et de possessione oportet autē non solum ad politicos vsus sufficenter existere s; et ad extrinseca pericula. Propter quod quidem neq; tantam oportet multitudinem existere quin proximi et meliores concupiscant. habētes autē sufferre nō possunt molestantes quidem neq; sic modicam vt non possint bellum inferre neq; equaliū et similiū. Ille quidem ergo nihil determinauit. Oportet autē hoc non latere quod confert multitudo substantie. forte ergo optimus terminus vt non pleni habeant melioribus propter abundantia bellū

Questiones

inferre. sed sic ut utiq; est non habentib; tantas substantiā. veluti euboilus aucofradati volenti atarneā obsidere pcepit ipm p̄siderantē in quā/ toto tpe capiet locū rōcinari tps huius expensas Debere enī minus hoc sumentē derelinq̄re iam atarneā. hoc autē cū dixit fecit aucofrada tē p̄sentientem factū cessare ab obsidione. Est qdē et/ go hic aliqd expediētū substantias eē equales ciuib; ad nō seditōes fieri ad inuicē. attamē magnum nihil ut claz est dicere. Et enī gratiosi utiq; indignabunt ut nō equaliū existētes digni. propter qd et frequenter molesti et seditōes mouentes. Adhuc autē malitiā hoīm irrep̄hensibilis. Et p̄mū qdē sufficiens duo obuli solū. Cū autē iā hoc fuerit sp̄ indigerēt plurib; quousq; in infinitū veniant. Infinita enī p̄cupiscentie natura. ad cuius utiq; repletōem multi viuunt. Taliū ergo p̄ncipiū magis q̄ substantias regulari Epiciques qdē natura tales p̄stitui ut non velint auare agere. p̄anos at ut nō possint. hoc autē est si minores sint et nō iniusta patiant. Nō bñ aut neq; equalitatē substantie dixit. circa terre enī possessionū adequat solū. sunt autē et seruorum et pecorū diuitie et nūmismatis et p̄paratio multa eorū q̄ sup̄lectilia vocant. aut ergo equalitatem oīm boz q̄rendū. aut ordinē quendā moderatū. aut oīa dimittendū. Videt autē ex legislatōe p̄struens ciuitatē modicā. Si qdē arti fices oēs publici erunt et nō supplementū ali/ qd exhibebūt ciuitati. Si qdē oportz publicos esse cōmunia operātes oportet. sicut in epidāno et sicut dyophantus aliquādo p̄stituit in the nis hunc habere modū. De fellee quidem ergo policia fere ex his utiq; quis speculabitur si qd bene dixit aut non.

Queritur utrum sit expediens in ciuitate bñ recta possessiones esse equales. Videt q̄ sic nā ciues sepe litigant. p̄ possessionib; sunt

versoris

enī cōmuniter nimis cupidī ad habēdum possessiones et redditus. vñ p̄pter hoc multa oriunt litigia. ergo si ciues haberent possessiones equales et scirent se nō posse excedere suos p̄ciues in possessionib; frustra p̄pter h̄ insurgerent lites et iurgia seu placita. qz dato q̄ alter litigantiū causam obtineret nō multū gauderet qz tandē oporteret eū alijs in possessionib; adequari Cū ḡ illud sit licitū imo etiā expediens hoc esse in ciuitate p̄ quod cessant placita et p̄rentōes inter hoies. sed tur q̄ et possessiones equales est expediens et licitū in ciuitate Et p̄firmat. qz p̄ equalitatē possessionū vidēt tolli de ciuitate iniurie et p̄tumele. quas p̄acq̄rendis possessionib; ciues solent inter se habere. Si enī aliq; ciues non p̄nt alios excellere in diuitijs nō fierent iurgia et p̄rentōnes. vel salte raro. ḡ zc. P̄terea oēs ciues habēt egle ius sup̄ra possessiones. cū natura eas indifferēter p̄tulerit possidendas. ergo esse equales est p̄forme iuri naturalis. et sic idē est qd p̄us In oppositū arguit p̄ Aristotele in textu. q̄ in hoc scdo reprobat legē fellee p̄bi. q̄ posuit in ciuitate bñ recta possessiones debere esse cōmunes et equales.

Sciendum primo

Q̄ p̄ter socrate et platonē qdam aliū noīe felleas statuit qualiter optima pollicia posset ordinari. Dicebat enī q̄ rector policie et legislator iter alia ordinada in ciuitate ordinare deberz q̄ ciues haberēt egle possessiones Spinabaf enī ciuitatē optime ornata fore si oēs ciues essent equales in possessionib; et nullus aliū excederet. cuius mortua tacta s̄ an̄ oppositū. Cū fm enī a p̄ncipio qñ ciuitas p̄stituitur hoc facilius fieri posset. qz viso numero ciuiū et opulenta multitudine agroꝝ de facili rector ciuitatis diuidere posset possessiones illas inter ciues. s̄ in ciuitate iā p̄stituta et ciuib; iā habentib; ineq̄les possessiones difficilius erit hoc ad equalitatē reducere. s̄ tñ hoc fieri p̄t p̄dotes sc̄z statuendo q̄ pauperes contrahunt cuz diuitibus et in contrahendo accipiant dotes a diuitib; et nō dent. paupes vero accipiendo magnas dotes a diuitib; poterit eis adequari possessionib;.

Sciendū sc̄do q̄ felleas nō reprehendit s̄ laudatur ab Aristotele in hoc q̄ h̄z specialem curā de possessionib; in ordinatōne possessionū in ciuitate. Oportet enī vnum quēq; legislatorē ciuitatis regulare possessiones debite fm q̄ veniūt in vsum humanū s̄ tñ magis et p̄ncipali op̄z regulare p̄cupiscentias hoīm. Nā p̄cupiscentia s̄ radix et p̄ncipiū oīm maloz in ciuitate. et iō p̄cupiscentie possessionū debent rep̄mi et regulari virtutib; politicis q̄b; regulatis magnū habebit initū circa alia regulada ciuitatis. Qz q̄ p̄z q̄ nō est p̄mittendū in ciuitate bene recta q̄ ciues tot et tātas diuitias acq̄rerent quot et q̄tas vellent et p̄cupiscerent. Cū rō est. qz p̄cupiscentia hoīm (ut dictū est in p̄mo huius) est infinita circa diuitias. diuitie enī nō dnt appeti tanq̄ finis. s̄ tāq̄ mediū et instrumentū ad victū. Illud autē qd est mediū ad finem vel instrumentū ad aliqd acq̄rendū nō est infinitū in nulla enī arte instrumenta infinita. ideo etiam ciuis nō debet esse possessionis infinite nec debet esse sine termino. sed p̄portionat ad finē p̄pter quē acq̄runt. Unde etiam diuites cōmuniter excessiue sunt superbi elati et inuidi et alioꝝ iniuriatiui et p̄tumeiosi. ut habz Aristoteles in p̄mo rethorice. Cū ergo p̄ncipis politicus

rotius politicē ordinatōem attendere debet in regulatōe ciuium. qz ciuitas nō potest esse felix sine ciuibz vīr-
tuoſis. eo q (vt dī phus) ciuitas nō est ſicut numerus
impar. cui⁹ ptes ſunt impares. iō pnceps debet diuiti-
as regulare ſm vtilitatē reipublice et ciuiū. Vñ termi-
nus diuitiaz ſumendus eſt ex ſine ſm q eſt applicabi-
lis ad eas et in ordine ad bonū policie. Vñ ciuitas de-
bet habere tantas diuitias vt ſit in ſe ſufficiens et non
tantū abundet. qz ex nimia ſupbia (q ex nimia opulen-
tia naſcit⁹) conaſt inferre alijs ciuitatibz nocumētum. et
iō dicebat Salomon q inter ſupbos ſp ſunt iurgia et
lites. Et itez dicebat q diuitie date ſunt in muſcipu-
lam inſipienti. ſed ſicut diuitie ſunt male q male eis vī-
tur. ita bene viuētibz eis ſunt bone et ordinant⁹ ad fe-
licitatem. vt dictum eſt.

Sciendū terciō q ſicut debita hoīs diſpoſitio et cō-
plexio nō pſiſtit in equalitate pmaꝝ qualitatu. ſz in de-
bita pportōe ipaz ſm q requirit ei⁹ ſanitas. ſic pplexio
ciuitatis nō pſiſtit in equalitate ptiū ſeu hoīm. nec i mo-
ribz nec in diuitijs. ſz in quadā pportōe. Nā ſicut calidi-
tas (q eſt pueniens colerico vel ſanguineo cēt diſcoue-
niens ſtrematiceo vel melancholico. ſic diuitie honores et
officia (q ſunt puenientia vni hoī) eſſent alteri diſcoue-
nientia. Pporter em eē in policia pncipatē et officia et
dignitates ſm quas aliq alios excellant in honorabilita-
te et diuitijs. alſ em non ſaluaſet debita habitudo ſue
diſpoſitio partiū ciuitatis. que tamen habitudo et ordo
ciuium eſt qualiſi formale in ciuitate.

Sciendū quarto. q oēs ciues habere equales poſſe-
ſſiones poteſt dupliciter intelligi. Vno mō ſm equali-
tatem arithmetica ſic q vnus habeat tantū ſicut alius.
Alio mō ſm pportōem geometricā ſic q vnus habeat
tū ſm ſtatū ſuū ſicut et ali⁹. Et p̄t ſic excuſari ei⁹ dictū

Concluſio prima.

Expedit oēs ciues habere equales poſſeſſiones equa-
litate ſcō mō dicta. qz vt nup dicebat optet in ciuitate
eſſe quōſdā altiores alijs et digniores. et iō cōuenit illis
plures poſſeſſiones habere. qz ſine hijs nō poſſent ſua
officia exercere. neqz ſtatū debitū manuteneren niſi eſſent
alijs ditiores. ſiſt etiā ſtātē illi⁹ pportōne ſtabit ciuitas
debita cōpoſitio et iter ciues erit debit⁹ ordo. Verūta-
men qvis ita debeat eſſe in ciuitate bñ ordinata. difficilē
eſſet illud in lege ſtatuerē. qz ob reuerentiā legis nihil
eſt lege ſtatuedū qd facile nō poſſit lege adimpleri. Eſt
ā multum difficile hoc obſeruare quin aliq in aliq alios
excederent ſaltem ſm ſtatū ſuū. ppter corruptelam
concupiſcentie humane.

Concluſio ſcōa. nō expedit oēs ciues habere equa-
les poſſeſſiones ſic q vnus tñ habeat ſicut alter ſm p-
portōem arithmetica. vt videt⁹ ponere ſelleas. Proba-
ri poſſet hec cōcluſio p ipſa ſibiſilia q adducit phs p̄ eum
et per inconuenientia. Primo qz ad rectum regimē ci-
uitatis non poteſt imponi lex vt ciues habeant poſſe-
ſſiones equales. niſi conſtituatur q habeant equales
filios. et vnus habeat plures filias qz alius ſuccedenti-
bus filijs in hereditate parentum ſoluta erit lex ſellee.
quia non habebunt poſſeſſiones equales. vt patet ſm
phm quarto hui⁹ non ſolum debet eſſe cura vt leges
ponant. ſed etiā q eis obediatur et ſeruent. ergo lex ſel-
lee (qua ponebat poſſeſſiones ciuiū eſſe eqles) ē iuriſ

ergo concluſio vera. Vñ cōtrariū ſui motus accidit. nam
ex lege iſta ptingerent multe inſurie. multe rixe et multe in-
ſolentie ſi pauperes equarent⁹ diuitibz et vllis populus no-
bilibz. ergo zc. Vñ de breuiter fere omnia incōuenientia (q
ſequit⁹ p̄ra ſocratē ex cōitate poſſeſſionū) poſſent adduci
p̄ra iſtū de q̄litate eaz. Et ſic p̄z rñſio ad queſitum.

Dubitatur primo.

Vtrū expediat cōmunia facere p̄uicia ſicut ſtatuit ſelleas
Reſpondeſ q p ſe honeſtū eſt. et laudabile facere cōia con-
uicia. Pater qz amicitia inter ciues quantū poſſibile eſt
pcuranda et ſeruanda. conuicia em ſunt initia gaudiij et
amicicie media. Tum qz homo naturaliter eſt aīal ſociale
Tum qz in cōuiuijs ſupplet⁹ indigentie nature. Tum qz
in cōuiuijs p̄rahunt⁹ noticie hominū ad inuicem. et exinde
cauſat⁹ mutua dilectio. Vñ de hoc dicimus eſſe ſignū ami-
cie cum vnus alterum ad conuiuium inuitat. Poteſt
etiā ex alio argui. qz quanto intimit⁹ homines vel ciues
in vno aliquo cōmunicant tanto magis ſe naturaliter di-
ligunt. niſi ex puerſitate et malicia hoc aliter cōtingat. Ho-
mines em vnus patrie vel regni magis debet ſe diligere
qz extraneos. et cōciues vnus ciuitatis qz alter⁹. et adhuc
illi qui ſunt de eadem domo qz de diuerſis domibz. Illi au-
tem q de eodem cibo et poru in vno loco cōmunicant inde
cōtrahunt maiorem amicitia ad inuicē qz qui in diuerſis.
et hinc eſt q p̄uicia nuptiaz laudant⁹. eo q parentes et ami-
ci nuptentū ex illo cōuictu ſue cōuictio magis efficiunt⁹ ad
inuicem amici. et p cōſequens ſponſus et ſponſa magis vn-
untur et maiori amore copulant⁹. quod eſt magnū bonū in
marrimonio. Vñ de quaſi omēs antiqui legiſlatōres ſta-
tuerunt hñmōi cōuicia. Sed tamē vt videt⁹ non poteſt bo-
no modo lege ſtatui. eo q p accidens contingunt ex iſtis
cōuiuijs multe rixe et cōtentiones. eo q plures ſequūt⁹ ſen-
ſualitatem qz rōnem. et vt in pluribz homines poſt po-
tarōes ex ebullitōe ſanguis ad cor vel calore vīni odia eue-
niunt que p̄us cōceperant. et ſic qñqz cōtingunt multe cō-
tentiones. litigia multa. et aliqñqz homocidia. et ideo apud qd-
dam deberet p̄mitti. et apud aliquos prohiberi. et ideo nō
poteſt lege determinari. ſed hoc eſt p̄mittendū arbitrio re-
ctoris reipublice. qui cōſiderare debet circa pericula quid
expediens ſit et quid inexpediens. cū hoc tñ ſtat illa de ſe eē
bona. Vñ et lacedemones vocabant illa cōuicia audacia.
id eſt virilia. qz erant facta ad cōgratulandū aliqbus qui
pzo cōmunitate fecerant aliquod factum notabile. ſicut
apud romanos fiebant accūs triumphales

Dubitatur ſcōo. vtum permittendū ſit alicui vendē
re proprias ſuas poſſeſſiones. Pro ſolutione conſiderandū
eſt q in omni cōtractu ciuili debet cōmune bonū ſal-
uari. nec debet p̄mitti aliquid in p̄iudiciū ipſius. eo q
eſt diuini⁹ bonū inter omnia bona ciuilia. Vñterius con-
ſiderandū eſt q qlibet diliger plus locum p̄prium ſue natio-
nis qz alium. eo q in eo recepit maximū beneficiū. ſez eſſe vi-
uere et nutrimentū nature. Similr etiāz parentes ſui vt in
plurimū ibidem eſſe receperunt. vñde quāto parentes alijs
ciuis de longinqz patriā nati ſunt tanto magis diligūt
eam ceteris paribus. nam naturale habet vīn attractiuam
quandā hominū. et quādo plures parentes nati ſunt in ea
runc ſuus illius patrie magis cōplexioni eius et moribus
adaptatur. Ob hoc Valerius maximus dī libro primo.
qz eque virtutis eſt bona patrie auxiſſe et multa in ſe tranſ-
ſerre voluiſſe. Et tullius dī. q nulla cauſa iuſta cui⁹ eſſe

Questiones

p̄t p̄tra patriā arma recipiendi. q̄ p̄t ex eadē cā q̄ quis
 magis diligit possessiones p̄prias z suoz parentum q̄
 alioz. affecte em̄ sunt ei quo dāmo naturalr. Tercio cō
 siderandū est q̄ vnus cuius est p̄t totius cōitatis. z aliq̄
 d̄ ipius cōitatis. z aliq̄ d̄ ip̄i p̄ncipis. nō h̄z p̄p̄culari
 ti cui de seipso nec de sua p̄p̄ria possessione aliq̄d facere
 qd̄ nō p̄tuit toti cōitati z p̄ncipi. h̄z lex statuit aut per
 mittit aliq̄d habere possessiones p̄uatas. tñ sp̄ius et
 dominiū aliquale remanet p̄ncipi vel poti⁹ cōitati. Ro
 tanter dicebat (possessiones p̄uate) qz possessiones cō
 munes (sicut regnū ducat⁹ z h̄mōi) fm̄ p̄bm̄ sunt ma
 gis cōitatis. qz sunt quasi quedā officia. et licz sint p̄p̄
 tia tā in rege q̄ in suis successorib⁹. nō tñ p̄t sine p̄missi
 one suoz subditoz transferre. qz hoc videt̄ rōni. p̄sonū
 cum sint p̄pter populū. vt qd̄ q̄rto hui⁹. Nec p̄t se cōmu
 nitas tali dño p̄uate. eo q̄ sibi de lege nature puenit et
 p̄ner. q̄ p̄ncps h̄z suū interesse in venditōe possessionis
 num in q̄tū hoc respicit totā policiā. z p̄t fieri in p̄iudiciū
 tūm ipius. Et cōitas h̄z silem̄ habitudine ad p̄ncipat⁹
 tus z dominia. q̄ ex electōe p̄cellerūt. oēs si debuit h̄z
 buerint intitiū. vel saltē ex p̄sensu populū incepterunt. Re
 spondet ergo ad dubiū q̄ p̄ncps siue dominus nō p̄t
 iuste vendere p̄ncipatū sine p̄sensu subditoz. nec aliq̄s
 subdit⁹ suas possessiones sine p̄sensu exp̄p̄tōe v̄l interp̄
 tato dñi. Prima ps p̄z. qz sic talis venditio posset fieri in
 p̄iudiciū totius cōitatis. cōitas at̄ h̄z aliq̄d sup̄ tales p̄n
 cipatus z dominia vt dictū est. Et si nunc nō obseruat
 hoc nō arguit. cōitas em̄ vsqz ad regnum se non intro
 mittit. Et hoc videt̄ eē. qz regi illi totaliter cōmisit vel
 p̄sensit. De ip̄erio vero p̄stat satis q̄ non est venale qz
 p̄ electōem assumit. Sitr etiā dicit̄ de regnis ad ip̄erio
 exemptis. Galia em̄ vt d̄z nō p̄t vendi sine p̄missione
 subditoz. Scda ps p̄clusio. ps. qz p̄ncps h̄z curas
 de tali venditōe inquantū p̄t eē in p̄iudiciū policie. Sz
 si q̄libet vendat suas possessiones. seq̄tur minor dilectio
 ciuitatis q̄ p̄us. qz q̄libet diligit suā ciuitatem plus q̄
 aliā. Un̄ si vnicuiqz ad votū sine auctoritate p̄ncipis lū
 ceret alicui alieno vendere posset deuenire q̄ incole ci
 uitatis expellerent ab alienis. Sitr etiā q̄ min⁹ diliges
 res ciuitas q̄ liceat. Un̄ videt̄ inde esse exortū q̄ p̄nci
 pales dñi alicui⁹ feudi recipiūt in sua censura tura ven
 ditōis. vt scz dñi habeant habeāt notitiā de talib⁹ ven
 ditionib⁹. Inde etiā venit. q̄ q̄libet tenet fe rep̄sentare
 dño qñ est nouus subdit⁹ et facere homagiū. Et quo
 etiā videt̄ esse iustū. q̄ dñs in aliq̄b⁹ regionib⁹ habeat p̄
 precio illud qd̄ vendit in sua terra. Sitr etiā q̄ frater
 possz retrahere possessiones patris aut p̄ sanguine. Ve
 risile est em̄ q̄ plus eos diligit q̄ ille q̄ ē a suo genere ex
 tranes. z melius curabit de illis in augmentū republ
 ice. z in hoc videt̄ fundari multe leges q̄ facte sunt cir
 ca istā materiā. Seq̄tur etiā ex dictis q̄ nō ē p̄mittendū
 q̄ q̄libet vendat suas possessiones sine necessitate. Aut
 etiā sine debitis cōsultatib⁹ etiā p̄p̄inquis aut vicis
 nis. Et hoc seq̄tur minoratio ciuitatis z patrie. z quo
 dā depopulatio villaz. Nā villa reddit minor p̄b
 q̄ vn⁹ h̄z plures domos z possessiones. Un̄ Elaias p̄
 pheta talib⁹ maledictū dicens. Ve q̄ coniungitis domū
 ad domū. z agrū agro copulatis vsqz ad terminum loci
 num q̄s habitabitis soli vos in medio terre. Et iō incon
 ueniens videt̄ q̄ p̄ncps p̄mittat aliq̄d vendere tot red
 ditus sup̄ domū vel agrū. sicut ad experientia videt̄.
 Quod qz parissus p̄missum est erigūt om̄i die plures

verfoziz

domus. ⁊ ruunt quasi oēs labente tpe nisi domin⁹ pui
deat. Silr etiā hoc est incōueniens. p disciplina iuuentū
q̄b parētes relinquunt plures dom⁹ aut possessiones.
Eidem⁹ em̄ q̄ plures vēdunt aut redditus etiā ipas
possessiones vt ludant ad tabulas. Et em̄ etiā efficiū
tur intēperati ⁊ oīno indisciplinati. q̄nō debet pmittere
legislatores in ciuitate bñ recta. Vñ ⁊ solon statuit (vt
recitat phs) q̄ nulli liceret possessiones vendere nisi suf
ficienter ostenderit aliq̄d magnū infortunū. Et hoc vt
antique fortes. i. hereditates seruarent illeſe. Et ita pz
q̄ decz pñcipes ⁊ rectores ciuitatis circa talia maxime
attēdere ⁊ p̄hibere fortis. Et sic pz responsio ad q̄sitū.

Ad rōnes añ oppositiū

Ad pma dz. qd quis ex lege fellce forte aliqd bonu con
tingeret. plura tm mala poti⁹ inde euenirent. id nō ē vti
lis. Et filr ddm ē ad pfirmatōem. Ad scda dz. qd q
uis ius nō distribuit vni plus q̄ alteri hanc possessionē
vl' illā. tm de iure positio prius sunt possessiones. ⁊ iur
nature psonat qd dignior et altior in ciuitate plus de his
possideat. iuxta illud Bozarij Paruius parua decēt. de
benf ardua magnis. Id est paruioies debent le exers
cere in puiis et magni debēt se fferre ad magna

Spodam? at eurifontis millicias q̄ et
ciuitatū diuisione inuenit : et suburbia
incidit. Fact? circa aliā vitam magis supfluous
ppter honoris amorē sic vt videat̄ q̄busdā viue
re curiosius capilloz multitudinem ⁊ come. Ad/
huc at̄ vestitus vilis q̄dā sz calidi non in hyeme
solū. sz circa estiuā tempora. Rōcinatiuus aut̄ ⁊
circa totā naturā esse volens p̄mus nō politice
viuentiū conat? est aliqua de policia dicere op
tima. Construxit aut̄ ciuitatē multitudinem q̄dez
decem miliū viroz. in tres at̄ ptes diuisam. se/
cūt em̄ vnā q̄dē ptem artifices. vnā at̄ agricolas
Tercia at̄ ppugnans et arma hñs. Diuidebat
at̄ in tres ptes regionē. hanc q̄dē sacrā. hanc q̄/
dem publicā. hanc at̄ ppriā. Vñ q̄dem reputa
ta faciant ad deos sacram. a quibz aut̄ ppugnā
tes viuant cōmunem. agricolaz aut̄ ppriā Pu
tat aut̄ ⁊ species legum esse tres solum. de quibz
em̄ disceptatōnes fiunt. tria hec esse numero in
iuriā. nocumentum. mortem. legem aut̄ statuit
et pretorū vnum principale. ad quod oēs re
duci oportet causas. que non bene iudicate esse
notentur. Hoc aut̄ pstruxit ex quibusdā senibz

electis. Iudicia em̄ in p̄torijs non per sententie
collatōem putabat oportere. Sed fieri fere vnū
quēq; pugillarem in qua scribatur. si cōtemnet
simpliciter. Si aut̄ absoluat̄ simpliciter. va/
cuis. Si aut̄ hoc q̄dem hoc aut̄ non determi/
nare. Hunc em̄ nō putabit lege statutū eē bene
cogere em̄ deierare hic vel hic disceptantes Ad
huc aut̄ legem posuit in venientib; aliquid cui
tati expediens. quatenus adipiscat̄ honorem
et pueris eorū qui in bello moriunt̄. De publico
fieri cibum tanq̄ nondū apud alios lege statu/
tum. est aut̄ et athenis ista lex nunc et in alteris
ciuitatibus. Principes aut̄ a populo digi om̄es
populū aut̄ faciebat tres partes ciuitatis. Ele/
ctos aut̄ curare de om̄ibus p̄grinis et orpha/
nis. Plurima q̄dem ergo et que maxime verbo
yppodamī digna ordinatōnis hec sunt. Dubi/
tabit aut̄ vtiq; aliquis p̄mum q̄dem circa dini/
sionem multitudinis ciuiū. Artifices em̄ et agri/
cole et arma habentes cōmunicant policia. om̄
nes agricole q̄dem non habentes arma. artifi/
ces aut̄ neq; terram neq; arma. quare fiunt fere
serui arma possidentū. Participare q̄dem ergo
om̄ibus honorib; impossibile. necesse em̄ ex ar/
ma habentib; constitui et duces exercitus et ci/
uium rectores et p̄ncipalissimos p̄ncipatus. vt
est dicere non p̄ticipantes aut policia. quō po/
ssibile est amicabiliter se habere ad policia. Sz
oportet et meliores esse arma possidētes amba/
bus partibus. hoc est aut̄ non facile nō multos
existentes. Si aut̄ hoc erit quid oportet alios
participare policia et dominos esse constitutō
nis p̄ncipum. Adhuc etiam agricole quid vtile
ciuitati. artifices quidem enim necessariū esse.
om̄is enim indiget ciuitas artificib;. et possunt
p̄cedere quēadmodū et in alijs ciuitatib; ab ar/
te. Agricole aut̄ acquirentes quidem arma po/
ssidentib; cibum. rationabiliter vtiq; essent ali/

qua pars ciuitatis. nunc aut̄ propriam habent
et hanc propriam colent Adhuc aut̄ cōmunem
a qua ppugnantes habebunt cibum. Si q̄dem
ip̄i colent. non vtiq; erit pugnans alterū et agri/
colens. vult enim legislator alterum esse. Si au/
tem alteri quidem erunt ab his qui ppriam co/
lunt et bellantibus. Quarta iterum ps erit hec
ciuitatis nullo participans. sed aliena a policia
Atuero si quis eosdem ponat. eos qui proprias
et qui cōmunem colant. tunc multitudo defici/
ens erit fructuum. ex quibus vnusquisq; mini/
strabat duas domos. et cuius gratia nō statim
ex terra et eisdem sortibus sib; ip̄is cibū sumat et
viris p̄elū exhibebunt. Nec itaq; om̄ia multas
habent turbatōnem. Non enim bene neq; de
iudicio lex habet iudicare dignificans diuiden/
tes. Causa simpliciter scripta et fieri iudicē dis/
cutorum. Hoc aut̄ in disquisitione quidem et
pluribus contingit. colloquuntur em̄ ad inuicē
de iudicio. in p̄torijs aut̄ non est sed contrariū
huius. Legislatorū multi statuunt vt iudices
non colloquant̄ ad inuicem. Deinde quō non
erit plenum p̄turbatōne iudicium cum debere
iudex existimauerit non tantū quantum litigās
hic quidem viginti mnas iudex aut̄ iudicat de/
cem mnas. aut hic quidem plus. hic aut̄ minus
alius autem quinq;. hic autem quatuor Et hoc
itaq; modo palam. quia partientur. hi quidem
om̄ia condemnabunt. hi autem non. Quis er/
go mod⁹ erit disputatōis sentētiarū. ad hoc at
nullus deierare cogit simpliciter ab iudicante
aut̄ si quidem accusatio scripta est iuste. Nō em̄
nihil debere ab iudicante iudicat sed. xx. mnas.
sed id deiurat condēnatus non putans se debe
re. xx. mnas. De eo autem quod inuenientibus
aliquid ciuitati vtile oporteat fieri quendā bono
rem non est securum legem ferre sed boni aspe/
ctus audire solum. habet enim calumnias et

Questiones

motus si eueniat policie. Incidit autem in aliud problema et considerationem alteram. Dubitat enim quidam utrum nocuum aut expediens ciuitatibus amouere patrias leges si sit aliqua alia melior propter quod quidem non facile dicto velociter consentire. Si quidem non expedit amouere. contingit autem inducere quosdam legum solutionem aut policie ut comune bonum. Quonia autem fecimus memoriam modicum amplius de ipso dilatare melius. Habet enim quemadmodum diximus dubitationem. et videtur utique melius esse amouere. In alijs enim scientijs hoc contulit. puta medicinali mota extra paterna et gignastica et totaliter artes omnes et virtutes. Quare quoniam unam harum ponendum etiam politicam. palam quia et circa hanc similiter necessarium habere. Signum autem utique si eri decet aliquis in ipis operibus: antiquas enim leges valde simplices esse et barbaricas. ferrum enim portabant. tunc greci et xpores emebant ab inuicem. Quaecumque autem reliqua antiquiorum sunt alicubi legalium. stulta omnino sunt puta nichomi circa homicidia lex est. Si multitudo quedam testium astiterit persequens homicidam quis suorum cognatorum. cum esse homicidij fugientem. querunt autem totaliter non quod a patribus. sed quod bonum omnino. Verisimileque psalmos siue terrigene erant siue ex corruptione quadam saluati sunt. Similiter esse et contingentes et insensatos. quemadmodum dicitur de terrigenis. Quare inconueniens manere in horum dogmatibus. Adhuc autem neque scripturas si immobiles melius. si cut enim et circa alias artes. et circa politicum ordinem. impossibile diligenter omnia scripta esse. Uniuersaliter esse enim necessarium scribere. actus enim de particularibus sunt. Ex his quidem ergo videtur quod amouende et quedam et quandoque

versoris

legum sunt. Alio autem modo considerantibus. verendum utique videtur esse multum. Cum enim quod quidem melius modicum assuescere autem facile soluere leges prauum. Manifestum quod sinendum quedam peccata et legislatoribus et principibus. Non enim tantum proderit quod mutauerit quantum nocebit principibus rebellare assuescentes. Vndat quoque exemplum quod ab artibus. non enim simile mouere artem et legem. lex enim robur multum habet ad persuaderi preter consuetudinem. non autem hoc fit nisi per temporis multitudinem itaque facile mutari ex existantibus legibus ad alteras leges novas facere est debilem legis virtutem. Adhuc autem si mutande utrum omnes et in politica omnia aut omni non. et utrum quocumque aut quibuscumque. Hec enim habent magnam differentiam. propter quod nunc quidem dimittamus hanc considerationem. aliorum enim est temporum.

Ea autem que lacedemoniorum politica fere autem et de alijs politicis due sunt considerationes. Una quidem siquid bene aut non bene ad virtutis ordinem lege statutum est. Altera autem si quid ad suppositionem et modum contrarie prepositis ipis policie. Quod quidem ergo oportet future boni politice viuere necessarios existere scolam preffum est. quo autem modo existere non facile accipere. Tessalorum enim inopes molesti fuerunt multotiens tessalis. silr autem lakosibus serui cum enim insidiantes in infortunijs perseuerent. circa cretenses autem nihil unquam tale accidit. Causa autem forte vicinas ciuitates quasi pugnantes ad inuicem. neque unam copugnantem distantibus propter non expedire etiam ipis possidentibus predia circa domos lakosensibus aut vicini inimici omnes erant. Argij et messenij et archades. quoniam et a tessalis a principio discedebat propter bellare

ad huc cū achaicis vicinis ⁊ perebijs ⁊ magne
libo. Videt autē ⁊ si nihil alterū fm q̄ cure q̄des
operosum eē quo opteat ad istos colloq̄ modo
Remisse q̄dem em̄ iniuriā ⁊ equalibz digni
ficāt seip̄os dñis ⁊ male ferēdo viuētes insidiā
tur ⁊ odiūt. Palam ḡ q̄ nō ex inuenientibz op
rimū modū q̄bus hoc accidit circa seruitutem
Adhuc autē ad mulieres remissio. ⁊ ad electōez
policie nociua. ⁊ ad felicitatē ciuitatis Quēad
modū em̄ domus ps vir ⁊ mulier. palā quia ⁊
ciuitatē ppe ei q̄d est in duo diuidi optet puta
re. vt ad viroz multitudinē ⁊ muliez itaqz in q̄
buscunqz policijs prauē hz q̄d circa mulieres
mediū ciuitatis optet putare eē inordinatū le/
ge Nō q̄dē igit accidit. totā em̄ ciuitatē legisla
tor eē volēs pseueratiuā: fm viros q̄dem talis
est. in mulieribz autē neglexit. viuūt em̄ volup
tuose ad omnē incontinentiā ⁊ deliciose. Itaqz ne
cessariū in tali policia honorari diuitias Ali
terqz ⁊ si existāt a mulieribz p̄tinētes. quemad
modū multa militariū ⁊ bellicoz geneꝝ vel in
signiū. vel etiā si q̄dem alteri honorauerūt eū q̄
ad masculos coitū. Videtur em̄ q̄ fabulose lo
quutus est p̄mus. non irrōnabiliter p̄iunxisse
martē ad venerē. aut em̄ ad eaz q̄ ad masculoz
collocationē. aut ad eā q̄ ad muliez vidēt in
biantes oēs tales. Propter q̄d apud latbosen
ses hoc extitit: ⁊ multa dispensabant a mulieri
bus in p̄ncipatu ip̄oz. q̄uis quid differt mu
lieres p̄ncipari aut p̄ncipes sub mulieribz re
gi. idē em̄ accidit. Utili autē ex̄ite audacia ad
nihil circulariū nisi ad bellū. maxie nociue etiā
ad hoc q̄ latbocenſiū erāt. oñderūt autē in eo qui
thebeoz p̄gressu vtilēs q̄dē em̄ nihil erāt. quē
admodū in alijs ciuitatibz Tumulū at̄ exhibe
bāt plus q̄ inimici. A p̄ncipio q̄dē ḡ videt ac
cidisse latbocenſibz rōnabiliter muliez remissio.
Extra domū em̄ p̄pt militias pegrinabāt mul

to tpe pugnātes ad agros bellū. ⁊ rursū ad ar
chades ⁊ melanios. vacātes at̄ exhibebāt legi
latoꝝ p̄paratos factos p̄pter militare vitā. mul
tas em̄ hz ptes virtutis Mulieres at̄ autē q̄dē
conatū fuisse ligurgū ducere ad leges: vt at̄ re
sistebāt discedere rursū. Lac at̄ ḡ sunt hefacto
rū. q̄re palā qz ⁊ veniā optz bñi peccati. s; nos
nō hoc p̄sideram⁹ cui opteat veniā habere aut
nō habere. s; de eo q̄ recte ⁊ nō recte Que autē
circa mulieres hñtia nō bñ sicut dcm̄ est ⁊ p̄us
nō solū indecentiā q̄ndā facere policie ipsi⁹ fm
se. s; addere aliqd ad amorē pecunie Postea em̄
q̄ nūc dicta sunt eos qui circa irregularitatem
possessiōis increpabit vtiqz aliqz. his q̄des em̄
ip̄oz accidit possidere multā valde substantias
his autē q̄dē oīno modicā. p̄pter q̄d ad paucos
venit regio. Hoc autē etiā p̄ leges ordinatū est
prauē emere q̄dem em̄ aut viderē ciuē nō posse
fecit lex. nō bonū recte faciēs. Dare autē ⁊ dere
linq̄re ptatē dedit volentibz. q̄uis idē accidere
necessariū illo mō ⁊ isto. Sunt autē muliez fere
omnis regionis quinqz partiū. due heredibus
multis factis. ⁊ p̄pter dotes dare magnas q̄s
uis melius nullam aut modicā aut mensuratā
institutā esse. Nūc autē licet dare hereditarias
cuiqz voluerit. ⁊ si moritur non disponens
quem vtiqz derelinquat heredem. iste cuiqz
voluerit dat. Ergo cum possit regio mille equi
tes nutrire ⁊ quingētos. viros ad arma trigin
ta milia. neqz mille multitudine erant Factum
est autem p̄ opera ip̄oz manifestū. quia prauē
ip̄is habebant que circa institutionem banc.
Nullas em̄ plagā ptulit ciuitas. sed perijt prop
ter hominū paucitatē. Dicunt autē q̄ sub p̄ori
bus regibz trañciebāt policiā. vt tūc non fieret
hoīm paucitas bellantibz multo tpe. Et aiunt
fuisse aliquando sparciati decem milia. Atta
mē siue vera sint ista siue nō. meli⁹ p̄ possessio
E iij.

Questiones

nem regulatā replere viris ciuitatē. Contra rā
aūt z q̄ circa filioꝝ p̄creationē lex ad hāc direc
tionē. Volēs em̄ legislator vt plures sint spar
ciani p̄uocat ciues q̄ plures faciāt pueros. Est
aūt ip̄is lex. eū q̄ genuerit tres filios afuron eē
eū aūt q̄ q̄tuor sine vectigali oīm. q̄uis mani
festū q̄ multis factis regiōe at sic diuisa. nccā/
rū multos fieri paupes. Atuero z q̄ circa efo
riā p̄auale bñt. p̄ncipatus em̄ dñs maximoꝝ
ip̄ius q̄dem est. fiunt aūt ex p̄plo oēs vt z mul
totiēs incidāt hoies valde paupes in locuz p̄n
cipū. q̄ p̄pter pecuniā venales erāt. Q̄nderāt at
multotiēs z p̄us: z nūc aūt in andrūis Corrup
ti em̄ argēto q̄dē q̄ntū in ip̄is totā ciuitatē p̄di
derūt. Et p̄pter p̄ncipatū esse valde magnū. z
ed̄tyzāniū regere populū seip̄os cogebāt reges
vt z sic sūl ledat̄ policia Demoscracia em̄ ex ari
stocracia accidebat: p̄tinet q̄dē q̄ policia p̄nci
patus hic. Quiescit em̄ p̄pls eo q̄ p̄ticipet ma
ximo p̄ncipatu. Itaq̄ siue p̄pter legislatoꝝ si
ue p̄pter fortunā hoc euenit vtilit̄ h̄z rebz Op̄
em̄ policia saluandā oēs velle p̄tes ciuitatis eē
et p̄manere has. reges q̄dē q̄ p̄pter honore ip̄o
rū sic bñt. Kalikagati aūt p̄pter gerusiam. P̄e
miū em̄ p̄ncipatus iste p̄tinitis est. p̄pls aūt p̄
ter eforiā. cōstituit em̄ ex oibz. Sed eligibilem
optebat p̄ncipatū esse hūc ex oibz q̄dem. nō at
isto mō quo nūc puerilis em̄ est valde. Adhuc
aūt z iudicioꝝ magnoꝝ sunt dñi ex̄ntes q̄cūq̄
Est q̄dem nō s̄m p̄p̄riā sententiā melius iudi
care. sed s̄m l̄as z leges. Est at z dicta eforoz
nō p̄sona volūtati ciuitatis. hec q̄dē eī remissa
valde est In alijs aūt magis excedit ad duruz.
nō vt possint p̄seuerare. sed latēter legē trāsgre
diētes fruant̄ corp̄alibz delectatōibz Habēt at
et q̄ circa senioꝝ p̄ncipatū nō bñ ip̄is ep̄ieskesi
em̄ ex̄ntibz erudit̄is sufficient̄ ad andragachia
forsitan dicet vtiq̄ aliq̄s expedire ciuitati. q̄s

versoris

nis p̄ vitā dños esse iudicioꝝ magnoꝝ formi
dabile sit. Est em̄ quēadmodū z corp̄is z men
tis senectus mō at isto eruditus vt et legislator
ipse diffidat vt nō bonis viris nō securū. Vi
dent at z velle videri datui. z inutilit̄ tribuētes
multa p̄muniū q̄ p̄ticipes isti p̄ncipatus fue
rint. p̄pter q̄d meli⁹ est ip̄os nō sine correctōe eē
nūc sunt aūt Videbit̄ aūt vtiq̄ eforoz p̄ncipa
tus oēs corrigere principatus. hic autē eforie
magnū valde donū. et mō nō hoc dñis optere
dare correctōes. Adhuc aūt z electōes quā fa
ciūt senioꝝ s̄m iudiciū ē puerilis: z ip̄m petere
q̄ p̄ncipatu dignificabit̄ nō rē h̄z Optet em̄ z
volētē z nō volentē p̄ncipari q̄ dign⁹ est p̄nci
patu. Hūc aūt q̄d z circa aliā policia legislatoꝝ
videt̄ faciēs amatores em̄ bonoris p̄stituens
ciues. hic vsus est ad electiōē senuz. q̄ nullus
vtiq̄ p̄ncipari q̄ret nō amator bonoris ex̄stēs
q̄uis iniusticiaꝝ volūtariaꝝ plurima accidant
fere p̄pter amorē bonoz z amorē pecuniaꝝ ho
minibz. De regno at si q̄dē meli⁹ est ex̄stere: ciui
tatibz aūt nō melius alius sit s̄mo. sed z si me
lius nō sicut nūc. sed p̄ ip̄ius vitā vnūquēq̄ iu
dicare regū. q̄d aūt legislatoꝝ neq̄ ip̄e putat pos
se facere kaluskagatos manifestuz. Diffidit em̄
vt nō ex̄ntibz sufficiēter bonis viris. p̄pter q̄d
q̄dem emittēbāt s̄l legatos inimicos. z salutē
putabat ciuitati eē diffidere reges. Nō bñ aūt
neq̄ circa p̄uinia vocata lege statutū est ab eo
q̄ instituit primū Optebat em̄ de cōi magis eē
synodum. quēadmodū in chreta apud lacede
monas aūt optet ferre etiā valde paup̄ibz qui
busdā ex̄stentibz. z hec p̄sumptio nō potentū
expendere. Quare accidit p̄trariū legislatoꝝ
voluntati. vult q̄dem em̄ demoscraticū esse p̄e
parationē p̄uinioꝝ. sit aūt minime demoscrati
cū sic lege statutū. p̄ncipari q̄dem em̄ nō facile
valde pauperibz. Determinatio aūt policie ista

est ipsis patria nō potentē hoc tributū ferrē nō
pncipare ipsa. Ea autē q̄ circa nauigij pncipes
legē ⁊ alteri q̄dē increpauerūt recte increpātes
Seditōis em̄ sit cā sub regibz militariibz sem/
piternis. nanarchia fere alterū regnum. Et hic
autē suppositionē legislatoris increpabit vtiqz
aliqs q̄dē ⁊ plato in legibz increpauit. ad
partē em̄ virtutis oīs ordinatio legū est. s. belli
cam. hec em̄ vtilis ad dñari. igit̄ saluabant q̄/
dam bellātes. peribāt autē pncipātes ppter ne/
scire vacare neqz ad virtutē exercitari nulla ex/
ercitatioe altera pncipaliori q̄ bellica. hoc autē
peccatū non modicū. putāt em̄ fieri bona q̄ cir
ca res bellicas p virtutē magis q̄ p miliciā. ⁊
hoc q̄dem bñ. q̄d tñ hoc meliore virtute suspi
cant nō bñ. Praue autē hz ⁊ circa cōes pecuni/
as sparciatis. neqz em̄ in cōi ciuitatis est nihil
bella magna coactis plari. inferūtqz male. eo
em̄ q̄ sparciatoz est plurima terra non reqrunt
ab inuicē illatōes. Accidit autē ptrariū legisla
tori. qm̄ expediebat. ciuitatē q̄dē em̄ fecit sine
pecunijs. ydeotas at̄ amatores pecuniāz. de
lacedemonioz q̄dē ḡ policia in tantū dictū sit.
hec em̄ sunt q̄ maxime vtiqz q̄s increpabit.

Retensū q̄dem autē policia prima q̄dez
est huic. hz autē modica q̄dē nō deterius.
plurimū autē min⁹ plane. Etem̄ videt̄ ⁊ dī q̄dē
in plurimis imitari creticā policia q̄ lacedemo
nioz plurima autē antiqz minus dearticulata
sunt iunioribz. a iūt em̄ liturgū qm̄ pcuratiōem
charilli regis derelinquēs pegrinatus est plu
rimo tpe pueratū ēē circa cretā ppter cognatō
nē Domestici em̄ cretēses lacedemonibz erant.
susceperūt autē (q̄ ad familiaritatē venerāt) insti
tutionē legū exātē in tūc habitantibz ppter q̄d
et nūc incole eodem mō vtunt̄ ipis vt instituit
Dinas p̄mus ordinē legū. Videt̄ autē insula
et ad pncipatū grecoz apta ēē. ⁊ poni bñ toti

em̄ supponit̄ mari fere grecis collocatis circa
mare oibz. distat q̄dē em̄ a polopo insula modē
cū p̄sus aliā aut ab eo loco q̄ circa creopium ⁊
arodo. ppter q̄d ⁊ Dinas pncipatū obtinuit
maris. ⁊ insulas has q̄dē vi subegit. has at̄ ha
bitari fecit. finaliter at̄ apposit⁹ sicilie vitā p̄sup
sitibi circa caminū. Hz autē p̄portionabiliter cre
tensū institutio ad lacedemonicā. agriculture
em̄ opus faciūt bis q̄dē sui cretēsi bz aut incole
et p̄uuiā apud ambos sunt ⁊ antiq̄tus voca
bant lacedemones nō felicia s̄z andrea quēad/
modū cretēses. ex quo ⁊ manifestū qz inde v̄it
Adbuc autē policie ordo efroz q̄dē em̄ eandē
hūt potētia bis q̄ in creta vocāt kosmoi. Verū
em̄ efroz q̄dē qn̄ qn̄ūero kosmoi at̄ decē sunt se
niores senioribz q̄s vocāt cretēses boulni eq̄les
regnū aut p̄mo q̄dē fuit. Deinde dissoluerūt cre
tēses ⁊ ducatū kosmoi eū q̄ ad bellū hūt. ecclia
autē p̄cipāt oēs. dñā aut nullius est nisi p̄sentē
endi ea q̄ vident̄ senioribz ⁊ kosmois. Que q̄dē
ergo p̄uuior hūt melius cretensibz q̄ in lacede
monibz. In lacedemōia q̄dē em̄ f̄z caput vnus
quisqz infert p̄stitutū. Si autē non p̄cipare leg
phibet policia quēadmodū dcm̄ est et p̄us. in
creta autē cōis ab oibz em̄ natis fructibz ⁊ pe
coribz ex publicis ⁊ oblatōibz quas ferunt in
cole cōstituta est ps. hec q̄dem ad deos ⁊ cōia
sacrificia. hec autē ad cōiuiā vt ⁊ de cōi nutriā
tur om̄es. ⁊ mulieres. ⁊ pueri. ⁊ viri ad modi
cum aut cibum. vt proficū multa philosopha
tus est legislatori. ⁊ ad disingationē mulierū vt
non multos pueros faciant. eam que ad mas
culos facit collocutionem de quasi prae aut
non prae aliud erit considerandi tempus. Ex
at̄ q̄ circa conuiuiā melius ordinata sunt cre
tensibus q̄ lacedemonibus manifestum. Que
autem circa kosmos ad huc deterius q̄ que
efroz. quod q̄dem em̄ habet malum efroz.

Questiones

principatus existit et his sunt enim quicunque Quod autem ibi expedit ad policiam hic non est. Ibi quidem enim propter electionem ex omnibus esse participantem populum maxime principatus vult manere policiam. Hic autem non ex omnibus eligunt kosmos, sed ex quibusdam senibus et omnes ex quibusdam si fuerint kosmi. De quibus eosdemque dicit aliquis fmones et his qui in lacedemonia sunt. Quod enim sine correctione et quod per vitam maior est senectus dignitate ipsorum, et non secundum litteras principari, sed antognomonas insecurum. Quiescere autem non participantem populum nullum signum eius quod est ordinata esse bene, neque enim suppletionis aliquis kosmois sicut eforis. Longe enim peregrinant in insula differendum. Quoniam autem faciunt peccati huiusmodi medicinam, inconueniens et non politica, sed opprobriosa. Multoties enim eiciunt conuenientes qui dem kosmos aut principatum ipsorum aut ydeotaz, licet autem et intermedie kosmois abnegare principatum, hec utique omnia melius fieri secundum legem, quam secundum hominum voluntatem, non enim securus canon. Quoniam autem pessimum id quod a kosmie quam constituit frequenter, cum non sententias velint dare potestates. Erit et palam quod hoc aliquid policie institutio, sed non policia est, sed potestatus magis. Consueverunt autem assumptes populum et amicos monarchiam facere et seditiones mouere et pugnare ad inuicem, eadem quod differt quod tale aut post quoddam tempus non iam ciuitatem esse tale, sed solui politicam conditionem. Est autem valde periculosa sic huiusmodi ciuitas volentibus inuadere et potentibus, sed quemadmodum demum est saluam propter locum, expulsionem enim quod longe fecit, propter quod et quod incolarum manet cretensibus, ministri autem recedunt frequenter, neque enim extrinseco principatu participant cretenses nupquam bellum peregrinum transiit ad insulas quod fecit manifestam infirmitatem earum qui ibi legum. De hac quidem ergo policia tantum nobis deum sit. Oritur autem videntur et calcedoni bene et in multis habundantius ad alios, maxime autem

versoris

quedam propinqua lacedemonibus. Hec enim policie tres ad inuicem propinque aliquiter sunt, et ab alijs multis differunt, que cretensium, et lacedemonica et tertia ab his qui calcedemoniorum, et multa institutorum se habent apud ipsos bene, signum autem policie coordinate populum habentem permanere in institutione policie, et neque seditionem quod dignum dici fieri neque tyrannum. Habet autem similia lacedemonum policie conuenia quidem societatum filiois cum autem quod centum et quattuor principatum eforis, verumtamen non deterius, hi quidem enim ex contingentibus sunt ad hunc autem eligunt principatum virtuosum, reges autem et gerusiam proportionata his que ibi regibus et senibus. Et melius autem reges neque per se esse genus neque hoc quod contingens, sed que differens ex his eligibiles magis quam secundum etatem, magnum enim domini constituti si viles fuerint multum ledunt et leserunt iam ciuitatem calcedomorum, plurima autem quidem ergo increpatorum utique propter transgressionem communia existunt entia omnibus dictis policijs. Eorum autem que ad suppositionem aristocracie et policie, et hec quidem ad demum declinant magis, hec autem ad oblicharchiam, eius quidem enim quod est hoc quidem adducere, hoc autem non adducere ad populum reges domini cum senioribus, si persenserint omnes, si autem non, et horum populus, quicunque autem intulerunt non audire solum attribuunt populo qui statuit principibus, sed domini de iudicando sunt et volendo illatis tradicere, sed quod quidem in alijs policijs non est. Penarchias autem domos existentes multorum et magnorum ab ipsis eligibiles esse. Et enim qui centum hos eligere maximum principatum, adhuc autem hos ampliori principatu tempe alijs, et enim preteriti principantur et futuri oblicharchici, quod autem sine preicio et non sortiales aristocraticum ponendum, et si quod tale alterum et finis a principibus iudicari omnes, et non alios ab alijs quemadmodum in lacedemonia, Transgreditur autem ari-

Secūdi politicoꝝ

Folio xxix

stocratie institutio calcedemoy maxime ad ob
 licharchiā fm quēdā intellectū vt videt multis
 nō em̄ solū virtuosum sed z diuitē putāt opte/
 re eligi pncipē. Impossibile em̄ egentē bñ pn/
 cipari z vacare: si qdē igit̄ z eligere diuitē obli/
 charchicū. fm virtutē aut aristocraticū. Iste q̄
 dē vtiq; erit ordo tercius fm quē qdē ordinata
 sunt z apud calcedonas q̄ circa policiā Eligūt
 em̄ ad dno becrepientes z maxie maximos
 reges z duces exercitū? Optet aut̄ putare pec/
 catū legislatores esse trāsgressionē hāc aristo/
 cratie. a pncipio em̄ hec videre est necēariūssimo
 rū q̄liter optimi possint vacare z nihil debone
 stari. nō solū pncipes. s; neq; singulariter viuē
 tes. Si aut̄ optet aspiceret ad habūdandā gra
 tia vacatōis. prauū maximos pncipatuū vena
 les eē. regnū sc; z ducatus exercitus. lex em̄ ista
 diuitias facit p̄ciosas magis virtute z ciuitatē
 totā amatiuā pecuniaz. Qd̄cunq; at̄ existimat
 p̄ciosum eē quod pncipale necesse z aliaz poli
 ciaz opiniōne asse q̄ his. Ubi at̄ nō maxie vir/
 tus honorať hāc policiāz nō est possibile firmie
 fm p̄tutē pncipari. Rōnabile aut̄ assuescere lu
 crari hic emētes q̄ntū expēderint pncipenť In
 cōueniēs qdē em̄ si paup qdē exis epieikes aut̄
 volet lucrari. deterior at̄ vtiq; nō volet cū expē
 derit: ppter qd̄ optet eos q̄ pnt aristocratizare
 hos pncipari Digni? aut̄ si z pferret penuriam
 epieikoy legislatoz. s; z pncipantiū curaret de
 vacatōe. Prauū at̄ vtiq; videbit̄ esse z ples pn
 cipatus eundē pncipat: qd̄ qdē acceptat apud
 calcedomos. vnū em̄ opus ab vno optime pfi
 cit. Optet aut̄ q̄liter fiat hoc videre legislatozē
 et nō p̄ficere eundē fistulare z coria incidere. q̄/
 revbi nō parua ciuitas magis politicū est p̄leo
 pticipare pncipatib; z magis democaticum
 cōmuni? em̄ (sicut dixim?) z pulerius vnūq;
 q; p̄ficiť ab eisde z velocius. Palā at̄ hoc in be

cillis z in nauticis. in his em̄ ambob; p oēs vt
 est dicere extēdit pncipari z subijci. Oblichar
 chica aut̄ exite policiā optie effugiunt seditōez
 semp z aliquā populi p̄tē emittentes sup ciuita
 tes. hic em̄ sanāt z faciūt mansuaz policiā. sed
 hoc est fortune opus. optet at̄ nūc inseditiona/
 les esse ppter legislatozē. Nūc aut̄ si infortunū
 aliq; eueniat z multitudo abcesserit subiecto
 rum nullū est remediū q̄tis p leges. De lacede/
 monioz qdē igit̄ z policiā z cretensiū z calcedo
 moy (q̄ merito acceptant) hoc habet modo

Orum aut̄ q̄ p̄nuncianerūt de policiā q̄/
 dā qdem nō cōicanerunt actionib; politi
 cis nullis. sed pseuerauerunt singulari vita vi
 nentes. De q̄bus (si quid fmone dignū) dictū
 est fere de om̄ibus. Quidā aut̄ legislatores fue
 runt. bi qdem p̄p̄iis ciuitatib; bi aut̄ z q̄bus
 dam extraneoꝝ politice p̄uersati ipi. z hoz qdē
 bi fuerūt p̄ditores legū. bi aut̄ z policie. puta l;
 gurgus z Solon Iste em̄ z leges z policias in
 stituerūt. De ea qdem ergo q̄ lacedemonioꝝ di
 ctum est. Solonem aut̄ aliq̄ qdem putāt fuisse
 legislatozē studiosum. oblicharchiaz em̄ dissol
 uisse valde intemperatā existentē z seruientem
 populū liberaſse. z democraſciā patriā instituiſ
 se miſcuiffeq; bñ policiā fuisse. Qd̄ qdē igit̄ in
 ariopago p̄siliū oblicharchicū. qd̄ at̄ pncipat?
 eligibiles aristocraticū p̄toziū aut demoticum
 Videť at̄ solon illa qdē ex̄tia p̄us nō dissol
 uisse p̄siliū. s; z pncipatuū electionē pplm at̄ in
 stituiffe p̄tozia faciēs ex oib; ppter qd̄ z qdā ac
 cusant ipm. soluere em̄ alterā cū fecerit p̄toziūz
 dñm oim. cū sit sortiale Lū em̄ b̄ inualuit sicut
 tyrāno pplō largiētes policiā in eā q̄ nūc demo
 crasciā instituti sunt. z id qdem quod in ariopa
 go consiliū et enialtes prohibuit et periclees. et
 hoc itaq; modo vnusquisq; rectorum populū
 augens p̄duxit in eaz que nunc democraſciā

Videtur em hoc nō fm solonis voluntatē factum fuisse. sed magis ab accidēte. Namarchie em populus tempe medoz congregatus tam astute cōcepit. et rectores populus accepit prauos pro politice conuersantibus pro epieikes.

Queritur. Vtruz lex hu

mana (qñ aliqd melius occurrit) sit mutanda. Arguit q sic. nā leges humane sunt ordinate ad inuicē p rōez hu manā sicut et alie artes. s; in alijs artib; mutat id qd pū tenebat si aliqd melius occurrat. sicut pz in medicinis et in alijs artib;. qñ idē est faciendū in lege humana. Un ex his q pterita sunt possumus videre de futuris. iuxta illud oracj. Preteritū rō scire futura facit. sed nisi leges humane mutare fuissent supuenientib; meliorib;. multa inōueniētia sequeant. eo q leges antiquę inueniūt multas ruditates cōtinere. q sequitur q leges sunt mutande qñtenscūq; aliqd melius occurrat statuendū. In oppositū est pbs disputans ptra ypodamū. habet etiā in decreto. xij. dist. q rīdīcū lū est et satis abhominabile et dedecus vt traditōes (qñ antiq; a scis patrib; suscepim) infringi patiamur et.

Sciendum primo

Videndū est qd est lex in cōi. et quoz sunt genera legū. Considerandū est q de rōne legis vident ēē qtuor. Prīmū est q lex est qdam regula et mensura actū fm quā in ducit aliqd ad agendū vel ab agēdo retrahit. Un lex a li gando d; q ligat et obligat ad agendū vel ab agēdo re trahit. Regula autē et mensura humanoz actūz est rō q est pncipiū primū humanoz actū. Prīmū q de rōne spūs legis est q sit aliqd ipius rōnis. scz dictamentū ordinatio q dam rōnis. et qz rōnis est ordinare actus humanos ad finē qui est primū pncipiū in agibilib;. vt d; scdo pphicoy. Ip se aut finis est bonū cōe. qz vltimus finis humane vite ē felicitas vt beatitudo. iō scdm (qd est de rōne legis) est q ordinat semp ad bonū cōe sicut ad finē. Un ysidorus qñ/ to etymologiaz d; q lex est p nullo pūato pmodo. sed p cōi vtilitate oim assumpta. Nō autē cuiuslibet hois rō est factua leg; qz vt nup dicebat. lex pmo pūe et pncipalit respicit ordinem ad bonū cōe. modo ordinare aliqd ad bonū cōe nō est cuiuslibet hois priuati. sed est totius mul/ titudis vel alicuius gerētis vicez totius cōitatis. sicut est rex vel pnceps. Ideo terciū (qd pūent legi) est q sit pdis ta vel sacra a tota multitudie vel a psona publica q totius multitudis hz curā. Un d; ysidorus loco pallegrato. et re citat. xij. dist. lex est pstitutio populū euz maiores natū sil cū plebibus aliqd sanxerūt. qā vero lex est regula qdam vt dcm est ipa imponit tunc cū applicat hoibus q fm eam re gulari dñt. nec ante istā applicatōem hz virtutē obligandi et hec applicatio fit p hoc q in noticiāz eoz deducit. qd sit in ipa pmulgatione Ideo quartū (qd est de rōne legis) est pmulgatio. Habet em in decreto. dist. iij. q leges insti/ tuunt cū pmulgan. Un ex his qtuor p colligi definitio legis. Lex est qdam rōnis ordinatio ad bonū cōe ab eo qui curā cōmunitatis hz promulgatio.

Sciendū scdo. q pter legē eternā (que est ipa rō guber nātōis in deo sicut in oim pncipe qñtū ad ppositū sufficit) est triplex lex. scz diuina. humana. et naturalis. De lege di

uina nō est ad ppositū sed tm de duab; alijs. Un lex natu ralis nihil aliud est q qdam picipatio legis eterne in rōs nali creatura. qñ em aliqliter oia picipāt legē eternam inquantū scz ex impphione eius oīa creata eius hñt inclis nationē in ppios actus et fines. qz tm inter cetera creatura rōnal est excellentior. iō quodāmodo spēalius diuine pū dentie subiacet. inqñtū ipa fit diuine. puidētie pnceps sibi/ ipsi et alijs. puidens Un et in ipso pncipat rō eterna p quā habet inclināōem naturālē ad debitiū actū et finē. et talis p ricipatio legis eterne in rationali creatura lex rationalis d; Unde d; psalmista. sacrificate sacrificiū iusticie. quasi qbusdā querētib; que sunt iusticie opa. et dicentib; qñ ostē dit nobis bona subiūgit. signatū est sup nos lumē vultus tui dñe. sicut at lex diuina qdā pcepta pūnet. ita ista lex naturalis. nā sicut ens est pūmū qd cadit in apprehensioē simplr. vt ait Auecna. ita bonū est qd pmo cadit in appie hensionē rōnis pactice que ordinat ad opus. Dñe em agens agit ppter finem q hz rōem boni. et iō pūmū pncipiū in rōne pactice est qd fundat supra rōem boni qd est bonū qd oīa appetūt. Hoc q est primū pncipiū legis na ture q bonū est faciendū et psequendū. et malū vitandū. et sup hoc fundant oīa alia pcepta legis nature. vt scz oīa illa ad q hō hz naturālē inclināōem et q rātō pactice apd pphēdit. vt bona pūneant ad pcepta affirmaria legis na ture. et cōtraria eoz tanq; vitupanda pūneant ad pcepta negatiua. Ex quo pz. q oīes actus virtuosī inqñtū hñt sunt de lege nature. Pz qz ad legē nature pūnet oīe illud ad qd hō inclināt fm suā naturā. Inclinat em ad hoc natu raliter vt agat fm rōem cū sit rōnalis. agere autē fm rōem est agere fm virtutē. dicitur autē vniuscuiusq; rātō pūia vt pūiose agat. Ex dictis pz q lex nature qñtū ad cōiā pū cipa est eadē apud oēs et fm rectitudinem legis. et fm noticiā. sed qñtū ad qdam pūia (q sunt qñ pūlusiones pncipi/ pūoz cōmuniū) nō est eadē apud omnes. vt in plurib; fm rectitudinē. et fm noticiā. sed vt in pauciorib; pū deficeret ppter obliuionē rōnis a passione appetitus sensitiui. vel ppter aliud impedimentū pūculare. Sicut apud germanos olim latrocinū nō reputabāt iniquū. vt d; in libro de bel/ lo gallico. cū tm sit expūse ptra legem nature. sequitur etiam ex pdictis q lex nature est immutabilis.

Sciendū terciō. q lex naturalis pū duplr intelligi mu/ tari. Uno mō p hoc q aliqd ei addat. et sic nihil phibet les gem naturālē mutari. multo plura supra legē naturalem addita sunt ad vite humane vilitatē tā p legē diuināz q; humanā. Alio mō intelligit mutatio legis naturalis per modū subtractōis. vt scz aliqd desinet esse de lege natura/ k qd pū fuit de lege nature. et sic quantū ad pūia pncipia lex nature est oīo immutabilis. quantū autē ad scda pcep ta (q dicimus esse quasdā pūlusiones pūquas pūis pū cipijs) lex naturalis nō imutat qñ vt in plurib; rectuz sit semp qd lex naturalis hz. Potest tm immutari in aliq; pū culari et in pauciorib; ppter aliq; causas speciales impē dientes obseruantia talū pceptoz. vt dcm est. Preter hāc autē legē naturālē opūit aliq; leges humanas ponit ita tui. Nā vt dcm est lex est quoddā dictamē rōnis pactice inuenit autē silis pcellus pactice et speculatiue. vtraz em pcedit ex qbusdā pncipijs ad quasdā pūlusiones. sicut q in rōne speculatiua ex pncipijs indēmōstrabilib; naturalit cognitis. pcedunt pūlusiones diuersaz sciaz. quaz noticiā nō est nobis naturaliter indita sed industria rōnis inuēra ita etiā ex pceptis legis naturalis qñ ex cōibus pncipijs quibusdā naturaliter cognitis necesse est q rātō humana

precedat ad aliq magis picularia disponēda. ⁊ iste pri-
eulares dispōes ad inuicē sunt fm rōem humanā. ⁊ di-
cunt leges humane seruatis alijs conditōibz q paret
ad rōem legis vt dictum est. **Uñ tullius** dr in rethorica
sua q inuicē iurē est a natura pfectū. deinde q in pfectu
dinē ex utilitate venerūt. postea res a natura pfectas et
a pfectudine pbatas legū metus ⁊ religio sanxit. **Or**
qua autoritate patz q omīs lex humanit' posita a lege
naturalī oritur.

Sciendū qro q a lege naturali aliqd pē deriuari du-
pliciter. **Uno** sicut pclusiones ex pncipijs. ⁊ sic nō de-
riuat lex humana a naturali. **Alio** sicut determinatōes
qdā aliquoz cōmuniū. sicut in artibz forme cōes deterē/
minant ad aliqd spēale. ⁊ sic lex humana deriuat a natu-
rali. sicut lex nature hz q ille q peccat puniatur. s; q tali
pena puniat ē determinatio legis nature ⁊ a lege huma-
na positi. **Et** q in humanis aliqd dr iustū eo q ē rectū
fm regulā rōnis (cui' pma regula est lex nature. idē se-
qur q inquantū hz aliqd de iusticia legis nature in tm
hz de natura legē. **Uñ augustinus** in libro de libero arbi-
trio. **Nō** videt ē lex q iusta nō fuerit. **Et** iō si in aliq lex
pueniens. necessaria vtilis manifesta. nullo puata com-
picio. **Sūt** etiā aliq spēales pditiones legis humane ad q
opz inspicere legislatores. s; q lex sit honesta iusta et
possibilis fm naturā ⁊ fm pfectudine patrie. loco tpiqz
pueniens. necessaria vtilis manifesta. nullo puata com-
modo s; cōi utilitate oim pscripta. **Distingunt** aut le-
ges humane fm diuersa de qbz leges ferunt. q etiā iter
dū leges ab autoribz nominant. sicut lex socratis fellee
zē. et apud romanos lex iulia de adulteris zē. **Et** qz
dr iurisperitus iura pstituit opz in his q sepūs accidūt
et nō in his q forte vno casu accidere pnt. iō lex pōnēda
est in cōi. **Nec** pē oia vicia cohibere. qz lex humana im-
ponit multū dūi hoim in q maior ps est hoim nō pfe-
ctoꝝ pte quoz aliq pmitunt q pmitri nō deberēt p/
fectis et pfectis. et iō lege humana nō phibent oia vi-
tia s; solū grauiora a qbz possibile est prem maiore mul-
titudine abstinerē. ⁊ pē pē q sunt in nocuentū alioꝝ
sine quoz phibitōe societates humane pseruari nō p. vt
homicidia furta zē. **Uñ ysidorus** qnto ethimologiarū
et facit sunt leges vt eaz metu humana coerces auda-
cia. tutaqz sit in pbis innocentia. ⁊ in ipis improbis for-
midatōne supplicij refrenetur nocendi facultas zē. his
notatis sequr

Conclusio prima.

Lex humana nō ē oīno imutabil' **Parz** p **Augustinus**
in libro de libero arbitrio. Lex humana qūis iusta sit
cōmutari tñ p ppa iuste p. **Uñ** cū lex humana sit dicta
men recte rōis q dirigunt humani acc'. iō duplici de cā
iuste mutari p. **Una** ex pte rōis. **Alia** ex pte hoim qz
acc' lege regulant. **Ex** pte qdē rōis. qz rō naturalitē
dit de imperfecto ad pfectū. ⁊ iō pmi (q incenderūt inue-
nire aliqd vtile cōitari hoim nō valētes oia ex seipis cō-
siderare) instituerunt qdā imperfecta in multis deficientia
q posteriores mutauerūt instituentes alia q min' defis-
cere pnt a cōi utilitate hoim. **Or** pte pō hoim (qz ac-
tus lege regulant) lex recte mutari p. ppter mutatōem
pditionū hoim. qm fm diuersas dispōes hoim diuersa
hoibz expedit. **Parz** q lex humana nō pē oīno
imutabil' in rebz ac mutabilibz (cuiusmodi sunt acc')

humani nō pē aliqd oīno imutabile pmanens.

Quod cluso scda. lex humana etiā aliqd meli' occur-
rat nō est mutanda **Probat**. nā lex humana in tm recte
mutat in qstū recte p ei' mutatōem cōi utilitati puidet
hz at ipa legis mutatio (qstū de se est) qdā detrimētū
cōis salutis. qz ad obseruatōem legū plurimū valer cō/
suetudo in tm q ea q sunt p cōem pfectudine (etiam si
sint leuioꝝ de se) grauiora reddant. **Uñ** qm mutat lex
diminuit vis pstructiua legis in qstū tollit pfectudine. ⁊
iō nunqz dz mutari lex nisi ex alia pte tm recōpenset cōi
saluti qstū ex illa pte derogat. qd qdē ptingit vel ex hoc
q aliq maxima utilitas ex illo nouo statuto. puenit. v/
ppter aliā necessitatē. vt puta qz lex incōsuetā ē aut ma-
nifestā in qstū pntet. aut ei' obseruatio est pluribz no-
cua. **Uñ** dicūt iurisperiti q in rebz nouis pstituendis
euidens dz esse utilitas vt recedatur ab eo iure qd diu
equū vsum fuit. **Patet** ergo q leges patrie nō sunt mu-
tande p quadā melioratōe. s; p magna utilitate vnes-
cessitate. **Or** q p q legislatoꝝ nō qrit id qd sumpt' et
in se ē bonū. s; id qd subdit' pueniens est statuit. **Or** qz
nō est bñ possibile oia incōuenientia vitare. iō fm illā legē
gem viuendū ē ex cui' obseruatiōe pauca mala eueni-
unt pmutatōes em legē subditi inclinant ad min' obe-
diendū legi ⁊ pncipi' eo q p pfectu dinē erat p modum
nature inclinati ad illā legē. **Nā** pfectudo (vt ait phs)
ē altera natura. ⁊ obtinet vim legis. **Id** dr ysidor' in syno-
nomis. **Uñ** autoritati cedat. panti vsum lex ⁊ ratio
vincat. **Or** p dicit' p q p ypodam' nō recte statuit le-
gem. q sapiēs inueniēs aliqd expedit' ciuitati dz ex h
debitū honorē accipere. qūis illud suplicialiter vsum
appareat bonū. **Est** tñ hoc statuere legi pculosum nā p
hoc sapientes conarentur ad inuenire nouas leges. ⁊ ad
ostendendū leges noui' inuētas ē accōmodas ciuitati
vñ pinue mutarent leges in ciuitate qd ē valde pculo-
sum in ciuitate eo q leges magna efficaciam hnt ex diu-
turnitate tempoz ⁊ pfectudine vt dictū ē. **Et** iō si pti/
nue innouarent leges tollerēt p' ⁊ efficaciam ipaz. qd
ē incōueniēs. **Uñ** de talibz (q nouas leges sine rōe sta-
tuunt amouēdo leges pōres patrie) scriptū ē **Esaiē. iij**
Transgressi sunt leges. mutauerūt ius. dissipauerūt fe-
dus sempiternū. ppter hoc maledictio vacabat terram
Patet ergo quid sit dōm ad quesitum

Dubitatur primo

circa illud qd dr ypodamus. **Uñ** expediat in policia
bñ recta q sit vñu ptoziū siue vna supma curia ad quaz
oēs alie pnt euocari. sicut statuit ipe ypodam' **Pro**
respōsione p'siderādū ē. q inter cetera (q satis subtili in-
uenit ypodam') se intromisit de distincōe iudiciū. di-
cebat em debere ēē duo genera iudicantiū. ⁊ duplex pto-
ziū. vñū scz ordinariū in q cause discutiunt. ⁊ aliud pñ/
cipale ⁊ supremū. ad qd reducerent cause p appellatōes
Uñ volebat (vt narrat phs) debere esse ex senibus
electis et si cause male iudicate fuerint in ptozio or-
dinario senes ibi electi et boni testimonij rectificaret ip-
sas. ⁊ in h ypodam' videt recte sensisse **Nec** em videt
in regno vñ policia ⁊ multum expedies. **Sicut** em in

Questiones

regno ē vna psona simplr supior ⁊ maxime autoritatis scz ipe rex. sic pportionabilr dz ēē vni iudiciū supius p pportionabile autoritati regni. Patet qz vt in pluribz in ptozibz iferioribz multa p ignorantia vlt malicia minus bñ iudicant. qz cū oīa in qstū pēssibile ē debeāt reduci ad eqtate expedit talia corrigere. ⁊ in policia dz fuari iusticia inter quoscūqz hoies. siue sint magni siue parui. qd nō bñ p fieri nisi p iudiciū supmū qd ita se habeat ad iudicia picularia sicut pnceps ad pculares iudices. Un tale ptonū iudiciale magis videt ēē toti? policie qz pncipis vel regis. qz ius teneat autoritate regis. nā iperū in/eroducit p vtilitate cōitatis. Un et si rex vel pnceps veller a subditis aliqd in iustū vsurpare. deberet corrigi vigore illi? iudiciū supmi. Et si dicat ex q illd iudiciū autoritate regia tenet dz ei fauorose obedire. Odm q dz ei negare. tū qz vt dictū ē iudices illi sunt hoies vrtuosi ⁊ qsi pfecti. tū etiā qz tales senes eligunt tā in fauorem regni ⁊ cōitatis qz etiā psonę regis. Nec itez valz si obijciat id qd iurispit? dr. q pnceps legibz solut? ē. ita videt q nō sub dat legi ptonali. Qcedit em q pnceps solut? ē a lege qstū ad vni coactōis legis. Un sup illud psalmi Tibi soli peccaui ⁊c. dr glo. Rex non hz hoīem q sua facta diiudicet. sz qstū ad vni directiū pnceps subit legi pna voluntate. iuxta illd sapiens. Pa rere legē quā ipe tuleris. Et alit? odm ē q illd supmū ptonū in actu iusticie (vbi rex ēēt ps) ē sup regē. Io sub dit q ad h determinatōi ei? qz ius em pnceps sit caput iusticie. tū int ipm ⁊ subditū attendit qd dā iustū ⁊ que dam eqtitas saltē pportōis. q manuteneri dz. puta illd iudiciū sup me curie. Distinctio at istoz ptozoz pso/ nat ei qd habet. Etodi. xvij. vbi dñs loquitur ad moysen dicens. Prouide at de plebe viros pudentes ⁊ timētes deū. in qbz sit pūtas. ⁊ q oderūt auariciam. ⁊ pstitue ex eis tribunos et cēturiones ⁊ qnqgenarios ⁊ decimos. q iudicent populū oī tempe. qdqd. at maius fuerit refe/ rant ad te. ⁊ minora iudicent. Et actuū. xxy. Paulus appellauit ad cesarē a sexto iudice. De mo at iudicādi ēē controuersia inter pñm ⁊ ppodamū. eo q ppodam? dicebat q iudices nō debebāt discutere in publico ptoio voceten? de causis. dicebat em in vtrūqz ptozibz tā in ordinario qz in pncipali debere fieri iudiciū sine copularē iudiciū inter se. ita q tā audita qlibet iudex p se cogitaret ⁊ postea in pugillaribz scriptam adduceret suā sniam. ita q si accusat? ēēt simplr pdenād? simplicē pdenāōem scriberet. Si vero ēēt simplr absolūendus pugillare vacuū phiberet. Estimabat at ppodam?. q q ex q iudices erāt iuramēto astricti vt dicerēt qd senti rent. si cogeren? dicere corā alijs deliterantibz iudici po/ ssent adherere. iō mor? ē ordinare vt qlibet suā scriberet sniam. Sz pñs ipugnat eū vt pñ in textu. eo q iudices possent pferre eque bñ ad inuicē sicut in puato. ⁊ sic dederi? ēēt qz in publico discutere materiā. Silt etiam in aliqbz iudicijs videt expēdiēs ēē vt illi (qz snia tene da ē) collatōem habeāt ad inuicē. Sz siue in publico si/ ue in puato hmoi collatōes fiāt. Ad h q iudices pñ p ferant qtuor requirunt. Prīmū ē autoritas iudicātis. ita q iudiciū nō sit vsurpatū. qd sit cum iudex pcedit sine autoritate sibi cōmissa. nihil ē etiā qd decernit. Scdm prudētia legū. ita q iudiciū nō sit temerariū. nā sine pru dētia legū et cognitōe eaz cause recte discuti nō pnt. eo q lex ē actuū humanoz directiua. ⁊ q dz in psalmo Eni dūmū q iudicant terrā. Un de talibz (q leges ignorāt)

versoris

scriptū ē in Ecclesiastico. Sup collecta iudicijs nō sede bunt. ⁊ testamētū iudiciū nō intelligēt. Terciū (qd req ritur) ē agibiliū expēntia. ita q iudiciū nō sit psumptuo sum siue suspiciōsum. Un em iudices sunt inexplti in ac tibo iudicialibz tūc faciūt iudiciū suspiciōsū qz aliqū ex sola leui et modica suspiciōne vlt psumptione ptingit q aliqū pdenant. Quartū ē rectitudo voluntat. ita q iudiciū nō sit iniquū. Iudex em (vt hz pñs) ē qd dā mes diū iter litigātes. ⁊ ad eū habet recursus sicut ad iustū aiatū. vt habet qnto ethicoz. Io tāqz regula recta non dz declinare p amorē vlt odiū plus ad vñā pñē qz ad aliā qz sic iudiciū nō pcederet ex zelo iusticie sz ex amorē vlt odio. qd ē iniquū. Passiones em iste ⁊ siles interdū pes diunt iudiciū rōis. qz qñs vnusquisqz ē talis finis videt ei deberi. Ob h Salust? in cathalinario dr. Qes ho imines (q de rebz dubijs consultāt) ab odio ira amicicia atqz misericordia vacuos ēē decet. Itē iter qtuor pñciā ra videt ēē necessariū reqsita expēntia agibiliū. qz sic me dicus exp? plus aliqñ pficit qz sciens inexpl? ita etiā ē de iudice qtuor tñ pñciā opz hzē discussores causaz siue in apto voceten? fm. Aristoteli. siue in scripto fm ppodamū. Et pñciā pñ. q opz iudices ēē pñciosos ⁊ fortes. Un Ecclesiastici. ex. habet. Noli velle fieri ius dex nisi valeas pte corrūpere iniquitates. Patz etiā q attēdere debēt iudices vt sit in iudicio pcedat vt fmo/ nes passionales ⁊ puocātes ad passionē puta ad irā et odiū in iudicio phibeāt. Multi em hodie litigātū nō narrant qd factū vlt nō factū. sz puerūt se ad cōmouen diū iudicē ad irā vlt odiū circa aduersarios ⁊ ad benigni tatē ⁊ misericordiā erga seipos. Isti em sermones sunt phibēdi. qz tales fmones pñt obliqre iudicē. quē opz ēē qñ regula rectā in iudicādo. Vex ē tñ q magis debet tolerari fmones puocātes ad miseradiū qz ad pūniēdiū qz iudices (vt dr pñs in pmo rethorice) debēt poti? ēē clemētes qz seueri. Patet q de distinctōe iudiciū ⁊ pto riorz de mō iudicandi. ⁊ de qualitate iudicium.

Ad rōnes añ oppositū

Ad pñā dz. q nō ē sile de arte et de legibz. qz ars hz ef/ ficaciā ex sola rōe. iō inuēta rōe meliori mutat pcedens Sz leges vigore hnt magnū ex pñitudine. iō nō sunt de facili mutade nisi (vt pñs dictū ē) subit euidēs vtili tas vlt necessitas. q casu licet ⁊ iuste pñt mutari in bonū cōitatis. Ad scdm breuiter odm ē q bñ pbat q in terdū sunt mutade sz nō de facili. nec p qñqz meliora/ tione. sz p magna necessitate vel vtilitate. Et ita patz q nō concludunt rōnes sed sunt solubiles

Odm et solon videt necessariā maxime poten tiam attribuere populo scz pncipatos eligere ⁊ corrigere. Neqz em hui? populus exñs dñs ser uus vtiqz ēēt et aduersariū. pncipatus at ex in signibz ⁊ abundantibz instituit oēs. ex qngentis medignis ⁊ iugarijs. et tercio sine vocato eque stri. Quartū at q mercenariū qbz null? pncipa tus attinebat. Legislatores at fuerūt zelotus

locris occurrentibus. et charondas cananeis suis
cuius et alijs calcidie ciuitatibus circa ytaliam et si-
ciliam. Voluit autem quodam colligere quodam onomacritum
fuit primum industrius circa legumlatorum exercitum aut
fuisse in creta cum esset locus et perfectum populo finem ar-
tem. huiusmodi autem fuisse socium theletam. Thelete autem au-
ditorum ligurgum et talentum talentum autem charundam.
Sed huiusmodi dicunt inconsideratum tempore dicentes. fuit
autem et filolaus chorinthius legumlator thebeis. erat
autem filolaus de genere quodam bachidorum. amator autem
factus dyocleis qui vicit olympasem. ut illi ciuita-
tem reliquit recordatur amoris matris. aukyones
abijt thebas et ibi vitam finierunt ambo. et nunc ad
huc ostendunt sepulchra eorum. inuicem quidem facile
spectabilia existetia. Ad regionem autem corinthiorum
huiusmodi spectabili. fabulabantur enim ipsos sicordi
nasse sepulturam. dyothea quidem propter abstinentiam
passionis. quatenus non visibilis sit corinthia a pul-
uere filolaum autem quatenus visibilis. habitauerunt quod-
dem ergo propter talem causam apud thebeos. Le-
gumlator autem fuit ipse filolaus de his a quibusdam et
de pueroꝝ. precreatione. quos vocant illi positinas le-
ges. et hoc est singulariter ab illa lege statutum
quatenus numerus saluetur sortium.

Queritur utrum propter

paupertatem aliquis debeat pretermitti ne in principem eligatur. Uti
dicitur quod sic. quod dicitur mali occasio in policia est vitanda. iuxta
illud quod dicit apostolus ad Romanos. xij. Ab omni spe
mala abstinere vos. Sed paupertas in principe est occasio
mali. quia propter eam furta adulationes plura et his similia ali-
qui introducunt. propter paupertatem est conditio propter quam iuste
ab electione principis impeditur. Preterea. paupertas (ut
videtur) est de se mala. ergo non decet principem esse pauperem.
Assumptum primum. quia malum videtur quod aliquis vite necessarijs in-
digeat. cum sine his vivere non possit. Cum ergo paupertas con-
sistat in careria necessariorum sequitur quod est mala. et sic non de-
bet principem esse pauperem. In secundum primum in hoc secundo. ubi res-
prehendit calcedones qui ad hoc. Pro responsione.

Sciendum primo

de paupertate quod sit bona. deinde videbitur quodammodo possit
stare in principe. Primo ergo considerandum est. quod bonitas paup-
eris vel malicia deus considerari ex preparatione diuitiarum. quia co-
gnoscitur pauper ex cognitione habitus. exteriores enim diuiti-

tie sunt necessarie ad bonum virtutis. cum per eas sustentetur
noster corpus nostrum et alijs subueniamur. oportet autem quod ea
(quod sunt ad finem) ex fine bonitate accipiantur. diuitie ergo ex-
teriores sunt aliquod bonum hominis. non tamen principale sed secundarium
ut alius dicebat. Secundum ergo indigentiam prout (quod est finis di-
uitiarum exteriorum) oportet accipere bonitatem diuitiarum. ita quod
intantum bone sint quantum perficiunt ad virtutem. Ex quo patet
quod si per diuitias impediatur usus proutis. non iam inter bona
comparande sunt sed inter mala. Oportet autem quodbusdam
bonum esse habere diuitias. scilicet illis qui eis vtuntur ad virtu-
tes. quibusdam vero malum est habere eas. quod scilicet per eas a vir-
tute retrahuntur. vel nimia sollicitudine et affectu ad ip-
sas. vel etiam nimia mentis elatione ex eis surgere. Un-
tales scilicet de quibus scriptum est quod diuine date sunt in municipula
pedibus insipientium. Sed tamen est ulterius considerandum. quod
duplices sunt virtutes. scilicet vite actiue et contemplatiue. quod
aliter et aliter diuitijs exterioribus indigent. Nam prout
vite contemplatiue indigent exterioribus diuitijs ad solas
sustentationem nature. Virtutes vero actiue indigent ad
hoc scilicet ad subueniendum seu succurrendum alijs cum quibus
vitiandum est. Unum cum virtutes actiue vite maxime de-
ceant eum quod aliorum cura habet. Decet etiam eum habere diuitias
et ad sui et ad aliorum sustentationem. Et inde est quod pre-
latiua vita a doctoribus et sanctis patribus (quod ipsam tenue-
runt et elegerunt) perfectior suauior et proutior in hoc esse
dicitur quod paucioribus indiget diuitijs ad sui sustentationem. Unum
et hanc perfectionem nimium sectantibus de diuitijs exteriori-
bus sufficit. scilicet quantum necesse est ad nature sustentationem
nem. Unum apostolus prima ad Thimotheum. vi. Habentes sola alimenta
et quodbus regimur his contenti sumus. Illa paupertas ama-
bilis esset et laudabilis inquantum liberat hominem ab illis
vitijs quibus aliquis propter diuitias inuoluuntur seu implicatur.
Inquantum autem sollicitudine tollit quod ex diuitijs surgit
est multum vitiosum quibusdam. scilicet illis qui sunt ita dispositi. ut
circa meliora occupentur. Quibusdam autem est paupertas mul-
tum nocua. his scilicet qui ab hac sollicitudine in peiores oc-
cupationes cadunt. de quibus dicit Gregorius in. vi. moralium
Sepe qui occupati sunt visibilibus humanis viuere. sed glori-
dio sue quietis extincti sunt. Et dicitur patet quod pauper-
tas finem se non est bona aut amplectenda. sed inquantum li-
berat ab illis quibus homo impeditur quo minus spiritualibus inten-
dat et actibus virtutum. Unum finem modum quo homo liberatur ab
impedimentis predictis est mensura bonitatis ipsius. et huius-
modi est exterioribus omnibus bonis. inquantum perficiunt ad virtu-
tem bona sunt. non autem finem seipsa. Et quod quidam sunt proutes
quod decent principem plus quam alium de populo eo quod actus aliorum
proutum magis relucet in principe quam in alijs. eo quod in alijs
prout esse istum habitum absque hoc quod exercit in actu. et hoc propter
defectum materie. Sicut pauper non potest exercere actum magni-
ficentie propter carerem magnorum sumptuum. quibus habeat
(si bonus sit et proutus) moraliter proutem magnificentie.
hinc tamen habitum sine actu non est quatenus regi aut principi. re-
gem aut parvificum esse derisibile et vituperabile est. ut notum est
ad oculum. ideo decet reges et principes esse largos et libera-
les etiam et magnificos. nam magnificencia dicitur prout magna
faciens quod maxime pertinet ad reges et principes. qui inde
magnates seu domini in populo appellantur. Per hanc autem vir-
tutem homines communicant sua bona. per quam communicationem
homines ab alijs communiter diliguntur nam liberales maxime
sunt amabiles. iuxta illud Proverbiorum. xiiij. Proxi-
mo suo pauper odiosus erit. amici vero diuitum multi. Et
illud poeticum. Si fueris diues multos numerabis

Questiones

versoris

Amicos Et puerbior. xix. Multi colunt psonā poten-
tis. z amici sunt dona tribuentis. Quā g maxime dece-
at reges et pncipes q sunt a suis subditis dilecti seqtur
q decet eos habere hmoi pures scz liberalitatē z ma-
gnificentia. q nō pnt in hoibz lucere nisi habētibz diuiti-
as. quare seqtur q pncipes debent esse diuites.

Conclusio prima.

Ceteris paribz diues est magis eligendus ad regnū
seu pncipatū q paup. et est ei pferendus. Paret q rex
sive pnceps assumit ppter utilitatē subditoz. vt dictū ē
sed diues ceteris paribz plus pē pdesse reipublice sub-
ditis q paup. Res em publica interdū diuitijs indi-
get. aut ppter defensionē patrie. aut ppter manutenen-
tiam ciuitatis et ciuium. et quo ad hoc diues pē sibi suc-
currere et nō paup. Preterea min⁹ psumit de diuite q
debeat eē obliquabilis seu corruptibilis in suis diuitijs
q de paupe. tū ppter indigentia seu inopia multiet magni
inciderunt picula vt satis nunc experimur. Ideo sequit⁹
q diues est magis assumend⁹ in pncipem q paup. ei⁹
pferendus. Nā iudex seu pnceps dē esse incorruptibilis
iudicij. iō dē omnino tolli a pncipe seu iudice ois ma-
teria corruptibilitatis seu pueribilitatis iudicij. qd sit
qū diues z opulēt⁹ eligi in regē pncipē vel iudicem

Conclusio scda. ppter paupertatē hō virtuosus nō dē
premi quin eligatur seu assumat in regē z pncipem. si
salte dignus ex pre virtutis inuentus fuerit. ita tamen
q paup. ei⁹ nō est additio fm se impediens hoīem ne
iuste ad pncipatū assumat. Probat conclusio. qz sicut dē
p hō in pmo huius virtutis et malicia determinat serui-
et liberū nobiles et ignobiles. sed liberalitas z nobili-
tas (q sunt fm pte) maxime decet regē z pncipē. g
fm virtutē sunt pncipatus distribuēdi z nō fm alia bo-
na. z p pns si qd sit pteusius lz paup. nihilomin⁹ tū est
eligibilis. Preterea diuitie nullo mō sūt pte eligi-
biliores. sed dimittere hoīem virtuosum ppter paup-
tatē et assumere diuitē est facere diuitias pcciores vir-
tute et eligibiliores. g nullo mō est agendū seu facien-
dum hoc. Et si dicat⁹ q ex illo viderent illa inconue-
nientia sequi q dicta sunt de rege vel pncipe paupe. qz
tunc nō posset curare reipublicā neqz tenere seu defen-
dere eā si opprimeret seu oppugnaret ab hostibz suis. qd
tū spectat ad eū q curā debz habere alicui⁹ ciuitat⁹ vel
policie vel cōitat⁹. cuiusmodi ē rex vel pnceps. Respō-
detur q si eligat aliq pnceps virtuosus lz sit paup. cō-
munitas policia seu ciuitas dē ei puidere taliter q in
defectu. i. ppter defectū diuitiaz. nō impediāt ita q non
posset debite gubernare policia suā et eā defendere con-
tra inimicos suos. Hoc em est magis pueniens seu et
pediens q ppter paupertatē pteusum abire ne pnci-
petur. Ex dictis apparet q bonus pnceps dē magis eē
pnceps vite actiue q prelatiue. Paret qz pntet ad
pncipē intrudere circa curā cōitat⁹ seu policie. ppter quā
curā decet eū esse ornatū virtutibus actiue vite. z maxi-
me illaz que sunt pns dicte. Cum em rex sit caput re-
gni et sit psona honorabilis reuerēda z publica. z ad ip-
sum pnteat distribuere premia pro meritis et supplicia
pro delictis maxime decet ipm esse diuitem vt exeat in
actus liberalitatis et magnificentie. In hoc em q est ca-
put regni gerit diuinum officiū. est em deus caput toti

us vniuersi et princeps totius orbis. Et inde est q ad
bonum regem spectat magnifice se habere circa repla
sacra z pparatōes diuinor. Quia vero est psona publi-
ca (ad quā ordinat tota cōmunitas et totum regnum)
maxime spectat ad eū magnifice se habere circa bona
cōmunia z circa ea que respiciunt totum regnum. Et
hec omnia pro certo sine diuitijs nullaten⁹ fieri possunt
Paret ergo q dum eligitur quis virtuosus paup. sta-
tim debet se in diuitijs per cōmunitatem puidere. Ex
dictis patet q calcedonij (qui nolebant paupe eligere
regem) minus sufficienter dixerunt. nisi forte intelligat⁹
dictū ipoz ceteris paribz. vbi em cetera eēnt paria nūqz
qz deberet eligi paup. in pncipē sed pferendus est diues
pauperibz ppter bonum cōmunitatis z policie

Dubitatur utz in prin

cipatu tā spiritali q temporalis siue seculari debeat sp
eligi melior. Pro isto considerandū est. q in electōe pnci-
patum seu distributōe dignitatum personaz accep-
tio iusticie distributiue opponitur. consistit em equali-
tas iusticie distributiue in hoc q diuersis psonis diuer-
sa tribuunt fm pportōem z dignitatē personaz. Si em
aliquis considerat dignitatem vel ppteritatem persone
(propter quam id quod ei confertur est ei debit⁹) nō
est acceptio personaz sed cause. puta si aliquis promo-
uet aliquem ad magistratū propter sufficientia scientie
Si autem aliquid aliud in persona considerat propter
quod pmoueat tunc est acceptio persone. vt si consi-
deretur consanguinitas tantū aut amicitia sic de alijs
Quanto aut in maioribus aliquis a iusticia trāsgredi-
tur tanto grauius peccat. et ideo cū spūalia sint tempo-
ralibus potiora. grauius est psonā accipere in dispensa-
tione spiritali q in dispensatōe seu electōe temporalī
Uā Deuteronomij pmo. phibet in lege psonaz accep-
tio. Similr in glosa Jacobi. ij. Quicūqz diuitē ppter di-
uitias honorauerit peccat. Et pari rōne propter alias
causas que non faciūt ad dignitatem persone. Ex quo
patet q personaz acceptio est cum aliquid attribuitur
alicui propter pportōnem dignitatis ipsius. Est autē
considerandū. q dignitas alicuius persone potest du-
pliciter attendi. Uno modo simplr et fm se. et sic maio-
ris dignitatis est ille qui magis abundat in spiritalibz
bonis. que sunt virtutes et dona spiritalia. Alio mo-
do per cōparationē ad bonū cōmune. contingit em quā-
do qz q ille qui est minus sciens potest magis conferre
ad bonum cōmune propter potentiam vel industriā ses-
cularem vel ppter aliud hmoi. Et quia pncipatus or-
dinatur ad bonum cōmune siue sit pncipat⁹ spiritalis
siue temporalis. ideo in electōe pncipatum seu in
electōe z dispensatōe spiritaliū dignitatum illi qui
sunt simpliciter minus boni melioribus simpliciter pre-
feruntur. Siceriam dicunt theologi. q deus gratias
gratis datas (que ordinant ad vtilitatē ecclesie fm apo-
stolum prima ad Corinth. xij.) quandoqz concedit mi-
nus bonis. Si enim electio pncipatum fieri debere
in meliorem simplr. ois electio posset habere calum-
niam. Et iō ad hoc q electio in foro iudiciali nō posset
impugnari sufficit eligere bonū z pteusum. Sz tamen
qz ad pscientia eligentiū necesse est eligere meliorem
vl simplr vl cōparatōe ad bonū cōmune. q licite possz vlceklz
vl reipublicam instruere defendere z pacifice gubernare

Unde Hieronimus contra quosdam dicit. qd non q̄runt eos in ecclesia colinas eligere. quos plus cognoscunt ecclesie profuisse. sed quos ipsi plus amant. vel quos sunt obsequis de diti. vel p quibus amorem minorem quispiam rogauerit. Et ita posset ad principatus politicos applicari in quibus sit personarum acceptio. Sed non est ita graue peccatum sicut in alijs. Unde de etiam glossa Augustini super illud Jacobi secundo. Fratres mei nolite in personarum acceptione habere fides. Si inquit hanc distantiam sededi et stadi ad honores ecclesiasticos referamus non est putandum leue peccatum in acceptione personarum habere fidem diuine glorie. Quis enim ferat eligere diuitem ad sedem honoris ecclesie contempto paupere iustior et sanctior. quasi diceret. hoc est intollerabile. Pz q̄ qui sunt ad principatus assumendi. et quos paupras (si stat eum p̄tute non impediat qm ad principandum eligatur. si vultis ad bonum commune sentiantur. Qualiter enim nihil prohibet aliquem esse magis ydoneum ad officium regimis. q̄ tamen non excellet in magnitudine virtutis vel in gratia sanctitatis. et ideo magis virtuosus simpliciter non est magis eligendus. sed magis ad officium regimis ydoneus. Nunq̄ tamen est eligendus nisi virtuosus quantumcumque sit aliquid in prudentia humana siue mundana instructus. eo qd virtus dignificat hominem ad principatum. Sed quando cum aliqua virtute stat ydoneitas publici regimis in aliquo homine ille est preferendus ei qui habet equalem aut maiorem virtutem absque illa ydoneitate seu utilitate boni communis. Et sic patet qd dicendum sit ad questum principale et minus principale

Ad rationes ante opposi-

tum Ad primam dicit. qd paupras non est occasio mali in homine virtuosus maxime. qz sicut deum est si pauper virtuosus assumat debet p̄ communitate sue pauperari succurrere. Ad secundam dicit concedendo qd paupras est de se mala. et qd est malum principem esse pauperem simpliciter. Sed dico qd melius est in politica principem esse pauperem et virtuosum q̄ eum esse diuitem et viciosum. Diuitie enim sunt organa vicioꝝ et virtutis ut patet ex dictis. Et ideo necesse est principem esse diuitem et virtuosum. et ideo non militat argumentum. Sed quereret aliquid. que debet operari verus rex. et q̄ simulat se facere tyrannum. Narrare autem possumus decem que debet operari verus rex. et que facere tyrannus simulat. Illa enim decem licet vltiter aliquid modo contineant in philosophis. qz tamen vt pluries dictum est circa morale regimen sermones vniuersales minus proficiunt. ideo tene se habet illa decem narrare singula. Est autem primum quod spectat ad verum regem facere vt maxime procurent bona communia. et redditus regni studeat expendere in bonum commune vel in bonum regni. Tyrannus enim hec simulat facere. non tamen faciunt. Sed vt plius de eos tradunt meretricibus et histrionibus. Secundo spectat ad dictum rectorem regni non solum redditus et obligationes ordinare in commune bonum regni. sed etiam bona communia et iura regni debet maxime custodire et obseruare. quod tyranni licet facere se simulent non tamen faciunt. imo bona aliorum rapiunt et iura regni non obseruant. Tercio decet regem et principem non ostendere se nimis terribilem et seuerum. nec debet se nimis familiariter ostendere seu exhibere. sed apparere debet personam grauem et reuerendam. quod congrue fieri non potest. ideo verus rex debet esse virtuosus. Tyrannus autem non est. sed se esse fingit. Quarto spectat ad regem nullum subditorum contemere. nulli iniuriari. nec in filiabus nec in vxoribus nec in personis nec in alijs rebus. Et si contingeret aliquem sub

ditos de regno fore facere. non propter contumeliam nec propter aliquam libidinosam voluntatem splendendam. sed propter bonum eorum et iusticie ipsam punire debet. Nec autem tyranni non faciunt. qz ipsi intendunt bonum pecuniosum et delectabile iniuriant civibus vxoribus et filiabus. et eorum bona rapiunt. Quinto decet principem non solum habere familiares et diligere nobiles et barones et alios p quos status regni p̄seruari potest. sed etiam (vt de phis in primo huius) inducere debet vxores proprias vt et ipse sint familiares et obsequiales et tenuiole vxoribus predicet. Nam mulieres valde inclinant viros ad volupates proprias. eo qd quilibet valde inclinatur vt nolit proprias delicias p̄stare. quare si vxores nobilium et aliorum (p quos bonum status regni p̄seruari habet) viderent se contineri vxore principis aut regis. inducerent inter se diuisiones ne manerent in regno aut principatu. Sic ergo se regere debet bonus rector regni aut ciuitatis. Tyrannus autem non sic se habet. sed corde elatus alios premit. propter quod nec ipse nec persone sibi conuenire alijs sunt tenuiole. Ea ergo que habet verus rex illa simularet vt de tyrannus in quantum homo. et tamen finem veritatem caret illis. Sexto decet verum regem esse moderatum in cibis et potibus ne a suis subditis habeat preperui. nam de sexto huius. non premitur qd sobrius est. sed quibz est Tyranni autem hec non faciunt. nam cum non intendat nisi bonum proprium vt pecuniosum et delectabile. qz maxime delectatio sensibilis est in cibis et venereis. tyranni autem absque freno ferunt volupates suas illis. imo qd peius est vt narrat quinto huius multi tyrannorum non solum temperati non sunt. sed voluit videri temperari esse. Existimant enim ab hominibus se reputari felices si singulis diebus aspiciant esse in p̄mersionibus et ebrietatibus et in conuiuijs affluentibus. Non tamen sic se habere debent. dato enim qd temperamento carerent ne contemnerent a populo non deberent suam intemperantiam ostendere seu demonstrare. sed potius ea toris viribus palleare deberent. Laus dat enim sobrietatis et temperantia. vituperatur autem gulofiras et intemperantia. hec enim vicia sunt praria bone fame vt notum est. quanta etiam (vt de ille phis Cartho) Luxuria fugit simul et vitare memento. Crimen auaricie. nam sunt contra riam fame. Septimo decet verum regem vel principem amare seu diligere ciuitates et castra existantia in regno seu principatu vt appareat seu apparere valeat magis esse procurator communis boni q̄ tyrannus q̄rens utilitatem propriam. Octauo decet verum regem (vt ait phis) sapientes et bonos etiam extraneos honorare. vt putetur eos sic honorandos esse a civibus proprijs si inter ipsos extiterit. quod tyranni non faciunt. nam sapientes et bonos (vt infra patebit) non honorant sed magis perimunt. Non decet regem verum p̄ usurpationem et iniusticiam non dilatare suum regimen seu dominium. Nam vt habet quinto huius debilius est regnare super paucos q̄ super multos quod maxime verum est si homo multum doctus potentis sit p̄ usurpationem et iniusticiam. Recitat enim phis quinto huius qd cum quidam rex partem sui regni diuisisset. quia forte iniuste eas tenebat. inreparatus autem fuit ab vxore sua dicente. qd verecundari deberet qd minus regnum dimitteret filiis q̄ accepisset a patre. Respondit ille rex. qd quis dimitteret illis regnum minus in quantitate. dimittebat tamen maius et tempore diuturnum. Tyranni vero hoc non faciunt. quia licet per se similes iusta agere. tamen in multis dominij iniuste ampliant et aliorum hereditates sine ratione sibi usurpant. Decimo et vltimo debet veros reges boni se habere circa diuina. populus enim vt recitat phis omnino est subiectus regi. quem credit diuini colat et habere amicum deum. existimare enim talem semper

fuisse agere et nihil iniquum exercere. Possumus enim nos ad hunc rationem meliorem adducere dicentes quod si rex habeat amicum deum diuina prudentia cui omnia sunt nota et eius potentia cui nihil resistere potest contingit enim ut expediat sue salutis se in suis actibus perferant. Immo propter sanctitatem regis deus multa bona aliquando praedit hominibus habitantibus in illo regno. Ulterius autem dicimus quod decet maiestatem regiam bene habere circa diuina quod hoc debet esse finis et complementum omnium aliorum. Ad hoc enim sunt singula ordinanda. Ulerius ergo rex secundum veritatem habet se bene circa diuina. Tyrannus vero non est talis sed fingit se esse talem simulando se bona opera facere coram populo. Et sic patet responsio ad quaesitum.

Charunde autem nihil est proprium nisi vindicte falsorum testimonium. Primus enim fecit considerationes diligentiā autem placetior est in his quod nunc legislatoribus. filolai autem proprium est substantiarum irregularitas. platonis autem mulierum et puerorum substantie cōitas et puinia mulierum. Adhuc autem lex circa ebrietatem scilicet sobrios simposiarchizare et exercituum in bellicis quāliter ambidextri sunt per studium ut oportunitas est non hac quod manuū vitile est. hac autem inutile. Dracontis autem leges sunt. policie autem preexistentes leges posuit. proprium autem in legibus nihil est quod sit memoria dignum nisi seruicia propter magnitudinem damni.

Queritur. Verum omne falsum testimonium siue omne crimen falsi testimonij debet in policia bene recta puniri. Arguitur quod non quod contingit aliquando falsum testimonium ferre ex ignorantia sed talis ignorantia excusatur peccatum. Ergo tale falsum testimonium non est puniendum. Preterea non omne mendacium est in policia puniendum quod quoddam est quod nulli obest et alicui prodest sicut mendacium officiosum. Ergo non omne falsum testimonium et maxime quod nulli obest est puniendum. In contrarium est quod dicit Charundus prius ut habetur in textu qui fuit legis puniende falsos testes prius inuentor.

Sciendum primo

Quod testimonium est introductum in fauorem veritatis agnoscere. Unde propter duo est principaliter introductum testimonium. primo propter defectum humane veritatis. unde quod ipsa non est infallibilis et ipsam resolvere oportet in infallibilem veritatem scilicet in primam causam a qua omnis veritas atque voluntas derivatur. Sicut in speculatiuis veritates resolvimus in primum principium tanquam in primam veritatem. Secundo testimonium est introductum propter ignorantiam et defectum cognitionis humane in iudiciis. In iudiciis enim querenda est certitudo quam humana fragilitas potest per iudicium autem non fertur incertum. Sciendum secundo quod secundum philosophum primo ethicorum scilicet certitudo non est similis querenda in omni natura. In actibus autem humanis (super quibus constitunt iudicia et exigunt testimonios)

non non potest habere certitudo demonstratiua eo quod sunt circa contingentia et variabilia et ideo sufficit probabilis certitudo. que ut in pluribus veritate attingit etiam in paucioribus a veritate deficiat. Est autem probabilis quod magis veritatem attingat dictum multorum quam dictum unius. Et ideo cum reus in iudicio sit unus qui neget si multi testes asserant idem eum actoris rationabiliter institutum est necesse iure humano sed etiam diuino quod testium dicto stetur. In iudicio autem omnis multitudo facilius comprehenditur nam secundum philosophum omne et totum super tria ponimus. Et inde est quod cum actore ad minus requirunt duo testes vel ad maiorem certitudinem requiritur cum actore ternarius numerus. quod est multitudo perfecta in istis testibus. Unde etiam ecclesiasticus. iij. dicitur. Funiculus triplex difficile rumpitur. Et deuter. xix. In ore duorum vel trium testimonium stat omne verbum. Et quod pars quod sicut iuramentum introductum est ad lites terminandas ita et testimonium ad hoc est inuentum ut scilicet libere et prouersis terminatis policia continuari possit. quod sine iusticia et pace salua esse non possit. De testimoniis autem ferendis et examine testium multa sunt iura humana. Unde secundum iura persone aliquid sunt a testimonio repellende. Cuius ratio est quod testimonium ut dicitur non habet infallibilem certitudinem sed probabilis. Et ratio si quod est quod probabiliter asserat in prius reddit testimonium inefficax. Reddit autem probabilis quod aliquis in veritate testificanda non sit firmus. quoniam quoddem propter culpam ut infamis. Preter illud quod publico crimine rei sunt qui etiam secundum iura non debent ad accusandum admitti. Quibus autem hec infirmitas testande veritatis accidit absque culpa et hoc vel ex defectu rationis sicut in pueris amebis vel mulieribus vel accidit ex defectu sicut in inimicis. Preter etiam de personis coniunctis vel domesticis vel etiam ex exteriori potestate sicut sunt pauperes et seruitus. Et illi quibus imperari potest de quibus probabilis est quod facile possint reduci ad testimonium ferendum pro veritate. Unde per quod rationabiliter reus accusatus potest repudiare recusare et notare de infirmitate testimonij aliquos ab actore in testes productos.

Sciendum tertio quod falsum testimonium habet triplices deformitates. vna ex prius quod testes non admittunt in iudicio nisi si iurati et hoc sepe est peccatum mortale. Secundam deformitatem habet falsum testimonium ex violatione iusticie et hoc modo est peccatum mortale in suo genere sicut et quodlibet iniusticia. Et in precepto decalogi secundo habet forma introductum falsum testimonium ut dicit deuter. v. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Tercia deformitas habet ex ipsa falsitate vel malicia secundum quam falsitatem mendacium dicitur esse peccatum. Et hoc non habet falsum testimonium quod sit semper mortale sed tamen veniale quando scilicet illud mendacium non est peccatum mortale nisi forte mortale fiat ex circumstantia aliqua vel loci vel temporis. Ex predictis patet quod falsus testis ex ratione prime deformitatis scilicet periurij grauius peccat. Nam cum iuramentum fieri debeat per creatorem et non per creaturas nisi si saltem in quantum in eis relucet veritas creatoris. Et quod ille qui iurat in testem deum inuocat et si deum inuocat in testem falsitatis facit contra reuerentiam diuinam quia per hoc dat intelligere vel quod deus veritatem non cognoscat. Vel quod falsitatem testificari velit. Si autem in omni policia et lege puniendus est qui facit contra religionem et cultum diuinum ita debet puniri falsus testis ratione istius deformitatis tanquam negligens cultum diuinum. Unde et Valerius maximus ponit exempla multa de punitione quorundam occasione neglecte religionis in primo libro. Ratione vero secunde deformitatis scilicet violatione iusticie scilicet falsus testis grauius peccat et venit in policia puniendus. Nam falsus testis deceptus iudicem et facit ipsum male iudicare quantum in ipso est.

et sic pater decipit principē a quo iudex hz autoritatē 2 et
tus gerit vice. imo 2 decipit totā cōitatē cuius pnceps cu
tam gerit. Lū q violator publice iusticie nō debeat impu
nitus manere. seqtur idē qd pū. Un romani legunt cōs
tra violatores reipublice tam crudeles fuisse vt etiā pꝛo
pꝛij filijs nō pcerent. Propter etiā terciā deformitatē (q
est mendaciū) falsus testis in iudicio requisitus de veritate
dicēda gūter peccat. Nā falsus testis pꝛa eius psciētiā
deponit. Si em ex ignorācia falsum assereret nō diceret pꝛ
pꝛie falsus testis q̄uis esset vituperandus 2 arguendus. eo
q nō dꝛ testificari nisi de his q nouerit. Et p hoc pꝛz nū
ad primā rōem aū oppositū Un q̄uis ppter istā difformi
tatē a deo q̄ punitur nō tñ ppter mendaciū (qd a iudice pꝛ
cipi clare nō p) puniri dꝛ. nisi forte mendaciū sit notoriū
vt si q̄s deponeret pꝛa manifeste verū. Et dictis seqtur
q ad debitu testimoniu reqrit q̄ testes examinent 2 agius
rent ab hūte autoritatē pnceps vel totius cōitatis. Lū
cā est. q̄ ipse testis reqritur de testimonio ferēdo in fide dei
et pnceps ac totius cōitatis. iō est q nullus p̄ cogere ali
quē ad testificandū nisi p autoritatē pnceps siue p potē
tiā publicā. Hinc est etiā q vir ecclesiasticus nō tenet fides
p̄stare corā iudice seculari nisi ex licētia sui iudicis. Seqtur
etiā q falsus testis reddit se inuile inhonestū 2 infamem.
Pꝛz etiā q hō civilis dꝛ esse virtuosus 2 verax maxime er
ga totam policiā. Falsus aut testis est violator fidei 2 si
delicatis quā habet ad totam cōmunitatē. 2 ideo merito
talis est a cōmunitate repellendus tanq̄ ad actus civiles
inabilis. Et de tali malicia intelligitur regula iuris. Qui
semel est malus semp̄ psumitur malus. qui semel falsus de
posuit suspectus est ad omne testimoniu

Conclusio. Iustum est

in policiā bñ recta falsos testes pena infamie puniri. Pro
bat. qz vt hz lex diuina. p q̄ q̄s peccat p hec 2 torq̄tur. 2 fal
sus testis infamiter deliq̄. q̄ pena infamie dꝛ puniri. Pꝛz
terea falsus testis inter omes mendaces minus est excusa
bilis. quia ex pꝛpꝛia malicia peccat 2 non pauet. Lū q̄
contra veritatem fidem reipublice fregit. ergo iustus est q
publice puniatur aliqua pena per quā apud cōmunitatē
reddat infamis. Verum est tñ fm qualitates locor 2 tē
por 2 modi penarum adiciunt talibus puniendis. So
lutio rōnum ante oppositum factarum pꝛz ex dictis

Fuit autem et pictarus legum cōditor: sed
non policie autem lex pꝛpꝛia ipsius ebrios si
pcusserint amplius damnū ferre q̄ sobrios. qz
plures iniuriant ebrii q̄ sobrii. nō adueniā re/
spectu. quia optet ebrios habere magis. sed ad
cōferens. Fuit autem androdamas regiminis
legislatoꝝ calcidibus qui in tracia. cuius circa
homicidialia 2 heredicationes est. attamē pꝛo
pꝛiū ipsius nihil vtiq̄z habebit dicere aliquis
Que qdem q̄ circa policias pncipales. 2 circa
dicta ab aliq̄bus sint p̄siderata hoc modo.

Queritur. utruq̄ ebrius
delinquēs in aliquo sit magis puniendus q̄ alius p̄sili des
licto. sicut dicebat pictarus Pro cuius rōsione.

Sciendum primo

Q̄ aliquod peccatū esse maius 2 grauius p̄ intelligi du
pliciter. Uno modo simplr 2 absolute in se cōsiderandō
Alio mō q sit maius ppter aliquod cōsequens. sicut pꝛ
ter lesionem reipublice vel pꝛoximi: Ista em sunt ab inui
cem separabilia. stat em peccatū minus esse in se graue q̄ ali
ud. quod tamē magis nocet reipublice. In puniendo autē
delicta leges respiciūt non dumtaxat magnitudinē delicti
et in se. quia hoc magis attendit ex parte peccantis q̄ volū
tarie peccat. videlicet vel ex maiore libidine vel ex affectio
ne aut als. que nō possunt manifesta esse legislatoꝝ. q̄ de
occultis iudicare non potest. sed magis respiciūt leges ad
mai⁹ nocumētū quod p talem actum seqtur fm q̄ ma
gis vel minus nocet reipublice. 2 fm hoc magis vel min⁹
punitur. vnde stat etiā aliquem iuste puniri sine interio
ri peccato. eo q̄ quis potest pter intentionem male volun
tatis facere aliqd quod est maxime nocuum cōmunitati
ppter quod dicunt legisse aliquē puniri posse sine culpa nō
tamē sine causa. Respondet ergo ad quesitū q̄ ebrius cō
mittens actum illicitū est magis vituperandus extensius
q̄ alius ppterans simile. Patet pmo. qz est vituperandus
de ebrietate. que est mala. cum liget vsum rōis. Secun
do est vituperandus de illicito actu per ebrietatē perpetrato
Unde dꝛ p̄us tercio ethicoꝝ q̄ ebrius meret duplices
maledictiōes. minus vero peccat intensius q̄ sobrius cō
mittens aliquem actum. quia minus volūtarie agit ebri⁹
eo q̄ ratio in ipso ligata est. quāto autē actus minus habet
de voluntario tāto minus habet de culpa. Unde ebrius
dicitur peccare quodāmodo ex ignorantia. ignorantia au
tem excusat peccatū Unde in ebrietate duo attendūtur
scz defectus cōsequens 2 actus pcedens. Ex parte autē
defectus sequēns (in quo ligatur actus rōis) ebrietas ha
bet excusare culpam inquantū cadit in inuoluntariū p ig
norantiā. Sed etiā ex parte actus pcedentis videtur eē
dicendū. q̄ si ex actu illo pcedente subsecuta est ebrietas si
ne peccato (sicut forte accidit de lotz) sic actus sequēs to
taliter excusatur a culpa. Si autē actus pcedens sit culpa
bilis sic non totaliter excusatur a culpa actus sequens. q̄
actus ille videtur volūtarius a volūtate actus pcedentis
Sicut si quis dans operam rei illicite incidat in aliqd pec
catum. non ppter hoc totaliter excusatur ab illo q̄uis non in
tenderet. Verum est tamē q̄ inquantū dirimit de volun
tario intantū dirimit de peccato. Ita est de ebrietate que
conseqtur ad actum gule. De punitione autē ebrioz nō p̄
dari lex vniuersalis. sed iudex debet eos punire fm q̄ ma
gis expedit reipublice. Si em videat quosdam ad ebrie
tatem assuesieri et inde cōmunitatem turbare debet eos se
uerius punire Et ita videtur intelligere pictarus qui po
nit legem de seuera punitione ebriorum. Et sic parz quid
sit dicendum ad quesitum

¶ Einitur secundus politicoꝝ

I qui de policia cōsiderat que sit vnaqueq; z qualis que pri-
ma cōsideratio est de ciuitate
videre qd qdēz sit ciuitas nūc
em dubitat. bi qdem dicentes
ciuitatē egisse actionē. bi aut nō ciuitatē. s; obli-
ch archiā vel tyrannū Politici aut et legislato-
ris videmus omne negociū existens circa ciui-
tatē. Policia aut est ordo qdam habitantiū ci-
uitatē Qm aut ciuitas est ppositioz sicut aliud
aliqd totoz qdem z pstantiū ex multis pibus
palam q prius ciuis est inquirendus Ciuitas
em ciuium quedam multitudo est. quare quem
opteat vocare ciuē z qd sit ciuis plderandum

Ircā iniciū terciū politi

cor. Querit utrū in vniuerso orbe sit vnus monarcha rpa-
liū vputa vnus impator. Et videt q non. qz ille non p-
vniuersitati mortaliū pesse q nō p sufficiēter gerere curaz
oim mortaliū. sed nullus solus pnceps secularis p hāte-
re in cura sua omēs mortales. q illud est inepedies. Ha-
toz pz. q nullus dz pesse alijs q nō p sufficiēter gerere cu-
ram de ipis. Vnoz pbat q hoc est impossibile ppter di-
uersos mores hoim. Preterea regnū p esse nimis ma-
gnū. vt pz quarto hui. q nō expedit oēs hoies vni impe-
ratorū subijci. Preterea antiquis regna erāt nimis pua.
et tūc mūdus optime regebat. qz tūc erat eras que aurea
dicebat. ergo non expedit vniū esse tale regnū siue impius
aut monarchia Preterea si esset vnus vniuersalis mo-
narcha magna possent seq incoūuenientia. Primo hoc esset
in puidiciū potestatis spūalis. eo q talis monarcha veller
equiparari pape. z sic nō recognosceret papaz tanq; caput
Scdo oīrent guerre inter pncipes q ad illā dignitatē an-
helarent. sicut etiam reges possent in eū ex inuidia insur-
gere. q nō videt expedit in vlt orbe eē vniū supmū tpaliū
monarchā In ptractū arguit. qz illud regnū est maxij

me expediens vniuersitati mortaliū p qd mali iustis et
efficacius coarcent vt boni inter eos puenientius viuāt. s; hoc sit p
regimen de quo est hic ad ppositū. q illud est expe-
diens. Patz pna z maior. ex eo q pncipes secularis sunt
ad hoc instituti vt mali coarcent p eos vt boni qerius vi-
uant. fm illud Petri in pma canonica sua scdo caplo dic-
tis q reges. i. pncipes vel iudices nō sunt nisi ad vindictā
malefactorum z laudem vero bonoz. Et apłus habet q
pnceps non sine cā gladiū portat. Pro responsione.

Sciendum primo

Q differētia est inter pidentē in spūalib; z inter pidentē
seu pncipem in tpalibus. Nam pidentia in spūalib; imē-
diare ex diuina ordinatione spūaliter pstituitur. z iō null-
putus hō p eā imutare. Vgo em huius potestatis fuit
a deo imediate. s; a xpo tradente eam certe psonē. i. petro
pro se et suis successorib; a qbus deriuat potestas spūalis
in alios. Potestas aut secularis siue pidentia nō fuit insti-
tuta a deo hoc mō. quasi deus a principio creauit genus
hoim z p misit alicui regimē alioz. aut qd dederit spēale
pceptū aut fecerit spēalem ordinationē q aliq; pnt alijs.
qz tū fm apłm omīs potestas a deo est. ideo potestas secu-
laris est a deo. qz fm rectā rōem (quā deus indidit homi-
ni) expediens est talē autoritatē regimē esse inter hoim
nes. qz em in pncipio (quo deus creauit hoim) dede-
rit ei vt pesser piscibus maris z volatilib; celi z bestiis ter-
re. vt dz Bēn. pmo. tū nulli homini p misit spēaliter domi-
niū sup oēs alios. nec de hoc fecit spēale pceptū vt spēales
ordinationes. Sic qz nō aliter pidentia secularis ē in ho-
minib; a deo. Nam de aliq; bus (qbus deus inspirauit) or-
dinauit z mādauit q pesser certe genti. sed pūlegia pau-
cor non faciunt legem cōem. Dico tū q assecutio siue po-
testas domini z vlt nō sp est a deo. s; qz modus perue-
niēdi ad eam malus est z illicitus. De qbus intelligit illd
Vlt octauo. ipi regnauerūt z nō ex me pncipes exiterūt
et nō cognoui eos. Hodus aut debitus pueniēdi ad po-
testatē regni siue ad autoritatē impandi duplex est fm. p.
in hoc libro. s; p hereditariā successionē z p electionē. Et
de his modis quis melior sit z expeditior in republica de-
terminabit postea. Omīs aut alius modus pueniēdi ad
autoritatē regimē. puta p violentiā z astutiā seu fraudu-
lentia est illicitus Et si aduertimus sensum sacre scripture
inuenimus clare q potestas secularis (quantū ad qtuor
imperia. s; assirioz. caldeoꝝ. quantū ad primū. medoz; z
piaz quantū ad scdm. grecoꝝ. quantū ad terciū. romanoꝝ.
quantū ad quartū) non fuit legitime a pncipio introduc-
ta. s; p violentiā vsurpata. De impio at assirioꝝ z caldeo-
rum qd idem est pz. nā illud incepit a nenroth. de quo dz
Bēn. ix. q ipē cepit esse potens in terra. z erat robust? ves-
nator corā dño. i. oppressor hoim. sicut ibidē exponit. Vñ
p oppressionē alioꝝ z violentiā acqsiuit sibi regnū z impe-
riū in babilonia. De impio aut medoz z piaz qd etiā fuit
p violentiā introductū. pz Danielis qnto. vbi legit q in-
terfecto baltasar rege babilonis p dariū translātū est reg-
nū z imperiū in medos z piaz. Post imperiū vero ipsoꝝ
medoz successit imperiū grecoꝝ non p viā legitimā. sed p
merā potentiā violentie z armoz. sicut pz clare in pnci-
pio machabeoꝝ. vbi dz q alexāder rex grecoꝝ percussit da-
riū regē piaz z medoz z cōstituit plia multa et interfecit
reges terre. z sic obtinuit imperiū. De imperio aut roma-
noꝝ clare pz ex cronis z diuersis historijs qd insurrexit

p potentia z secularis prudentia. Et qbus parz q potestas imperialis quantu ad qtuor p dicta imperia sub inuice succedentia non est a principio legitime introducta et instituta sed p violentia usurpata. In signu cui ista quatuor imperia ostensa sunt danieli in visione sub similitudine no homin sed bestiar. qz no insurrexerunt p via rationis. sz potius p viam sensualitatis quantu ad pnam origine. Si aut pcessu tps hec imperia seu regna reduta sunt ad statum legitimu oportet q hoc autoritate z p sensu populi fiebat expresse vel interpretato. Queda aut alia regna habuerunt legitimu principiu. sicut fuit regnum israhel. in quo fuit saul electus autoritate dni z consensu populi. eo aut reprobatu ppter inobedientia electus fuit dauid a deo z vinct p samuele. vt legit pmi regum nono. z filij ei successerunt i regno ex ordinatioe dei

Conclusio rñsalis

Potestas imperialis siue dignitas monarchialis in tpalibz fm se est iusta in republica quantu ad acquisitionem vel usum. Scda ps hui? conclusionis satis pz ex imedia te dictis. Prima ps pbat. scz q potestas z monarchia imperialis sit iusta fm se in republica fm recta rōis ordinarōem. qz hz pformitate ad bonitate q est in rebz naturalibz qz ars imitat naturā in qz p. sz potestas illa tpalis est hmoi. g conclusio pa. Vnoz parz qz in naturalibz inferiora regunt p superiora z multitudo p vnum. deinde totu vniuersu p modu exercit? ordinat sub vno pncipi? pe. qe de? vt dicitur. metaphysice lre dē p h pmo hui? q in oi pluralitate naturalis expedies ē q vn? pncipet et alia sunt subiecta. g in pluralitate hoim debitu ē z expediens q vnus pncipet in tpalibz z cetera sub sint. In hoc em pssit ordo z rō potestatis inter hoies fm debitu tam rōem ordinis. Si at iste summu pñdes in tpalibz sit vel debeat esse ipse papa vel ali? diuerse sunt opinio nes. Vlti em diuersi diuersa senserunt. qdā em dixerunt papā esse dñm oim nō solū in spūalibz. sz etiā in re? poralibz. Et istius opinionis dicit fuisse dñs hostiensis q fecit summa iuris. q dicit speciosa. Sz saluo iudicio meliori videat esse dñm q nō. Ad cui? euidentia pñderandū q sicut oia (q in mūdo sunt facta) sunt quodāms ppter hoiem. vt habitū ē in pmo hui? Ita etiā in hoie inuenit similitudo totu mūdi. hō em dicit grece microcosmos. i. mī nor mūdos. Microcosmos at mūdi maioris similitudinem representat. qz sicut in maiori mūdo reperit duplex natura. scz spūalis z corpālis. ita in hoie ad ipius pñtutione pcurrunt natura spūalis. scz aia z natura corpālis. scz corpus z oia mēbra. ita etiā in mūdo est potestas spūalis z tpalis siue corpālis. Et adhuc in corpore humano sic est. qz quis insunt pres plurime z mēbra multa. sunt tñ duo mēbra pñcipalia. scz cor z caput quoz sunt varia officia z distincta. sicut ergo in corpore humano caputis z cordis distincte sunt opatōes. ita in regno politico distincte sunt iurisdicōes z monarchie. qz vna est spūalis q representat in capite z alia est tpalis q representatur in corde. Quā g in summa monarchia (q oibz pñse noscit) spūaliter vigere dicit discretio z sapia. q cetera dirigit ad opera salutis. id recte capiti comparat. Quidis at pñteritū adaptat ille q iurisdicōnem tpalem exercet. Dicit em ysidorus q cor est totius corpis fundamentu. et p hz tercio de aialibz dicit q in corde est principiu venar. deferentiu ad mēbra sanguine siue q nō est vita.

Ita etiā impator recte dicit fundamentu ppter soliditatem z firmitate iusticie q in ipso esse debet. sine qua res publica nullo mō pte esse stabilis. Et in signu huius refert ysidorus li. nono ethimologiaz. q reges olim basilie vocabant. qz tanqz bases populum sustentabāt. Ab ista vero monarchia tanqz a principio reipublice tpales vene oriunt. Leges statuta z pñtiones legitime per qz deferunt totius cōmunitatis reipublice suba tpalis ad singulas pres cōmunitatis. Et quo pz responsio ad q situm scz q expedit reipublice esse vnu monarcham in tpalibus. Unde illud posset aliqz rationibz suaderi. scz illud est expedientiū in p qd nō solū inferiores sz etiā superiores puniunt si delinquant. sz hoc fit p hmoi regimē siue imperiu. g rē. Scdo sic. illud est expedientiū in p qd (quantu est possibile) in hac monarchia oia litigia et dissentes remouent. z pax z pñcordia nutritur. sed hoc fit p vnu monarchā in tpalibz. qz qñ ē vnus pñceps maxim? melius pte sedare dissentes qz alij pñcipes nō subordinati. Et alio pz. qz sicut dictu est illud regimen est valde expediens p qd maxime assumatur pmo regimini vñs mundi machina. sed istud regimē est hmoi. g est expediens. Vnoz pz ex dictis. Et aurez aduertendū q sicut tactum est aliq de ista materia sunt opinari q expediens est vniuersitati hoim vni soli pñcl pñ nō seculari obedire sz ecclesiastico. Et cām assignant qz maxima cā ppter quā aliqz hō debeat alteri pñdere est sapientia et prudentia. mō illa maxime inueniunt in viro ecclesiastico. sz ista cā nō videt sufficiens. qz ad hoc q aliqz hō pñsideat licite alijs in tpalibz sufficit q abūdet in prudentia politica siue regitua z sapientia seculari q etiā inuenit in alijs. Quāuis aut materia ista sit pñcipalis ad vtrāqz prem. pma tñ opinio videt ēē pñcipalior

Ad rōnes añ oppositū

Ad pñm dicit q quis talis pñceps nō posset p se gerere curā oim z singulor pte tñ p alios h facere. sz p pñliu viroz electissimor. mō q p aliu facit p seipm facere videtur. Ita etiā pñsult petro moysi vt substitueret pñcipes tribunos z decuriones. z tñ ipse moyses erat summu pñdens ipi populo. Ad scdam dicit. cū arguit res pñt pte nimis magnū. g et iperiu. nego pñam. nec est sile. qz rex hz magis in spūali regere suos subditos et p pñs mores ipoz cognoscere qz imperator. q tñ hz de arduis cognoscere z defectu potentia corrigere. Et p h pz qd sit dñm ad aliā rōez. qñs em antiq? regna eēnt parua et fortia. cū hoc tñ bñ stat q expedit ēē vnu supmum. Ad aliā rōem neget q ex isto pñdicta incōuenientia sequent. immo dico q talis imperator (si iuste statuatur) obediet in spūalibz imperatori spūali. i. pape. et decet eū in honoribz esse supmū sicut nouime legisse de pñstantino. qui in pñilio quodā in quo papa fuit nouissimū locū voluit obtinere et sententijs summi pontificis (tanqz a diuina sapientia pñfluxis) parere voluit non est tamen incōueniens q in paucioribz aliqua incōuenientia sequantur. eo q expedit simplr reipublice

Etem ciuis dubitat sepe: non em eundē con fidentur omnes esse ciuem. Est em aliqz q in democracia existens in obliarchia sepe nō ē ciuis

Questiones

Eos quidem ergo qui aliter quiter fortium hanc appellationem velut ciues poetales dimittendū ciuis autem nō per habitare alicubi ciuis est. et enim aduenticij serui cōmunicant habitatione. neq; iustorū participes. ita vt et sententiam ob tineant et iudicent. Hoc em̄ inest et his qui a cō tractibus cōmunicant. In multis quidez ergo locis neq; his perfecte aduenticij participant. s; necesse tribuere astitorē. Quare imperfecte aliq; liter participant tali cōmunionē. sed sicut et pue ros. qui nondum propter etatē inscripti sunt. et senes diuissos dicendū esse aliquāliter quidez ciues non simpliciter autē valde. sed apponen tes. hos quidem imperfectos. hos autē vltra p fectos. vel aliquid tale alterū. nihil enim differt palam autē qd dicitur querimus em̄ simpliciter ciuē. et nullam talē habentē adiectionē oportu nam directioni. quoniam et de vilibus et profu gis est talia et dubitare et soluere. Ciuis autem simpliciter nullo aliorū determinat magis q̄ p participare iudicio et principatu. Principatū autem hi quidem sunt diuisi per tempus. vt et q busdam omnino non liceat eundē bis principa ri. vel per aliqua determinata tempora. Alius autē indeterminat⁹. velut pretor et cōcionator. Forte quidē igit dicet vtiq; quis neq; principes esse tales neq; participari propter hoc principa tu. s; differat nihil. de nomine em̄ ratio. inno minatū em̄ qd cōmune in ptoze et p cionatoze quid oporteat hoc ambo vocare. fit itaq; deter minatiōis gratia in determinatos principatus ponim⁹ itaq; ciues eos qui sic participāt. Qui quidem ergo maxime cōgruit vtiq; ratio ciuis ad hos qui dicuntur ciues fere tales esse. Opor tet autem non latere rerum in quibus supposi ta differunt specie. et hoc quidem iparū est pri mum hoc autem secundū. aliud aut habitū. aut omnino nihil est fm̄ quod talia qd cōmune aut

versoris

vix. policias autē videmus specie differentes ab inuicem. et has quidem posteriores. has autez priores existentes Viciatas autē et transgressas necessariū posteriores esse non viciatis Trans gressas autē quō dicimus posterius erit manife stum. Quare et ciuem necessariū alterū esse eum q̄ fm̄ vnāquāq; policiam. propter quod quidez dictus in demoscraia quidez maxime est ciuis In alijs autem contingit quidem non tamē ne cessarium. quibusdā em̄ non est populus neq; ecclesiam putant. sed conuocatos et sentēcias iu dicant fm̄ ptem. velut in lacedemonia. eas q̄ cō tractuum iudicat eforū. alijs alias. Senes autē homicidiales. forte aut alijs principatus alias Eodem autē modo et circa calcedonem. Omnes em̄ sententias principatus aliqui iudicant S; habet directiōem ciuis definitiō. in alijs em̄ po licijs non. qz indeterminatus princeps est con cionator et pretor. Sed qui fm̄ principatum de terminatus. horū em̄ aut omnibus aut quibus dam attribuit consiliari et iudicare vel de omi bus vel de aliquib⁹. Quis quidem ergo sit ciuis ex his manifestū. Lui em̄ potestas cōmunican di principatu piliatiuo vel iudicatiuo. ciuē iam dicimus esse huius ciuitatis Ciuitatē autē taliū multitudinē sufficientē ad antrachiā vite vt sim pliciter est dicere. Determinat etiam fm̄ vsum ciuem eum qui ex ambobus ciuib⁹ et non ex altero solum. puta patre vel matre. Alij autē et adhuc plus requirūt puta ad auos duos vel tres vel plures. sic autē determinatis politice et celeri ter. Dubitant quidem terciū hunc vel et quartū quō erit ciuis. Borgias quidem igitur leontin⁹ hoc quidem forte dubitans. hoc autē yronice lo quens ait Sicut mortariolia esse ea que a mor tariolificis facta sūt. et q̄ sic lirissecos eos q̄ a cō dentibus facti sunt: esse em̄ quosdam larisseorū factores. Est at̄ simplex si em̄ participabāt fm̄

dictam definitiōem policia erant ciues. neq; enī possibile est adaptare quod ex ciue mare aut fēmina. ad primos qui habitauerunt vel edifica- uerunt. Sed forte illi magis habent dubitatio- nem quacūq; participant transmutatiōe fa- cta policie velut athenis fecit klistines post ty- rannoꝝ eiectiōem. multos enī a tribus applicuit extraneos et seruos aduenticios. Dubitatio at ad hos est non quis ciuis sed vtrum iuste vñ in iuste ciuis. Equidem et cum hoc adhuc aliquis dubitabit vñ si non iuste ciuis non ciuis. tāq; idem potente iniusto et falso. Quoniā aut vide- mus et principantes quosdā iniuste quos prin- cipari quidem dicemus. Sñō iuste ciuis at pncipatu quodā determinatus est. qui enī cō- municat tali principatu ciuis est vt dicim⁹. pa- lam q; ciues qdem esse fatendum et hos. De eo aut quod est iuste vel non iuste copulatur ad di- ctam pus dubitatiōem. Dubitant enī quidam ciuitas quando egit et quando non ciuitas pu- ta quando ex oblicharchia vel tyrannide fiat de- moscracia. tunc enī neq; conuentiōes volūt q- dem dissolnere tanq; non ciuitas sed tyrannus acceperit. neq; alia multa taliū tanq; quedā poli- ciarum sint in obtinendo: sed non propter cō- munitē expediens. Si quidem ergo in demof- cracia verse fuerint quedam fm hūc modū. Si- militer dicendū ciuitatis huius esse eas que hu- ius policie actiōes et eas que ex oblicharchia et tyrannide. Videtur aut sermo proprius esse du- bitatiōis huius qualiter quidez oporteat dice- re ciuitatem esse eandem aut non eandem sed al- teram. Supficialis quidem ergo inquisitio du- bitatiōis circa locum et homines est. contingit enī disungi locum et homines. et hos qdez al- terum. hos aut alterū habitare locum. Hanc q- dem ergo minore ponendū dubitatiōem mul- tipliciter enī ciuitate dicta est aliqualiter alleuia-

tio talis inquisitiōis. Similiter aut et hominū eundem locū habitantiū oportet putare vnā eē ciuitatem. non enī vñq; muris. erit enī vñq; pe- leponiso circūponere vnū murū. Talis at forte est et babilon et omis qui h3 circūscriptiōem ma- gis gentis q; ciuitatis qua qdem capta aut ter- cio die non sensisse quandā partē ciuitatis. S3 de hac quidem dubitatiōe in aliud temp⁹ opor- tuna speculatio. De magnitudine aut ciuitatis q; quantū et vñq; gens vna vel plures expediāt oportet non latere politicū. sed eisdem habitan- tibus eundem locum. vñq; donec vñq; sit gen⁹ idem habitantiū dicendū eandē esse ciuitatē. q; nis sup his qdem corruptis. his aut generatis. sicut et flumios puenimus dicere eisdē. et fon- tes eisdem q;uis semper hoc qdem supertueni- ente fluxu. hoc aut recedente. Aut homines q- dem dicendū esse eisdē. propter talē causam ci- uitatē alterā aut. si qdem enī est cōmunicatio q- dam ciuitas. Est aut cōmunicatio ciuiū policia facta altera specie et differente policia necessariū esse videbit et ciuitatē esse nō eandē sicut et thoꝝ. Nñq; qdē comiciū. qñq; at tragicū altez esse di- cinus eisdē sepe hominib⁹ existētib⁹. Sillr at et oēm aliā cōiōnē et cōpositiōem alterā. Si spēs altera cōpositiōis sit velut armoniā eorūde sono- rum alterā eē dicim⁹. S3 qñq; qdē sit dozia. qñ- q; aut frigia. Si itaq; hñc modū manifestū qd maxime dōm eandē ciuitatē ad policiā respt- cientes. Floie aut vocare altero vel eodē licz et eisdē habitantib⁹ ipam⁹ oīno alteris hominib⁹. Si at iustū dissolnere vel non dissolnere qñ ad alterā policiā transmutat ciuitas ratio altera.

Queritur utrū homines

habitantes in ciuitate debeant dici ciues. Arguit q sic Dicit enī ysidorus. x. etymologiar. q ciuitas ē ho- minū multitudo societas vinculo adunita. dicta inqñā a ciuib⁹ et ab ipis incolis ipius vrbis. Et ponit diffē- rentiam inter vrbem et ciuitatem. Nam vrbis ipa sunt

Questiones

mentia. ciuitas autem non sapa. sed inhabitatores vocantur ergo omnes inhabitantes ciuitatem possunt dici ciues.

Præterea ciuitas componitur ex ciuibus sicut domus ex suis partibus. sed domus constituitur ex viro et muliere. domino et seruo. patre et filio. qui dicuntur domestici. ergo et omnes inhabitantes ciuitatem dicuntur ciues. Præterea illi videntur esse ciues sine quibus ciuitas non potest esse per se sufficiens. sed sine artificibus pueris et mulieribus et alijs generibus hominum ciuitas non potest sibi sufficere. ergo omnes tales dicuntur ciues. In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum primo

Aristoteles volens considerare in hoc tercio libro de vera politica. primo (antequam descendat ad materiam politicam) determinat de ciuitate quid sit. Et ratio est. quia (ut dictum est) ciuitas est subiectum huius libri. et circa ciuitatem versatur totum negotium politici. ut dicitur in textu. Non potest autem bene sciri materia ciuitatis. nisi prius sciatur quid sit ciuis. huius ciuitas est quoddam totum aggregatum ex multis ciuibus. Quæ autem totum perfectè habet cognoscitur suis partibus. Unde et ciuitas cognoscitur ex habitudine ciuium inter se in ordine ad suum finem. Sciendum secundo. quod vniuersum quod dicitur minatur propriam operationem. omnia enim opere definita sunt et virtute. ut dicitur primo huius. ideo philosophus volens dare definitionem eius. definit ipsam per operationem ciuis secundum quod ipse est operatio. que conuenit ei per formam ciuitatis. quod per inquantum homini non habet operationem sine virtute forme totius. Porro autem principalis ciuitatis est politica. et operatio principalis (que conuenit ei per hominis formam) est que conuenit ciuitati per illud quod principale est in ea. si cur operatio hominis propria est que inest ei per illud quod est principale in eo. Principale autem in ciuitate dicitur esse principatus. Et ideo philosophus per operationes (que pertinent ad principatum) definit ciuem. Sicut enim videmus in animali quod illa pars est simpliciter ipsius que attingit ad formam animalis et operatio eius. et ideo sicut in animali sit quedam partes que non attingunt ad formam animalis nec ad operationem. sunt tamen necessarie ad persistentiam animalis. Sic in ciuitate sunt quedam qui non possunt attingere ad formam ciuitatis et tamen sunt necessarij. ut sunt artifices et serui. Sicut etiam in animali diceremus quod ossa ungues et cornua non attingunt ad formam animalis nec ad operationem inquantum homini. tamen ista sunt necessaria animali propter sui persistentiam. Sed aduertendum est quod attingere ad principatum contingit dupliciter dicere. Uno modo ita quod attingens ad principatum principatur. et sic non omnes ciues attingunt. Alio modo contingit attingere ad principatum. quod attingit ad iudicium vel eligit principatum simpliciter. Alii ciuis est quod habet potestatem communicandi principatum subsidiarius vel iudicarius. isti enim sunt accipere et operatio principalis in ciuitate. et ideo cum alijs istas operationes attingit modo predicto dupliciter ciuis. Et quod secundum diuersas politicas diuerses sit ille operatio. non est eodem modo subsidiarius in politica recta et transgressa. puta in aristocracia et in obliographia siue in regno et tyrannide. siue in timocracia et demoscraia. ideo etiam secundum diuersas politicas diuersi sunt fines. Et ratio est. quod in quolibet ciuitate ciuis habet subsidiarium in ordine ad finem ciuitatis ut notum est. diuersarum autem politicarum sunt diuersi fines. in bonis enim politicis (quod sunt regnum

versoris

aristocracia et timocracia) intendit bonus finis. et in malis siue transgressis politicis (quod sunt tyrannis. obliographia et demoscraia) intendit malus finis. Et quo patet quod ex eo non dicitur quis ciuis. quod habitat in ciuitate. quod eade ratio de serui et peregrini essent ciues quod falsum est. cum non attingat ad opera principalia ciuitatis. Nec etiam quod dicitur ciuis eo quod participat iudicia ciuitatis. quod sic etiam forenses essent ciues quod etiam precipiant in iudicijs aut tractant cum illis de ciuitate. nec tamen precipiant sicut talibus iudicijs nisi habeant auctoritatem. id est fideiussorem quod caueat per istos desistendo iuri et parèdo iudicatis. Sicut etiam pueri et senes non proprie et simpliciter dicuntur ciues. sed cum addito. quod pueri imperfecte dicuntur ciues senes vero dicuntur ciues sed pueri et dimissi. quod absoluitur senes ab oneribus et operatibus ciuilibus. Mulieres vero ciues dici non possunt. quod mulieris proprium est inualidum.

Sciendum tercio. quod principatus per capitulum dupliciter. Uno modo per summam dignitatem. et sic non capit in opposito. Alio modo capit principatus large. putet se extendit ad quicquid capitum seu officium publicum. Et iste principatus proprie dicitur politicus. ut dicitur primo huius. et sic intelligitur in definitione ciuis. Unum tali principatu dicitur principari non solum ille qui actua liter habet principatum. immo etiam qui dignus est assumi ad hunc principatum. vel etiam qui habet assensum in consilio vel iudicio per nere ad istum principatum. et talis dicitur ciuis. Et quibus per apparet quod sit ciuitas. Pro cuius noticia

Sciendum quarto. quod ciuitas importat multitudines ciuium inter se in ordine ad unum finem vnitum. Unde illa multitudo ciuium est materia ciuitatis. et vniuersum seu habitudo ipso est forma ciuitatis. vniuersum quod forma ciuitatis est politica. ideo talis habitudo ciuium inter se ad unum finem est politia. Et quo sequitur quod ubi reperitur talis vniuersum debita et propter finem debitum ibi reperitur ciuitas seu politica propria. sed ubi non est talis vniuersum debita vel propter finem debitum ibi solum reperitur analogice ratio ciuitatis et policie. Et ita ciuitas vel politica dicitur analogice et non vniuersum de policia seu ciuitate recta et transgressa. Potest autem accipi ciuitas multipliciter. nam quandoque capit per villam in qua est episcopus et cathedralis ecclesia. et sic vulgariter accipitur sed de tali non est ad proprium. quibus forte versus ad hoc venierit. quod in tali villa est episcopus qui debet ordinare et dirigere alios ad bonum finem propter ipsum hunc ordinem quem inter se. Ideo cum illud faciat ciuitatem vulgariter dicitur talis villa ciuitas. sed tamen illud per alibi reperiri. Alio modo dicitur ciuitas vel accipitur per magna multitudinem domorum et habitantium in quibus sibi in eodem loco. Et hoc modo videtur capere Esaias propheta cum dicitur Ciuitates vestre succense igni et iterum ait. Deserte sunt ciuitates absque habitatore. Et ista acceptio est impropria. quod multitudo domorum non dicitur ciuitas sed magis multitudo hominum. Unum quod sic accipitur tunc causat methonomia. quod prius ponit per preteritum. Alio modo accipitur proprie ciuitas per congregationem et multitudinem hominum politice viuentium et ad unum finem politice tendentium. Et isto modo non oportet habitudinem ciuium eisdem muris concordari. Sed ciuitas etiam quod dicitur vniuersum regnum et proprie. nam regnum est congregatio hominum politice viuentium. Aliqui tamen capiunt ciuitas proprie per multitudinem hominum politice viuentium in vno loco. sicut roma dicitur ciuitas vel parisijs. ita quod dicitur ciuitas non per loco. sed per ordine ciuium in unum finem politicum tendentium. Unum ciuitas sic accepta ab Aristotele sic definit. Ciuitas est multitudo ciuium sufficiens ad anarchyam vite. id est ad per se sufficientiam. per simpliciter est dicere quod dicitur Aristotele. quod difficile est inuenire vnam ciuitatem vel regnum

nem. q̄ p̄ oēm modū sit p̄ seip̄am sufficiens. sic q̄ nō in-
digeat alijs. Si tñ inter oēs cōmunitates hoīm ip̄a sit
est p̄ se maxime sufficiens. vñ Lucan⁹ ita accipit ciui-
tatem suā vñ. cū ip̄e narret de pompeio ⁊ senatu. ⁊ de
amore Iulij cesar⁹. q̄ derelinquerūt rhomā. vñ dicitur
p̄ pulit armatā patrijs ex sedib⁹ vñ. Et ibi recitat q̄
pompeius dicebat senatorib⁹. q̄ vñ cūq̄ ip̄i eēt ibi eēt
ciuitas rhomana. Sicut adhuc dicimus. vbi est papa
ibi est rhoma. Vñ ⁊ antiquus plures habitātes bono-
nie a rhoma dicebat ciues rhomani. ita q̄ tunc rhoma-
num imperiū erat vna polīcia siue ciuitas hoc mō. cū
ius tñ sedes p̄ncipalis erat rhome. Et iō dicit p̄hs. q̄ ad
mutatōem regimīnis ⁊ polīcie ciuitas mutat finem rei ve-
ritatē. quēadmodū etiā Esaias p̄queritur de hyperusal-
lem Quō (inquit) facta ē meretrix ciuitas fidelis. Vñ
q̄ polīcia se h̄z vt formale ciuitatis. ⁊ multitudo hoīm
se h̄z vt materiale. Ideo simplr dicitur ciuitas mutari si mu-
tetur polīcia. q̄uis maneat idē hoīes materialr. Et
exemplificat p̄hs de mutatōe choree sicut si aliq̄ hoīes
luderent comicos ludos. ⁊ statim illi luderēt satyricos
Et quo patz a quo ciuitas debeat dici vna. dicitur vñ
ab vnitāte polīcie siue ordinis in vnū finem. sicut em̄ in
naturalib⁹ forma sub stācialis facit rē vnā. Ita forma ci-
uitatis q̄ est polīcia siue ille ordo ciuiū inter se finem
dicitur facere ciuitatē vnā Istis ergo positis ponit

Conclusio rñsalis

Nō oēs q̄ ciuitatē inhabitant debent dici ciues. Patz
p̄clusio satis ex p̄dictis. nō em̄ oēs p̄cipant p̄ncipatu.
p̄siliariū nec iudicatiū. nec ad hoc ydonei sūt. nec etiā
oēs eligunt aut eligunt ad quēcūq̄ p̄ncipatū. Et tales
nō sunt ciues. Pater p̄na ex definitōe ciuis. S; q̄ aliq̄
sunt tales p̄z nā in polīcia sūt aliqui artifices bannau-
si. sūt aliq̄ serui. isti autē nō debēt p̄cipare p̄ncipatu. qd̄
sic declarat. ⁊ p̄mo de artib⁹. Nā vñ hoī nō sunt plura
cōmittenda qm̄ plures inueniunt q̄ illa cōmode facere
p̄nt. opus em̄ vnus optime pficit ab vno. vt habitū est
in scdo hui⁹. Propter qd̄ dicebat in p̄ncipio p̄mi. q̄ na-
tura (q̄ rectissime agit) nō facit gladiū delphicum. i. ad
plura officia. Tñ ergo opus artificis sit eius felicitas
ita q̄ ip̄e nō eleuat sup̄ suū opus. q̄ illud intendit tanq̄
suū finē. Idcirco in illo opere sistit ⁊ non ascendit vltra.
In signū cuius videmus artificē sepe de suo artificio lo-
qui et in illo gloriari et delectari. iuxta illud poeticum.
Tractant fabulā fabri. Princeps autē in polīcia dicitur in-
clinari ad ardua et ad bonū cōitatis intendere. Ideo
ois artifex inquantū h̄mōi manens artifex non p̄t sim-
pliciter dici ciuis. artifices em̄ manentes artifices sunt
circa suū artificiiū impediti et occupati. et ideo non p̄nt
bene publicis iudicijs ⁊ p̄silijs reipublice et ciuitat⁹ in-
tendere. qd̄ est necessariū ip̄is ciuib⁹. Vñ est tñ. q̄ aliq̄
qui artifices p̄nt aliq̄ assumi ad p̄ncipatū seu dignita-
tem. si inuenti fuerint honorabiles et honore digni. et si
locupletes satis etiam fuerint. ita q̄ libere et sine indi-
gentia vite necessariorū possint reipublice vacare. quo fa-
cto debent p̄pter p̄ncipatū suū ⁊ p̄pter vtilitatē reip̄-
publice et ciuitatis suū officium dimittere De ban-
nauis at̄ satis p̄z. q̄ nō possunt dici ciues in polīcia p̄-
fecta. q̄ tales sunt viliū opationū q̄uis necessariarū. et
iō quodā mō viliificant p̄sonā opantē. et minus reueren-
di redduntur hoīmib⁹. modo non solum a ciue ⁊ a p̄ns

tipe vitanda est cōtempnibilitas p̄fectōne vera sed ap̄-
parenti. Unde etiam tales bannauis cōmuniter de mē-
tis depressione notantur. quia nō creditur eos esse mē-
tis eleuate. qui ad talia vilia opera se applicant. Notan-
ter dicebatur (in polīcia perfecta) quia in quibusdā po-
licijs imp̄fectis tanq̄ ciues reputantur reuerent et ho-
norantur. sicut etiam om̄es ciues aliquotiens ciues dis-
cuntur. sed hoc est improprie et imp̄fecte. De seruis ve-
ro patet q̄ non sint ciues. et p̄mo serui naturales. q̄a
vt habitū est in p̄mo huius seruis a natura parum
participat de ratōne et intelligentia Ideo non est habi-
lis ad p̄cipandum p̄ncipatu p̄siliariū vñ iudicatiū
Similiter etiam seruis legalis. q̄uis possit esse mē-
tis eleuate vt dictum est in p̄mo huius. attamen talis ser-
uus per violentiam in seruitutē redactus nō contrahit
amiciciam cum domino suo. nec talis seruis legalis cū
domino est amīcibilis cōmunitatis. immo habz magis
inclinatōem ad p̄trariā. quāq̄ sit virtuosus debet tamē
tenere legem per quam seruis effectus est. Et quia in
oī ciuitate oportet esse amīcibile cōmunicatōem in-
ter ciues. ideo talis seruis nō ē proprie ciuis S; oportet
p̄ncipem diligere ciuitatem et bonū cōmunitatis Et
nō est verisimile. q̄ seruis legalis habeat amīciciam in
qua est seruis ideo semp̄ habetur suspectus. Oportet
autē ciuem nō haberi suspectum. Et quo patet. q̄ ser-
ui minus debent reputari ciues q̄ spurij et illegitimi
mi. quorū aliqui sunt valde prudentes et scientifici acut
ti et ingeniosi. Et ideo quantum ad hoc magis accedunt
q̄ seruis a natura. sūt etiā q̄ seruis legalis. q̄ q̄uis ta-
les spurij et illegitimi sint aliquantulum notari de malicia
et vicio puta de incōrrentia. nō tñ tñ sicut serui lega-
les et serui a natura. et maxime de malicia que est inci-
uilitas. Nam p̄sumendū est. ex quo talis spurius natus
est de parētib⁹ ciuib⁹ quāq̄ illegitime et min⁹ canonice
q̄ aliqd̄ traxerit de inclinātōe naturali ad patriā ⁊ ciui-
litat⁹ naturā. Et iō tales p̄nt dici ciues. Vñ cerer⁹ pa-
rib⁹ natus ex ciuib⁹ alicui⁹ ciuitatis seu in aliqua ciui-
tate. in honorib⁹ et dignitatib⁹ est aduene et extraneo
tum q̄ magis diligit ciuitatem ⁊ eius bona. tum etiam
preferendus. Tum quia magis diligitur a ciuib⁹
q̄ magis verisimile est innatū et intraneū magis sollicit⁹
re in regimīne ciuitatis q̄ extraneū et aduenā. Unde
etiā p̄pter hanc cām dicitur aliq̄ q̄ magis acq̄descendū ē cō-
silio amīci naturalis q̄ alteri⁹. scz aduene vel extranei.

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā p̄cedit q̄ ciues habitatores vocant. s; nō oēs
p̄pter causas dictas Ad scdam dōm. q̄ nō est sile de
domo ⁊ ciuitate. Cuius rō est. q̄ in ciuitate sunt req̄si-
ti actus excellentiores q̄ in domo. ideo aliq̄ p̄nt dici do-
mestici a domo. q̄ nō p̄nt dici ciues a ciuitate. Ad ter-
ciam patz qd̄ sit dōm. aliq̄ em̄ habitātes in ciuitate sunt
necessarij ad esse ⁊ ad p̄seruatōē ciuitatis. qui tamē nō
dicuntur esse ciues. ¶ Sed quereretur aliquis. Vtrū
expediat aduenas et extraneos habere p̄ncipatū suū
ue dominiū in ciuitate in qua sunt aduene. Pro isto
notandum est. q̄ duplex est ciuitas. quedam est ex ho-
minibus diuersarū regionum et diuersorū ydeomatum
indifferenter cōstituta sicut est parisi⁹ burgis colonia
et similes in quibus reperiuntur homines cuiuscūq̄
regionis. vel lingue ep̄stam. Et talis ciuitas magis ha-

Questiones

bet naturam regni immo potius vniuersi. q̄ naturam particularis ciuitatis. et ideo ipsa est p̄fectissima et cōpleta. Alia est ciuitas quodāmodo p̄cularis. in qua nō resperiuntur ordinesitates hoīm. nec in ea indifferēter recipiuntur hoīes qualescūq̄ fuerint. Supponitur autē ex auctoritatē q̄ valde expedit p̄ncipē diligere ciuitatē v̄l cōmunitatē. Sic etiā maxime vitanda est dissēntio in cōmunitate. seu seditio et p̄ditio. q̄ sicut p̄cordiaz cūiū p̄firmatur et p̄seruatur ciuitas in suo esse. ita p̄ discordiam et seditiōem dissipatur. Suppositis istis d̄r ad dubiū. q̄ expedit in ciuitate cōmuni siue vniuersali d̄r n̄r f̄r regionū vel ideomatū hoīes p̄ncipatū aliquē p̄cipare. et ita aduenas et extraneos ibidem aliquāliter cūes esse. Pater. q̄ hec ciuitas magis diligeret et amabitur ab incolis eius seu habitatoribz. Si em̄ adueneret extranei nō possent honoribz et dignitatibz in ea p̄cipare sicut intranei. haberent causam inuidiet minoris dilectōis seu amoris ad illā ciuitatē. et inde oriri possent seditiōes et p̄ualitates. Videret tñ magis expedire. vt p̄p̄rii et innati cūes habeant plures et maiores p̄ncipatus dignitates et officia politica q̄ aduene seu extranei. Sed in alijs ciuitatibz p̄cularibz nō expedit aduenas et extraneū p̄cipare p̄ncipatū et dignitatē. Quā alij tales sunt alieni domini seu p̄ncipes et impatiētes adeo vt non velint in p̄p̄rijs extraneos seu aduenas recipere etiam ad cohabitandū. Vt tñ l̄ in paucioribz inueniuntur ciuitates nōnullę in quibus est tanta discordia et inuidia. vt malint extraneos et aduenas eis p̄ncipari q̄ suos p̄p̄rios cūes. s̄ hoc est p̄uerse et p̄ accis

Is autē (q̄ dicta sunt) habitū est p̄siderare. vtz eandem virtutem ponendū boni viri et ciuis studiosi. vel nō eandē. Atuerosimiliter hoc oportet fortiri inq̄sitōne eam que ciuis typo quodā p̄mo sumendū. Sicut ergo nauta vnus aliq̄s cōmuniū est. ita et ciuem dicimus. Pluraz autē q̄uis dissimiliū existentium potentia. hic q̄dem em̄ est remigator. hic at̄ gubernator. hic autē p̄orari. hic autē aliam quandam talem habens denominatōem. Palam q̄ diligentissima vniuscuiusq̄ ratio propria virtutis erit. Similiter autē et cōmunis quedam cōgruet om̄ibus. salus em̄ nauigatōis opus est ip̄oz om̄iū. hoc em̄ desiderat vnusquisq̄ nauatarum. Similiter ergo ciuium q̄uis dissimiliū existentium opus est salus cōmunitatis. cōmunicatio autē est policia. Propter quod q̄dem necessarium est esse ciuis virtutem ad policiam. Si q̄dem ergo sunt plures policie species palam q̄

versorū

non contingit studiosi ciuis vnam esse virtutem perfectam. bonum autē virum dicimus esse fm̄ virtutem p̄fectam. Quod quidem igitur p̄tingit ciuem existentem studiosum non possidere virtutem. fm̄ quam est studiosus vir manifestū. Quinimodo et fm̄ aliū modum est dubitantes venire ad eandem ratōnem de optima policia. Si em̄ impossibile est ex om̄ibus studiosis existentibus esse ciuitatem. oportet autē vnumquēq̄ q̄ fm̄ ip̄m opus benefacere. Hoc autē a virtute. quoniā impossibile similes esse omnes ciues. non vtiq̄ erit virtus vna ciuis et viri boni. eam quidem em̄ que studiosi ciuis optz om̄ibus inesse. Sic em̄ optimam necessariū ciuitatem esse. eam autē (que viri boni) impossibilis. Si em̄ om̄es necessarium bonos esse eos qui in studiosa ciuitate ciues. Adhuc quoniā ex dissimilibus est ciuitas. sicut animal mox ex anima et corpore. et anima ex ratōne et appetitu. et domus ex viro et muliere. et possessio ex domo et seruo. Eodem modo et ciuitas ex om̄ibus bis. et adhuc ex alijs dissimilibz speciebz consistit. Necesse non vnam esse om̄iū ciuium virtutem. Sicut neq̄ chorizontiū summi et astātis q̄ q̄dem ergo non eadem manifestū ex bis

Queritur utruq̄ virtus

ciuis studiosi sit eadem cum virtute boni viri. Et arguitur q̄ sic. quia prudentia (que ē auriga om̄iū virtutum) est virtus boni viri. sine qua vir bonus esse nō potest et sine qua ciuis studiosus ē nō potest. ergo eadē virtus (vt videtur) erit ciuis studiosi et viri boni.

P̄terea. om̄is operatio ciuilis tendit in bonum finem. ergo om̄is talis reddit hominem bonum virum et sic idem erit ciuis bonus et vir bonus. P̄terea om̄is inciuilis p̄pter naturam et non p̄pter fortunam aut est prauus aut melior q̄ homo. vt habitus est in p̄mo huius. ergo om̄is ciuis est bonus homo. et ita erit eadem virtus studiosi ciuis et boni viri. In contrarium est p̄bus in textu.

Sciendum primo.

Q̄ sicut dictum est in p̄ncipali conclusione p̄cedenti rō ciuis sumitur ex opatiōe. p̄tus autē p̄ncipium ē opas

tionis bone. ideo phs mouet in textu. an sit eadem virtus qua ds opatur ciuilitate et bene. et qua ds dr bonus vir. Rō questionis pr esse. qz sicut dr phs secūdo ethicoz. virtus est extremū in bono. licet sit immediata quo ad opationes et passionē quo ad nos determinata rōne. Et is omnis habitus quo pficitur hō fm prem intellectus aut operatiua necesse est q habeat aliqd summū seu extremū in bono qd pficit. Et cum habitus illi fm officia et opationes differant necesse est q et virtutes differant. Et haberi pr exemplū si cur in mēbris hominis. quia necesse est esse aliā virtutē oculi. aliā manus. aliā pedis. et sic de alijs. Virtus autē boni hoīs est q ipse disponit ad actū felicitatis fm prudentiam est em bonū hominis felicitas. vt prz pmo ethicoz. q autē hz prudentiā habet omnes virtutes

Sciendū scdo. q humane opatiōes specie differūt fm diuersitate formarū que sunt pncipia actionum. Quis em agētia spē differant. sicut calefacere et frigefacere differūt specie sicut calor et frigiditas. Prīma autē forma voluntatis (a qua dr actus humanus) est finis et bonū quod est obiectum eius et volūm. et ideo opret q in actibus volūtatīs inueniatur differentia specifica fm rōnem finis. Et qz actus volūtatīs sunt in genere moris. et ideo est diuersitas spē fm diuersitatem finis. Cum ergo bonū et malū sumant fm ordinē ad finē. non opret q sint essentielles dñe in genere moris. ideo ex actibz moralibz bonis vel malis dr bonus vir simplr vel malus. Cōtingit autē aliqua reduci ad aliquod gen? duplr. vel p se sicut ea que sunt p essentiam illius generis. sicut albedo et nigredo ad genus coloris. Et p accidens. rōne eius q in eis sit res alba et res nigra ad genus coloris. Ea ergo que p se sunt in aliquo genere simplr differunt spē p differētiās essentielles generis que vero ad genus reducunt p accis nō differūt p differētiās generis simplr. sed fm qd. scz fm q ad illud gen? pntinent. vt prz in artificialibz. forme accidentales sunt vt cultellus et clauis. q specie differūt fm q ad genus artificialium pntinent. Sed quantū ad substantiam eadez sunt spē. quia substantia vtriusqz est ex natura siue forma naturali. et nō ex forma artificiali. vt dr Lōmentator in scdo de aia. Et qz ad gen? moris aliqd eo mō pntinet q mō est voluntariū. ideo ipi actus volūtatīs q per se et immediate ad voluntatem pntinent p se in genere moris sunt. et hīs dr ds simplr bonus vir vel malus. Unde simplr specie distinguunt interiores actus volūtatīs p bonū et malum sicut per differētiās essentielles. Actus autē imperari a voluntate et exerceri per alias potentias (per quos aliq denominant tales vel tales actus operari) pntinent ad genus moris p accidēs scz fm q sunt a voluntate imperari. Et ideo actus isti nō distinguunt fm spēm per se et simplr per bonum et malū. sed tm p accidēs fm q ad gen? moris pntinent. Ex quo patet q virtus proprie dicitur habitus. qui est principium bone opationis simplr. sed tamē abilitas illa vel industria (p quā ds bene scit operatiōem ciuilem sibi congruentē exercere) dr virtus quāvis non ita proprie

Sciendum tercio. q licet idem finis cōmunis ciuitatis sit. scz saluatio ciuitatis. iste tamen finis p diuersos fines vt ciues diuersis operationibus attingit Sicut exemplificat phs de mēbris corporis. quoz est idem finis in cōmuni. scz salus corporis. tamē per diuersas opationes intendunt illud et procurant. Aliud exemplū dat de nautis. qui diuersa habēt officia ad vnū finem cōmunē. scz ad gubernationē nauis. pariformiter est in ciuitate. nam vt habitus est in secundo huius. ciuitas ad hoc q sit p se sufficiens re-

quirat diuersitate hominū inhabitātiū ipsam. scz multitudine ciuiliū. ita q vnus intendat vni opationi et alius alteri et sic de alijs. et q omnia ordinent in bonum cōmunitatis siue ciuitatis. sicut etiam ps ordinat ad totum ita ciuis ordinatur ad ciuitatē. Et em ciuis inquantū hmoi ppter ciuitatem tanqz ppter finem. et ideo omne id quod facit debet ordinare ppter confirmatiōem ciuitatis. nisi em ordinet et referat suas opationes in illum finem ciuitatis ipse peruerit rectum ordinem. Et ideo sicut an dicebat fm diuersas policias diuersi ciues intendunt alium et alium finem. Ex quo patet q in ciuitate. transgressa ciuis hoc intēdit qd non est bonū. als em non esset studiosus ciuis ipius finis In hoc em attendit studiositas siue virtus ipius boni ciuis. qd est ordinare et reformare in illū finē ciuitatis cui est ciuis. Quia autē pparat inciuilis est fm illā ciuitatē. Ex quo etiā prz. q cū loquitur phs in scdo ethicoz q virtus est q bonū facit habentē. intelligit qdam abilitas exercēdi actus ciuiles. vt dñm est. Ista autē abilitas siue pntis (p quā quis dr studiosus ciuis in vna policia) est altera a pntis p quā dr ds studiosus in alia. eo q ad distinctos fines sit. Sicut etiā videmus q vnus nauta est bonus in vna nauis q nō est bonus in altera. Virtus autē boni viri vt sic est prudentia que est qst directiua et auriga oīm altaz virtutū et necessaria ad bñ viuendū simplr. siue qua nulla est virt? vt dr. vi. ethicoz. Ipsa em cōsultat iudicat et precipit de agibilibz fm dictamē recte rōnis Et autē intelligendū q in genere duplces sunt virtutes. qdam em sunt q ordinant homines in se fm actus respiciētes regimē pntiū ipsius hominis. et tales pnt dici monastice. eo q hominem iuste ordinar. Alie sunt virtutes ordinātes hoīem ad vitā politicā seu ad vitā politicā opationis. Et inter istas pntes pnt inueniri difformitas. nā stat aliqū bene ciuilitate agere. et male agere moraliter. et agere cōtra bonū commune. Et non refert in pposito an sint eedem virtutes fm rez q dicuntur politiche et monastice. vel sint diuerse fm spēm et rōnem. quod et doctor sanctus videt dicere in secūda secūde. Supponē dum est etiam ex antedictis et postea dicēdis q policianū quēdaz sunt recte et ordinate. alie vero inordinate et transgressae

Quibus notatis ponitur

Conclusio prima

In policia inordinata nō est virtus eadem boni viri et ciuis studiosi. Prz conclusio. qz virt? est prudentia que simplr reddit hoīem bonū virū. vt dr phs In tyrānide at et alia policia transgressa nō opret bonū ciuē habere simplr prudentiā. qz nō intēdit bonū finē. sed potius malū Et nō sequitur iste est bonus ciuis in obliarchia vel democracia. q est bonus vir. Conclusio scda. non opret in oīm policia bona q eadē sit virtus boni viri et ciuis studiosi. Prz. qz opret quēlibet ciuē ipius policie et studiosus. qz si nō intendet finē illius nō deberet in ea dici ciuis. sed nō opret quēlibet talem esse bonū virū. quia nō opret quēlibet talem habere prudentiā monasticā. per quā dicitur bonus vir. sed sufficit q sic referat actus suos in fines policie. et siue debite siue indebite referat. q intendat tamen salutē policie siue principaliter siue non principaliter. Et ad hoc non requiritur vera prudentia. sed sufficit qdam mūdāna subtilitas siue astutia. Ex quo prz q nō puerunt iste est bonus vir. q est bonus ciuis. nec est bonus ciuis. q nō est bonus vir. Est tū aliq virtus q pnt facere bonū virū et bonū ciuē scz prudentia. sed non est de necessitate. vt dictum est.

Questiones

versoris

Conclusio tertia eadē est virtus boni pncipis. et boni viri. Præclusio. qz ad aliquē esse studiosum pncipē oportet ipm esse bonū virū. qz conclusio est vera. Cōsequētia est nota. Ans p3. q1. nisi qd sibi ipsi dominet non est habilis ad pncipandū. qz requirit qd hō sit a passionibz absolutus et quietus. qd est p virtutes morales qbus hō sibi ipsi dominatur. Sine his autē nō pōt hō appetitui sensitiuo dñari. qz etiam sine fortitudine iusticia pancia et prudētia et alijs virtutibus nō pōt pnceps seruare paces et iusticiā inter subditos. Ubi dicit Claudianus Regis ad exēplū totus pducitur orbis. Mobile mutat sp cū pncipe vulgus. Nec valet si dicatur. videmus sepe malos hoies esse bonos pncipes. et ratiōne hūi custodire pacē et iusticiā int subditos. Ad hūc dīcendū qd mali hoies nunq sunt boni pncipes. Quis aliquē et in paucioribz aliq mali pncipem. et faciāt custodiri iusticiā et pacē inter subditos. Ubi in signū qd ppter bonū subditū optet pncipē eē virtuosus scribit Ecclesiastes. x. Uter terre cui rex puer est. et cui pncipes mane comedūt. Rex enī dicitur puer nō qdē ppter etatē s3 ppter mores. qz nō refert senē aut iuuenē etatē esse regē si moribz et virtutibz senex fuerit. vt habet in pmo ethicoz. Ubi p3 qd optet pncipē eē virtuosum et virū bonū. Patz qz ex pdictis qd quis nō sit necesse eandē esse virtutē viri boni et cuius studiosi in qcuqz policia. pōt tñ eē eadē in policia pfecta. in qd qdlibet cuius digmus est pncipari. Sed eadē est virtus pncipis et cuius studiosi. vt p3 ex nūc dictis. qd qdlibz talis cuius est bonus. Ex quo p3 tñso ad questū. qd scz alicui studiosi cuius et boni viri est eadē virtus. sed nō est verū vltē. qz nō optet qd cuius virtus qd reddat hoīem bonū virū reddat ipm cuius studiosum. vt p3 de hoīe heroico. qd est optimus. et tñ forte nō h3 prudentiā politicā nec ecōtra. Non optet etiā qd queqz virtus que reddat hoīem bonū reddat ipm bonum virū. vt p3 de ciue in ciuitate transgressa. et hoc intendit p3. Si autē qd veller dicere qd hō heroicus non viuūt vt hō sed vt deus. Posset pcedi qd qdlibet hō viuens vt hō ciuiter p illam virtutē qd facit ipm bonū esse virū efficiat bonus cuius in policia ordinata et non transgressa

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primā dicit qd prudētia quā habet ciuis ad officiū ciuitatis est prudētia siue disciplina ad qdam opa scz ciuilia. prudentia autē que est virtus boni viri simplr est ordinatrix passionū et opationū. in qbus est moralis virtus. et iō prudentia ciuis et boni viri nō sunt vnus et eiūsdē rōnis. et sic rō pcedit ex equiuoco. Ad secundā negat cōsequētia ista. omnis bonus ciuis intendit bonū finē. ergo est bonus vir. Et rō est. quia bonus ciuis dicitur tendere in bonū finem ppter quendā finē. Simplr enī non est necesse qd tendat in bonū finē policie cuius est ciuis. si policia sit ordinata. Ad terciā negat pñtia. nō enī sequitur qd ille qd est incliuis simplicis. qd nō pōt cōmunicare cū ppter vicia sua et suam maliciam sit prauus. et qd ille qd cōmunicat ciuiter sit bonus vir simpliciter. sed sufficit qd sit bonus ciuis

Sed forte erit alicui eadē virtus ciuis studiosi et viri studiosi. Dicimus itaqz principem studiosum esse bonū et prudentē. politicū autē neccessariū esse prudentē. et disciplinā autē morā alterā esse dicūt qdā pncipio. sicut et vidēt re

gum filiū equestre et bellicā erudiri. Et euripeides ait non mihi qd vana alta. sed quoz ciuitati opus est tanqz sit qdā pncipis disciplina. Si itaqz eadē pncipis boni et viri boni. Ciuis autē est. et qd subdit nō eadē vtiqz erit. simplr ciuis et viri. tñ alicuius scz potētis pncipari solius ciuis. Nō enī eadē pncipis et ciuis. et ppter hūc iason ait Eurire qn nō tyrānizat tanqz nesciēs ydeo ta esse. Atvero laudat posse pncipari et subijci. et pclarī ciuis virtus est posse pncipari et subijci bñ. Si ergo eaz qdem qd boni viri ponimus principatiū. eam autē que ciuis nō vtiqz erunt ambo laudabilia siliter. Quoniā ergo aliquando videt vtraz et nō eadem optere principem dicere et subditū. ciuem autē ambo scire pncipari ambobz. et huic vtiqz cōsiderabit aliqd. Est enī principatus despoticus. hunc autē que circa necessaria dicta scire facere pncipē non neccessariū. Sed vti magis alterū autē seruale dico autē alterū posse et fūire ministerialibz actionibz. Serui autē spēs plures dicimus opationes enī plures quaz vnā ptem tenent manualēs. isti autē sunt sicut et nomē signat ipsos qd viuunt de manibz. in qbus bannausus artifex ē. ppter qd apud quosdā nō pncipabant pncipatibz antiquus artifices anteqz fuisset demus extremus. Opa qdem qd subditoz. sic nō optz bonū neqz politicū neqz ciue bonū addiscere nisi qnqz gratia oportunitatis sibi ad seipm nō enī adhuc accidit fieri. hunc qdem despoticū. hūc autē seruū. Sed est qdam pncipatū fm quem principatū silibus genere et liberis. Hūc enī dicimus esse ciuile pncipatū. quē optet principes subditū addiscere. velut equestribz pncipari eū qd inter illos subditos fuit. et exercitū ducere in exercitu doctū. et qd ordini pfuit et īfidias dispo suit. Propter qd dicit et hoc bñ. qd nō est bene principari cum qd nō sub principe fuit. Horum

aut virtus q̄dem altera. Dportet aut̄ cinem bo-
nū scire z posse p̄ncipari z subijci. z bec virtus
ciuis scire p̄ncipatū liberoꝝ ad vtrāq. z etiāz
boni viri ambo. z si altera spēs t̄pantie z iusti-
cie p̄ncipatiue. Eteṁ subiecti q̄dem liberi aut
boni palā qz nō vna vtiqz erit virtus puta iusti-
cia Sed hñs spēs fm quas p̄ncipabit z subij-
cietur. Sicut em̄ viri z mulieris alia t̄pantia z
fortitudo. videbit̄ em̄ vtiqz vir timid⁹ eē. si sic
fortis fuerit sicut mulier fortis. z mulier loquax
si sic ornata fuerit sicut vir bonus. Qm̄ z eco-
nomia altera viri z mulieris. huius q̄dez acq̄-
rere. hui⁹ aut̄ suare opus est. Prudētia aut̄ p̄n-
cipis pp̄ia virtus sola. alias em̄ videt̄ necessa-
riū eē vel pueniens cōes subditoꝝ et p̄ncipū
Subditi autē nō est virtus prudētia. sz opinio
vera. Sicut em̄ fistulaz factor subiectus. prin-
ceps aut̄ fistulatoꝝ q̄ vti. Vtrū q̄dem ergo ea-
dem virtus viri boni z ciuis studiosi vel altera
et q̄uo eadem z q̄uo altera manifestum ex his.

Jrca cinē aut̄ adhuc restat q̄dam dubita-
tio vt vere em̄. vtrū ciuis est cui licet com-
municare p̄ncipatu. aut z bānaufos ciues po-
nendū. Si q̄dem ḡ z hos ponendū. q̄b nō in-
terest p̄ncipatus: nō est possibile oīs ciuis esse
talem virtutē. iste em̄ ciuis. Si at̄ nullus taliū
ciuis in qua p̄ponēdus vnusq̄sq. neqz enim
aduena neqz pegrinus. Aut ppter hanc q̄dem
rōnem nullū dicemus accidere incōueniēs. ne-
qz em̄ serui dictoꝝ nullū. neqz liberti. Hoc em̄
verū qz nō om̄es ponendū ciues sine q̄bus nō
vtiqz erit ciuitas. qm̄ neqz similit̄ viri z pueri ci-
ues: sed hū q̄dem simplr. hū aut̄ ex suppositiōe
Ciues q̄dem em̄ sunt sed imp̄fecti. In antiq̄s
ergo temporibz apud quosdā erat seruū qd̄ bā-
naufum vel peregrinū: ppter qd̄ multi tales et
nunc. optima aut̄ ciuitas nō faciet bānaufuz
cinē. Si aut̄ z hic ciuis. sed ciuis fm virtutez

quā dicimus dicendū nō om̄is. neqz liberi so-
lum. sed q̄cunqz operibus necessarijs sunt di-
missi. Necessarioꝝ aut̄ q̄ q̄dem vni ministran-
tes talia serui. q̄ aut̄ cōmuniter bānaufi z mer-
cenarioi. Manifestū aut̄ hinc parū p̄sideranti-
bus q̄uo hz de ip̄is. ip̄m em̄ apparēs qd̄ dictū
est facit euident̄ Qm̄ em̄ plures sunt policie. z
spēs ciuis necessariū est plures z maxime sub-
diti ciuis. Quare in aliq̄ q̄dem policia necessa-
riū eē bānaufum z mercenariū ciues. in aliq̄b
aut̄ impossibile. puta si q̄ est quā vocāt aristo-
craciā z in q̄ fm virtutem dant̄ honores. z fm
dignitatē. Neqz em̄ possibile est exhibere q̄ vir-
tutis viuente vita bānaufa vel mercenaria. In
oblicharchijs aut̄ mercenariū q̄dez nō p̄tingit
esse ciuē. Ab honorabilitatibz em̄ longis p̄ci-
patōes p̄ncipatū. bānaufum at̄ p̄tingit. dicāt̄
em̄ z multi artificū. In thebis at̄ lex erat. eū quē
decē ānoꝝ non abstinuisset a foro nō p̄icipare
virtute In multis at̄ policijs p̄trabit̄ z pegrin-
oꝝ lex. q̄ ei ex matre ciue in q̄busdā democra-
cijs ciuis est Eodē at̄ mō hñt z q̄ circa spurios
apud multos. attū qm̄ ppter indigētā legitti-
moꝝ ciuiū faciūt ciues tales. ppter paucitatē
em̄ hoīm sic vtunt̄ legibz defectū hñtes turbe
paulatim eligūt̄ eos q̄ ex suo p̄mū vel sua. de-
inde em̄ eos q̄ ex mulieribz. tandē at̄ solū eos q̄
ex amboz ip̄is ciues faciūt. Qd̄ q̄dē ḡ spēs plu-
res ciuis manifestū ex his. z qd̄ d̄ maxie ciuis
q̄ p̄cipat honoribz. sicut z homer⁹ poetizauit
actū quēdā in honoratū post exurgētē. Sz vbi
qz tale occultū ē grā deceptōis cohabitantiū ē
Sicut aduena em̄ est q̄ honoribz non p̄cipat
Vtrū q̄dē alterā vel eandē ponēdū fm quā vir
bon⁹ est z ciuis studiosus ḡ palā. qz alicui⁹ q̄dē
ciuitatis idē alicuius aut̄ alius. z ille at̄ nō oīs
sed qui ciuilis z dñs vel potens esse dominus
vel fm se vel cum alijs cure cōmunium

Questiones

Queritur. Utruz prudē

ria que est respectu boni ppiū sit eadem specie cū ea que se extendit ad bonū cōmune. Et videtur q̄ sic. quia ut dicitur philosopho sexto ethicorū q̄ politica virtus et prudentia idē habetur esse. esse autē non est idē ipis. ergo videtur q̄ sit eadem virtus fm rōnem et spēm prudentia respectu particularis boni et cōmunis. differens tamē fm distincta esse. Preterea philosophus h̄ in textu q̄ eadem est virtus boni viri et boni pncipis. sed politica virtus maxime ē in pncipe in quo est sicut architectonica. cū ergo prudentia sit virtus boni viri videtur q̄ idē est habitus prudentia respectu proprii boni. et politica respectu boni cōmunis. In contrariū videtur esse id quod habet philosophus in textu

Sciendum primo

Q̄ sicut recitat philosophus in sexto ethicorū. q̄dam posuerunt q̄ pncipia nō extendūt se ad bonū cōmune. sed solū ad bonū ppiū. Et hoc ideo q̄ estimabāt q̄ nō oportet homines querere nisi bonū ppiū. qd̄ est p̄ra inclinatioem legis nature. p̄ quā rō dicitur bonū ppiū vniuersaliū ordinatū ad bonū cōe. eo q̄ (ut habet philosophus ethicorū) bonū q̄nto cōmuniū tanto diuinius. repugnat em̄ legi diuine que p̄ charitatem inclināt ad nō q̄renda que sua sunt. Ideo etiam apostolus primo ad Corinthios dicit. nō quero qd̄ mihi vtile sit. sed q̄ multis ut salui fiant. Ideo q̄ prudentia est p̄siliatua. iudicaria et p̄ceptiua eorū p̄ que pueniūt ad debitū finē. oportet dicere q̄ prudentia nō solū habeat respectū ad bonū ppiū vniuersaliū. sed etiam ad bonū cōe multitudine. Sicut em̄ omnis virtus moralis relata ad bonū cōe vocat politica. ut sic se habeat politica ad iusticiā legalem sicut se h̄ prudentia simpliciter dicta ad virtutē moralem. q̄ iusticia legalis nō imperat virtutū spūaliū fines in bonū cōe nisi prudentia politica diriget. sicut nec p̄tutes morales inclināt in suos fines nisi dirigente prudentia supradicta. Sunt autē (ut ad apostolum sufficit) in ciuitate due spēs requirunt. sicut dicit philosophus in sexto ethicorū. Lūis inq̄t que circa ciuitatez hec q̄dem ut architectonica prudentia legispositiua. hoc autē cōmune non h̄ politica circa singularia existens. De prima em̄ dicit philosophus in textu q̄ prudentia est p̄pria virtus pncipalis. qd̄ sic p̄t declarari. nā ad prudentiā p̄tinet regere et p̄cipere. et ideo ibi inueniūt spūalis rō prudentie. Manifestū est autē q̄ in eo qui nō solū seipm h̄ regere. sed etiam cōitātē p̄fectam ciuitatis vel regni inueniūt spūalis et p̄fecta rō regiminis. Et idē p̄ncipi (ad quē p̄tinet regere ciuitate) prudentia cōp̄t fm spūalem et p̄fectissimā rōnem. Et q̄ etiam spectat ad p̄ncipi leges ponere in ciuitate. ideo a philosopho vocat ista prudentia sexto ethicorū legislatoria. hic autē vocat eā architectonicā. Et quo p̄t. q̄ prudentia maxime p̄tinet ad p̄ncipem q̄ in ipso prudentia debet fulgere ut iusticia (que in ipso maxime requiritur) dirigat. Itō in p̄ncipe iste due virtutes maxime relucere debent. scz prudentia et iusticia. Ideo dicitur Jeremie. xxiij. Regnabit rex et erit sapiens. Et sequitur. faciet iudiciū et iusticiā in terra. Vñ etiam Virgilius sexto Eneidorū ad quintū fabiū maxmū (quem introducit ad istas duas p̄tutes) ita legit. Tu regere imperio populos romane memento. Ne tibi erunt artes pacisq̄ imponere mores. Parcere subiectis. et detellare sup̄bos. Quis enim prudentia maxime reluceat in p̄ncipe q̄ vocat regnatiua seu legispositiua. in subditis tñ oportet ponere prudentiā q̄ vocat politica in q̄ntū actus suos ordinat in finē politicū

versoris

Sciendū secundo. q̄ (ut alibi dicebat) seruus p̄ imperium mouet a dño et subditus a p̄ncipe. aliter tñ q̄ irrōnabilia moueant a suis motoribz. nā inaiata seu irrōnabilia aguntur solū ab alio et nō agūt a seipsis. q̄ non h̄nt dominū suū actus p̄ liberū arbitriū. et itō rō regiminis nō est in ipis sz foris in motoribz. sed oēs serui et subditi non ita agunt ab alijs p̄ p̄ceptū qd̄ tñ agunt p̄ seipsos p̄ liberū arbitriū. Et itō in eis requirit qd̄ certitudo regiminis per quā seipsos dirigant in obediēdo p̄ncipalibz in ordine ad finē ciuitatis. et ad hoc p̄tinet spēs prudentie q̄ politica vocat. Et hec prudentia (q̄ est in subditis) p̄patur ad illā q̄ est in p̄ncipe. sicut ars manualis ad architectonicā. Et quo p̄t q̄ alia est virtus pncipis et subditi. ut alibi ostendebat. Patz. q̄ p̄ncips se h̄ ad subditi sicut mouens ad motū. ita autē est virtus mouētis et moti. Vñ quis eadē sint q̄ oportet p̄ncipi p̄cipere et subditi exequi. tñ eadem agēda p̄siderantur a rege fm vltioriōrē rōem q̄ p̄siderant a subdito q̄ obediūt. vñ em̄ regi in diuersis officijs multi obediunt. forma lis autē ratio obiecti variat spēm in habitibz

Sciendū tertio. q̄ tā p̄ncips q̄ ciuis p̄t dupl̄ p̄siderari. Vno mō inq̄ntū singularis est p̄sona. q̄ p̄t agere p̄ intellectū et voluntatē in ordine ad finem vltimū q̄ est felicitas. Alio mō inq̄ntū p̄ncips vel ciuis. Primo mō p̄siderādo vtrūq̄ est in eis prudentia cōiter dicta p̄ quā hō regit seipsū in ordine ad p̄piū bonū qd̄ est seipm disponere ad beatitudinē. Secundo vero mō. q̄ tñ p̄ncips q̄ ciuis intendūt bonū cōe ciuitatis. in ipis sunt differētes prudentie fm distinctas rōnes finis intenti ut dictum est

Conclusio responsiua

Prudentia q̄ est in ciue vel p̄ncipe nō est eadē spēs cū ea que se extendit ad bonū cōe. Probat. q̄ sicut se h̄ scia ad subiectū. ita virtus ad obiectū. sed monastica est de his q̄ p̄tinent ad bonū vniuersaliū p̄sonę. politica vero de his q̄ p̄tinent ad bonū cōitatis qd̄ est bonū cōe. q̄ monastica q̄ respectu boni ppiū est. et politica q̄ est respectu boni cōis sunt distincte virtutes. Nā spēs habitūū diuersificant fm diuersitatē obiecti que attendit fm rōem formale ipsius. rō autē formalis oim que sunt ad finem attenditur ex p̄te finis. et itō necesse est q̄ prudentie (que ordināt media in istos fines) differant spēs fm ordinem specificū istorū finū. ut scz sit vna prudentia simpliciter dicta. q̄ ordinat ad bonū ppiū. et alia politica in ciuibz. et alia legispositiua in lege que ordinat ad bonū cōmune ciuitatis vel regni

Ad rōnes ante opposi-

tum. Ad primā dicitur q̄ philosophus nō intendit dicere q̄ politica sit idē fm subam habitus ciuitatis prudentie. sed prudentia (q̄ ordinat ad bonū cōe) qd̄ q̄dem bonū cōe dicitur prudentia fm cōem rōnem prudentie prout scz prudentia est recta rō agibilis. dicitur autē politica fm ordinē ad bonū cōmune rē.

Ad scđam dicitur q̄ sicut philosophus dicit in textu. ad bonū virū p̄tinet posse bñ p̄ncipari et subijci. et itō in virtute boni viri includit etiam p̄tius p̄ncipis. sed p̄tius p̄ncipis et subditi differūt spēs. sicut et virtus viri et mulieris. ut habet in p̄tici littera. Sed q̄reret aliq̄s qualiter intelligit dictū p̄tici dicēris q̄ prudentia est p̄ncipis p̄pria virtus. alie vero virtutes sunt p̄ncipi et subdito cōmunes. Vnde em̄ in hoc p̄tadi cere his que dicta sunt cōformiter ad id qd̄ dicitur in primo libro huius. Dicit em̄ ibi q̄ oportet seruū attingere ad prudentiā et virtutē. hic autē dicit q̄ non. sed sufficit q̄ attingat ad op̄s

nione verā. Rūdetur q̄ subditū quantū ad aliquas ope/
rationes oportet habere prudentiā. et quantū ad alijs non.
Et hoc apparet. q̄ virtus est p̄ quā bñ se q̄s h̄z ad opatio
nē. Operationū em̄ q̄dam sunt quaz volūtas est p̄ncipiū
p̄ se. Alię sunt quaz volūtas nō est p̄ncipiū p̄ se. sed ars
vel intellectus vel potētia aliqua. p̄ me opationes p̄cedūt
a voluntate mediate intellectu p̄actico. P̄stat autē q̄ volū
tas (q̄ nō est bñ disposita) nō est p̄ncipiū bone opatiōis
volūtas autē bene disposita p̄ virtutē morālē (q̄ nō est sine
prudētia) debet habere opationē rectā. Ideo oportet seruū
respectu talū operationū attingere ad prudentiā et virtu
tem morālē. et sic loquebat̄ p̄bus p̄mo huius. Et sic est in
telligendū (q̄d nūp̄ dictū est) de prudētia subditi. Sunt
etiā q̄dam opatiōes q̄ p̄cedūt ab intentōe nō mediante
volūte. sicut s̄s opa artis. et respectu talū nō oportet q̄ vo
lūtas sit disposita p̄ virtutē morālē. et q̄ prudētia non fuit
p̄ncipiū talū operationū nō oportet habere prudentiā. sed
sufficit habere artem. Et sic intelligendū est dictū p̄bi.

Uoniā autē hec determinata sunt q̄ post
hec cōsiderandū utrū vnā ponendū poli
ciā vel plures. et si plures que et q̄t et differentie
que sunt ipsoꝝ. Est autēz policiā ordo ciuitatis
alioꝝ p̄ncipatuū et maxime dñantis oīm. Do
minās q̄dem em̄ vbiq̄ est policennia ciuitatis
policennia autē est policiā dico autē puta in de
moscracijs q̄dem dominās ppl̄s. pauci atē cō
trario in oblicharchijs. Dicimus autē et policiā
alterā eē eoꝝ eundē autē hūc sermonē dicem⁹ et
de alijs. Supponēdū itaq̄ p̄mo cuius gratia
p̄stituta est ciuitas. et p̄ncipatus sp̄s quot ei⁹
qui circa hoīem et circa cōmunionē vite. Dictū
est atē in p̄mis sermonib⁹ in q̄bus de economiā
determinatū est et de despocia q̄ natura q̄des
est homo aīal ciuile. p̄pter q̄d et nullo indigens
eius q̄ ab inuicem policie appetūt cōmunionē
Quinimo et cōiter p̄ferens colligit inquantūz
adiacet vniciq̄ ps vt viuāt bñ. maxime q̄des
igit̄ hic est finis et cōiter oībus et sigillatim. cō
ueniunt autē et ad viuere gratia ip̄ius. et p̄tinent
politicā p̄munionē. Forte em̄ inest aliq̄ boni p
tacula et p̄m ip̄m viuere solū. si n̄ diris p̄m quā ex
cedat valde palā atē q̄ p̄seuerāt multa mala su
stinētes. multi hoīm inuiscati ad viuere tanq̄
exīte q̄dā solatio in ip̄o et dulcedie naturali. At
vero p̄ncipat⁹ dictos modos facile diuidere ē.

in extrinsecis em̄ p̄monib⁹ determinauimus de
ip̄is sepe. despocia q̄dē em̄ q̄uis sit idē p̄ferēs
p̄m veritatē ei q̄ natura fu⁹ et ei q̄ natura despo
tes. tñ p̄ncipat⁹ ad p̄ferēs despotis. Nihilomi
nus ad id atē q̄d fui p̄m accūs. nō em̄ p̄tigit cor
rupto suo saluari despocia. P̄ncipat⁹ atē pue
roꝝ et muliez et totū dom⁹ (quē vtiq̄ vocam⁹
econo micū) vlt̄ subiectoꝝ gr̄a est. vel alicui⁹ cō
munis amboꝝ p̄m se q̄dē subiectoꝝ. vt videm⁹
et alias artes. puta medicinalē et exercitatuaz.
p̄m accūs autē et vtiq̄ ipsoꝝ erūt. nihil em̄ p̄bi
bet exercit⁹ docentē pueros aliqñ eē et ip̄m eoꝝ
q̄ exercitant. sicut gubernator sp̄ est vn⁹ nauta
rū. pueroꝝ q̄dē igit̄ exercitator vel gubernator
p̄siderat subditoꝝ bonū. Qñ atē vn⁹ hoꝝ fuerit
et ip̄e p̄m accūs p̄ticipat vtilitate. hic q̄des em̄
nauta. hic atē sit vn⁹ eoꝝ q̄ exercitāt cū sit puero
rū exercitator. p̄pter q̄d et politicos p̄ncipatus
qñ fiūt p̄m eq̄litate ciuū p̄stituta et p̄m similitudi
nē. p̄m p̄tē dignificāt p̄ncipari p̄us q̄dē q̄ aptū
natū erat dignificātes in p̄te mīstrare et p̄sidera
re aliquē rurū q̄ ip̄i bonū sicut p̄us ip̄e p̄nci
pās p̄siderabat q̄d illi⁹ p̄ferēs. Nūc atē p̄pter vti
litates q̄ a cōib⁹ et eas (q̄ a p̄ncipatu) volūt p̄ti
nue p̄ncipari. veluti si acciderz sanos eē sp̄ p̄n
cipātes. cū eēnt egrotatiui. et em̄ forte vtiq̄ p̄se
q̄rent p̄ncipat⁹. Manifestū ē q̄ q̄cūq̄ q̄dē po
licie intēdūt q̄ cōit p̄ferētes ip̄e q̄dē rcē existūt
entes p̄m id q̄d simplr iustū. Quecūq̄ atē p̄ferēs
p̄ncipiū solū viciate et oēs se trāsgressiōes rcōꝝ
policiay despoticē ei. ciuitas atē cōitas liboꝝ ē.

Queritur. utrum sint

em̄ sex policiay genera. Videlz q̄ non. q̄ in aliqua poli
cia dominant plures diuites. p̄pter suas diuitias. et talis
policia nō est aliqua illaz. q̄ tunc esset oblicharchia. quod
falsum est. q̄ oblicharchia est policiā in qua pauci diuites
p̄ncipant. Et ita posset argui de illa in qua pauci paupes
dominant vel p̄nt dñari. que nō p̄t dici demoscracia. q̄ de
moscracia ē multoꝝ. q̄ nō s̄t em̄ sex. P̄terea aliq̄ sunt
policie mixte. vt p̄z p̄ p̄m in multis locis. ergo sunt plus
res q̄ sex. In oppositum est p̄bus in textu

Questiones

Sciendum primo

Qualiter sumit spēs rei in naturalibz. & aliter in moralibz. cum em sunt q̄tuor genera causaz. diuersimode diuersis attribunt. Causa em formalis & materialis respicit p̄prie substantiā rei. & ideo sube fm materiā & formā spē in genere distinguunt. agens autē & finis respicit directe motū & opationē. & cuz motus & opationes fm hmoi causas spē distinguunt. diuersimode tñ. nā p̄ncipia actia naturalia sp̄ sunt determinata ad act⁹. ideo diuerse spēs in actibz naturalibz attendunt non solū fm substantiā subiecti (q̄ sunt fines vel termini) sed fm p̄ncipia actia. sicut calefacere et infrigidare spē distinguunt fm frigidū & calidū. sed p̄ncipia actia in actibz volūtariis (cuiusmodi sunt actus ciuiles) non se hñt de necessitate ad vnū. & ideo ex vno p̄ncipio actiuo manere (qđ est volūtās humana) possunt diuerse policiaz spēs pcedere. sed qz finis est obiectū volūtatis. ideo potissime diuersitate hñt ex pte cause finalis. Sicut em añ dicebat policia est ordo ciuū ad finē cōem siue ad bonum cōe tendentū. Un policia vnitate hñt ab vnitate hmoi ordinis in vnū finem. cū ergo ea q̄ sunt ad finē variant & distinguunt fm diuersitate finū op̄t policias siue ordines istos ciuū distingui fm finū distinctōes in quos ordinātur. q̄uis em a p̄ncipatu possit aliquo modo vnitas policie sumi. hoc tamen non est primo. sed originaliter sumitur ex parte principatus

Sciendū secūdo. q̄ q̄uis ciuitas sit aliq̄ mō quid naturale. eo q̄ naturaliter habemus imperiū ad ciuitatē constituendā. tñ nō efficit nec pficit ciuitas nisi ex opere & industria hoīm. q̄ aut ex arte humana efficiunt potissime sunt et cognoscunt ex ipso fine et bono ad qđ ordinant. nos em potissime scimus qđ est domus materialis et q̄lis debeat esse facta. scz vt defendat nos a pluuijs & caumaribz. quas re si scire volum⁹. qđ sit ciuitas & qđ policia recta & qđ sit transgressa. videntur illa ad q̄ ppter q̄ facta est cōstitutio ciuitatis et policie. q̄uis em multa sunt bona ppter que videt esse ciuitas p̄stituta. inter omnia tñ potissimū est viuere eligibiliter & virtuose. vt habz phus in textu. & ab isto dī policia recta. Un phus videt tangere sex bona ad q̄ ciuitas ordinat. est em ciuitas siue policia p̄stituta p cōmunitatē loci vt hoies sūt viuant & cohabitent. p̄surgit at ex hoc quodāmodo iocūditas & amor. nā nulla sine socio vel amico iocūda est possessio. vt dī Seneca. Si q̄s autē magna multitudinē auri vel argenti polleret & oibus vicualibz habūderet & nō viueret in societate vt alij homines suā magnificentiā p̄cipere possent. nec ipse etiā possit alijs hominibz sua bona cōicare. nō multū illa bona reputaret sed magis vilipenderet. Est q̄ ciuitas ordinata vt hoies sūt in vno loco viuētes iocūde & delectabiliter puerlent. Scūdo est ciuitas ordinata siue p̄stituta nō solū ppter iocū de seu delectabiliter puerlari. s̄ etiā ppter ipm viuere nam homines in eadē ciuitate cōmorantes mutua cōuersatio deseruit eis ad vitā. qz vnus alteri dī subuenire in his q̄ sunt necessaria vite. qđ sic esse non possit si hoies solitarie morarent & sibi mutuo nō puerlaret. Tercio facta et p̄stituta fuit ciuitas in expugnatōis gratia & ppter nō iniustū pati. nam qz hō vnus solitariā vitā dūces non est sufficiens sibi ad resistendū volētes sibi iniuriari & vitare iniusticias sibi factas. ideo p̄stituta fuit ciuitas vt hō (q̄ solitarius nō p̄t se tueri ab hostibz) existens p̄ multitudinis tute & absq̄ formidine viueret. Quarto fuit ciuitas ordinata ppter cō-

uersoris

mutatiōes & tractus. facere autē cōtractus est de iure gēritū & est p̄prium humani generis. Un em dcm est in pmo libro huius. q̄ nullus sibi sufficere possit ad vitā nisi cōmunicaret ea in q̄bus habūdat in illa in q̄bus deficit. Et ideo necessarij sunt isti tractus. q̄ vt facilius fierent optime sūt cōuenire homines in ciuitate. Quintū bonū est ad qđ ciuitas ordinat cōicatio p̄nubioz. nam hoies sūt p̄nubiles ad inuicē amicitia p̄rahūt vt firmius se diligāt. vel ppter ali quod altud bonū qđ videt inde p̄lurgere & p̄rahendo cōnubia fiunt hoies ad inuicē affines. Sextū bonū (ppter qđ est ciuitas cōstituta) est viuere eligibiliter. et virtuose. nam magis possunt puniri delinquentes & malefici si homines cōiuuant sūt in ciuitate q̄ si morarent disp̄m seu sep̄tim & vitam solitariā ducerēt. Et ideo est q̄ tñqz pene multi desistunt malefacere & assuescūt opationes bonas. & sic exemplo alioz (q̄ malefici essent) efficiunt boni & virtuos si q̄uis virtutes & opa bona sint maxime bonoz viroz. Nec ppter p̄dicta bona sit aliq̄ mō ciuitas p̄stituta. tñ siue in cōstitutā est ppter viuere eligibiliter & virtuose. Ideo bñ dī in textu q̄ vnitas loci. cōicatio p̄nubioz. & cōpugnatiois gratia p̄mutatio rex extra. talia sunt fine qđ bus nō hñt esse ciuitas. Principaliter tñ est ciuitas p̄stituta ppter bñ. virtuose. & feliciter viuere. & ppter p̄fectāz p se sufficere vitā. Ex quo p̄t parere vñ ciuitas et policia rectitudinē habeant. Non est em ciuitas vera nisi in ea sit illud vltimū tanq̄ p̄mū. scz virtuose viuere. Et ideo omnis policia dī transgressa in qua (et si alia inueniant) istud deficit. Et qz fm distinctiōe policiaz est etiā distinctio principatū qz p̄ncipat⁹ est p̄ncipale in policia. ideo idē est iudiciū de p̄ncipatu bono vel malo. & etiā de policia bona vel mala.

Conclusio prima

Et r̄salis. Tantū sex sunt genera policiaz. simpliciter. p̄batur p̄ sufficientiā. Nam in omni policia attendit aliquis finis bonus vel apparens tñ. Si bonus hoc est dupl. vt multitudo reducit in illū finē p vnū vel p plures. seu multos vel paucos. Si p vnū sic est regnū. Si p plures hoc ē dupl. vel p multos seu p paucos. Si scdm sic est aristocracia. Si p̄mū sic est policia cōmunit noīe vel fm alijs thymocracia. Si vero finis sit malus. sic non p̄t esse policia recta sed transgressa. Et h̄ etiā p̄t esse dupl. vel multitudo populi reducit ad illū finē p vnū. & sic est tyrānus. vel p plures hoc est dupl. vel p paucos dñantes. & sic est obicharchia. vel p multos sic est democracia. Ex quo patz q̄ policiaz tres sunt transgressae. & tres sunt recte. & p̄ncipatū tres sunt boni. & tres sunt mali. Tres boni sūt regnū siue p̄ncipatus regalis. aristocraticus. et politicus cōmunit seu thymocraticus. Et in oibus istis intendit a p̄ncipante bonū cōitatis fm virtutē p̄termissio bono p̄prio. In alijs at̄ opposit⁹. s. tyrānide. obligarchico. & democratio p̄ncipatibz intendit nō bonū cōitatis. sed bonum singuloz p̄ncipatū. & ideo vocant transgressae. In p̄mis policijs op̄t p̄ncipantes esse virtuosos. in alijs autē nō sunt virtuosī. vnus em (cū ppter bonū cōe dominat) dī rex. cuz aut ppter bonū p̄uatū dī tyrānus. cū aut pauci dominant virtuosī. dī aristocraticus p̄ncipatus. sicut olim in ciuitate romana deficiēte senatu ipe intermedio anteq̄ alius senatus eligeret regebat rotus populus romanus prudētia q̄runda bonoz viroz paucor. Eligebantur em duo de eim boni viri approbati & boni testimoniū (quos vocabat duodecim bonos homines) & horum prudētia seu indu-

stria tota ciuitas regebat. Sicut etiā qñ tot⁹ popul⁹ res/ net pñcipatū intendit nō tñ bonū diuitū s; egenorū z mediocriū fm pportōem dī polīcia sicut in ciuitatib⁹ ytalie dñatur tot⁹ popul⁹. ibi em̄ requir̄ pñsensus tot⁹ popul⁹ in statū s; pcedēdis z potestatib⁹ eligēdis. s; em̄ ibi s; aduocet potestas vel dñs aliq⁹ q regit ciuitatez. mag⁹ tñ dñatur popul⁹ q ip̄e. eo q tot⁹ popul⁹ ē ip̄m eligere et corrigere si male agat. z ei⁹ totius est statuta p̄dere. q nō l; dñm transgredi si incendat bonū finē p̄dictum. Talis at pñcipatus nō h; nomē p̄riū s; p̄s vocat eum noīe cōmuni et dī esse polīciam. Patet ergo quid sit dicendum ad questum.

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā dī q est difficile q aliqui pauci z pauperes possint obtinere magnū pñcipatū ppter suā paupratem et si tñ ptingeret. statim ip̄i efficerent diuites. et tūc esset pñcipat⁹ oblicharchia. z tūc talis pñcipat⁹ pauperū posset vocari inuitū oblicharchie. Ad scōz dī q p̄s loq̄ de polīcijs simplr z nō de mixtjs. de q̄b loq̄ infra.

Et terminat⁹ at his habitū est polīcias p̄siderare q̄t nūero z q̄ sunt. z p̄mo re/ ctas ip̄oz. Et em̄ trāsgressiones erūt manifeste his determinatis. Dñm at polīcia qdē z polīcen nūa signāt idē. Polīcētia at est idē qd dñans ci/ uitatū. necariū at ēē dñans aut vnū aut paucū aut multos. Dñ qdē vn⁹ vel pauci vel multi ad cōe p̄ferēs pñcipant. has qdē rectas necessariū ēē polīcias. eas at q ad p̄riū. vel vnū vel pau/ corū vel multitudinis trāsgressiones aut em̄ nō ciues dñm ēē p̄cipatēs. aut optz cōicare p̄ferē te. Vocare at p̄sueuim⁹ monarchiaz. qdē eā q ad cōe p̄ferēs respicit regnū. eā at q paucorū q/ dem pluriū at vno Aristocratia at propter opti mos pñcipari. aut ppter ea q ad optimū ciuita ti et cōicantib⁹ ip̄a. qñ at multitudo ad cōe p̄fe/ rens vult vocat cōi noīe oīm polīciaz polīcia. accidit at rōnabiliter vnū qdē igit differre fm virtutē vel paucos ptingit plures at iā ad sum/ mum oīs p̄tutis puenisse difficile z maxime ad bellicā. hoc em̄ in multitudine fit. ppter qd qdē fm hāc polīciā pñcipalissimū qd pugnantiū et p̄cipat ip̄a q possidet arma Trāsgressiones at dictaz tyrānis qdē em̄ regni. oblicharchia aut aristocracie. democracia aut polīcie Tyrānis

qdem igit est monarchia. Ad p̄ferens monar/ chiantz. oblicharchia at ad id qd abundantū democracia at ad p̄ferens egenorū. ad id at qd expedit cōi nullā ip̄az. Oportet aut paulo p lon/ giora dicere q sit ynaqueq; harū polīciaz. Et em̄ h; qualdā dubitatōes. ei at q circa ynāquanq; methodū philosophat⁹ et nō solū aspicit ad re/ gere pueniens est non despiciere neq; p̄termi/ tere. sed oportet declarare circa vnūquodq; ve/ ritatē. Est aut tyrānis qdē monarchia (sicut di/ cū ē) despótica polīcie cōitatis. Oblicharchia aut qñ fuerint dñi polīcie q substantias hñt. De/ moscracia aut econtrario. qñ qd nō possidet mul/ titudinem substantie sed egeni. Prima aut du/ bitatio ad definitōem est. Si em̄ fuerint q plu/ res existētes diuites dñi ciuitatis. Demoscr/ cia est aut qñ fuerit dominās multitudo. Sicut aut rursūm vtiq; si alicubi accidat egenos pau/ ciores qdē esse diuitib⁹. meliores at exites do/ minos esse polīcie. vbi at pauca multitudo do/ minans oblicharchia esse aiunt nō videbit vti/ q; bñ definitū esse de polīcijs. Atvero si q̄s cō/ nectens abundantie qdem paucitatē. penurie aut multitudine. sic appellat polīcias oblichar/ chiam qdem in qua pñcipatus habent qui di/ uites pauci multitudine existētes. Demoscr/ ciam aut in qua q egeni multi existētes multitu/ dine aliam habent dubitatōem. quas em̄ dice/ mus mō dictas polīcias eā in qua plures opu/ lenti z in qua pauciores egeni. dñi aut vtriq; po/ līciaz. si qdem nulla polīcia est p̄ter dictas. Vi/ detur ergo ratio facere palā q paucos quidem vel multos esse dños accidens est hoc quidem oblicharchijs. hoc at democracijs. propterea q opulenti quidem pauci. egeni aut multi sint vbiq; propter quod et non accidit dictas can/ sas fieri differre. quo autē differūt democracia et oblicharchia ab inīcē penuria et diuitie sunt.

et necessariū q̄dem vbiūq; p̄ncipantur p̄pter
dinitias siue pauciores siue plures hanc eē ob/
licharchiam: vbi autē egeni democritiā: S; ac
cidit sicut diximus hos q̄dem paucos esse hos
autē multos abundant q̄dem em̄ pauci. liberta
te autē participant om̄es. propter quas altercā/
tur de policia. Sumendū autē primo quos ter/
minos dicunt oblicharchie et democracie. et
quid quod p̄prie iustum est oblicharchicū ep̄is
et democraticum. Om̄es em̄ tangunt iustum
quoddā. s; vsq; quoq; p̄cedunt et dicūt nō om̄e
quod p̄prie iustū puta videt̄ equale esse q̄d iu/
stum et est s; nō om̄ib; s; equalib; hī autē hoc au/
ferunt s; quib; et iudicant male. Causa autē. q̄a
de seip̄is iudiciū. fere autē plurimi sunt iudices
prauī de p̄p̄ijs. quare qm̄ q̄d iustū aliq̄bus et
diuisum est eodē mō in reb; et q̄bus. sicut dictū
est p̄us in ethicis. rei q̄dem equalitatē p̄sententur
eā autē de q̄bus dubitant. maxime q̄dem p̄pter
dictū modū. q̄ iudicant que de seip̄is male. De
inde autē et quia dicere vsq; vtrōq; iustum ali/
quid putant iustum dicere simpliciter. hī quidē
em̄ si p̄m aliquid ineq̄ales sunt puta p̄m pecuni
as totaliter putant ineq̄ales esse. hī autē si p̄m
aliquid equales puta p̄m libertatē totaliter eq̄/
les: Quod autē principalissimū non dicunt. si q̄
dem em̄ possessionū gratia cōmunicassent et cō
uenissent tantū participant ciuitate. quantum et
possessione. Quare oblicharchicorū sermo vide
bitur vtiq; inualefcere. Non em̄ esse iustum et
equum participare centum talentis vnum qui
intulit minam vnā. cum eo qui dedit residuū to/
tū; neq; his que a principio neq; post acq̄sitis
Si autē neq; ipsius viuere gr̄a solum sed magis
ipsius bene viuere. Etenim seruorum vtiq; et ali
orū animalū esset ciuitas nūc autē nō quia non
participant felicitate neq; ipso viuere p̄m electō
nem. neq; p̄pugnatiōis gratia. quatenus a nul

lo iuriā vel iniusticiā patiātur neq; p̄pter cōmuta
tiones vt euz vsū qui ad inuicem Etenim vtiq;
tyrēnū et calcedoniū et omnes quibus sunt con
tractus ad inuicem vt vnus vtiq; ciuitatis ciues
eēnt Sūt em̄ ipsis pacta de introductilibus
et p̄uentiones de non iniusticiā faciendo et scrip
ture de non compugnatione Sed neq; p̄nci
patus omnibus p̄munes in his p̄stituti sunt s;
aliū apud vtrōq; neq; quales quosdam eē oport
eat alteras alteri curant neq; quomodo nullus
erit iniustus eorū qui sub pactis. neq; quomō
maliciā nullam habeāt. sed solum quomodo
nihil iniuste agant inuicem. De virtute autē et
malicia ministrant quicūq; curant bonam legi/
flatōem. Quare manifestū q̄ oportet de virtu/
te sollicitam esse ei que tanq; vere nominat ciui
tas. non sermonis gratia. sit em̄ cōmunicatio
cōpugnatio de alijs loco differens solū ab his
q̄ de longe cōpugnant et lex pactum. et sicut ait
Licofron sophista. fideiussor inuicem iustorū
sed non qualis faciet bonos et iustos ciues Nō
autē hoc modo se habeat manifestū em̄. Si em̄
aliquis et copulet loca in vnum vt se tangāt me
gareorū ciuitas et corinthiorū muris. tamē non
vna ciuitas neq; si ad inuicē p̄nubia fecerint. q̄s
uis hoc propriarū cōmunicatōem ciuitatib; sit.
Similiter autē neq; si qui habitaret separatim
quidem non tamē tantū a longe. vt non cōmu
nicarent sed si essent ip̄is leges vt seip̄os iniuste
molestarent circa mutuas datōnes. puta si hic
quidem esset faber hic autē agricola. alius at co
riarius. alius vero aliud aliquid tale. et multitu
dine essent decem milia. non tamen cōmunica
rent in alio nullo q̄ in talibus. puta cōmutatōe
et cōpugnatiōe. neq; sit quidem ciuitas. prope
quam itaq; causam. non em̄ vtiq; propter nō p̄
pinquum cōmunitatis. si enim et conuenirent
sic cōmunicantes. Vnusquisq; tamen vteretur

ppria domo tanquam ciuitate et sibi ipsis auxili
antes sicut pugna existente ad iniuriantes solū
neq; sic vtiq; videbitur esse ciuitas. diligenter
considerantibus. Si quidē similiter colloqueren
tur pgregatim et sigillatim. Manifestum ergo
q; non est ciuitas p̄municatio loci et eius quod
est non iniusta agere ad seipsos. et mutue datio
nis gratia. s; hoc q̄dem necērium existere si erit
ciuitas. attamen neq; existentibus omnibus
his est iam ciuitas. sed ipsius bene viuere cōmu
nicatio et domib; et generib; gratia vite perfecte
et per se sufficientis nō erit tm̄ hoc nō vnū et eun
dē locū habitantiū et vtentium p̄nubijs ppter
quod affectiōes facte sunt in ciuitatib;. et frater
nitates et immolatiōes et deductiōes ipsi; p̄uine
re. Quod at tale amicitia opus. cōuiuendi em̄
electio amicitia est. Finis quidem ergo ciuita
tis bene viuere. hic aut finis gratia. Ciuitas at
genē et vicoz cōmunitas vite perfecte et per se
sufficientis hoc aut est vt dicimus viuere. feli
citer et bene. Bonaz ergo operationū p̄onen
dum esse politicā cōmunionē. sed non ipsius
conuiuere. Propter quod quidē quicunq; adh
ciunt plurimū ad talem cōmunionē. his ciuita
tis attinet plus q̄ equalibus fm̄ libertatem et
genus. vel maiorib;. fm̄ politicā at virtutem in
equalibus. vel excedentib; fm̄ diuitias fm̄ vir
tutem aut excessis. Quidem ergo omnes qui
de policijs altercant p̄tem quandam dicunt iu
sti manifestum est ex dictis.

Queritur utrū melius

sit policiam regi a plurib; q̄ ab vno solo. Arguit p̄mo
q; sic. qz melius est policiam regi ab illo in quo est maior
prudētia. Sed maior prudētia est in multitudine q̄
in vno. igit̄ rē. Maior p̄t p̄phum dicentē in multis lo
cis q; prudētia est necessaria ad principandū politicē.
Et minor paret ex cōmuni puerbio Plus videt oculo
li q̄ oculus. Præterea. melius est regi policiā ab illo
q̄ est magis bonū q̄ ab illo q̄ est minus bonum. sed
multitudo hominū est melior ergo potius debz regere
policiam. Maior parz. quia quāto aliquid est melius

tanto p̄fectius est et dignius maiori honorabilitate.
In p̄teritū arguitur in textu per hoc q; p̄phus nomi
nat regnum inter policias p̄mam et optimā policiam
regnum aut est optimus principatus.

Sciendum primo

Q; sicut p̄t ex p̄dictis triplex p̄t distingui p̄ncipatus
scz politicus quo p̄nceps p̄ncipatur policiē nō q̄dē fm̄
multitudinē potestatis. sed sub potestate superioris. sicut
dicere q; p̄positura scabinat; et filles essent p̄ncipatus
Ali; est regalis. et ille est fm̄ p̄hm in p̄mo hui; cū quis
fm̄ p̄p̄iā potestate dñatur nō subdit; alteri. Tercio ē
p̄ncipat; economicus. et ille est triplex in domo. s; despo
ticus nuptialis et paternalis. vt habitū est in p̄mo hui;
ius et de isto nō ē ad p̄positū. s; tm̄ de politico et regali

Sciendū scdo. q; hoies in policiā sunt in duplici dñā
et fm̄ hoc p̄t fieri differēs hoim multitudo. Nā q̄dam
sunt hoies prudētes et vigentes rōne intellectiua. et in
sequentes dicamen rōnis. et multitudo taliū hoim p̄t
tenere p̄ncipatū in recta policiā. Alij sunt hoies bruti
les et insequentes p̄m̄ sensitiua. et taliū hoim multitu
do nullā p̄t facere rectā policiā vbi p̄ncipant. eo q; tales
insequunt; suas passiōes et naturales inclinatioes. et
sunt de facili inclinabiles ad rebellionē et seditiōem. Un
talis multitudo periculosa est et detestabilis. eo q; inter
tales hoies nō est iusticia. immo inter tales nō est ordo.
quāto em̄ sunt plures tanto deteriores existunt. iuxta
illud Esaię p̄phete. Multiplicastis gentē et nō magni
ficastis iusticiam.

Sciendū tercio. q; p̄hs ponens hanc dubitatiōem in
textu arguit multis rōnibus. q; melius sit dñari multū
tudine et maxime prudentū hoim. Un videt p̄ma facie
q; euidenter p̄bat ciuitatē vel policiā melius regi a plu
ribus q̄ ab vno. Videt em̄ in p̄ncipe tria fore necessa
ria. vt bñ et laudabiliter regat populū sibi cōmissum.
Primo em̄ dz habere p̄spiciatōē rōem. Scdo rectā in
tentiōem. Tercio dz habere p̄fectam stabilitatē. vñ fm̄
hec tria vt magis discutiāt materia sumi p̄nt tres. vie.
ex q̄bus venari possumus q; bonū sit p̄ncipari plures et
nō tm̄ vnū. Prima paret sic. nā plures oculi plu; vidēt
q̄ vnus oculus. et plures manus plus faciūt q̄ vna ma
nus. et plures intellectus superant vnū intellectū in co
gnosendo. quare si plures hoies dominant; erit ibi p̄
spiciatō rō. qz plura cognoscunt q̄ si p̄nciparet vn; tm̄
Un p̄hs ait q; plures hoies sic p̄ncipatēs quasi vnum
hoiem multoz oculo; et multaz manuum p̄stituunt.
Scda via ad cognoscendū hoc idē sumit ex recta inten
tione q; requiritur in p̄ncipante. Tunc em̄ p̄nceps rectā
h;z intentiōem si nō intendat bonū p̄p̄ium s; cōe. quāto
em̄ minus intendit bonū cōe tanto peior est p̄ncipatus
S; si dominant; multi dato q; intendāt bonū p̄p̄iū nō
tm̄ om̄ino recedunt ab intentiōe boni cōis. qz bonum
multoz est quasi bonū cōe. et bonū vnus est quasi bo
num p̄p̄iū et p̄uatū. qd om̄ino quasi recedit a bono cōi.
peius est ergo vnū p̄ncipari q̄ plures Tercia via sumi
tur ex stabilitate q; requiritur in p̄ncipate. Decet em̄ p̄
ncipē esse rectā regulā et stabile. vt scz p̄ ira et p̄cupiscen
tiam et alias anīme passiōes nō corumpat neq; puer
ratur. Sed vt d̄r p̄hs citius corripit vn; iudex q̄ plu
res. est q̄ meli; plures dñari q̄ vnū solum. Quis autem
ratiōes istę videantur habere apparentiam et etiā effi
cā

taciam nontamen simpliciter concludunt

Conclusio prima.

Nō est bonū ciuitatē vltimā regi a pluribus egenis vltimā pauperibus. Probat. qz nō est bonū regi p illos q facili- ter corrumpunt & flectunt a recto iudicio. sz sic ē de pau- peribus. igit. 22. Maior pte de se. Sz minor pbat. qz oīs paup qrit abiectionem suā indigētie a se. & ei succurri. qd facilius facere pnt pncipantes pauperes p acceptōnem munere. Itē paup assumptus ad pncipatū statim diues efficiet p inuultus vltimā pncipatōes. & sic ēt molest. alijs et eos pnterret eo q (vt qdā dē) A pperius nihil est mise- ro cū surgit in altum. Non ergo expediens est policiāz regi a pauperibus.

Oclusio scda. nō est expediens policiā regi a pluri- bus diuitibus nō virtuosus. Paret. qz vt hz phus tales potētiōes ceteris existēs inferrent alijs impotētiōi- bus vni. & despicerent alios. hoc at nō ē expediens sed corruptiū ciuitatis. g. 22. Itē appetit diuitia. est in- ordinatus & tendit in infinitū. ex quo seqret spoliatio sub stitit et facultatū subditōz & oppressio pauper.

Oclusio tertia. nō est expediens ciuitatē regi a mul- titudine scda mō dicta. scz brutalit. Probatur quia ad rempublicam maxime requiritur prudentia que non est in tali multitudine vt dictum est.

Oclusio quarta. bonū ē & expediens ciuitatē regi a pluribus virtuosis. Probat. qz illud est expediens ad regi- men ciuitatis p qd acqrit finis ciuitatis q est bñ viuere gta vite pfecte & p se sufficiētis. Sz hoc fit p pncipatū pluriū hoim virtuosoz. sicut est in aristocracia si sint pau- ci. vel in tpmocracia si sint multi. sicut ē multitudo pri- mo mō dicta. nā phs has duas policias ponit inter ces- teras. g. 22. conclusio ē p. Et qz questio qrit cōparatiue de meliori policiā. iō respondet ad qritū q simplr loquē- do meli? est policiā regi ab vno solo virtuofo qz a plu- ribus. Probat. qz quāto pncipat? ciuilit magz assimilaf pncipatū toti? vniuersi tanto est melior. reputa magz accedens ad illud qd est optimū in toto vniuerso. sz po- liciā (in qua pncipat? vni? virtuosus) est hmoi. g. 22. Ma- ior pz qz supponit q pncipat? vniuersi est optimū. Et minor pz p p h m duodecimo metaphysice dicentē plu- ralitas pncipū mala. sit g vni? pnceps. Preterea. ille pncipat? ē simplr melior. quo policiā p pacē & concordia efficiat magis vna. sz hanc concordia & vnitatē magis effi- cere pnt qd est p se vniū. magis at p se vnitatis repit in pncipatē. si dominet vni? pnceps qz si dominarent plures pncipes. immo cū plures dominant nō pnt ee pax in hu- iusmodi pncipatu nisi sint illi plures vnitati & concordies ad- iuncti. Un? at hō (vt habet pmo ethicoz) magis pcor- dat seipso. g. pncipat? vni? simplr ē melior. Un? & roem hui? sumere possumus ex naturalibz. nā in naturalibz vbi ē aliqd regimē naturale sp illud reducitur ad vniū pncipans. Sicut videm? in aial. qz in eo sint mēbra dis- uersa ordinata ad diuersa officia & diuersos motus. est enī dare vniū mēbrū pncipale scz cor. ex cuius motu su- munt originē oēs motus aialis facti in corpore. Apes etiā (qz eis naturale est in societate viuere) naturaliter subsunt vni regi. Sicut enī naturale est vt multitudo ab vno pcedat. sic etiā naturale ē vt in vniū reducatur. Est igit bonū regimen populi siue multitudinis si sit rect? a pluribz. meli? ē tñ in regimine paucorū sicut in aristoz

cracia. qz in regimine plurium vt in thymocracia. eo q magis ad vnitatē accedit. Optima at ē monarchia siue gubernatio vni? pncipis. eo q pfectior ibi vnitatis refer- uatur. Un? quis phs arguit ad alterā pte. non ē tñ de intentōe eius dominū pluriū ē cōmendabili? dñio vni- us. dū tñ vtrūqz sit rectū. cū ipse pluries dicat in hoc libro regnū ē dignissimū pncipatū & optimū. Et sicut opti- mum pessimo opponit. ita regimē puerum vni? (qd ē tyrannis) regno opponit. Sz vt soluant obiectiones pte pte pndendū est. qz plures cognoscunt plus qz vni? & citius corrūpit vni? qz plures. ideo si fiat monar- chia et dominet vni? rex vel vni? pnceps in toto pncipa- tu vlt regno. ille pnceps dz sibi sociare multos sapiētes vt habeat multos oculos. & multos viros pntos vt habeat multos pedes et multas manus. et sic fiat vni? hō multoz oculo. multoz pedū. et multaz manuum. Hoc est dicere. pnceps dz ē multo prudentie pnt ocu- los. bone affectōis ppter pedes. recte opatōis pnt ma- nus. Nō g dici poterit talē monarchiam nō cognoscere multa. qz quantū spectat ad regimen regni quicqd oēs alij sapiētes cognoscūt hoc totū ipse rex cognoscere dz. Nec etiā dici poterit ipm de facili posse pnti & corrū- pi. nā si rex dominari desiderat nō est possibile ipm per- uerti. nisi totū pñliū & oēs sapiētes ac etiā oēs quos si- bi associauerit ptingit ee pntos. Et inde videt ipse- uisse qd in litteris regijs ponit p regē ad relatōnem sui pñlii. Un? rex taliter pncipans intendit maxime cōmu- ne bonū. Et iō si se habeat oīno dignū est ipm pnci- pari. Si aut aliter se habuerit. scz sperto pñlio & dimissa societate sapiētū & prudentū & virtuosoz viroz. velle- sequi suū pñliū caput & appetitū pnatū. tunc nō ēet rex sed tyrannus. Tale g nō esset meli? dominari qz mul- titudinē pluriū. Nec dz vastare aliquā ciuitatē vel pla- gam alicui terre inferre abscq pñlio. multitudinis & ma- xime oīm sapiētū sui regni. Et quo pz ad ppositū q oīm deoz pñliū in folio iouis pponderat pñlio duode- cim. Et ita pnt videri qualiter multitudinis pñliū sit melius qz paucorū. hoc enī intelligit de multitudine sa- piētū & rōnabiliū viroz. & nō de multitudine bestialiū et stulto. Ideo de ista multitudine bestiali dē p phs. q impossibile est qz pñliū multoz stulto. sic pferendū cō- silio paucorū virtuosoz & sapiētū. Solo. rōnum pz. qz arguit de vno q regit & pncipat abscq pñlio

Abet aut dubitatōem qd oportet esse dominatiū ciuitatis. aut enī multitu- dinē aut diuites. aut epicykes. aut optimū vniū oīm. aut tyrannū. Sz hec oia vident habere di- fficultatē. qd enī si paupes (qz si plures sint) di- ripiant ea q diuitū. hoc nō iniustū ē. Videbatur enī vtiqz p iouē dominatio iuste. iniusticia ergo qd oportet dicere extremā. Rursumqz oīmibus acceptis qui plures ea que paucorū. si diripiant manifestum qz corrūpunt ciuitatē. Atvero non qdem virtus corrūpet qd habz ipam neqz iustū

cūctatis corruptiū. Quare palam q̄ z legem hanc non est possibile esse iustā. Adhuc autē z actōnes quascūq; tyrannus egit necessariū esse om̄es iniustas. vim em̄ inferet potētiōz existēs. sicut et multitudo diuitib; Ergo ne pauciores principari iustū z diuites. Si ergo et illi hoc faciunt et diripiunt. et possessiones auferant multitudinis. Hoc ergo iustū et alterz. ergo hic q̄dē q̄ sunt praua oīa et nō studiosa manifestū. Sed epieykes principari oportet et dños esse oīm. ergo necesse alios oēs inhonoratos esse q̄ nō honozant politicis pncipatib;. Honores em̄ dicimus esse pncipatus. principantib; autē semp eis dē necessariū esse alios inhonoratos. sed vnū studiosissimū pncipari melius Sed adhuc magis obliarchicū. qui em̄ inhonorati plures. S; forte dicit vtiq; aliq; dominatiū totaliter hoīem esse. habentē accidentes passiones circa animā. s; nō legem prauam. Si ergo sit lex q̄dē obliarchica autē vel democratica. quid differt de dubitatis accidentē em̄ similr dicta p̄us. De alijs q̄dē ergo altera sit aliqua rō. Quā ut oportet dominans esse magis multitudinē q̄ optimos q̄dē. paucos autē. Videbit vtiq; solui z alii habere dubitatōem. forte autē vtiq; veritatem. multos em̄ quoz vnusquisq; est nō studiosus vir. Tamē ptingit cū puenerint esse meliores illis. nō vt singulū. s; vt sil' oēs veluti cōpore censum his q̄ ex vna expensa elargite sunt. multis em̄ existentib; vnāquāq; ptem habere virtutis et prudentie z fieri congregatoz. quasi vnū hoīem multitudinē multoz pedū. et multarum manuū. et multos sensus habentē. sicut q̄ circa mores et circa intellectus. Propter qd̄ et melius q̄ multi et q̄ musice opera z q̄ poetarum. aliq; aliā aliquā pculā. oīa autē om̄es S; in hoc differūt studiosi viroz ab vnoquoq; multoz. sicut a nō bonis bonos aiunt. et picta per artem

a veris: eo q̄ collecta sint dispersa seorsum in vnū: qm̄ separatū q̄dē pulchriū habere. puto hoc q̄dē oculū. altero at aliquo alterā pculā. Si q̄dem ergo circa totū populū et circa totā multitudinē ptingit hanc esse drām multoz ad paucos studiosos. Inmanifestū autē forte p iouem palā q̄ de q̄busdā impossibile eadē em̄ vtiq; rō et in bestijs pgruet. Eādem q̄d differūt q̄dez a bestijs vt psequēs est dicere. S; circa aliquam multitudinē nihil phibet qd̄ dictū est esse verz. Propter qd̄ et p̄us dictā dubitatōnem soluet vtiq; q̄s p hoc. et habitā ipi quoz optet dños esse liberos et multitudinē ciuiū. Tales at sunt q̄cūq; neq; dignitatē hnt p̄tutis nullā. p̄cipare em̄ q̄dē ipos pncipatib; maximis non secuz ppter iniusticiā em̄ et ppter imprudentiā hoc q̄dem iniuste agere. vtiq; hoc peccare ipos. Nō tradere at neq; p̄cipare terribile. cū em̄ in honorem multi pauperes extiterint necessariū ciuitatē hanc esse plenā seditōis. Restat vtiq; eo q̄ est p̄liari et iudicare p̄cipari ipos. propter qd̄ q̄dē z Solon et alioz legistatoz aliqui statuunt sup electōes pncipatū z correctōes pncipum. pncipari autē singulariter Sin autē oēs q̄dē em̄ hnt pgregati sufficientē sensum z adm̄ p̄ti meliorib; ciuitatib; p̄sunt. sicut nō puz alimētū cū puro. totū facit vtilius paucos sigillatim. Aut vnusquisq; circa iudicare impfectus est. Habet at ordinatio hec policie dubitatōnem p̄mā q̄dem. qz videbit vtiq; eiusdē esse iudicare q̄s recte meditatus est. cuius q̄dem et meditari et facere sanū laborantē ab egritudine presente. iste autē est medicus. Similiter autē et hic z circa alias experiētias et artes. sicut em̄ medicum oportz dare correctōes in medicinis. ita z alios in similib;. Medicus at et q̄ operat. z q̄ architectonicus. z terciū q̄ eruditū circa artē. Sūt em̄ aliq; tales circa oēs (vt ē dicere) artes Attribui

Questiones

mus autem indicare nihil minus eruditus quam scientibus. Deinde circa electionem eodem modo videbitur habere: etiam eligere recte scientium oportet veluti geometricorum. et gubernatorem gubernatorum. Etiam si de quibusdam operibus et artibus participant etiam ydeorum aliquid. Sed nunquam scientibus magis. quare secundum hanc eandem rationem non utique erit faciendum multitudinem dominans. neque electionum principatum neque correctionum. Sed forte non omnia hec dicuntur bene propter eam (quod olim) rationem. si sit multitudo non nimis vilis erit enim unusquisque eandem deterior iudex scientibus. Omnes autem congregati meliores aut non deteriores. Et quod de quibusdam neque solus qui fecit neque utique optime iudicabit. Quorumcumque opera cognoscantur et qui non habent artem puta domum non solum est cognoscere eius qui fecit. immo melius qui videt ipsa iudicat. Utitur autem economus. et gubernaculum gubernator carpentarius. et fastidia epulans sed non coquens. Hanc eandem ergo dubitationem forte videbitur utique aliquis sic solvere sufficienter alia autem est habita huic. Videbitur enim inconueniens esse maiorem esse dominos prauos quam episcopos. correctiones autem et principatum electiones sunt maxime. quas in quibusdam policijs sicut dictum est populis attribuunt. ecclesia enim omnium talium domina est equidem. ecclesia eandem participant et consiliatur et iudicant a paruis honorabilitatibus et cuiusque etatis presunt aut operibus et exercitijs ducunt. et maximis principatibus principantur a maioribus. Similiter itaque soluetur utique aliquis et hanc dubitationem: Forte enim habent et hec recte. non enim iudex neque consiliator neque precionator princeps est. pretorium et consilium et populus. Dictorum autem unusquisque presens est horum. Dico autem pre consiliarium et precionatorem et iudicem. quare iuste dominans maiorum multitudo. ex multis enim populus et consilium et pretorium et honorabilitas aut amplior bonorum

versoribus

omnium quam que eorum que secundum unum. et secundum paucos principantium magnis principatibus. Hec quidem igitur determinata sunt hoc modo. Prima autem dicta dubitatio facit manifestum: nihil sit alterum quam quod oportet leges recte positas esse dominas. principem autem siue unum siue plures sint de his esse dominos: de quibuscumque non possunt leges dicere certitudo. dinaliter propterea quod non facile sit vniuersaliter determinare de omnibus Quales tamen quasdam oportet esse recte positas leges nondum palam. sed adhuc manet olim dubitatum. Sed si similiter policijs. necesse et leges prauas vel studiofas esse et iustas vel iniustas Verum tamen hoc manifestum quod oportet ad policias poni leges. Atvero si hoc palam quod eas quidem que secundum rectas policias necessarium esse iustas eas autem que secundum transgressas non iustas:

Queritur utrum secundum civitatem

iussit boni excessum debeant principari? dari seu distribui. i. quanto quis plus abundat in bonis. tanto magis debeat principari. Et arguitur primo quod divites debeant principari magis quam alii aliquid. quod divites habent sustinere civitatem et pauperes. ne illa civitas ad alias civitates transferat. hoc non esset nisi deberet principari ratione abundantie divitiarum. Et confirmatur. quod divites sunt alij fideles. et magis debet alijs principari. Teneat prima. quod fidelitas requiritur in principe. Et alius probatur. quod divites non adeo faciliter corrumpuntur sicut pauperes quod valde flexibiles et instabiles et inconstantes sunt. Deinde probatur quod secundum excessum ingenuitatis debeat principatus distribui. nam ingenuitas (ut dicitur philosophus) hominem bonum facit. et reddit ipsum dignum principari. Preterea arguitur. quod secundum virium corporalium excessum principatus debeat distribui. expedit enim (ut dicitur Albertus) super primo huius principem esse pulchrum formosum et robustum siue bene complexionatum. quod propter hoc subditi magis eum diligunt et obediunt ei. et ille deus principari quod alios excedit in bonis corporis. In primo arguitur auctoritate philosophi in littera ponentis quod non secundum civitatem boni excessum deus principari distribui Pro responsione.

Sciendum primo.

Quod secundum quod colligitur ex dictis philosophi in isto tercio. quatuor sunt pres in civitate bene regulata. scilicet divites nobiles liberi et virtuosus. ita quod nunquam est civitas recta ordinata nisi ibi sint iste quatuor partes. Quod enim requirant divites patet. quod alio civitas periret. nec diu sustineri posset. ut habet

et in sebo huius. Civitas debet esse intantum opulenta ut suos inuasores et inimicos expugnare valeat hoc facere non potest si in ea non sint divites. non tamen debet esse nimis divites. ut ibi dicitur. ne civitates alie invidia eam molestant et invadant. Quod etiam ibi debet esse nobiles. quod officium nobilium in civitate est defensio civitatis. Unde et Socrates (ut super visum est) voluit in civitate esse ad minus mille bellatores. quos intelligunt nobiles quorum maxime interest vacare circa armorum industriam. Quod etiam ibi debet esse liberi constat. quod non liberi non debent regere. Quod etiam in civitate debet esse aliqui virtuosus satis dictum est.

Sciendum sebo. quod iuriste aliter capiunt ingenuos et liberos. Quod philosophi morales. nam iuriste vocant ingenuos et liberos qui sunt percreati ex parentibus liberis et ingenuis siue nobilibus. Ingenuitas enim apud eos non respicit nisi genus eorum quod si ex parentibus liberis percreati. Sed apud philosophos respicit genus eorum quod si ex parentibus liberis percreati. et cum sunt boni et virtuosus. Dicebat enim in primo huius. quod nobilitas sola est animi quod moribus oritur. Et ingenuitas simpliciter dicta secundum virtutem est sufficiens media. Supponit autem ex predictis quod ad bonum principem necessarium requiruntur due virtutes. scilicet prudentia et iusticia. Prudentia quidem videtur scire equitatem iustitiam et iudicium quod oportet et quod oportet et sic de alijs circumstantijs. Unde princeps est quodammodo minister legis. cui quodam legis est tamen dicere. et precipere quod faciendum sunt. Principis enim non solum est precipere secundum legem. sed etiam operari. Unde videtur quod si esset alius princeps bonus firmus et magne circumstantie ac prudentie non habens scriptam legem humanam. tunc melius esset civitate illam regi a tali principe. quam bona lege sine principe. nam melius est civitatem regi ab illo quod est prudentius et iustus. princeps autem est prudentior et iustior quam lex talis et intensius et extensius. Extensius quidem quia ubi lex deficit ibi princeps supplet eo quod princeps est legem condere. Intensius vero. quod lex dat universaliter et non peculiariter. modo peculiariter sunt magis certa. Quod autem sit iustior lex clarum est. quod talis princeps non precipit solum. sed etiam operatur. lex vero solum precipit. Supponenda est divisio ex supradictis de triplici bono hominis. Sunt enim bona anime et sunt bona simpliciter. Alia sunt bona corporis. Alia sunt bona fortune subiecta. que sunt bona secundum quid. quia cum eis bene fiat malicia moralis. Quibus premissis ponitur.

Conclusio prima

Secundum divitiarum excessum non debet principatus distribui. Probat. quod secundum bonorum illorum excessum non debet principatus distribui cum quibus stat malicia moralis. que preter multis occasione delinquendi. sed sic est de divitijs. quod principatus non debet distribui secundum eas. Maior pars ex dictis. Et minus pars. quod divites sunt superbi et elati et preceptuosi pauperum non tamen debent eligi secundum excessum suarum divitiarum.

Conclusio secunda. secundum bonorum corporis excessum non debet principatus distribui. Probat. similiter modo sicut preces concludit. quod illa bona preter totum civitati nocere. et etiam preter occasionem peccandi. Hec conclusio est vera.

Conclusio tertia. secundum bonorum anime excessum principatus debent distribui. id est quanto aliquis plus in bonis anime abundat tanto melius debet principari. Patet conclusio. quod secundum bonorum excessum principatus debet distribui. que reddunt principem aptum ad principandum. sed bona anime sunt hominibus a natura visum est. Hec conclusio est vera. Unde considerandum est. quod hoc generaliter in principatu vel honore distributio est observandum. quod ille qui distribuit principatum consideret in gloria primo

videnda illa proprietate. per quam id (quod ei offertur) est et debetur et congruum. et tunc recte fiat distributio. nec erit acceptio persone sed cause. Sed si consideraretur in eo cui aliquid offertur non id propter quod ei debetur quod datur. sed aliquid aliud puta quod sit pulcher vel dives vel sanguineus vel homo. tunc esset acceptio personarum. et contra ordinem iusticie distribuitur. quod ille conditiones non debent movere ad hoc sibi dandum. quod non facit alium tali re dignum. Et ideo philosophus in textu dicit. quod si fiat altercatio inter fistulatores. quorum unus expedit in fistulatione et alius in multis alijs bonis. etiam in bonis virtutibus. tamen meliori fistulatoz debet dari plures fistule quam alteri. Et ratio est. quod in isto est quod facit eum dignum fistula. ars fistulandi. quod non est in alio. Quis in eo sine multa alia et plura bona quam in illo. Unde et poeta Virgilius in bucolicis egloga tertia silem altercatorem introducit inter duos pastores. s. menalcam et danteum. quod altercatorem parlemon introducit Iudex qui unicuique istorum secundum meritos sue dignitatis distribuit quod sibi est dicens. Vos vestrum interest rationes proponere lites. Et fistula dignus. et hic quisq. amores aut metuer dulces. aut experiet amarus. hec Virgilius canit. Per quod dicit sic reddendum ad quod sit. quod non est cum sit bonum principatus debet distribui. quod non debet distribui secundum bonorum corporis excessum. nec etiam fortune. sed tamen secundum excessum bonorum virtutum quod si bona anime et bona hominis simpliciter. Ex predictis sequitur quod minus sufficiens non debet preferri in principatu magis sufficiens. Per. quod nemo debet velle id quod est contra bonum iusticie. sed bonum iusticie distribuitur est quod unicuique secundum dignitatem sue sufficientie distribuant principatus. et ideo minus sufficiens altero non debet nec de iure nature nec de iure divino laborare aut procurare preferri alteri sufficientiori se in honore et dignitate. Si vero non laborat ratio per se movens. sed si velit ex precepto sui superioris. in quo princeps suus vult et precipit quod ipse ad tale honorem promoveat. non videtur contra iusticiam. Et si dicatur quod non potest licitum quod preferat sufficientiori. Dico quod imo. suppositum quod princeps vel superior habeat preter ordinem vel promoveat ipsum ad honorem vel dignitatem. Et quod ipse etiam sciat ipsum esse utile ad tale officium. et etiam alter sit melior et magis sciens. si enim iste non esset vel obiectio militaret. Per etiam quod nullus ignorans et imprudens debet velle se preferri alijs in honore et dignitate. Et hoc a fortiori per. quod minus sufficiens quis tamen sufficiens non debet velle respectu sufficientioris. Hoc etiam per. quod solum bonum et prudentes sunt honorandi. Unde et beatus Bernardus in quarto de epla. Rex inquit fatuus in solio sedes summa est. quod quanto summa magis ascendit altius. ratio magis suas turpitudines ostendit. Ita est de fatuis regibus principibus et dominis terrenis vel ecclesiasticis. quod quanto magis elevari in honoribus et dignitatibus ratio magis apparet eorum stulticia et turpitudine. quod in eorum confusione et ignominia reducat. Ex predictis etiam per. quod nullus debet velle principari vel dominari propter esse in debet seu preter per de debet quod bonus princeps debet se laborare ad unitatem civitatis cui offert. Ob hoc apostolus dicit. Qui episcopatum desiderat bonum opus desiderat. Et inde est morus beatus Gregorius papa se primo servum servorum dei vocare. Sed quod non propter preter in se per. quod illud non debet appeti quod non est de se bonum. preter autem dignitas non habet in se rationem boni per se. quod pulchre ostendit Boetius in libro de consolatione philosophie. per sextam per. quod ex dictis quod consideratis duabus personis cum additionibus prementibus ad tale officium vel honorem. si princeps vel plures insufficientes preferat sufficientiori (quis forte in aliquibus alijs sit magis sufficiens) quod non attinget dignitatem puerit equitatem. proinde. que requiritur in iusticia distributio. Potest tamen contingere quod ille qui recipit talem dignitatem non peccabit. nec est iniustus. Et hoc expresse determinat in fine magnorum moralium. sile

Questiones

Et sexto ethicorū. Non est itaqz de lege diuina tm. q. officia beneficia z dignitates distribuāt dignioribz reiectis indignis sed etiam de lege nature. vt patet ex deductōe pbi. Tercendum est ergo nobis cristianis q. oppositum nedum in dignitatibz seculi facimus. sed etiam ecclesie

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā pcedit illa rō de diuitibz virtuosis. sed de alijs negat. vñ dcm est añ q. ceteris paribz diues est alteri pferendus. Et sicut dicit ad confirmationē. Ad scđam concedit rō de ingenuitate z nobilitate morali que est fm opa anime. z nō de ingenuitate de qua iuriste loquunt. de hac em̄ aliqua dicta sunt in principio huius.

Moniā aut in oībus qdem sciētis z artibus bonū finis. maximū itaqz z maxime in pncipalissima oīm. hec aut est politica potētia. Est aut politicū bonū qd iustūz. hoc aut est qd cōiter pferens. Videt aut oībz eqle qd esse qd iustū. z vsqz ad aliqd qdē pferunt. His (qui fm pñiam) fmonibz in qbz determinatū est de moralibz. Qd em̄ z qbusdā qd iustū z optet eqlibz eqles esse gñt. Qualiū aut eqalitas est. z qliū ineqalitas. optet nō latere. Hic em̄ hic dubitatōem z pñiam politicā. Forte em̄ vtqz dicet aliqd fm oīs boni excessum optere inequaliter distribui pncipatus Si oīa reliqua nibil differant. sed siles acciderit esse. differentibz em̄ alterū esse qd iustūz qd fm dignitatē. Atvero si hoc verū erit z fm colorē z fm magnitudinē. et fm qdēunqz bonoz supabūdantia qdā politicorū iustoz excedētibz. Aut hoc supficiale falsū. manifestū aut in alijs sciētis z potentis. Sicut em̄ fistulatozibz fm artē nō dandū supabūdantiaz fistulaz. nobilioribz. neqz em̄ fistulabūt melius optet aut ei q fm opus excedit dare z organoz excessum. Si aut nondū palā qd dicitur adhuc magis ipm pducētibz erit manifestū. Si em̄ sit aliqd excedēs qdē fm fistulatoriā. multū aut deficiens fm nobilitatē vel pulchritudinē. etsi vnū qdē illoz bonoz sit mai⁹ fistulatiua Dico aut nobilitatē z pulchritudinē z fm analogiā excedant plus fistulatiua. qz ille fm fistulatiua. em̄ huic dandū differentes fistulaz. Optet em̄ ad

uersoris

opus ppari excessum z diuitijs z nobilitati cōparat nibil Adhuc fm hāc rōem om̄e bonū ad om̄e vtqz erit pparabile Si em̄ magis aliqz magnitudo et totalit vtqz magnitudo adeqbil' erit et ad diuitias z ad libertatē. qre si plus hic differat fm magnitudinē qz hic fm pntē. z ampli⁹ pntis magnitudo totalit excedit. erūt vtqz pparabilia oīa. tāta em̄ magnitudo si melior valēti⁹ tāta: palā q. eqlis. qm̄ at h' impossibile. palāqz q. in policijs rōnabilit' nō fm oēm eqlicitatē altricanē de pncipatibz Si em̄ hi qdē tardi. bi at veloces. nibil ppter hoc optet hos qdē plus hos at min⁹ habere. s. in exercitatinis agonibz hoz dñā accipit honorē. sed ex qbz ciuitas cōsistit in his necariū fieri alteratōes. ppter qd qdē rōnabilit' pparant honorē nobiles et diuites z liberi: optet em̄ liberos eē z bonorabilitatē ferētes. nō em̄ vtqz erit ciuitas ex egenis oībz. sicut em̄ neqz ex suis. Atvero si opus est hoz palāqz z iusticie z bellice pntis. neqz em̄ sine his habitari ciuitatē possibile ē. s. sine pōzibus qdē ipossibile ē ciuitatē. sine his at habitari bñ. Ad ciuitatē qdē igit eē videbunt vtqz vel oīa vel qdā hoz recte dubitari. ad vitaz pō bonā disciplina z pntis maxie iuste vtqz dubitare quēadmodū dcm est z pus. Qm̄ at oīm neqz eqle optz habere eqles fm vnū aliqd solū exites. neqz ineqle ineqles fm vnū. necē oēs tales policias eē trāsgressiōes. Dcm est qdem igit z pus q. altrican' mō qdā iuste oēs. simplr aut nō oēs iuste. Diuites qdē qz plus regionis attrinet ipis. Regio at cōe adhuc ad puentōes fideles magis vt in pluribz Liberi at z ingenui tanqz. ppe inuicē. Līnes em̄ magis q. generosi his q nō generosi. ingenuitas at apud qscūqz habet bonorabilis. Adhuc qā verisimile eos q ex melioribz Ingenuitas at est pntis generis Similr z dicem⁹ iuste z virtutē altricari Lō

Tercij politicorū

municatiuā em̄ dicimus virtutē esse iusticiam cui necessariū oēs alias assequi. atvero et plēs ad pauciores. et em̄ valētiōres et ditiores et meliores sunt ut acceptis pluribz ad pauciores. Et si oēs sint in vna ciuitate dico autē puta boni et diuites et ingenui. Adhuc autē multitudo alia politica. vtrū altricatio erit q̄s opteat p̄ncipari aut nō erit. Scdm̄ vnāquāqz q̄dē igit̄ policiaz dic̄taqz indubitātū iudiciū q̄s opteat p̄ncipari Dominantibz em̄ differūt ab inuicē. puta hec q̄dez eoqz p̄ diuites. hec at̄ eoqz p̄ studiosos viros. sic et aliaz vnāqz eodē mō Atm̄ p̄sideramus qm̄ circa idē tps̄ hec existūt qm̄o determinādū si itaqz sint numero paucos valde q̄ virtutē hnt. quo oportet diuidere mō vel hoc q̄ pauci ad opus optet p̄siderare si possit habitari ciuitas vel q̄ tāti multitudie ut sit ciuitas ex ip̄is Est adhuc dubitatio q̄dā ad oēs altricātes de politicis bonis. videbunt̄ em̄ nihil dicere iustū q̄ ppter diuitias volūt p̄ncipari. s̄l̄r autē et q̄ fm̄ genus palā em̄ rursus q̄ si q̄s. vnus ditior oibz est. palā q̄ fm̄ idē iustū optebit hūc vnū p̄ncipari oibz. S̄l̄r autē et deferentē ingenuitatē altricatibz ppter libertatē. Idē autē his accidet et circa aristocracias de virtute. Si em̄ aliq̄s vn⁹ sit melior vir alijs q̄ sunt in politeumate studiosis exntibz hūc optet esse dñm fm̄ idē iustū. Et si et multitudinē optet esse dñans. qz valētiōres sunt paucis. et si vnus vel plures q̄dē vno pauciores aut multis valētiōres sint alijs. Hos vtiqz optebit dños esse magis q̄ multitudinē. Dia itaqz hec vident̄ facere manifestū q̄ horū terminorū nullus rect⁹ sit fm̄ quē volūt ip̄i q̄dez p̄ncipari. alios autē oēs sub se subijci. Et em̄ vtiqz ad eos q̄ fm̄ p̄tutē volūt dñi eē politeumatz. S̄l̄r autē et ad eos q̄ fm̄ diuitias. hnt vtiqz dicere multitudis rōem quandā iustā. nihil em̄ p̄biberi aliqū multitudinē esse meliorē paucis et

Folio xliiij

ditiorē nō ut fm̄ singulū. sed ut simul oēs. Propter qd̄ et ad dubitatōem quā q̄runt et p̄mittunt q̄dam p̄tingit hoc mō obuiare. Dubitat̄ em̄ q̄ dā vtrū legislatori volēti ponere rectissimas leges sit ponendū leges ad p̄ferēs meliorū. vlt̄ ad id qd̄ pluriū cū acciderit qd̄ dcm̄ est. Qd̄ rectū autē sumendū forte rectū autē forte ad p̄ferēs totius ciuitatis et ad cōe ciuiū. Cuius autē cōiter q̄dem est q̄ p̄ticipat eo qd̄ est p̄ncipari et subijci fm̄ vnāquāqz autē policiā. alter ad optimā autē q̄ p̄t et eligit subijci et p̄ncipari ad vitā q̄ fm̄ virtutem. Si autē est aliq̄s in tantū differēs fm̄ excessum virtutis vlt̄ plures q̄dē vno. nō tñ possibile p̄plementū exhiberi ciuitatis ut nō sit cōpabilis aliorū oīm virtus neqz potētia ip̄orū politica ad eā q̄ illoz sine plures sine vnus eamqz illius solū nō adhuc ponendū p̄tē huius ciuitatis. iniuriabunt̄ em̄ dignificati eqlibz ineqles tñ exntes fm̄ virtutē et fm̄ politicā potētā. sicut em̄ dcm̄ inter hoīes verisile esse talē. Vñ palā qz et legislatōem necessariā eē circa eqles et genere et potētia. de talibz autē nō est lex. ip̄i em̄ s̄ lex. Et em̄ deridēdus vtiqz erit aliq̄s leges statuere tēptans de ip̄is dicent̄ em̄ vtiqz forte q̄ q̄dem antisthenes ait. Leones cū dentibz lepulculis et eqle volentibz oēs habere. Propter qd̄ et ponūt relegatiōez democritifare ciuitates ppter talē cām. he em̄ vtiqz p̄sequunt̄ eq̄litatē maxime oīm. q̄re eos q̄ vidēt excedere potētia. ppter diuitias vel multos amicos vel ppter aliquā aliā politicā potētia relegabāt et trāstulerūt extra ciuitatē t̄pibz determinatis. Fabulat̄ autē et argonautas eradeā dereliq̄sse ppter talem cām non em̄ voluisse ip̄m ducere argo. i. nauē cum alijs tanq̄ excedentē multuz nautas. Propter quod et vituperantes tyrannidē et periandri tribulo p̄siliū nō simplr estimandū recte increpare. aiunt em̄ periandruz dixisse q̄dem nihil ad

Questiones

missum p̄cone de p̄silio. sed auferentē exceden-
tes sp̄icarū planasse areā. An ignorāte quidem
p̄cone ei⁹ qd̄ stebat cām. p̄ferēte at̄ qd̄ itellepisse
p̄tingit trasibulū q̄ optet excellētes viros pe-
rimere. hoc em̄ nō solū expedit tyrānis. neq; so-
lum tyrāni faciūt. sed sūt habz z circa oblichar
cbias z circa democratias. Relegatio em̄ eā
dem hz potentiā mō quodā. scz phibere excel-
lentes z fugare. Idē aut̄ z circa ciuitates z gē-
tes faciūt q̄ dñi potētie. velut atheniēses quidē
circa sanios z tbios z lesbios. Luz em̄ magis
imperialiter haberēt p̄ncipatū humiliauerunt
ip̄os p̄ter pacta. Persaz aut̄ rex medos z babi-
lonios z alioz sagaces factos (q̄ fuerant aliqñ
in p̄ncipatu) disp̄sit sepe. Problema aut̄ vlr̄ est
circa oēs policias etiāz rectas trasgressse q̄dem
em̄ ad id qd̄ p̄p̄riū respiciētes hoc agūt nō solū
sed circa cōe bonū intendētes eodē aut̄ hnt̄ mō
Palā aut̄ hicz in alijs artibz sciētijs. neq; enim
pictor̄ sinet vtiq; aīal habere pedē excedentē cō-
mensuratōem. neq; si differat pulcritudine ne-
q; puppim nauifactor̄. vel alia z p̄tū nauis ne-
q; vtiq; magister chozi em̄ q̄ altius et pulcr⁹ to-
to choro cantat sinet sil̄ chozū agere: q̄re. p̄pter
hoc q̄dem nihil phibet monarchas p̄cordare
ciuitatibz. sed p̄prio p̄ncipatu p̄ficuo ciuitati/
bus ex̄te hoc agūt p̄pter qd̄ fm̄ excessas ex-
cellētiās hz aliq̄d ciuile iustū sermo. q̄ circa rele-
gatōem. melius q̄dē igit̄ legislatorē a p̄ncipio
sic instituere policiā. vt nō indigeat tali medici-
na. Scda aut̄ nauigatio si euerint tēptare diri-
gere tali aliq̄ directiōe. qd̄ qdē nō faciebat cir-
ca ciuitates. nō em̄ respiciebāt ad p̄ferens pro-
prie policie. sed seditiose vtebant̄ relegationibz
In trasgressis igit̄ qdē policijs qd̄ qdē singu-
lariter expedit z iustū sit manifestū. forte aut̄ z
qd̄ nō simplr̄ iustū z h̄ manifestū. Sz in optia
policia hz multā dubitatōem. nō fm̄ alioz bo-

uersoris

noz ex̄cessum. puta roboris z diuitiaz. et mul-
titudinis amicorū. sed si quis fuerit differens
fm̄ virtutem quod oporteat facere. non enim
diceret vtiq; optere eijceret trasferre talē. Atue-
ro neq; p̄ncipari talē. sūt em̄ z vtiq; si ionē p̄n-
cipari velimus p̄tiētes p̄ncipatus. Relinq̄tur
ergo q̄ z videt̄ aptū natū eē tali obedire oēs le-
tant̄ vt reges sint tales perpetui in ciuitatibz

Queritur. utrum ho-

mo excedēs oēs alios in aliq̄ bono in ciuitate vel policia di-
cendus sit inciuilis z nō ciuis Arguit q̄ nō. qz nemo p̄-
ter bonū dz incōmoditatē reportare. sed talis reportat in/
cōmoditatē p̄ter bonū si puaret dignitate ciuis. ergo zc
P̄terea nā si sic esset seq̄ret q̄ si in ciuitate esset hō vir-
tuosus deberet expelli. qd̄ est incōueniens. q̄ zc. In cō-
trariū arguit. qz ciuitas est similitū z equalitū. Ille q̄ est vlr̄
similis z inegalit̄ nō est ciuis censendus. An̄s p̄z ex p̄bo
primo z scdo huius ponēte hanc esse eius cōditionē

Sciendum primo

Q̄s sicut p̄z ex dictis duplex est policia in genere. scz bñ re-
gulata z trasgressa. q̄ vocat̄ ab Aristotele trasgressio poli-
cie. Qñ ciues de policia recta intendūt bonū cōe p̄ncipali-
ter puato bono postposito. oppositū aut̄ est in policia trans-
gressa Sciendū scdo q̄ excessus p̄r p̄siderari inter ciues
respectu bonoz tripliciū scz aīe. aut corpis. aut fortune.
Qñ q̄ excedit alios in bonis aīe dz heroicus z simplr̄ bo-
nus. z talis nō est ināntū h̄mōi subditus legi hūane. Dñ
cit em̄ p̄hs q̄ talis est lib̄p̄i lex. dz em̄ Plato q̄ lex p̄pter
malos z nō bonos est posita. Et ap̄s ad thymotheū dz.
q̄ iusto nō est lex posita. Et cā est. qz nullis dat̄ lex nisi q̄re
mus p̄ eā suos actus in debitū finē dirigāt. Sed talis hō
heroicus nō indiget aliq̄ extriseo p̄ qd̄ dirigat act⁹ suos
et ob h̄ dz q̄ in bono hoīe oīa rōni p̄onāt. et oīs mal⁹ est
ignorās. Sūt alibi dz ap̄s q̄ p̄pter trasgressores lex posi-
ta est zc. Sciendū tercio q̄ qñcūq; sp̄es vel forma alicu-
ius p̄sistit in p̄portōne si sit aliqd̄ qd̄ illā p̄portōne excedat
ip̄m non attingit ad illā formā. Hoc em̄ claz est videre in
naturalibz. si em̄ in naturalibz nō est debita rei mutatio p̄n-
cipioz z p̄tū. nō p̄ res ip̄a salua p̄sistere. Amicitia at̄ (vt
hz p̄hs. viethicoz) p̄sistit in qdā p̄portōe. z iō q̄diu mas-
net hec p̄portio vlr̄ similitudo inter amicos tā diu manz ami-
cicia Et inde ē q̄ vt plurimū qñ alter amicor̄ excedit alte-
rū ita q̄ tal̄ p̄portio q̄ p̄us inerat excedit. soluitur amicitia
ob h̄ p̄hs. viij. ethicoz dz. q̄ amicus nō dz alteri velle ma-
xima bona. qz q̄ cito tal̄ amic⁹ est ad maxia bona p̄mos
tus fieret dissolutio p̄portōis amicitie. qz p̄o ciuilitas cōsis-
tit in qdā p̄portōe ciuili ad inuicē z in qdā amicitia. iō p̄z
fit in qdā p̄portōe ciuili ad inuicē z in qdā amicitia. iō p̄z
q̄ aliq̄s dz ciuis. nō qdē absolute sed in respectu. Non est
em̄ aliud policia q̄ ordo ciuili inter se z in ordine ad p̄ncipā-
tē. vt an̄ dcm̄ est. Ciuis at̄ dz in respectu ad policiā. vt p̄z
ex definitiōe ciuis sup̄ posita. Et iō necario req̄rit̄ in ciuita-
te z policia p̄portio amicitie Et si dicat̄ q̄ cū amicitia sit in-
ter bonos z p̄tuosos. vt p̄z. viij. ethico. seq̄ret q̄ oēs ciues
essent virtuosī. z boni. p̄ns est falsum. ergo zc. Rūdetur

q̄ triplex est amicitia. Quedā est ppter bonū simplr. vt est bonū honestum. Quedā ppter bonū vile. Et quedā ppter bonū delectabile. Et inter istos tres modos amicitie sola prima dī amicitia simplr. alia vero nō pte nec vt dī amicitia. vt pulchre deducit Tullius in suo libro de amicitia. Dicit ergo si politia est optima z bñ regulata tūc omnes sunt boni simplr. In alijs vero trāsgressis nō op̄ret q̄ sit amicitia simplr. sed talis que sufficit ad ciues ad hoc q̄ tendant ad finem polieie

Conclusio prima

Et responsua scz q̄ homo excedens omēs alios in aliquo bono de illa politia est dicendus nō ciuis sed supciuis. Probat. q̄ talis excedit p̄portōem fm̄ habundantiā. q̄a rō ciuis cōsistit in quadā p̄portione hoīm simul habitantiū. et ergo (ex quo talis excedit omēs alios) sequitur q̄ ibi non est p̄portio. Unde si politia sit recta dī non ciuis ex habundantiā boni fm̄ qd̄ pura fortitudinis. diuitiaz. z pulcritudinis membrorū. Et quo pz. q̄ homo excedens virtute oēs alios in politia est dicendus supciuis. Cuius rō est. q̄a non est dicendus ciuis. vt patz ex dictis. Ille em̄ qui sic est bonus q̄ non subiectus legi. sed subiectus est lex (vt loquitur philosophus) excedit limites ciuitatis que sunt inter similes et equales equalitate p̄portionis. vnde et phus vocat talem hominē qui scz excedit omēs alios in scia et virtutibz virum heroicū z diuinū. quare z merito dici p̄t supciuis. Et quia op̄ret in omni politia ciues. ita disponi vt possint confēq̄ finem inuentū. ideo ad principantē spectat nedum prouidere populo de attingendo medio. sed etiā violēter debet remouere omnia phibentia h̄mōi finis cōsecutionem. Si sit ergo in ciuitate vel politia homo p̄ quē destruitur finis ad quem ordinatur politia. talis debet a ciuitate expelli. Et hoc satis innuit phus z maxime in ciuitate aut politia trāsgressa. q̄ non est rōne ordinata. Homo q̄ excedit omēs alios in ciuitate in aliquo bono est ab illa politia expellendus. Si em̄ in bonis corporis excedit pura fortitudie pulcritudine. ceteri vel molestant ab eo vel minus honore habentur. in bonis vero fortune si quis excedat ipse possit p̄ diuitias suas alios opprimere. Sz z de bonis aīe pater etiam. q̄ ipse non possit pmittere mala in ciuitate fieri si esset ita excellēter virtuosus. Ideo virtuosus melius est discedere a ciuitate trāsgressa q̄ manere ibidē. sed si politia est bene ordinata homo excedēs omēs alios in aliquo bono z maxime in bono aīe non esset ab ea expellendus. Ille em̄ nō est a ciuitate expellendus. qui ad seruandū finem polieie maxime tendit. talis em̄ est virtuosus. Nam finis quē intendit est bonū virtutis. quod etiā est bonū polieie recte z bene ordinate. Si etiam ille nō est expellendus q̄ in ciuitate. cōmunitate. vel politia est velut regula et norma bene viuendi omniū aliorū de politia. sed iste q̄ excedit in virtute est h̄mōi respectu eorū qui sunt in bona politia. Et ideo cōcludit phus q̄ talis. si sit i politia debet eligi in principē. quod intelligi debet si in tali politia princeps habeatur p̄ electionem. Nam sicut in maiori mūdo ille est princeps q̄ omēs alios excedit in bonitate. ita debet esse in minori mūdo. z si cetera sint paria. quod notanter dī. q̄ sup̄ ponitur q̄ virtuosus habeat prudentiā et sapientiā q̄bus sciat debite regere subditos suos z ciues in politia. Et si dicat q̄ talis est improporcionatus alijs nec subdit legi vt pz ex dictis. z ita videt expediens q̄ relegat z expellat. Dico q̄ quia talis nō esset coercendus p̄ leges. q̄ in eo

nihil est reprimendū. n̄ ppter suam p̄fectionem non velle eas trāsgredi sed seruare. nec tñ deberet haberi sicut alij ciues vt dictū est. sed sicut supciuis et quēadmodū dominus. cui alij deberent p̄mpre obedire sicut regule. Sz p̄ intellectū eorum que habentur in textu

¶ Considerandū est. q̄ phus p̄ma facie videt dicere de oibz ciuibz siue principibz siue alijs q̄ debet relegari et expelli. sed tñ nō intendit (vt videt loqui) nisi de subditis ciuibz. quibz forte qdam dicunt q̄ vbi princeps talis excedens cōcordaret eoz ciuitate non deberet expelli. si forte discordaret deberet expelli et relegari. De subditis p̄o regulatio nō debet fieri nisi cum verisimile est q̄ illi qui excedunt in bonis p̄dictis possent nocere z officere ciuitati. Si em̄ in aliqua politia esset aliq̄s qui ppter suam potentiam posset ceteris ciuibz nocere. deberet p̄ principē minui sua potestas z saluari p̄portio inf cōciues. et p̄ princeps facere hoc auctoritate multitudinis. vt habet quinto ethicorū. q̄a in hoc faceret iuxta intentionem legislatoris. que qdem est de salute boni publici z cōmunitatis. Et sic patz ex p̄dictis quis debet dici p̄prie ciuis. z q̄s nō. z qui debet relegari a politia. z qui non. z aqua politia hoc fieri debet

¶ Alterius considerandū q̄ phus videtur sibi p̄p̄i p̄trās dicere. dixit em̄ prius q̄ melius est multitudinem aliquaz principare q̄ paucos. dixit etiā q̄ si vnus principaretur aliq̄ essent inhonorati qd̄ est incōueniens. In ista vero parte dicit q̄ iste qui sic excedit alios non est ciuis. sed ille qui nō est ciuis non dī principari. cuius p̄trariū dicit sub his verbis. Relinquitur autem q̄ z videtur aptum natūz esse tali obedire omnes lerant vt reges sint tales perpetui in ciuitatibus. Ad hoc dicendū si vnus inueniat qui excedit omnes alios in virtute iste debet principari qui magis accedit ad principatū naturalem z ad principatū vniuersū. sz iste est huiusmodi vt dictū est. ergo zc. Et ad id qd̄ p̄mo obijciebat (quod phus superius dixit) q̄ magis expedit multitudinē principari siue dominari. Dico q̄ ipse intelligit de politia in qua nō est notabilis excessus. z in qua virtus vnus non multū excedit virtutem aliorū. quod in p̄posito non cōtingit. Nec valz quod secūdo obijciebatur si vnus vel plures principarent q̄ omnes aliq̄ essent inhonorati. quia in politia recta z ordinata q̄libet diligit gradū estatū propriū z etiā gradum alterius. z iō vult honorem fm̄ gradum eius nec vult honorem alterius diminui. z ideo si sit vnus excellens omnes in virtute volunt sibi honorem qui debetur ei. Nec valet quod tercio dicebatur. quia phus dicit q̄ solus ciuis debet principari. cui op̄positum dicit hic. Conceditur fm̄ p̄dicta q̄ solus ciuis debet principari in omni alia politia a regali. sed si sit aliq̄s superciuis ppter virtutes ille debet esse monarcha regni. q̄ est optima politia in cōparatione ad alias.

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā dico q̄ eo ipso q̄ quis virtuosus relegat a ciuitate vel politia trāsgressa sit sibi magn⁹ honor. q̄ virtute sua mereat a consortio z cohabitatione malorū exclusi. z ideo debet negari minor. scz q̄ fiat ex bono super aliq̄s incōmodum nisi fm̄ quid in bonis forsan fortune aut als sed inde relucet virtus ea que p̄mit ad bonum honestum quod est p̄stantius. Ad secundā pater solutio ex dictis. nam virtuosus debet expelli a politia male recta z trāsgressa. non autem a bene recta. quia a politia bene recta habetur virtuosus pro regula

Questiones

Que autē bene habet post determinatas
rōnes trāsire cōsiderare de regno. Dici-
mus em̄ rectaz policiar vnā esse hanc. cōside-
randū aut vtrū expediat future bene habitari
ciuitati z regioni rege regi aut nō. Sed aliqua
alia policia magis vel aliqbus qdem expedit
aliqbus aut nō expedit. Oportet itaq pmo diui-
dere vtrū vnū aliqd genus est ipius vel plures
bz differētijs. facile itaq hoc addiscere qd plu-
ra genere cōtinet. z pncipatus modus est non
vn̄ omnīū. Qui em̄ in latonica policia videt q
dem esse regnū maxime eoz que fm legē. nō est
aut dominās oīm. sed qn̄ exigerit regionē dux
est eoz que ad bellū. Adhuc aut q ad deos at-
tributa sunt regibz. hoc qdem igi regnū velut
ducatus qdem exercitus imperial. z ppetuus
est occidēti em̄ nō dñs. si nō in aliq regno: quē
admodū sub antiqs in bellicis exicibz pmpus
potens legē signat homerus Agamennō em̄
male qdem audiēs deprimebat in p gregatiōi-
bus. egressus aut z interficiendi dñs erat. di-
xit em̄ quem ego videro fugiente z prelio non
sufficiens erit sibi fugare canes vel vultures.
apud me enim est mors

Queritur. Vtrū licitū

sit in policia bene recta malefactores z viciosos occidere
Arguit q nō. qz illd qd est fm se malū nullo mō lz fieri. vt
p3 p Augustinū in li. ptra mendaciū. z p p̄m tercio ethi.
sed occidere hōiem fm se est malū. qz ad hōies omēs debe-
mus charitatē habere. amicos aut volumus viuere z cē.
qnto ethicoz. q nullo mō licet hōiem occidere. etiā malefa-
ctore. Preterea illud nō est licitū qd nō est pforme diui-
ne iusticie. sed fm diuinā iusticiā peccatores ad penitentiā
referunt. Raz dñs Luce. xij. in parabola phibuit exir/
pāri zizanīa q stz filij nequā vt ibidē dī. q iusticia humana
dz tales tolerare z nō morti tradere. In p̄rariū argui-
tur p p̄m in textu. Dicit em̄ q agamennō q fuit rex et
dux exercitus in ytalīa egressus erat ad pugnā interficien-
di eā. Tū recitat ab homero de ipso agamennō q dixit
ad suos. quē ego vidi fugiente a plio nō sufficiens erit sz
bi fugare canes vel vultures. et sequitur apud me em̄ est
mors. Unde z hoc cōsonat legi diuine. Dicit em̄ Exod
xxij. maleficos nō patietis viuere sup terram.

Sciendum primo

versoris

Q in policia aliqd p̄ esse dupl̄ malus z viciosus Vno
mō qz vicū suū noceat solū sibi sicut sunt illi q mala cogi-
tant ptra proximū (vt sunt inuidi) nō tñ exequunt in actū
et de talibz nō intendit q̄stio. Alio mō qz vicū aliū noceat.
Et hoc etiā p̄ multiplici esse. nam qd p̄ alteri nocere aut
bellando aut rixādo aut seditionē cōcitando. Tū ista tria
bellū rixa z seditio pueniūt in hoc qz importāt quandā con-
tradictionē z altercatōem inter hōies. differunt tñ in se. qz
bellum p̄prie est ptra extraneos hostes. qā est multitudis
cōtra multitudinē. Rixa aut est vnus ad alterū vlt paucos
rum ad paucos. Seditio aut est inter ptes vnus multitu-
dinis inter se dissentientes. puta cū vna ps ciuitatis excitat
cōtra aliaz. z iō qn̄ seditio directe opponit bono ciuitatis
(qd dī pax z p̄cordia ciuitatis) est maximū malū in ciuita-
te. Et de tali vicioso vicio aut sibi sibi p̄ intelligi titulus
q̄stionis. hoc em̄ malū maxime nocet ciuitati. De bello ve-
ro qd est multitudis ptra multitudinē q̄uis aliquotiens
noceat ciuitati. tñ p̄ esse iustū z directū z p̄ se pdesse ciuita-
ti. nō est aut sic de seditione. imo p̄ reponi in numero illorū
maloz q hnt secū p̄uolutā maliciā. q nō p̄ bene z recte fie-
ri. vt h3 p̄s. vi. ethicoz. q̄uis aut rixa (q est inter ciues)
nō sit licita. qz ex ea insurgere solēt multa mala. nō tñ dire-
cte opponit bono ciuitatis in se sicut em̄ p̄tentio importat
quandā contradictionē in factis inter singulares psonas. sic
rixā videt esse quoddā p̄uātū bellū qd inter p̄uatas perso-
nas agit. nō ex aliq publica auctoritate. sed magis ex inoz
dinata voluntate. z iō rixa sp̄ importat malū z deordinatiōis
nē in eo q alterū inuadit iniuste. inferre aut nocumentum
primo sp̄ est malū. in eo aut q se defendit p̄ esse sine pecca-
to. z qn̄qz cū leuiori p̄cto z qn̄qz cū grauiori. fm diuersuz
mōti animi z diuersum mōtū se defendendi. nā si solo ani-
mo repellēdi iniuriā illatā z debita moderatōne se defens-
dat nō est malū. nec ex p̄e sui p̄prie dici p̄ rixa. si vero aio
vindicare vel odio vel cū excessu debere moderatiōis se des-
fendat sp̄ est malū. qz est motus animi sic leuis ptra inua-
forē. grauis tñ cū deliberato animo ptra impugnātē insur-
git ad eū occidendū) efficit. Ex p̄dictis sequitur qz seditiosus
in ciuitate peior est qz rixosus. P3 qz seditio p̄rariat mas-
tori bono qz rixa. bonū em̄ p̄mune p̄ seditionē impugnā.
sed p̄uātū p̄ rixā sicut aut illi q se defendūt cū moderatōe
animi nō sunt dicēdi rixosi. nā fm oīa iura vim vi repelle-
re lz cū moderatiōe inculpate rurele. tra illi q bonū cōe des-
fendūt non sunt dicēdi seditiosi. sed potius eis resistentes
Alterius cōsiderandū est p̄ modū sup̄pōnis. qz qlibet ps
alicuius totius ad suū totū ordinat sicut imp̄ficiū ad p̄fec-
tum. P3 qz qlibet ps totius aliqui toti deseruit z aliquā
do nō. z ideo licitū est p̄rem putridā abscondere ne totū cor-
pus pereat. qlibet aut p̄sona p̄uata in ciuitate ordinat ad
totā cōmunitatē sicut ps ad totū vt dcm̄ est. cū aut ps ali-
cuius totius nō debeat dici ps eius si toti nō p̄gruit. vt dī
August. Turpis est ps que suo nō p̄gruit vn̄uerso. nul-
lus q dz nūerari inter ptes ciuitatis p suā malā p̄uersario-
nē. Et iō dicebat p̄s in p̄mo hui⁹ qz talis dz dici inclusi-
lis z bestialis. qz insequitur p̄tē bestialē vel sensualē z nō p̄tē
intellectuā fm quā dz hō. cū q p̄ncips ciuilis z politicus
intēdat bonū cōe ad ipm̄ spectat tollere oīa nocumenta z
impedimēta ab affectu sū finis. q est bonū cōe ciuitatis

Conclusio prima

Et r̄sua. Licitū est in policia z in ciuitate bñ recta male-
factores z seditiosos hōies occidere. Probat. qz qlibet hō

singularis cōparat ad totā cōitatē sicut ps ad totū. vt nup dicebat. s; si saluti totius corpis derogat aliq d mē bñ ps d; abscindi z trūcari. s; si aliquis sit hō periculo sus ciuitati et corruptius ppter aliq viciū vel ppter seditōem. seqtur q; laudabiliter occidit vt bonū cōe seruetur. **Uñ** z apostol⁹ paul⁹ a cōmunitate corintheorū volens malos hoies remouere dicit. Tollat de medio vestri q; malū opus fecit. s; fornicatōem de qua ibi loquit^r. **Et** seqtur. nescitis q; modicū fermētū totam massam corrumpit. **Et** in psalmo. In matutino interficiebam omnes peccatores terre. et sic de alijs.

Alterius p̄siderandū est. q; hō peccādo z male agēdo ob ordine ratiois recedit. et iō recedit a dignitate humana. p̄ hō naturaliter liber et ppter seipm existens incidit quodamō in seruitutē bestiarū. et ideo sicut licitū est occidere aīalia bruta inquantū ordinant naturaliter ad bonū vsū sicut imperfectū ordinat ad pfectū. ita licitū est vt de hoie viciofo et bestiali ordine fin qd est vtilis alijs. iuxta illud puerbioz. xi. Qui stult⁹ ē seruiet sapienti. et in psalmo. hō cū in honore esset nō intellexit cōparatus est iumentis insipientib; z silis factus est illis. **Et** quia occisio talis hominis est vtilis ceteris hominibus. ideo licitū est talem occidere.

Cōclusio scōa hoīem occidere in ciuitate malefactorē rem aut seditiosū nō lz puate psonē s; pncipi. Probat^r. q; (nup dicebat) occidere malefactorē est licitū inquantū ordinat ad salutē totius cōitatis. s; nō spectat psonē puate curā cōitatis gerere sed soli pncipi vt aū dicit^r est. q; ad solū pncipē (cui cōmittit^r cura cōitatis seruande) p̄ner malefactorē interficere. Sicut em ad modicū p̄ner trūcare seu secare mēbrū purtidū qñ ei cōmissa fuerit cā salutis totius corpis. ita pncipi cōmissa est cura cōis boni. iō solū pncipib; habētib; publicā auctoritatē lz malefactorē occidere z nō p̄uatis psonis. **Uñ** beat⁹ Augustin⁹ in libro de ciuitate dei dicit. q; sine publica administratōe maleficiū interfecerit. velut homicida reputabit^r z tanto amplius q̄to sibi potestare a deo nō cessam vsurpare nō timuit. **Et** si dicat^r q; laudabile est q; hō (lz sit p̄uata psona) recuperet qd vtile ē bono cōis. s; occisio malefactorū est vtilis bono cōis. ergo laudabile est q; hō (lz sit p̄uata psona) occidat malefactorē. Respondet^r q; facere aliqd ad vtilitatē cōis est licitū cuiuslibet psonē etiā puate si nulli noceat. s; si sit cum nocumēto alterius hoc nō d; fieri nisi fm iudiciū eius ad quē p̄ner iudicare qd sit subtrahendū p̄tib; p salute totius. et hoc p̄ner ad pncipē. Seqtur ex dict^r etiā q; nō lz alicui quātūcumq; flagitioso seipm occidere. Pater q; q̄libet ps est id qd est totius. q̄libet aut hō ē ps ciuitatis seu cōitatis. z iō seipm interficiēdo iniuriā facit cōitati. vt d; p̄hs q̄nto ethicoz. Facit etiā contra inclinātōem iuris naturalis quo iure vnaqueq; res natura seipam seruat. **Et** de hac materia pulchre loquit^r Augustin⁹ in libro de ciuitate dei. Seqtur ex p̄dictis q; nō lz in quocūq; casu interficere innocentē. iuxta illud qd habet^r Exodi. xxiij. In fonte et iustu nō occides. Sicut em dictū est occisio malefici licita est p cōparatōem ad bonū cōe qd p eū corripit^r. s; nō fm se. Occidere hominē fm se est malū. vicia aut iustoz et innocentū est conseruatiua z p̄mōtiua boni cōis. q; ipa est pncipalior ps multitudinis. z iō nullo mō occidere lz innocentē. **Et** ppter hoc debent pncipes z iudices diligenter aduertere vt nō inferant calūniā innocentib; nec ab alijs in

feratur. et sic p̄t qd sit de p̄dictis dōm. Sed ponat^r casus q; aliq; videat aliquē pcurare malū toti cōitati. vt puta videt eū ignē apponere vel p̄dere ciuitatē zc. z ille nō p̄t pncipē inuenire vt sibi denūciat. vel nō h; pncipē p̄sentē et aliū est actu in illo malo opere. querit an iste (q; est p̄sona p̄uata) debeat pmittere hoc maleficiū op⁹. vel debeat aliū interficere. Respondet^r p̄babiliter q; si p̄t aliū auertere a suo p̄posito d; diligentiā ad hoc facere et ad hoc laborare. et si nō p̄t eū auertere d; aliū potius (vt videt defendēdo bonū cōe cuius est ps) vsq; ad inperfectōem a maleficio p̄hibere. **Et** rō est. q; q̄q; a suo officio sibi nō incūbit. ipe tñ naturaliter tenet ad defensionē reipublice inquantū est ps eius. s; tunc nō facit vt p̄sona p̄uata. sed magis vt p̄sona cōis et gerens in ciuitate tpe necessitatis locū z vicē pncipis. Exemplū aliud daret^r. q; manus inquantū ps totius aggredit^r pugnaz p̄tra eū q; totū ipugnat. z hoc nō facit inquantū mēbrū p̄culare. s; inquantū naturaliter inclināt ad tuitōem totius corpis. et induit rōnem cōmunis p̄tēctōis.

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā p̄cedit q; q̄uis hoīem in sua dignitate manentem occidere sit fm semalū. tñ hoīem malefactorē occidere p̄t esse bonū. sicut occidere bestia p̄ior em malus hō bestia et plus nocet. q; seuisima est iniusticia gerēs arma. vt d; p̄mo huius. **Ad** scōam p̄ceditur maior et negat^r p̄na. **Et** rō est. q; q̄uis deus fm diuinā iusticiam malos nō sp̄ ad instans puniat s; expectet eos ad penitentia hoc tñ est ppter bonū cōe aīe. iūo ppter occisionem corpis a iudice nō perit bonū anime. vñ humana iusticia iūitat fm posse seu seqtur diuinā iusticiam. q; etiā peccatores aliqui occidit ad liberatōē bonoz. qñ q̄m eis penitendū tempus p̄cedit fm q; ip̄e nouit suis electis expedire. Istū vero modū tenet et obseruat humana iusticia. qm illos (q; in alios p̄nitiosi sunt) occidit eos p̄o (q; peccat alijs grauiter nō nocētēs) ad penitentia referuat. **Et** sic p̄t qd sit dōm ad rōnes aū oppositū.

Una ergo qdē spēs hec regni ducatus exercitus p vitā. hoc at bi qdem fm gen⁹ sunt. bi aut eligibiles. P̄ter hāc aut alia monarchie spēs qualia sunt regna apud quosdā barbarorū. Habent aut hec oīa potentia silem. t rānidib; z fm legem et paternas. quia em magis seruiles moribus sunt natura barbari qdem grecis. q; autē circa asiā bis q; circa europā sufferunt despoticiū pncipatū nihil p̄tristari tyranni qdem g. ppter tales sunt. Secura aut q; patria z fm legē sunt et custodia aut regalis et nō tyrānica. propter talem causam ciues em custodiunt armis reges. tyrannos aut extranei. bi qdem em fm legem et voluntarijs. bi aut inuoluntarijs pncipantur. Quare bi quidem a ciuib; bi at sup ciues

Questiones

habent custodiam. Due ergo quidem species he-
monarchie Altera autem que quidem erat in antiq̃s
grecis quos vocant esymnetas. Est autem hec ut
simpliciter est dicere electa tyrannis. differens
autem a barbarica. Non eo quod secundum legem sed eo quod non
patria sit solū. Principabunt autem hi quidem per
vitam principatu hoc: hi autem usque ad quedam deter-
minata tempora vel actiones. Qualem elegerunt
quandoque mitilenu fictatū aduersus profugos quibus
perant anthim enides et Alceus poeta Si-
gnat autem alcenis quod elegerunt fictatus tyrannum
in quodam scoliorum versuum. Increpat enim quia
malum patrie fictatū profecerunt ciuitati sine felle
et grauis felicitatis. tyrannū quidem laudantes
simul collecti. Ne quidem sunt et erant quia enim
tyrannice erant despotice. quia autem electe et vo-
luntarioz regales. Quarta autem species monarchie
regalis quod secundum heroica tempora voluntarie et pa-
trie facte secundum legem. quod primi fuerunt benefacto-
res multitudinis secundum artes aut bellum. aut quia
collegerunt aut emerunt regionem. facti fuerunt
reges voluntarioz. et successiue sumentibus patrii
Domini autem erant prefatus secundum bellum et sub-
stantiaz quecumque non sacerdotales. et cum his
sententias iudicabant. Hoc autem faciebant hi qui
dem non iurantes. hi autem iurantes. Jurame-
ntum autem erat sceptri eleuatio. Quod quidem ergo
in antiquis temporibus et super ea que penes ciui-
tatem et que popularia et que circa confinia co-
tinue principabant. Posterius autem hoc quidem per-
mittentibus ipsis regibus hoc autem turbis occu-
pantibus patrie. In alijs quidem ciuitatibus pa-
trie substantie remanserunt regibus solum. vbi
autem dignum est dicere regnum in confinijs bel-
licorum ducatum solum habebant. Regni quidem
ergo species he quatuor numero. vna quidem
que circa heroica tempora. hec autem erat volun-
tarioz quidem in quibusdam aut determinatis.

versoris

Dux enim exercitus et index erat rex. et eorum (que
ad deos) dominus. Secunda autem que barbari-
ca. hec autem ex genere principatus despotice
secundum legem Tercia autem quam esymnetam appel-
lant. hec autem est electa tyrannis. Quarta autem
que latonica. horum autem hec est ut simpliciter est
dicere ducatus exercitus secundum genus perpetuus.
Hec quidem ergo hoc modo differunt ab inuicem
Quinta autem species regni quando fuerit omnium
dominus existens. sicut vnaqueque gens et ciui-
tas vnaqueque communium ordinata secundum economi-
cam. Sicut enim economica regnum quoddam do-
mus est. ita regnum ciuitatis et gentis vnius vel
plurimi economica. Fere itaque due sunt (ut est
dicere) species regni. de quibus considerandus
hec quidem et latonica. aliarum enim multe inter-
medie harum sunt. Pauciorum quidem enim domini quam
regnum. Plurimum autem sunt quam latonicus. Quare
consideratio fere de duobus est. vnum quidem utrum
expediat ciuitatibus ducere exercitus perpetuum
esse. et hunc vel secundum genus vel secundum preteritum. aut non
expedit utrum autem utrum quidem vnum expedit
dominum esse omnium vel non expedit. De tali qui-
dem ergo ducatu exercitus considerare habet
magis legum speciem quam policie. In omnibus
enim policie contingit hoc fieri. quare dimittat
primo. Reliquus autem modus regni policie spe-
cies est. quare de hac oportet considerare et du-
bitationes (que insunt) transcurrere.

Principium autem inquisitionis est hoc utrum
expediat magis ab optimo viro regi vel
ab optimis legibus. videtur itaque putantibus ex-
pedire a rege regi vniuersale solum leges dice-
re. Sed non ordinare ad ea que eueniunt. Qua-
re in quacumque arte principari secundum litteras mife-
rum. et quidem in egypto post tercium diem mo-
nere licet medicis si autem prius in suo pericu-
lo. Manifestum ergo quod non est vel secundum litteras

et leges optima policia propter eandem causam. At uero illud sermone vniuersalem oportet existere principibus. valentius autem cui non adest quod passionale omnino. quod cui naturale legi quod dem ergo hoc non est humanam aut animam necesse hoc habere omnino. Sed forte dicit utique aliquis ut contra. hic considerabitur de singularibus melius. Quod idem ergo necesse ipsum esse legislatores palam et ponere leges. sed non dominos quod transgre diuinit. quam de alijs oportet esse dominos. Quocumque non possibile legem iudicare. vel omnino vel bene utrum oportet unum. optimum principari vel omnes. Etiam nunc convenientes deceptant et pervertantur et iudicant. Nec autem sunt iudicia omnia de singularibus. sed unum quod dem ergo comparatus quicunque forte deterior. Sed est ciuitas ex multis. sicut concenatio composita pulchrior una et simplici. propter hoc et iudicat melius turba multa quam unus quicunque. Adhuc magis indifferens quam multis. quemadmodum aqua amplior sic et multitudo paucis magis indifferens uno aut ab ira obtento. vel ab aliqua alia passione tali necessarium corrumpi iudicium. ibi habent difficile simul omnes impetu ferri et peccare. Sit autem multitudo quod liberi nihil propter legem agentes. nisi de quibus necessarium deficere ipsam. Si autem non hoc facile in multis. Sed si plures sint boni viri et ciues. utrum unus magis incorruptibilis princeps vel magis plures quod dem numero boni autem fieri aut palam quam plures. Sed hi quidem seditiones facient. unus autem sine seditione. Sed ad hoc contraponendum forte quod studiosi secundum animam sunt sicut et ille unus. Si itaque plurimum principatum bonorum aut virorum omnium. Aristocraciam ponendum cum autem qui unus regnum eligibilior utique erit ciuitatibus aristocracia quam regnum et cum potentia et sine potentia existente principatu. si sic accipe

re plures. Similiter et propter hoc forte regere gebatur prius. quia rariorem erat inuenire viros multum differentes secundum virtutem. Aliterque et tunc paruas habitabant ciuitates. Adhuc autem a beneficio instituebant reges. quod quidem est opus bonorum virorum. Quoniam autem euenit fieri multos similes ad virtutem non adhuc sufferebant sed querebant commune aliquid. et policiam instituerunt. Quoniam autem deteriores facti opulenti facti sunt a communibus. Hinc rationabile factas esse obliuarchias. honorabiles enim fecerunt diuitias. Ex his autem primo in tyrannides transmutantur. ex tyrannidibus autem in democraciam. semper enim ad pauciores ducetes propter turpe lucrum. fortiozem ipsam multitudinem fecerunt ut insurgerent. et fierent democracie. Quoniam autem et maiores accidit esse ciuitates. forte neque facile iam policiam fieri aliam preter democraciam. Si vero aliquis ponat optimum ciuitatibus a rege regi. quomodo se habebunt qui de natis. utrum et genus oportet regnare. Sed genitorum quales quidem contigerunt nocuius sed non tradet dominus existens natis: sed non facile. Adhuc hec credere difficile est. et maioris virtutis quam secundum humanam naturam. Habet autem dubitationem et de potentia. utrum oportet habere regnaturum robur aliquod circa ipsum quod possit cogere non volentes obedire. aut qualiter contingit principatum dispensare. Si enim secundum legem sit dominus nihil agens secundum suam voluntatem preter legem. tamen necessarium existere ipsi potentiam qua custodiet leges. Forte quidem ergo que circa regem talem non difficile determinare. Oportet enim ipsum quidem habere potentiam esse autem tantam potentiam ut sit ea que singulorum et unius et simul. plurimum maior ea autem que multitudinis minor. quemadmodum antiqui custodias dederunt quando pre-

Questiones

fecerunt civitati quendam quē vocabant esym/ netam vel tyrannum. et dyonisio quando pete/ bat custodias consuluit quidaz syracusanis da/ re tot custodias. De rege autem qui fm suā vo/ luntatem omnia agat. sermo instat nunc ad fa/ ciendum consideratōem. Qui quidem enim di/ citur fm legem rex non est species regni sicut di/ cimus. In omnibus enim contingit esse ducātū exercitus perpetuum. puta in democraciā et ari/ stocraciā. et multi faciunt vnum dominū dispē/ sationis talis enim quidam pncipatus est circa epydamum. et circa opponta aut circa aliquaz partem minorem. Deuocato autem omni mode regno. hoc autem est in quo rex pncipatur om/ nibus fm suam voluntatem dicendū. videtur autem quibusdā neq; fm naturam esse q; domi/ nus sit cōmuniū civiū vnus. nisi consistit ex si/ milibus ciuitas. similis em naturam idem ius/ tum necessarium et eandē dignitatē fm natu/ ram esse. Quare si quidem ineqiales equale alimē/ tum habere. vel vestimentum nociuum corpo/ ribus. sic habent et que circa honores similiter et inequale equales. Propter quod quidem ni/ bil magis principari q; subijci iustū. et vicissim ergo eodem modo hec aut iam lex. ordo enim lex. legem igitur pncipari eligibilis magis q; ciuium vnum aliquem. Scdm eandem aut ra/ tionem hanc et vtiq; si aliquos pncipari melius hos instituēdum seruatores legis et ministros legum. necessariū enim esse quosdam principa/ tus. Sed non hunc vnum esse aiunt iustum si milibus existentib; omib;us. Atvero quecum/ q; non videtur posse determinare lex. neq; ho/ mo vtiq; poterit nota facere. Sed vniuersale lex instituit. reliqua iustissima sententia iudica/ re et disponere principes. At hec autem omnia dirigere dant. quodcumq; videbitur temptati/ bus melius esse positis. Qui quidem intellectū

versoris

habet principari videtur iubere pncipari deū et leges. Qui autem hominem iubet apponit et bestiam. Quando enim concupiscentia taleet furoz pncipatum habuit tandem et optimos vi/ ros interimet. propter quod quidem sine appe/ titu intellectus lex est. Exemplum autē artium videbitur esse falsum q; fm litteras medicari sit prauum. Sed etiam eligibilis vti habentib; artes. Hi quidem enim propter amicitias ni/ bil preter ratōnem faciunt. sed accipiunt merce/ dem egrotos curantes. Qui autem in policijs pncipatibus multa ad affectum et ad gratiam consueuerunt agere. Quoniā et medicos quan/ do suspicantur persuasos ab inimicis perime/ re propter lacrum. tunc eam qui ex litteris curā querent vtiq; magis. Atvero medici egrotan/ tes inducunt ad seipsos alios medicos exercita/ tores pueroz. cum sint in exercitio inducunt ex/ ercitatores discipline. tanq; nō potentes iudi/ care quod verum. quia iudicant de proprijs et in passione existentes. Quare palam q; iustum querentes medium querunt. lex em ipsum me/ dium. Adhuc principaliores et de pncipaliori bus q; hec que fm litteras leges sunt q; fm cō/ suetudines. Quare si his que fm litteras homo princeps est securior. sed non his que fm con/ suetudinē. Atvero neq; facile prospicere multa vnum. Oportebit ergo multos esse sub ipso cō/ stitutos principes. quare quid differt hoc a pncipio mox existere vel vnum consistere hoc mō. Adhuc quod et prius dictū est siquidē vir ius/ diosus q; melior principari dignus. vno autē duo boni meliores. Hoc autē est qd dicitur simul duob; venientib; et oratio agamēnonis talea/ mibi sodales opto. vt nō principari iustū. Sūt autē et nūc de quib; dā pncipat; dominātes iudi/ cio sicut iudex de quib; lex nō potest determinare. Qm de quib; potuit nullus dubitat de his tāq;

non utiq; lex optime p̄ceperit iudicabit. Sed qm̄ hec q̄dem p̄tingit p̄prehēdi legib; . hec aut̄ impossibilia. hec sunt q̄ faciūt dubitare q̄rere virū optimā legē p̄ncipari eligibili? q̄ optimū virū. De q̄b; em̄ cōsiliant̄ sunt impossibiliū lege statuta esse. Non ḡ hoc p̄tradiciūt tanq̄ nō necessariū hoīem esse iudicantē de talib; . sed q̄ nō vnū solū sed multos. iudicat em̄ vnusq̄sq; p̄nceps erudit⁹ a lege bñ. Incōueniēsq; forte vtiq; esse videbit̄ si melius p̄cipiat q̄s duob; oculis et duab; aurib; iudicās. et agēs duob; pedib; et manib; . q̄s multi multis. Qm̄ et nūc oculos multos monarche faciūt sibi. et aures et manus et pedes. eos em̄ q̄ p̄ncipatu et ip̄ius sunt amici faciūt cōp̄ncipes. Non amici ḡ q̄dem existētes nō faciunt p̄m monarche voluntatez. Si autē et amici illius et p̄ncipatus q̄ amicos forte et fil. Quare si hos existimat optere p̄ncipari eq̄les et siles p̄ncipari existimat optere sile. Q̄dem ḡ dicūt dubitātes aduersus regimē fere hec sunt. Sed forte hoc in aliq̄b; q̄dam hñt hoc mō. in aliq̄b; aut̄ nō sic. Est em̄ aliqd natura despoticiū et aliud politicū et iustū et p̄ferens. tyrānicū aut̄ nō est p̄m naturā. neq; aliaz policiaz q̄cunq; trāsgressiones sunt. hec enim sūt q̄ p̄ter naturā. Sed ex dictis manifest⁹ q̄ in sibi q̄dē et eq̄lib; neq; expediens est neq; iustū vnū dñm esse oīm. neq; nō exp̄tib; legibus sed ip̄m tanq̄ sit lex neq; legib; exp̄tib; . neq; bonū bonis. neq; nō bonis nō bonū. Neq; si p̄m virtutē melior sit. nisi mō. quodā Quis autē modus dicendus dictus est autē aliqualiter et prius. Primo aut̄ determinandū quid sit regnabile. et quid sit aristocraticū. et quid politicū. Regnabile autē ergo talis est multitudo. que nata est ferre genus sup̄ excellens p̄m virtutem ad p̄sulatū politicū. Aristocracia autē multitudo que nata ē ferre multitudinē potentes re

gi principatu liberoz ab his qui p̄m virtutem p̄sidiib; ad politicū principatū. Politica autē multitudo in qua nata est fieri multitudo politica potens p̄ncipari et subijci p̄m legem distribuentē principatus p̄m dignitatem opulentiis. Cum ergo sit genus totum vel aliorum vnū acciderit esse differentē p̄m virtutes tantū. vt excedat que illius eam que alioz omniū. tunc iustum est genus hoc esse regale et dominās omniū. et regem vnū hunc. sicut em̄ dictum est prius non solū sic habet p̄m iustū quod proferre cōsueuerunt qui policias instituūt. et qui aristocracias. et qui oblicharchias. et iterū qui democracias. penitus em̄ p̄m excessus volunt. sed excessum non eundē. immo p̄m q̄ prius dictum est. neq; em̄ occidere v̄l fugare. neq; relegare utiq; talē decēs est. neq; vniuersale subijci p̄m partem. non em̄ nata est p̄s excellere ip̄m omne. Si autem qui tantā excellentiam habet hoc accidit. quare relinq̄tur solū obedire tali et dñm esse. nō p̄m ptem sed simplr. De regno q̄des igit̄ quas h; differentias et vtrū nō expediat ciuitatibus. aut expediat et q̄bus et quō determinatum sit hoc modo

Voniā aut̄ tres dicimus esse rectas policias. harū aut̄ necessariū optimā esse eam que ab optimis dispensat. Talis at̄ est in qua accidit vel vnū aliqd simul oīm. vel genus totum. vel multitudinē excedentē esse p̄m virtutē his q̄dem subijci potentib; . his autē p̄ncipari ad electissimā vitam. In primis aut̄ sermonibus ostensum est. q̄ eandē necessariū viri virtutem esse et ciuis optime ciuitatis. Manifest⁹ q̄ eodē mō et p̄ eandē sit vir studiosus et ciuitatē instituēt utiq; q̄s aristocratizata et regno gubernata. Quare erūt et disciplina et assuetudines hec edē fere. q̄ faciūt studiosus virū. et q̄ faciunt politicū et regale. Determinatis aut̄ his de po

Questiones

licita optima iam reprimenda est dicere. quo nata sit fieri mo et institui: quoniam necesse utique facturum de ipsa conuenientem speculationem

Queritur. Vtrum magis

expediat ciuitati vel pollicie regem assumi per generis successionem. Arguit primo quod per electionem. quod rex debet habere perfectam virtutem vnde dicitur est. sed talis perfectus inuenitur per electionem quam per generis successionem. quod videtur per philosophum secundum rhetoricam multi nobiles degenerant. et qui bene nati sunt genere degenerant. et in infaniores mores lapsi sunt. et sunt multi tales valoris leuis. Felicitas enim quod dicitur est in generibus viros. quod admodum in his quod per regiones sunt et quod si sit bonum genus fuit per quod dicitur est philosophus viri superflui. sicut terra quod isto anno est fertilis erit forte anno sequenti sterilis. videtur ibi philosophus. quod melius est assumi per electionem quam per generis successionem. Preterea nullus potest esse bonus princeps nisi fuerit subditus. quod videtur Boetius. nullus est dignus magistrari nisi qui prius fuerit discipulus. Nam videtur habitum esse in hoc tercio princeps debet virumque virtutem habere. sed principantis et subditi. quod sequitur quod tales non sunt ut sic habiles ad principandum. Et cum quod filii regum per principum nunquam fuerint subiecti. ergo non sunt idonei ad principandum de dandis. Preterea. si per generis successionem admitterent reges. cum mulier posset in regnum succedere. prius est falsum. quod non habet sufficientem prudentiam nec plium ut prius habitus est. Cosequentia patet quod stare potest regem decedere sine masculino herede vel sine filio. et relinquere filiam. Preterea Salustius dicit. quod in insula caprobana quod per philosophum est insula indies deligunt homines in regem illi qui nulli habet heredes. ita quod maxime custodiunt ne regnum fiat hereditarium. Unde cum illius insule homines sunt magne stature et diu viuunt. Verum etiam quod sunt opulenti potentes et diuites videntur esse sapientes. Et etiam per philosophum est insula diuitibus. et huiusmodi illa insula sit tota margaritis repleta et maximis repleta diuitibus. ipsa videtur regi bono regimine. Et etiam in alijs melius est regem hominem assumere per electionem quam per generis successionem. Preterea. melius est agibilia humana constituere arte quam sorte. Sed si aliquis per electionem constituat in regem videtur tale regimine non esse expositum casui et fortune. sed factum per artem. eo quod perficeret melius et industrius. Sed si per hereditatem hoc fiat exponit regnum quasi sortis casui et fortune. Nam incertum est quod sit debeat esse filius. ad quem deueniet regia maiestas. quod idem quod prius. In contrarium arguitur quod per generis successionem constituitur. quod si rex assumeret per electionem tunc haberet in minoris reuerentia quam si succederet per generationem. quod non est magis expediens quod eligat. Maior patet. quod eligentes subditi iudicarent quod sibi fecissent magnam gratiam. et ideo minus reuererent eum. ac minus obedirent ei. Sicut etiam magis formidaret punire malefactores quasi esset ex electionis officio obligatus. Preterea. verisimile est quod si rex electus non assumeret per successionem generis. tunc diceret filios suos de bonis regni et civitatis. quod esset magnus malus quod non expedit quod eligat. Preterea philosophus dicit secundum rhetoricam quod homines qui de nouo dantur sunt peiores moribus his qui ab antiquis parentibus diuitias habent. quod si unus eligeret de nouo in regem propter diuitias et honores nimis superbiunt et fieret iniuriosus alijs hominibus. Unde videtur secundum hunc. quod magno dicitur per philosophum tunc si viles fuerint multum dicitur et leserunt illam ciuitatem calcedoniorum. propter quod dicitur quodam Asperius nihil est misero diu supergit in altum. Preterea illa via est melior per quam aufferit

versoris

ab hominibus libido et ardor dandis. sed per viam succedendi secundum gentem refrenant homines certi ab ambitu dandis. quod nullus conatur ad id quod nunquam attingere potest et ideo nullus sperat habere regnum nisi ille qui succedere potest. Unde autem fieri per electionem ne plurimi possent anhelare et ambire principatum. Illa quoque successionis via est melior et securior et expedientior. et per prius est eligenda et magis preferenda tamquam magis expediens

Sciendum primo

Quod stat aliquid esse bonum et expediens simpliciter per se et absolute. quod cum non est expediens in casu et e contra. Nam cum iudicium in moralibus sit circa particularia. oportet ad recte iudicandum inspicere ad omnes circumstantias quantum est possibile. Cum enim iudicium sit sententia per filium rationis per filiarum debet esse rationando de agibili per preparationem ad locum rationis personam et modum agendi. et si agibile sit aliquid futurum arduum. quod ratio proponat ad discutendum si sit agendum. ponendum vel non ponendum statuendum vel non statuendum sicut si lex aliquid sit ponenda vel non. Ratio per prudentiam debet rationari per iudicandum bona vel mala si possent ex positione illius oriri vel subsequi. Et item si viros non potest oriri debet perquire re quantum in lumine rationis fieri potest. si vere similis bona magis ostendat quam mala. et si videtur in pluribus vel in paucioribus. Et tunc ratio debet iudicare tale quod est statuendum secundum quod verisimile euenire potest ut in pluribus et non ut in paucioribus

Sciendum secundo. quod regnum debuit dari in principio alicui per sonam per electionem vel per sonam per se solum vel per se et suo genere propter ipsius excellentiam assiduam in preteritis principum parua. vel propter beneficium ab illa persona populo exhibitum. Frequenter enim ex bonis et prauis parentibus nascuntur boni filii. cuius est alia fuit in secundo super allegata. ubi philosophus dicit. quod ex ambabus per gentibus. id est nobilibus radicibus utriusque dignificauit seruum ad iudicem. quasi diceret nullus. Sicut etiam ex malis parentibus filii mali sepius nascuntur. Sicut habet Ezechiel. xvi. Sicut mater ita et filia eius. Quod etiam eligerent prauis reges propter beneficium exhibitum populo debet philosophus in textu non ipse ponit quantum debet fuisse beneficium multitudine. et in inuentio bonorum artium. Et ob hoc dicitur dominus in euangelio. quod reges gentium beneficium vocatur. Sicut dicit quod saturnus docuit in italia seminare triticum. Aut propter bellum. sicut si quis defendisset patriam de manu tyranni. sicut hercules legit fecisse. Unde propter hanc causam populus israel voluit eligere gedeon in principem per se et suis heredibus. unde Iudith. vii. Dixeruntque omnes viri israel ad gedeon. dominare nostri tu et filius tuus et filius tuus. et filii tui. quod tu literasti nos de manu madian. Quibus ille ait. non dominabor vestri. et. Et debet colligere rursus aliquid dispositum et duxerunt ad viuendum ciuitatem. sicut regit Tullius in principio sue rhetoricæ. Et debet quod emerit et persequitur regnum per iustam guerram ad hoc ut melius regeret populum illius regionis. sicut Guilhermus dux normannorum. cuius fuit britannia. i. angliam. sicut legitur in cronica.

Sciendum tercio. quod ad hoc quod populus libere et sine difficultate obediat principi multum valz diuturna consuetudo. Dicit enim philosophus. iiij. rhetoricæ. quod consuetudo delectat. incosuetudo tristitia generat. Et inde est quod dicitur in textu. quod circa asia (ubi homines sunt magis fustes moribus et natura barbari) sufferunt principatum sine contristari. Et hoc est quod sic assueti sunt subiecti. eo quod eorum patres ita fuerunt. Et ob hoc dicitur quod ille principatus tantum precipat de regno per quem subditi sunt voluntarii. De tyrannide vero quantum princeps eos comprimit

Conclusio prima

Comparando viam electionis ad viam successionis in se sic

Tercij politicorū

Folio xlix

melius esset regē p electōem assumi q̄ p generis successio-
nē. dūmodo leges z regule electōis bone essent z bñ serua-
te. Prz. qz p illā viam vt in pluribz melior rex haberet q̄ p
successionē. vt pmo arguebat an oppositū. Nā etiā si fili-
regis esset bonus eligit posset. sz q̄a policia nō sp regis fm
debitas leges. qz hoies pni sū magis ad inseqndū passio-
nes sensus q̄ dictamē rōis. iō in determinādo talia nihil
d3 supponi nisi qd est facti. z vt in pluribz euenit velenes
ntre soler. **C**onclusio scda. meli⁹ est rebz stantibz vt nūc
assumere regē p viam successionis q̄ electōis. Prz cōclus-
sio ex rōnibz post oppositū ductis. Potest etiā ostēdi triplis-
ci via q̄ p sideratis pditionibz hoim melius est hmoi regē
nū i quo locū h3 hereditaria successio eo in quo locū habz
electio. Prima sumit ex pre ipsius regis regēis psm. Se-
cūda sumit ex pre filij q̄ debet in hereditate succedere Ter-
cia sumit ex pre populi qui debet p tale regimen gubernari
Pima via sic prz. qz fm psm scdo ethicoz inenarrabile
est quantā dilectionē habet. z quantū differt putare ali-
quod pmi. nam qd est naturale oculosum z vacuū esse nō
pr. Naturaliter autē q̄libet habet amicitia ad seipm. Natu-
rale ē est tanto regē solitari magis circa bonū regni q̄n
to credit ipm regnū esse magis bonū suū z bonū pmiū.
q̄re si rex videat se habere principatū sup regnū nō solus p
vitā sed p hereditatē in pzijs filijs. magis reputabit bo-
nū regni esse bonum suū. vel solitari ardetius circa tale
bonū. itō qz tota spes patris req̄scit i filijs z nimio ardo-
re mouent patres erga dilectionē filioz. iō rex omī cura q̄
potērit mouebit ad pcurandū bonū statū regni si cogiter
ipm puenire ad donū filioz. Naturale em est plus dilige-
re filij pmiū q̄ uis malū q̄ extraneū bonū. vt dr pbs in ter-
tu. qz regē nō velle tradere natis regnū etiā malis est diffi-
cile credere. z iō qz filius pr esse malus z difficile sit fm na-
turā pmiū filij malū reijcere. iō videt pbs loquā fm intentiones
pme pclusionis. qz simplr melius est eligere si leges z re-
gule inuolabiliter obseruarent. vñ pauca de illa q̄stōe lo-
quor pbs. Scda via ad sumendū hoc idē sumit ex predich-
tis. Nā filij scietes de iure q̄ debet patri succedere nec in-
stant nec efficiunt elati ex hoc. qz illud nō reputat magnū
cū hoc accēdant qd iure hereditario ad eos pertinet. si vero
essent electi possent tūc venisil suppire. vt tactū est. Ex p-
te ē filioz debentū succedere in hereditatē patris expedire
regno ne inerudite regat z ne regnū puertat in tyrānidem
vt regia hereditas p successionē trāsseratur ad posteros.
Tercia via sumit ex pre populi q̄ debet p tale regimē gub-
nari. nā pueritudo est q̄si altera natura. ppter qd regimina
ex pueritudo quasi naturalia efficiuntur. populus ē si per
diuturnā pueritudinē obedit patribz z filijs z filioz filijs q̄si
naturaliter inclinat vt volūtarie obediāt. z iō cū omē volū-
tariū sit minus onerosum z facili⁹ vt libentius z facili⁹ obe-
diāt pps mādatis regis expedire regie dignitatē p heredi-
tatē succedere **C**onsiderandū vltcrius. q̄ aliud est loq̄
de electione singularis psonē. z de successionē paternā. z de
neutra simplr sunt pdicta intelligēda. sed intelligendū est
illud (qd dcm est) de electōne q̄ est quodāmo media inter
pdictas. nā via electōis singularis psonē nō videt expedire
ens ppter pdicta. Nec via pure successionis. q̄a p istā viam
posset succedere in regnū q̄libet psona q̄ succedere posset
puaro patrimonio regni pcedentis. mō (vt tactū est) regē
nū nō est talis nature sicut puata hereditas. nō em est pri-
uata hereditas vel res familiaris q̄ debet succedere fm le-
ges vel pueritudines ciuiliū hereditatū. Nec res vendibi-

lis aut pibilis de q̄ rex testamentū facere pr. sed regnū est
nobilissimus principatus publicus. q̄ requirit habitare pso-
ne p gubernādo rem publicā. Unde et iura nulla (que fac-
ta sunt sup successionē z trāssationē hereditatū) quicq̄ fa-
ciunt ad materiā regni. z oēs leges talū rex imprinēntes
sunt regno. z si aliq̄s principatus mutaf vel distribuaf per
successionē fm talia iura. pisse talis distributio est ptra na-
turā regni. Ideo pma via successionis nō videt expedire
sed tertia via media picipans vtrūq̄ z quasi cōposita ex
electōe z successionē. videt electio generis excellentissimi
in virtute. Et hāc viam approbat pbs in scdo huius z in
hoc tercio. in textu vbi dr q̄ tales fuerūt electi circa ipā he-
royca. z in sequētibz dr q̄ iustū est tale genus regnare. Et
sacra scriptura facit mentōem in pluribz locis de tali elec-
tione generis. vñ pma Petri scdo. vos estis gen⁹ electum
Et de tali gñe iuda dr ppheta regius elegit tribū iuda. et
Ben. xlix. dr iacob in spū pphetico. Nō auferet sceptrū de
tribū iuda z dux de femore eius. Sūt dauid z aaron fue-
rūt electi p se z suis heredibz. iste in sacerdotē. ille in regem.
Et sic prz q̄ ista successio generis electi nō d3 pcedere fm
legēs cōes puare hereditatis. qz sicut gen⁹ aliqd est elec-
tū ppter excellentiā pstatū q̄ inuenit vt in pluribz de illo ge-
nere. Ita q̄ntū possibile est d3 obfuarī excellentia in psona
q̄ assumit de illo gñe ita q̄ habet pditiones acceptabiles et
viles ppo q̄ntū possibile fuerit. Et pr adduci in fili. Nā
in electōe sacerdotis olim in lege fm gen⁹ aaron si q̄s inue-
niebat hñs pditiones discōuenientes dignitati sacerdotali.
talis (h est de genere) non assumebat vt legē leuitici. xxi.
Sile videt ē de dignitate regali q̄ null⁹ debet succedere
nisi habeat pditiones decētes tali dignitati. Vñ a q̄busdā
solēt affigri aliq̄ regule obseruāde circa electōem vt succes-
sionē regis Vna est q̄ femia nō succedat vel teneat regnū
et hec regula satis patere pr ex habitis in p. qz mulier non
h3 pte pncipatiū. Habet etiā. vi. ethicoz q̄ pncipatus
mulieris nō est fm pte. z dr p. hui⁹ q̄ piliū mulieris ē
inualidū z insanū. z tñ femia succedere pr z d3 in heredita-
te puata fm leges cōes Nā bris Aug⁹ recitat tertia de
ciui. del. vñ legē romanorū quā fecerunt romani q̄ mulie-
res nō succederēt paterne hereditati. z illā dr Aug⁹. sūp
se iniquā cū nūrit. xx vij. dicat dñs de filiābz sūp haad pte-
tibz hereditatē pzijs q̄ iustā re perat filij sūp haad. Alia re-
gula pr ēē. q̄ nullus aliene gentis vñ patrie succedat Vñ
ista est de intentōe pbi in p. h. vbi dr q̄ opret regē esse
eundē genere cū subditis. Et rōem assignat. qz rex d3 esse
tanq̄ p suoz subditoz. z iō d3 esse eiūsdē generis z nati-
nis. z h apparet esse psonū lūminī rōnis Et hec regula oz-
dinata fuit a dño deuto. ij. vbi dr ppo iudeoz. Nō poterit
alterius gentis regē facere. glo. i. alienigenā. z se drur. q̄ nō
sit frater tuus. i. de pgregatōne tua. Alia regula esse pr. q̄
nullus succedat in regnum mediātē muliere. q̄als aliq̄s
succedere posset alienigena. Sz ptra istas regulas. scz pri-
mā z scdam. spēalit instari posset Primo ptra pma. qz fm
Oratiū z alios hystorographos Semiramis tenuit reg-
nū astirioz z multū adauxit z babiloniā ciuitatē fundauit.
Sūt de amasonibz. q̄ legū tenuisse regē sine viris Sūt in
li. regū de arthalia. z xpo q̄ regnū tenuit in hierusalē z ipoz
indeoz mediātē matre ei⁹ brā p gñe maria. Ad istas in-
stācias rñdet z p. de Semiramis dici pr q̄ nō vsurpauit
sibi regnū nisi vt ipā daret vni filio suo quē tñ ipā occidit.
eo q̄ noluit dormire cū ea. p. qd recessit. z vt n̄ ēēt tāta dif-
formitas facti idūt se hiru virili. de amasonibz ppo fuit mi-
rabile z q̄si pr naturā. sūt de arthalia. qz p. ibidē q̄ vsurpa-

Questiones

uit sibi fuisse regnū. Tandē mutatu est regnū et imperāte dñō sublatus. De xpo vero dicit qdā q xps nūq̄ fuit epalis rex p̄se de hierusalē vel israel. sicut dicit in euangelio regnū meū nō est de hoc mūdo. Et ad hāc intentōem ex ponūt illud sancti doctores. posito q ipse esset rex q regu la hēc nō fuit necessaria populis israel. qz nulla femia pote rat virū habere extra suā tribū. et ita nō poterat euenire vt p̄feminā succederet rex alterius gentis. Alia regula p̄t eē q nullus succeder in quo sit vicus siue in aia siue in corpe. repugnās dignitati reguli. De aia sicut si p̄mus filius re gis esset ydeota aut freneticus aut puerus. nā si talia sibi insunt nō dicitur esse rex fm̄ tus nature. vt habitū est scdo hu tus. De vicio autē corpali dant magis leges positue. et va riant fm̄ diuersa loca et varias regioēs vñ nō est tantū peri culū in talibus sicut in vicij aie. nec dicitur quis p̄pter hoc regē nō p̄uari nisi vicij sit magnū et intollerabile. Qñ ad hoc. p positū legit q lacedemonij voluerūt impedire vñ ad reg nandū. qz erat tortuosus et claudus. s. Tandē post multas cōsultatiōes iudicauerūt esse melius regem claudicare qz regnū. vñ dixerūt melius eē in incellu qz impio regnū clau dicare. Sicut dicit de quodā rege francie. quem franci volue rūt deponere p̄pter maculā quā habebat in oculo. sed tñ re mansit. et credit fuisse postea miraculose sanatus. Ex p̄dic tis q p̄z q generis successio cū talibus regulis vel legibus vñ alijs bonis approbatis facit aliquē ius habere in regno. et debet determinare bonū euz sapiētia ex qua assumendus est rex sedat litigia. tollit tyrannidē. efficit qñ dominiū natura le. Litigia em̄ sedat. qz multoties inter eligētes oriuntur. dissentiōes p̄pter electiōem p̄ncipis quā p̄pter turbas pax regni Tyrannidē etiā tollit. qz dñantes p̄lectionē (vt p̄z exp̄dictis) nō sūt diligūt bonū regni. sicut ex hereditate p̄ci pantes. Et qz hoc est esse tyrannū nō diligere nec intēde re bonū regni tales facilius tyrannizant. et. Facit etia hoc dominiū naturale. qz populus qñ naturalit̄ inclināt vt obe diat iussioni talis regis. Ex hoc p̄t patere q nō solū expe dit regno determinare p̄sapiētia ex qua p̄ficiendus est do minus. sed optet etiā determinare p̄sonā. ne etia circa hoc dissentiōes oriāt. talē autē determinare facile est fm̄ p̄dicta. qz si dignitas regia transferat p̄ successionem ad posteros. optet eā transferri in filios. qz fm̄ lineā cōsanguinitatis si li sunt maxime parentibus p̄iuneri. et magis ad masculos qz ad feminas. qz masculus est femia rōne p̄stantior. vt di citur. Inter masculos autē optet talem dignitatē tr. buere p̄mogenito. qz docet iunioribus seniores obedire. Sicut etia p̄tes cōiter magis diligūt p̄mogenitos. iō vt rex magis cu rā habeat de regno statuere dicit q succedat p̄mogenito et.

Ad rōnes ante opposi

tum Ad primā p̄cedo q dicit p̄t degenerari a patre nobili. sed tūc si esset tanta deformitas deberet apponi remediū. p̄ bonū p̄siliū de consensu plebis. qz si non apponeret talis posset succedere qd p̄teret regnū in tyrannidē. Ad scdaz dico q sufficit q fili⁹ regis fiat subdit⁹ in disciplina p̄inē re ad regimē regni. de qua disciplina loquitur p̄hus in hoc tercio. Non em̄ p̄uenit q in omni p̄ncipatu p̄nceps fuerit subditus sicut cuius. Ad terciā p̄t solutio ex dictis. Ad quartā (q arguit de insula raprobane) dico q in illa insula sunt durissime leges p̄ rege. iō in suis electionibus nō sunt dissentiōes vel discordie. sed ille leges sunt inique. vt dicit Salustius. Ad quintā (q arguit regis dignitatē ire p̄ hereditariā successionē et exponere se fortune. eo q nescit

versoris

qualis erit filius futurus regis) dicit p̄t q vix sunt aliq̄ huius mana gesta q ex aliq̄ p̄te nō exponant periculis alla tamen sunt magis cauenda in qbus maiora latet pericula. vide mus autē p̄ experientia plura mala oriri in ciuitatibus et regis nis vbi nō est dñs naturalis. debet q succedere filius natu ralis. et si aliq̄ defectus est in filio regis. hoc dicit supplere p̄ sapiētes. quos tanq̄ manus ad oculos debet sibi rex ad iungere. Reges vero sūt valde inceptadi si nō suos filios disciplina et bonis moribus dederunt sollicitē imbuedos quia alia exponit regnum magnis periculis. Sic autē rationes post oppositum nō sunt ex dictis.

Incipit tercius politicor

Incipit quartus

Nomnibus artibus et sciētijs his que nō fm̄ particulā sūt. s. cir ca genus vñ aliq̄ p̄fectis ex istentibus vñius est p̄siderare qd cōgruit circa vñū qd qz genus.

p̄nta exercitatio corporis qñlis qñ expediat. et que optima. ei em̄ q optime aptus natu s et pro portionatus optimā necessariū p̄gnere et que plurimis vna oib⁹. et em̄ hoc exercitatio opus est. Adhuc autē si qd nō attinentē desideret neqz habitū neqz sciām eoz q circa agonē: nullo minus exercitatores discipline et gymnasticiē prepare et hāc adhuc potentiā. Sicut autē hec et circa medicatiuā et nauificā et circa vestitū. et circa oēm aliā artem videmus accidēs. Quare palā q eiusdē scie est policiā optimā p̄li dera re que est et qñlis qdā vñiqz existens maxie erit fm̄ motū nullo impediēte extrinsecor. et q qd cōgruēs multis em̄ forte impossibile sortiri op timā. Quare optimā simplr et eā q ex supposi tis optimā nō optet latuisse bonū legislatozem et eū q et vere politicus. Adhuc autē terciā eā q ex suppositiōe. optet em̄ et datā posse cōsiderare et a p̄ncipio quō vñiqz fiet et facta quo vñiqz mō saluabit plurimo tpe. Dico autē puta si alicui ci uitati accidit neqz optima policiā disponi non habūdantē q esse in necessarijs neqz ea q p̄tin git existentibus sed quadā peiori. P̄ter oia autē

hec eā q̄ maxime in oibz ciuitatibz p̄gnit optet
cognoscere: q̄ plurimi p̄nūciantū de policia. et
si alia dicant bñ. tñ in oportunis peccant. Non
em̄ solū optimā oportet p̄siderare s; z possibīlē
sitr aut et faciliore z cōiore oibz: Nūc autē hī q̄/
dem summā z indigentē multis copijs querūt
solū. hī autē magis cōem quandā dicētes eas q̄
sunt interimētes policias. scz latonicā vel quam
aliā laudam⁹. Oportz at talē induci ordinē ad
quē facile exītibz psuadeant⁹ z p̄nt p̄seq tanq̄ sit
nō min⁹ opus corrigere policiā q̄ institūere a
p̄ncipio. sicut z post addiscere q̄ addiscere a p̄n
cipio. Propter qd tñ dictis oportz ex existētibz
policijs posse auxiliari politicū. sicut dictū est z
p̄us. Hoc autē ipossibile ignorantē q̄t sunt spēs
policie. Nūc em̄ vnā democraciā putant q̄dam
eē z vnā oblicharchiā nō ē aut hoc vey. Quare
oportet drās policiaz non latere q̄t z q̄t modis
cōponant⁹. Lū eadem autē hac prudētia et leges
optimas videre et eas q̄ vnicuiqz policiaz con/
gruunt ad policias em̄ leges oportz poni z po
nuntur oēs. s; nō policias ad leges. policia q̄dē
em̄ ē in ciuitatibz ordo q̄ est circa p̄ncipat⁹ quō
distribuant⁹. et q̄s dominans policie. z q̄qd si
nis ē cōionis singul⁹ leges aut separate scantiū
policia. s; q̄s oportet p̄ncipes p̄ncipari et ob
seruare transgrediētes ipas. q̄re palā q̄ dñas
et numez necessariū habere policie vniuscui⁹/
q̄t ad legē positōes: nō em̄ possibile ē easdem
leges p̄ferre oblicharchijs neqz democratijs
oibz. Si q̄dē plures z nō vna democratia neqz
oblicharchia solū ē. Qm̄ autē in p̄ma methodo
policiaz diuisim⁹ tres q̄dē rectas policias re/
gnū aristocratā policiā Tres at hāz trāsgressi
ones tyrānidē q̄dez regni oblicharchiā aut ari/
stocratie democratia aut policie. z de aristocra
tia aut q̄dē in regno dictū ē. de optima em̄ poli
cia p̄siderare idēz de his ē dicere noibz vult em̄

vtraqz p̄sistere s; p̄ntē diffusam Adhuc at q̄d
differāt inuicē aristocratia z regnū. z qm̄ oportz
regnū putare determinatū ē pus. Reliquoz de
policia p̄currere ea q̄ cōi noīe appellat⁹ z de alijs
policijs oblicharchia z democratia z tyrānide
Manifestū q̄dē ḡ z hāz trāsgressionū q̄ pessī/
ma z scda. q̄ necesse em̄ q̄dē eā q̄ p̄me z diuinissī
me trāsgressionē eē pessimā. Regnū at necessa/
riū aut nomē solū habere nō existentē. aut p̄pe
multā excellētiā reg⁹ eē. Quare z tyrānidē pessī/
mam existentē plurimū distare a policia Scdo
at oblicharchiā aristocratia em̄ distat multum
ab hac policia mensuratissimā at democratia z
Iā q̄dē ergo p̄nūciauit et q̄dē p̄oz. sic non tñ in
idē nobis aspiciēs. ille q̄dē em̄ indicauit oibz q̄/
dem existentibz epieykes. puta oblicharchia bo
na z alijs pessimā democratia praua at opti/
mam. nos at totaliter has viciatas eē dicimus
et melior ē q̄dē oblicharchiā aliā Alia nō bñ hz
dicere mi n⁹ aut prauā. S; de tali q̄dē iudicio
dimittat nūc Nobis at p̄mo diuidendū q̄t sint
dñtie policiaz Si q̄dē sunt spēs plures demo
cratie z oblicharchie. Deinde q̄ cōmunissima z
q̄ eligibilissima post optimā policiā. z vtqz si q̄
qz alia cōtingerit aristocratia. z cōsistens bñ. sed
pluribz p̄gruēs ciuitatibz q̄ sit. Deinde z aliarū
q̄ q̄b eligibilis: forte em̄ his q̄dē necessaria de/
mocratia magis q̄ oblicharchia. his at hec ma
gis q̄ illa. Post hec at quō optz institūere volētē
has politias. Dico at democratias s; vnāquā
q̄ spēm. z itez oblicharchias tandē z post hec
oia q̄ fecerim⁹ breuit⁹ p̄tingentē memoriā tēptā
dū supuenire q̄ corruptōes z q̄ saluatōes poli
ciaz z cōiter z sigillatim vniuscui⁹qz z propter
quas causas hec maxime fieri nata sunt.

Alius q̄dē ergo qd ē eē plures polici/
as cā. qz oīs ciuitatis sunt plures p̄tes
numero p̄mo q̄dē em̄ ex domibz cōposit⁹ vi

Questiones

demus oēs ciuitates deinde rursus huius multitudinis hos quod opulentos necariū esse. hos autem egenos alios autem medios. et opulentorum autem et egenorum huius quod arma exercens huius sine armis et hunc quod populum videmus agricultores esse. hunc autem circa foras occupatos. hunc autem bananum. et insigne sunt domitiae et secundum diuitias et magnitudines subeputa secundum nutritores equorum. Hoc enim non facile non diuites facere. propter quod quidem in antiquis temporibus quibusque ciuitatibus in equis praeerat oblicharchie apud istos erat. utebantur autem ad bella equis ad vicinos. velut cretios et calcei et manates. qui sub menadro et aliorum multi circa asiam. Adhuc cum his qui penes diuitias differunt sunt. hic quod secundum genus hic autem secundum proutem. Et si quod utique tale alter dictum est ciuitas per in his qui circa aristocratiam. ibi enim diuisum ex quod proutem necessarius est ois ciuitas. Hanc enim partium aliquam quod oēs participant policia. aliquam autem pauciores. aliquam pro plures. Manifestum ergo quod plures necessarium est esse policias specie differetes ab invicem et cum he partes differunt specie a seipsis. policia quidem enim principatum ordo est. hunc autem distribuunt omnes. vel secundum potentiam principantium. vel secundum quandam ipsorum eodem equalitate. Dico autem puta egenorum vel opulentorum. vel eodem quandam barbarum. Necessarium ergo policias esse tot quot quod ordines secundum excellentiam sunt. et secundum differentias partium maxime autem videntur esse due. quae admodum de ventis dicitur. hi quidem australes. hi quidem boreales. reliqui horum autem pretergressiones. sic et policia due populi et oblicharchia Aristocratiam enim ponunt specie oblicharchie tanquam existentem quandam oblicharchiam. et eam que vocat policia democratiam. sicut in ventis per phirum quidem boree. austri autem curum. Similiter autem habet et circa armonias ut autem quidam. Etiam ibi ponunt duas species. doristam et frigi-

versoris

stam. Alias autem coordinationes. has quidem doristas. has autem frigias vocant. Maxime quod de ergo consueverunt ita existimare de policis. Verius autem et melius ut nos diuisimus duarum aut unius existentis bene institute alias esse transgressiones. has quidem contemperate armonie. has autem optime policie. oblicharchias quidem eas quod duriores et magis despotice. remissas autem et molles democraticas. Non oportet autem poni democratiam sicut consueverunt quidem nunc simpliciter. ita ubi dominans multitudo. etiam in oblicharchis et ubique amplior pars dominans neque oblicharchia ubi domini policie pauci. Si enim essent qui oēs mille et tricenti. et horum ipsi mille diuites. et non traderent de principatu ipsis trecentis et pauperibus liberis existentibus et quatuor ad alia filibus. nullus utique diceret democratizare istos. Similiter autem et si pauperes quidem pauci essent valentiores autem quidem diuitibus pluribus existentibus. nullus utique oblicharchiam appellaret neque tale. Si alijs existentibus diuitibus non attineret honorem. Magis ergo dicendum quod demos quidem est quam liberi fuerint domini. oblicharchia autem quam diuites. Sed accidit hos quidem plures esse. hos autem paucos. liberi quidem enim multi. diuites autem pauci. Etiam utique si secundum magnitudinem distribuenter principatus: sicut in ethiopia aiunt quod vel secundum pulcritudinem oblicharchia utique est. pauci enim multitudo et pulchrorum et magnorum non solum. sed neque his solum sufficenter habet determinare policias has. Sed quam partes plures et populi et oblicharchie sunt adhuc distinguendum tanquam neque si liberi pauci. est existentibus pluribus et non liberis principem. demos velut in apolonia que in iomo et in thera. In utraque enim hanc ciuitatem in honoribus erant qui diserebant secundum ingenuitatem. et primi obtinentes vicinas pauci existentes multorum neque utique

diuites ppter excedere fin multitudinē. demos
velut in colofone antiq̃tus ibi non possidebant
magnā suā q̃ plures anteq̃ fieret bellū ad/
uersum ydos. Sz ē democratia q̃dē q̃n liberi z
egeni plures existētes dñi fuerint pncipatus.
Oblicharchia at̃ q̃n diuites z nobiliores pauci
existētes. Ex quidem ergo policie sint plures. z
propter quam causam dictum est

Uod at̃ ex plurimis dictis. z q̃. z ppter
qd̃ dicim⁹. pncipiū sumētes dictū ē pri
us. Cōfitemur nō em̃ vnā ptē sz plures habere
oēm ciuitatē. Sicut ergo si aialis vellem⁹ acci
pere spēs. pmo q̃dē vtiq̃ segregarem⁹. qd̃ qdē
ē necessariū habere oē aial velut qdā sensitiuoz.
et qd̃ ē alimentū elaboratiū z susceptiū. puta
os z ventrē. Adhuc at̃ q̃b⁹ mouet p̃tib⁹ vnū qd̃
q̃ ipoz. Si itaq̃ tot spēs soloꝝ aut hoꝝ. essent
dñtie. Dico aut̃ puta ozis qdē plura genera et
ventris. et sensitiuoz. Adhuc at̃ z motuaz p̃tiū
numerus p̃iugatiōis hoꝝ ex necessitate faciet
plura genera aialū. Nō em̃ possibile est idem
aial habere plures ozis drās. sūt aut̃ neq̃ auriū
Quare q̃n accepte fuerint hoꝝ oēs p̃tingentes
cōbinatiōes facient spēs aialis z tot spēs aialis
qd̃ qdē p̃iugatiōes necāriaz p̃tiū sunt. Eodē at̃
mō z dictaz policiaz etem̃ ciuitates nō ex vna
sz ex multis p̃tib⁹ cōponunt̃. sicut dictū est sepe.
Vna qdē ergo ē q̃ circa alimentū multitudo. q̃
vocat̃ agricole Scda at̃ q̃ vocat̃ bānausa. ē at̃
hec q̃ circa artes sine q̃b⁹ ciuitatē impossibile ē ha
bitari. Haz at̃ artū has qdē ex necessitate optz
existere. has ad at̃ delitias vel bñ vinere. Ter
cia at̃ q̃ circa forū. dico aut̃ foralē q̃ circa vendi
tiones z emptiōes et negociatiōes z campsoꝝias
demoꝝat. Quarta aut̃ qd̃ mercenariū. Quinta
aut̃ genus qd̃ ppugnans. qd̃ bis nihilominus
necessariū est existere si debeat nō seruire inua
dentibus. nihil em̃ minus impossibiliū quem

dignū esse vocare ciuitati natura seruant. per se
sufficiens em̃ est ciuitas. qd̃ aut̃ seruum nō p se
sufficiēs. propter qd̃ qdā in policia leniter. hoc
nō sufficienter aut̃ dictū est. At̃ em̃ socrates ex
q̃tuor necessariis cōponi ciuitatē. Dicit at̃
hos textozē. agricolā. coriariū. et edificatoꝝes
Rursum aut̃ apponit tanq̃ nō necessariis his
erariū. et eos q̃ sup necessaria pecora. Adhuc at̃
negociatoꝝē z campsoꝝē. z hec oia sūt cōplemē
tum p̃me ciuitatis tanq̃ necessarioz grā ois ci
uitas sit p̃stituta. sz nō boni. magis eq̃lib⁹q̃ in
digeat coriariis z agricolis. Partes at̃ ppugna
tem nō pus attribuit anteq̃ regione crescente
et attingente vicinos ad bellū instituant̃. Atue
ro et inter q̃tuor et q̃cūq̃ cōitates necessariū
esse aliquē reddentē z iudicantē qd̃ iustū Si
q̃dez ergo z aiam ponat vtiq̃ q̃s magis ptē aia
lis q̃ corp⁹. z ciuitatū magis talia ponendū q̃
ea q̃ ad necāriū vsum tendūt. sz bellicū. z q̃ p̃ti
cipat iusticia discepiua. Adhuc at̃ qd̃ p̃siliatur
qd̃ qdē ē intellect⁹ policia op⁹. z hec siue separa
tim existāt aliq̃b⁹ siue eisdē. Nihil em̃ differt ad
rōem. etem̃ d̃itariz agros colere accidit eisdem
sepe Quare si qdē z hec z illa sunt ponēda ptes
ciuitatis. manifestū q̃ ad arma necāria ciuitatē
ps est Septima at̃ q̃ substātijs ministrat quam
vocamus opulentos Octaua aut̃ demūrgica.
sz populi institutiua. z q̃ circa pncipat⁹ admi
nistrat. si qdē sine pncipib⁹ impossibile ēē ciuitatē
Necāriū ēē ergo aliq̃s potētes pncipariz admi
nistrātes. vel p̃tinue vel fin ptē ciuitati hanc ad
ministratōē Reliq̃ at̃ de q̃b⁹ determinauimus
p̃fecte. qd̃ p̃siliabit̃ z qd̃ cōicat altriciatib⁹ de iu
stis Si qdē igit̃ h optz fieri in ciuitatib⁹ z bene
fieri z iuste necāriū aliq̃s politicoꝝ ēē pncipan
tes p̃tute Alis qdē ergo potētijs videt̃ multis
p̃tingere existere eisdē. puta eosdē esse ppugna
tes z agricolas z artifices Adhuc at̃ p̃siliātes z

Questiones

iudicantes. Informant autem et salute omnes. et pluri/
mis principatibus principari putant posse. sed pau/
peres esse et diuites eisdem impossibile est. propter
quod hec partes maxime esse videntur ciuitatis diui/
tes et regni. Adhuc autem propterea quod ut in pluribus
hic quidem pauci sunt. hic autem multi. hec videntur con/
trarie partes partium ciuitatis. ut et policie secundum ex/
cessus harum persistant et due policie videntur esse de/
mocratia et obliuarchia. Quod ergo sint poli/
cie plures et propter quas dictum est plures

Quod autem sint democratice species plures et
obliuarchie dicamus. manifestum autem hoc
ex dictis. Species enim plures populi quidem et di/
ctorum insignium sunt. puta populi quidem species. una
quidem agricole altera autem quae circa artes. alia autem est
foralis. quae circa emptorem et venditorem praesatur
alia autem quae circa mare et huiusmodi. hec quidem bellica. hec
autem pecuniaria. hec autem vectiua. hec autem piscatoria.
In multis enim locis singula horum multe turbe.
puta piscatores quidem in taranto et bizantio teriar/
there arthenis. Negociarium autem in egina et thio/
transuectum autem in tenendo. Adhuc autem quod ma/
nuale. et quod modicum habet subam ut non possit va/
care. Adhuc quod quidem ex ambobus ciuibz liberum
et utriusque si qua talis alterius multitudinis species
Insignium autem diuitie. nobilitas. virtus. discipli/
na. et his similia dicta secundum eandem dram. De/
mocratia ergo est prima quidem quae dicitur maxime secundum
equale. equale enim autem lex talis democratice. nihil
magis existere egenis vel diuitibus. nec diuites esse
utrosque. sed siles ambos. Si quidem enim libertas
maxime est in democratia. sicut existimant quidam
et equalitas sic utriusque erit maxime cōitatibus omnibus
maxime policia sicut. Quoniam autem amplior populus
diuitans. aut quod visum fuit pluribus. necesse demo/
cratia esse hanc. una quidem ergo species democratice
hec. alij autem principatus sunt ab honorabilitatibus
et breuibz his existētibz. Oportet autem ei quae possidet

versoris

potestate esse principandi et carentē non participare
Altera species democratice participare omnes ciues quae/
cumque utriusque dirigibiles. principari autem legem Altera
autem species democratice alia quidem esse principatum si so/
lum sit ciuis. principari autem legem Altera autem species
democratice alia quidem esse eadem. diuitans autem esse mul/
titudinem et non legem. Hoc autem fit quoniam sententia fuerit
diuites non lex. Accidit autem hoc. propter demagogos
in his quidem quae secundum legem democratizant non sit de/
magogus. sed optimi ciuium suae in praeminētia. ubi
autem leges non dominantur hic sunt demagogi. Monar/
chus enim fit populi compositor unus ex multis. ipsi
enim multi sunt diuites non ut unusquisque. sed omnes. Qua/
re autem dicat homerus non bonam esse multis diuitio/
nem. utque hanc. vel quoniam plures sunt quae principantur
ut unusquisque in certum. Talis ergo populus veluti
monarchus exis quoniam monarchizare. quod non sub/
iicitur sub lege. et fit despotice. Quare et aduato/
res honorati. et est populus iste proportionabiliter
tyrannidi monarchiaz. propter quod et mos idem. et
ambo despotica melior. et sententia sunt ibi pre/
cepta. et demagogus et adulator idem et proportio/
nabiliter. et maxime autem utriusque apud utrosque va/
lent. adultores quidem apud tyrannos. demagogi
autem apud populos. Tales autem sunt his causa ut sententia
sint diuites. sed non leges omnia reducetes ad populum. acci/
dit enim ipsis fieri magos propter populum quidem esse
diuitum omnium opinionis autem populi hos. suadet enim mul/
tudo his. Adhuc autem quae principat? accusant autem
populum oportere iudicare hoc autem gaudenter reci/
pit ad vocatorem. quare dissolunt omnes principat?
Rationabiliter videbitur utriusque increpare quod dicitur tales
esse democratiam non policiam. Ubi enim non principant
leges non est policia. Oportet enim legem quidem principa/
ri omnem. de singularibus autem principat? et policiam iu/
dicare. Quare si quidem est democratia una policia.
Manifestum quod talis institutio in qua sententia omnia
dispensant. neque democratia proprie. nullam enim

sententiā ptingit esse vlem. spēs q̄des ḡ demo-
cratie determinate sint s̄ mō Oblicharchie at
spēs vnā q̄des eē p̄ncipat⁹ ab honorabilitatib⁹
tātis vt egeni nō p̄cipēt cū sint plures Licere
at possidenti p̄cipari policia Alia at q̄n ab ho-
norabilitatib⁹ imēsis sunt p̄ncipat⁹. z eligūt ipi
eos q̄ deficiūt Si q̄dē ergo ex oib⁹ his s̄ faciūt
videt s̄ eē magis aristocraticū. Si at ex aliq̄b⁹
determinatis oblicharchiciū Altera spēs obli-
charchie q̄n puer p̄ patre vn⁹ sit Quarta at q̄n
extiterit q̄s nūc dictū est z p̄ncipet nō lex. s̄ p̄n-
ceps. z est pueritib⁹ hic in oblicharchijs. sicut
tyrānis in monarchijs. z de q̄ dixim⁹ vltima
democratia in democratijs. z vocās etiā talem
oblicharchiā potentatū Oblicharchie quidem
ergo species tot et democratie

On opz latere at q̄s in multis locis ac-
cidit vt policia q̄dē q̄ s̄m leges nō sit de-
mocratia. p̄p̄t assuetudinez atz modū politizet
democratie Silr at z rursus apd alios em̄ q̄-
dam q̄ s̄m leges policiā eē magis democraticā
assuetudinib⁹ atz mō oblicharchizari magi Ac-
cidit at s̄ maxime post trāsmutatōes policiarū
nō em̄ statim trāsmutant. s̄ amāt in p̄mis pau-
latim rapientes ex inuicē vt leges q̄des p̄mane-
ant q̄ p̄us extiterūt obtineāt aut q̄ trāsmutat p̄-
liciā. Quot at sunt tot spēs democratie z obli-
charchie ex ipis (q̄ dicta sunt) manifestū est. ne-
cesse em̄ aut oēs dictas ptes populi cōicare po-
licia. aut has q̄dē has at nō. Qñ q̄dem ergo q̄
agricultū z q̄s possidet mediocrē subam fue-
rint dñans policia politizant s̄m leges. hñt em̄
vniuersales nō at vacare Quare legē scien-
tes p̄uocāt necessariissimas p̄gregatōnes. alijs
at p̄cipare liceat cū possideāt honorabilitates
determinatā a legib⁹. p̄p̄t q̄s oib⁹ possidentib⁹
s̄ p̄cipare Vlt q̄dē em̄ nō licere oib⁹ oblichar-
ticū. licere at vacare possibile nō ex n̄tib⁹ puen-

tibus. Nec q̄dē ergo vna spēs democratie p̄p̄t
has causas Altera at spēs p̄p̄t p̄sequentē ele-
ctionem. est em̄ z oib⁹ licere nō refutatis s̄m ge-
nus p̄cipare tñ potentib⁹ vacare. p̄p̄t q̄s q̄-
dem in tali democratia leges p̄ncipant. p̄p̄t nō
esse puentū. Tercia at spēs oib⁹ licere q̄cūq̄ li-
beri fuerint p̄cipare policia. nō tñ participare
p̄p̄t p̄dictā cām Quare necessariūz in hac p̄n-
cipari legē Quarta at spēs democratie t̄pib⁹
vltimo in ciuitatib⁹ facta. q̄ em̄ facte sunt ciui-
tates maiores multo q̄s a p̄ncipio. z p̄uētus ex-
istunt z opulētie. p̄cipat q̄dē oēs policia p̄p̄t
excessum multitudinis. cōicant at z politizant
q̄ p̄nt vacare etiā egeni accipientes mercedem
et maxime at vacat talis multitudo. neq̄ em̄ im-
pedit ipos neq̄ p̄p̄t cura diuites at impedit
vt sepe nō cōicent p̄gregatōe. neq̄ ei q̄s est iudi-
care Propter q̄s fit multitudo egenoz dñans
policie sed nō leges: spēs q̄dē ergo democratie
tot et tales p̄p̄t has necessitates sunt. Obli-
charchie aut q̄n q̄dē plures hñt subam minorē
et nō multā valde p̄me oblicharchie spēs est. fa-
ciunt em̄ potestate p̄ncipandi possidenti. z p̄p̄t
multitudinē esse p̄cipantiū politeumate. necē
esse nō hoies. s̄ legē esse dñans. quāto em̄ vtiq̄
plus distant a monarchia. z neq̄ tantā habeāt
subam vt vacent negligentes neq̄ tā modicam
vt nutrant a ciuitate. necē legē velle ipis p̄nci-
pari. s̄ nō ipos. Si at vtiq̄ pauciores sunt qui
subas hñt q̄s q̄ p̄vāmpliorē. aut scōa oblichar-
chie fit spēs magi em̄ potentes sup̄gredi volūt
p̄p̄t q̄d ipi q̄des eligunt ex multis eos q̄ ad po-
liteuma admittunt. q̄ aut nondū sic fortes sunt
vt sine lege p̄ncipent. legē ponūt talē. Si at in-
naluerint habere pauciores existētes maiores
subas. Tercius grad⁹ fit oblicharchie. s̄ per
seipos p̄ncipatus habere. s̄m legē at p̄ncipien-
tem morientū filios succedere Qñ aut iā plus

Questiones

Inualuerint substantijs et multis amicis prope-
les potentat monarchie est. et dñi sunt hoies
sed non lex. Et quarta spes oblicharchie hec
est conueniens vltime democracie

Obuc aut sunt due policie pter demo-
cracia et oblicharchia. quaz alteram di-
cunt oēs et dicta est quatuor policiaz spes vna
Dicunt aut quatuor monarchia oblicharchia
democracia. quarta vero vocant aristocraciam
Quinta aut est q appellat coi noie oim policiaz
em vocant. Sz qz nō sepe fit latet temptantes
enumerare spes policiaz. et vtunt quatuor solū
sicut plato in policijs Aristocracia qdem ergo
bñbz vocare de qua ptractauimus qdem in pri-
mis sermonibz: eam em (q ex optimis simplr)
policia fin virtutē et nō ad hypothesim aliquā
bonoz viroz solū iustū appellare aristocraciaz
In sola em simplr idē vir et ciuis bonus. bon⁹
est. Qui aut in alijs boni ad policia ipoꝝ sunt.
nō solū sz sunt aliqua q oblicharchizates habēt
drās. et vocant aristocracie et aduocatā policia
Ubi vero nō solū respectu diuitiaz. sz etiā res-
pectu virtutis eligant pncipatus. hec policia di-
ffert ab ambabz et aristocracia vocat. Etem in
nō facientibz cōem eām virtutis. Sunt tñ qdā
approbati et q vident esse epicyles. Ubi ergo
policia respicit ad diuitias et virtutē et populū
velut in calcedonia Hec aristocracia est. et in q/
bus ad duo solū vt q lacedemonioꝝ ad putes
et populū. et est mixtio hoz duoz democracie et
virtutis Aristocracie qdē ergo pter pma opti-
mam policia. De due spes et tertia qcuqz ei⁹ q
vocat policia inclināt ad oblicharchia magis.

Eligū aut est nobis denoiata policia
dicere et de tyrannide: ordinauimus aut sic nō
existente. neqz hanc transgressionē neqz assigna-
tas aristocracias. qz fin virtutē qdē oēs sunt vi-
ciatē a rectissima policia deinde diuenerantur

versoris

cum his. suntqz iparum he transgressionēs. si-
cut in his que a principio diximus. Ultimo at
de tyrannide rōnabile ē facere mentōez. qz oim
minime policia hec ē Flob at ē method⁹ de poli-
cia: ppter quā qdē g cāz ordinatā ē h mō dictū est
Fluc at oñdēdū nob de policia. manifestissima
em poña ipi⁹ Determinatis his q de oblichar-
chia et democracia. est em policia vt simplr ē di-
cere mixtio oblicharchie et democracie. Cōsue-
uerunt aut vocare declinātes qdem vt ad demo-
craciam policias. declinantes aut ad oblichar-
chiam magis aristocracias. qz magis assequit
disciplina et nobilitas opulētoribz. Adhuc at
vident habere opulēti. quoz grā iniusta agunt
iniusti. vnde et kalothoygathos et isignes hos
appellant: Quonia ergo aristocracia vult excel-
lentiam attribuere optimis ciuium et oblichar-
chias eē aiunt ex kaliskagatis magis videtur
at eē ipossibiliū ciuitatē aristocratizātē nō bñ le-
gibz disponi. sz male gubernatā Silr atz aristo-
cratizare eā q nō bñ legibz disponit. Flo est au-
tem bona legū dispositio bene poni leges. non
obedire aut. Propter quod vnam quidem bo-
nam legum dispositōem existimandū esse obe-
dire positis legibus. alteram autem bene poni
leges quibus immaneat. Est enim obedire et
bene positis hoc autem cōtingit dupliciter. aut
em optimis ptingentiū ipis. aut simpliciter op-
timis. Videtur autem aristocratia quidem eē
maxime honores distribui fin virtutem. Aristo-
cracie quidem em terminus virtus. oblichar-
chie autem diuitie. demī autē liberas. Hoc au-
tem quodcumqz videatur pluribus in omnibus
existit. Etem in oblicharchia et aristocracia et
in demis quodcumqz videatur maiori parti pri-
cipantium policia hec est dominans. In pluri-
mis quidem ergo ciuitatibus policie species
vocatur solum. Etem mixtio cōiecturat diuitū

et pauperū z diuitias z libertatē fere em apud plurimos qui opulenti kalathoygataz videntur tenere regionē. Quoniā aut tria sunt que altricāt de equalitate policie libertas diuitie virtus. Querunt em qd vocant ingenuitatē assequitur duobus Ingenuitas est em virtus z diuitie antique Manifestū q mixtionē qdem duorum. scz opulentoz z egenoz policiā dicenduz Trium aut aristocraciā maxime aliarū pter veram z primā. Qd em ergo sint z alie spēs policie preter monarchiā z democraciā z oblicharchiā dictum est. z equales he z quid differunt inuicē aristocracie z policie ab aristocracia. z q non ab inuicē longe manifestuz. Quo aut mō sit preter democraciā z oblicharchiam que vocat policiā. z qualiter ipam oportet institui dicamus cōsequēter dictis Simul aut palam erit z qbus determināt democraciā z oblicharchiā. Sumendū em hoz diuisionē. detin de ex his vtraz velut symbolū accipiētes cōponendū. Sunt aut termini tres ppositionis et mixtiōis. aut em vtraz sumendū que vtriqz lege statuūt. puta de eo qd est indicare In oblicharchijs qdem em opulētis damnū ordināt si nō disceptent. egenis aut nullā mercedē. In democracijs aut egenis qdem mercedē. opulētis aut nullū damnū. Cōmune aut z medium hoz ambo hec. ppter qd z politicū mixtum est em ex ambobz. Unus qdem ergo iste cōbinationis modus. Alterū aut accipere mediū eoz que vtriqz statuūt. puta pgregatōes fieri. hū q de z ab honorabilitate nulla vel parua oīno: hū aut ab immēsa honorabilitate. Lōe aut neutz sed media honorabilitas vtriqz hoz Terciū aut ex duabz institutiōibz. hoc qdē ex oblicharchia lege. hoc aut ex democracia Dico autem (puta videt) democraticū qdem esse sortiales esse pncipatus. eligibiles aut oblicharchicum

et democraticū qdem qui nō ab honorabilitate. Aristocraticū ergo z politicū ex vtraz vtrūqz accipere ex oblicharchia aut eligibiles facere pncipatus. ex democracia aut quod non ab honorabilitate. Modus qdem ergo mixtiōis iste. eius aut qd est bñ misceri democraciā z oblicharchiā terminus qñ ptingit dicere eandem policiā democraciā z oblicharchiā Palā em q hoc patiunt dicentes ppter mixtas esse. Bñ patit aut hoc z mediū: apparet em vtrūqz extremoz in ipso. Qd qdē accidit circa lacedemonioz policiā. multi em conant dicere tanqz democraciā exīte. qz democraciā multa ordo bz. puta pmo qd circa alimētū pueroz Siliter em q diuitiū nutriunt his q pauperz. et erudiūt hoc mō vtriqz q possent et pauperz pueri. Siliter aut z in habita etate z cū viri fuerint eodē mō. nullo em distinct? diues z paup. sitqz circa alimētū eadē oībz in puiijs z vestimētū tale diuites qle vtriqz pparare posset. et pauperz aliqz qcunqz adhuc eos q duos maximos pncipatus. hūc qdē eligat ppl's hoc aut picipat. Senes qdē em eligūt eforia aut picipāt. Alij autē oblicharchiā. qā multa bz oblicharchia. puta q omēs sunt eligibiles z nullus sortialis. z q pauci sunt dñi mortis z fuge z alia talia multa Optet aut in policiā mixta bñ videre vtraz cē z neutrum saluare p seipam z nō abefas p seipsa. Nō eo q ples extrinsecus sint q volūt. erit em vtriqz z prae policie hoc exīis. sz eo q neqz vtriqz velit policiā. alterā nullā ptiū policie totalit. Quo qdē g mō videt p̄sistere policiā. Siliter ac et putare aristocracie nūc aut dictum est

Et tyrannide aut erat reliquū nobis dicere. non quasi sit multa sermocinatio circa ipsam. Sed vt accipiat qz methodi partem. qm z hanc ponimus policiāz quandā pte

De regno qdē ergo determinauimus in p̄mis

Questiones

sermonibus. in quibus de eo quod maxime de regnum fecimus considerationem. vtrum in expeditis vel expediat civitatibus et que et vtrum oportet persistere et quilibet tyrannidis autem species duas quod de diuisimus. in quibus de regno quod de considerationem. propter potentiam ipsarum vergere aliquando et ad regnum propter finem legem esse ambos hos principatus. In quibusdam barbarorum eligunt imperatores monarchas. et olim apud antiquos grecos fiebat quidam monarche isto modo quod vocabatur symmetas. Habent autem hec quidam ad iniuriam dominas erant autem propterea quod finem leges regales. et quod monarchizabant voluntariis. tyrannice autem propter despotice principari et finem suam sententiarum. Tercia autem species tyrannidis. quod quod maxime videtur esse tyrannis puerilis exis ei quod omnimode regnum. tale autem necessarium tyrannidem esse monarchiam quod est incorrigibilis principatus similium et meliorum omnium ad proprium suum proferens. sed non ad id quod subiectorum. propter quod inuoluntarius. nullus enim voluntarius liberoz sustinet tale principatum. tyrannidis quid est species hec. et tot propter dictas causas

Ira initium quarti libri

politicorum. Querit vtrum politicus leges et earum dominas debeat considerare et cognoscere. et politicorum particularis circumstantias appendere. Et quod quod supponit quod politicus consideret leges et earum dominas. id arguitur per contra suppositum. quod ista scia est multum generalis. leges vero cum sint circa actus singulorum respiciunt singularia. et politicus non habet considerare leges nec dominas earum. Et confirmat. quod hoc pertinet ad sciendum legum quod ab ista distinguitur ut notum est. Contra quod arguitur sic. et

versoris

eunstantie politicorum sunt incognite politico. ergo non habet considerare circumstantias politicorum. Per assumptum. quod non cognoscitur nisi per experientiam. In contrarium est Aristoteles. in principio huius libri. Pro supposito questionis videtur considerandum quod finis et ea quod sunt ad finem sub eadem consideratione cadunt. nam a fine sumitur ordo et ratio eorum quod sunt ad finem. et inde est quod statu de ordine a fine non statit ordo eorum quod sunt ad finem. Et ob hoc de seculo physicorum quod finis est primum mouens. et sicut se habet primum in speculabilibus. ita finis in moralibus. Cum ergo politicus quod quod considerat. considerat in attributoe politicorum quod est finis proprius et intentus ab eo. id oportet dicere quod politicus considerans civem et civitatem ordinat ista in politica. quod non est aliud nisi debitus ordo civitatis vel civium. Non est enim finis huius scire docere constructionem civitatis. sed politica facere civitatem bene ordinatam ad finem politicum. quod est felicitas ipsius civitatis

Sciendum primo

Quod finis legum in politica est politica. leges enim ponuntur finem exiti gentium politicorum. ut patet in textu. Hoc etiam videtur posset per philosophum. v. ethymum. ubi assignat propositos legum in ordine ad politica. Dicit enim ibi quod leges dantur esse utiles iuste possibiles commpetentes moribus hominum et consuetudini patrie. Ex quo sequitur quod instanti se habet lex iusticie et equitatis quod participat finem politico. et est pro forma eadem. Sed preterea aduertendum est. quod eiusdem scie est leges ponere corrigere et exponere. Per. nam sicut ad bene ponendum leges oportet cognoscere rationem seu finem legis. ita ad bene corrigendum vel exponendum Hoc autem spectat ad principem et comitem auctoritatis et effectus. Ad hanc autem sciendum directe. propter quod de philosopho quod homines quoniam iudicant tanquam mediis infor marum legibus et scia huius potestate ipsas interpretari. et vniuersum iudicet quod suum est. Per institutionem autem legum non acquiritur finis politicus. sed per usum et impationem legis. ponunt enim maxime propter usum ut ciues vrant legibus ordinatis ad finem politicum. quod est puerfatio ciuilitatis recta et regulata. Unde in legum gillatoze acquiritur prout ciuilitas. et per eam coarcent mali. et timore pene inducunt ad legis seculum iuste et recte obseruandam. iuxta illud Horacij. Oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidie pene. Sequitur ergo quod politicus non solum in generali debet considerare et dare principia vltima puerfationis humane. sed etiam sensibilia et particularia. quod finis eius est bene ciuilitate operari. actus autem sunt circa singularia primo metaphysice. Nec propter hoc sequitur quod leges debeat dari de singulis. quod sufficit quod dentur principia ex quibus euidenter sequitur et elici possit aliter circa vniuersum quod sit agendum et se habendum. Quod adhuc non requiritur quod leges sint singulares. imo si eene singulares iam non haberet legum spiritum ut alius sufficienter ostensum est super. Sciendum secundo. quod ad istam sciendum spectat considerare quod sit optima politica simpliciter. et quod optima ex oppositione. et quod civilitate expediat. Patet primo. quod in vniuerso genere est vniuersum principium quod est regula omnium aliorum. Quod scia considerans aliquod genus potissime debet considerare illud principium. scilicet stat quod politica considerat politica tanquam rationem summam ipsius politicorum. ut alius deum est. Ergo debet considerare optima politica simpliciter et absolute. Quod debet considerare quod sit optima ex oppositione patet. quod considerat politicas propter homines et regimine ipsorum ergo cum non omnibus esset puerfationis optima politica simpliciter ut prius deum est. sequitur quod non solum habet optima politica considerare sed optima ex oppositione. maxime cum oportet politicas moribus hominum adaptare. sicut et leges. eo quod politice instituuntur et leges ut homines fiant ciuilitate boni et politici ut visum est. ergo notabile verum est. Istis premisiis ponitur

Conclusio prima

Quo ad istum articulum, scilicet quod politicus habet considerare leges et dominas ipsarum. Patet quod politicus habet considerare policias et homines facere bonos ciuitatis. sed ad hoc requirunt leges. ut satis patet ex precedentibus. et adhuc non sufficiunt leges optime tunc non possint ab omnibus obseruari. ut satis patet. ergo oportet considerare omnes legum dominas ut homines deus viles et possibiles. et porius habet considerare earum dominas quod est proprium. Quante autem secundum argumentum (in quo est respondendum ad questionem) Sciendum est quod politicus non solum habet considerare quod inter instituit ciuitas. sed etiam quod sit corrigere. et ex plurimo tempore saluabit. et quod hoc habet fieri per leges. ideo debet ponere ad utilitatem eius consideratis plurimis circumstantiis. scilicet tempore loco et moribus hominum. nisi enim congruerent fini politico non essent viles. nec per prius leges deberent nominari. Secundo supponit quod duplices sunt leges. quidam sunt viles et generales. et quidam sunt particulares et speciales. sicut sunt leges in speciali tradite illi ciuitati vel illi. et iste variant secundum particulares circumstantias huius ciuitatis. secundum quod debet episcopus habere. ut satis ostendit in precedentibus. Ex quo patet quod ad bene regendum aliquam ciuitatem per leges oportet cognoscere mores hominum et eorum conditiones ipsius ciuitatis. Patet quod aliter non possint debite applicari ad ipsos ut satis patet inueniri. Tales autem mores per consuetudinem et frequentem peruersationem cum eis cognoscunt. Ex quo patet quod de se plus expedit indigenam vel intraneum quam aduenam seu extraneum ciuitatem regere. Patet quod plus et melius cognouit mores et conditiones hominum quam extraneus. imo verisimilius est ipsum sperare a natura in tali regione dirigere magis quam extraneum propter maiorem dilectionem carnales quam habet ad ipsum et maiorem obligationem quia ciuitati tantum suo toti obligatur et indissolubiliter. Patet ex alio. quod si expedit reges esse de eodem regno cum suis subditis (si pro quibus) ut dicit philosophus in primo huius. ut supra aliter declaratum est. Similiter ratione vel a fortiori. expedit omnem iudicem vel rectorem ciuitatis esse de ipsa vel saltem de suis proximis. Et sunt intelligenda per dicta ceteris paribus. stare et tamen de per accidens oppositum magis expedire. ut in casu quo plus timeret extraneus vel vicinus quam intraneus. ut sepe accidit malicia hominum perperante. Item in casu quod homines illius ciuitatis essent adeo mali ut essent digni vel potius indigni ad hoc quod extraneus regeret eum. sicut quicquid accidere potest. Istis suppositionibus ponitur

Conclusio secunda 2 responsalis. *scz* qd politicus 2 sde
rans leges 2 ipsaz differētiās habet cognoscere policiaꝝ
pꝑriales circūstantias. Patet. nam si illas circūstantias
ignorarēt nō posset cōpetenter ponere leges eis cōueniē
tes. vt patet ex dictis. Patet etiā ex alio. quia ignorans cir
cūstantias democracie forte poner leges aliquas ad regē
dum democraciā. Et hoc est destruere policiam cum has
beat p democráticas leges nō obliquas obseruari 2 suari
Et simile omnino diceret de alijs. Ex ista cōclusionē sequit
ur qd expedit politicū cognoscere partes policiaꝝ. Patet
quia distinctio partiū principalīū policiaꝝ arguit distincti
onē specificā policiaꝝ. Cum ergo politicus debeat cogno
scere distinctiōē policiaꝝ debet cognoscere partes earum
Vnde vbiqꝫ ex pluribꝫ fit vnū opꝛ qd hoc fiat ex ordine
ad aliqd pꝑriū illius multitudinis. 2 illud pꝑriū hꝫ rōnem
forme. Et in pꝑriū pꝑosito cōmunitas politica obliqua cōs
tat ex multis pꝑribꝫ. 2 pꝑncipans in ea est pꝑncipalis. Id
circo ab illo pꝑmo 2 pꝑncipali tanqꝫ a vlsante policia velut
forma sumit distinctiōē obliqꝫarchie ab alijs. Ex quo pꝑ

q̄ralis distinctio nō sumitur ex pte forme materialiter cōsiderate, sed formaliter, scz inquantū est pars p̄ncipalis, et cū cōueniunt p̄ditiones p̄ncipantis. Simile om̄ino disticeretur de alijs policijs Viso qualiter politicus debeat in generali ⁊ in speciali cognoscere policias, videndum est de speciebus democracie

Dubitatur primo

Ultri pples in democratia domine fm leges vel fm sen-
 tentias. Pro solutioe piderandū. qd qtuor sunt spēs des
 mocracie. Prima spēs est. in q pples dominat fm libertatē
 et actu exercet pncipatū. z in spē oēs hnt egle dominii si
 ue sint diuites siue paupes. Idcirco. qd hoies equliter pti
 cipāt in illa rōe cui? dat pncipatus. s. i. libertatē. Et in ista
 spē dñatur pples nō fm leges sed fm pprias opiniones. et
 sentēcias vocat opinionū pluralitatē. naz optet qd fm hec
 fiant iudicia. Scda spēs est in qua pples eligit aliquos ad
 pncipandū fm maximas diuitias. Tū lz eligant diuites
 ad regendū pncipatū. nō est tū intelligendū. qd diuitie sint
 maxime honorabiles simplr. sed pbs dē p tātō qd ab aliq
 bus dicunt q sunt maxia bona. Vel etiaz qd a pauperib?
 maxie honorant diuites. qū autē isti diuites p modicū tps
 obtinuerūt pncipatū loco illoz. eligunt aliq. Et illi depoi
 siet nūq assument de cetero ad pncipandū. ne forte aliq
 tus in pncipatu intēderēt obtinere Tercia spēs ē in q assu
 munt ad pncipadū oēs bñ dirigibiles. i. prudētes siue sint
 diuites siue nō. Quarta spēs est. in q indrūter pnt assumi
 oēs ciues siue sint bñ dirigibiles siue nō. dūmō sint literi
 Et in istis cribis vltimis spēbō dñant leges. i. fere iudicia
 fm leges. Lur? rō est. qz cū pplus totus nō possit ad iud
 cia atēdere z sp circa ipa vacare. pmittit aliqō dominūz
 limitādo pntē ipsoz. i. leges fm qz dñt pncipari. Sed
 videt q ille nō sunt democratia. ex quo ibi dñant pauciet
 nō pples. Rūdet negādo pñam. z p duplex assignari rō
 Primo qd isti nō dñant nisi ppter libertatē ppli. z ideo siue
 sint pauci siue multi nō variat spēm. qz multitudi z plura
 litas solū sunt accitales dñie policiaz vr als vltus est Se
 cūdo dī qd isti nō pncipant simplr sed soluz tanq vicarij et
 locū teneres populi. qd satis pr ex hoc qd deponunt a po
 pulo z iō prie loquēdo nō pncipant. sed magis popul?
 sicut balu? in regno nō pncipat regno pzie sed rex vt no
 rū est Et si qrat. qd illaz policiaz est peior. Potest rūderi
 q pma. qz in ea est maior pfusio. z etiā qd in ea nō dñant le
 ges vt dcm est Et si qrat qd est melior. verisile est qd
 cūda est melior. qz vt in plurib diuites sunt alijs prudēti
 res. z pnt tertia z qtra. inf illas qtra ē min? bona. qz acci
 dūt pncipates ē peiores cū indrūter assumant siue sint bñ
 dirigibiles siue nō dūmō dñt sint literi Sed qritur quā
 re in pma specie nō dominant leges. Dicit pbs q hoc est
 ppter demagogos qd dirigunt populūz quasi fm opiones
 suas. z dicit qd populus hz dominū supra leges z sup oia
 et istam sententia lenter audit populus. qd hoc valet ad
 finem quē intendit scz ad libertatē. quā populus appetit et
 propter quā pncipat. Et iuxta hoc querit vtrū adūlato
 res z demagogi sint in bona policia. Pro cuius solutione
 considerandū est. qd pnt dē pbs quarto epicoz? homies
 sunt in triplici differētia. qdam sunt qd dicunt nulla displi
 centia. z isti quodāmō sunt incuiles. Alij sunt qui quādoz
 qd dicunt placētia z qñqz displicētia. scz quādo z qbus
 optet z isti sunt vel dicūtur eutropoli. Nam eutropolia est
 virtus inclinans ad taliter se habendum. vt patet quarto

ethicorum. Et alij dicunt omnia placentia. Alij vero econtra qui nulla aut paucissima dicunt placere hanc omnia displicentia. et isti quodammodo sunt inclinales. Et primi sunt in duplici differentia. Nam alij ita se habent propter placere principi ut inde lucrum non expectant. et isti propter vocari placidi. Alij vero propter lucrum. Et isti etiam sunt in duplici differentia. Nam quidam sunt qui non dicunt talia ut eis credant. sed ab omnibus tantum medaces ita eos reputant. et isti propter frequenter mendacium et utilitatem sui officij reputant infames. sicut sunt ioculatores. Alij sunt qui non totum ad loca dicunt. sed graves satis et viridici reputantur et non infames. et tales si sunt cum regibus aut alijs monarchis dicunt adulatores. Si vero sic se habeant erga aliquam civitatem dicunt demagogi. Ex quo patet quanta sit propinquitas et diversitas illorum nominum adulatores et demagogus. nam dicunt et loquuntur ea que auditoribus credunt placida. et que credunt si bene videntur. et ratione quorum credunt se esse laudandos et honorandos. ut si sciant dominos ad prandia magna esse inclinatos prandia magna laudabunt. et. Ex quo patet quod tales credunt et reputant amicitia talibus. quod videntur esse multum tenuioli. et etiam videntur conformare voluntates suas illis de quibus talia dicunt. Sequitur ultra quod tales mendose falsa dicunt. et sic sunt mendaces. et quod illa faciunt propter lucrum. unde dicitur de doli avari et tales etiam alios decipiunt per suas adulaciones. Per quod patet quod non sunt veri amici sed ficti et simulati. Ulterius considerandum quod adulatores dulcissime ledit et decipit homines quod intrat sub specie amicitie. unde adulatores illa speciale et exquisitaz mali speciem habere dicunt. scilicet adulatores decipere. Item quod dicit Seneca quod etiam doli reijciunt placent. Ex quo patet quod etiam periculosum est cum adulatores habere colloqui etiam in bono. Unde ipse facit hominem ignorare seipsum quod est pessimum et periculosissimum. imo et brutale. Per adulaciones enim animus effeminatur vel potius brutalis efficitur. quod seipsum ignorat. et tunc deficit in medio locus quod est ultimum periculum et pro tanto dicitur ad politicum quod adulatores est omnis virtutis inimicus. imo est fraudulentus peiorior pessimus occasio naturaliter. quod totaliter excedat animum et in malis nutrit. ita ut mala quasi naturalia fiant. ut alio determinatum est. Et quasi omnino sile dicere de simulatore. quod simulator est quasi adulatores. verum est tamen quod hoc potest melius fieri. quia aliquis potest se simulare ut alius melior efficiatur. et hoc proprie non est simulare quod convenit deo. Aliud vero est dissimulare ut alicui placeant. sicut coiter faciunt officiarj. et tales coiter sunt pueri et adulatores. imo similitudinem magis reputari dicit infames quam ioculatores. quod magis decipiunt et turpius mentiuntur. quod propter peioris finem. Et isto patet ratio negativa ad duos. scilicet quod demagogi et adulatores non sunt principantibus promittendi. imo turpiter efficiendi tantum decipientes republicam in persona principantium. et quod tales coiter faciunt homines tyrannos. propter hoc antiquis morte puniebant. Sicut dicitur de de simulatores. Et quod patet quod principantes maxime indigent hominibus dicentibus eis veritatem. quod alio facilius ignoscunt se. quod est periculosum. Pro intellectu materie huius capuli ponitur aliquod dubium.

Dubitatur primo.

Utrum democracie sint meliores obliarchijs. Pro solutione supponitur quod alio dicitur est quod democracia est politica in qua dominat populus propter libertatem. Obliarchia autem est in qua dominant divites propter divitias. Secundo supponendum est quod finis est propria natura bene disposita et propria eius naturalis inclinatio. Patet nam finis notari quandoque insufficientiam et defectum attingendi sui finem ex se. ut alio dicitur est circa primum librum. Ex quo se

quit quod ipsa est maxime abominabilis. ut patet ex notabili cedenti. unde servitus tendit ad bestialitatem. modo maxime minus riosus est hominem tendere ad imperfectum et tantum brutum se regere et reputare. Ex quo patet ultra quod propria natura est bene persuadere tibi uti tantum finis. imo princeps (quod sic facit suum principatum) imperfectum. Nam finis quod docet Gregorius in primo huius. principatus servorum. sicut principatus hominis melior est quam principatus bestie. Ex quo patet error dicentium homines subditos magis servos esse nobiliores seu habere nobiliores principatus. Sequitur ultra illorum quod se libere vendunt in servos quod vendunt melius et nobilius quod est in eis et se quasi brutum faciunt. id propter eorum infamiam iura minime fauent ipsis. quod nullo precio potest redimi. Ex quo patet quod honoribus publicis privari dicitur. Patet quod vendit quod in eis optimum est. nec potest aliquid precio redimi nec appreciari. Ideo cum circa servos inordinate se habeant verisimiliter persuadendum est in alijs peius se habere. id nec in testes sunt ad mittendi. Ex quo patet veritas illorum quod se servos efficiunt ad remediandum vexationem aliquam vel danti regale. sicut fit in aliquibus regionibus. quod aliquid (ut melius teneant a dominis) se servos faciunt. Sequitur ultra quod libertas seu inclinatio ad illam servitutem est de pravis naturalibus et pecudis inclinationibus hominum. Ex quo patet quod libertas maxime appetit appetitum bene regulato. Tercio supponitur quod plus habet maiorem libertatem in democracijs quam in obliarchijs. quod in eis dominant propter libertatem tantum propter maximum bonum. seu propter maximam honorabilitatem. et id honorant. Sed in obliarchijs populus opprimitur a divitibus. quod difficile est. ut dicit philosophus bene se habere erga pauperes.

Contra suppositionem arguitur. quod si populus in democracia dominatur propter libertatem. cum sit bona et laudabilis. scilicet quod democracia non sit politica transgressa. cum finis sit bonus. Rursum negando consequentia. Et ratio est. quod quilibet dominatur non propter libertatem communem sed propriam. idcirco intendit finem proprium et privatum. sed si intenderet propriam libertatem in quantum reducat in bonum commune tunc esset politica recta. Quarto supponitur democracias esse meliores obliarchijs. Quod potest dupliciter intelligi. Primo quod sunt meliores vel saltem minus male. Secundo quod sunt nobiliores et tollerabiliores a populo. Istis suppositionibus ponitur responsio affirmativa. scilicet quod democracie sunt meliores obliarchijs quocumque modo intelligatur. Primo enim sunt minus mali ut alio visum est. Secundo sunt tollerabiliores a populo. eo quod non opprimunt sed honorant. nam populum nullo modo honorari est tristabile secundum philosophum. Sed contra hec sunt duo dubia. Primum est. ex prima ratione videtur quod democracia esset melior regno. cum in regno non sit tanta libertas subditorum sicut in democracia. et cum plures inhonorent in regno. Secundum dubium est. quia videtur quod obliarchia sit propinquior regno quam democracia. cum in obliarchia pauciores dominant et in regno vnicus. Ad primum dico quod simpliciter loquendo regnum est melius civibus tunc dispositis quam aliqua alia politica. eo quod est optima. Nam in regno subditi non sunt servi nec opprimunt. sed a rege dirigunt in suum finem politicum ideo non inhonorent. quia habet in aliquibus dominium. ut visum est alio. verum est tamen quod in alijs democracie videtur esse meliores. sed ex hoc non sequitur ita esse. quod bene dispositis credendum est. Ad secundum dico quod licet obliarchia sit regno propinquior quantum ad numerum principantium. obliarchia tamen plus differt ex prefinitis intentis quam democracia. quod in obliarchia minus intendit finem communem et minus bonum quam in democracia. modo ex parte finis potius sumenda est ista propinquitas quam aliunde. ut satis patet inveniunt.

Dubitatur secundo utrum democracia ultima (in qua scilicet

diatur populus ppter demagogos) sit policia simplicis. Et videt qd sic qd est spēs policie. Secundo extrema policia est tyrannis. sicut de extrema obliarchia. Itē in illa democrācia est ordo principantū. qd est policia. Oppositū pꝛ per psm. Pro solutioe considerandū est qd in vnoquoqꝝ genere ē vnū pꝛmū z pꝛncipale qd est mensura fm cuius accessum et alioꝝ ad ipm pꝛncipantū attendit pfectio illoꝝ in genere. sicut hō in genere animalū. z sic de alijs generibꝫ vt patet inductiue. Illud autē pꝛmū in genere policiaꝝ est regnū qd est policia simplicis pfecta z a qua omnes alie quodam mō expleant. Deinde sibi pꝛpꝛinquior est aristocrācia. in q̄ dominant pauci fm virtutē ppter bonū cōc. Deinde thymocrācia. que magis distat a regno q̄ aristocrācia. qz licet intendat finē rectū. tñ plus distat ex pte mediꝝ reducentis ciues in finē politicū. qz aristocrācia fit per paucos virtuosos. sed thymocrācia p populū. Et quo pꝛz. qd iste policie possunt quodāmodo dici transgredisse respectu regni. quia sunt minus perfecte. z licet simplr sint recte tñ pnter sunt transgredisse. qz habēt aliquā transgressionē q̄uis remoram qz nō intendit finē obliquū z malū. q̄uis nō in oibus recte se habeant. Tñ in tyrānide dominat vnicus ppter cōsmodū pꝛpꝛiū nō intendēdo finē cōm. nisi inquantū redundat in pꝛpꝛiū z pꝛiuatū bonū. z pꝛncipal fm voluntatē z sine lege saltem recta. iō est pessima. In obliarchia vero dominant diuites ppter pꝛpꝛiā vtilitatē z fm excessū diuitiaꝝ. iō est finis obliquus z totū in illū referūt. z ista ē pꝛior tyrānide. Vltimo est democrācia de qua dcm est qd ipa est minus mala z intrēde finē minus malū. Ex istis sequitur rātio ad dubiū. scz qd democrācia non est simplr policia. sed solū fm quid. sicut hō pictus nō est homo simpliciter. eo qd deficiat a rōne hominis. sed solum fm qd. in hoc scz qd habet figurā hominis seu similitudinē. Similr democrācia deficiat a rōne policie. qz non intendit bonum finis. vt dictum est. sed p quandā similitudinē z pꝛncipatōem dꝛ policia fm quid. z etiam in ea nō est dominū fm leges. Est etiam infidelitas quare nō dꝛ ita pꝛus de tyrānide et obliarchia qd non sunt policie simplr. Dicit qd causa est. qz hoc habito de democrācia (que min⁹ mala est) nō est dubium de tyrānide z obliarchia qd nō sint policie simplr. Vel potest dici qd causa est. qz apud orientales democrācia erat magis nota. ideo voluit pꝛus facere mentōes plus de ipsa q̄ de alijs. Ex pꝛdictis sequitur qd democrācia vltima nō est simplr democrācia. Patet simili fundamēto quo dictū est. quia ipa non est policia simplr. nam ipsa deficiat a pꝛima z est min⁹ mala. Ad rōes pꝛus inductas. Ad pꝛimā dꝛ qd democrācia nō est spēs policie fm pꝛimarias significatiōem fm quā regnū est eius spēs. nec policia diuidit in illis sex terminis tanq̄ in suas spēs vniuoce. sed tanq̄ significata diuersaz rōnū. Secūda soluta est qm̄ aīcedens est falsum. Ad terciā dico qd nō sufficit qd sit ordo nisi etiā in ordine ad bonū finē z nō transgressum.

Dubitat tercio. vtrū sit possibile aliquā ciuitatem viuere fm vnaz policia z seruare leges alterius. vt viuere fm legem obliarchie z seruare leges democracie. Patet qd non. qz hoc esset intendere diuersos fines. qd nō est possibile hoc etiaz esset viuere modis cōtrarijs. In cōtrarium est pꝛus. Pro rāione cōsiderandū est. qd sicut corpus naturale nō statim alterat alteratione sibi discōueniente nec corrūpitur. hoc pꝛz ad experientia. qz licet aqua naturalit sit frigida. nō tamē statim dum calefit corrūpitur. sed solū alteratur. Et sic pꝛoportionalitē policia cum alterat pꝛus alium modū politisandū non statim corrūpitur. sed paula

tim alteratur. Ista autē alteratio fit per leges cōtrarias fm intentio in tali policia. que leges sunt quasi cōnexio ciuitatis. Ex quo patz qd sicut possibile est contraria esse in eodem subiecto vnū in fieri alterum in corrūpi. sic pꝛoportionalitē est in proposito. Ex istis patet responsio ad dubiū scz qd possibile est vnā ciuitatem viuere fm vnā policia z alterius seruare leges. z hec maxime fit in transmutatiōe policiaꝝ. Patet nam si aliqua ciuitas viuat fm leges obliarchie stat qd rectores eius volentes eam fieri democrāciam ponent leges tendētes ad finem democratiū. z pꝛo tempore in ea anteq̄ esset democrācia viuēt fm leges democraticas. z tamen esset adhuc obliarchia. Similiter posset dici de alijs. Et ista est cautela transmutatiōis policiaꝝ quā intendunt. vnde stat qd leges appareant viles p vnā policia. z tamē fm veritatem destruat illam. qz intendunt finem repugnantē. Et ad rōnem patet qd non est intendere diuersos fines saltē cōplete. sed bñ incōplete. z sic non obstat. Similr nō est incōueniens qd contraria eidē sumat finem vnū in fieri z aliud in corrūpi. vt dictum est pꝛus.

Dubatur quarto. vtrum obliarchia simplex sit melior mixta. Pro solutione considerandū est qd quadruplex est obliarchia. Prima est in qua dominant aliqui fm mediocres substantias. z in ista est dominū fm leges et etiam plures dominari possunt. quia plures habere pnt illas mediocres substantias. z ista est mixta policia in quā tum in ea sit dominū fm leges et aristocrācia. Secunda species est in qua dominant aliqui habentes minores diuitias q̄ in precedenti. z isti sic dominātes eligunt ad pꝛncipandū quos volunt ex eis. z ista adhuc est mixta ex polis cia. quia in ea sit dominatio fm leges. licet tamen minus q̄ in pꝛima. Tercia species est in qua dominantur aliqui propter maiores diuitias q̄ in secunda taliter qd isti ordi nant qd filij eorum eis succedant in principatu. z ibidē pauci dominant fm leges. z ideo ista est quodāmodo mixta. Quarta z vltima est in qua aliq̄ fm maximas diuitias z sine legibus dominant. z ista est simplex obliarchia. Ito supposito responderetur ad dubiū qd ista vltima species (que est obliarchia simplex) est pessima obliarchia. Patet. quia in ea nō seruānt leges. quod est pessimū. Etiam isti sunt tyranni. z ppter hoc dicit pꝛus qd iste pꝛncipatus est pꝛpꝛinquus monarchie tyrānidi. Prima autem optima est vel saltē minus mala. quarta autē peior est duabꝫ alijs. z breuiter quāto obliarchia vel q̄cūqꝫ alia policia plus recedit a regno. tāto magis accedit ad tyrānide in q̄. nō seruānt leges. z tanto talis policia est peior.

Dubatur quinto. vtrum pꝛopugnatiū sit pars ciuitatis. Pro solutione supponitur qd ciuitas completa est cōmunitas perfecta z sibi ipsi sufficiens. vt patet p philozophū in multis locis. Et quo patet qd contra naturam esset eam esse seruā. Patet quia seruitus notat defectum et indigentia. Ex quo sequitur qd debet habere sufficiens virtutem z potestatem ad resistendū inimicis. immo ad inuadendū si opus sit. Ex quo patet responsio affirmatiua ad dubiū ex dictis. Nam contra naturā ciuitatis est z eam esse seruā. ergo debet habere virtutem z potestatem ad resistendū inimicis. hoc autē fit pꝛpugnatiua. Patet etiaz. quia si non essent in ciuitate nisi pauci adhuc indigerent legibus. quas habēt custodire p arma contra rebelles. ergo in ciuitate (que est magna z multū populata) a fortiori r. qd ratur pꝛpugnatiū ad puniendū rebelles. Ex quo patz falsitas opinionis platonis qd non pꝛus ponebat pꝛpugnatiū ciuitatis partem q̄ opteat ciuitatē inuadere vicinos.

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā cū dicitur (scia legū rē.) Rōdetur q̄ tam ista q̄ illa p̄siderant leges. n̄ diuersimode. q̄ ista p̄siderat leges magis scientifice q̄ alia ostendendo que leges sunt consformiores legibz vltibus seu p̄ncipijs legū. que tradunt in hac scia 2 qualiter ex eis sumunt. Sed scia legum considerat eas magis positue 2 minus scientifice. Ad secundā qua dicitur (ista scia est multū generalis) p̄cedo. sed dico q̄ ipsa est applicabilis ad actus 2 opationes. q̄ ex p̄ncipijs daretur in ista scia p̄t elici qd 2 qualiter sit agendū circa singularia. Ad terciā p̄cedo q̄ hec scia multū valet ad instituendū 2 corrigendū leges. q̄ in ea continent legū p̄ncipia. 2 conclusiones h̄nt corrigi p̄ p̄formitatē ad sua p̄ncipia. Ad quartā (q̄ arguit p̄tra questū) p̄cedo q̄ nō oportet politiciū in p̄ticulari cognoscere oēs circūstantias policia. sed sufficit q̄ in generali. Ad quintā p̄cedo q̄ hoc est v̄t melius possit ponere leges. sed nō sequitur q̄ p̄pter q̄scūq̄ circūstantias opteat variari leges. q̄ eadem leges sunt applicabiles ad casus diuersimode circūstantionatos. Et p̄ idem pater solutio ad aliam de mutatiōe legum. q̄ non propter quācūq̄ mutatiōē oportet mutare leges.

Ue autē sit optima policia 2 que optima
vita plurimis ciuitatibz 2 plurimis hoīm neq̄ ad virtutē p̄parantibz esse sup̄ ydiotas neq̄ ad disciplinā. q̄ natura indigēt 2 successu fortunali. neq̄ ad policiā s̄m votū factā. sed ad vitam possibilē cōicare plurimis. et ad policiā q̄ plurimas ciuitates p̄tingit p̄icipare. Etenim quas vocāt aristocratias de q̄bus nūc dixim⁹ hec q̄dem magis extra cadūt plurimis ciuitatibz. hec autē appropinquāt ei q̄ vocat policia. Propter qd̄ de ambabz v̄t de vna d̄gm. Iudiciū em̄ de oībz his ex eis dē elementis est. Si em̄ bñ in ethicis d̄cm̄ est felicē vitā esse eā que s̄m virtutē nō impeditā. medietatē aut virtutē necessariū mediā vitā eē optimā. Medietatis aut p̄tingentis sortiri a singulis. eosdē autē terminos hos necessariū esse 2 ciuitatis virtutis 2 malicie 2 policie. policia em̄ vita q̄dam est ciuitatis. In oībz itaq̄ ciuitatibz sunt tres p̄tes ciuitatis. hi q̄dem opulenti valde. hi autē egeni. valde. hi autē terciū q̄ mediū hoz. Om̄ ḡ p̄cedit q̄ mediocre optimū. 2 qd̄ mediū manifestus q̄ bñ fortuitoꝝ possessioꝝ media optima omniū. Facillima em̄ rōni obedire sup̄ pulcrū aut sup̄

forte. aut sup̄ ingenuū. aut sup̄ diuites. aut contraria his sup̄ egenū. aut sup̄ debile. aut valde vile difficile rōem seq̄. Fiunt em̄ hi q̄dem iniuriosi. 2 in magnis nequā magis. hi autē astuti 2 in paruis nequā valde. Iniuriāz he q̄dez fiunt p̄pter iniuriā. he autē p̄pter astutiā. Adhuc autē isti minime amāt p̄ncipes: 2 volūt esse p̄ncipes. hec autē ambo nociua ciuitatibz. Adhuc autē q̄ q̄dem sunt in excessibz eufortunioꝝ potētie 2 diuitiaꝝ 2 amioꝝ 2 alioꝝ talium subijci neq̄ volūt neq̄ sciunt. Et hoc statim a p̄mordio existit pueris exm̄tibz. propter delicias em̄ neq̄ doctoribz subijci p̄suetū ip̄is. Qui autē s̄m excessus in indigētia hoz humiles valde. v̄t hi q̄dem p̄ncipari nesciāt. sed subijci seruili p̄ncipatu. hi autē subijci q̄dē neq̄ vno p̄ncipatu subijci aut s̄m despoticiū principatū. Sit ḡ seruorū et despoticoꝝ ciuitas. sed nō liberoꝝ. Et hoz q̄dem inuidentū: hoz autē p̄tinentiū q̄ plurimū distāt ab amicicia 2 p̄muniōe politica. Eōmunio em̄ amicabile. neq̄ em̄ in via volūt cōicare cū inimicis. Vult autē ciuitas ex eq̄libz eē et s̄ilibz q̄ maxime. hoc autē existit maxime ex medijs. Quare necessariū optie politicare hāc ciuitatē. ex q̄bus dicimus esse natura p̄stitutio num ciuitatis. Et saluant autē in ciuitatibz isti maxime ciuiū. neq̄ em̄ ip̄i aliena desiderāt sicut paupes. neq̄ substantiā hoz alteri. quē ad modū paupes eā q̄ diuitū cōcupiscūt. Et p̄pterea q̄ neq̄ insidias patiunt neq̄ fraudes molunt sine periculo degūt. p̄pter hoc bene optauit sokilides multa medijs optima medijs volo in ciuitate esse. Palā ḡ q̄ 2 cōmunio politica optima p̄ medios: 2 tales p̄tingit bñ politicare ciuitates. in q̄bus vtiq̄ multū qd̄ mediū 2 valentius maxime q̄dem amboꝝ. Si autē nō alterius p̄tis appositū em̄ facit inclinationē. 2 prohibet fieri cōtrarios excessus. p̄pter qd̄ quidem

eiusfortuniū maximū politisantes subam habere in aiam et sufficientē. tanq̃s vbi hi q̃dē multa valde possiderūt. hi at̃ nihil. aut demos extremus fit. aut oblicharchia intēperata. aut tyrannis p̃ter ambos excessus. etenim ex democratia maxime inueniunt. et ex oblicharchia fit tyrannis. ex medijs at̃ et his q̃ ppe multo minus. cām at̃ posterius in his q̃ circa trāsmutatōens policiaꝝ dicem⁹. Quātū q̃ media optima manifestū. sola em̃ sine seditōe. vbi em̃ multū qd̃ inter medijs minime fuit p̃turbatōes et dissentiōes policiaꝝ et magne ciuitates fuit magis sine seditōib⁹ ppe eandē cām. qz multū q̃ mediū. In p̃uis aut̃ facile diuidere oēs in duo vt nihil relinquat̃ mediu⁹ z oēs fere egeni vel opulenti sunt. Et democratia at̃ securiores sunt oblicharchijs et durabiliores ppter medios. plures em̃ sunt et magis p̃cipant honorib⁹ et democratijs q̃ oblicharchijs. qm̃ qm̃ sine his multitudine inualuerint hoīes. mala opatio fit et pereūt cito. Signū aut̃ optet putare et q̃ optimi legistatores fuerūt de medijs ciuib⁹ Solon at̃ fuit de his. signat at̃ ex poetis et lygurg⁹. nō em̃ fuit rex et charondas. et fere pluri alioꝝ. Manifestū at̃ ex his et q̃ plurime policie he q̃dē democratie sunt. he at̃ oblicharchie. qz em̃ sepe in his paucū est qd̃ mediū sp̃ q̃cūqz excesserint. siue q̃ subas hñt siue ppls. q̃ mediū egrediunt̃ fm̃ se ducūt policiā. Quare at̃ democratia fit et oblicharchia. Adhuc ppter seditōes fieri et pugnās ad innicē p̃plo et diuitiib⁹ q̃buscūqz euenerit obtinere magis p̃rijs nō instituunt neqz cōem policiā neqz eq̃lē. s̃ victorie p̃miū excessus policie accipiūt et hi q̃dē democratia. hi aut̃ oblicharchia faciūt Adhuc at̃ eoz ciues q̃ in p̃eminētia fuerint grece ad eā q̃ ap̃d ip̃os policiā vtriqz respiciētes. hi q̃dē democratia in ciuitatib⁹ instituerūt. hi at̃ oblicharchia nō ad p̃ferēs ciuitat̃ intēdētes. s̃ ad id qd̃ sui ip̃oz

vt hec ppter has causas aut nūq̃ media sit policia aut raro et apud paucos. vn⁹ em̃ vir solus eoz q̃ p̃us in p̃fidatu fuerūt p̃suasus fuit hunc ordinē assignare. Jā at̃ et his q̃ in ciuitatib⁹ extat p̃suetudō neqz velle qd̃ eq̃le s̃ aut p̃ncipari q̃rere. aut obtinētes sufferre. Que qd̃ ē sit optima policia et ppter quā cāz ex his manifestū Altiarum at̃ policiaꝝ qm̃ plures democratias et plures oblicharchias dixim⁹ eē q̃lē ponēdū p̃mā et scōam et hoc mō p̃sequentē p̃ eē hanc qd̃ me liorē. hāc at̃ deteriore determinata optima non difficile videre. Optet at̃ necario eē meliores q̃ p̃p̃inquisima huic. deteriore at̃ plus distātē a medio si nō ad ypothesim iudicet aliq̃s. Dico at̃ ad ypothesim. qz sepe exīte alia policia magis eligibili quibusdāz nihil prohibet expedire magis esse alteram policiam.

De aut̃ policia q̃b⁹ et q̃lis q̃lib⁹ expe-
diat habitū ē dictis p̃trāsire Sumēdū
at̃ itaqz p̃mo de oib⁹ vlt̃er idē. Optet em̃ valentiozem eē p̃tē ciuitatis volentē nō volente manere policia. Est at̃ ois ciuitas ex q̃li et quāto. Dico at̃ q̃lē q̃dēz libertates. diuitias. disciplinā. ingenuitatē. Quātū at̃ multitudinis excessus. Cōtingit at̃ q̃lē q̃dēz exītere alteri p̃tē ciuitatis ex q̃b⁹ p̃tēz p̃sistit ciuitas. Alij at̃ p̃tē qd̃ q̃stū putā plures eē nūcro nobilib⁹ ignobiles q̃ diuitibus pauperes. nō tñ tñ excedere q̃nto q̃stū deficere q̃libet ppter qd̃ hec ad alia cōparādū. Vbi qd̃ excedit egenoz multitudo fm̃ dictā analogiā. h̃ nata est esse democratia. Si q̃dē em̃ agricolae excedūt fit agricolaz democratia. et vnaqz spēs democratie fm̃ excessum populi vniuscuiusqz. puta si qd̃ agricolaz inualuerit multitudo p̃mo democratia. Si at̃ multitudo bānauoz et mercede agentū vltimā. silt at̃ et alias intermedias haz. Vbi at̃ multitudo diuitū et insigniū supercedat q̃li q̃s deficit q̃sto h̃ oblicharchia

Questiones

ebiam et oblicharchie eodē mō vnaqueq; spēs
fīn excessum oblicharchie multitudinis. Optet
autē sp̄ legislatorē in policia coassumere medios
siue em oblicharchicas leges ponat optet conie/
cturare medios siue democracias adducere le/
gibus. hos vbi autē medioꝝ numer⁹ supgredit
multitudine q̄s sīl amboꝝ extremoz aut etiā al/
terius solū. hic ptingit policia esse legalē. nihil
em̄ timendū ne forte p̄sentiant diuites pauperi
bus sup hoc nūq; em̄ alteri volunt serui esse cō/
munioꝝ aut si q̄rant nullā inueniant aliam ab
hac. In pte em̄ p̄ncipari non vtiq; sustinebunt
ppter discredentiā ad inuicē vbiq; aut fidelissi/
mus q̄ dietites. dietites at̄ q̄ medius. quāto em̄
vtiq; melius policia misceat. tanto magis mā/
fina. Peccant at̄ multi et eoz q̄ aristocracias vo/
lunt facere policias non solū in plus attribuere
diuitib; s; in p̄ter audiendo populū necesse em̄
tpe aliquē ex falso bonis vez euenire malū. supe/
gressiones em̄ diuitū destruunt magis policia
q̄s q̄ populi. Adhuc at̄ q̄cūq; plocutiōis grā in
policis sapienter loquunt̄ ad populū sunt q̄nq;
numero. circa p̄gregatoꝝ. circa p̄ncipat⁹. circa
p̄toria. circa armatoꝝ. circa exercitia. Circa cō/
gregatoꝝ q̄dē licere oib; p̄gregatoꝝ interesse
dānū at̄ imponi diuitib; si nō interfint p̄gre/
gationi. vel solū. vel multo mai⁹. circa p̄ncipa/
tus at̄ hūitib; q̄dē honorabilitatē nō licere abin/
rare egenis aut licet e. et circa p̄toria diuitib;
q̄dē eē dānū si nō discutiāt. egenis at̄ licetiā. vel
his q̄dē magnū. his at̄ puū. sicut in legib; cha/
rundi alicubi aut l; q̄dē oib; scriptis. aut l; con/
gregatoꝝ et ad eē et discutere. Si at̄ scripti ne/
q; puenierint. neq; discusserint iponunt̄ his ma/
gna dāna. vt ppter dānū q̄dē fugiant scribi. ppter
nō scribi at̄ neq; discutiāt neq; pueniāt Eodem
at̄ mō et possidēdo arma et de exercitari leges fe/
runt. egenis q̄dē em̄ l; nō possidere. diuitib; at̄

versoris

dānosum nō possidētib; et si nō exercitant̄ his
q̄dē nullū dānū: diuitib; at̄ dānosum q̄ten⁹ hi
q̄dē ppter dānū p̄cipēt. h i at̄ ppter nō timere non
p̄cipēt. hec q̄dē s; oblicharchica sophismata
legislatoꝝ In democratijs at̄ aduersus hec sa/
pienter obsistūt. egenis q̄dē em̄ mercedē acqui/
runt p̄gregatoꝝ p̄sentib; et discutiētib; diui/
tib; at̄ nullū statuunt dānū Quare manifestum
q̄ si q̄s vult miscere iuste. optet q̄ apud vtrosq;
colligere. et his q̄dē mercedē acq̄rere. his autē
dānū. Sic em̄ cōicabūt oēs. Illo at̄ mō poli/
cia fuit soloꝝ alteroz Optet at̄ policia eē q̄des ex/
hūitib; arma solū ex honorabilitate aut fīn mul/
titudine simplr q̄dē determinata nō est dicere
tū existere. S; p̄siderātes q̄ q̄le adijcit lōgissi/
mum vt p̄cipātes policia sint plures nō p̄ci/
pantib; hoc ordinare Volūt em̄ pauperes et nō
p̄cipātes honorib; q̄etē habere: sic vt neq; ali/
q̄s molester ipos neq; auferat aliqd substantie. s;
nō hoc facile. Non em̄ accidit sp̄ gratiosos esse
eos q̄ p̄cipant politeumate. et p̄suerūt autē
q̄n bellū fuerit mouere. si nō accipiāt alimentū
paupes at̄ sint: si at̄ acq̄rat aliq̄s alimētū volūt
bellare. Est em̄ policia apud aliquos nō solū ex/
his q̄ sunt ad arma. s; etiā ex his q̄ fuerūt ad ar/
ma. In melicis autē q̄dē policia erat ex his p̄n/
cipatus aut eligebāt ex militantib;. et p̄ma at̄ po/
licia in grecis fuit post regna ex p̄liantib;. q̄ q̄/
dema p̄ncipio ex equestrib; p̄liū habebat sine
coordinatoe aut em̄ inutile q̄d ad arma. Expe/
riētie at̄ de talib; et ordinatoꝝ inter antiquos
nō erāt quō in equestrib; eēt robur. Crescētib;
at̄ ciuitatib; et his q̄ in armis inalescētib; mag;
plures p̄cipabāt policia. ppter q̄d q̄s nunc
vocam⁹ policias p̄ores vocabāt democracias:
Erāt at̄ et antiq̄ policie rōnabiliē oblicharchie
et regales. ppter paucitatē em̄ boīm non habe/
bant multū q̄d mediū. Quare pauci existentes

multitudine et fm coordinatōem magis suffere
bant subijci. Propter quā qdē ergo cām sunt po
licie plures et ppter qd pter eas q dicuntur alie
Democratia at nō vna nūcro ē taliaz sūt. Ad
huc at q dñtie et ppter quā cām accidit. adhuc at
quesit optima policiaz dictū est

Queritur utrū ciuitas

ex medijs ciuibz cōposita sit pte alijs ad vitā cōem tan
q̄ melior eligēda. Arguit q nō. nā policia (q noie spe
ciali dicitur tyocratia) nō est melior. g. rē. Pater pñā. qā
nō cōponit ex medijs ciuibz s. tā ex diuicibz q̄ ex pau
peribz. Quis pz qz ipa hz maiorē silitudinē cū humano
corpe in q̄ est magna dissilitudo pñā q̄ habeat illa q̄ ex
medijs ciuibz cōponit. g. rē. Secdo sic diuicie valent
ad pñcipandū. g. dñtiores saltē ceteris paribz sunt melio
res ad pñcipandū. Tercio sic ciuitas cōposita ex vir
tuosis est optima. s. ciues medijs nō sunt magis pñcipi
opulenti. uno opulenti insequunt virtutē et nobilitatē
g. Quarto sic medijs ciues nō pñt sustinere magnos
sumptus q̄s optet ciuitates sufferre. g. rē. In oppositū
est pñs in textu. In hac questione erūt tres articuli. In
pñmo videbit vtrū policia seu democratia cōponat ex de
mocratia et oblicharchie. In scdo ageť de q̄sito. In ter
cio erūt dubia relectiua materie pcedēť capituli. Quā
tū g. ad pñm articulū pñsupposito qd sic policia vel thy
mocratia et etiā democratia et oblicharchie qz als dñm ē

Sciendum primo

Q̄ ciues sunt materia ciuitatis. Ciuis at est q̄ pñt pñ
cipare silitatiuo et iudicatiuo. hoc est q̄ hz pñtutē quā pñt
in talibz pñcipare. Ex quo seq̄tur q̄ seruus mulier et
puer nō sunt materia ciuitatis pñt loquēdo. Partz q̄
seruus deficit in rōne. et p pñs nō hz virtutē pñcipandū
iudicandū. et mulier sūt hz pñtutē inuicidū. vñ als decla
ratū est. puer pñ hz incōpletū pñtutē. magis tñ pñcipat
naturā ciuis q̄ mulier et seruus. Tame materia ciuita
tis capīt qñqz multū large. et sic isti dicunt pñs ciuita
tis s. minus pñcipales. Ex quo pñt q̄ esse ciuē in poli
cia transgressa nō est sumptē esse ciuē s. solū fm qd. appli
cando g. ad pñtutē materia democratie est pauperes
vel indifferenter paup vel diues. oblicharchie pñ diui
tes vel hoies intendētes diuitias. Paup em dñt solum
democratie ciuis. diues pñ oblicharchie. Et rō est. qā
a paupere cōiter intendit libertas tanq̄ bonū summū.
a diuite pñ diuitie. Vel qz vbi est democratia cōiter ha
bent paupes dominū. vel qz vbi sunt diuites multi ob
licharchie viuunt. Vel dicūt q̄ cā est. qz in democratia
respicit ad libertatē. in oblicharchie pñ ad diuitias. Po
licia pñ inter has duas mediat. qz tā diuites q̄ paupe
res pñt esse materia ciuitatis vel policie. nec respicit in
ea ad diuitias nec libertatē nec paupratē. s. ad vnitatē q̄
est media quodāmo p abnegatōem illoꝝ extremozum.
et ppter finem quasi medium.

Sciendū scdo. q̄ mixtio (vñ in pñposito adaptat poli
cie) est nō sumptē a mixtione vñ in naturalibz repitit
Ideo pñtionabiles pñtōes his q̄ inueniunt in mix

tionē naturali q̄rende sunt in hñmōi mixtione. In natu
rali at mixtione tres specialiter reperiunt pñtōes. Pñ
ma est ex pñe materie. scz q̄ eadē ē materia mixti q̄ fuit
miscibilis. q̄ etiā materialis pñtō in pñposito q̄ ad ma
teriā policie req̄rit. Secdo in naturali mixtione nō ē ea
dem mixti et miscibilis forma. qz forme vel nō manent
in mixto vel saltē nō sub esse cōpleto et pñfecto. et qz poli
cia cū sit pura exñs hoc aliqd in actu nō hz naturāle for
mam. s. finis eius tanq̄ forma accipit. eo q̄ a fine sumit
spēm et rōem vñ als dictū est. Tercia pñtō est. q̄ mis
cibilia pñtualiter manēt in mixto. i. q̄ in eo maneat siles
q̄litates et dispositōes siles q̄ erant in miscibilibz. et hñc
pñtō adaptat qdā pñtō in policia mixta. scz q̄ in ea
sunt dispositōes et pñtutes siles his q̄ in miscibilibz inue
niunt. s. nō ita intense repiunt. Et hec tertia pñtō pz
pñtū qd dñt pñs in textu. q̄ ad bonā mixtione req̄rit
q̄ mixtū videat eē q̄libet miscibilis et nō sit aliqd istoz.

Sciendū terno vñ supponit ex als dictis. q̄ leges ob
licharchie et democratie sunt eaz dispositōes pñtionabi
liter. sicut q̄litates pñe sunt dispositōes corpoz. naturalis
Et quo pz q̄ mixtio policie intendit ex mixtione ipaz. le
gum seu ipaz obseruantia. nō tñ sic q̄ in ea plene et rō
taliter obseruent. sed solū quo ad aliquas eaz. et in tali
esse impñfecto nō repugnat. s. in esse cōpleto repugnaret
sicut qualitates pñe nō repugnant in esse remisso.

Sciendū quarto. q̄ leges oblicharchie tendūt in fi
nem obliquū. scz ad vñtutē diuiciū erūt habeat dñm.
Et qz in ciuitate sunt quatuor pñcipaliter pñsideranda
scz pñgregatōes pñcipatus pñtorū et possessiones atqz
exercitiū armoz. Circa pñgregatōes est talis lex. qñqz
si diuites inter sint in talibz pñgregatōibz hñt damnum
Si vero pauperes nō inter sint in nullo inde dñmificant
vel saltē in minori multo q̄ diuites. Et s. ista lex videat
tur fauere pauperibz. ipa tñ facit diuites esse dños pñgre
gationū. qz timent nō venire. et pauperes nō curāt ves
nire qz nihil amittunt. Secdo circa pñcipatus est talis
lex oblicharchie. qz diuites nō pñt dñmtere pñcipat
si quos obtineant. paupes vero pñt eos dñmtere. et sic
diuites obtinent oēs pñcipatus qd est pauperibz dam
nosum. Circa tertiū pñt oblicharchie lex talis. q̄ si
diuites nō sunt in iudicijs hñt damnum. paupes pñ non
et sic diuites veniūt et paupes nō. et tunc iudicant eis
fauorabiliter et sibi subiungant paupes. Aliq̄ pñ ob cau
telam instituunt. q̄ q̄ iudicijs interesse volūt pñmunt in
scribant. et si deficient in scriptis grauiter pñmunt. ppter
qd paupes inscribi timent. et iō in iudicijs interesse non
pñt. Circa quartū policie sit lex oblicharchie. q̄ nisi di
uites arma possideant in eisqz exercitent repozit dñm
paupes pñ in hoc minime dñmificant. Et sic diuites
fuit hoies armoz. et potētiores pauperibz. In democra
tia pñ paupes sapiēter insunt istis q̄tuor. ponēdo cir
ca pñdicta legē talem. q̄ paupes exñs in pñdictis habēt
lucrū. diuites pñ pñ defectū nō dñmificant. et sic ppter
lucrū paupes illa exercent. diuites pñ nō. qz nihil pñdūt
et in negocijs lucrant pñt. iō nō curāt et sic paupes fi
unt eoz dñi. S. tyocratia inter ipos videt talis me
diare. q̄ paupes in eis inter sint et diuites negligant. vñ
tā paupes q̄ diuites republicā vñanimis regant. vñ als
nō fuat vel pñnuat policia. Idcirco circa pñdicta ponit
lex talis. q̄ diuites q̄ istis nō inter sint et exercitent dñ
mificant. paupes vero lucrant. et sic isti ppter lucrum aliq̄
ppter damnum veniunt. Vñ tñ (vñ dñt pñs) si pauperes

Questiones

propter lucrum nimium abundarent in hoc est remediandum ne diuites excellere. qz hoc est oino democraticum. Est et alia lex circa electionem principatum in obliarchyia. scz qz hoies propter diuitias in principes assumant seu eligantur. lex vero democratica hz vt p forte assumant. Inter qz lex politica mediabit taliter qz no eligant principes propter diuitias. immo propter utilitatem.

Sciendum qnto. qz quodlibet extremum viciosum hz aliquam bonitatis rationem. Patet qz cu medio quodammodo principat. in quo qdem medio consistit prout. Etia aliqua lter in hoc participat rationem bonitatis. qz ab extremo vicioso distat et dissimulat. Et qz p. qz ab vtroqz extremo p sumi aliqd bonitatis seu aliq bona p dicio

Conclusio prima.

Policia seu chymocracia no est ex obliarchyia et de mocracia in suis formis seu rationibus completis manentibus. vltia quo ad oes eaz leges coposita. Patet conclusio. qz sic repugnat vt dictu e. eo qz tendit ad fines repugnantes

Conclusio scda. policia e mixta ex obliarchyia et de mocracia quo ad leges aliquas vel p dices eaz et quo ad naturam ipaz. Patet conclusio. qz in democratica materia sunt pauperes. in obliarchyia p materia sunt diuites. et istimixime inter se repugnant vt dr pbs. qz non stat eundem esse diuites et pauperes. materia aut policie est ta diuites qz pauperes vel medij inter ipos. q sunt plures virtuosij. Sicut leges policie aliqd assumunt ab obliarchyia. et aliqd a democratica. vel inter ipas mediant vt tendit ad finem mixtum. scz ad utilitatem ta diuitu qz pauperu. Ex quo pz q policia est bona. qd pz. qz tendit ad bonu coe. et etia ad finem mediu inter fines istaz. duaru.

Contra. qz ipa respicit ad libertatem et utilitatem. g no est omnino recta seu iusta. Respondet negado assumptu sed respicit ad mediu inter illas. vel si respiciat ad ista h est in quantum ordinantur ad finem comunem. scz ad finem omnium ciuium tam diuitum qz pauperum

Dubitatur primo

An aristocracia simplex sit melior mixta. Pro solutioe istu dubij p dicitur adu e. qz quadruplex e aristocracia. Que dam est in qua solui aspiciat ad virtute. et in illa ide est vir bonus simplr et bonu ciuis. qz nullus vir virtuosus et bonus p intendere finem non bonu. Et ista fm qz dr pbs no est possibilis oibz hoibz comunibz. nec comuniter inuenitur. qz difficile est tot virtuosos esse. et p pue respicientes ad virtute. et ista vocatur aristocracia simplex. Scda spes aristocracie est mixta inter aristocraciam et obliarchyia. et est in qua no solu respiciat ad virtute. s etia ad diuitias. Tercia est mixta ex aristocracia et policia. in qua scz aspiciat ad virtute et ad libertate. Quarta est mixta ex aristocracia obliarchyia et policia. in q scz ad virtute diuitias et ad libertate. Istis suppositis respondet ad dubiu scz q aristocracia simplex est simplr ceter melior q aliqua mixta. Aliqua tñ mixta est alicui ciuitati expedientior. Prima ps pz. qz in ea solu respiciatur ad id qd est bonu simplr. Cum qz solu coperit pfecte virtuosus. Cum qz est minus transmutabilis in malu eo qz no mentitur. et qz necoraliter et pialiter finis ei hz rationem mali. Scda ps pz. qz no sp melior lex seu modus politizandi sibi possibilis magis congruit meliori policie. qz no oes hoies sunt capaces talis mo-

versoris

di politizandi sibi possibilis. vel als sibi frustra daretur qz (vt dr pbs) vna legu bona dispositio est leges possit bñ pseruare. immo vt in pcedentibz est tactu qñqz expedit subditos (quantu est ex parte ipoz) hz no pncipis tyrannice regi. Et hec de pmo articulo pncipali dicitur (h pauca) sufficiat. Quantu ad scdm pncipale

Sciendum primo.

Mediu dr p respectu ad extrema. vt sunt quandoqz multa de qbus disceptant aliq. et se pncipatu dignos existimant. scz virtus nobilitas diuitie et libertas. Idcirco de quolibet ipoz est dubiu. Primo vtz ciuitas coposita ex medijs ciuibz inter virtute maximam et viciu (hoc est q non sunt virtuosissimi nec viciosi) sit optima. Et quo ad hoc respondendu est. q illa ciuitas (q componeret ex ciuibz virtuosissimis si q talis esset) melior e s talis no est possibilis inueniri fm pbs. cu difficile sit reperire policia ex talibz ciuibz coposita. Vltz est tñ q politice loquendo no oportet ciuitatem talem esse optmam. q scz componeret ex virtuosissimis. qz no sp virtuosiores sunt meliores ciues. vt pz p experientia. ppter qd dr pbs in pmo huius et vt als tactu est. q hoies heroiici sunt inciuiles. Ideo et circa hoc saluari posset dictum pbs. q ciuitas coposita ex medijs ciuibz est optima. qm mediocriter virtuosij sunt meliores ciues. hz no sunt meliores hoies. Proportionabiliter diceret de medijs ciuibz inter nobilitate et seruitute seu utilitate. naz quis de p se nobilitas sit laudabilis. tñ p accis est sepe nocua. na comuniter q multu nobiles reputant sunt superbi et iniuriosi atqz alios ptemnentes et nimis viles. sunt etia inuidi et male tractabiles. Sedij aut horz stz meliores ciues. et sic ciuitas ex eis pstituta est optima referendo ad extrema p dicitur. Tercio qntum ad ciues medios inter libertate et seruitute. iuxta quod dicendu est. q licet liberaliores ciues sint simplr et de p se meliores ciues. tñ de per accidens stat medios esse meliores et specialiter loquendo de illis q mo medio appreciatur libertate. Vñ q nimiu appreciant libertate credut pncipatus fm eoz excessum esse distribuendos. qd tñ no est vtz. Sicut nec expedit q hoies nimis ptemnat. Sicut istis tres sensus no sunt principaliter ad ppositu. sed ad ppositu pbs in isto passu est pncipaliter de medijs ciuibz inter paupertatem et diuitias. Ideo pro responsione fm istum sensum est.

Sciendu scdo. q comunis policia est illa cuius finis comuniter p attingi a comunibus ciuibz. et no nimis pfectis. seu fm virtute elegant. Et quo patet q extrema aristocracia no est comunis policia. Patet quia ad eam requirunt ciues perfecti fm virtutes. modo tales in paucis ciuibz reperiuntur.

Sciendu tercio. q expedit immo necessariu est in ciuitate ciues habere inter se et ad pncipem amicitiam. Patet per autoritates pluriu phoz allegatas in collatione. Unde no est domus nec ciuitas tam firma et stabilis. que no statim odijs et discordijs posset euerri. na sine amicitia no est ciuitas que requiritur ad debitum statum ciuitatis vel policie. Unde imaginandum est. q sicut ad debitum statum corporis requiritur amicitia membrorum inter se. et quedam comunicatio et colligantia que fit per nervos. Sic similiter inter ciues est ista colligantia per amicitiam ciuium inter se et ad pncipes

q̄ evelut p̄nexio ciuitatis: z p̄ quā ciues int̄ se trāsfōmāt
Sciendū quarto. q̄ hoies vt in pluribz p̄pter dese-
ctū virtutis nō obediunt legibz virtutis amore sed for-
midine pene. Vñ obediunt legibz p̄mo mō ad solos vir-
tuosos p̄neret. q̄ ḡra boni bñ agunt p̄pter qd̄ soler dici
q̄ tales nō cogunt legibz. p̄pter qd̄ nō transgrediuntur
Scdō mō obediunt legibz p̄uenit malis. q̄ for midine pe-
ne cauent a malo pagendo. Et istō notabili seq̄tur. q̄
q̄ plus p̄nt puniri. plus p̄nt quodā mō ad obseruandū
leges cogi. et quodā mō eis fortius astringunt. Et quo
p̄z. q̄ aliqui diuites plus cogunt legibz q̄ pauperes Pa-
ter. q̄ plus p̄nt puniri. eo q̄ p̄nt puniri omibz modis q̄
bus pauperes Et cū bonis fortune in q̄bus pauperes
nō puniunt. Nunc est q̄ pauperes estimant se quodā
mō de malefaciendo p̄uilegiari Et quo vlt̄erius sequi-
tur seu p̄surgit pauperes plus debere timere ne iniuri-
entur q̄ diuites. Nā h̄z fm̄ veritatē corpus p̄p̄riū sit si-
ne cōparatōe plus diligendū q̄ aliqua alia bona. tamē
tū inualuit hoim̄ cupiditas vt diuitiaz. amissio plus a
multis timeat q̄ corporis pena. vt experientia docet.

Sciendū quarto. q̄ diuitie de p̄ se nō h̄nt rōem vlti-
mā appetibilis. s̄z p̄cipue vt instrumentū acq̄rendi finē
inquantū p̄ eas p̄t p̄ se vel p̄ accēs suppleri humana in-
digentia debet appeti. Et quo p̄surgit q̄ nō p̄nt appe-
ritū faciare. sed in infinitū appetunt. vt fuit ostensum in
p̄mo huius. vñ ex hoc q̄ nō h̄nt rōem finis nec quierāt
Et quo seq̄tur q̄ debent p̄portionari fini et effectui. et
s̄m p̄portionare tunc cecant hoim̄. et faciunt de
seip̄o p̄raue et distorte iudicare et reputare se p̄ ip̄as dis-
gnū p̄ncipari et debere maxime honorari. Et p̄pter
hoc p̄hs vocat eas maximas honorabilitates. sc̄z p̄pter
p̄sumptōes in quas hoies occasione ip̄az. incidunt. Et
quo seq̄tur vlt̄erius. q̄ nimis diuites sunt in moribz in-
iudi et inflati. ac pauperes oppressores ac ip̄os p̄tēnes
sunt insup̄ p̄tēnentes p̄ncipes et eis insidiant. nec volūt
eis subijci vt oportet. sicut nec a p̄ncipio iuuentutis tpe
a suis parentibz didicerunt. q̄ etiā p̄pter delicatā vitam
magistris nō subijciebant. vt satis docet experientia de
filijs diuitū. Et quo p̄z. q̄ p̄ncipes instep̄nt aliquos
tales depauperare. vt nō sint nociui reip̄ublice. et alijs
ciuibz p̄portionent atq̄ p̄ncipi obediāt Hoc tñ est peri-
culū ne in tyrannide incidat. q̄ hoies st̄z ad cupiditatē
p̄nifaciliter p̄p̄t p̄p̄riū cōmodū. Tūc p̄nceps veller ta-
les depauperare si ad h̄ eēt assuet̄. tūc tyrān̄ efficeret̄

Sciendū sexto. q̄ inter diuites et pauperes nō est cō-
cordia nec p̄a amicitia. q̄ cōter diuites opprīmūt pau-
peres et eos despiciūt. s̄z pauperes eis inuidēt z insidi-
antur. Et quo p̄z. q̄ isti facilliter causant seditōem in-
ter se Et hoc magis declaratur in quinto huius. vbi de
hac materia ad plenum videbitur.

Conclusio prima

et responsiua. sc̄z q̄ ciuitas cōposita ex medijs ciuibz est
optima ad cōem policiā. intelligēdo de medijs ciuibz
inter pauperē z diuitias. nā in p̄cedentibz dictū est de
alijs medijs. q̄ nō optz q̄ p̄tuosiores sint meliores ci-
ues. q̄ natura distribuit sua dona. et dat aliq̄bz p̄tutes
et inclinātōem ad illā. alijs at̄ ciuilitatē. Paret p̄clusio.
q̄ medijs ciues sunt optimi ciues. s̄z p̄clusio p̄a. Q̄se-
quentia est nota. q̄ ex bonitate ciuiū arguit bonitas ci-
uitatis Nūc p̄z. q̄ medijs ciues facillit̄ obediunt rōi. ex

tremi p̄o nō. q̄ diuites sunt in valde magnis nequā et
iniurijs. pauperes p̄o in p̄uis sunt nequam z astuti atq̄
inuidi et alijs insidiantes medijs p̄o nec alijs iniuriantur
nec insidiant nec inuidēt. s̄z rē. Scdō p̄z idē an̄s. q̄ me-
dijs plus amat p̄ncipē q̄ pauperes et nimis diuites. plus
etiā amant se mutuo. s̄z p̄clusio p̄a. Q̄sequecia est no-
ta. q̄ ista multū valent ad bonā policiā vt p̄us dictū est
Nūc p̄z. q̄ medijs ciues nolūt p̄ncipari nec sunt in mor-
ribz timidi. nec sup̄bi sicut diuites nec alijs inuidēt sicut
pauperes. z inter se h̄nt affinitatē et colligantia p̄pter simi-
tudinē z p̄portōem ip̄oz inter se. Tercio p̄z. q̄ extremi
nesciūt tenere mediū in subijci. q̄m diuites nolūt subijci
nec sciunt vt p̄us tactū ē. pauperes p̄o q̄ sunt nimis hu-
miles feruoliter subijciunt. s̄z medijs tenent mediū. s̄z rē.
Itē medijs nō desiderant diuitias alioz. nec eoz diuitie
ab alijs cupiunt. s̄z ab oibz amant magis q̄ extremi. z st̄z
fideliores alijs. Et p̄pter hoc allegat p̄hs in textu. q̄ se-
ritides desiderabat eē medijs ciuis. Itē p̄z p̄clusio p̄ alijs
qua signa. Primū est. q̄ videm⁹ magnas ciuitates eē
durabiliores p̄uis. z nō p̄t alia assignari rō nisi q̄ in eis
ē multitudo ciuiū mediōz. s̄z rē. Scdōm signū est. quia
meliores legislatores fuerūt medijs. vt adducit p̄hs de
tribz q̄ fuerāt charōdas ligur⁹ z solon. s̄z seq̄tur q̄ me-
dijs ciues sunt optimi. Tercū signū est. q̄ vbi medijs est
puatū ibi fuit democracie z obliq̄archie. s̄z vbi ē mul-
tū ibi sit policiā seu thymocraciā. s̄z h̄mōi signū est q̄
medijs ciues sunt optimi. z q̄ ciuitas ex medijs ciuibz cō-
posita sit optima Et istis p̄z q̄lter se h̄nt alie policiē
ad istā. nā cū ista sit optima vt p̄batū ē necē q̄ q̄ isti p̄
pinguior sit melior. q̄ in vno q̄z genere ē vñ optim⁹
qd̄ ē termin⁹ in ordine. ad quē bonitas alioz. reduci p̄t
Et illud q̄d̄ in isto genere est isti p̄p̄inqui⁹ est meli⁹ q̄d̄
p̄o ē remoti⁹ ab eo ē min⁹ bonū. nisi q̄s ad h̄p̄othēsū
iudicet. fm̄ q̄ d̄t p̄hs. q̄d̄ notāt̄ d̄z q̄ stat aliquā policiā
ciam nō eē simplr̄ bonā vlt̄ meliorē. z tñ eē meliorē alicui⁹
genti. vt satis p̄z ex aljs dicitis. Seq̄tur etiā q̄ in ciui-
tate multū bonū est abundare circa illud q̄d̄ est mediū
intantū q̄ sit extremis forti⁹. vel saltē ne alteri extremo
oppositū aliud excedat extremū. p̄ hoc em̄ ciuitas bene
p̄seruabit z reducet ab bonū statū. z p̄seruabit q̄d̄libet
extremū ab iniuria z violētia. Vñ in istis medijs extre-
ma vniunt. z rōe h̄nt inter se vniunt. Ultra seq̄tur q̄
in q̄libet policiā expedit legislatozem ponere leges me-
dijs ciuibz fauorabiles. Nec timendū ē ne forte extre-
me p̄res male p̄repleant. q̄m q̄d̄libet extremū reputat
ip̄m mediū meli⁹ q̄ aliud extremū. z naturalr̄ habz ad
ip̄m maiore beniuolentiā. q̄ pauperes z diuites distra-
hūt sibi mentē. fm̄ q̄ d̄t p̄hs. Seq̄tur vlt̄a. q̄ si abun-
dent ciues tunc est policiā vel thymocraciā que est cō-
munissima policiā. Seq̄tur vlt̄a q̄z st̄z policiē. vñ hoc
ē. q̄ in mult⁹ ciuitatibz multū abundat q̄d̄ ē medijs. vbi
p̄o multū abundat alia extrema sunt obliq̄archie si di-
uites. z democracie si pauperes. Et hec de scdō articulo
hui⁹ questionis Quantū ad terciū articulū

Dubitatur primo

Utrū in democraciā filij pauperū z diuitū sint eodē re-
gimine regēdi. fm̄ q̄ tāgūt p̄hs de regimine lacedemō-
nioz. Pro solutiōe ist⁹ dubij ē p̄siderādū p̄mo. q̄ in
regimine quoz st̄z q̄ cernūt regimē filioz. q̄tū sufficē
in p̄posito. s̄z vici⁹ velle doctrinā z exercitiū corpis Vñ

refert multū in istis q taliter vel taliter regant ipi

Secūdo p̄siderādū est. q in iuuetute inchoant mores q̄ inchoant hōies facilius p̄nuant in eis. p̄p q̄ d̄e p̄hs q̄ nō modicū refert iuuenē sic v̄l sic assuecere. Un̄ etas iuuentilis est tenera. et in e. p̄nt facilius in p̄mi h̄a bitus et dispōes. q̄ p̄p̄ stabilitatē et raritatē cōplexio nis facilius recipit in tantū q̄ habit (q̄ sibi imp̄munt) sūt q̄si mores naturales. et si tales mores sunt boni. tūc iuuenis efficit naturalit̄ bonū. s̄ si mali sunt tūc iuuenis efficit q̄si naturalit̄ malus ita q̄ non appareat in eo aliq̄ inclinatio ad bonū. Ad istā ar̄ bonā dispōem in iuuenē vel etiā malā refert iuuenē sic vel sic taliter se habere cir ca q̄tuor p̄dicta. Un̄ circa p̄mū sc̄z circa vestitū p̄tingit iuuenes deficere nimis tendēdo ad altēz. extremoz. nā p̄tingit ip̄m nimis v̄l̄it vestiri. qm̄ ex h̄ fieret q̄si seruī les et inuādī p̄ hoc em̄ assuefieri possent. ita vt circa alia ip̄oportioneabilis se haberet. Videm̄ em̄ quandā hōi nozabilitatē relucere in vestimētis p̄sone p̄portionatis. Cōtingeret etiā ip̄os circa aliud extremū deficere. Nā cū naturalit̄ sint lasciuī facilius possent exercere lasciuā in appetendo vestes nimis p̄ciosas s̄m statū suū. et q̄si in vestimētis felicitatē v̄l magnā ei⁹ p̄re apponere vellent moze femineoz et p̄ h̄ plus disponerent ad muliebria opa q̄ virilia. q̄ d̄ est incōueniens magnum. Circa sc̄dm p̄tingit etiā ip̄os iuuenes deficere. nā ip̄i p̄nt nimis de ficare nutriti q̄ ad oīa q̄ respiciūt victū. talit̄ q̄ peiores essent dispositi in etate v̄l̄it. vt si in iuuetute nutrant̄ vino vel alijs alimentis cōplexioni ip̄oz ip̄oportionea lis. et p̄ h̄ pei⁹ valeret tā in moribz q̄ in cōplexione. Sta ret etiā q̄ nimis delicatē (q̄ optet) nutrent̄ vt p̄z p̄s derāt. Itē stat ip̄os deficere v̄l abūdare in doctrina. Un̄ multū expedit eis q̄ stent in doctrina eis. p̄portio nata. et quo ad bonū disponant̄. p̄portionabiliter d̄ de exercitacione. nā expedit eos exercitari corp̄aliter. ne sc̄z mēbra eoz torpescat. nec fiant nimis rudia. et vt sint ad arma v̄l̄es et habiles. Et istis seq̄tur q̄ nō solū opoz ter patrefamilias curare de regimine filioz. q̄ ad istā q̄ tuor p̄dicta. s̄ etiā legislator seu p̄nceps policie d̄z cir ca hec vigilare. Patet. nam bon⁹ legislator vel p̄nceps nō solū h̄z curare q̄lis sit policia in tpe suo. s̄ etiā qua lit̄r debeat stare tpe futuro. s̄m q̄ d̄r Seneca. Ergo cū ex pueris erit ciuitas in futuro inhabitata seq̄tur q̄ etiā d̄z curare de regimine ip̄oz. p̄siderando illa q̄ p̄nt ip̄os facere bonos vel malos. p̄bos vel ip̄obos. cuiusmodi sunt ista q̄tuor. Tercio p̄siderādū ē. q̄ in vltima de mocracia oēs ciues reputant̄ vel reputant se eē equales simplr. q̄uis nō sit ita. s̄ solū s̄m q̄d. Prima ps p̄z. q̄ ip̄i reputat libertatē summū bonū. et s̄m illā se dignifi cant. q̄ d̄ tū nō d̄z ita fieri. vt p̄z abs ex dict̄. qm̄ equitas in libertate nō facit libertatē simplr. s̄ solū s̄m q̄d. et p̄ h̄ p̄z sc̄da ps. Et isto notabili p̄z. q̄ ciues in democra cia fugiunt ineq̄litate. et specialit̄ in illis p̄ q̄alq̄ possint eē vel fieri ineq̄les in libertate. Patet q̄ p̄ illā ineq̄lita tem soluere vel corrūperet ciuitas. Istis notatis po nitur responsio affirmatiua ad dubiū. sc̄z q̄ in vltima de mocracia in q̄ distribuunt honores p̄ncipatus et officia s̄m eq̄litate libertatē (cuiusmodi erat policia lacedemo nioz) expedit filios eodē mō regi. Patet p̄clusio. q̄z h̄z oibz liceat exercere officia ciuilia. tū n̄ oēs se reputat di gnos equaliter ad hoc. mō p̄ ineq̄litate regiminis fi lioz in quatuor p̄notatis ip̄i efficerent ineq̄les in p̄ p̄tate virili. Patet ex dictis. ergo conclusio vera Pa

ter aliunde. q̄z ip̄i fugiunt ineq̄litate in quantum p̄nt Ex quo patet. q̄ nulla specialia appropiari debēt filiis diuitum in illa policia. quo equaliter possint haberi a fi lijs pauperz. nec in victu nec in vestitu. Et etiā patz q̄ p̄ hoc fierent dissimiles. p̄portionabiliter d̄z de alijs vi ris in virili etate seu adulta p̄uētis. et etiā de filiabus seu mulieribz. Et quo patet q̄ merito in tali policia de bet phibere diuites aliqua habeant quin paupes po ssint habere sile siue in victu siue in amictu. Patz ex dis ctis. Patet vltia q̄ illud (q̄ d̄r de artibz liberalibz dici so let. sc̄z q̄ antiquitus a solis filiis nobiliū poterant audi ri vel adipisci) nō erat democraticū sed summe oblihar thicum. q̄z illud tollit equalitatē filioz. ciuiū. igitur et. S̄ est circa hoc difficultas. aut illud erat iustū vel in iustū. q̄z seruitus non potest in animā cadere. Unde ad istud p̄positū d̄r Seneca in libro de beneficijs. Et rat inquit si quis existimat seruitutem in totum homi nem cecidisse. quoniam melior pars semper manet exemp ta. sc̄z anima. ergo nulli debet p̄cludi v̄l p̄tutis. nec etiā scientie que ad virtutem disponit. Ex quo patz q̄ nō so lum illud erat iniustū. sed etiam contra naturam. Un̄ de contra naturam est q̄ phibeatur illud ad q̄d anima naturaliter inclinatur. et quod disponit ip̄am ad virtutem et disciplinas suscipiēdas. Secūdo dicitur. q̄ erat ius sum ex hypothēsi. sc̄z in ista policia. vnde in oblihar thia extrema diuites (qui tenent p̄ncipatum) volūt ex alcare suos filios supra filios pauperz vt eis filij sui suc cedant. Hoc aut̄ fit per hoc q̄ applicantur ad septē ar tes liberales. que animū hominis a seruitudine et igno rantia liberant. et tales artes filijs pauperum phibent. Que aut̄ cause possunt esse istius phibitiōis. vna est ne tales artes p̄pter eaz cōmunitatē redderentur con temptibiles a nobilibz. qui appetunt singularia et diffi crenia ab illis que conueniunt pauperibus. Secunda causa est. ne pauperes et ignobiles retraherent ab opo ribz mechanicis. ad que se debent applicare. Unde tanta est illaz artium dulcedo et delectatio q̄ si paupe res in eis introducerent. non possent ip̄as p̄pter mecha nica dimittere. quod est incōueniens. Et quo funda ri p̄babiliter posset. q̄ legislator vel p̄nceps posset in aliquo tempore prohibere illas artes. videlicet in casu quo nimia multitudo populi se ad illas artes applicaret et p̄seueraret. ita q̄ hoc p̄remneret opera mechanica necessaria pro regimine ciuitatis. Similit̄ fundatur q̄ in casu posset aliquis p̄nceps vel legislator p̄cipere q̄ aliqui illis artibus vacarent. videlicet dum nimis pau ci habentur qui eas audiant.

Dubitat̄ secūdo. vtrum in bona policia om̄es filios eodem regimine regi expedit̄ quo ad quatuor p̄dicta. Respondet q̄ nō. Et rō ē. q̄z h̄nt exercere di uersa. et iō op̄z q̄ diuersimode disponant̄ in iuuetute. Itē dignū est q̄ filij nobiliū et diuitū habeant̄ in maiori reuerētia ceteris paribz q̄ filij pauperz. et specialit̄ iustū ē et expedit̄ q̄ filij q̄ debet in postez tenere p̄ncipatū. et alijs d̄nari in iuuetute. aliquis ab eis reuerent̄ vt i etate p̄fecta facilius eis obediāt et p̄mptius p̄p̄t p̄suetudinē a iuuetute introducant̄. Iō illa (in q̄b maiorē debet ex ercere) sunt q̄tuor notata p̄us. non tū expedit̄ q̄ filij diuitū et poterū. talit̄ in istis regerent̄ q̄ sup̄biret. sed sic debet regi vt se credat magis eē subiectos filijs pauperz qm̄ isti specialit̄ aliq̄bz magistris vltia alijs subiecti p̄p̄t q̄d magis se eē subiectos reputat. et iō nō sup̄bunt.

Dubitat tercio. virū pugnātes pro regno vel patria iuste possint viuere de suba populi. Dico q̄ nō. qz nō sunt cōiter gratiosi p̄lo vt dī phus. Contra. iustū est q̄ viuant de bonis illoꝝ pro q̄bus pugnāt z se periculis expo- nūt. Pro solutioe aduertendū q̄ tales pugnātes sunt re- putādi tanq̄ p̄sone publicæ. z tāq̄ brachia reipublice. Pz qz defendūt reipublicā sicut brachia defendūt corpus. Et quo pz. q̄ dūt viuere de bonis cōitatis. pz qz iustū est hos minē viuere de labore suo. Secdo p̄siderandū est q̄ h̄ fur- tū z rapina inter se habeant magnā affinitatē. n̄ si p̄prie su- mant differunt. qz rapina peior est q̄ furtū. Uti magis in uoluntariū est q̄ si ab aliq̄ in p̄ntia sua bona auferant q̄ si latēter. vt notū est. Tum qz maior ignominia infert perso- ne a q̄ bona rapiunt q̄ si eide furarent. nā eo ipso q̄ capiuntur ipso alicuius in p̄ntia sui magis vilipendit q̄ si latē- ter furarent. S; tūc est difficultas. q̄re plus diffamat fur q̄ raptor. Rūdetur q̄ cā est. qz rapina videt esse qdā vir- tus corporalis. in qua hō quodā mō laudat vel gloriatur. nam eo ipso quo aliq̄s rapit bona alicuius videt esse fortior eo. nō sic autē est in furto cū hoc fiat latēter z clādestine. Vel p̄ esse alta cā. qz raptor sp̄ pretendit aliquā cām q̄re sic ra- pit. nō autē fur cū se abscondat. Tercio cōsiderandū est. qz princeps est tanq̄ pater z custos reipublice. pz ex als die- tis. Et quo pz. q̄ licite p̄nceps z sine rapina cape bo- na alicuius. pz in casu q̄ tota cōitas indigeat ipis. vel q̄ essent nociua reipublice. Uti tota cōitas habet malus ius in bonis alicui⁹ q̄ p̄prie possessor. imo sup̄ corpus p̄prie. Et notabili seq̄tur. qz p̄nceps magis delinq̄r tolerando vel p̄mittēdo rapinas. q̄ q̄cūq̄ alius raptor. pz ex q̄ est cu- stos reipublice. Uti princeps p̄mittēdo talem iniustifica- tionez dz p̄mittit ac si hoc idem p̄ceperet. Seq̄tur vlt̄a. qz in tali casu p̄nceps reddat se indignū ad regendū populū ex q̄ destruit illud q̄ dōz p̄seruare. Et tenet ad damniū re- stitueudū populū. scz p̄pter rapinā illatā. imo populū p̄- sibi iuste detinere iura regalia quousq̄ fuerit de dāno suo- recōpensatū. qz p̄nceps raptor reputari dz z peior q̄ fur in tali casu. Istitis suppositis rūdetur ad dubiū negatiue. Pz p̄clusio ex dictis. z aliunde. qz nobiles sunt stipendia vi a cōitate. nā bona ipsoꝝ sunt tanq̄ cōia reputāda. nam primitus eis dē ob illā cām data fuerāt. Et in signū huius p̄ntia p̄ncepe rōne illaz possessionū cogit ad eundū ad bellū nō solū in casu necessitatis. sed sp̄. qz nulla est apparetia q̄- re tales possessiones habent z redditus sup̄a populū. nisi ob causam positā. scz pro ruitione cōmunitatis vel pa- trie. Pater secūdo. qz si tales redditus nō sufficerent eis tūc esset alius modus gratiosior inuēdi victum ipsoꝝ rum. scz per quez modicum grauaret cōmunitas. Unde tales q̄bus sic p̄mittitur viuere destruunt multa bona superflue. z damificāt populū. non solum in victualibus sed etiam in alijs. vt docet experientia. quare seq̄tur q̄ in- iustum est ipsoꝝ viuere. qz est rapina vt dictum est.

Dubitat quarto. verū obliarchicus prudens de- beat aliquos honores pauperibz distribuere. Pro solus- tione p̄siderandū est. qz obliarchia est multū seditiosa z prodiuis ad seditiōem. Pz. quia in ip̄a dominant diuites qui opprimunt pauperes. z ipsoꝝ vilipendūt. sed ipi pau- peres vt in pluribz sunt potētiōres. ergo euz vident inho- noratos z oppressos non mirū si seditiōem faciant. et maxi- me cum ipi inuideāt diuitibz. fm q̄ dī phus. Et quo pas- set q̄ ipi diuites quātū p̄mittitur natura obliarchie de- mocratizare saltē appareret. hoc est facere ea que videntur pauperibus esse fauorabilia. als em non duraret illa obli-

charchia p̄pter seditiōes. vt statim offensum est. Et istis patet r̄sis ad dubiū. scz qz prudens obliarchicus de- bet distribuere aliquos honores pauperibz. Pater quia si pauperes se penitus inhonoratos viderent statim causas- rent seditiōem. Tria autē sunt q̄ que obliarchicus potest pacificare populū z honorare. que tū nō repugnāt sue po- lice. Prīmū est qz nihil apparēter faciat cōtra sententiam populū. sed potius appareat sibi facere vt fauere. Quis nō sit ita vt als dcm est de legibz obliarchie. nam dato qz le- ges ponant cōtra populū deheret aliq̄bus cautelis inuolū- ti. Secūdo est qz pauperibus dent aliq̄ parua officia cure exe- cutiua eoz que statuunt a diuitibz. licet potestātē non ha- beat reuocandi. sic q̄ essent clientes z p̄positi. Hoc em nul- lo mō repugnat obliarchie. vt pz cōsiderandū. quia p̄ hoc paupes modicū honorant. imo sunt seruatores diui- tum. Tercū est qz paupes habeat potestātē reuocādi rele- gatos dū diuitibz placet qz reuocent. Hoc em nō est noci- uū diuitibz. ex quo nō possunt reuocare nisi dū eis placet. et per hoc paupes multū honorant. diuites vero non detent- eis dare potestātē relegandi. qz nō relegat illos q̄ relega- rent a diuitibz. qz solū diuites relegant illi q̄ suo fini cōtra- dicunt z repugnāt. Et quo pz qz isti tres honores debent in obliarchia distribui pauperibus. als em esset victima obliarchia que est modice durationis vel nullius.

Dubitat quinto. verū melius iudicat cōmunitas p̄tres q̄ si oēs simul p̄gregarent. P̄hs videtur tenere qz melius iudicarent si tres simul essent. Rō p̄ esse. qz quan- do omēs simul sunt p̄gregati tūc nullus est ausus fauora- biliter iudicare. sicut si iudicaret p̄tres solū. nā dūbet rep̄e- hendi timeret. z de fauore notari. Et iō dī phus qz melius iudicant insignes cū pauperibus z cōtra p̄pter amorē z v̄s recundiā. Si iniuste iudicarent sic daret vnus occasiones alteri melius iudicandi. quia plus vident oculi q̄ oculus. Sed oppositū est p̄babile saltem in magnis ciuitatibz. qz tūc esset nimia p̄fusio. z etiā timendū esset de seditiōe. qz paupes sp̄ timeret iudicia diuitū z cōtra. iō si simul oēs ius- dicarent facilius in mutuas iniurias p̄umperent.

Dubitat sexto. verū in politica recta p̄mittendū sit qz oēs ad volūtātē suā arma possideāt z in eis exerceāt. Ad p̄ns dubiū nō p̄t r̄deri simplr. sed fm diuersas circūstan- tias optet r̄deri. nā si aliq̄ ciuitas indigeat hoibz armoz et fere tot q̄t s̄ hoies in villa. tūc p̄mittendū est qz oēs in armis exercitarent. anq̄ ciuitas ab extraneis subiugaret z capet. Si p̄o nō indiget tot nō esset p̄mittendū qz oēs in ar- mis exercitarent. s; solū hoies q̄ essent potētes z als ociosi imo possent eis p̄cipi vt sic exercitarent. z maxime non esset oibz p̄mittendū in casu q̄ ad seditiōez essent inclinati. ita qz sicut expedit ciuitati ponēda est lex circa p̄pugnatū. z de numero z mō exercitandi fm diuersas circūstantias.

Ad rōnes ante opposi-

rum Ad p̄mā cū dī (chymocracia q̄ p̄ponit zc. ē melior.) pz qd sit dcm ex primo notabili. nā ip̄a est p̄posita ex me- dijs ciuibz q̄ ibi dñant. qd est melius Secdo. qz mixtio pau- perū et diuitū facit q̄si ciuitatē cōponi ex medijs ciuibz. qz ad mediū reducunt. Ad scdām (cū dī diuitie zc.) dī qz verū est de p̄se. Sed dico qz multo rōnes reddūt hoies pe- iores fm qz satis declarātū est in scdo articulo. Silt etiaz nimia paupras impedit Ad terciā (cū dī non expedit oēs ciues esse equales) cōcedo. sed cum hoc stat qz in ciuitate expedit esse multos medios ciues z quodāmodo tem

Questiones

ventes ad equalitatē. Ad quartā (cū dicitur ciuitas cōposita ex optimis ciuibz est optima) concedo. sed dico qd nō est possibilis ad rōem policie vt p̄us dēi est. Ad quintā (cū dicitur medij ciues nō possunt sufferre magnos sumptus) dicitur qd imo possunt. quia sunt in magno numero.

Utrum autē cū dixerimus qd cōiter et sigil latum de vnaqz policia. de his que deinceps accipiētes ipsoz principium cōueniens sunt itaqz tres ptes oīm policiarū. de quibz optet p̄siderare studiosum legislatorē. cōsiderare volens p̄ferēs vnicuiqz. qbus et se hñtibz bene necesse policiaz se habere bñ. et policias ab inuicē differre. In differēdo vnūquodqz horū est aut triū horū. vnū qdem aliqd quod cōsiliat de cōibus. Scdm̄ at qd circa p̄ncipatus. hoc aut est quos optet esse et quoz dños. et qualem quāndā optet fieri electōem ipsoz. Terciū aut aliqd quod iudicat. Dominās aut est quod cōsiliat de bello et pace. et p̄pugnatōe et dissolutōe et de legibz et de morte et fuga et populatione. et de electōe principatū. et correctione. Necessariū autē aut oībus dare oīa hec iudicia aut quibz dā oīa velut p̄ncipatū alicui vni. aut pluribus. aut alijs alia. aut qdam qdē ipsoz oībus quedā qbus dā aut. Omēs qdem ḡ et de oībus democraticū. talē em̄ equalitatē qrit populis. Sunt autē modi eius qd est oēs plures. vnus qdem fm̄ ptem sed non oēs fil. sicut in policia mileiū. et alijs aut policijs p̄siliant cōp̄ncipatus pueniētes. ad p̄ncipatus aut vadūt oēs p̄ticulariter ex tribuz et minimis p̄tibz oīno. do nec vtiqz p̄transeat p̄ oēs. puenire autē solū de legū positōe. et de his q de policia. et responsa audiētes a p̄ncipibz. Alius at mod⁹ qd oēs fil cōuenire aut solū ad electōes p̄ncipatū elec/puros. et ad legislatōes et de bello et pace. et ad correctōes. Alia aut p̄siliarij p̄ncipatus in singulis institutos eligibiles exītes ex oībz vltorciales. Alius at mod⁹ circa p̄ncipatus et correctōes occurrere ciues et de bello p̄siliaturos

versoris

et p̄pugnatione. Alia aut p̄ncipatus disponē re eligibiles exītes. qscunqz p̄tingit tales autē sunt qscunqz p̄ncipari necariū sciētes. Quar⁹ aut mod⁹ oēs de oībz p̄siliari pueniētes. p̄ncipatus aut de nullo p̄ncipari vel iudicare. sed solū referre. qd qdē mō nūc democratia vltima dispēlat. quā p̄portōnalē dicim⁹ oblicharchie potestatiue. et monarchie tyrānice. Isti qdem ḡ sunt modi democratici oēs. qsdaz aut de oībz oblicharchicū. Hs at et hec dñas plures. qñ qdē em̄ ab honorabilitatibz mediocribz eligibiles sunt. et plures p̄pter mediocritatē honorabilitatis. et de qbz lex vetat ne moueāt s̄ sequant et liceat possidēti honorabilitatē p̄ncipare. oblicharchia qdē policia aut est talis p̄pter moderare. Dñ aut nō oēs eo qd est p̄siliari p̄ncipāt. sed electi fm̄ legē at p̄ncipāt. vt et p̄us oblicharchicū. qñ at ipos eligūt ipi qd dñi ei⁹ qd est cōsiliari. et qñ puer p̄ patre ingredit et dñi legū sunt oblicharchicū necariū ordinē hūc esse. Dñ autē quorundā puta belli qdem sicut et pacis et correctionū oēs. alioz aut p̄ncipes et isti eligibiles vel forciales aristocracia est policia. Si autem qrundā qdē eligibiles. qrundā autē forciales. et forciales vel simplr vel ex p̄iudicatis. aut cōiter eligibiles et forciales. hec qdē boz sunt policie aristocracie. hec aut ipius policie. Diuisum est qdem ḡ qd cōsiliat ad policias hoc mō et disponit quilibet policia fm̄ dictum modum. Expedit autē democratie que maxime videtur esse democratia que nūc. dico autē tales in qua dominus populus etiā legum est ad cōsiliari melius quod ipm̄ facere. quod qdem in pretorijs. in oblicharchijs statuūt em̄ damnū his quos volūt iudicare. vt iudicent demotici aut mercedē egenis. hoc aut et circa p̄gregationes facere. Cōsiliant em̄ melius cōmuniter cōsiliates oīs populus qdēz cū insignibz. isti au

tem cū multitudinē. Expedit autē eligibiles ēē cōsiliarios vel fortiales eq̄les ex p̄tibz Expedit autē si excedāt multū fm multitudinē demotici sup politicos. aut nō oībz dare mercedē. sed q̄t cōmēsurari ad multitudinē insigniū. aut exfortes facere p̄les. In oblicharchijs autē p̄ligi q̄s dā ex mltitudinē aut p̄parātes p̄cipiāt velut in q̄busdā policijs q̄s vocāt premīssos. vel legis seruatores. z de his negotiari de q̄bz vtiq̄ isti p̄cōsiliauerint. sic em̄ p̄cipabit ppl̄s eo qd̄ est p̄siliari. z soluere nihil poterit eoz q̄ circa policiā. Adhuc eadē sentētiare ppl̄m aut nihil p̄trariū bis q̄ inferunt. aut p̄siliarijs q̄dem tradere oībz Cōsiliari q̄dem p̄ncipes z oppositiū autē eius qd̄ sit in policijs optet facere absoluentes em̄ qdē p̄ sententiā. dñans optet facere multitudinē p̄dēnantē aut p̄ sententiā nō dñm. s̄z referat rursū ad p̄ncipes. In policijs em̄ econnerfo faciūt. pauci em̄ absolūtes qdē dñi: cōdēnantes autē nō dñi. sed reducetur ad plures semp. De consiliante q̄dem ergo z dominante vtiq̄ policie determinatū sit hoc modo

Albita em̄ his est q̄ circa p̄ncipatus diuisionem. h̄z em̄ z hec p̄s policie multas differentias quot p̄ncipatus z quoz dñi. z de tpe q̄ntū vniuscuiusq̄ p̄ncipatus Hi q̄dez em̄ sex mensiū. bi āt p̄ minus. bi autē annuales. bi autē diuturniores faciunt p̄ncipatus p̄petuos vel multi t̄pis. vel neutriū. sed sepe eosdē vel nō eundē bis s̄z semel solū Adhuc autē circa institutionē p̄ncipatū ex q̄bz optet fieri z a q̄bz z q̄litter. De oībz em̄ his optet posse diuidere fm q̄t cōtingit fieri modos. deinde coaptare q̄libz q̄les policie expediāt. Est autē neq̄ facile hoc de terminare q̄les optet notare p̄ncipatus. multis em̄ p̄ceptoribz politica cōitas indiget Propter qd̄ q̄dem oēs neq̄ electos neq̄ fortiales ponēdum p̄ncipes. puta sacerdotes p̄mo. Hic em̄

alterū aliqd̄ p̄ter politicos p̄ncipatus ponēdū. adhuc distributores z p̄cones eligunt aut legati. Sunt autē he qdē polirice curaz vel oīm ciuiū ad quandā opatōnem velut dux exercitus militantiū vel fm p̄tē gynethonomus v̄l pueronomus. he autē economice sepe em̄ eligūt frumenti mēsuratores. he autē ministeriales z ad quas vtiq̄ habūdauerint ordinant seruos maxime autē simplr est dicere p̄ncipatus: dicendū hos quibuscūq̄ attribuit cōsiliari de aliq̄bus ēē iudicare z precipere z maxime hoc precipere em̄ magis p̄ncipatū est. Sed hec differunt ad oportunitates q̄dem nihil vt est dicere. non em̄ vnq̄ iudiciū fuit altricantiū de noīe. habēt autē quoddā aliud intellectuale negociū. Quales autē p̄ncipatus z quot necessarij si erit ciuitas q̄les necessarij q̄dem nō optimi aut ad studiosam policiā. magis vtiq̄ q̄s dubitat ad omnem policiā. z etiā ad paruas ciuitates In magnis em̄ vtiq̄ cōtingit z optet vnū ordinari ad vnū opus. multosq̄ em̄ p̄tingit ire ad p̄ncipatum. p̄pter multos ēē ciues. vt si hos q̄dem intermittere vel multo tpe: hos autē semel p̄ncipari. z melius vnūquodq̄ opus fortit cura circa vnū intentā q̄s circa multa. In paruis autē necesse cōgregare in paucos multos p̄ncipatus. p̄pter paucitatem em̄ hominū non facile est in p̄ncipatibz multos esse. Qui em̄ erūt qui hos successiue suscipiūt verum. indigent autē aliqui eis dē p̄ncipatibz z legibz parue cū magnis: vtz tū he q̄dem indigēt sepe eis dē. alijs autē in multo tpe hoc accidit. p̄pter qd̄ q̄dem nihil p̄hibet multas curas s̄l p̄cipere. nō em̄ impediūt inuicē. z ad paucitātē hoīm necessariū p̄ncipatus velut abilefco lichma facere Si ḡ hēam⁹ dicere qd̄ necāriū existere oī ciuitati z qd̄ nō necessariū q̄dem oportz āt existere. facile vtiq̄ q̄s sciēs hoc colligit quales p̄ncipatus p̄gruit cō

Questiones

gregare in vnū principatū Congruit autē et hoc
nō latere quales optet fm locū principatus de
multis curare. et qualiū optet vbiq; vnū princi
patū esse dñm. puta boni ornat⁹ in foro qdem
fori pfectū. Aliū autē in alio loco vel vbiq; eun/
dē. et vtrū fm rē optet dicere vel fm hoīes. di/
co autē puta vnū boni ornatus vel pueroꝝ aliū
et mulierū et fm policias. aut vtrum differt fm
vnūq; etiā genus principatū vel nihil. puta
in democracia et oblicharchia et aristocracia et
monarchia vtrū idē sint qdem pncipatus dñi
non ex equalib; neq; ex similib; sed alij in alijs
puta in aristocracijs qdem ex eruditis. in obli/
charchijs autē ex diuitib;. in democracijs vero
ex liberis. aut existūt qdem qdam exites et fm
has differēcias principatū. Est autē vbi pfe/
runt idē et vbi differūt. ppter hoc hic qdem em
cōgruit magnos hic esse puos eosdē nō solum
sed et singulares qdam sunt velut q pconsulum
hoc em nō democracijs. p filiū autē democrati
cū optet qdem em esse aliqd tale cui cura erit p
pter piliari quatenus nō vacās erit. hoc autē
cū pauci numero sint oblicharchiciū. pconsu/
les paucos necessariū esse multitudinē. qre ob
licharchiciū sed vbi ambo idē pncipatus pco/
sules instituunt sup piliarios. piliarius qdez
em democraticū. pconsul autē oblicharchiciū
dissoluit autē et cōsiliū potentia in talib; demo/
cracijs. in qbus ipse populus pueniēs tractat
de oībus. hoc autē accidere cōsuevit qñ penu/
ria aliqua fuerit vel merces cōuocatis: vocan/
tes em colligunt sepe et oīa illa iudicant: pue
ronomus et mulieronomus vt si qd alijs prin
cipans dñs est talis cure aristocraticū. demo/
craticū autē nō. quō em possibile prohibere exi/
re easq; egenozum neq; oblicharchiciū. deliciā
tur em que oblicharchisantiū. Sed de his q/
dem in tantū dictum sit nunc.

versorix

Ircā institutiones autē principatū temp
randū a principio ptransire. Sunt autē
dñe in trib; terminis. qbo ppositis necessariū
oēs acceptos esse modos. Est autē triū horum
vnū qdem q sunt instituētes pncipatus Secū
dum autē ex qbo. Reliquū autē quō. Vniūscu/
iusq; autē hoꝝ triū sunt tres dñe. aut em omēs
instituūt ciues aut qdaz. et aut ex oībus. aut ex
aliqbus determinatis. puta vel honorabilitate.
vel genere. vel virtute. vel tali aliq alio. sicut in
megaris ex pdescendētib; et ppugnantib; ad po
pulū. et hoc aut electōe aut sorte Rursum autē
cōbinata. Dico autē hos qdem qdā. hos autē
oēs. et hos qdem ex oībus. hos autē ex aliquib;
et hos qdem electōe. hos autē sorte. hoꝝ autem
vniūscuiusq; dñe erūt modi qttuor. aut enim
oēs ex oībo electōe aut omēs ex oībo sorte. et aut
ex oībus fili: aut diuisim. puta fm trib; et popu
los et societates: donec vtiq; pertranscat p om
nes ciuiles. aut semper ex simul oīibus et aut
hic qdem sic hoc aut illo modo. rursum si qui/
dem instituētes aut ex omnibus electōe. aut
ex omnibus sorte. aut ex quibusdā electōe. aut
ex quibusdā sorte. aut hoc qdem sic hoc autem
illo modo. Dico autē hoc qdem ex omnibus
electione: hoc autē sorte. quare duodecim mo
di fient ex istis duabus cōbinationib;. harū
autē due qdam demotice institutiones. scilz
oīa ex omnibus electione vel sorte. fieri autē
ambaz. hos qdem sorte. hos autē electione
principatū. non omēs autē simul qdem insti/
tuere ex simul omnibus. vel ex qbusdā. aut sor/
te. aut electione. aut amboꝝ. aut hos qdem ex
oīibus. hos qdem ex qbusdaz amboꝝ. Dico
autē amboꝝ. hos qdē sorte. hos autē electōe poli
ticū. et quosdā ex oībus hos qdem ex electione
instituere. aut sorte. aut amboꝝ. hos quidem
sorte. hos autē electione magis oblicharchiciū

et qđ ex ambobz hos qđ ex oibz. hos autē ex qđ
busdā politicū aristocracie: aut hos qđ electō
ne. hos autē sorte. qđdā āt ex qđbusdāz oblichar/
chicū. z quosdā ex qđbusdā sorte nō factū autē silr
et quosdā ex qđbusdā amboz. qđdā autē ex silr oī/
bus nō oblicharchicū. ex qđbusdā electiōe oēs
aristocraticū. Hodī autē g̃ eoz qđ circa pncipa
tus tot numero sunt. z diuisi sunt fm policias
sic qđ aut qđbus expediāt. z quō optet fieri insti/
tutiones silr cū potentijs pncipatuū qđ sunt erit
manifestū Dico autē potentiā pncipatus. velut
eā que dñā puentuū. z domina custodie. Aliē
em̃ spēs potentie velut ducatus exercitus do/
mine. z eoz que circa forum cōtractuū

Elipuū autē triū dicere qđ iudiciuū de
pretorijs. Sumendū āt et horū modus
fm eandē ypostasim. Est autē differētia preto/
rioz in tribz terminis ex qđbus. z de qđbz. et quō
Dico autē ex qđbus qđem vtrū ex oibz aut ex qđ/
busdā. De qđbus autē quot spēs ptoꝝ. quō āt
vtrū sorte aut electione. pmo g̃ diuidat qđ spe/
cies ptoꝝ. Sunt autē numero octo: Una
qđem correctiua Alia autē si quis iniuste leserit
aliquid cōmuniū. Alia qđcūqz in policiā ferūt
Quarta z principibz z ydiotis qđcūqz de dam
nificationibz alericanē. Quinta de pprijs com
mutationibz z habentibz magnitudinē. z pter
hoc qđ homicidiale z quod peregrinū. homi/
cidialis qđem g̃ species. siue inter eosdem iudi
ces. siue inter alios. sed de his qđ ex premedita
tione. z de inuolūtarijs z qđcūqz consententur. z
qđem alericanē aut de iusto. Quartū quecūqz
fugietibz in descensu ferunt homicidiū. velut
athenis dicitur z quod in puteū cōpulit iudex
accidit talia in presenti tēpoze pauca. z in mag
nis ciuitatibus peregrinalis aut. vnū quidem
extraneis ad extraneos. aliud extraneos ad ip/
sos. Adhuc autē pter omnia bec de paruis

cōmutationibus qđcūqz punctalia z qđqz dra
gmaꝝ et paulo amplioris: Optet em̃ z de his
fieri iudiciū. Non incidūt autē in iudiciorum
multitudinē: sed de his qđez diuittatē z de ho
micialibz. z de peregrinalibz. De policijs au
tem dicamus de qđbus non factis bene. fiditio
nes fiunt z policiāz motus: Necessē itaqz autē
omēs de omibz iudicare diuisis electiōe aut
sorte aut omēs de oibz. hoc qđem sorte. hoc
autē electione. aut de qđbusdam autē hos eis/
dem qđem sorte. hos autē electos. Isti qui/
dem ergo quattuor modi numero. tot autē z al
teri qui fm partem. Rursum autē ex qđbusdam z
iudicantes de oibz electione. aut ex qđbusdāz de
omibz sorte. aut hoc qđem sorte. hoc electiōe
aut qđam pretoria de eisdē ex sortialibus z ele
ctis. Isti qđem ergo sicut dicti fuerint modi dic
tis. adhuc autē eadem cōbinata. Dico autē bec
puta qđem ex omibz. bec autē ex qđbusdāz
bec autē ex ambobz velut si ptoꝝ eēnt. hi qđem ex
omibz: hi autē ex quibusdam. z aut sorte z aut
electione. aut ambobz: Quot qđem igit̃ con
tingit esse modis ptoꝝ dictum est. harum autē
prima qđem demotica qđcūqz ex omibz aut
de oibz. Secūda autē oblicharchica qđcūqz
ex quibusdam de omibz. Tercia autē ari/
stocratica z politica quecūqz bec qđem ex omi
bus. bec autē ex qđbusdam

Queritur. Vtrum in

assumpōe alicui⁹ psonē ciuilis approbārī debeat modus
eligēdi sortial. Arguit qđ nō. nā p sortē eā ptingeret assu
mere psonā inabilē ad pncipandū sicut abilē. qđ fors ē pu
re casualis. vt suppono. g̃. 2c. Secūdo sic. ea qđ pnt hūana
rōe pphēdi nō dñt sorte exponi. g̃. 2c. Tercio sic. sortia
ri est oīno supstitiosus. g̃ nō est faciendū Quarto sic. ea
de rōe oīa iudicia occultoz essent sorte faciēda. qđ est incō
ueniēs. Pter pñā. nā minus videt de electiōe pncipatuū qđ
de qđcūqz alio. cū tal electio sit maxia. Quinto sic. qđ si sic
esset. ad tollendū dissētiōes qđ accidere possent in electione
pncipū z officioꝝ. sed hoc non. qđ sic tandem deueniret ad
istud incōueniens scz qđ mult turbarent electiōes z sortitōes
vt possint assumi in pncipes. qđ nō est leue incōueniens

Questiones

Sexto sit. eadē rōne princeps sacramentalis assumeret p̄sortes. qđ est incōueniens. In oppositū arguit p̄p̄m in textu. qđ videt dicere qđ qñq; practicandū est 2 acceptandū. P̄ter alio. qđ statet qđ esset om̄imoda equalitas eligendoz. in quo casu optet fortialiter eligere. vt videt. In q̄stione erunt tres articuli. In primo de q̄sito videbit. In secdo de statu sacerdotali. qui scz habet aliqd vltra politici. vt d̄r p̄bus. In tercio dubia ad recolligendum materiam submitunt. Quantū ad primū

Sciendum primo

¶ Sors p̄rie d̄r cū aliqd casualiter sit vt euentu eius aliquid occultū manifestet. Et qđ hoc p̄t esse tripl̄. 1o tripl̄ est sors. Vno mō sit sors vt in tali iudicio querat quid sit exhibendū. 2 tunc est sors diuinatoria. Secdo mō vt queratur qđ agendū vel nō. 3 tūc d̄r sors p̄ulatoria. qđ ab ea sumit p̄siliū. Tercio mō vt q̄rat qđ futurū sit. 2 tunc d̄r sors diuinatoria. 2 de qualiter p̄t esse ad p̄positum

Sciendū secdo. qđ dupliciter potest fieri sors in aliq̄ electione. Vno modo sic qđ p̄t esse supra equales 2 equaliter dignos. Secdo modo qđ sic fiat equaliter tam supra dignos q̄ supra indignos. Exempla patent de se.

Sciendū tercio. qđ electio p̄ncipis est vnū de maximis factis pollicie. P̄ter qđ ab ip̄a fere depēdet totus status reip̄ publice. cū habeat reducere ciues seu subditos in finē politici. vt alio visum est. Ex quo p̄ter qđ debet assumi p̄sona a natura dignificata ad hoc. scilicet ad principandū. 2 p̄pter h̄ d̄r diuine maiestatis imago. vñ verisile est qđ sicut natura corporis dignificat disponit diuersa mēbra corporis ad diuersa officia vt caput qđ alijs mēbris d̄r. sic p̄formis ē de hoibz ciuitatis vel pollicie. Secdo sequitur qđ in electioe p̄ncipis nō p̄ncipaliter d̄r p̄uideri p̄sona sed p̄ncipatū. qđ p̄ncipatus nō est p̄pter principē. sed ecōtra. Tercio sequitur qđ tota cōmunitas merito h̄z dominiū in electione principis.

Sciendū quarto. qđ sors vt h̄z maiorē habitudinē saltem determinatā 2 firmā ad p̄sonā minus dignā p̄ncipaz. r̄q̄ ad p̄sonā dignā. P̄ter qđ est pure casualis 2 non euentus naturaliter nec p̄m rōem. Ex quo p̄ter qđ illa sunt sortis solū exponēda que rōne nō p̄t p̄prehēdi. P̄ter qđ si aliqd humana rōne possit p̄phēdi rectius 2 rōnabilius fiet qđ si forti exponeret. vt pater debite cōsideranti

Sciendū q̄nto. qđ reip̄blica regēda est rōne 2 prudentia. Pater. quia sicut homo habet aliqd vltra bruta. scilicet rōnem. ideo p̄ illud debet regi p̄fectioni regimie q̄ bruta. hoc est qđ rōne debet actus ipius regi 2 regulari. actus autē 2 operationes brutoz naturali impetu sine impulsu 2 pure naturaliter regunt. ergo notabile est verum. 2ē.

Sciendū sexto. qđ in regimie politico nō solū optet respicere ad illud qđ est de se melius 2 expēdiētius. sed p̄siderandū est ad om̄e illud qđ verisile est euenire siue de per se siue de p̄accis. Unde non optet reip̄blicā regere ex oppositione eoz que debent fieri. sed qđ verisimile est fieri. Verū est tū qđ op̄z moralis inspicere ad ea q̄ p̄ se essent accidēda 2 ex illis sumere rōem qđ p̄t fieri. qđ etiam ea que eueniunt de p̄accidens habent aliquā habitudinē ad ea qđ de per se debent euenire. 2 specialiter moralis debet cognoscere ea. Istis suppositis ponitur.

Conclusio prima

De p̄ se nec etiā in alijs (que possunt humana rōne p̄prehēdi) nō expedit modus eligendi seu iudicandi seu vi-

uersoris

fortis. Patet. qđ sortes sunt pure casuales 2 m̄tine rōne p̄ncipantes. nā vbi plus de rōne et intellectu. ibi m̄tine de casu 2 fortuna 2 ecōtra. Secdo exponere electioem sortis vel electioni fortiali est euacuare humanā prudentiā. cū talis electio possit humana rōne p̄phēdi. Ex cōclusionē sequitur qđ in cōi cursu non est iustū facere sup bonos et malos indifferenter. Patet ex dictis. nā humana rōne p̄prehēdit qđ boni 2 tene meriti alijs p̄ferri debent

¶ Conclusio secda. qñq; expedit nec multū ē periculosū qđ ponat sors in electione equali seu equaliter dignoz p̄ncipatu. Pater. qđ nō multū refert quis istoz dominet. etiā p̄ hec possunt euitari dissentiones qđ possent p̄tingere in electione p̄ncipis. sic in multis existentibz dignis equalibz p̄t fieri sors. Ex p̄cedenti cōclusionē sequitur qđ modus eligendi fortialis nō h̄z locū in pollicijs rectis. qđ humana rōne possit p̄phēdi q̄s dignus sit p̄ncipatu sine sorte. nec timentū est de seditōe. qđ inter sufficiētes 2 dignos esset sufficiētiōr 2 dignior. Secdo. qđ appetitū p̄ncipadi nunq̄ vellet hoies causare seditōem. imo potius suo iuri renūciā. r̄i vellet. cū nō esset magnū incōueniens si fieret sors in ali quo casu etiā in pollicia recta. qđ nō op̄z qđ om̄es digni p̄ncipatu sint vere virtuosī. vt alio declarātū est. Sequitur vltima qđ p̄ncipaliter modus eligēdi fortialiter h̄z locum in de mocracia 2 oblicharchia. Pater. qđ ibi distribuunt p̄ncipatus seu libertates 2 eq̄itates diuitiarū. qđ vbi occurrat eq̄litas p̄ncipatū seu illoz que d̄r eligi nō videt melior modus determinandi difficultatē qđ p̄ forte singulis paribus exstibz. nec est periculū in p̄ncipatu. cū tales p̄sumptū sint eq̄les. Sed est magna difficultas vtrū qñq; sit sortendū supra dignos 2 indignos. Ad qđ p̄bandū respondet qđ sic ad euitandū seditōem qđ facilius p̄tingere p̄t nisi esset sors. Vñ seditio in humana pollicia est maxime euitanda. 1o potius mittenda est sors sup dignos et indignos qđ sit expectāda seditio. 2 in tali casu verisile p̄sumendū est sortem bñ cadere. Pro cuius declaratioe aduertendū est qđ natura nunq̄ deficit in necessarijs 2 porissimē cū nō deficiat alicui totū speciei. vt solet in naturali p̄bia declarari. multo ḡ minus deficere d̄r humane sp̄s. p̄pter quā omnia fecit. vt p̄ p̄mo huius. 2 sp̄aliter in tanto 2 tā arduo casu. 2 extrema necessitate sicut ad vitandū seditōem. que ē totius corporis reip̄ublice destructiua. Et in casu quo sors male caderet. reputa supra p̄sonā indignā. dico qđ natura nō p̄mitteret sic electū male agere quo ad illa p̄ qđ destrueret pollicia. sed potius mō nobis occulto remediaret. Vnde hoc nō esset censendū pure casuale sed necessariū. Nā videmus qđ ad euitandū vacuū graue sursum ascēdit. a multo fortiori ḡ hō malus in principē mō supradicto assumptus. etiā p̄tra naturā suā p̄p̄iam bñ agere d̄r ad vtilitatē reip̄ublice. qđ dirigere a natura 2 si opus esset necessitare tur ad bñ agendū. Et sic p̄ter r̄sio ad articulū quo ad electionē principū. qđ videt respicere primū modū sortandi si qđ sit exhibendū. Sed quo ad secūm. scilicet de sorte p̄ulatoria breuiter dici p̄t qđ in iudicijs (qđ possunt humana rōne p̄phēdi) nō est vitandū sorte. nec etiam in his que sunt dubia. qđ sp̄ debet in humaniorē p̄ter p̄ponderari. iuxta docūmentū Senecę p̄us allegatū ex p̄mo de bñficijs. tū stat qđ in casu esset sortendū ad euitandū seditōem. qđ est sup̄tū malū in pollicia. 2 maxime in casu quo p̄es expectātes iudiciū vellet in hoc p̄sentire. Tercū est de sorte diuinatoria. nō optet ea vti in bona pollicia. qđ circa futura nō d̄r haberi certitudo naturaliter saltē per sortē. sed d̄r cōmunitas humana regimine optimo possibili regi 2 obuiare. in

duenientib; verisilib; et oia casualia expectare. qz sup/ stitiosum eet gubernare policia foritib; z diuinatib; Holo tñ negare qñ p astrologia pñt aliqua futura pui deri naturaliter. et fm hec cōtratē aliquatiter regi vt q ad fame vel mortalitate pñsam. nec in hoc est aliq sup stitiositas. vt notū est culibet científico dñmō nō imo/ biliter adhereat. imo qñq; p somnia. z spēaliter pñcipū qz natura de humano regimine sollicita multoties illis aliqd reuelat. Et hec de pmo articulo sufficiunt

Quantū ad scdm arti-

culū videndū ē de pñcipatu sacerdotali. et circa hec duo sunt videnda. Prīmū est vtz ille pñcipatus habeat ali qd pter politicū Pro solutio sciendū pmo q in ciuitate pfecta pter artifices z pñifices pñinent tres stat? honozabiles q sunt pñcipales ciuitatis. scz status sacer dotalis seu sacerdotū ppuantiū. z pñiliū. Sed q isti subijciunt pñicipi ciuitatis fm pñicipia hui? scientie lo/ quendo pñz. qz nñ pñinent sub isto tāq; sub capite nō facerent vna ciuitate. Etia qz de oib; istis statib; hz cu rare bon? z doctus legislatoz. qz opa ipoz sunt necessa ria in policia pfecta. Qd pbat pmo de sacerdotio. qd nūq; fuit aliq secca (q humana dici debeat) tam horrida detestabilis seu irronabilis. q nō pcederet dijs cultū p sacerdotiū ipendendū. vt pz de se. Adhuc aut faciendū est sacerdotiū despoticiū z null? alius status. g pz pñmū Q requirat ppuantiū pz ex alijs dictis. quia nisi sic opñeret ciuitate esse seruā z nō sibi sufficientē tpe pacis et belli. qd est pñra natura ciuitatis. Q requirat pñiliū pater. qz oia q sunt in ciuitate debēt fieri cū pñilio z pñu dentia humana. vt als ostensum est.

Sciendū scdo. q in pñcipe debet pfectissime vigere prudētia politica sicut sensus magis viger in capite Pa ter suppositio. qz als nō posset gubernare bñ seu ordina re istos tres status de qbz statim dictū est Ex quo pz q status pñcipis dz dici actiū? potius qz pñemplariū? Patet qz prudētia ē circa agibilia. mō in pñcipe dz vi/ gere pñu dentia. p ipam em dz totū suū regnū disponere et ordinare. g zc. Sz videt q pñiceps nō possit istituere sacerdotiū siue statū sacerdotale. qz sacerdotiū i qñq; qz policia vñ secca hz exercere opa strenua z ardua q etia a pñcipe nō pñt exerceri. g pñt pñiceps nō pñt illa ex/ ercere. et p pñs pñiceps nō pñt illū statū instituere. Ad istud pñt respōderi duplt. Prīmū sic. q in qñq; secca iste stat? aliqd numinis habere credit. idcirco nō exercē tur opa illi? status pñt pñiceps politici. Scdo pñt di ci q pñiceps tpalis pñt eligere qui sunt abiles et ydonei ad tale officiū z applicare si videat expediens. z sic pñt fa cere de qñq; statū. qz ipē maxime dz cognoscere suos subditos z ad vtilitatem rei publice applicare. tñ nō opñz q pñt h talia opa q talis habeat exercere exercet pñt te talis pñcipis pñportionabiliter. sicut medic? applicat actiua naturalia patiētis. z tñ naturales actōes nō fiūt pñtute ipi? Supponit terciū q gens siue stat? sacerdos/ talis deputat ad op? spñiale. scz ad pñemplatōem q mō altiori cōdit in vltimū finē qz stat? actiū? vt sup illū ele uetur qñtū est ex pre status hā pñemplatio magis de p pñquo respicit felicitatē qz alius status. qz eleuat hoiez supra cuncta terrena. Quarto supponit q gentē pñcipis do talē habere aliqd pñt politiciū pñt duplt itelligi Vno mō quo ad eius actōes. sic q operatōes ei? nō sunt per

pñcipē tpalē corrigibiles aut dirigibiles. Scdo modo quo ad possessiones gentis istius status. sic q possessiones ipaz nō subijciunt pñicipi politico. Vltimo suppo nitur q illd dz politiciū qd subest politico pñicipi seu ei? potestari. illud pñt pñt politiciū qd sibi nō subest

Conclusio. Status sacerdotalis (quolibet illor; mo/ doz tactoz in quarta suppone) est aliqd pñt politiciū scz tā quo ad actōes qz possessiones. Prima ps pz. naz ista gens sacerdotalis hz aliquas opationes qbus non potest p pñcipem dirigi. scz opationes spñiales et pñem platiuas. qz transcendunt totā capacitatē et directōem eius. vt patet ex dictis. nec hz iudicare an bñ vñ male fa cit. tñ fm pñcipia huius scientie. pbabiliter pñt dici q in aliquo casu possz pñiceps se de illis intrromittere si aliqd faceret in pñiudiciū sui dominiū. vel si aliq vellent nouum ritū incipere nō eet pñmittendū a pñcipe. idcirco p acci/ dens in tali casu se intrromittere pñt als nō. vt statim p/ batiū est. Scda ps pz de possessionib; amortisatis que sunt a pñcipe exempte seu a potestate seculari. vt satis notū est. vñ sicut iste status est mortuus tpaliter. sic po sessiones eius debent esse mortue tpaliter. vt sint a tri/ butis terrenis exempte. Verū pñabile videtur q ad vñm iste possessiones possent tpaliter viuificari. qm nō repugnat nature ipaz qñ possent subijci potestati se culari. cū de se sint tpales. Sz est difficultas an oēs ac/ tiones ciuiles subdant pñemplatōi seu actōib; gentis sa cerdotalis Dicit q nō saltē necessarie z corruptiue. qm de illis vt ciuiles nō hz se intrromittere lz sint minus pñe cte. qz nō oportet q male acta. p sacerdotes habeat pu/ niri. tñ munitorie gens sacerdotalis hz suū interese in fa/ ctis ciuilib; quia debent monere ciues vt iuste et mite agant in oib; factis. z q debite referant suas actōes in bonū finē. Vtz ē tñ q ciuilib; nihil dz facere repugnās statui sacerdotali. lz possit facere preter zc. Et omib; istis pz responsio affirmatiua ad pñā pñem articuli Sz quantū ad istū scdm articulū adhuc videndū ē vtz status sacerdotalis hz aliqd politiciū. Pro cui? declara tione pñsiderandū q istū statū habere aliqd politiciū pñt itelligi duplt. Vno mō quo ad possessiones sic q ha/ beat et expediat ipm habere possessiones ciuiles z pñi/ cipi politico subditas. Scdo quo ad iurisdicōem ciuilem z tpalem an expediat gentē sacerdotale illā habere De pñmo dñm est q expediens esset statū istū habere possessiones amortisatas vt minus turbaret et homines magis pñemplatōi vacarent. Scdo dñz q debet habe re sufficientes amortisatas. qz opñt q viuant z meli? est q sic viuant qz sine possessionib; vt supponit. Et qz rit etiam vtrum pñmittendus sit aliqd status sacerdos/ talis sine possessionib; cui? respōsio videbit septimo hu ius. Sz quo ad scdm sensum. scz de iurisdicōe est diffi cultas maior. Pro solutio pñsiderandū q duplex est iur/ isdicō. scz qdā ciuilib; q tractat negotia de debitis et possessionib; Alia est q tractat causas terminabiles. de qua est maior difficultas. De pñma dñm q expediat et est satis tollerabile q status sacerdotalis habeat aliq quam talē iurisdicōem spēaliter quo ad suā familiā et suas possessiones. Patet qz meli? est cū pñ hoc minus turbabunt hoies qz si p quocūq; opñeret ipos currere ad iurisdicōem aliā vel alienā vt videt. tñ nō expediat q nimis se talib; imiscant. ne a pñiis et pñcipalibus operib; impediānt. qz p talia impediti facilius possent a bonis operib; Sz est difficultas an expediat q illam

Questiones

iurisdictionem p seipos vel p alios exerceant. Quidam dicunt q illa p seipos exercere nō expedit ne a suis neq̃ gortis impediatur. Aliter p̃r dicit q̃ expedit q̃ exerceant illa psonaliter saltē q̃q̃. Tum q̃ ipi debent sua negotia cognoscere qd nō potest fieri aliter. Tum q̃ nō debent eē adeo premlatiui quin in temporalibz se cognoscant cū de illis habeant viuere. Tum q̃ verisimilius ē q̃ filidelius exerceant illud officiū (p̃ueryilitati cōmuni ipoz expedit) q̃ vnus extraneus. nec p hoc impeditur a premlatōe q̃n̄ z vbi oportebit. Tum q̃ verisimile est ipos magis benigne tractare subiectos. q̃ vnus extraneus faceret. hoc saltē deberent facere quicqd sit de facto p̃rario. Sz de alia iurisdictione scz in causis criminalibz est maior difficultas. Pro cui⁹ solutione p̃siderandū est. q̃ tanta est in hominibz dominij temporalis et honoris cupiditas vt a spūali dño diuertatur et ad temporalia p̃uertunt adeo vt nomē sacerdotale tanq̃ horrendū fugiant. nomē dignitatis vel dominij talis sibi vsurpando. seu in ipm descendendo. ipsum honore sacerdotale quantū in eis est indignū ostendendo in tantū q̃ talis rōem dominij diuini existimare videatur. vt nunc q̃uis nomen episcopi importat magnam dignitatem nullus tñ vult vere dñs vocari. sz more talis p̃ncipis dñs talis loci sui dominij dignitatē relinquendo. p qd quantū est ex pte nois sic nominari indignos se reddunt. Sed si velis excusare ipos. qm̄ hñt supmūz dominij. quare simplr et sine addito dñi merito dici possunt. Hoc merito repellit. q̃ nondū talis ad dirio dīminuit rōez dominij. sz multiplicr auger. sicut solem⁹ dicere deū nō esse ens sed sup oia entia. et sic de alijs. Nec videt huius tñ nisi q̃ pompā talem ardentissime cupiunt. qd nō solū faciunt nomē dignitatis fugientes. sed etiā pompose p oia se regendo satis ostēdunt. Ex quo sequitur q̃ tale dominij in eis specialiter vilescit z adulari. Scdo supponit q̃ nō decet psonā sacerdotale illa iurisdictionem psonaliter exercere. hoc satis notū est. qm̄ p hoc ad spūale officiū inhabilis efficit et indign⁹. cum in ea debeat esse summa pietas z misericordia anime et corporis mundicia. Per hmoi nāq̃ iudiciū sit quodā mō iudicantis pollutio. z quodā mō horrenda tāq̃ sanguinis effusua reddat. Ex quo sequitur p̃babiliter q̃ virtute talis p̃sone et autoritate nō p̃r iurisdictione exerceri. Patet q̃ nullus p̃r autoritatē prestare de illo qd non p̃r se exercere. q̃ nullus autoritatē dare p̃r de illo in q̃ virtute p̃pria nō p̃r. Ex his p̃r responsio negatiua ad istā scdm̄ p̃r. vt patet ex dictis. Sed qm̄ istud p̃mittitur z etiā approbat nō p̃r ps opposita aqualiter tollera. ri. Nā licite p̃mittit q̃ possessiones habeat sacerdotes q̃b annexae sunt hmoi iurisdictiones. Pro tunc restat difficultas aliq̃litr tacta. scz p̃rute cuius officarij eoz illa exerceant. Ad istud p̃r dicit duplr. vno q̃ p̃rute talium sacerdotū seu ipoz autoritate. qm̄ in ipis residet talis potestas. sz vsus illius nō debeat ipos p̃rter hos notabilitate illoz. Scdo mō dicit p̃r q̃ virtute p̃ncipis epalis. cui in temporalibz subijct talis possessio. vt virtute illius a quo eisdē sacerdotibz dabat p̃mitus vt virtute et autoritate dominij epalis annexi illis possessionibus. Vt tñ quicqd sit de hoc p̃sona ecclesiastica horrida quodā mō et sanguinis effusua reddat et magis timenda q̃ amanda videt. Silt p̃r tale dominij magis a premlatōe impedit q̃ viuere. Idcirco pars negatiua plus p̃babiliter p̃r sustineri. et plus p̃babilitatis p̃rinc

versoris

re videtur. Nec sunt que iudicio meo (salua tñ meliori sententia nō transcendendo limites huius scientie) p̃ncipia dici p̃nt. Et cui nō placet dicat hec sufficiat de articulo scdo p̃ncipali. Quantū ad terciū articulū vt terminetur huius quarti libri materia.

Dubitatur primo

Utrū maximū (qd est in policia) sit p̃cipere. Pro solutione p̃siderandum est. q̃ sicut in regno anime sunt due operationes. scz rō cuius est p̃siliari q̃ sunt agēda. z omittenda demonstrare. Et voluntas cuius est p̃cipere. z cuius actus sunt maximū in regno anime. Sic p̃portionalit̃er in policia sunt due p̃res q̃rū sufficit ad p̃sens. scz p̃siliū qd dicitur et inq̃rit q̃ sunt faciēda. et omittenda. Et p̃nceps cui⁹ est p̃cipere q̃ sunt p̃siliū dicitur. z ista sunt duo maxima in policia. Ex quo patz q̃ p̃ns diffinitus est siks illi qua q̃rebat an actus intellectus sit p̃fectior actu voluntatis. Scdo p̃siderandū est. q̃ p̃cipere notat autoritatē in p̃cipiente. Tñ nullū esset p̃cipere nec p̃tute p̃ceptōis implendū nisi ab habēte autoritatē p̃cederet. Ex quo p̃r in sufficientia moriū ipoz qui opinant felicitatē p̃sistere p̃ncipalit̃ in actu intellectus seu illū actū esse p̃fectiorē actu voluntatis. et q̃ vt dicitur voluntas nō est nisi executiua vel executrix dictaminis intellectus. nā oppositū est vez. Tum q̃ intellectus nullā hz autoritatē supra voluntatē. imo econtra. q̃ est sicut p̃parans viā respectu voluntatis. Tum quia dictato aliquo p̃ intellectū voluntas nō necessitat circa hoc. sz p̃r oppositū facere. qd nō esset nisi voluntas esset p̃cipue executiua actus intellectus siue dictati p̃ ipm. Tum q̃ p̃r intellectū p̃cipere q̃ diligentius de aliquo p̃quirat. z actū vel op̃atōem circa aliqd suspēdere. Sz q̃ longior huius materie discussio p̃rinet ad libzū ethicoz. io illā p̃ranseo. Istis p̃missis responderē ad dīctū. q̃ p̃cipere est magis q̃ p̃siliari. imo maximū qd sit in policia. Patet q̃ maioris autoritatis est p̃cipere q̃ p̃siliari. vt p̃r ex dictis. Patet ex alio. q̃ voluntas p̃ suū p̃cipere mouet oēs alias potērias. Tñ p̃siliari nō ē nisi p̃parare viā voluntati. z ostēdere qd sit faciendū vt omittendū. qd lz sit magne p̃fectōis. nō tñ tante sicut p̃cipe. re p̃rter rōes supius assignatas. z io actus p̃siliariōis vt sic nō hñt virtutē. sz totū hñt a voluntate. cuius ē p̃r tale vel tale finē p̃cipere. et alis potērias mouere. Ex q̃ sequitur q̃ sicut voluntas secluso intellectu dī ceca. sic p̃nceps secluso p̃silio quasi cecus dī esse. hoc est sine cōsilio nihil facere dī. saltē de tangentiū rēpublicā. Scdo sequitur. q̃ sicut voluntas nō fert nisi in cognitum. sic p̃nceps nō dī p̃cipere incognitū. z p̃ suū p̃siliū indiscussus. Tercio sequitur. q̃ sicut agendo p̃ra dictamē rōnis sp̃ illicite agit sic p̃nceps agēdo p̃ra dictata p̃ p̃siliū agit illicite. sz dī suspendere actū suū z suā sententiā differre vt mariari⁹ habeat p̃siliū. Quarto sequitur q̃ p̃nceps vel iudex ciuilis dī esse tanq̃ nō hñs p̃riā p̃sciam. hoc est nō dī iudicare finē p̃riā p̃sciam. sz finē dicamen p̃siliū. Idcirco eo in casu dubio dī suspensam reddere sententiā vt fiat melior inquisitio. Ex istis p̃r elici responsio ad vnāz difficultatē q̃ q̃rī solet an legū multiplicatio p̃rincet ad p̃siliū vel ad p̃ncipē. Ad quā est respondēdū q̃ ad vtrū q̃ p̃rinet q̃ ad p̃ncipē autoritatiue p̃rinet eo q̃ in ipō re fidet autoritas publica seu politica. sed ad p̃siliū p̃rinet tanq̃ ad interpretatōez q̃rendā. q̃ potius cognoscit

ratioem et causam legis q̄ p̄nceps nomie cōmunitatis illam interpretatioem autorizat. **O**c hoc sequitur. q̄ lex (vt a legendo d̄r. q̄ in ea quid faciendū sit legi) p̄ncipaliter dependet a p̄silio. q̄m eius est dicere quid faciendū sit. Sed est difficultas circa vñū corollariū. scz q̄ liter et quare p̄nceps d̄r esse cecus. q̄m sic in eo nō requiritur magna prudentia. q̄d est p̄tra alis dicta. Respondet q̄ nihil vel modū dīcū debet facere s̄m p̄p̄ia sententiā. Ratio est. q̄ q̄libet t̄m affectionat ad se. z sic facilius p̄ncip̄s circa ip̄m possit errare et in tyrannidē incidere. et ideo q̄nq̄ melius iudicant p̄siliarij eius quare nō debz p̄nceps s̄m p̄p̄ia sententiā aliqd facere. salte q̄d sit errorneum. Et cū dicebat. ergo in ip̄o necessario nō est req̄rēda magna prudentia. nego p̄nam. q̄m ad bene credendū p̄silio requirit magna prudentia. Scdo q̄ oportet quandoq̄s ip̄m ex duobz dubijs tutius eligere. q̄d sine magna prudentia fieri nequit. Tercio q̄ oportet quādoq̄s sententiā suspendere et quādoq̄s nō. q̄d non bene fiet sine magna prudentia. Ex p̄dictis p̄z qualiter ep̄i exkēia sit virtus p̄ncipi appropriata. vñ est ip̄i appropriata autorizatiue sed nō dictatiue. q̄m ad p̄siliū magis p̄tinet sensum legis inquirere. sed ad p̄ncipē p̄tinet sensum rep̄itū approbare. vt p̄z ex dictis.

Dubitat scdo. vtz diuisio p̄ncipatū in ciuitate sit expediens. Ita questione sufficienter tractat p̄hs ideo facilius et breuiter eā expediā. vnde sententiā p̄hi quo ad hoc in hoc consistere videt. q̄ in magnis ciuitatibz sunt multi habiles et idonei ad p̄ncipandū. ideo ne fiat seditio. distribuendi sunt p̄ncipatus vt multi honorentur. Secūdu est. q̄ in magnis ciuitatibz sunt magni p̄ncipatus. z cōmuniter quo ad exercitiū repugnantes et totū hoīem req̄rentes. **O**c istis duobz euidenter patet p̄positū. Scdo d̄r. q̄ in paruis ciuitatibz p̄nt plures p̄ncipatus in vñū p̄fundi vel vñū cōmitti. z specialit̄ si quo ad eoz exercitiā nō repugnent inter se. Patet ex duobz. p̄mū est. q̄ in paruis ciuitatibz sunt pauci qui sunt sufficientes ad officia cōmunitatis exercenda. Secūdu est. q̄ in paruis ciuitatibz officia sunt parui valoris et parui fructus. ita q̄ vnus hō potest plura exercere officia. et nō vnū sufficeret p̄ vita et statu vnus hō m̄nis. ergo in illis ciuitatibz vnus p̄t plura officia exercere. **O**c sic patet quid sit respondendū ad dubiū.

Dubitat tercio. vtz vtile sit q̄ in policia sint aliquę parue curie in q̄bus causę parui ponderis et difficultatis tractentur z terminent. Pro solutioe p̄siderandū est. q̄ in ciuitate nulla debet esse via iniusticie. sed om̄ia debent iuste regi et disponi quantum est possibile. Patet q̄ parue iniusticie quandoq̄s tantū inualescunt q̄ fiunt magne z intollerabiles. p̄portionabiliter sicut parue infirmitates quādo crescunt adeo q̄ destruunt corp⁹ humanum. ergo expedit q̄ necesse est ip̄as purgare. Itēz nō solū oportet facere iusticiā magnis z notabilibz. sed etiā paruis z pauperibz. ergo zc. Itē alis policia nō eēt p̄fecta. in qua scz manerent iniusticie. sicut corpus non eēt sanū in quo infirmitates relinquerent. Itē parui errores s̄m sciam generant quādoq̄s magnos. z ideo non sunt p̄tractandi sed sunt extirpandi. et ergo p̄portionabiliter parue iniusticie nō sunt tolerande. Scdo supponitur q̄ nō expedit magna p̄toria ip̄ediri talibz paruis causis. Patet. q̄ habent vacare circa magna et ardua vt notū est. **O**c istis p̄z responsio. scz q̄ expedit esse tales paruas curias. q̄ in eis parue causę et iniusticie

corrigunt. quas nō decet in magnis p̄torijs q̄ circa magna habent vacare z tractare. **C**onclusio p̄a **O**c in istis est p̄cedendū sine p̄cessu longo sed summarie et de plano. sicut solet fieri in curia rectoris parisiensis. Ideo nō expedit ibidē esse aduocatos. q̄z semp volunt plongare re t̄ps. nec oportet ibi seruari ceremonias iuris nec vti cautelis. Sed circa hec sunt tres difficultates. P̄ma est. vtrū expedit euocare causas ab istis curijs ad magna p̄toria. Scda. vtz in magnis p̄torijs expedit p̄cedere summarie. Tercia. vtz in iudicijs p̄mittendi sint sermones passionales. vt scz iudex puocet ad irā odii vel fauorē. Ad p̄mū breuiter respondet q̄ sic. q̄m stat fieri iniurias aliquas in illis curijs q̄ nisi p̄ p̄torii corrigerent essent maxime nocive reipublice. tñ debent breuiter expediti in illo p̄torio vel potius aliquibus de illo p̄torio cōmitti. Ad scdm dico. q̄ nō expedit in magno p̄torio tractare magna et ardua sic summarie p̄cedendo. q̄ si nimis leuiter tractarent. q̄nq̄s nō inueniret in tali p̄torio iusticia. q̄d nō decet vt alis ostensū est. Vtz est tñ q̄ nō est necessariū ira plongare causas q̄ q̄nq̄s sunt satis clare. sed statim essent terminande. **O**c in hoc cōmuniter est defectus. in tali etiā p̄torio nō est p̄mittendū fieri aliquas sophisticatōes. q̄ impedunt ne veritas sciatur. Est et alia cā p̄pter quā nō expedit in magno p̄torio nimis breuiter p̄ferre sententiā q̄m minus male p̄tentant hoīes si auditis suis excusationibz p̄demunt q̄ si ip̄is reiecti ferreret p̄tra eos sententiā. Ad terciū respōdet. q̄ si iudex sit sinistre informatus p̄tra vñā prem. illa ps p̄t licite p̄ sermones passionales ip̄m iudicē ad indifferentiā reducere. vt scz rōe iudicet. Etiam p̄mittendi sunt sermones passionales ad mitigandū q̄nq̄s crudelitātē iudicis. vt scz magis m̄is repuniat. q̄m in punitōnibz securius est versus p̄e hūmaniorē et magis gratiosam declinare. s̄m q̄ docet Seneca. S̄z nullo mō sunt p̄mittendi sermones passionales vt scz declinet a iusticia. Et p̄pter hoc antiquis s̄m q̄ d̄r p̄hs in rhetorica sua solū corā iudice dicebat factū gratioso mō et plane ad euitandū talia inconuenientia. Nec etiā p̄mittendū est. q̄ vna ps nimis puocet aliā ad irā. ne nimis prumpat in verba iniuriosa. Quādoq̄s tñ p̄t p̄mitti vt scz veritas magis eliciat. q̄ ab irato frequenter magis veritas manifestat. q̄ si nō irasceret. vt patet p̄ experientiam quootidianam.

Quarto dubitat. vtz expedit eundē eē p̄siliarium vel officariū reipublice z artificē. Respondet q̄ nō loquendo de p̄siliario vel officario honesto. Patz breuiter p̄mo. q̄ talis debz esse honorabilis respectu alioꝝ z quodāmodo admirabilis. mō licz per artē exercitiū hō potius deberet laudari q̄ p̄remi. p̄ hoc tamē magis si nullis reputat alijs et p̄rempitibilis z minus honorabilis habet. Scdo. q̄ talis debet vacare circa prudentias et actus arduos. z sic impediret p̄ artem vel saltē per exercitiū eius. Tercio. q̄ cōmuniter talia officia st̄z vt in pluribz magni emolumentū ad hoc q̄ hoīes viuunt ex eis. Scdo d̄r. q̄ habentes parua officia et que nō reserunt hoīem totū. nec sunt tanti emolumentū q̄ hō pōt totaliter ex illis viuere. tales in quā iustū est et rōnabile esse artifices vt habeant vnde viuunt. Patet. q̄ alis oportet ip̄os totaliter ex officio viuere. z sic multa iniuste caperent. et multos iniustificarent s̄m q̄ docet experientia. Et hoc intelligendū est de artificio honesto. als nō

Dubitat quinto. vtz p̄nceps debeat p̄mittere q̄

Questiones

pot se applicent ad practica quot volunt Pro solutio
ne supponit q inter ciues est pcuranda pax et vno q/
cum est possibile hoc est satis notu vt als declaratu est
Sexto supponit q tales aduocati et practici z maxime
qn sunt in magna multitudine et copia causant potius
dissentones q pacem ideo causas plangant q in talib/
plongatibz iacet eoz luctu z ideo cu no possint aliun/
de viuere supposito illoz statu ipi pcurat talia et sepissi
me de no causa causam faciunt In signu cuius videm⁹
vbi tales abundant ibi est malus ppls et litigiosus Ex
istis prz responsu negatiu ad dubiu Patet p p dicta
qz talis multitudo est in magnu grauame reipublice qz
si essent pauci abbreuiarent causas z terminarent ciuiu
ptrauersas. Et pñt dici posset q no expedit multitu
do medicoz z cyrurgicoz qz facit in multitudine z p/
longatorem infirmitatu licet oppositu debeat esse Sz
qñtur quare ho no placiat causam sua cu tñ meli⁹ res/
pondeat de ppro facto qñ alter. Responsu est quia in
causa pñia ho citius passionaret timore odio vlnutuo
fauore ad se qñ alius ideo posset aliter qñ deceret loqui.
Et alia ca est qz ho melius pñderat ea qñ ab alio pferu
tur qñ si a seipo pferrent vt notu est. Et pñt loquentem
pñe in multis ausare de qñbus no memoraret si in pñso/
na pñia loqret. Sñt si videat ho iem loquentem alit qñ de
ceat pñt ipm ausare no aut sic posset seipm dato qñ in
aduertentia vel lapsu lingue loqretur Sed quero iñ/
tra materia dubij pñcedentis vñz dominia seu pñcipa/
tus pñter sui paruitate sint dimittendi vel cōrependi.
Ad hoc respondet pñs q no. qz p hoc seqrent multa
incōuenientia et frequēter mutatio totius policie z hoc
satis declarat pñs in textu p vñum exemplum ideo
propter breuitatem transeo.

Dubitat sexto vñz crimen lese maiestatis sit mai⁹
crimine lese cōmunitatis. Ad hoc pñt duplt dici pmo
q crimen lese maiestatis (qd cōmittit in vel pñra pñso/
nam pñcipis) maius est qñ crimen lese cōitatis. Ratio
pñt esse qz totius cōitatis honor z reuerentia qñ sibi debe
tur residet i pñcipe ideo cōmunitas maxime ledit. z sic
inhonorañ in pñsona pñcipis. Alius modus dicēdi pñba
bilior est q crimen lese cōitatis est maius. Rō est qz to
ta cōmunitas magis expñsser magis iexcusabilis ledit
in seipo qñ in pñsona pñcipis nec crimē in pñsona pñcipis
tam malū reputat nisi pñt reuerentiā cōitatis mo pñter
qd vñq dñs tale z illd magis. Quare ho sic delinquen
tes ita grauiter puniunt hoc est ideo qz pessimi repu
rant eo qz totā cōitatē male se habeāt Idcirco a multo
fortiori qñ quēlibet singulare z sic inciuil reputat penit⁹

Dubitat septimo vñz iuoluntariū dīnuat de rōne
homicidij Videt q no qz leges no puniūt volūtate sz
malū qñ vñcūqz eueniat homicidū vñlex qñcūqz cā pñe/
dit sp dñs eodē mō puniri Ad h breuit rñdet affirmati
ue. Et rō ē qz null⁹ act⁹ bonus vñ mal⁹ dñ nisi ex pre
voluntatis vt alibi declarari dñ et ideo falsum est q
nulla voluntas puniatur quia pñcipaliter puniunt mala
voluntas in actu malo. In signum huius videmus q
non vñentes ratōne (quis sint homicide) non puniunt
tur tanqñ homicide Verum tamen est q per leges no
puniunt mala voluntas sine actu quia non constat de
ipā nisi per actum malum eam sequentem. Et propter
hoc dicitur q leges ciuiles solum puniunt maluz qñs
puniunt voluntatem in actu Et hec sufficiunt de tercio
pñcipalis questionis articulo

versoris

Ad rōnes añ oppositu

Ad pñm (cu dñ Per sorte eque pñgit accipi in suffi/
cientē zc) dico q h ē vez qñ fors fit solū sup sufficiētes
als no ēēt iustū nec expēdiēs nisi in casu extreme necita
tis vt satis dictū ē in corpe qñtionis Ad scdam patz
idē vñ de p se no expedit talis electio vt satis dictū ē tñ
de p accis qñqz Ad terciā neget qz fortiri sit suspicio
sum pñt causas pus dictas sz bñ vez ē qz fors diuina/
ria sine necitate sit suspiciosa Ad qñtā (cu dñ Eadē
rōe oia iudicia occulta essent sorte terminanda) negetur
pñā qz in illis ps rñtior ē eligēda nec opñz ad sorte res/
currere nisi in casu extreme necitatis. Ad qñtā (h ēēt
ad tollēdū dissentioēs zc. Et cu dñ tñc male mouerēt
seditōem zc) dñ q tñc debent puniri grauissime ita vt
als cauerēt z alius cederet in exēplū. Ad vltimā (cu
dñ Eadē rōe pñceps sacerdotat⁹ zc) neget pñā qz ele
ctores oēs debēt ēē tante pñtus z pñctōis qñ illā huma
na rōe cōphendāt nec debēt ēē ābitōes dñandi. Dico
tñ q illa electio ēēt magis tollerabil⁹ qñ si ēēt seditio vñ di
uisio in illo. Et sic pñz q rōes añ oppositu no militat. z
rōes post oppositu sunt pñctis Et hec de qñto libro
politicoz Aristotelis dicta sufficiant.

Sequitur quintus liber politicor. Aristo.

E alijs qñdē ergo qñ pñlegimus fere dictū est de
oibz. Ex qñb at transmutant policie et ex qñt z ex
qñlibz et qñ sint vñiūscūsqz policie correctōes et
ex qualibz ad quales maxime transferunt. Ad/
huc at saluatōes qñ sint vñiūscūsqz z cōiter z si
gillatim Adhuc aut p qñ vñqz maxime saluabit
policiaz vñaqueqz pñsiderandū pñsequenter di
ctis. Oportet at pmo suscipere pñcipiū qz mul
te facte sunt policie omnibz quidem pñtenti
quod iustum et quod fm pñportōem equale Ad
huc autem peccantibus sicut dictum est z pus
demos qñdem cñ factus est ex eo qd est equales

In quocūq; exītes. Putare simplr eqles eē. qz em liberi oēs similr simplr eqles eē putāt Oblīcharchia at ex eo qd est ineqls inqntuz exītes existimare totalitē ineqls. fm substantiā enim ineqls exītes simplr ineqls existimāt eē. De inde hī qdē tanq; eqles exītes oibus equalib; volūt picipare. hī aut tanq; ineqls exītes supgredi q̄runt. Qd em plus ineqlē igit. bnt qdē policie oēs aliqd iustū. s; tñ viciate sunt simplr Et ppter hāc cām qñ nō fm existimationē quā forte bnt vtriq; picipēt policia seditōes faciūt oīm at iustissime qdē vtriq; seditōes facerēt. minime aut hoc agūt q fm virtutē differunt Da pime em rōnabile inequales simplr esse hos solum. Sunt aut qdā q fm genus excellētes nō dignificāt equalib; seipos. ppter inequalitatez hanc. Nobiles em esse vident qbus existūt p/ genitoꝝ virtus z diuitie. Principia qdē g vt ē dicere hic z fontes seditionū sunt. vñ seditōes mouēt. ppter qd z trāsmutatōes sūt dupliciter Qñq; qdē em ad policiā vt ex instituta aliā constitūat. velut qdē democraciā oblicharchiā aut democraciā. Ex oblicharchiā aut policiā z aristocraciā. Ex his aut bas ex illis. qñq; aut neq; ad pstitutā policiā. sed institutionē qdem eligunt eandē p ipos aut esse volūt hāc velut oblicharchiā z monarchiā Adhuc aut de eo qd ē magis z minus. velut aut oblicharchiā exītes ad magis democratizari. vel ad minus aut democraciā exīte ad magis democratizare vl ad minus. Silr z in reliquis policijs vt aut intendāt aut remittant Adhuc ad ptē aliquā policiē mouere puta pncipatū aliqū instituere vel destruere. sicut in lacedemonia aut qdā lisan drū conatū fuisse dissoluere regnuz z pausaniā regē eforiā. et in epydāpno aut trāsmutata fuit policia fm ptē. Propylarchia em cōsiliū fecerūt In ptoꝝio aut eoz. necesse est adhuc q in po

litemate ire pncipatus cū eligūt aliq; pncipatus oblicharchiā autē z pnceps vnus in hac policia Vbiq; em ppter ineqlē sit seditio. nō solū ineqlib; existit pportionale. ppetuū em regnū inequale si sit inequalib;. Totaliter enim equale qrentes seditōes faciūt. Est em duplex quod eqle. hoc qdem em numero. hoc aut fm dignitatē est. Dico aut numero qdem multitudine aut magnitudine. Idem z equale fm dignitatem. aut quot rōne. vt puta excedāt fm numero qdem equale tria duo z hoc vnū ratione aut quattuor duo et hoc vnū. Equalis em p duo ipsoꝝ quattuor z vnū duoz. ambo em dimidiū Confitentes aut simpliciter esse iustū q fm dignitatē differūt. sicut dictum est prius. Hi qdēz quia si fm aliquid equales sūt. equaliter totaliter esse putant. hī aut quia si fm aliqd inequales: oībus inequalib; significant seipos. Propter quod z maxime due sūt policie demos z oblicharchia. Nobilitas em et p̄tus in paucis. hec qdem in plurib;. Nobiles em et boni nusquā centum egeni aut in multis locis simplr aut oīno fm vtrālibet equalitatē ordinatum esse prauū. Manifestuz aut ex eo quod accidit. nulla em ex talibus policijs mansua. Est autem butus causa. quia impossibile a p̄mo. z eo quod in principio viciato nō occurrere in fine malum aliquod. Propter quod oportet hoc qdem arithmetica equalitate vti. hoc autem ea que fm dignitatem Attamē securior magis et minus seditiosa democraciā q oblicharchia. In oblicharchijs qdem em sūt due q diuitū ad inuicem seditio. z adhuc que ad paupulū. In democracijs autem que ad oblicharchiā solū. ipsi aut populo ad seipm: qd et dignū dicere nō sit seditio. Adhuc autē que ex medijs policiā propinquoꝝ populo. q que paucorū: que qdem est securissima talū policiāz

Arca initium quinti libri

politicoꝝ Aristotelis est primo sciendū. q̄ descendēdo in speciali ad materiaꝝ quinti libri politice primo tractādus est quintus articulus questionis in principio huius lectu re mote. in qua q̄dem questione querebat̄ Utrum politi ca scientia deum ⁊ reges iubeat principari In quo articu lo videndū est. Utrum tyr. nus inter om̄es homies ciuil iter loquendo sit pessimus. ⁊ in speciali pparabitur ad se diuolium Pro cuius solutiōe supponitur q̄ ciuitas sit ci uiliū vnitas. Et ciuilis dicitur q̄ ad hanc vnitatem tendit et inclinatur ad eaz ⁊ procuret. ⁊ necesse est. qui magis ad ciuitatem tendit ⁊ inclinatur magis ciuilis dicitur. Ecōtra vero quando quis ab ea descendit ⁊ ei cōtrariatur et ob uiat magis inciuilis reputatur. Et quo patet. q̄ sicut bo num cōmune est ciuili et bono priuato tanq̄ optimū prefe rendū. ⁊ quasi cuiuslibet alterius mensura. sic pportioniabi liter crimen publicum est in genere pessimū ⁊ magis fugiē duꝝ. Tum quia pluribꝝ nociuū ē. Tum quia inclinationi naturali maxime est dissonū. Unde p̄ma inclinatio (qua mens humana post sui creationē signatur) est inclinatio ad bonū cōmune. ⁊ ideo quia ista est homis fortissima et intentissima inclinatio. qui hanc non insequitur sed huic ob uiat ⁊ cōtrariatur pessimus reputari debet. vel salteꝝ qua liter bona inclinatione priuatus. Nam si aliquā bone incli nationis scintillam haberet. maxime respectu boni cōmu nis accendi ⁊ inflammarī deberet ad bonū. ergo puenit tale crimen a uolūtate maxime corrupta. quare pessimus debet reputari Est enī hoc malū maxime cōtrariū ⁊ disso nū primo moroꝝ siue p̄ime causē. qui homines mouet et instigat ad bonū ⁊ maxime ad bonum cōmune. quare ex hoc nō immento pessimus debet reputari. Et notabili se quitur. q̄ sicut respectu boni cōmunis quis dicit̄ ciuilis. quia ad ipsum inclinatur. sic respectu mali cōmunis seu cri minis publici quis inciuilis reputat̄. Sequitur vltia. q̄ tale crimen publicū est minus inter om̄ia mala excusabile ⁊ ve nia dignū. nec humanū crimen reputari proprie debet ob hanc causam. quia nō habet rōnem excusabilem. quia inci lis sūm philosophū in primo huius nō dī homo loquen do ciuilit̄. sed testia immo peior q̄ testia quia dyabolus Sequitur vltia q̄ tale bonū non habet rōem eligibilis nec simplr nec respectiue. Patet cum nō habeat rōem minus mali rē. Secūdo supponit̄ q̄ licet om̄es homies ad bo nū tendere debeāt ⁊ ipm pcurare. sūm tamē statū ⁊ perso nā diuersitate ad ciuitateꝝ magis vel minus obligantur

Unde quāto in republica quis tenet gradū altiorē tanto ad bonū cōmune obligat̄ magis. Tum ex dignitate sta tus. nam talis est similior p̄mo enti q̄ cūcūq̄ altius. ⁊ prop ter hoc dī diuine maiestatis hymago. ergo debet om̄ibus subditis (quantū in ipso est) prodesse ad instar diuine ma iestatis que oibus prodest suam influendo ⁊ cōmunicādo bonitatem. Tum etiā quia obligatur rōne seruiciꝝ quod res cipit a subditis. rōne quoꝝ viceuersa eis obligat̄ retribuē re. Et notabili sequit̄ q̄ si princeps sit inciuilis inter om̄ nes homies debet pessimus reputari. Patet. cum magis ad ciuitatē ⁊ cōmune bonū intendere obligetur. Ter cio supponit̄ q̄ quanta necessitate pars alicuius totius tes ne disposita ad bonū totius ⁊ in ipsum tendit. tanta neces sitate obuiat illis q̄bus totum destruit seu p̄ditioni expo nitur. si saltem possit. Patet quia intendēs aliq̄ue fine na turaliter inclinatur ad illum. frustra em̄ inclinaretur nisi etiā inclinaretur ad media q̄bus habet attingi. ⁊ etiam remos tionem impedimentoꝝ. Et suppositione sequit̄ q̄ quilibet sequendo naturālē inclinationē obuiaret illi qui p̄mo u nitatem quantū in se est destrueret. vt per se patet. imo na turaliter inclinatur ad destruendū ⁊ necandū talē. Sed cur in nobis nō sentimus talē inclinatioem rō est. q̄ min⁹ ap parēter vigent inclinationes naturales in nobis q̄ in non uentibꝝ rōe. q̄m magis rōe q̄ impetu naturali ducimur. Sciendum secūdo. q̄ bonus princeps minit ⁊ armat policiam ciuili politia. que q̄dem nedum in bellicosa (que pugnatiua dicitur) consistit. verum etiā in pacifica que le galis dī Bellicosa etem dicit̄ p̄ima. q̄m tempe belli ma nifestatur. Pacifica vero q̄m tempe pacis exercetur. Nū tempore belli op̄ret multa dimittere impunita que alis des terent puniri. Oportet etiā multa fieri aliter q̄ sūm dictas men legis vident̄ fieri debere. Ista autē armatio legalis sit p̄leges ad bonū cōe tendēs. q̄ q̄d dī bonū ē legū finis et termin⁹ atq̄ signū in q̄d referri dñt. Idcirco p̄nceps il lud bonū intrēdēdo ⁊ leges p̄formit̄ ad ipm ponēdo dī les ges ⁊ cōitātē legibꝝ armari. nā cōitas armat iustis legibꝝ. leges at̄ armāt p̄ h q̄ suo fini p̄iungunt. Iad bonū cōe ip̄as ordinādo. nā si leges illo fine carerāt si dñt dici leges sꝝ cor rupte legū. q̄ p̄uant illo p̄ q̄d leges noiant̄. Sequit̄ vltia. q̄ q̄ huic fini obuiat ⁊ p̄iat leges ⁊ cōitates exarmat legi bus ⁊ armis. Et q̄ p̄ q̄ p̄ra talē maxie dñt leges ⁊ cōi tas armari. h̄ est finis tal cōitatis ⁊ suaz legū repugnādo. q̄ boni p̄ncipis ē leges obipare. ⁊ eaz arbitrio p̄lm rege re se mīstrū legū exēdēdo. ⁊ eas applicādo vtilitati repub lice. Et q̄ p̄ q̄ sine abusu nois p̄nceps ciuili suus fuoz ci uiliū dicit̄ p̄. Tū q̄ regimē cuiuslibet de cōitate aliq̄liter ē fuitus. cū sibi teneat aliq̄d bonū impedere. Tū q̄ obligat maxie toti cōitati. ⁊ plus q̄ q̄cūq̄ ali⁹. vt iā p̄us uisus est. Supponit̄ q̄nto. q̄ tyrān⁹ p̄rio mō se hꝝ ad bonū p̄ncipē q̄ oia ciuilia ordiat ad bonū p̄uatū ⁊ p̄riū. postponēdo si nē cōem. nec de ipso curādo nisi inq̄ntū sibi ⁊ ad p̄curādū vtilitatē p̄riā. Et q̄ p̄ q̄ talē exarmat leges. p̄ q̄ ip̄e or diat eas ad bonū p̄uatū. p̄ q̄d lex exarmat. eo q̄ a suo fine destrahit̄. Per h̄ etiā ciuitatē alis cōitātē exarmat. inq̄ntū. s. legibꝝ iustis ⁊ eaz iustioni obuiādo p̄po fine ⁊ natura earū eas p̄uat. Sequit̄ vltia q̄ leges dñt maxie exarmare tyrās nū ⁊ p̄ ipm armari. p̄z s̄at̄ ex dicit̄. Et q̄ sequit̄ vltia. q̄ nō ē p̄ naturā imo ei p̄forme ⁊ p̄sonū ipm tāq̄ infectuū seu cor rosuū corpis publici. ⁊ mltū funosū ⁊ rabidū a corpore rei publice abscedere Ut at̄ magis possit tyrān⁹ a p̄ncipe p̄gi ei q̄ncq̄ s̄ q̄bo a posteriori ⁊ argutie tyrān⁹ a p̄ncipe dñtin gunt. p̄m ē q̄ tyrān⁹ iustis legibꝝ p̄p̄z sibi s̄ditiū opp̄mū iꝝ

ius (inquā) legibus tendentibus ad bonū p̄sum. Per contrariū autē princeps regulat cōmunitatē ex legibz tendē-
tibus ad bonū cōmune. Scdm̄ est. qm̄ tyrannus iniustis
tallijs et exactionibz populū opprimit. hoc est nō ordinādo
illas ad bonū cōmune. vel p̄pter cōm̄ necessitatē eas col-
ligendo. sed p̄pter utilitatē p̄piaz. oppositū autē est in bono
principe. qm̄ nisi p̄pter indigentia cōmunitatis et necessita-
tem nūq̄ exactiones colligit. nūq̄ etiā eas in bonū p̄-
p̄iū ordinar. Tercū est. qm̄ tyrannus spoliat p̄p̄ios sub-
ditos p̄p̄ijs bonis. ea ad p̄p̄ia utilitatē applicando. p̄p̄i-
ceps vero tanq̄ pater p̄seruat et defendit suos subditos
et eoz bona. Quartū est. qm̄ tyrannus nō defendit subdi-
tos suos ab hostibz inuadentibz. sed dimittit eos opprimi
vt possit eos magis tyrānice regere. p̄nceps vero eos des-
fendit et cōseruat tanq̄ pater filios. Quintū est. qm̄ tyran-
nus p̄ponit officarios malos vt p̄p̄m magis valeat op-
primere. nō autē facit sic rex vel p̄nceps bonus. sed bonos
officiarios mite tractātes subditos in officijs p̄ponit.

Conclusio prima

Et responsiva ad questū. scz q̄ tyrannus inter om̄es ho-
mines ciuilit̄ est pessimus. Patet satis ex cōditionibz su-
pradictis. quia destruit rempublicā et leges atq̄ subditos
vt dictum est. Et quo sequitur q̄ om̄is tyrannus est vio-
lentus. patet ex dictis. Sequitur vlt̄a q̄ nulla tyranniza-
tio est diuturne durationis. quia nullum violentū diu du-
rat. vt pater primo celi. Sequitur vlt̄a. q̄ amicitia non est
principi contrahēda cum tyranno. nec affinitas procura-
da cum eo. Pater quoniam argumentū cōtrahitur a coniu-
gatis. vnde necesse est q̄ qui cum alijs conuersant aliquid
de moribz eozum contrahant. Sed nunc cōparandus est
seditiosus ad tyrannū seu ecōtra. Pro quo supponitur q̄
seditio est diuisio vel dissensio inter partes vnius multitu-
dinis vel policie. Et dicit̄ seditio quasi seorsum reſſio sedi-
tiosus proprie dicit̄ qui aliquā seditiōē procurat vel cau-
sat vel hunc consentit. Sequitur ex isto q̄ seditiosus peccat
in cōmunitate. quia est causa diuisionis eius. que diuisio
est multum nociua p̄munitati. eo q̄ opponitur vnitati q̄
est optimū in ciuitate quia per eam seruat. et per diuisio-
nem disponitur ad corruptiōes. Et quo sequit̄ q̄ talis est
inciuilis vel saltem inciuiliter agit. et si ad hanc inclinatur
inciuilis est et periculosissim⁹. Secūdo supponitur q̄ sedi-
tio non potest fieri sine turbatōe cōmunitatis. Pater. q̄
per eam diuidunt̄ partes que maxime deberent vnitri. Se-
quitur ex hoc q̄ non potest seditio esse cum cōstantia. Pa-
ter ex quo fit cum cōturbatione per suppositionē. Ad p̄se-
sentem. ergo cōparationē potest dici dupliciter. Vno mo-
do q̄ seditiosus est peior. quia causat diuisionē et turbatio-
nem in cōmunitate quod est pessimū et maximo bono cō-
trariū. scz vnitati et paci. et iō immediatius destruit ciuita-
tem q̄ tyrānus. Oppositum autē videtur p̄babilius. tūz
quia tyrānus est seditiosus quantū in se est. q̄ paratus est
si non possit populū ad nutum apprimere seditiōē cau-
sare. sicut exemplificat p̄bus de multis in textu. quia ty-
rannus intendit malū finem. non sic seditiosus. Tum q̄
licet vniat partes cōmunitatis hoc est vt eas violēt̄ op-
primat. ideo per hoc non excusatur a malo

Vniā autē p̄sideramus ex q̄bo seditiōes
sūt et trāsmutatōes circa policias sumen

dum vlt̄ primo p̄ncipia et causas ip̄oz. Sune
autē fere vt est dicere tres nūero. q̄s determinā
dū fm̄ se typo p̄mo. Optet em̄ accipere q̄liter
et se hñtes seditiōes mouēt. et quoz grā. et ter-
cio q̄ p̄ncipia sūt ciuiliū turbationū et seditio-
nū ad inuicē. Eius q̄dē ḡ q̄ est ip̄sos se habere
aliq̄liter ad trāsmutatōem cām vlt̄er maxime
ponendū. de q̄ iā existimus dicētes. Hi q̄dem
em̄ eq̄litate appetētes seditiōes mouēt. si putē-
minus habere eq̄les exñtes supgredientibz. hi
autē ineq̄litate et excessum si existimant ineq̄les
exñtes nō plus habere. sed eq̄le vel minus. hoc
autē est q̄dē appetere iuste: est autē iniuste. mino-
res em̄ exñtes vt eq̄les sint seditiōes faciunt. et
eq̄les exñtes vt maiores. Qualiter q̄dē ḡ se ha-
bentes seditiōes faciūt dcm̄ est. De q̄bus autē
dissidēt sunt lucrū et honor. et p̄traria his etcm̄
de bonozatōem fugiētes et damñū. vel p̄ seip̄is
vel p̄ amicis seditiōes faciūt in ciuitatibz. Cau-
se autē et p̄ncipia motū vñ ip̄i disponunt dicto
mō aut de dictis. sunt q̄dem et nūero septē exi-
stentes. sunt autē et plures. quoz q̄dez duo sunt
eadē dictis. sed nō eodē mō. p̄pter lucrū em̄ et
p̄pter bonorē exacerbant̄ ad inuicem nō vt ad
obtineant sibi p̄p̄is. vt dictum est prius. sed ali-
os videntes hos quidem iuste: hos autem in-
iuste plus habentes in his. Adhuc propter in-
iuriā. propter timorem. propter excessum. p̄-
ter despectionē. propter excreſcentiā. propter p̄-
portionē. Adhuc et alio modo propter verecū-
diaz. propter paruipensionē. propter paruitatē
propter dissimilitudinē. Horum autē iniuria et
lucrū quidē quā habeāt potentiā et qualiter cau-
sa fere sunt manifestum. Iniuriantibus enim
his q̄ sunt in p̄ncipatibz et supgredientibz sedi-
tiones mouēt ad inuicē et ad policias tātas p̄ā-
tē. Supacceptio autē fit q̄nq̄ q̄dē a p̄p̄ijs. q̄n-
q̄ aut a cōibz. Palā autē et bonor et quid p̄ter

quō causa seditōis. etem ipsi inbonorati et alios vidētes honoratos seditōes faciūt. hec autē iniuste qdem sūt qn pter dignitatē aut honorant aliq aut inbonorant. Iuste at qn fm dignitatē ppter excessum aut qn aliqs fuerit potētia maior aut vnus aut plures. aut penes ciuitates et potentia politeumatis. ex talibz em fieri cōsuevit monarchia vel potentatus. ppter qd alicubi p̄suerūt relegare velut in ago et atbenis. q̄uis melius a p̄ncipio videre q̄liter nō inerunt intantū excedētes q̄ postq̄ p̄miserūt fieri sanare posterius. Propter timorē aut seditio nes mouēt et q̄ iniusta fecerūt timētes ne dent vindictā. et q̄ iniusta passuri volētes p̄uenire an q̄ iniusta patiant. sicut in rhodo p̄uenerūt insignes cōtra populū. ppter sentētiās q̄ supferebant. ppter despectōes aut et seditōes mouent et insurgunt. velut in oblicharchijs. qn plures fuerint q̄ nō p̄ticipant policia. valētiōres enim putāt esse et in democracijs opulenti p̄dēnant eos q̄ sine ordine et sine p̄ncipatu. velut in thebis post eā q̄ in momoseris pugnam male politizantibz democratia corrupta est. et q̄ megarēoz ppter victoriā passiue inordinatōem et defectū p̄ncipatus. et in syracusis ante tyranni dēgelonis et in rhodo populis an insurrectōem. Sicut aut et ppter excrescentiā q̄ pter p̄portōes transmutatōes policia. Sicut em corpus ex partibz p̄ponit et optz augeri. p̄portio nabiliter ut maneat p̄mēsuratio. si aut nō corripit. quando pes qdem q̄tuor cubitoz. aliud aut corp⁹ duarū palmarū. aliq̄n aut vtiq̄ et in alterius aīa lis formā transmutabit. si nō solū fm quantuz sed et fm q̄le crescat pter p̄portōem. Sic et ciuitas p̄ponit ex p̄tibus quaz sepe latet aliquā excrescens velut egenoz multitudo in democracijs et policijs. Accidit autē aliq̄n hoc et ppter fortunas. velut in tarēto victis et p̄uentibz mul

tis insignibus alapigis paulo posteras a mīditis. democratia facta est ex policia. et in agro his q̄ in septima p̄uentibz a thecomene lacedemonie. Cōpuli sunt admittere vernaculoz ali quos Et in athenis infortunatū in cāpo insignis p̄uiores facti sunt: qz militabāt supputati sub latonico bello. Accidit aut hoc et in democracijs minus aut. a pluribz em egenis factis vel substātijs augmētatis trāsmutant in oblicharchias et potētat. Trāsmutant at et polcie sine seditōe ppter verēcūdiā sicut in eraiā eligibilibz em ppter hoc fecerūt sortiales. quia eligebāt verēcūdiā passus. et ppter paruipensionē qn p̄mittunt p̄ncipatus p̄ncipales intrare nō amicos policie sicut in oreo dissoluta fuit sub oblicharchia p̄ncipiū facto eracleodoro q̄ ex oblicharchia policia et democratia instituit. Adhuc ppter illud qd penes paruū. dico autē penes paruū. qz sepe latet magna facta trāsgressio legitimoz qn negligūt quod paruū sicut in ambrachia paruū erat honorabilitas. tandē at nullius p̄ncipabant. tanq̄ p̄pinquū sit v̄l nihil differens ab eo qd nihil id qd paruū. Seditio nale aut et q̄ nō eiusdē tribu. donec vtiq̄ simul spirauerint. Sicut em neq̄ ex q̄cunq̄ multitudine ciuitas fit ita neq̄ in quocunq̄ tpe. ppter quod q̄cunq̄ iam cohabitatores susceperūt v̄l supueniētes plurimi seditione diuisi sunt velut cū troiezemis achaici cohabitauerūt sibarim. Deinde achaici plures facti eiecerunt troiezmōs. vñ odiū accidit sibaritis et inturijs sibarite his q̄ ibi cohabitauerūt. Exigētes em plus habere tanq̄ sua regione exciderūt. et bizatinis aduene insidiātes depredati exciderūt p̄ pugnā et antisseni. pfugas de thio suscipiētes per pugnā eiecerūt. zaglei aut samios suscipientes exciderūt ipsi. et apoloniāte q̄ viri iuxta ponto aduenas supadducentes seditiones passi sunt. et

Siracisani post tyrannice extraneos et merces
portantes ciues cū fecissent seditiones passi sunt
et ad pugnam deueniunt. et amphipolite susci-
pientes calcedemorum expulsos exciderunt ab his
plurimi ipsorum. Seditiones autem mouent et in obli-
charchijs quidem quod multi tanquam iniusta sustinen-
tes. quod non precipat equalibus sicut dictum est prius
equales existentes. In democracijs autem quod in-
signes. quod precipat equalibus non equales existes. Se-
ditiones autem sustinent aliquam ciuitates et propter lo-
ca quoniam non bene apte huius regio ad hoc quod sit una ciui-
tas. velut in claroncijs quod in thycero ad eos quod in in-
sula et calosinijs et notijs et athenis non sicut sunt.
Sed magis demotici sunt quod inhabitant suburbium
quod quod municipium sicut in bellis enim penetraciones
apturaz etiam valde paraz distrahunt acies. Ita
videtur ois diuersitas facere dissidione. Maxima
quidem igitur forte dissidentia virtus et malitia. deum
diuitie et paupertas. et sic utique altera magis quam al-
tera quaz una et quod dicta est. Fiunt quidem seditiones
ergo non de paruis sed ex paruis Seditiones autem
faciunt de magnis. maxime autem et parue inua-
lescunt quoniam inter diuites fiunt velut accidit in syra-
cusa in antiquis temporibus transmutata fuit enim po-
licia ex duobus iuuenibus dissidentibus in principati-
bus quod erant circa amorofoam eam. altero enim ab-
scedente leno quidem existens amicus ipsius fun-
xit. rursum autem ille huic indignatus uxorem ipsius
persuasit tanquam ipsum venire. unde coassumentes eos
quod in politeumate dimiserunt omnes. propter quod quod
dem subditos vereri oportet talia et dissoluere
prelidum et potentium dissentiones In principio enim
fit peccatum. principium autem dicitur esse dimidium totum qua-
re et quod in ipso paruum peccatum proportionale est ad
ea quod in alijs partibus. Totaliter autem et insignium di-
ssentiones coassumere faciunt et totam ciuitatem. ve-
lut in efficijs accidit post medice. Duobus fratri-
bus de paterna hereditate dissidentibus. paupe-

rior quidem enim tanquam non proferere subam neque the-
saurum quem inuenit pater adduxit populares. ali-
us autem huius subam multarum opulentos. et in del-
phis diuitia facta est ex cura. fuit principium omnium
seditionum posteriorum. hic quidem enim augurat quod
dam symptomia ut venit ad sponsam hoc acci-
piens abscessit. hic autem tanquam iniuriam passi iniece-
runt sacraz rex sacrificatore. et deinde tanquam sa-
croz violatore interfecerunt. et circa mitilenam
aut ex hereditatibus dissentione facta multorum
fuit principium malorum et belli quod aduersus atheni-
enses habebant. in quo patos cepit ciuitatem
ipsorum. tymophane enim egenorum quodam relinque-
te duas filias dexander coartat et non accipiens
pro filiis suis incepit seditionem et athenienses ex-
acerbauit aduena existens ciuitates. et in foke-
nis ex hereditate facta seditione circa innasiaz
patre innasionis et circa eutbicrate onomarchi
seditio hoc principium fuit sacri belli fokenis. fuit
autem transmutata et inepidano policia ex nuptiali-
bus. Cum desponsasset enim quodam ut dānificauit ip-
sum desponsati pater factus principantium aliter
comprehendit eos quod extra policiam tanquam delusus.
Transmutant autem et in oblicharchia et in demum
et in policia et ex eo quod est approbati aliquid vel au-
geri vel principatum vel preter ciuitatis. velut in ario-
pago. Consilium bene complacens medicis videbat
fortiore facere policiam Et iterum naualis turba sa-
cta causa victorie circa salaminam et per hanc presu-
latus propter eam quod in martinia pugnam ad lacede-
monios conati sunt dissoluere demum. et in syra-
cusa populus cum esset causa victorie belli quod ad athe-
nienses ex policia in democracia transmutatio
facta est. et incalcidone populus cum insignibus fo-
rum tyrannum perimens. statim adherebat poli-
cie et in ambrachia. Rursum similiter populus
coeciens per landrum tyrannum his quod infesti erant
in seipso constituit policiam. Et vniuersaliter etiam

Questiones

oportet hoc nō latere q̄ q̄ potentie causa facti et
ideote: 7 p̄ncipatus et tribus: et totaliter pars
qualicūq; multitudo seditōem mouēt. aut em̄
qui his honoratis inuident inchoant seditōem
aut isti propter excessum non volunt manere in
equalibus. *Thouent* autē et policie. et quando
cunq; videntur esse p̄trarie ptes ciuitatis equā/
tur inuicem. velut diuites 7 populus. medium
autē sic nullum aut valde parū. si em̄ multū ex/
cedant alterutra partiū ad manifeste valentius
Reliqua nō vult periclitari propter quod et q̄
fm̄ virtutem differunt nō faciunt seditōnem vt
est dicere. pauci em̄ fiunt ad multos vlr̄ q̄dem
ergo circa om̄es policias p̄ncipia et cause se/
ditionū et transmutationū hunc habent modū
Thouent autē policias quādoq; quidem p̄ vio/
lentiā. quandoq; p̄ fallaciā. Per violentiā qui
dem aut mox a p̄ncipio. aut posterius cogen/
tes Est em̄ fallaciā duplex. qm̄ quide; em̄ cum
deceperit p̄mo. ergo voluntarie transmutāt po/
liciam. deinde posterius violentia detinent in/
voluntarioz velut in cretensib; qui populū de/
ceperunt dicentes regem daturū pecunias ad
bellum aduersum lacedemonios. et cum metiti
fuissent conabant̄ detinere policiam Aliquan/
do aut a p̄ncipio cum p̄suaserint 7 posteri⁹ itez
persuasus ip̄is voluntarijs principantur. Si/
militer q̄dem ergo circa om̄es policias ex dictis
accidit fieri transmutationes.

Ecundū vnāquāq; aut spēm policie
ex his p̄tinentes accidentia oportet cō/
siderare Democracie quidem ergo maxime trās/
mutantur propter demagogaz imprudentiam
hec quidem em̄ seorsum calūniantes habentes
substantias coadunant. Congregat em̄ etiam
separatissimos timor om̄is. hec autē cōmuni/
ter multitudinē inducentes. et p̄gregantes. et
hoc in multis videbit vtiq; aliquis factū et em̄

versoris

in eo democraciā transmutata demagogis fa/
ctis malis Insignes enim coadunati sunt et in
rhodo demagogi tractare stipendia acquisierunt
et prohibebant reddere que debebātur trierar/
chis. hi aut propter illatas iniurias coacti sunt
coadunati dissolvere demū Dissolutus est autē
et in eracia demus post migratōez mox p̄pter
demagogos. Insignes em̄ iniusta passi absq;
ip̄is secesserunt Deinde coadunati q̄ secesserāt
et supuenientes dissoluerūt demū. Consimilr
aut et in megarijs dissoluta est democraciā. de/
magogi em̄ vt pecunias haberent depopulari
eiecerunt multos insigniū donec multos face/
rent fugientes Hi aut descendentes oppugnā/
tes populum vicerunt et instituerunt oblichar/
chiam Euenit aut idē et circa kimam in demo/
craciā quam dissoluit trasimachus Fere aut et
in alijs videbit vtiq; aliq; p̄siderans trās muta/
tiones hoc mō se habentes: qnq; qdē em̄ vt do/
na habeant iniusta facientes Insignes coadu/
nant vel substantias eque ptiales facientes vel
redditus sacrificijs. quandoq; aut criminantes
vt habeant depopulari possessiones diuitum.
In antiquis aut quando erat idem demagog⁹
et dux exercitus in tyrannidē fiebat transmuta/
tio. fere em̄ plurimi antiquoz tyrannoz ex de/
magogis facti sunt Causa aut quare tunc qui/
dem fiebant. tunc aut nō. qz tunc qdē demago/
gi erant ex militantib; nō em̄ erant deserti loq;
Nunc aut rhetorica augmentata q̄ p̄nt loq; fuit
demagogi p̄pter inexperienceiā aut bellicoz nō
supponunt nisi alicubi aliqd breue fiat tale fie/
bant aut tyrānides p̄us magis q̄ nunc. et quia
magni p̄ncipatus p̄mittebant aliqbus sicut in
miletō ex p̄ritānia. multoz em̄ et magnoz erat
dñs p̄ritānis Adhuc aut qz nō magne erāt tūc
ciuitates sed in agris habitabat populus occu/
patus existens operibus optimates populi qm̄

bellicosi erant tyrannide p̄ferebantur Omnes aut hoc faciebant credit a vulgo. persuasio aut erat inimicitia ad diuites velut athenis p̄sitra-
tus seditionem inouit aduersus peditatos et thea-
gonas in megarijs diuitum pecora occidēs ac-
cipiens iuxta fluuium pascentes. Et dionisius
accusans daphneum et diuites dignificatus est ty-
ranni de propter inimicitiam creditus tāq̃ po-
pularis existens. Transmutant aut et ex patria
democracia in maxime nouam. ubi em eligibi-
les quidem principatus. nō aut ab honorabili-
tatibus. eligit at̃ populus demagogi q̃ student
principari ad hoc consistunt vt populus sit do-
minus legum Remedium aut vt non fiat vl̃ vt
minus fiat tribus fere principes: sed nō omnē
populum democraciā q̃dem ergo transmuta-
tiones omnes fere sunt propter has causas

Oblicharchie aut transmutant maxime
propter duos modos manifestissimos
Unum quidem si iniusta agant in multitudine
omnis em sit p̄ses maxime aut quando ex ipsa
oblicharchie accidit fieri p̄sidem sicut in narilo
tydamis qui et posterius tyrānisauit sup̄ nari-
los Habet aut et qui ex alijs principatus sediti-
nis differentias. quandoq̃ quidem em ex ipsis
diuitibus non existentibus aut in principantibus sit
dissolutio qm̃ paucivalde fuerunt q̃ in honoribus
velut in masalia et in istro et in eraclea et in alijs
ciuitatibus accidit. q̃ em nō participabant p̄nci-
patibus euacuabāt donec transmutarent senio-
res p̄us facti. posterius aut minores Itē nō
em p̄ncipant alicubi q̃dē fil̃ pater et filius. alicu-
bi aut senior et iunior frater Et in tho q̃dē ma-
gis policia facta fuit oblicharchie. in isto at̃ ad-
demū remissa fuit. in eracia aut ex paucioribus
ad sexcentos venit. Transmutata aut fuit et in
enido oblicharchie ipsis insignibus seditionem fa-
ciētibz ad seipos propter paucos p̄ncipare et

sicut dictū est si pater filiū non participare neq̃
si plures fratres s̃ aut senissimum. insurgēs em
populus seditionem agentibus et accipiens p̄sides
ex insignibus inualescens obtinuit debile em q̃d
seditione diuisum. et in rythres aut in oblichar-
chia reginaꝝ in antiq̃s t̄pibus q̃uis bñ curam
hñtibz his q̃ policia. tñ p̄pter a paucis regi in-
dignatus populus transmutauit policiā. Do-
uentur aut oblicharchie ex ipsis et propter p̄ten-
tionē demagogisantiū Est em demagogia du-
plex. hec q̃dem inter ipos paucos. insit em de-
magogus et si om̃ino pauci sunt velut in trigin-
ta alenisibus qui circa caridea habuerūt triginta
demagogisantes et in trecentis q̃ circa p̄brimi-
cum eodē mō aut qm̃ turbā demagogisant q̃ in
oblicharchie sunt. velut in larissa cinium custo-
des p̄pter eligere ipos vulgus demagogisabāt
Et in q̃buscunq̃ oblicharchie nō isti eligunt
p̄ncipatus ex q̃bus p̄ncipes sunt. s̃ p̄ncipatus
q̃dem ex honorabilitatibus magnis sunt ac in so-
cietatibus. Eligunt aut qui ad arma vel populū
q̃d q̃dem in abido accidit. et ubi p̄toria non ex
politeumate fiunt Demagogisantes aut aduer-
sus iudicia transmutant policiā q̃d q̃dē et in era-
dea q̃ in ponto factū fuit. Adhuc aut qm̃ aliqui
ad pauciores trahūt oblicharchie. q̃ em q̃runt
q̃ cōle cogunt inducere populū adiutore. si-
unt aut trāsmutatōes oblicharchie et cū p̄sum-
pserit p̄pria viuentes impudice. et em q̃ tales in-
nouare q̃runt et aut tyrannide p̄ferunt ipi. aut
disponūt aliū sicut hiparm⁹ dionisiū in siracu-
sis et in amphipoli. cui nomē erat cleotin⁹ adue-
nas calcidoꝝ induxit et cum venissent seditione
mouit ipos aduersus diuites. et in egina (q̃ ac-
tionē ad tharetā egit) conat⁹ ē trāsmutare poli-
ciā p̄pter talē cām Qm̃q̃ q̃dē ergo mor conantur
mouere aliqd qm̃q̃ at̃ furant cōia. vñ ad ipos se-
ditiones agunt aut isti aut q̃ pugnāt aduersus

istos fures. qđ qđez accidit in apolonia ea qđ in
panto Lōcoris at oblicharchia nō facile corrup
tibilis ex seipā Signū aut qđ in pharsalo policia
illi em pauci exītes multoz dñi sunt. qđtuntur
seipis bene Dissolunt at z qđ in oblicharchia
alterā oblicharchiā inducūt Hoc aut est qđ to/
to politeumate paucos exītes maximis pñci/
patibz nō pñcipāt qđ pauci oēs. qđ qđē in elide
accidit aliqñ Policia em p paucos exītes senus
pauci oīno fiebāt ppter ppetuos nonaginta ex/
īstentes z ppter electiōem potestatiuā esse z si/
milē ei qđ in lacedemonia senū. Fit aut trāsmuta
tio oblicharchiaz in bello z in pace: in bello qđ/
dem ppter discreditiā ad populū militibz co/
actis vti cuiusq; em manus iniecerūt. iste sepe
fit tyrannus sicut in chorintho timophanes si
aut plures isti āplius acq̄runt potentatū. qđ aut
hoc formidāt tradūt multitudini policie qđ cō/
pellunt pplo vti. in pace at ppter discreditiā ad
innicem muniūt custodiā militibz z pñcipante
mesidio qđ aliqñ fit dñs amboz qđ qđez accidit
in larissa in pñcipatu aloadoz circa sanum z in
auido in sodalitatibz qđ vna erat qđ ephiadi Fi/
unt at z seditōes z ex circūuenire alios ab alijs
īpos qđ in oblicharchiaz ex diffidere penes nup
tias vel sentētiās. puta ex nuptiali qđē cā qđ pus
dicet oblicharchiā at qđ in cretria equestrū dia
goras dissoluit iusta passus circa nuptias ex iu
dicio at ptoz qđ in ecradea ptra euectōem sedi
tio facta fuit. z in thebis ex cā adulterij. iuste qđ/
dem seditōnaliter at facientibz punctōem his
qđē in eraclea ptra euectōez his aut qđ in thebis
ptra herachiū in foro in copbone. multe autē et
ppter pualde despoticas oblicharchias ab his
qđ in policia pñstatis dissolute sunt. sicut que in
kindo z qđ in thio oblicharchia. Fiunt aut et ab
euentu transmutatōes z vocate policie z obli/
charchiaz in qbuscūq; ab honorabilitate pñlian

tur z indicant z pñcipantibz pñcipant. Sepe em
pmo statuta honorabilitas ad pñtia tpa vt pñ/
ciparent. In oblicharchia qđē pauci. in policia
aut medij fertilitate facta ppter pacē vel ppter
aliā aliquā bonā fortunā accidit easdē possessio
nes fieri dignas multiplicata honorabilitate vt
oēs oibz pñcipent. qñq; qđē paulatinez fm mo
dicū facta trāsmutatōe z latente. qñq; at z celeri/
us. Oblicharchia qđē ergo transmutant z sedi
tiones sustinent ppter tales causas Totalit aut
et democracie et oblicharchie transeunt aliqñ
nō in pñrias policias. sed in eas que in eodē ge/
nere puta ex legibz democraticis z oblicharchi/
cis in eas que dñe. et ex his in illas

Aristocracijs at fiunt seditōes. he qđ
dem ppter paucos pñcipare honoribz
qđ qđē dictū ē mouere z oblicharchias ppter ari
stocraciā eē eq̄lī oblicharchiā In ābabo ei pau
ci qđ pñcipant. nō tñ ppter idēz pauci qñ vident.
ppter b z aristocraciā oblicharchia eē Maxime
b at accidere necariū qñ fuerit multitudo astu/
toz tāq; sil fm pñtē velut in lacedemonia qđ di/
ceban pperthenie. Ex silibz erāt qđ depdantes
cū insidiati fuissent emisēūt tharentū īhabitare
Aliqñ aliqđ in honoratur magni exītes z nullo
minores fm pñtē ab aliqbo in honoratoribz ve
lut lisardar a regibz Aut qñ viril aliq; exīs nō
pñcipat honoribz velut kynadon qđ sub agefilao
statuit insurrectōez in sparciatas Adhuc qñ hij
qđē egent valde. hi at abundāt. z maxime b fit
in bellis: Accidit at hoc in lacedemonia sub me
semato bello. palā at hec et pictanei poesi voca/
ta eunomia. tribulati em qđā ppter bellū volue
runt equeptialē facere regiōē. Adhuc si quis
magnus fuerit z potens adhuc maior eē vt mo/
narchizet. sicut i lacedemonia videt pausamas
qđ fuerat dux exercitus in medio bello. z in calce
done hoim. Soluunt at maxie policie z aristoc

eracie. ppter eā (q̄ in ip̄a policia) iusti trāsgressio-
nem. Principiū em̄ id qd̄ ē nō mixta bñ. in poli-
cia at̄ qd̄ de democraciā z oblicharchiā. in aristo-
cracia at̄ hoc z p̄tutē. maxime at̄ ip̄a duo: dico
at̄ duo demū z oblicharchiā. B̄ at̄ policie tēptāt
admisseri. z multe vocatoꝝ aristocraciā. dñt
em̄ a noiāt̄ policijs aristocracie z ppter B̄ sunt
he qd̄ min⁹. he at̄ maḡ māsue ip̄az. declinan-
tes at̄ maḡ ad oblicharchiā aristocracias vocāt.
eas at̄ q̄ ad multitudinē policias. ppter qd̄ cōter
securiores tales alijs sunt. Valēti⁹ em̄ q̄ plus
et magis amāt eq̄les hñtes: q̄ at̄ in supabundā-
tijs. Si policia det excessus iniuriari q̄runt z su-
pgredi. To talit̄ at̄ ad qd̄ cūq̄ vtiq̄ declinauerit
policia ad B̄ trāsīt vtiq̄ qd̄ suū augētib⁹ velut
policia qd̄ ad demū. aristocracia aut̄ ad obli-
charchiā vel ad p̄ria. velut aristocracia qd̄ ad
demū. tāq̄ em̄ iusta patiētes trabūt in p̄riū q̄
magis egeni policie aut̄ ad oblicharchiā. Solū
ei māsui q̄ fin dignitatē eq̄le ad id qd̄ ē hñe q̄
ip̄oz. Accidit at̄ qd̄ dictū ē in thuris. q̄ qd̄ em̄
ab ampliori honorabilitate errāt p̄ncipat⁹ ad
minus trāsīuit ad p̄ncipatiua plura. Quia qd̄
em̄ regionem totā insignes possidebāt p̄ter le-
gem. polici a em̄ magis oblicharchica erat. q̄re
poterat supgredi. ppl̄s at̄ exercitat⁹ in bello fa-
ctus fuit valēti⁹. donec dimitterēt regionē q̄
cūq̄ plus erāt hñtes. Adhuc q̄ oēs aristocra-
cie policie. oblicharchie magis plus occupant.
q̄ insignes velut in lacedemonia ad paucos sub-
stantie deueniūt. z lz facere qd̄ cūq̄ voluerit in-
signib⁹ magis z curare de q̄cūq̄ volūt. Prope
qd̄ z locoroꝝ ciuitas perijt. Ex ea q̄ ad dionisijs
cura singulari. q̄ in democracia nō vtiq̄ fieret
neq̄ vtiq̄ in aristocracia bñ mixta. Maxime at̄
latēt aristocracie q̄ trāsmutātes. eo q̄ soluātur
paulatim: qd̄ qd̄ dictū ē in p̄oib⁹ vlt̄ de oib⁹
policijs. q̄ eā trāsmutationū ē. z q̄ modiciū. q̄n

em̄ fm aliqd̄ eoz q̄ ad policiā plabunt. post B̄ z
aliud paulo mai⁹ facilius mouēt. donec vtiq̄
moueāt totū mūdū. Accidit at̄ B̄ in policia thuri-
or. lege em̄ exñte p̄ q̄nq̄ ānos ducatū exercit⁹
obtinere. qd̄ viroz bellicosi facti z apud mul-
titudinē custodiaz accepti despicientes ea q̄ in
rebo. z putātes facile obtinere hanc legē soluere
conati sunt. p̄mo vt liceret p̄tinue eosdē ducatū
exercit⁹ obtinere vidētes populū ordinantem
ip̄os. p̄mpte Qui aut̄ sup hoc instituti erāt p̄n-
cipium vocati consiliarij cum impetu fecissent
primo ad p̄trariandum persuasi sunt existiman-
tes cū hāc nouissent legē sinere aliā policiā po-
sterius at̄ volētes phibere alijs moris non ad-
huc plus faciebāt aliqd̄. S; trāsmutat⁹ ē ordo
totius policie ad potentatū eoz q̄ conati fuerāt
insollescere. Qēs at̄ policie soluunt q̄nq̄ qd̄ ex
seip̄is. q̄nq̄ at̄ ab extrinsecō. q̄n p̄traria policia
fuerit vel ppe vel longe qd̄ hñs at̄ potentiam
qd̄ qd̄ accidit in atheniensib⁹ z lacedemonijs
Athenienses qd̄ em̄ vbiq̄ oblicharchias. lace-
demonij at̄ demos dissipabāt. Vñ qd̄ ḡ trās-
mutatōes fuit policiaz z seditōes dictū ē feres

Queritur utrū seditio

us tāq̄ p se p̄rius bono ciuili sit a p̄ncipib⁹ iuste puniē-
dus pena capitali. Ista q̄stio vñ supponit z aliud q̄rit.
Supponit em̄ q̄ seditiosus p se sit p̄ri⁹ bono ciuili. z q̄
rit an sit puniendus pena capitali. Io p̄mo arguit p̄tra
suppositū Seditio sit q̄nq̄ p̄t bonū cōe. ḡ nō p se p̄ria
tur bono ciuili. Cōsequētia videt̄ nota. An̄s pbat. q̄a
q̄nq̄ sit p̄ tyrannū. vt scz cōitas liberet a fuiture tyrāni-
ca. qd̄ ē bonū reipublice. Vñq̄ etiā sit p̄ rapiētes bona
cōitatis. p̄ etiā iniustificātes totā cōitatem. Scdo sic
p̄tuosi iuste p̄nt facere seditōem. ḡ nō ē p se p̄ria bono
ciuili. p̄na ē nota. q̄ p̄tuosi nihil p̄nt vltra bonū cōe vel
ciuile. q̄ iā nō eēt p̄tuosi. An̄s p̄z p̄phm in isto q̄nto
dicentē. q̄ p̄tuosi sunt q̄ maxime p̄nt facere seditōem. z
nō faciūt. Tercio sic. finis seditōis nō ē p se p̄ri⁹ bo-
no ciuili. ḡ nec seditio. p̄na ē nota. An̄s pbat. q̄ finis se-
ditōis ē pax. cū ordinat̄ ad bellū. z bellū ad pacē. mō cōs-
tat q̄ bellū p se nō p̄riat bono cōi. q̄ p̄t eē iustu. De
inde arguit p̄ q̄stū. Pena capitalē leuior alijs. z tñ sedi-
tiosus ē valde mal⁹. ḡ illa pena nō ē illi p̄digna. p̄na est
nota. Scdo sic. seditio q̄nq̄ nō ē mala. ḡ salte ex p̄e
finis inrenti ē multū excusabil. ḡ nō ē puniēda tanta pe-
na mortis. Tercio sic. tyrann⁹ ē peior q̄ seditiosus.

ut dictū ē in lectōe pcedēti. Qñ g tyrānus non punitur
pena capitali. nec seditiosus. pñā videt nota. In oppo
siti arguit. nā seditiosus vnitati ac pcedie ciuitatis est
pñā. vt pz pñā istū libru. s ista sunt maxima bona ci
uitatis vt alis ostensum ē. g sequitur q ē p bonū ciuile. et
pñā dz ciuilitate puniti. Sz pena capitali videt maxime
et ciuile seu debita p delicto ciuili. g rē. In questio
ne sūt tres articuli. In pmo videbit de supposito. 2 q sit
cā radical 2 final seditōis. In scdo de qñto. In tercio
erunt dubia ad recolligendum materiam huius quinq
et libri diffusam.

Quantum ad primum

Supponit ex lectōe pcedēti qd sit seditio 2 qd seditio
sus. Qñ seditio est sepatio vel diuisio pñā cōitatis sicut
esset diuisiō pñā pauperes vel subditoz pñā pñācipem
Et dz quasi seozum reicio fm q pñā dictū est. Sedi
tiosus pñā est q hāc seditōem pñāmoem vel diuisionem
facit. Et minus pfecte seditiosus dicunt q tali pñāsentunt
Et q pñā pñāuētia ei? cū bello 2 rixa. 2 dz ab ipis. nā
in h pñāuētia q vbiq est pñādictio vel repugnātia. q in
seditōe pñātes ciuitatis. que diuidunt opponuntur 2 re/
pugnant. Similr et in bello et in rixa vt notū est. Sed
in duobz dñt. pñāū ē qz in bello ē actual pugna vt repu
gnātia nō solū volūtati s etia corpore. sicut in rixa. Sz
in seditōe est actualis pugna. licet sit multotiens vt in
pluribz dispositio ad pugnā. Scdm in quo differunt est
qz bellum pñāte est ad extraneos. scz vñus cōitatis cō/
tra aliam. rixa vero est vñus ad vñum. vel paucorū ad
paucos. sed seditio est inter partes vñius multitudinis
sicut exemplificatū est. Sequitur ex isto q seditio ē peior
et magis periculosa ciuitati qz bellum. qm seditio venit
ab intra seu a cōplexione naturali et radicali. et ideo ab
ea nō potest remoueri. sed bellum venit ab extrinseco iō
facilius pñā remoueri. vt pater de se. Similr in seditōe mī
nus potest remediari qz in bello. immo aliqbus ciuita/
tibus expedit habere bellum pñā extraneas ciuitates.
sed nunq expedit sic habere seditōez. Sequitur vltra q
peior est seditio qz rixa. qm peior est diuisio multoz con
tra multos qz vñus pñā vñum vel paucorū pñā pau/
cos. Et istis pñāz responsio ad suppositū quo ad vñam
prem. scz q seditio pñāriat bono ciuili. Pater ex dictis
qm ipa opponit maximo bono ciuitatis. scz vñitati paci
et pñācordie vt dictū ē. Nā sicut pñā pacē 2 pñācordiā ciuium
ciuitas reddit hostibz terribil 2 in se fortior. sic pñāposi
tum reddit oppositū mō se hñs. Et tunc restat difficul/
tas. vtz de pñā se opponit illi bono ciuili. 2 hoc est equalē/
ter qñre. an iuste in aliquo casu possit fieri seditio. Et
circa hoc obuiat vñus expōitor q nō. qd. pñābat triplici
radice. Prima sumit ex pñāre incoñuenientiū q eā sequunt
nam ex seditōe sequunt homicidia furta et adulteria et
quasi oia mala q summo pñā cauenda sunt. immo sequitur
quasi totius iusticie destructio et male agendi licentia.
Scda radix sumit ex pñāre remedij melioris. qd pñāreme/
dio et reformatōe reipublice pñā fm ordinē legis inueni
ri. Qñ tota cōitas hz dominū in correctōe legū et pñāci
pum vt supius vñsum est. g pñā mala q pñā seditōem fi/
unt videt melius pñā totius populi sententiā remediari.
Tercia radix sumit ex periculo. cui pñā seditōem exponit
ciuitas. nā illa exponit periculo quo magis opprimatur
tyrānus em oibz modis querit oppressiōne subditozū.

et ideo gaudet si imminet vel emergat cā pñā illas
magis possit opprimere. mō si ipi faciant seditōem ipse
tunc reputat q forefecerint et q incurrerint penā pñāden
di oia bona sua. immo 2 corpora pñāia. Et inde sumit
occasione capiendi oēs substantias subditoz. et extreme
tyrannizandi pñā ipos. Et pñā hec pñāfirmari opinio. qm
pñātuosus nō facit seditōem. qz diligit bonū politicū vt
dz pñāhs. g nō pñā iuste fieri seditio. Qñfirmat. qz qlibet
tenet diligere policiā s ipi vel vt in pluribz trāsmutatur
ergo rē. Sed his nō obstantibz. teneo oppositū. scz q in
casu licite pñā fieri seditio. Pater multiplicr. tum qz tyrā/
nus pñā naturā tener pñācipatū vt suppono. g licite pñā
aufert ab ipō pñācipatus. Et si nō pñā aliter qz pñā seditio
nem. tūc sequitur q licita sit seditio. Tum qz aliqz pñā ras
pere bona cōitatis et furari. sed hoc nō est pñāmittendū
ergo potius fienda est seditio si aliter nō possit obuiari
Tum qz stat pñācipantē seniliter opprimere populum
sed cōitas libera (cuiusmodi dz esse cōmunitas) nō dz
hoc pñāmittere. g potius fienda est seditio. et pñā pñā pos
sūt fieri in aliquo. Itē arguit pñā seditōem sumptā ab
humano corpore. q in pñāposito est optima. nā qñq infirmi
tas corpis amara reparanda est pñā medicinā amara. er/
go sūt infirmitas reipublice est qñq pñā seditōem reparā
da. Qñfirmat. nā potius eligendus est dolor breuis vt
infirmitas longa sanetur. qz vt diu tollerēt talis infirmi
tas vt notū est. g sūt in corpore reipublice est tollerā/
dus dolor breuis. i. breuis turbatio. qñuis magna. qz
tollerare ipā tyrannidem et diu stare in illa infirmitatē
te ergo in casu est facienda seditio. vt a longo inconueni
enti curetur ciuitas. sic vt libere a tyrannica seruitute
et iste ratōes faciunt mīhi maiorem fidem pro hac via
qz pñāetate pro opposita opinione. Et respondendū est
ad motiua alterius opinionis. Ad pñāmam (cum argui
tur ex parte inconuenientiū que ex seditōe sequuntur)
dico. q sicut infirmitas corporis quandoqz sine aliquo
inconuenienti nō potest curari. sic similiter bonum cor/
poris reipublice quandoqz nō potest reduci ad sanitā/
tem pñāstinam sine inconuenientiū. ideo quādoqz sunt
minora qz illud quod euitatur. Propter quod illa cura
tio nō est omittenda. nec est possibile q reipublica serue
tur sine inconuenientiū. Verum est tamen q sicut bes
ne arguit ratio nisi pñāferuerit a maiori inconuenienti
qz sunt illa que sequuntur. nunq fieri debet seditio. sicut
in simili als fuit dictum de mutatiōe legum. q non de
bent leges mutari nisi pñāpter melius considerando oia
hūc inde. Sic pñāportionabiliter nunq debet fieri seditio
nisi inde melius sequatur. Ad secundā (quando ar/
guitur ex parte melioris remedij quod potest adhiberi
etiam dico. q licet tyrānus et quilibet pñānceps debe
ret se illi modo iuridico remediando subicere. nō tamē
sic se submitunt. ideo recurrendum est ad viam facti.
Unde ad seditōem nunq pñānceps malus veller cō/
cedere qz populus haberet correctōem ipius. qui tamē
vellet submittere nō esset recurrendum ad seditōem.

Ad terciā (cū arguit ex pñāre periculi cui exponitur
cōmunitas) dico. q nō debet fieri seditio nisi verisimile
immo qñ euident sit q talis ps siue cōmunitas singula
ris pñā tyrannū obtineat vt pñābat satis rō. tñ cū secu/
ritate 2 bona prudentia potest fieri taliter q obtinebit
et tūc dz fieri. Ad pñāfirmatōem. pñātuosus nō facit seditio
nem vt dicit pñāhs. Respondet q pñāhs soluit illā illam
rōem si pñāsiderent sequētia. qz dz q nō facit qz nō dz pñā

rehtā. per hoc innuens si haberet potentia faceret eunt licet
re posset in casu. Aliter potest dici q virtuosus nunq facit
seditionē propter utilitatem priuam. vt scz principetur.
Et hoc videtur sonare precise auctoritas si bene faceret se/
ditionē propter bonū cōmunitatis. vt a seruitute tyranni
ca liberaret. imo in casu tenet. Ad confirmatiōem negetur
q quilibet teneatur diligere suam policia. quia quando est
tyrannica teneatur velle transmutari in ipsius in melius.
Terum est tamen q quilibet diligere teneatur suam ciuita
tem. Et tunc ad auctoritatem in oppositum sonantē potest
dici. q intellexit non esse faciendā seditionē. nisi sit euidēs
ratio q cōmunitas possit obtinere victoriā. qz als cōmū/
nitas exponeret periculum. Possunt he opiniones cōcorda
ri distinguendo de seditione. qm si capiatur prout impor
tat venenū. scz illicitam cōmotionē. omnia hincinde penlan
do dico q nō pōt licite fieri. Si vero capiatur prout importat
solum cōmotionem in principantē tunc bene potest fieri in
aliquo casu. Vel dicendū est aliter. nam proprie tyrannus
non est pars cōmunitatis. sed potius membrū putridū a
cōmunitate reiciendū. et ideo cōmotio contra ipsum non
proprie debet dici seditio. Secūdo modo potest accipi cō/
munitas large p aggregationem ex principate et omnibus
subditis. et sic tyrannus est pars ciuitatis. et non potest fieri
seditio cōtra ipsum nisi propter causas pū dicatas. et sic in
relligitur secūdus modus dicendi. et non esset seditio fm
pūmū modū. Ex istis patet. q capiendo seditionē large
illa non opponitur p se bono cōmuni seu ciuili. quia potest
fieri sine iudicio eius. Et contra tyrannū. cum vt in plu/
ribus est mala et nocua reipublice. Et si capiatur stricte.
vt est diuisio inter partes ciuitatis vt modo tangebāt. Di
co q est semp mala et per se opposita siue cōtraria bono ci
uili. Et sic patet responsio ad totum suppositum. Patet
vltterius. q nō est faciendā quādoqz seditio contra tyrannū
nū propter incōuenientia que sequerent. que essent maiora
q prius. Contra arguitur. naturale est contra ipsum
facere seditionē. Dico q natura in homine debet rōne mo
derari. vt als ostensum fuit. ideo p rōnem debet ponderari
et incōuenientia hincinde. Istis visis videndū est que sit
causa seditionis. Pro cuius declaratione cōsiderandū est.
q plūs enumerat multas causas seditionis. inter quas po
nit vnam speciale principāle et radicalē omnī scz inequa
le. Pro quo declarando supponitur q omnes policie siue re
cte siue transgressę intendūt et cōiecturant aliquod iustus
et equale. Patet. cum qz cōmunitas quelibet est gracia ali
cuius boni cōstitutura. Tum qz quelibet cōmunitas seruat
aliquale iusticiā. sed nō potest hoc fieri sine equali aliquo. q
zē. Tum quia quelibet cōmunitas intendit finem sed idē
est bonū siue equale et finis. in iudicādo tamē de illo equa
li est diuersitas inter illas policias rectas et transgressas.
nam recte intendūt finē rectū simplr. et ppter hoc distribu
unt honores et pncipatus pncipaliter fm virtutē. scz in or
dine ad bonū cōmune quod est simplr equale. Sed trans
gressę vero policie nō sic cōiecturant equale seu bonū fm/
pliciter. sz solū fm quid scz diuitias. et ppter hoc distribu
unt honores et pncipatus fm diuitias. Democracia vero fm
libertatē. et tyrannus fm policia que nō sunt bona nisi fm
quid. Ex isto patet veritas illius quod dēb est. nam cum
aliqui existimant se debere habere equalitatē in bonis et hono
ribus cōmunitatis. sed nō habēt tunc causant seditionē. si
cui paupes in oblicharchia non recipiūt equaliter cum di
uitibus. et tamē reputat se equales simplr. cuz sine solū equa
les fm libertatē. et idcirco mouent seditiones. Similr quia

se reputant diuites inequales paupibus et plus debere res
cipere de cōmuni. qz sunt inequales in diuitijs et nō plus
recipiūt. idē in democracia mouēt seditionē ptra paupes. p
portionabiliter tyrannus mouet seditionē ptra subditos
suos. qz iudicat se nō habere omne illud qd ab eis debet
habere. qz vero subditi iudicāt plus illū habere q debet
et seipos minus eqles. idē mouēt seditionē. sicut cōtra ipm
Ad istā radicalē causam oēs alie reducunt. vt qm est sedi
tio ppter inhonoratiōem. vel ppter superexcellentiam ppter in
iuriā. ppter timorē. et sic de multis alijs quas ponit plūs
que facili ter pnt reduci ad istas. Et istis seqtur veritas
cuiusdā dicti. qd ponit plūs. scz in democracia min⁹ fuit
seditiones qz in oblicharchia. qz in oblicharchia pōt fieri sedi
tio diuitū inter se. et etiā paupes cōtra ipos diuites. sed in
democracia sit solū seditio diuitū contra paupes. et nunq
paupes inter se. Ex quo vltterius pū veritas alterius di
cti. scz q aristocracie que bñ vtunt seipis sunt bñ māsue
si illi (in qbus diuites inter se esse dñt pcorde) sunt con
cordes. qz tūc deest pma cā seditionis. scz diuitū inter se. Ex q
pū vltterius. q in oblicharchia ad h q vident seditiones opz
pncipatus distribui multis diuitibus. et q idē teneat p
ncipatū. Pū. qz aliq causarēt seditionē ppter inhonoratiōes
Et ppter hoc dī plūs q alias policias habere multa des/
mocracia. Seqtur vltra q tyrannus est maxie dispositus
ad seditionē. Tū qz dñat fm potentia et nō fm leges. Tūz
qz plus opprimit subditos. Qualis autē intelligēdū sit q vir
tuosi magis debeat facere seditionē et nō faciat plūs notū
est. Seqtur vltra. in q valētiore est ps q tener pncipatū ces
teris paribz illa est minus seditiosa. Ex quo pū q ad ciui
tatē nō esse facili ter possibīle ad seditionē expedire q in ea
sint ciues mediij fortiores. ppter causas dictas in vna qstōe
quarti libri. Et hec de pmo articulo pncipalis qstōis Ag
grediamur ergo secūdū. Et quantū ad sedm articulus.

Sciendum primo

Qz sediciosus est prius felicitari cōitatis. Pū qz sedicio
sus est turbatiu⁹ cōitatis et prius paci et vniom q dñr esse
in cōione et ciuitate. vt pū ex articulo pcedēt. qz in illa pace et
cōcordia ciuū pñstet felicitas ciuitatis. vel salte pexigit. q
notabile est verū. nā sine pace et cōcordia nō pōt esse felix ciui
tas. Ex q pū q sediciosus est malefactor public⁹ siue incu
Sciendū sedo. q in eo (in q qd delinqt) iustissime puni
ri dī. Pū. qz pena vel punitio ordinat vel infligit vt delictū
tū reordinet. als em nō haberet rōem boni. nō sic at reordi
nant delicta nisi sz id in q erat delictū vt pū pñderāt. q no
tabile est verū. Ex notabili seqtur. q sicut in policia pmi
pncipis nature nihil remanet impunitū. nec aliqd inordinā
tū. Sic pportionabiliter quantū parit bonū reipublice in
policia nihil dī remanere impunitū vel inordinatū. Notā
ter dī (quantū parit bonū reipublice) qm nulla dī fieri pu
nitio vel culpe relaxatio nisi in ordine ad ipm. Nā oia ad
ipm debet ordinari. fm q als declarātū est. Ex quo pū. q
quāto qd expñsius agit vel peccat ptra cōmunitatē tanto
debet expñsius puniri. pū ex notabili. Ex quo pū. q delin
quentes magis publice pformiter publice debet puniri. li
cet contra istud notabile et potissime cōtra. pbationem est
difficultas. Nam p quācūqz punitiōe nō pōt fieri qn de
lictū fuerit factū vel ppetratū. q punitiōes nō reordinat
Secūdo videt q specialiter p mortem tollat deordinabi
litas. qm ille (qui debet illud reordinare) impossibilitat ad
hoc faciendū. vt patet Pro solutione

Sciendum tertio q. in malefacto vel delicto sit inordinatio duplex in policia. Prima in hoc q. lex frangit quodammodo. et quantum est ex pre delinquentis et specialiter nisi resneret punitione p lege statuta. mo hoc esset magni inconueniens et magna deordinatio in policia q. p. punitione reordinat. Secunda ordinatio est in hoc. q. alijs quodammodo datur licentia male agendi nisi delictu p. punitionem reordinet q. p. punitionem refrenat et repmit audacia q. p. delictu p. mittebat. Et est alia inordinatio. qm. deliquens non se exhihet tanq. verum filiu comunitatis. et p. punitione corrigif et reducit ad debitu statum. vel si ppter delictu oriat talis tanq. ineptus ad hoc q. sit filius reipublice et veru mebz declarat. Per ista p. solui satis secundu quod rangebatur nam licet talis (qui sic punit) impossibilitat ad hoc q. reordinet delictu. tamen iudex nomine comunitatis p. punitionem illius delictu reordinat fm modos p. tactos. quoniam iudicis vel principis est principaliter comunitate reordinare. Etia magis inconueniens esset p. republica q. leges frangerent q. q. quis ad morte p. demnaret. p. delicto suo daret q. talis possit multa bona facere reipublice. Ex quo p. q. pro delicto (pro quo nullus mori p. q. p. ad mortem iuste condnari. Pater de seditioso vel machinare contra principem vel etia de fure. Et quo p. q. vita vnius persone priuata no est pponderanda culliter bono cotitatis. immo quodlibet bonu priuatu habet roem diminuti boni respectu boni cotitatis. Sequitur vltra. q. detestabile est malum q. ille q. debet comunitate ordinare et reordinare illaz deordinet sicut mali principes et tyranni. et etiam persone publice male exercentes officia sua

Sciendu quarto q. in policia dz esse duplex vnio quantum sufficit ad ppositu. scz vnio ciuili cu principe tanq. menbz cu capite. et vnio ciuili inter se. Et iste vnioes q. uis fm suas rones formales no se mutuo includant vel p. supponat. veru tñ valde difficile est vna sine alia reperiri. qm. si ciues a p. p. discordent vel diuidant. tñ valde difficile est vt iteru vniant inter se et cõtra. Sicut seditiosus causat discordia seu diuisione p. p. subditis et ciuili inter se. et vt in pluribz vtriq. qm. raro fit seditio quin fiat vtriusq. diuissio. Ex quo p. q. correspondet ad istam duplicem diuisione dz duplx puniri. et qm. in corpe humana res iucet et respentat policia. Idcirco in corpe suo duplex bz pati diuisione. scz capitis a corpe p. decapitatio. et mebroz rñ p. quartalia. Hinc videmus q. proditores seditiosi isto mo puniunt. Et credo q. in hac hy. imaginatone p. mitus sumpta fuit hmoi punio. Sequitur q. si q. ad hy. imaginatone vel p. possibile vel p. impossibile solu peccaret contra principem. ita q. no p. tra cotitatis vnione. sufficeret q. solu punire p. decapitatioem. scz ista hy. imaginatio de data. sed q. iste due diuisiones cotitatis sp. vel vt in pluribz mutuo se sequuntur. Ideo sepe delinquentes vtraz punitione puniunt

Conclusio prima

Seditiosus tanq. cotrarius bono comuni vel ciuili est a principibz iuste puniedus pena capitali. P. p. mo q. sit cotrarius bono comuni vel ciuili p. p. articulus. Sed q. sit puniedus pena capitali a p. p. v. eoz autoritate p. q. talis delinquit in comunitate. ergo dz illius delictu reordinari p. illu ad que spectat comunitate reordinare. huiusmodi est princeps vel vicem gerens ipius. V. vero iuste punitat pena capitali (imo cu hoc suoz mebroz separatione patet) patet. q. homo figurat in se policia. ergo de

bet cõformiter ad delictu suu puniri. cum in policia causas uerit duplici diuisione vt p. dictu est. ergo sequit q. in corpe suo duplici debet pati pena. Sed circa hoc est difficultas q. ista pena ppter breuitate eius no videt hmoi delicto cõdigna seu p. delicto. Respõdetur q. licet ex pre duratiois eius no sit magna. tamen est aliunde magna. scilz q. homo tanq. pessimus punit et reputat. et ideo magnaz pena patet interius. Etia decapitat in loco maxime publico. et clamatur eius facta vt inde diffamet. mo ille circũstantie multis pliciter adaugent pena ipsius. Aliter p. dicit. q. licet illa pena p. cise cõsiderata sit satis parua. tamen cõsideratis solenitatibus est satis magna. q. videmus q. tales tanq. infames p. quadraui ducunt cu clamoribz et lachrymis. Pater vltorius ratio quare locus p. decapitatione est in loco comunitati et magis publico q. paribuli. Tñ hoc est ideo q. ibi puniunt homines pro delictis que magis cotrariant policie sicut tactu est prius. Sic ergo patet responsio affirmatiua ad quesitu. Sed circa hoc est difficultas. vtruz diuinaroz sint p. nedi sicut suspiciosi. Videt q. sic per quodda exemplū q. adducit p. huius in textu de quodā. q. p. diuinatione recepit. q. q. daz iuuenis nunq. bñ haberet cu quadā puella vel iuuenula quā sibi desposare p. p. uerac et iam de facto affidauerat. ppter q. impedire fuerat nuptie. q. videntes affines puelle vocauerunt diuinaroz tanq. q. sacraz violatoz. Hoc aut no reprobatur p. huius. scz p. punitione illius. agif zc. Contra arguit. tales diuinaroz possunt multa p. dicere vt occulta manifestare. p. q. in policia accideret multa bona. et euitaret multa mala. igif zc. Pro solutione considerandū est. q. diuinaroz a diuinitate trahit. Diuinaroz em fingit se habere diuinitatez in hoc q. ea que deo debent vel quodammodo diuinitate habet tanq. p. p. sibi referuat vt se habere. talis de occultis futuris et cotingentibz de q. bus non p. habere certitudinem nisi solus deus vel eius dono iudicans. idcirco quasi diuinitate se ostendit vel fingit. Secundo considerandū q. quantum sufficit ad ppositum duplx potest fieri diuinitas. Vno mo p. somnia applicando scz et exponeda ad occultoz manifestacionem vel futuroz cotingentiu ostensionem. Secundo mo potest fieri p. astronomia. scz q. ex dispositione celiz astroz iudicādo. quis em sint plures alij modi cognoscendi illi tamen vident magis ad suspensione declinare. q. magis sunt casuales. et minus vident habere reale causas. sicut sunt geomantia chymantia hydromantia pyromantia. et sic de alijs. q. magis sunt pure casuales q. vident habere realem rationem. aut saltem si habeant illam est nobis occulta et immanifesta. sicut illa que manifeste querunt. vel ad minus oportet quenda ordinem et gesta referuari. de quo dubium est semper an bene seruent. Tercio cõsiderandū est. q. in duplici genere sunt effectus. qdam em sunt qui rōnabiliter vel de terminatiue subsunt dispositioni celesti. sicut sunt eclipses cõiunctiones oppositiones planetaz et hmoi. Alij sunt q. sic non subsunt dispositioni celesti et influentijs celestibus. sicut sunt effectus soli de per accidens habetes habitudinem realem. et quoz determinatio puenit a p. iculari causa. si cut sunt effectus dependentes ab humana libertate. et tales effectus p. subtrahit a causaliu celesti. eo q. ab ipsa no determinant eoz euentus. Istis notatis rñdes ad dubiū. q. iudiciū de futuris vel occultis (quoz manifestatio de p. se subest causalitati celesti) no ē suspiciou. nec a legiflatore sic iudicās est puniedus. P. q. bon? astrologus de talibus potest habere certitudinem naturalem vel vehemētissimā suspensionem. sicut de eclipsibz et alijs similibz in

qbus nunq̃ deficit. Tñ p iudiciũ suũ tales astrologi pñe euitate famẽ z pestilentia z alia hmoi fm q̃ refert pbs de quodã hoie. q̃ peropprime oliuaz tpe fertilitatis fuerat pro uisus multũ. verũ tamẽ paucissimi imo forte nulli repẽrũtur astrologi q̃ de hoc sufficiant. Quis scia de p se sufficiat. tñ talia iudicia nō sunt expectãda in illis q̃ possunt humana rōne pprehendi. Secũdo dicit q̃ supsticiosum est ex disspositiōe celesti certitudinalit̃ seu assertiue de futuris seu oculis nō p se z determinatiue depẽdenti ab ea pnosticare vel iudicare. Pr̃z de se. qm̃ ex quo determinatio vel euentus talũ nō dependet a dispōne celesti. non est certum de euentu illo. ergo supsticiosum est de talibz certitudinaliter et affirmatiue iudicare. Pr̃z est quasi necessitate imponere hũane voluntati. vel iudicare de actibz q̃ ipi de necessitate eueniẽt. sed hoc est supsticiosum. g̃ zc. Item celũ est p̃os pter hoie ut pr̃z p̃mo huius. imo omnia sunt ppter hominẽ. ergo ex pte influentie celestis nō p̃t humane voluntati necessitas imponi. g̃ conclusio vera. Ex quo pz q̃ ille q̃ in pedit nuptias (de quo tangit in principio dubij) meris to tangit supsticiosus puntebat seu necabat. Qd̃ pr̃z. quia ipse iudicabat de euentu futuro depẽdenti a voluntate humana que est libera. Ex quo pz q̃ a fortiori tanq̃ supsticio si debet puniri. q̃ fingẽtes se quasi diuinos volũt occulta reuelare. cuiusmodi sunt q̃ volũt infirmitatũ causas deregere. ignorãtes tñ vñ eueniãt. Sic nup̃ fuit de q̃busdam ut hoc regno. quia (q̃ nō poterant pmissa facere) conati sũt inter p̃ncipes ponere seditiōes. Tñ necesse est tales multipliciter esse mēdaces. q̃ p mendacia subtilia z vtrãq̃ p̃re exponibilia coloratũ suas malicias. Ex quo parz q̃ in politica bñ recta tales diuinatores nō sunt p̃mittẽdi. Tercio dicit q̃ licet somnia nō sit nimis credendũ. tamẽ per somnia p̃ncipiũ vel psonaz publicaz de tangentiũ regimēne eis cōmissuz de futuris z occultis iudicare nō videt supsticiosum. Prima ps satis pr̃z. qm̃ somnia ex varijs causis pñe euenire. vt pr̃z p̃bm in de somno z vigilia. imo qñq̃ formanẽ in politica illa q̃ nullius sunt apparentie. ppter qd̃ de Tarho. Somnia ne cures. Secũda pars pr̃z. qm̃ verisimile est naturã sollicitã esse de regimēne vniuersi. z qñq̃ recetores republice mouere circa aliqua tãgentia statũ vel regimēne policie fm q̃ alio fuit declaratũ. Tñ quicqd̃ de istis dicat nō videt q̃ multũ considerãda sunt somnia circa illa q̃ humana rōne pprehedi pñt. Et hec de secũdo articulo. Quantũ ad terciũ articulu in quo ponenda sunt dubia ad colligendũ materiam textus

Dubitarur primo

Vtrũ ad euitandũ seditiōem sint relaxãde vel remittẽde pene p aliq̃bus delictis z maleficijs fm̃ leges inferẽde. Uides q̃ nō. q̃ hoc esset destruere leges. qd̃ est valde incōueniẽs in bona policia. Oppositũ videt. quia seditiō est pessima z maxime policie destructiua. Pro solutiōe p̃siderãdũ est. q̃ leges ppter hoim infirmitates in moribz z eorum impfectionẽ in cōmunicãdo sunt repte. Quis em̃ hō naturaliter sit aial ciuile politicũ. aliq̃ tñ eoz ppter eoz malicias aliq̃ vero ppter eoz imprudentiã nō sunt p se nati ciuilit̃ et politice viuere. nec felicitatẽ politicã (in quã d̃z q̃libet tẽdere) adipisci. nisi in finẽ politicũ p leges humanas possint dirigant. Idcirco ppter bonũ policie et vtilitatẽ p̃mutat̃ sunt pol̃ice. vt eis p̃formando hoies ciuilitatẽ politicã (que p̃sistit in debita pace z conuersatione ciuili) adinquant. Ex notabili sequit̃ q̃ nō esse regulabile legibz huma

nis posituiis. nec de pfectionẽ nec impfectionẽ. Patet. q̃ cū leges sint posite ppter totã cōmunitatẽ ille debet esse talis vt cōes hoies possint illas obferuare. ideo hoies herot̃ci (qui sufficiunt viuere fm̃ vitã pfectionẽ) dicunt inciuiles ppter eoz pfectionẽ. Sed p̃tingit nō seruare leges vel inciuiliter viuere. ppter maliciã. z tales inciuiles peiores q̃ hoies dicunt. Ex q̃ pr̃z q̃ duo sunt modi q̃bus exire p̃t cōmunis seu ciuilis modus viuẽdi. vñ ascẽdendo. aliũ vero descendẽdo. Verum est tñ. q̃ si occurreret casus vel necessitas viuẽdi ciuilit̃ hoies herot̃ci illã vitã possent obferuare z leges custodire. Secũdo sequit̃. q̃ lz expedit leges fm̃ p̃uã verborz formã custodiri q̃ntũ p̃mittit legislatoz intentiō. frequẽter tñ imitãda sunt verba vt seruet eius intentiō. Prima ps pr̃z. q̃ nō solũ vtile est seruare leges fm̃ p̃uã verborz formã illesas. ita vt nō mutent. sed p̃ vtile est ita vt nec mutari videant. mō qñ seruant fm̃ p̃uã verborz formã manente legislatois intentiōe. tunc p̃fectissime custodiunt. Secũda ps corrolarij parz ex alio dictis. q̃ si non seruet statutiũ legẽ intentiō lex non manet integra. Tercio sequit̃ q̃ leges ordinant ad oppositũ seditiōis. sc̃z ad pacẽ et tranquillitatẽ policie. Pr̃z ex notabili. Ex istis oibz pr̃z r̃sio affirmatiua ad dubiũ. Nam pene fm̃ leges inferunt de inferri debet fm̃ q̃ exigit pax cōmunitatis z tranquillitas illius. sed ppter seditiōem relaxãde sunt pene. cū seditiō opponat fm̃ politico seu felicitati cōitatis et policie. vel salte paci quã p̃exigit illa cōitas. Sequit̃ ex cōclusionẽ. q̃ pene debite fm̃ leges alicui cōitati vel p̃sone notabili maxime sunt in casu relaxãde. Quis delictũ talũ est maius. Pr̃z q̃ ex punitiōe alicuius totius cōitatis vel alicui p̃sone notabilis citius sequit̃ turbatio cōitatis q̃ ex punitiōe alterius. mō seditiō inter cōitates vel inter dños est periculosissima. Tñ ppter tales punitiones sequuta fuerunt multa mala z multe seditiōes fm̃ q̃ exemplificat p̃bus in multis. Nā quãto est maior eq̃litas inter p̃tes inter q̃s est seditiō. tãto est peior z citius causat̃. Et ppter hoc d̃t p̃bs q̃ eq̃litas est cã seditionis. mō aliqua cōitas vel p̃sone notabilis maxime appropinquat ad eq̃litatẽ p̃ncipis vel cōmunitatis q̃ alia p̃sone priuata vel minoris status vt notum est. Ex precedentibz satis patet qd̃ sit p̃dm̃ ad argumẽtũ hic ante factũ in principio dubij.

Dubitarur secũdo. vtrum locus sit cã seditionis. Pro solutiōe notandũ est. q̃ locus p̃t dupl̃r cōsiderari quantũ sufficit ad p̃hs. Vno mō inq̃ntũ est in tali vel tali aspectu celi. Alio mō inquantũ est in tali vel tali dispōne z ordine ad terram vel aquam vel aliqd̃ hmoi. p quod reddit̃ minus accessibilis. Ex quo pr̃z q̃ fm̃ istã duplicẽ considerationẽ locum esse causam seditiōis potest dupl̃r intelligi. Vno mō sic q̃ hoies nati in illo vel in ipso habitantes ex parte influentie celestis sunt seditiosi. Secũdo mō sic q̃ ille locus taliter disponitur q̃ facit̃ possit resistere p̃ncipi. vel q̃ vna ps ciuitatis sit situata vel locata vt possit se cōtra altam defendere. sicut videmus de aliq̃bus ciuitatibz bus bip̃itis quaz vna pars contra altam guerram ferre potest. Isto supposito respondet ad dubiũ. q̃ locus vtrũq̃ istorum modoz est causa seditionis. Patet primo fm̃ p̃mũ modũ. nāz experientia docet q̃ alique ciuitates sunt quasi naturaliter seditiose. vt parz de aliq̃bus ciuitatibus quas non op̃et enumerare. z ab antiquissimis t̃pibz huc usq̃ cōtinuatũ est. Et huius causa nō posse videtur assignari pueniẽter nisi a radice supiori. q̃ sc̃z talis aspectus celi est in illo casu. q̃ virtute illius influentie ibidez vigenis homines sunt seditiosi. ppter quod videmus q̃ homines ex

fra illas nati z eas inhabitantes cōtinue sūt magis z magis bellicosi. In declaratiōe vī videt a multis q si tales ciuitates depopularēt et in eis ponerēt hoies magis pacifici ipsi tandē fierent bellicosi. Sed q locus sit cā scōd^o p3. q2 aliq ciuitates taliter sunt situate q pnt se ab inimicis suis faciliter vel a supioribz vī vna ps ptra aliā defendere. z talis fortitudo vel inaccessibilitas loci frequenter est eis occasio causandi seditiōem vel rebellionē. Et q sequitur q clausura villaz vel ciuitatū (vbi locus est cā seditiōis pmo mō) sunt a pncipibz phibende. Parz qz dñt phibere causas seditiōis. Scōd^o sequitur. q vbi hoies inclinant ad seditionēz nō sunt pmitte de ciuitates biparte. Parz qm illud est eis cā seditiōis qm vna ps ptra alias pnt se defendere. iō ab ea faciliter sepant. z hoc potissime veruz est nisi tales sint inimicis ppinque. qz tunc forte secus esset. eo q cōis timor cōgregat separatissimos. vt parz in textu. Tercio sequitur q ad euitandū seditiōes extranei nō sunt statim in ciues recipiēdi. P3 qz hoies diuersaz regionū sunt in pluribz diuersoz mox. et iō si in inhabitaret sepe essent discordes z frequenter inter ipos h3 locū inuidia z mutuo pugnant maxie qñ extranei accedūt seu appropinquāt ad equalitatē cū alijs. sicut explicat pbus de valde multis in textu. Et ppter hoc dñt q nō ex qbuscunqz sit ciuitas. h3 ex multis regulariter viuētibz q sunt in moribz z mō viuēdi aliqiter conformes. Alter^o infer^o q ad euitandū seditionē bonū est z expediēs q nulla ps cōitatis sine aliā habeat hostes debellare. P3 qz si diuites pugnat sine paupibz z lucrant bellū nimis vellēt paupes despiciere z opprimere. si vero p dunt tūc paupes dñabunt z trāsmutabūt policia si prius fuerit oblicharchia vī aristocracia. Proportionabiliter si paupes tellaret sine diuitibz. qz si lucrarent vellēt magis solito diuites opprimere zc. z sic necē est oēs ciues ppter bellare suo mō Dubitat^o tercio. vī h3 hoies (q passi sunt verecundia) sunt in pncipes recipiēdi. Pro solutiōe pnsiderandū. q pncipes (q passi sunt verecundia) sunt illi q fecerunt aliq rōne quoz deberēt verecundari sicut sunt illi q sunt homines de vel fures. aut aliqū infidelitatē contra ciuitatē pmissē rūt. Scōd^o cōsiderandū est q pncipatus est pncipior res q sit in cōitate Parz qz pnceps est diuine maiestatis imago vt als allegatū est Vñ in ipo d3 esse pncipia totius policie qz h3 pmiare z punire z d3 hoies ad hoc tenere vt actus ciuiles eoz auctoritate exerceat. vt als onūz est. Tercio cōsiderandū. q malicia vel nota deformitatis in capite est in subditis quodā mō cā aut occasio z qñ licētia malefaciēdi. Illā āt licentiā malefaciēdi libet qñt subditi mali vt docet expientia. iō citius z attentius notāt in supioribus suis defectū q actionē bonā. vt p delictis eoz nō puniant. Quarto cōsiderandū. q h3 dupl^r pnt pati verecundiam. Vno mō ppter delictū imediate tangēs bonū cōitatis. si cut est pditor vel h mōi. Alio mō ppter delictū tangēs imediate psonā puatā. sicut esset homicidiū alicuius psonē puate vel aliq h mōi. Tunc rñdet ad dubiū. scz illi qui passi sunt verecundia ceteris paribz minus dñt eligi q aliq. P3 ex supponibz pmissis. qm h3 est subiectis occasio malefaciēdi vel min^o timēdi ipm pncipē. qd ē magnū incōueniēs p regimie policie. z spēalit^r q passi sūt verecundia ppter defectū imediate tāgentē totā policia nullo mō aut rarissimē sūt in pncipes assumēdi. qz semel mal^o sp psumit mal^o

Ad rōnes ante opposi-
tam Ad primācū arguit^r ptra suppositū q (seditiō qñqz

fit ppter bonū cōmune) pnt dici dupl^r. Vno mō seditionē capiēdo large vt se extendat ad cōmōtionē q sit cōtra tyrannū vel aliquos h mōi. iuste pnt fieri. vt cōcellum est in pmo articulo. z hoc pbat ratio. Scōd^o dñt negando cōsequētiā capiēdo seditiōem pntie. Et ratio est. qz bonus finis nō sp excludit actū. z potissime seditiōem. qz optet q sit cā sufficiens z prudēt fiat. vt pnt tactū est. Ad scōdam dñt eo q nō stricte capis ibi seditiō vt statim tangebāt. Sz ad phm dñt q cepit seditiōem large z improprie. Scōd^o pnt dici q pbs voluit dicere q solū virtuosū inter homines iustus pnt facere seditionē si nō pncipent. qz sunt alijs simpl^r meliores. sed tñ nō faciūt vt dñt. ex quo satis p3 q non d3 fierē seditiō. Ad terciā cōcedo loquendo de fine vltimo. sed hoc nō sufficit ad excusandū seditiōem a malo. qz oportet pcedere p media ptraria bono cōitatis. Ad alias rationes ptra quesitū. Ad primā dico q nō pensando omnes iniurias q sunt illi qñc punit. qz punit multis punitiōibz ciuilibz seu cōibus vt dñt est. Ad scōdam dñt q quis ita esset habendo respectū ad scōm actū. tñ ppter naturā ipsi^o scilz qz contrariā bono cōmuni ipsa est digna grauissima punitiōe. Ad vltimā dicitur q tyrannus est punitus grauiori pena. et ita dicitur q puniti potest iuste tali pena. sed ppter reuerentia pncipatus frequenter pntetur ista pena z occulte seu secrete occiduntur

De saluatione aut cōiter z sigillatim vni^o
cuiusqz policie habitū est dicere. Primo qdem ergo palā q si qdem habemus p q cor^o rumpunt policie habemus z p q saluant. Contrarioz em ptraria sunt factiua. corruptio autē saluatiōi ptrariū. In bñ aut tpatis qdem g poli^o cīs sicut aliud aliqd optet obseruare vt nihil p uarent z maxie qd parū seruare. Latet enim subintrās puaricatio sicut substātiās pue expē se cōsumūt sepe facte. latet aut seductio. qz nō si mul tota sit. paralogizāt em mens ab ipis. sicut sophistica oratio si vnūquodqz pñū z oia. hoc aut est qdem vt est. aut vt nō totū em et oia nō parū. sed pponit^r ex paruis. Unā qdem g custodia ad hoc pncipiū optet facere. Deinde nō credere his q sophismatis gratia ad multitudinem applicant. arguunt enim ab opationibus Qualia aut dicim^o policiaz sophismata pnt dictū est. Adhuc aut videre q quedam manēt non solū aristocracie sed oblicharchie non propterea q firme sunt policie. sed qā bñ vtunt. bi q in pncipatibz sūt. z his q extra policia z his que in politeumate z nō iniusta faciēdo in eos

quidē qui nō p̄cipāt z introducēdo principa-
les ip̄oꝝ policiā z amatores q̄dē honoris nō in-
turiādo in inhonorationē z multas in lucrū ad-
seīpos z ad p̄ncipātes in v̄tēdo inuicē demoti-
ce q̄ em̄ in multitudie q̄rūt eq̄le q̄ demotici bec-
in silibz nō solū iustū sz expēdiēs est. p̄pter qd̄ si
plures sint in politeumate multa expēdiūt de-
moticoꝝ lege statutoꝝ velut sex mensiū p̄ncipa-
tis eē. vt oēs q̄ siles p̄cipāt. Est em̄ sicut de/
mus iā q̄ siles. p̄pter qd̄ z in his fuit demago-
gi sepe sicut de em̄ est p̄us. Deū min⁹ in potēta-
tus incidūt oblicharchie z aristocracie. nō em̄
silt facile malignari pauco tpe p̄ncipātes z ml-
to. qm̄ p̄pter hoc in oblicharchijs z democra-
cijs silt. tyrānides aut̄ q̄ maximi in vtraq̄ p̄fe-
runt tyrānide bi q̄dē demagogi bi aut̄ potētes
aut̄ q̄ maxios hūt p̄ncipat⁹ qm̄ multo tpe p̄nci-
pant. Saluant em̄ policie nō solū p̄t lōge eē
a corūpentibz. sz aliqñ et qz p̄t Timētes em̄
p̄ man⁹ hūt magis policiā. q̄re optet eos (q̄ de
policia sollicitant) timores p̄parare vt p̄seruēt z
nō dissoluāt. Quēadmodū nocturnā custodiā
policie obseruationē. z q̄ lōge p̄t facere. Ad/
huc insigniū p̄tentōes z seditōes p̄ leges optz
tēptare cauere. z eos q̄ extra p̄tentionē sunt aū-
t̄ p̄p̄bedant z ip̄i tāq̄ qd̄ in p̄ncipio sit maluz
cognoscere sic nō cuiuscūq̄ sed politici viri. ad
eā aut̄ q̄ p̄ honorabilitatē sit trāsmutationē ex
oblicharchia z policiā. cū acciderit hoc manē-
tibz q̄dē eis dē honorabilitatibz habūdātia aut̄
honorabilitatis facta expedit honorabilitatis
cōis multitudinē p̄siderare ad p̄teritōes. in q̄bus
cūq̄ q̄dez ciuitatibz honorāt fm̄ annū. fm̄ hoc
t̄ps in maioribz at̄ p̄ triēniū aut̄ quinquenniū z si
sit multiplex vel submultiplex p̄oris in q̄ hono-
ratōes institute fuerūt policie legē z honora-
bilitates intēdere vel remittere. si q̄dē excedāt in/
tendētes fm̄ multiplicatōez. si at̄ deficiāt remic-

tētes z minore faciētes honoratōem. In obli-
charchijs q̄dē em̄ z policijs nō faciētibz q̄dē sic
bic q̄dē oblicharchiā. h̄ aut̄ potētati fieri accē-
dit Illo at̄ mō ex policiā q̄dē democraciā ex ob-
licharchia at̄ policiā vt demū. Lōe at̄ z i demo-
et in oblicharchia et monarchia z in oī policiā
neq̄ crescere valde nullū p̄ter p̄mēsuratōez. sed
magis tēptare puos z multi t̄pis dare honores
q̄ breuē magnos Corūpūnt em̄ z nō oēs viri
ferre bonā fortunā. si at̄ nō neq̄ cū silt totas de-
derint afferre rursū silt totas. sz q̄datim. z maxie
q̄dē tēptare legibz silt ordiare. vt null⁹ fiat mul-
tū excedens poñā neq̄ amicoꝝ neq̄ pecuniaz
si at̄ nō se q̄stratas facere statōes ip̄oꝝ. Qm̄ at̄
et p̄pter p̄prias vitas insolecūt optz facere p̄ri-
cipatū quēdā q̄ p̄sideret vinētes nociue ad poli-
ciā. in democraciā q̄dē ad democraciā. in obli-
charchia ad oblicharchiā. silt aut̄ z in vna q̄q̄
aliaz policiāz. z q̄ iocundū at̄ ciuitatis sigilla
tim obfuare p̄pter easdē cās hoc aut̄ remediū
sup̄ oppositis p̄tibz firmare actōes z p̄ncipat⁹
Dico at̄ opponi epieikes multitudinē. egenus
aut̄ opulētis z tēptare vel p̄miscere egenorum
multitudinē z eā q̄ diuini vel qd̄ mediū augerē
hoc em̄ dissoluit eas q̄ p̄pter inequalitatē sedē-
tiones. Maximū at̄ in omni policiā z legibz z
alia p̄uisione sic ordiari vt nō sit p̄ncipat⁹ lucra-
ri. h̄ at̄ maxime in oblicharchijs optz fuare. nō
em̄ sic indignāt coertici ad eo qd̄ ē p̄ncipari ml-
ti imo z gaudēt si q̄s finit z circa p̄pria vocare.
Quare si putauerint p̄ncipantē furari cōia tūc
ambo p̄tristant. s. honoribz nō p̄cipare z lu-
cris. Singulariter z p̄tingit silt eē democraciā
et aristocraciā si hoc instituerit aliquis. Con-
tingit em̄ vtiq̄ z insignes z multitudinē vtrosa
q̄ habere que volūt. licere q̄dem em̄ omnibus
p̄ncipari z democraticū Insignes aut̄ esse in
p̄ncipatibz aristocraticū. hoc aut̄ erit eū non

Questiones

fit lucraria principatibz. Egeni em non valent principari. eo q nullū sit lucrū. sed circa ppria esse magis. opulēti aut poterūt ppter nullo cōmuniū indigere. Quare accidit egenis qdē fieri opulētos ppter imorari circa opa. insignibz aut nō subūci qbuscūqz et vt nō furent q cōmunia traditio fiat pecuniaz pntibz oībz ciuibz et rescripta penes fraternitates et ptubernia et tribz reponant. Eius aut qd est sine lucro pncipari optet esse honores lege statutos approbati. Optet aut in democracijs qdē opulētis facere et parcere nō solū in nō faciēdo possessiōes eque partiales. sed neqz fructus qd in qbusdaz policiayz latet factū. Velius aut et phibere volentes oblatiōes facere sumptuosas qdem nō vtilēs aut oblatiōes puta corigeas et lāpadar/ebias et qcunqz aliē tales In oblicharchia aut egenoz facere curā multā et pncipatus a quibz receptiōes his tribuere. Et si qd opulētoz iniuriatus fuerit istis maiores increpatiōes esse. qd si sibi pīs et hereditates nō fm dationē esse. sed fm genus neqz plures qd vnā eandē hereditate sic em vtiqz eqliozes substantie crūt et egenozum vtiqz plures ad habūdantiā ptingēt. Expedit aut et in democracia et oblicharchia et aliorum vel equalitatē vel possessionē dare his q cōmunicāt minus policia hac. in demo qdez opulentis. in oblicharchia aut egenis accepto qcunqz pncipatus sunt dñi policie. bec aut his q expolicia pmittere solis vel pluribz. Tria aut qdem optet habere futuros pncipari pncipales principatus. Primo qdem amorē ad pssistentē policia. deinde potentiā maximoz opez pncipatus. Tercio aut virtutē et iusticiā in vnaqz policia eā que ad policia. si em nō idē iustū fm oēs policias necesse et iusticie esse dñas. Dubitet aut dubitatiōem qm non acciderint bec oīa circa eundē quō optet facere diuisionē. puta si

versoris

militaris qdem aliqz fuerit nequā aut et nō policie amicus. alius autē iustus et amicus qliter optet fieri electionē. Videl aut optere respicere ad duo quo plus pticipāt oēs ex quo minus ppter qd in melicia qdez ad experiētiā magis virtute minus em melicia pticipāt. epicieia at plus. in custodia aut et cameratiōe ptranū. ampliori em virtute indiget qdā multi bñt. scia aut cōis oībz. Dubitabit at vtiqz aliqz si potentia extiterit policie et amor qd opus est virtute. facient em q expediūt et ipa duo. aut qz ptingit eos (qui bec duo bñt) incōtinētes esse. quare quēdamodū et ipis nō seruiūt sciētes et amātes ipsos. sic et ad cōem nihil phibet quosdaz se habere Simpli aut qcunqz in legibz vt cōferētia dicimus policijs omia bec saluāt policias Et qd sepe dcm est maximū elementū pcurare vt valentior sit multitudo q vult policia qd que nō vult. Preter omia aut bec optet nō latere q vtiqz latet trasgressas policias qd mediū multa em eoz q vident demotica soluūt democracias et oblicharchicoz oblicharchias Qui autem putāt hanc esse vnā virtutem trabūt ad excessum ignorātes quēdamodū naris est transgressa qdem rectitudinē eā que pulcerrima ad aqilinū vel simū. sed tñ adhuc pulcra et gratiaz bñs ad aspectum. nō tñ si intēdat aliqz adhuc magis ad excessuz. pmo qdem abijciēt medio critatē ptis finaliter autē ita q neqz narē faciet apparere ppter excellentiā et defectū ptraniorū Eodē autē mō bz et de alijs ptibz. accidit itaqz hoc et circa alias policias. Et em oblicharchia et democracia est vt habere sufficiēter eqdem exīte optimo ordine Si aut aliqz intēdat magis vtrāqz ipsaz pmo qdez deteriorē faciet policia. tandē aut neqz policia. Propter qd optet bec nō ignorare legislatorē et politicū qlia soluat demoticoz. et qlia corrumpūt democraciā

et q̄lia oblicharchicoꝝ oblicharchiā neutꝝ em̄
ipaz ptingit eē z pmanere sine diuitibus z sine
multitudine. sed qñ eq̄litas facta fuerit sube aliā
ncē eē hāc policiā q̄re corūpētes his q̄ fm ex/
cessum legibz corūpūt policias. Peccāt at z in
democracijs z in oblicharchijs. i. democracijs
qdē demagogi vbi multitudo dñā legū. Duo
em̄ faciūt sup ciuitatē pugnātes cū diuitibz opz
at p̄riū sp videri dicere p diuitibz in oblichar/
chijs at p p̄plo oblicharchicosz iuramēta p̄ria
q̄ nūc iurare oblicharchicos. nūc qdē em̄ in q̄
bus iurāt z p̄pls malign⁹ ero z p̄siliaboꝝ qdē
q̄ habeat malū. optz at z existimare z simulare
p̄riū ifinuātes i iuramētis q̄ nō iuste agā in po/
pulū. Maximū at oīm dictoz ad pmanēdū po/
licias qd nūc negligūt oēs. scz erudiri ad polici/
as: pfect⁹ em̄ null⁹ vtilissimaz legū z p̄glorifi/
catay ab oibz politisātibz si nō erunt assueti et
eruditi i policiā Si qdē leges demotice demo/
ticalit si at oblicharchice oblicharchicalit. q̄ q̄
dem eē in vno incōtinētia ē z in ciuitate. ē at eru/
diri ad faciēdū nō hec qdē attringēt gaudēt ob/
lichartifantes z democraciā volētes. s. q̄bz po/
terunt hi qdē oblicharchifare. hi at democrati/
sare. Nūc at in oblicharchijs qdē p̄ncipatiū fi/
lij deliciant. Qui at egenoz sūt exercitatz labo/
riofi. q̄re vt volūt magz z p̄nt insolscere. In de/
mocracijs at q̄ maxime vidēt eē democracie p̄/
riū p̄ferētis p̄sistit. cā at hui⁹ q̄ male definiunt
qd libez. Duo em̄ sunt q̄bz vidēt democraciā
definita eē in illō qd plus eē dñūm z libertate
qd qdē em̄ iustū vidēt eē eq̄le. eq̄le at qdē q̄z vi/
deat multitudini h eē dñans. libez at z eq̄le qd
cūqz voluerit q̄s facere. Quare viuit in talibz
democracijs vnusquisqz vt vult z ad qd abun/
dat. vt ait euripedes. h at ē p̄ranū. nō em̄ optet
putare fuitur eē vinere fm policiā. s. salutē. Et
q̄bz qdē ḡ policiē trāsmutant z corūpūnt z p̄ q̄

saluant z pmanēt vt simplr tot sunt vt ē dicere.

Queritur utrū elemēta

(q̄bz policiē dissolunt) sint tria p̄ncipis q̄bz obseruat
Arguit p̄mo q̄ nō. qz eadē medicina vltibus qñqz
nocet vni corpi z qñqz iuuat ipm. s. sūt stat idē elemētū
nocere qñqz alicui policiē z qñqz iuuare ipam. Scdo
sic. bellū extrinsecū qñqz corūpūt policiā. vt notū est. et
qñqz saluat ipam de p̄ accūs scz qñ policiā saluat z vni⁹
p̄t timorē iūnicoz. s. zc. Tercio sic. excessus qñqz nō
cet corpi z qñqz iuuat. s. de p̄ accūs. s. sic est in apolito.

Quarto sic. qz policiā p̄stat ex p̄ris. sicut p̄t de cō/
policiā. q̄ cōponit ex oblicharchia z democraciā. s. zc.

Quinto sic. p̄t bonū policiē expedit aliqz depoli/
cia eē multū excedētes respectu alioꝝ in amicis z diuiti/
tij. s. zc. Sexto sic. expedit p̄ncipat⁹ lucratius eē
vt magz amēt a p̄ncipantibz z magz solite regantur
ab eis. z tñ fm p̄m istd ē vni elemētū corūptiū po/
licie. s. zc. In oppositiū ē p̄s in textu. Etia p̄t rōne
qm̄ sal⁹ policiē z dissolutio eiusdē int se p̄riant. s. p̄ ele/
mēta tria attingunt. In hac questione tres erūt articu/
li. In p̄mo ponent in generali elemēta q̄bz policiē vidēt/
tur dissoluti. In scdo documēta siue p̄ncipia q̄bz illis
elementis p̄t obuiari. Et tercio ponent dubia.

Quantum ad primum

articulū suppono q̄ ex p̄te finis dī policiā bona vlt mala
Nā illa policiā q̄ bon⁹ finis intēdit bona est. in q̄ p̄o
mal⁹ trāsgressā notat. Et qz policiā nō sufficit in finem
deduci p̄ leges nature z hoim inclinātiōes. iō requirūt
positiue leges. Vltērius qz op̄t istas leges alicui (in q̄
residet publica potestas) iniūgi. iō requirūt p̄ncipans vel
plures tenētes locū p̄ncipat⁹. z fm q̄ sunt vn⁹ vlt plu/
res sumit numer⁹ policiay. z penes modum se habēdi
p̄ncipat⁹ vlt p̄ncipatiū tāqz a forma ipē policiē specificā
tur. vt als oñsum ē. Est ḡ bona dispositio policiē in de/
bito ordine p̄riū ipi⁹ z tāta colligatōe vt vna nō possit
alteri dicere nō idigeo. vlt mihi nō potes nocere. s. vni⁹
co p̄cursu redit tāqz vni⁹ sibi p̄i sufficēs z corp⁹ p̄se/
ctū in finē politicū siue felicitatē politicā. Istō supposi/
to tāqz nēcario dicam⁹ in isto articulo de dissolutōe alia
rum policiay a democraciā. z de ipo erit q̄stio sequēs.
Primo igit dōm ē de dissolutōe democraciay. cui⁹ dis/
solutōem maximū elemētū ē demagogoz iprudētia.
Vñ demagogi (q̄ p̄ adulatōem diligit z regunt p̄p̄m
credētes suare suā policiā scz democraciā) nitunt q̄stus
p̄nt q̄ diuites ibidē opprimant vt magz a p̄plo diligit z
in officio eleuent etiā vt possent bona ipoꝝ. qz ex cupi/
ditate sic adulant p̄p̄s. vt paruit pus. mō hec oppressio
fit valde iprudēt. tñ qz p̄pter illā diuites int se vniunt.
scz p̄t cōem iuriā. z sic sepe destruit democraciā. tñ qz
si diuites destruerent nō plus maneret democraciā. sed
fieret cōis policiā. Nec magna demagogoz iprudētia.
qz ipi deberēt facere illa q̄bz saluaret policiā. s. oīno op/
positū agūt. Vñ p̄rudes democraticus nūqz dissoluit
democraciā. z si nō requirūt p̄a prudētia cū sit trāsgressā
policiā. requirūt tñ magna cautela cū sit p̄ natura z mala
Ipi etiā demagogi aliūde corūpūt democraciā. qz ipi
volūt h̄re populū sup dñā legū. s. h̄ ē destruere leges z
p̄ris ciuitatē. cū p̄pls sine lege p̄dētōi exponat. Antiq̄
tus em̄ magis trāsmutabant democracie in tyrānides

q̄ nūc. Et rō ē q̄ tūc vigeat differtimodi loquēdi. eo q̄ rethorica nōdū erat in vsu. z q̄ demagogi erāt duces belloz. z in armis exp̄ti. iō p̄lo p̄ficiēbant z ab eo sicut digni supponebant. nūc at postq̄ rethorica vīguit de/ magoḡi sunt facti hoies loq̄ces. q̄ nō sunt armis exerci/ tati. z iō nō supponunt. Ex q̄ p̄t trahi q̄ raro loq̄ces et adulatorēs sunt boni in armis. tūz q̄ tales cōiter sunt pusillānimes z q̄ muliebres. tūm q̄ natura (q̄ distri/ buit sua dona) frequēti illi cui dat loq̄citātē denegat au/ daciā. tūz q̄ hoies loq̄ces credūt p̄ suā loq̄citātē alios sup̄are. ita q̄ in loquutionibz terminat factum ipoz. nec pcedūt vltēri ad factū. Patz q̄ q̄re z quō demagogoz ipudētia sit elementū corruptiūū democracie. Oblis/ charchie nō duplī corūpi p̄nt. scz de p̄ se. z de p̄ accūs. De p̄ se etiā corūpiū duplī. Uno p̄ nimīā dep̄ressio/ nem paup̄ez. Nā aliq̄ ipudētes oblichartici suam cre/ dentes oblicharchiā augmētari vlt̄a modū. volūt pau/ peres opprimere credētes p̄ h̄ meliorare suū p̄ncipatū. cui? oppositū accidit q̄m p̄p̄ h̄ paupes vniunt z diu/ res rebellāt z sic aliq̄ obtinēvictoriā d̄ diuites z mutāt oblicharchiā. Scdo corūpiū q̄m oblicharchia p̄pter aliq̄ diuitū inhonoratōem. Vñ frequēter accidit q̄ nō tot p̄ncipatū in p̄ncipatu q̄t sunt diuites sz manēt ali q̄ viriles inhonorati. sicut vbi p̄at z fili? vlt̄ duo fratres nō p̄nt in p̄ncipatu p̄ncipare. z isti iō mouēt d̄ alios se/ ditōem. z isti etiā ducunt cōiter p̄ demagogos. q̄m nō solū sunt inter multos. sz q̄m etiā vbi p̄sunt pauci. iō q̄m demagogi p̄sunt eis q̄ causent seditōem vel mu/ tent policiā. Qm̄ etiā corūpiū oblicharchie p̄ accūs q̄m p̄p̄ pacē diuites pigrescūt z manent in exercitatu in armis adeo q̄ nō sufficiūt se ab extraneis defendere p̄ pacē z etiā p̄ nimīā p̄speritatē. q̄si oēs sint adeo diuites q̄ p̄nt in p̄ncipatu p̄ncipare. z sic apli? nō manet oblis/ charchia. sz sic cōis policiā vel democracia. Et sic p̄z q̄s/ līer oblicharchia corūpiū Aristocracie at ē duplex ele/ mētū corūpiūū scz vñū intrinsecū z aliud extrinsecū. Intrinsecū ē p̄p̄ distributōez bonoz ciuiliū. nā nō oēs ci/ ues honorabiles in aristocraciā h̄nt officia. q̄ in ea pau/ ci dominant vlt̄ p̄ncipant. iō stat aliq̄s viles z inhono/ rābiles indignari z odire policiā. q̄re p̄ seditōem vel als volūt dissoluere policiā. Et si dicat q̄ in aristocraciā p̄ncipātes sint p̄tusi. iō nō volūt dissoluere policiā bonā. cuiusmodi ē aristocraciā. Respondet p̄cedēdo q̄ p̄tuo si nolūt dissoluere policiā sz solū volūt p̄ncipare p̄ncipa/ tu. Sz etiā dico q̄ aliq̄ nō p̄ncipātes (q̄ sunt hoies viri/ les et appetētes honores) volūt dissoluere illū p̄ncipa/ tū seu policiā. In q̄cūq̄ em policiā quātrūq̄ bona sz aliq̄ mali q̄ nō dilgūt policiā. Elementū p̄o aristocracie corūpiūū extrinsecū ē guerra. nā p̄ guerra inimici ari/ stocracie sibi subiūgāt eā. z sic in aliā policiā trāsmutāt v̄puta in tyrannidē vel in democraciā. vel si nō obtine/ ant sup̄ aristocraciā. atramē necē ē vt sup̄ guerrā turbe/ cōitas z fiat aliq̄ p̄fusio tā in nobilibz q̄ in ignobilibus imo z q̄ leges minus rigide custodiant q̄re in fratrōne istaz multas p̄tingit ē turbatiōes tandē inualescētēs q̄ in aliā policiā trāsmutēt aristocraciā. Sz cōis policiā (q̄ noie sp̄ali thymocraciā d̄) corūpiū p̄p̄ defectū me/ diū z ciuiliū mediū. q̄ extrema (scz paupes z diuites) h̄nt in se mutuū odiū z diffidētiā vt als dictū ē. q̄re (ex q̄ nō viger q̄ ē mediū in illo intrinsecū) corūpiū ab ex/ trinsecū. vt dictū ē de alijs policijs sz ab inimiciis L d̄/ mune at ē istis policijs corūpiū p̄p̄ excellētiā aliquozū

ciuiū p̄ter debita p̄p̄tōem. vt als declaratū ē tē.

Quantū ad scdm arti

culū tenēdo p̄cessum p̄hi p̄nēda sunt p̄ncipia q̄b̄ con/ seruat ab illis elemētis. Prīmū q̄ documētū vt fuentur policiē ē vt nō negligat q̄d ē p̄uū in policiā. Rectoz em̄ policiē nō solū d̄z curare de magnis infirmitatibz. imo de p̄uis. Et potissime illd̄ vez ē si respiciat radicalia ci/ uitatis. Rō hui? p̄t duplī assignari. q̄ mens circa pua facit paralogisat z decipit. q̄ nō reputat ipa tāq̄ curā da. nec frequēter ea p̄cipiunt vlt̄ salte notant. Et q̄u is illud q̄d ē p̄uū modicū documētū afferat cōitati p̄ se. tū cū alijs multū nocet eidē. sicut exēplificat p̄hs de p̄uis exp̄ctis. q̄ multoties reiterat z sumptūū magnū the/ sauz. q̄ ex mulez p̄uis resulat magnū. Scdo rō p̄t ēē q̄ illud q̄d ē pua ē dispositio ad magnū. Vñ hō volēs obtinere vñā p̄clusionē difficilē incipit a p̄uis p̄mitus sicut in argumētis vbi hō p̄mo nitit z respondētē idu/ cere pua media z quasi nō curādo vt ex illis eliciat mas/ iora. Hoc idē p̄z in cā amorosa vbi p̄us nitit h̄ze q̄d p̄uū ē vt mai? possit asseq̄. Tercia rō hui? elemētū ē q̄z fran/ gunt leges iō mali volēres destruere ipas incipiūt a pu/ sillis vt possint asseq̄ maiora. P̄ter q̄ istis p̄uis obsta/ re. q̄z p̄uis error in p̄ncipio maxim? erit in fine. sicut ex/ emplificat p̄hs de via. I d̄ si hō deuit in itinere suo. sz modic? sit error in p̄ncipio tū magn? fit in fine. Istud at documētū nō ē cuiuscūq̄ sz solū policiē veri. vt dicē p̄hs. q̄z p̄p̄ p̄uitatē mens facit paralogisat circa ipm̄. Et isto q̄dē mō corūpiū policiā. multe em̄ policiē fue/ runt corūpre p̄ h̄ q̄ p̄ncipat? p̄enabant p̄p̄ suā p̄uita/ tem. z tūc ad illos intrauerūt aliq̄ q̄ nō erāt policiē ami/ ci. z tandē ipos destruebāt. De illis p̄uis p̄ncipatibz z etiā de p̄uis incōuenientibz h̄z curare policiē. vt d̄t do/ cumentū. Scdm documētū p̄seruat policiā a corrupō/ ne q̄ fieret p̄ adulatorē. Vñ demagogi q̄rētēs lucrū vel d̄nari vlt̄ p̄ncipari in democraciā fingūt se amare po/ pulū z odire diuites vt magis eleuent z ament a p̄lo. si bi adulant vt possint ab eo recipere lucrū. Per h̄ em̄ p̄p̄s eis credēs decipit duplī. Prīmū at q̄z dicūt p̄p̄m habe/ re sup̄ oia d̄nūm etiā sup̄ leges z p̄p̄s eis acq̄scentēs des/ truit leges nō tenēdo ipas. z p̄ p̄ns destruit suā poli/ ciā. Scdo decipit p̄p̄s q̄z diuites p̄ h̄ q̄ nimis oppri/ munt vniunt se z destruunt democraciā. z tū sine diuiti/ bus nō ēē democraciā. vt dictū ē. p̄p̄ quod d̄ p̄hs q̄ op̄z eos facere in democraciā nō solū in nō faciēdo po/ ssessiones eq̄les. sz etiā fruct? q̄m p̄u d̄es plus vtilitatz daret diuiti q̄ pauperi q̄uis p̄ncipat? paupes obtine/ ant. Documētum ergo ad obuiandum adulatori cō/ rū est vt eis minus credatur ita q̄ non in omnibus eis credatur. et q̄a adulatorēs adeo sunt p̄uersi vt dum audiunt recipiunt. etiā aliq̄lī placēt z potissime si sepe audiant. Iō vltēri? documētū ēē vt nō solū eis nō cre/ dat. sz etiā vt nō audiant. vt als dictū ē. Aliud documētū tūz ē q̄ politici debēt bñ vti policiā suā. et democratiē democraciā. z oblichartici oblicharchiā zē. Iste aut bñ v̄dēt mod? p̄sistit in h̄ q̄ ē nō facere aliq̄d p̄ q̄d ipa cor/ rumpat aut aliq̄lītur turbe. sz p̄p̄ curare ea p̄ q̄ saluat vt in democraciā. Nā in democraciā democraticus nō d̄z inhonorare diuites sz poti? honorare. z sp̄alit illos q̄ amatores sunt honoris. q̄z als possit seq̄ indignatio vel seditio q̄ sp̄ ē summa dilgētiā p̄cauēda. Silt ē in q̄b̄

licharchia. nā in oblicharchia diuites q̄ tenet p̄ncipatū
nō debet inhonorare seu oīno vitupare paupes. saltem
illos q̄ sunt amatores honoris. s̄ melius ē eos aliq̄liter
honorare z eis sepe lucrū afferre. q̄ p̄ h̄ efficiunt pau-
peres gratioſi et beniuoli. Proportionabiliter dōm etiaz
ē de alijs. Et p̄ istā cautelā seu p̄ istū documentū multe
policie q̄uis nō eēt bone. diu tñ durauerūt. q̄ sc̄ bene
faciebāt subp̄is. fm̄ q̄ d̄ p̄hus in textu. Iste autē bon⁹
vſus policie p̄sistit i bñ z p̄u dent distribuere honores
In distribuēdo at̄ honores op̄z istā h̄re cautelā sc̄z q̄
nō dandi sunt magni honores p̄ multū t̄pis spaciū. q̄ p̄
dationē talū honoꝝ posset eē supercreſcentia talū prer-
porōem adeo et intantum q̄ eēt nociuū policie ita ve-
ſit tyranni efficerent. aut aliter trāsmutarent policiā Si
p̄o casualit̄ aut alias alijs longo t̄pe tales honores ha-
buisse p̄sisterit. paulatim tales remouendi sunt a talib⁹
honorib⁹ et nō cito. q̄ mutatio nimis velox vt in pluri-
mum reſtate generat vt facit in fili exēplificari poſſz
de medicina corpis humani. Sc̄dā at̄ cautela in distri-
buendo honores ē. q̄ poti⁹ dandi sunt p̄ncipat⁹ magni
p̄ paruū z modicuū t̄ps q̄ paruū diuturnū. z h̄ ad euitan-
dū supercreſcentiā. ſicut immediate p̄us dictū est. Etia t̄q̄
les honores sunt dandi p̄ modicuū t̄ps p̄tā cām. q̄m
nō oīno ſciūt hoies cōiter ferre bonas fortunas. iō por-
us sunt tales p̄ paruos p̄ncipat⁹ aliquatū diu. p̄ban-
di z examinādi q̄ statim ad magnos honores seu p̄nci-
pat⁹ recipiēdi. Est at̄ z aliud documentū. sc̄z q̄ policia
ſq̄ habeat p̄e manib⁹. i. q̄ politici ſp̄ de ea diligēt debet
eē ſolliciti. p̄ p̄tā ſaluat policia rōe p̄p̄nq̄tatis inimico-
rum. q̄ custodes h̄nt eā cordi ſp̄ facientes custodiā tam
diurnam q̄ nocturnā. Et q̄ trahit aliū documentū. sc̄z
q̄ policie cognoscat ſua policiā z naturam ei⁹. Si em̄
haberet democraciā z crederet eā eē oblicharchiā tunc
posset eā tandē destruere. p̄ h̄ sc̄z q̄ q̄tū posset rēderet
in oblicharchiā p̄ ſuas leges. Sicut p̄bat p̄hus in ſilip
exemplū de nare. q̄ ſi declinat a pulcra filia naris nō erit
āplius ita pulcra. et finaliter nō manebit filia naris Ali-
ud documentū ē q̄ insigniū vitent⁹ p̄ntōes. q̄ ſz mul-
tum nociue reipublice z turbatiue cōitatis. q̄ facit ra-
les p̄ntōes inualeſcūt. Nū ſi q̄cūq̄ p̄ntōes ſunt vi-
tandē. ſi a multo fortiori p̄ntōes insigniū z nobiliūz
ſunt vitandē. Aliud documentū ē q̄ p̄ncipatus nō ſunt
lucratiui. q̄ ſi ſic. nō p̄ncipat̄es p̄ncipatu p̄pter duo po-
ſſent trāſci ſc̄z q̄ p̄uarent honore z etiā lucro. z ſp̄ealiſ
fieret in oblicharchia p̄ paupes p̄ diuites. Si at̄ nō ſunt
lucratiui. oēs h̄nt q̄ d̄volūt. q̄ diuites nulli ſubijciunt. z
paupes dimittunt circa p̄p̄ia negocia vacare. z inde ſic
ret q̄ nulli ſollicite q̄rerent p̄ncipatū. q̄ in eo nō eēt lu-
crū. Ad iſtū at̄ documentū duo ſunt neceſſaria. Prīmū
ē ſc̄z q̄ theſauri cōitatis in archa cōi oib⁹ p̄ſentib⁹ debet
reponi. Sc̄dū ē q̄ clauē ap̄d p̄fraternitates p̄ſeruent⁹
q̄ p̄ncipes p̄ p̄ncipatū nō dicant dignū ē q̄ rōe ip̄i⁹
honorēt. Aliud documentū ē. q̄ ps q̄ tenet p̄ncipatūz
nō iniurget. vt in democraciā paupes diuitib⁹ q̄ p̄ hoc
eēt multū timēdū de ſeditōe. Idcirco op̄z. q̄ ſi in obli-
charchia diues iniurgat pauperi mag⁹ puniat q̄ paup̄
ſi iniurgat diuiti. Et q̄uis iſta lex nō ſit ſimpl̄ iuſta. q̄
ceter⁹ parib⁹ mag⁹ ē puniend⁹ q̄ in p̄ſonā mag⁹ hono-
rabile peccat. tñ iſta lex ē exp̄diēs in oblicharchia. p̄por-
tionabiliter in democraciā. Et q̄ p̄z q̄ in oblicharchia
p̄ncipat̄es aliq̄ faciūt oppoſitum illi⁹ q̄d deberet facere
q̄m iurāt. Et p̄p̄o malign⁹ ero z p̄ſiliabor ei⁹ q̄ ſunt ſibi

ſua. q̄z ſz faciāt ei⁹ ſua. tñ fingere debet ſe facere oīa in
fauore ip̄i⁹. p̄portionabiliter dicere de p̄ncipatib⁹ in de-
mocraciā reſpectu diuitū. Aliud documentū ē. q̄ q̄m
nus p̄ncipat̄ in policia. i. honore p̄ncipat⁹ habeat lucrū
q̄d in democraciā diuites. z i oblicharchia paupes Pa-
tet rō documentū. q̄ ſi p̄ncipat̄es cū h̄ lucrū haberet tunc
aliq̄ duplici de cā eis iniuderet. ſc̄z p̄tā honore z p̄tā lu-
crū z tūc eēt periculū de ſeditōe. Et q̄ p̄z. q̄ ſi ſunt aliq̄
bona q̄ ſunt ip̄i⁹ cōitatis aut ad ip̄am p̄tineant. vel aliq̄
pua officia lucratiua debet illis (q̄ min⁹ p̄ncipat̄ in po-
licia) dari. Per h̄ em̄ ſuabit amor inter illos q̄ p̄ncipat̄
in policia z inter alios. Aliud documentū ē. q̄ d̄ fieri q̄
litercūq̄ illa ps (q̄ mag⁹ diligit policiā) ſit valentior
q̄ ſi ps (q̄ nō diligit policiā) ſit valentior cū ip̄a mutare
intendat z diſſoluere policiā. tūc tandē p̄ leges ſuas cō-
trarias mutabit eā. q̄d ē a politizantib⁹ toto corde z niſu
euitandū. Aliud documentū ē maxīmū q̄d tñ ab oib⁹
p̄tenuit. ſc̄z q̄ ciues aſſueſcant legib⁹. q̄ ſi leges eſſent
p̄cioſiſſime z a ſubditis nō cuſtodirent. tunc nulli⁹ aut
modice vtilitat⁹ eēt. leges em̄ nō ponunt p̄t ea z pul-
chritudinē. vel vt ſciant. ſz vt ſim ip̄as ciues opent. q̄a
leges ad op̄ ordinant. Et q̄ p̄z. q̄ democraciā ſeu po-
pulares in democraciā q̄nq̄ decipiunt. q̄ ip̄i iudicat li-
bertatē eē agere nō ſim leges. ſz ſim ſua p̄p̄ia voluntatē
q̄d ē falſum z erroneū. q̄ vbi ē fal⁹ aliquid ibi d̄z reputa-
ri p̄a libertas. ſz in agēdo ſim legē p̄ſiſtit fal⁹ p̄t. ſz non
d̄z reputari ſim libertas. z p̄p̄is circa op̄inione veſ-
re libertat⁹ decipiunt. Et oib⁹ dictis in iſto articulo et
in p̄cedēt p̄z q̄d ſit d̄m ad q̄ſitū. ſc̄z q̄ elemēta (q̄b⁹ po-
licie diſſoluiunt) ſunt ſua p̄ncipat̄is q̄b⁹ ip̄e p̄ſeruant. in
reſigēdo ſic q̄ p̄ nullū idē p̄ncipatū de p̄ ſe ſaluat po-
licia aliq̄ et diſſoluit. nō tñ ē incōueniens de p̄ actis
Vt ſic intelligēdo. q̄ iſta p̄ncipia z elemēta ſunt ſua
elemētis policie ex p̄ſeſis. q̄ tendūt ad ſua fines.
ſc̄z iſta ad diſſolutōem. z illa ad p̄ſeruatōem. Et hec
de ſc̄do articulo p̄ncipalis queſtionis Quātū ſz ad
terciū articulū z finalē circa difficultates textuales.

Dubitatur primo

Utrū rex vel p̄nceps debeat admittere insigniū vel no-
biliū bella inter ſe mutuo. Arguit⁹ q̄ ſic p̄ cōm p̄ſeru-
dinē. q̄ cōiter cōmittunt talia bella. Oppoſitū p̄z per
p̄m dicentē. q̄ op̄z tēperare legib⁹ vt euitent insigniū
ſeditōes Pro ſolutōe iſti⁹ dubij p̄ſiderandū eſt q̄ in
p̄ncipe ſup̄mo ſeu p̄ncipali (cuiusmodi ē rex) tres req̄-
runtur p̄ditōes. Prīma ē q̄ habeat amore z dilectōem
ad policiā. vt p̄z p̄ t̄ro. q̄ p̄ncipes ē velut pater policie
fm̄ q̄ d̄t p̄hs in p̄mo hui⁹. p̄ h̄ volēs q̄ ſicut pater diligit
filios ſuos naturalit̄. imo p̄fectiſſime diligit ip̄os. ſic p̄n-
ceps ſuos diligit ſubditos. Ita q̄ ſicut pater ex illa dile-
ctione tenet ſollicitare de filijs vt ſc̄z bñ regant z in bo-
num finē dirigant. ſic p̄portionabiliter p̄nceps reſpectu
ſuoz ſubditoꝝ d̄z ſollicitare. vt ſc̄z dirigant in finē poli-
tici. z vt tota cōitas bñ habeat. Sc̄dā p̄ditio ē. q̄ ha-
beat potentia ad maxima opa cōitatis vel ciuitatis. ſc̄z
ad vnitōes potentū z nobiliū. z ad reformandū maxi-
mā incōuenientia policie. z vt vnicuiq̄ faciat iuſticiam
Vñ ſua policia d̄z correſpōdere dignitati ſeu maiestat̄
regie. q̄ ſicut excellit oēs. ita etiā ei⁹ potētia d̄z oēs excel-
lere. Idcirco d̄t q̄dā antiqu⁹ moral⁹ p̄hs. Leges em̄ nō
debet eē tele araneaz q̄ capiūt muſcas puas z dimittūt.

ire magnas. Iō debet leges ad oia generalr se extēdere
nō solū corrigēdo paupes & ignobiles. s; etiā diuites et
nobiles. Tercia p̄dictio ē. q̄ ip̄e sit p̄tuosus qm̄ sic nō
p̄tingeret ip̄m multoties deficere circa agibilia. cū sola
p̄tus ē q̄ infallibiliter regular operantē. docet em̄ infal/
libiliter regē agere. cū ip̄e debeat eē regula alioz. q̄re ne
celse est ip̄m habere p̄tutē. Scdo supponit. q̄ insigniū
siue nobiliū bella sunt cōitatis turbatiua. Patet. q̄ de
facili inualescūt. eo q̄ cito p̄nt distrahere & diuidere to/
tam policiā. Etiā q̄ nobiles & insignes sunt pres p̄nci/
palis ciuitatis seu cōitatis. Si em̄ (si p̄ quia) q̄libet di/
ssensio sit aliq̄liter turbatiua cōitatis. a fortiori insigniū
dissensio erit turbatiua cōitatis. Et q̄ statim patz. q̄
q̄n bonū policiē patit tales dissensiones sunt resecande.
Scdo p̄siderandū est. q̄ illa q̄ p̄nt in via terminari non
sunt ad facti viā relinquenda seu exponēda. Patz. qm̄
via facti p̄cedit sine rōne & deliberatōe p̄t. irā v̄l odiū
mentē operātis ip̄etuose trahentē. ea at̄ q̄ p̄ iusticiā mo/
derantē cōtrario se h̄nt. Istis suppositis respōdet ad
dubiū. q̄ talia intestina bella nō sunt de se a p̄ncipe ad/
mittēda. s; poti⁹ totis virib; ip̄edienda. Patet. q̄ sunt
reipublice p̄ se nociua & destructiua vt d̄t vñū notabile
p̄actū Patz aliūde. q̄ talia bella viderent eē iusticie &
potestatis regie euacuatiua. qd̄ est magnū incōueniēs
Vel in p̄ncipe arguerent insufficiētiā p̄tutis coactiue
taliū belloz. Scdo d̄t. q̄ p̄actis scz ad euitādū pei⁹
malū talia bella debēt a p̄ncipe p̄mitti. Patz. q̄ minus
mala nō h̄nt rōem eligibilē s; p̄missibilē in casu q̄ op̄z al/
teri duoꝝ maloꝝ p̄mittere. & frequēter ex phibitōe ra/
lium belloz sequunt̄ maiora mala q̄ sunt ista bella. v̄l se/
quuntur ex p̄missione taliū. ḡ rē. Sed ē difficultas
tūc. q̄liter scz colorari p̄nt talia bella q̄ possint eē iusta.
Dicerēt forte aliq̄. q̄ in eis ē armoz exercitiū. vt scz mi/
lites se exerceāt. iō antiq̄tus p̄t h̄nc finē. & hucusq̄ est
p̄missum. S; iste color ē modic⁹. qm̄ tale exercitiū d̄z a
p̄tute p̄cedere. Itē in exercitio nō q̄rit mors vel vulne/
ratio illi⁹ cū q̄ sit exercitatio. s; poti⁹ bonū ip̄i⁹. In tali
bus at̄ bellis vñ⁹ grauat̄ alteꝝ et frequēter occidit. ḡ
ille color null⁹ ē. Alij p̄nt colorare p̄ h̄. q̄ sicut ē natura
le alicui se defendere. ita naturale ē iniuriā sibi illatā ex/
se (si possit) reformare. nobil⁹ ḡ iniurgat. q̄ h̄z potētiā
ex cū h̄ ē virilis & audax. idcirco p̄t ex se rōnabiliter in/
iuriā sibi illatā reformare scz vindicādo se. S; iste color
nō videt̄ sufficere. q̄ natura rōe regulata nō inclinat ad
reformandū p̄ se iniuriā sibi illatā. s; poti⁹ vt p̄ illū in q̄
residet potestas publica reformet. scz p̄ p̄ncipē imo hoc
eēt als euacuare iusticiā p̄ncipis. Alij ḡ colorari p̄t. nā
in nobili ē vt viget q̄dāmo potestas publica. & iō p̄t au/
toritatē habere vt p̄ se possit iniuriā sibi illatā reformas/
re magis q̄ aliq̄ p̄sona puata & ignobil⁹ haberet. S; illd̄
nō videt̄ sufficere. q̄ p̄ h̄ turbat cōitas & iusticiā publica
quā min⁹ d̄z turbare nobilis q̄ ignobil⁹. iō non apparet
mibi q̄ sit aliq̄s color sufficiēs. idcirco q̄ voluerit q̄rat
Verisile ē ḡ q̄ ista bella p̄ se p̄mittant ad euitādū ma/
ius incōueniēs. vel q̄ p̄ncips nō ē potēs illa ip̄edire iō
illa p̄mittit q̄ mutuo se oppugnent. vel forte h̄ p̄mittit
tyrānicē. vt scz p̄ncips magis possit illos sibi subiugare
Vez etiā q̄ nobiles plus timēt iniurgari sibi iūlice. q̄
si fierent tales vindicatorēs. iō forte p̄pter h̄ in p̄e p̄mit/
tuntur. Et istis p̄t inferri q̄ expedit homines sic bellico/
sos h̄re guerras ad extraneos. q̄ cū inclinent ad bellū si
nō pugnet adueri⁹ extraneos pugnant̄ in se qd̄ pei⁹ ē

Dubitat scdo. an sit p̄mittendū q̄ vñ⁹ habeat plu/
ralitatē feudoꝝ. Arguit q̄ nō p̄ p̄bm̄ in textu. Q̄pos/
sitū p̄z p̄ p̄suetudinē approbatā. Pro solutiōe p̄siderā/
dum. q̄ ois p̄ncipat⁹ in p̄p̄lo institutus ē p̄pter bonum
populi. p̄z p̄ p̄bm̄ q̄si vbiq̄ in isto libro. Vñ q̄libet p̄n/
ceps ad hoc ē institutus vt inducat suos subditos & di/
rigat in bonū finē. Et q̄ p̄z q̄ hereditates p̄ncipatiue
sunt q̄si cōes. h̄ est sunt ordinate p̄ sustentatōe p̄sonaz.
ad cōe bonū tendentū. Et inde est q̄ sunt magis libe/
re q̄ alie. Et q̄ p̄z q̄ naturalr rōne ip̄oz dñi possidētes
eas ad duo sunt obligati. scz ad faciendū iusticiā subdi/
tis. & p̄pter hoc ip̄i custodes iusticie sunt. Scdm̄ ē q̄ de/
fendant subditos a violentia extraneoz et etiā vt mu/
tua habeāt inter se pacē. Et q̄ p̄z q̄ debēt eē nobiles
in numero cōpetenti ad regendū policiā. cū ad hoc sint
ordinate tales possessiones. Et q̄ sequitur q̄ in distribu/
endo illas op̄ret. p̄uidere p̄ncipaliter nō possidentibus
s; cōitati. Scdo supponit. q̄ possessiones nobiliū debēt
eē tante q̄ sufficiant eis fm̄ statū eoz p̄petentē. Istis
suppositis respōdet ad dubiū. q̄ q̄nq̄ vnus p̄t h̄re plu/
res possessiones. Patet in casu q̄ pauciores nō sufficerēt
ad statū eoz. sicut si ymaginaret̄ de beneficijs ecclesie.
Patet in alio. quoniā in hoc p̄sentunt̄ leges positie.
immo expresse ponunt̄. Scdo d̄t q̄ nō ē iustū q̄ vñ⁹ ha/
beat tot possessiones. Et p̄mittunt̄ leges positie. Pa/
ter q̄ statet vñū h̄re q̄si oēs possessiones tot⁹ regni vel
ducatus. s; hoc nō ē p̄ueniens cū tales ordinent̄ ad tuitōe
nem patrie. & q̄ vñ⁹ nō possit adeo bñ patriā defendere
re sicut plures. imo tanta cumulatio possessionū eēt con/
tra bonū patrie & eēt abuti illis possessionib; & ip̄as po/
ssidere p̄tra intētiōes regū. qm̄ nō ē dubiū quin intēdāt
eas ordinare p̄ tuitōe reipublice. Et q̄ p̄z q̄ nō ē iustū
p̄mogenitū h̄re oēs possessiones nobiles. & alios filios
nihil h̄re. & sp̄cialiter vbi ille possessiones nō sunt eiusdē
feudi. Nec sufficit dicere q̄ p̄mogeniti ei⁹ replet̄ suū
statū. qm̄ iustū eēt q̄ q̄cūq̄ haberet suū feudū. Sequit̄
vltra. q̄ p̄ncips p̄t phibere aliq̄b; ne sint hoīes ociosi.
et hoc in cā q̄ indigeret policiā tales applicari ad arma.
et hoc politice loquēdo intelligo. Et istis satis p̄z qd̄
sit d̄m̄ ad argumēta ad pres h̄inc inde facta.

Dubitat terciō. vt p̄ncipat⁹ debeat eē lucratiuus
Pro solutiōe p̄siderandū est. q̄ p̄ncipatū esse lucratiuū
p̄t intelligi duplt. Vno mō sic q̄ ad ip̄m p̄rineant emo/
limenta sufficiētia p̄ statu p̄ncipis. Scdo mō sic q̄
possit vltra thesaurizare de bonis cōitatis seu p̄ncipa/
tus. qd̄ eēt p̄p̄rie p̄ncipatū eē lucratiuū. Scdo supponit
q̄ ē maximū qd̄ sit in policiā & diuiniū. Patet rōne
actiū q̄s p̄ncips d̄z exercere. scz respiciētiū bona cōita/
tis. q̄ act⁹ sunt optimi & diuiniū. Et q̄ patet. q̄ nō d̄z or/
dinari ad finē infimū sicut est lucrū. s; poti⁹ rōne ip̄ius
debet̄ honor & reuerētia p̄ncipatū. Scdo p̄siderandū
q̄ p̄ncipat⁹ nō debēt eē venales. s; debēt distribui dig/
nis. & q̄ illos exercebūt ad bonū policiā. ita vt p̄uideat̄
nō p̄sonis sed p̄ncipantib; Istis notatis ponit̄ p̄clu/
sio. scz q̄ p̄ncipatus nō debent eē lucratiui intelligendo
scdo mō. licet possent p̄mo mō. Prima ps patet. q̄ eos
esse lucratiuos ē ip̄os esse venales. et p̄ p̄ns lucratiuos
appeti a cupidis hominib; et hoc est p̄ncipiū tyrannizā/
di. qm̄ oēs tyrannides q̄si a cupiditate p̄cesserunt. Et
potissime hoc est vez de sup̄mis p̄ncipatib; imo et de
infimis. q̄ videm⁹ officarios gaudere vt leges a sub

dictis transgrediant. eo q̄ possent emēdas leuare. et hoc est malū et tyrānizare. vt facilius declarari possit. Scdo pbat eadē conclusio. qm̄ si pncipatus sine lucratiui tunc pauperes inuidēt pncipibz. qz pncipant et pncipat⁹ diantur Si at nō sint lucratiui tūc pauperes et diuites hnt qd volūt. et sic nō est tūc periculū de seditiōe. Ex ista pte pueniens est seu sequitur. q̄ debet ēē aliq̄ honores fm̄ leges statuti q̄ debeant pncipibz ex q̄ nō hnt lucrū. Secunda ps conclusio p̄z. qz statet pauperē ēē humilē et ydoneū p regēdo pncipatū. quē tū nō posset regere nisi pncipatus esset lucratiuus. intelligēdo pmo mō. q̄ cōclusio vera. dzo ista pte expediret tū in oblicharchia. q̄ pncipat⁹ nullo mō ēē lucratiuus. vt scz pauperes non possent pncipari. nec etiā pncipatus appetere

Dubitat q̄rto. vtz pmitteudi sunt ludi vel choree in ciuitate. Ad hoc respondet. q̄ ludi q̄ nō sunt magnorum sumptui et honesti sunt in ciuitate pmitteudi Sz ludi q̄ sunt inhonesti et magni sumpt⁹ nō sunt pmitteudi. Prima ps p̄z de se. scda ps p̄z. qz periculū est q̄ iuuenes exerceant ludos inhonestos vel seminiferos sicut stz choree. qz p hoc effeminant. et specialiter si nimis ad illos sint dediti. et potissime hoc est inhonestū. qm̄ pncipes maxime debet ēē viriles. Si ludi etiā fuerint nimis sumptuosi tūc iuuenes depauperant. qd ē periculū qz p h sequunt multa mala in ciuitate. Ex q̄ p̄z q̄ nō ē pmitteudi cūlibet exponere sua bona sicut bñ veller. Patz ex respōsione. qz etiā expedit reipublice ne quis re sua male vras. Sili mō dicere q̄ hoies nociue viuētes ad palatū nō sunt admittēdi. sicut sunt ociosi et multi alij hmoi. Hoc p̄t facilius pbari. hñ em̄ nō afferūt ciuitati lucrū. sz eā dānificant. et sp̄ rimēdū est ne ipi in dispēdiūm policie aliq̄ machinent. qm̄ cū sint inhoneste vite pessimoꝝ sunt moꝝ. ideo possent ciuitatē pdere

Ad rōnes aū oppositū

Ad p̄mā pcedo q̄ idē cibz qñqz nocet alicui corpori. et qñqz iuuat p diuersis t̄pibz et qñqz nocet de p accis et iuuat de p se. sic est de elementis policiaz. Ad scdam p idē. qz bellū extrinsecū iuuat p accis et nocet p se. Silt de tertia q̄ arguit de excessu Ad quartā dictū est als quare ois policia cōposita ē ex oblicharchia et democratia. vñ manent fortiter in ea vt dictū est. Ad q̄ntā cōcedo. q̄ de p se qñqz sunt viles policie et qñqz de p accis nociue. vt als dictū est Ad vltimā dictū est quia lter pncipatus debeant esse lucratiui et q̄liter nō zc.

Estat at supuenire democratia ex q̄bz cor rūpi. et p q̄ saluari nata est. fere at p̄silia dicti circa policias sunt. et q̄ accidit circa regna et tyrānides. Regnū qdē ē fm̄ aristocratia. tyrannus at ex oblicharchia extrema cōponitur et democratia Propter qd vtiqz et maxime nociua subditis ē. veluti ex duobz malis cōposita. et trasgressiones et peccata hñs. q̄ ab ambabz policijs Existit at generatio moꝝ ex p̄trarijs vtri

q̄ monarchiaz. Regnū qdē em̄ ad auxiliū qd a populo epieykes factū ēz instituit rex epieykez fm̄ excessum p̄tutis vel actionū q̄ a virtute. vel fm̄ excessum talis generis. Tyrānus at ex populo et multitudine ad insignes. q̄ten⁹ pplus nihil moleste ab ipis. Manifestū aut ex his q̄ ex his acciderūt. fere em̄ plurimi tyrannoꝝ facti fuerūt ex demagogis vt est dicere credibiles facti ex criminiari insignes. he q̄dez em̄ hoc mō pstituerunt tyrannides iā ciuitatibz augmentatis Que at aū istas ex regibz trasgredientibz prima et magis despotici pncipatū appetētibz. he at ex electis ad pncipales pncipat⁹ Antiquitus em̄ populi instituerūt multi t̄pis p̄ditores populi et p̄spectores. he aut ex oblicharchijs eligētibz vñ aliquē dñm ad maximos pncipat⁹ Omibz em̄ inerat modis hoc ad efficere de facili si solū voluissent ppter potentiam p̄existere his qdē regalis pncipatus. his at eā q̄ honoris velut sydon qdē circa argum et alij tyranni consistant regno existēte. Qui at circa ioniā et salaris ex honoribz. panetus at in leontinis. et kipelus in chorinto. et p̄sistratus athenis. et diodorus in siraculis. et alij eodē mō ex demagogia Sicut ergo diximus regnū institutum fuit fm̄ aristocratia fm̄ dignitatē em̄ ēvel fm̄ p̄p̄riā virtutem vel fm̄ gen⁹ vel fm̄ beneficiū. vel fm̄ hec et potentia. Omnes em̄ cū bñficiassent vel potētes bñficiare ciuitates vel gētes adepti sunt honorem hunc. hñ qdē fm̄ bellū. phibentes seruire sicut Loderus. hi at liberātes sicut cyrus. vel cū instituisent vel acq̄suisent regionē. sicut la cedemonioꝝ. reges et macedonū et molitiorum Vult em̄ rex ēē custos. vt q̄ quidē possidet substantias nihil iniustū patiant. populus aut nullā sustineat iniuriā. Tyrānus aut sicut dictū est sepe ad nihil cōmune respicit nisi pprie vtilitatis

Questiones

Gratia. Est autem intentio tyrannica quidem quod delectabile. regalis autem quod bonum. propter quod et supgressionum que quidem pecuniarum tyrannice. Que ad honorem regales magis. et custodia regalis quidem civilis tyrannica aut per extraneos. Quot autem tyrannus habeat mala et que oblicharchie et que democracie. Manifestum autem ex oblicharchia quidem eo quod finis sit diuitie. Sic enim solum et permanere necessarium custodia et delicias et multitudini nihil credere propter quod et oblationem faciunt armorum et suspectam habere turbam. et a munitione repellere et demorari in domo. Comune autem est ambiz et oblicharchie et tyrannidis. Ex democracia autem et oppugnare insignes et corrumpere occulte et manifeste et fugare tanquam contra machinantes et impeditores aduersus principatum. Ex his enim accidit et insidias fieri. his quidem principari volentibus ipsis. his autem non volentibus. Unde periantri ad chrasibulum consilium fuit excederetur spicaz auulsio quasi oportunitas: sic semper excedentes civium punire. Sicut ergo fere dictum est transmutationum ipsa principia oportet putare circa policias esse et circa monarchias. propter iniusticiam enim et propter timorem et propter contemptum multi subditorum insurgunt aduersus monarchias. Iniusticie autem maxime propter iniuriam aliquando autem et priorum spoliacionem. Sunt autem et fines idem quemadmodum ibi et circa tyrannides et circa regna. Magnitudo enim diuitiarum et honoris existit monarchis que desiderant omnes. Insurrectionum autem he quidem ad corpus sunt principantium. he autem ad principatum. Que quidem ergo propter contumeliam ad corpus. Contumelia autem existente multarum partium quolibet ipsarum fit causa ire. Fratores autem fere plurimi punitiois gratia insurgunt. sed non excellentie velut que pistracidorum quidem propter impulsasse armodij

versoribus

sororem et illuisse armodio. Armodius quidem enim propter sororem aristoginton autem propter armodium. Insidiati autem sunt et periandro ei qui in ambrachia tyranno. quia simul bibens ipse cum pueris interrogauit ipse sua ex ipso pregnantibus sunt. Que autem philippi appansano quia permisit contumeliam pati ipsum super talculo. et que ambitu parui ypodedra. quia insultauit ad staturam ipsius let que eunuchi euagoraciprio. Quia enim mulier recusauit filium ipsius occidit tanquam contumeliam passus. Multe autem insurrectiones facte sunt. et propterea quod aliqui monarcharum in corpus verecundiam fecerunt velut et que crathei ad archelaum semper enim grauitate se habebat ad colloquium. Quare sufficiens et minor fuit occasio. propterea quod filiarum nullas dedit regie. cum promississet ipsi sed potorem quidem detinens a bello aduersus firram et arrabium dedit regie elimeias. Juniozem autem filio ambite existimans. sic utique illum nihil deferre et eum qui ex cleopatra. sed ab alienationis principium extitit grauitate ferre adueneralem gratiam. Cum insurrexerit autem et ellanocrates lapisseus propter eandem causam tanquam enim utens statura ipsius non deduxit sponte propter contumeliam. et non propter amatiuam concupiscentiam putauit esse factam colloquutionem. Pirron autem et eracrides amikotin perimerunt patri supplicium inferentes. Adamas autem discessit a chotio. quia puer existens excisus fuit ab ipso tanquam iniuria passus. Multi autem et propterea quod in corpus afflicti fuerunt percussionibus irati. hi quidem destruxerunt. hi autem inuaserunt tanquam iniuria passus. et ea que circa principatum et regales potestates. velut in mitilena megades pentralidas circumstantes et preberantes corumes insurgens cum amicis peremit. et posterum sinerdes penthilon cum plagas accepisset. et ab vxore extractus per

emit. et insurrectionis archelas dechānicus
dux fuit exacerbās insur gētes p̄mus. Eā autē
ire qz ip̄m tradidit flagellandū euripedi poete.
Euripedes autē infremuit cū dixisset ipse aliqd
aduersus fetorē oris. et alij autē multi ppter ta/
les cās. bi qdē pempti sunt. bi at insidias passi
sunt. Sillr autē et ppter timorē. vnū em erat ali/
qd hic causaz. sicut et monarchias. velut perar
thaphanes tūcēs criminationē q̄ circa dariuz
qz suspendit cū non iussisset perres. sed putās
indulgeri tanq̄ nō memorantē ppter cenā. Hic
autē ppter p̄temptū. sicut sardanapallū videns
qdem pcutientē se cum mulieribz. Si vero hic
fabulantes dicūt: si autē nō de illo sed de alio
erit vtiqz hoc vez et dionisio posteriori. Dyon
autē insurrexit ppter despectionē videns cūes
sic se habētes et ip̄m semp ebriū. Et amicorū q/
dam autē insurgunt ppter despectionē. propter
confidere em̄ p̄temnūt tanq̄ oblituri et putan/
tes posse obtinere p̄ncipatuz mō quodā. ppter
cōtemnere insurgūt tanq̄ potētes et cōtemnē
tes periculū. ppter potentiā inuadunt de facili
sicut ducētes exercitus monarchias. sicut cy/
rus astiagi et vitam cōtemnens et potentiā pp/
ter potentiā qdem inoperosam fuisse ip̄m autē
deliciari et sentes de tracia amadoco existens
dux exercitus. bi autē et propter plura horū insur
gunt putā et despicientes et ppter lucrum. sicut
ariobarfanē mitridates. Maxime autē propter
hanc causam inuadunt. Qui qdem natura au
daces et honorē habent bellicum a monarchis
virilitas em̄ potentiā habēs audacia est ppter
quas ambas tanq̄ de facili p̄ualituri faciūt in
surrectiones. Eorū autē qui ppter amorē ho
noris insurgūt est alius modus cause p̄ter dic/
tas prius. Non em̄ sicut qdam tyrannos inua
dunt vidētes lucra magna et honores magnos
existentes ip̄is. sic et eorū qui ppter amorē bono

ris insurgunt. vnusquisqz p̄eligit periclitari.
Sed illi qdam ppter dictam causam. bi autē
ac si vtiqz alia aliqua fieret actio singularis et
propter quam nominati fierēt alijs et notis. sic et
monarchas inuadūt nō possidere volētes mo
narchiā sed gloriā. sed cum paucissimi numero
sunt ppter hanc causam impetū faciētes Sup
poni em̄ optet nihil curare de eo quod est salua
ri si debeat p̄ualere in actionē. Quibz assequi
quidē optet dionis estimationē. non facile autē
ipsam adesse multis. Ille em̄ cū paucis milita/
uit aduersus dyonisiuz sic habere dicēs. qz vbi
cunqz possit pcedere sufficiens sibi tantū partici
pare actionis: veluti si modicū inuasisset terras
morū accideret mori: hāc bene habere sibi mor/
tem. Corripitur autē tyrānus vno qdem mō si
cūt alia p̄ policia et vnaqueqz ab extrinseco. si cō
traria aliqua sit policia valētiōr. Consiliari q/
dem em̄ palam qz existit ppter cōtrarietate elec
tionis que autē volūt potentes agūt om̄es. Cō
trarie autē policie demos qdem tyrannidi fm
hesiodū. sicut figulus figulo. Etem̄ democra/
cia vltima tyrannis est. Regū autē et aristocra/
cia ppter cōtrarietatem policie. ppter qd lacede
monij plurimas dissoluerūt tyrānides. et syra/
cusani. p tpe quo politizabant bene. Aliqñ autē
ex se ipsa qñ q̄ pticipant seditōnes fecerūt. sicut
qui circa gelonē et nunc q̄ eorū qui circa dyoni/
siū. Qd qdem gelonis thrasibulo ieronis fratre
filiū gelonis abducere et ad delectatōes excitā
te vt ip̄e pticiparet. Familiaribz autē cōgrega/
tis ne tyrānis om̄ino dissolueret. sed thrasibu/
lus Cōgregati autē ipsorū tanq̄ tempus hūtes
eiēcerūt om̄es ipsos. dyonisiū autē dyon ag/
gressus curator existēs et assumens populū illū
ejiciens peremit Duabz autē existentibz causis
ppter q̄s maxime insurgūt cōtra tyrānides. scz
odio et p̄ceptu. Alterū qdem horū optet existere

Questiones

tyrannis scz odium. Ex cōtemptu aut fuit mul-
te dissolutōes. signū aut eoz qdem em̄ q acqui-
sierūt plurimi pseruarūt pncipat? Qui aut sus-
ceperunt mox vt est dicere perimit oēs. fruitiue
em̄ viuētes facile p̄p̄nenditūt z multas op-
tunitates dant insurgētibz. Partē aut quandā
odij z iram oportz ponere. mō em̄ quodā earū
dē actionū cāsit. Sepe autē z magis operosa
q̄ odij robustius em̄ iōsurgūt p̄pterea q̄ non
vlt̄ rōcinatione. passio aut maxime significat
furoribz assequi. p̄pter iniuriā p̄pter quā cām pi-
lustracidoz dissoluta est tyrānis. z multe alioz
sed magis odiū. Ira qdem em̄ cū tristitia adest
quare nō facile rōcinari. Inimicia aut sine tri-
sticia. vt aut in summa est dicere q̄cūqz causas
diximus oblicharchie in p̄pate z vltimēz demo-
cracie extreme tot z tyrānidis ponendū. Etenim
he existant entes diuisibiles tyrannides. Reg-
nū aut ab extrinsecis qdem minime corrumpit
p̄pter quod z multi t̄pis est. ex seip̄o aut pluri-
me corruptōes accidunt. Corrupit autem fm̄
duos modos. vno qdem seditiōem facientibz
his q̄ p̄ticipant regno. alio aut mō magis tyrā-
nice tēptantibz gubernare. q̄n exigerint esse do-
mini pluriū z p̄ter legem. Non autem fiunt ad
huc regna nūc. sed si fiāt monarchie z tyranni-
des magis. p̄pter regnū qdem esse volūtarium
p̄ncipatū. dñm aut maioz z p̄pter multos eē-
siles z nullū differentē t̄m vt corūdeat ad mag-
nitudinē z dignitatē p̄ncipatus. Quare p̄pter
hoc qdē nō p̄manent volūtarij. Si aut p̄ frau-
dē aliq̄s p̄ncipatur vel p̄pter violentiā. iā hoc
videt̄ tyrānis esse. In his aut q̄ fm̄ genus reg-
nis ponere. optet t̄m corruptiōis cū his q̄ dicte
sunt. z qd̄ est fieri multos facile cōtēptibiles. et
hoc qd̄ est potentiā nō possidētes tyrannicā. sz
regalē honore iniuriari. Facit em̄ fieret dissolu-
tio. nō volentibz em̄ mox nō erit rex sz tyrānus

versoris

et nō volentiū. Corrumpunt qdem igit̄ monar-
chie p̄pter has z alias tales causas

Aluantur autem palam vt simplicit̄ qui-
dem esse dicere ex cōtrarijs. Ut autē fm̄
vniūquodqz eo q̄ est regna q̄dez ducere ad mo-
derantiū. Quanto em̄ paucioz fuerint domi-
ni ampliori tēpore necessariū manere oīm p̄n-
cipatū. Ipsi em̄ z fiunt minus despoticī z mo-
ribus eque magis z a subditis inuidet̄ eis mi-
nus. Propter hec em̄ et circa molocotos multo
tpe regnū p̄mansit. z quod lacedemonioz. Pro-
pterea q̄ a principio in duas p̄tes diuisus fuit
p̄ncipatus: z rursus theopompo moderāte. et
in alijs institutē efozoz p̄ncipatū: a potesta-
te em̄ auferēs auxit tēpore regnū. Quare mō q̄
dam fecit nō minus sed maius ip̄m. Quod q̄/
dem et ad vxorē aiunt respondisse ip̄m que di-
perat. Sed nihil verecundat̄ minus regnū tra-
dens filijs q̄ ipse a patre acceperit. Nō oportz
hoc dicere trado em̄ diuturnius. Tyrannides
aut saluant̄ fm̄ duos modos p̄trarijssimos. q̄
rum alter est q̄ traditus est z fm̄ quem dispen-
sant plurimi tyrannoꝝ p̄ncipatū. hoz autem
multa aiunt instituisse perian drum corinthiuz
multa aut talia est accipere z a p̄ncipatu per-
sarū. Sunt aut z olim dicta ad saluationē vt
possibile est tyrannidis excellentes perimere et
sapientes destruere. z neqz cōmunicationes si-
nere. neqz sodalitātē. neqz disciplinā neqz aliud
nihil tale. sed omnia cauere. Unde p̄sueuerūt
fieri due sapientie z p̄suasio. z neqz scholas ne-
qz alias collectiones p̄mittere fieri vacatinas.
et omnia facere ex q̄bus q̄ maxime ignoti inui-
cem erunt om̄es. Noticia em̄ fidē facit magis
et ad inuicē. Et p̄fectos populi semp palā esse
cōmorari circa ianuas. Sic em̄ minime vtiqz
latebit qd̄ agunt. et deprehendere si assuefiant
modicū sp̄ seruientes z alia q̄cūqz talia persi-

ca et barbara tyrānica sunt omnia em̄ idē p̄nt et
tēptare nō latere q̄cunq; extiterit q̄s dicens vel
agens subditoꝝ sed esse attētos velut circa sira
cusanos vocate potagogides et audiētes auri
bus quos misit ieronvbi fuerit aliq̄ p̄gregatio
et collectio. Cōfident em̄ minus timētes tales
et si cōfidant latebūt minus. et criminare inui
cem et p̄turbare. et amicos cū amicis. et populū
cū insignib; et diuites cū se ip̄is. et paupes face
re subditos tyrannicū. q̄tenus neq; custodia
alať. et occupati circa q̄tidiana nō vacātes sint
ad machinandū. Exemplū aut̄ huius tyranni
des q̄ circa egiptū et anathemata psellidarū et
olimpij edificatio a p̄sistratib; et eoꝝ qui de sa
mo opa multi imperij. Om̄ia em̄ hec p̄nt idem
scz nō vacationē et penuriā subditoꝝ. Et illatio
rectigaliū. velut in sera cussis In quinq; em̄ an
nis sub dionisio substantiā omniū inferre acci
dit. Adhuc aut̄ et belloꝝ procurator tyrannus
vt utiq; sine vacatione sint etiā p̄maneāt in in
digentia p̄sidis existētis. et regnū q̄dem saluat
per amicos. Tyrannicū aut̄ maxime discedet
re amicis tanq̄s volentib; quidem om̄ibus po
tentib; aut̄ maxime. Et adhuc que circa demo
craciā fiunt vltimā tyrannica sunt om̄ia et gyne
kocracia circa demos vt annūcient contra vi
ros et seruoꝝ remissio p̄pter eandē causam. ne
q; em̄ machinant̄ serui et mulieres cōtra tyran
nos gaudentes quia necessariū beniuolos esse
et tyrānidibus et Democracijs. Eten̄ demus
vult esse monarchus. propter quod et adulator
apud vtrāsq; est honoratus. apud demos qui
dem demagogus Est enim demagogus demi
adulator. Apud tyrānos aut̄ qui humiliter col
loquūtur. quod q̄dem est opus adulatiōis. Et
em̄ propter hoc penūbosilon: id est maloꝝ ami
cus est tyrannus. adulatoꝝ em̄ recipiētes gau
dent. Hoc em̄ nullus itaq; faciet sensu; habēs

liberum. Sed amant qui epicikes si non adu
lentur et oportuni maligni ad maligna Clauo
em̄ clauus sicut p̄uerbiū. et nullo gaudere ve
nerabili neq; libero tyrannicū ipsum em̄ esse so
lum vult tyrānus. Qui autē extra venerabilis
et liberalisans aufert excellentiā et quod despo
ticū tyrānidis Odiantur ergo quemadmodū
dissoluentes principatū et vti cōiūiis et p̄diu
turnalibus extraneis magis q̄s ciuilibus tyrā
nicum. tanq̄s hos q̄dem aduersarios hos autē
non cōtrariantes. hec etiā et talia tyrannica q̄
dem et saluatiua principatus. nihil autē deficit
malignitatis. sunt autē vt est dicere om̄ia hec
cōprehensa tribus sp̄eb; . Coniecturat enim
tyrānus tria. vnū q̄dem vt modica sapiant sub
diti. nulli em̄ vtiq; pusillanimitis insidiabūt Se
cundū aut̄ vt discredant inuicē. Non dissolui
tur em̄ p̄us tyrānis anteq̄s credāt aliqui sibi p̄
sis: p̄pter quod et epicikes aduersant̄ tanq̄s no
ciuis ad principatū. non solū propter ea q̄ nō
volūt subijci despotice. sed et quia fideles sunt.
seipsis et alijs. et quia non produnt neq; seip
sos neq; alios. Tercius autem impossibilitas
negocioꝝ. nullus enim manū mittit ad impos
sibilia. Quare neq; tyrānidem dissoluere nō ex
istente potentia. ad quos quidem ergo reducū
tur volita tyrannoꝝ. Isti tres existunt entes.
Om̄ia em̄ vtiq; reducet q̄s tyrannica ad has
ip̄otheses. hoc q̄dem vt non credent inuicem.
hoc autem vt nō possint. hoc autem vt parum
sapiant. Unus quidem ergo modus per que
sit saluatio tyrānidibus talis est. Alius autem
ecōtrario dictis habet curam. Est aut̄ accipe
re ipsam ex corruptiōe regnoꝝ. sicut em̄ vnus
modus corruptionis regni facere magis tyrā
nicū principatū sic tyrānidis saluatio facere ip
sam magis regalē vnus seruāte in solū poten
tiam vt principent non solū volentib; sed et no

Questiones

lentibus. Procedens enim et hoc protendit et tyrannizare. sed hoc quidem sicut et suppositione optet manere. Alia autem hoc quidem facere. hoc autem videri. simulantes quod regale bene. Primum quidem ut videatur curare communia neque expendat gratuita talia in quibus multitudines moleste fuerant quando ab ipsis quidem accipiunt operantibus et laborantibus assidue. dant autem meretricibus et extraneis et artificibus copiose. Rationes que reddat acceptorum et expensarum quod quidem iam fecerunt quidam tyrannorum. sic enim utique quod dispensans economus sed non tyrannus esse videbitur. Non oportet autem timere ne forte deficiat pecuniis dominus existens civitatis. sed extorquentibus tyrannus a demo. Et expedit hoc magis quam derelinquere cum congregauerint. Vinus enim utique qui servant insipientes rebus. sunt autem tyranno qui servant terribiliores egredientibus a populo quam civibus hi quidem enim cum peregrinantur. hi autem subsistunt. Deinde introitus et oblationes oportet videri colligere dispensationis gratia. et si aliquando opportunum fuerit uti ad bellicas opportunitates. Universaliter autem exhibere seipsum custodem et camerarium tanquam communium sed non tanquam propriorum et videri non seivus sed reverendus. Adhuc autem tale ut non timeant occurrentes. sed magis reverentur. Hoc tamen adipisci non facile non existentem facile contemptibile. propter quod optet et si non aliam virtutum curam habeat. tamen politice et opinionem efficere de se ipso tale. Adhuc autem non solum ipsum videri nullum subditorum iniuriantem neque iuvenem neque iuenculam. sed neque alium nullum eorum qui circa ipsum. Similiter autem hic et habere uxores familiares. ad eas que aliorum tanquam. et propter uxorum iniurias multe tyrannides perierunt et circa frutiones corporales contrarium facere quam nunc quidam tyrannorum faciunt. Non enim solum mox diluculo hac faciunt. et continue multis diebus. sed et videri alijs

Personis

volunt hoc sic operantes ut tanquam felices et beatos admirentur. Sed maxime quidem moderatos esse talibus. si autem non tunc videri alijs diffundere. Neque enim facile inuasibilis neque facile contemptibilis qui sobrius. sed qui ebrius neque qui vigil sed dormiens. Contrariusque faciendum olim dictis fere omnibus. Preparare enim oportet et ornare civitatem tanquam procuratorem existentem et non tyrannum. Adhuc autem que ad deos videri semper in studio habentem differenter. minus enim timent pati aliquid iniquum a talibus. sed deo quam putant esse principem et curare de dijs et machinantur minus tanquam habeat propugnatores etiam deos. Optet autem sine insipientia videri tale bonorumque circa aliquid factos honorare. ita ut putent nunquam honorari magis a civibus sue legis existentibus. et tales quidem honores distribuere ipsum. Supplicia autem palios principes et pretoria. Communis autem custodia omnis monarchie nullum virum magnum facere. sed si quidem plures. servabunt enim invicem. Si autem forte aliquem oporteat facere magnum nequaquam finem morem audacem. Maxime enim inuasivus talis mos penes omnes actiones. Et si a potestate aliquem videatur dimittere. gradatim hoc agere et non totum simul auferre potestatem. Adhuc autem omnium quidem iniuriam prohibere. precipue autem duas. eam scilicet que in corpus flagellationem. et eam que in etate. Maxime autem hanc faciendum reverentiam circa amatores honoris. eam quidem enim que ad pecunias minorationem amatores pecuniarum ferunt graviter. eam autem que ad inhonorationem amatores honoris et ephekes hominum. propter quod quidem bene uti oportet talibus aut supplicia videri faciente patrie et non propter impensionem. Eas autem que ad etatem collationes propter amatiuas causas. sed non propter potestatem. Totaliter enim reputatas in honorationes redimere maioribus honoribus. Inuadentium autem ad coram

poris differētiā hī maxime terribiles et indigēt custodia ampliori q̄cunq; nō eligūt acq̄rere vi uere eūz eā perimerint. ppter qd maxime optet vereri putātes iniuriā pati aut ip̄os aut eos q̄ rū curātes existūt. Nō parūt em̄ sibi ip̄is qui ppter furore inuadūt. sicut et eraditus dixit dicens difficile esse cū furore pugnare. aīe em̄ p̄ ciū fieri. Qm̄ aut ciuitates ex duab; p̄tib; p̄stitute sunt ex egenis honorib; et opulētis. Maxime aut utrosq; optet existimare saluari propter principatū et alios ab alijs iniustum pati nihil. Quicūq; aut fuerint valētiores hos p̄prios facere maxime p̄ncipatus. Qd si hoc extiterit rebus neq; seruoꝝ liberatōem neq; facere tyrannū neq; armoꝝ oblationē. Sufficiēs em̄ altera opposita ad potentiā ut valētiores sint insurgentib;. Supflūū aut dicere p̄ singula taliū. intentio em̄ manifestata qz optet nō tyrānicū sed economū et regalē videri eē subditis. et non sui met curantē. s; p̄curatorē et mediocres vite. p̄se qui nō excellētias. Adhuc autē insignes q̄dem afferrī q̄dē multos demagogisare. Ex his em̄ necēariū nō solū p̄ncipatū eē pulcriorē et magis zelabilē q̄ q̄ meliores p̄ncipenē et nō humiles neq; odio habitū et timori p̄seuerare. sed et p̄ncipatū esse durabiliorē. Adhuc aut ip̄m dispo nere fm̄ more vel bñ ad virtutē vel semibonūz extē. et nō malignū sed semimalignū. Eādem oīb; policijs paucioris t̄pis sunt oblicharchia et tyrānis. Plurimo em̄ t̄pe fuit q̄ circa sikiōnē tyrānus q̄ orthagorī pueroꝝ et ip̄ius orthagorī: p̄māsit em̄ ip̄a annis centū. Huius aut cā qz subditis utebant moderate et in multis legib; fuit. Et qz bellicosus fuit clistenes non fuit facile p̄ceptibilis et q̄ntū ad multa curis demagogisabāt. Dicit q̄ clistenes m̄dentē de victoria ip̄m quō coronauit. Quidā em̄ aut eē imāginē eius (q̄ iudicauit) sic statuā q̄ in foro sedet

Aliunt aut in p̄sistratū aliqñ sustinuisse sententiā cū esset vocat⁹ ad ariopagū. Scda aut circa corinthū q̄ kipselidoꝝ. Etem hoc p̄seuerauit annis septuagita trib; et mētib; sex. kipselus q̄ dē em̄ tyrānisauit annis trigita. periādrus autē q̄draginta q̄ttuor. psalmitic⁹ aut q̄ gordie an nis trib;. Eāc aut eedē et hui⁹. kipselus em̄ q̄dē demagogus erat et a p̄ncipio p̄māsit sine armorū custodia. Periādrus aut fuit q̄dē tyrānicus sed bellicosus. Tercia aut q̄ p̄sistracidoꝝ at henis nō fuit autē p̄tinua. bis em̄ fuit p̄sistratus tyrānisans ita ut et in annis trigita trib;. decē et septē annis. hoꝝ tyrānisauit. Pueri aut decē et octo. q̄re oēs āni fuerūt trigita et q̄nq; Reliqua rū at q̄ circa geronē et gelonē circa syracusā. Nō aut p̄māsit ip̄a multis annis. s; oēs duob; deficiētib; de viginti. Belon em̄ q̄dē septē ānis tyrānisauit. octauo vitā finiuit. Decē at ierō tbra sibilus at vndecio mēse excidit. Multe at tyrādes pauci t̄pis fuerūt oēs penit⁹. Que q̄dem q̄ circa policias et q̄ circa monarchias ex q̄b; corumpunt et itez saluant fere dcm̄ est de oībus.

Apolicia at dī q̄dē de trāsmutatōib; a so crate. nō m̄ dī bñ. Optie em̄ policie et p̄me extis nō dī trāsmutatōes p̄prie: aut em̄ cāz eē id qd ē nō manere aliqd. s; in aliqua periodo trāsmutari p̄ncipiū eē hoꝝ quoz epitricus fundus quario p̄iugat⁹ duas armonias exhibet. dicēs qñ nūerus diagramatis hui⁹ solid⁹ fuerit tanq̄ natura q̄dā. p̄ducente prauas et meliores disciplia hoc ip̄m dicēs forte nō male. Eō t̄ngit em̄ eē aliq̄s q̄s disciplinari et fieri studios viros impossibile est. Sed hec q̄des vtiq; erit p̄pria trāsmutatio ei⁹ q̄ ab illo dī optia policia mag⁹ q̄ aliaꝝ oīm et eoꝝ q̄ fuit oīm et p̄ t̄pa ppter qd dī oīa trāsmutari et quō nō sūt inceptum fieri simul trāsmutant. velut si die p̄ori aut tropicū facta fuerint simul trāsmutant. Ad

Questiones

buc aut ppter quā cām ex hac in eam q̄ lacedemonioz sit trāsmutatio. Sepius em̄ in cōtra-
riā trāsmutant oēs policie quā in eam q̄ prope
Eadē autrō z de alijs trāsmutationibz z lace-
demoniēsi aut trāsmutat in oblicharchiam. ex
hac aut in democraciā. in tyrannidē aut ex de-
mocraciā. z q̄dem etiā ecōtrario trāsmutantur
puta ex demol in oblicharchiaz. et magis q̄ in
monarchiā. Adhuc aut tyrānidis non dēt neq̄
si erit trāsmutatio. neq̄ si nō erit ppter quā cām
et inequalē policiā: huius aut cā quia nō facile
vriqz haberet dicere Indeterminatū em̄ qm̄ z
fm̄ illū optet z in primā z optimāz. Sic em̄ vti-
qz fieret p̄tinuū z circulus. sed trāsmutatur z in
tyrannidē tyrānis. sicut q̄ sikionis ex ea q̄ miro-
nis in eā que Liffbenis. z in oblicharchia. si-
cut q̄ in calcide. q̄ anticleontis. z in democra-
ciāz. sicut q̄ karilan in lacedemonia. et in thar-
chidone. z in tyrannidē trāsmutatio fit ex obli-
charchia sicut in sicilia fere plurime antiquatū
In leontinis in tyrannidez paneti. et in gelan-
eā que kleandri z in regio in eam q̄ anezelai. et
in alijs ciuitatibz multis. Sitr incōueniēs au-
tem z putare in oblicharchiā ppter hoc trāsmu-
tari. qz amatores pecuniaruz z pecuniosi qd̄ in
principatibz. si nō qz (q̄ multū excedūt in substā-
tijs) nō iustū putāt equalē p̄cipare per ciuita-
tem eos q̄ nihil possidēt cū bis q̄ possident In
multisqz oblicharchijs nō licet pecuniosuz fie-
ri. sed leges sunt phibētes In charchedone au-
tem democratizantes pecuniosi sūt z sic trans-
mutate fuerūt Incōueniēs est em̄ dicere duas
ciuitates esse eā q̄ oblicharchica diuitū et pau-
perum. Quid em̄ hoc magis q̄ lacedemonica
passa est vel quecūqz alia vbi nō oēs possident
eqlia. vel non oēs siliter erant boni viri. Nullo
aut pauperiore facto q̄ p̄us nihil minus trās-
mutant. In demū ex oblicharchia si fiant plu-

uersoris

res qui egeni. z ex democraciā in oblicharchiā
si valētius fuerit qd̄ opulentuz q̄ multitudo. et
bi q̄dem nō curēt. bi aut adhibebāt intellectuz
multisqz existentibz p̄ que sūt trāsmutationes
nō dēt sed vnā qz pdigi facti vsuarij sūt paupe-
res. vt a p̄ncipio diuitibz exiitibz oibus aut plu-
rimis hoc aut est falsum. sed qm̄ q̄dem p̄siduz
pdiderūt substātiāz innouāt. Qm̄ autē aliorum
nihil sit dirū z trāsmutant nihil magis vnqz in
demū q̄ in aliā policiā. Adhuc aut z si bonori-
bus nō p̄cipāt z si iniusta patiant v̄l iniurias
seditōes faciūt z transmutāt policias Et si non
cōsumpserint substātiā ppter licere sibi qd̄cūqz
voluerint facere cū cām eā q̄ valde libera esse
dicitur. Pluribz autem existentibus oblichar-
chijs z democracijs tanqz vna existente vira-
qz dicit transmutationes socrates

Queritur Vtrum ad de-

mocracias plongi sit vtile eas moderari. Arguitur q̄
nō. qz quāto democratici h̄nt maius dominū tanto subij-
ci minus p̄nt z audent facere rebellionē. sed p̄ hoc p̄olon-
gat p̄ncipatus. § 2c. Secdo sic. regnū est maxime dura-
tionis ppter suā bonitatē z tū in eo subdit h̄nt paucuz do-
minū. imo rex p̄ncipalit ppter suā bonitatē z qd̄ sibi pla-
cet legis h̄z vigorem. § 2c. Tercio sic. si q̄stio esset vera
etiā expediret p̄ncipē esse silem quasi et equalē subditis
sed hoc est falsum. qz debet ab ipsis maxime differre § 2c.
Quarto sic. nā cautele tyrānice sūt ad oppositū. qz ip-
se suos subditos maxime opprimit. § saltē talis modera-
tio nō expedit in p̄ncipe tyrānide Quinto sic. rex est ve-
pater policie. § sicut p̄ncipatus nō debet moderari ita nec
p̄ncipatus regalis. § 2c. Sexto sic. necesse est esse multi-
tudinē principatū in populo. sed expedit regē esse sup̄ oēs
ergo policia regalis nō d̄z limitari. sed potius augeri z di-
latari. et p̄ p̄ns questio falsa. In oppositū arguit p̄ phm̄
qui hoc ponit exp̄sse quo ad tyrannidē z statim post subij-
tūgit q̄ vnus modus saluādi silem est dicto. scz moderan-
do eā vt dem̄ est de democraciā. qm̄ monarchia est p̄ncipis
patus in quo p̄ncipat vnicus. iuxta nois interpretationē. d̄z
em̄ a monos qd̄ est vnum z archos p̄nceps. idcirco sub se
cōtinet duas sp̄es. scz duo genera. scz regnū qd̄ est optimū
et tyrannidē q̄ est pessima. In hac q̄stione erūt tres artij
culi. In p̄mo videbit de regno z eius plongiōne. In se-
cūdo de tyrannide In 3o erūt dubia ad recolligendū aliq̄
puncta que phs tangit. Quantū ad primū articulū

Sciendum primo

Qz in qualiter monarchia requiritur in p̄ncipe scia z cū hoc
vera virtus z simulata. Qz requirit ista duo in rege parz

Questiones

tribus regē et regnū q̄ tū raro corrumpunt ppter istam
cām qz in regno est tanta vnio subditoꝝ ad regē ⁊ iter
se vt ibi est summū p̄siliū ppter debitā electōem finis et
sic raro p̄t ab extraneis inuadi vel destrui. Ab intrinsec
eo autē corrūpit regnum. scz qñ ip̄e rex vsurpat aliquid
a suis subditis vltra q̄ deceat. qz tūc tyrānus efficit. sic
aliquando cōtingit eos a subditis inuadi et destrui.

Conclusio prima

Et responsū ad istū articulū. scz qz ad regnū. plonga
ri vtile est ip̄m moderari. Et intelligēda ē ista conclusio
nisi subditoꝝ malicia obster. Pater p̄mo p̄ exemplū addu
cū de theop̄opo. Scdo qz regnū p̄ hoc differt a tyrā
nide eo qz ē min⁹ despotici. Tercio nā p̄ hoc ē rex in
iustior. qz sepe reges hñt multa p̄ vsurpatōem q̄ expedi
ret qz ēē moderata ⁊ relaxata ⁊c. Quarto p̄t p̄ hoc. qz
p̄ncipatus est magis volūtarius. qd multū facit ad p̄
longatōem ip̄ius. Per ea etiā min⁹ inuider a subditis.
et p̄ hoc acq̄rit dominū extensius. eo qz plures solent ei
subesse sicut p̄ de romanis. q̄ q̄diu fecerūt relaxatiōes
et moderatiōes auxerūt suū dominū. ⁊ statim cū fece
runt oppositiū aliq̄ ab eis decesserūt vt narrat hystorie

Scz tūc ē difficultas. q̄re q̄ nō seruaf illud documētū
ex q̄ ē tante utilitatis. Ad hoc p̄t assignari multipl̄ cā
Primo em̄ dici p̄t. qz cā ē ppter libidinē dominandī. q̄
tū inualuit in q̄dā p̄ncipe qz nō solū cupiūt regalibus
legaliter dñari. s̄ oibz modis suos opprimere q̄rit q̄b
p̄t. Nō solū etiā nō moderari suū p̄ncipatū. s̄ ip̄m oibz
modis fortificare. Et q̄libet talis p̄t dicere. Sic volo
sic inbeo sit. p̄ rōe volūtas. ac si q̄libet vellet deificari. et
in hoc decipiunt q̄si oēs p̄ncipes p̄ hoc credētes digni
ficare suū p̄ncipatū. p̄ qd tū fit deterior et peior. nā (fm̄
p̄hm p̄mo hui⁹) p̄ncipat⁹ hoīs ē melior p̄ncipatu be
stie. et p̄ncipat⁹ liberi ē melior p̄ncipatu serui. Alia cā
p̄t ē qz multū accedit ad p̄dicta. nā p̄ncipes vt in pluribz
bus q̄runt delectatiōes ⁊ delicias. Idcirco delectant in
opprimendo populū exactionado ⁊ aggrauado ip̄m et
p̄ posse vsqz ad speciem vitoꝝ destruēdo ita vt videan
tur ab alijs q̄si p̄de differre. Alia cā p̄t ē ppter insipien
tiā p̄ncipū ⁊ p̄siliarioꝝ suoz. q̄ nō q̄runt p̄ncipatū mo
derare. s̄ q̄libet excessum nō p̄cipientes p̄ hoc suum
p̄ncipatū corrūpi. imo toto nisu affectātes nō solū habe
re p̄ncipatū tyranniciū s̄ etiā potentatū. in q̄ scz p̄m
cep̄s fm̄ potestate legisperitis nō imitendo dñā. Alia
cā p̄t ē ppter insipientiā legislatorū. q̄ credētes ponere le
ges regales posuerūt eas vt tyrānicas ignorātes dñā
regni et tyrannidis. qd ē vilissimū inuolentibz ponere le
ges regales. Isti q̄ posuerunt leges maxime tyrānicas
vt qd p̄ncipi placuit legis haberet vigorē. ⁊ sic dederūt
quandā potentia p̄ncipi tyrānicā. scz supra leges ⁊ to
tam policiā. Vñ circa hoc ē generalis regula. q̄cūqz lex
dat p̄ncipi potētiā tale. scz sup̄ leges ⁊ totā policiā ē ty
rannica ⁊c. Etia q̄cūqz interpretatio p̄tra bonū cōe ē in
fauorē p̄ncipis vel alteri⁹ p̄sone puate. ignorātia q̄ legi
staz obuiat ne seruet hoc documētū. ip̄i em̄ ignoran
tes finē ⁊ modū regiminis regalis ⁊ legū ip̄ius nō solū
nō volunt leges moderatiuas regni. s̄ ip̄m q̄stum p̄nt
fortificāt. et leges ip̄ius maxime ad potentatū. q̄ ē sp̄s
pessima tyrannidis tendūt. Otingit etiā hoc fieri p̄
adulatiōem illoꝝ. q̄ sic leges condūt. et interpretant tyrā
nice vt dicitur. Et hec de p̄mo articulo hui⁹ questionis

versorū

Quantū ergo ad secundū articulum in quo videtur
dum est de tyrannide.

Sciendum primo.

Qz tyrannus dicitur quasi fortis iuxta nois interpretatiōem
seu derivatiōem. Dicitur em̄ a tyros qd qd est fortis. anti
q̄tus em̄ tyrann⁹ dicebat. quisquis p̄ fortitudine cōita
ti p̄ferebat. eā sibi subiugādo et seruiliter opprimendo.
qd vtiqz a forti fieri poterat ppter ciuitatum paruitatē
Tyrānus etiā dicebat quisquis poterat p̄ fortitudine
ciuitatē ab oppressiōe p̄seruare. Homē ergo tyrāni nō
solū sonat ad malū. q̄rū est de se. Vez qz p̄tingit tales
fortes malos fieri. qd etiā sepe p̄tingit ppter defectū vir
tutis. sine qua fortitudo corpis potius est nociua q̄ va
lida. Idcirco nomē tyranni in malū versum est mutatū
fm̄ qz h̄z cōis p̄suetudo. ppter qd nō solū reges s̄ etiā
tyranni illd venenosum abhorrent. plus fugientes nō
men q̄ opatiōes. rōne quaz merito deberet sic noari.

Sciendū scdo. qz antiquitus dupl̄ fiebant tyrānides
Vno qdē mō a p̄lo p̄tra insignes populus em̄ odiēs
diuites et nō potens ex se dominari voluit aliquos odi
entes diuites p̄ferri. q̄ postmodū nō solū sup̄ diuites s̄
etiā supra populū enozimenter tyrannizauerūt. sicut exē
plificat p̄hs in multis Et ppter hoc dicit qz antiquitus fie
bant ex demagogis. de q̄bus in p̄cedentibz dictū fuit sa
tis late. Scdo mō facere fuerunt tyrānides qñ reges
p̄tra leges et iusticiā voluerūt opprimere leges hoc est
tyrannice interpretari et p̄temnere. et etiā totā policiā. eā
despotice et seruiliter regendo. sicut tactū est in articulo
p̄cedenti. vbi dictū fuit de corruptiōibz regni ppter mu
tationem in tyrannidem.

Sciendū tercio. qz sicut p̄us dictū fuit de alijs poli
cijs. scz qz qñqz corrumpunt. qñqz p̄ prudentiā vel p̄ cau
telas saluant aut plangant. Sic p̄portionabiliter dici p̄t
de tyrannide. imo ip̄a est pluribz modis corruptibilis
q̄ aliqua alia. Tum qz ip̄a est maxime p̄tra naturam ⁊
violenta subditis. rōne cuius ip̄a quantū est de se ten
dit in nō esse. et magis oditur a subditis. et est minoris
duratiōis. Tum qz ip̄a est maxime sordidiosa. et ab ex
traneis maxime inuida ppter lucrū. Tum qz in ea non
est bona vnio ciuiū inter se et ad p̄ncipē q̄rū ad observa
tionem ip̄ius. s̄ potius appetunt dissolutiōem. ppter qd
ab extraneis p̄t facilius inuadi et destrui. Cōtingit etiā
ip̄am tyrannidē multis cautelis a corruptiōe p̄seruari ⁊
plongari. Ponenda sunt ergo in genere corruptiua ty
rannidum et saluatiua eaz. Pro cuius declaratiōe

Sciendū q̄rto. qz duplex potest distingui tyrannis
quedam est q̄ vocari potest mitis saltem apparenter. vt
potest dici dissolutiua. ⁊ ē illa in qua tyrānus facit appa
renter omnia que seruare debet verus rex. a deo q̄ inter
ip̄m ⁊ verū regem nulla possit poni dīa q̄suis tyrānus
intentione corrupta talia faciat. qz nihil facit nisi gratia
utilitatis p̄prie. Alia ē tyrānis q̄ ad istā se h̄z extreme in
q̄ scz tyrānus regit p̄ potentia nō se fingēdo regalit̄ re
gere p̄ncipatū. s̄ oibz modis tā latent q̄ manifeste suos
subditos opprimēdo ⁊ leges nō p̄sādō. s̄ oīno p̄ suam
voluntatē. Et ista sp̄s a p̄ho vocat potētatus rōe p̄e
dicta. Scz circa hec ē difficultas. q̄ istaz ē peior vlt̄ po
tētatus vel alia q̄ minus videt ē violenta ⁊ magis vo
luntaria. Respondet qz potētatus ē peior. Tum qz mā
nus voluntaria ē subditis. Tum qz magis ē p̄ natura

Tum qꝫ est magis violentꝫ. Ulex ē tñ. qꝫ pma spēs tyrānidis appareat satis bona subditis. tñ ipa ē multū nociua. qꝫ inceptibiliter destruit policiā. z qꝫ inceptibiliꝫ ledit tanto ē piculosiꝫ. ipa tñ ē maioris duratōis qꝫ poteratꝫ. vtrqꝫ at istaz pē corꝛūpi ab extrinseco et intrinseco. Ab extrinseco at scz ab extraneis. qꝫ talē pncipantē odiunt. z sibi nocere volūt p inuidiā. vel aliqua alia de cā. sicut lacedæmones dū bñ politizabāt vbiqꝫ tī rannides destruebant. Vel tyrānis qñqꝫ destruit a tyrānnide pꝫ lucrū. vel etiā ab aliqꝫ appetentibꝫ honore et gloriā. sicut stꝫ aliqꝫ viriles. cuiusmodi erat dyon. Ab intrinseco pꝫ scz pꝫ iniusticiā pꝫ pꝫ vltimozem. scz cur taciū est in alia lectōe. nā tyrannꝫ multiplꝫ iniurgat subditis. tunc etiā ab eis z odit. et ppter vitā fatuam z ociosam faciliꝫ pꝫ nntur a subditis suis

Sciendū qñto. qꝫ sic duplex ē tyrānis vt dictū ē. sic p portionabilitꝫ duplex ē modꝫ saluadi ipaz. Unꝫ ē p moderatōem pꝫ portionabiliter sicut dictū ē de regno. nā sicut regnū destruit p accessum ad tyrānnidē. sic tyrānis saluat p accessum ad regnū. Primꝫ modꝫ scz p moderatōem approbat qdāmo. vel pncipaliꝫ puenit pꝫ merꝫ tyrānnidē. et ad ipm reducunt oēs cautele qꝫ tyrānꝫ finit se eē regē. et inēdit qꝫ nō solū inuolūtarie pncipet sꝫ voluntarie. Istē at sunt cautele multe. Prima cautela est qꝫ ipē videat curare de bono cōi. et nō expēdere bona cōia in supfluis et inutilibꝫ. sicut eēt dare meretricibꝫ iocularioribꝫ z extraneis. Secūda cautela ē. qꝫ ipē reddat cōputū de bonis z expensis cōmunibꝫ. qꝫ p hoc pꝫ pꝫ videbit sicut dispensator cōitatis. nec tūc dū ē de paupꝫ tate ipius cū sit dñs cōitatis. et potius dꝫ capere bona subditoꝝ ante qꝫ dñt qꝫ pꝫ fuerint ditati. qꝫ tunc minꝫ irascēt subditi. dꝫ etiā esse rigorosior exētibꝫ suū dominiū qꝫ sub eo manētibꝫ. Tercia cautela ē. qꝫ ipē videat recipere diuitias cōes vt exponant p bono corꝛ bellis patrie. Quarta cautela est. qꝫ sit reuerendꝫ potꝫ qꝫ tūc dñs. ita qꝫ subditi sibi obuiantes potius verecundent ipm qꝫ timeant. Quinta cautela est. qꝫ nō solū nō iniurgēt subditis suis. sꝫ nec familiares sui alicui iniurgent nec iuueni nec iuueculē. Sexta cautela est. qꝫ vꝫ oꝫ ipꝫ sint familiares vꝫ subditoꝝ. qñqꝫ hoc plus diliguntur et erit cōitas minꝫ seditiosa. Septima cautela est. qꝫ nō viuant nimis delicate. aut saltē qꝫ non appareat subditis. ne pꝫ manant et ab eis faciliꝫ inuadant. Octaua cautela est. qꝫ bñfaciant preparare ciuitatē et edificia cōia. Nonā cautela est. qꝫ videant eē deuoti. ita qꝫ dñi videant p ipis pugnare et suū pncipatū dirigere. Decima cautela est. qꝫ dꝫ honorare hoies habiles eis distribuendo officia p seipm. et malis p seipm vel p aliū inferre supplicia. Undecima cautela ē. qꝫ nullꝫ virilis et magnanimus nimis eleuet. z si aliqꝫ sit vel plures. vt si vnus noceat aliis iuuet. Duodecima cautela est. qꝫ nō dꝫ aliqꝫ iniurgari saltem virilē in corpus. nec honorare senes et amatores honoris. nec auferre pecunias ab illis qꝫ nimis amant eas. et semp corrigere apparenter ppter bonum patrie. nec potissime iniurgari his qui nō videntur curare de vitā. sed ponunt animam p precio. Item apparenter vnicuiqꝫ facere iusticiam. faceꝫ re expensas mediocres. pulchre loqui cum oīnibꝫ. et adulari populo. et in officiis ponere de quolibet statu. scz aliquos nobiles. aliquos mediocris status. aliquos vero minoris status. qꝫ sic plus diligēt pncipatus ab oīnibꝫ. et generaliter omnia debet facere talis tyrannꝫ

nus qꝫbus videt diligere cōitatē et eius bona. et omnia pꝫaria eius fugere. Oportet aut nō pꝫariū facere pꝫ salutem potentatus. Et oēs cautele (quas debet tyrānus habere fm pꝫm) pnt reduci ad tres. scz qꝫ faciant subditos insipientes impotentes z dissidentes seu de se inuicem diffidentes. Istis vero sic habitis nō fiet pꝫa ipm rebellio. qꝫ si subditi nō sciunt nec pnt nō facient se ditōem. Et ad istas cauteles reducunt oēs cautele pꝫculares quas ponit pꝫs scz excellētes perimere qꝫ non machinentꝫ pꝫ illū pncipatū. et obuiant suis cautele sapientes destruere neqꝫ cōmunicatōes sinere. neqꝫ sollicitatē. neqꝫ disciplinā. neqꝫ aliquid tale. et oīa facere ex qꝫbus subditi sunt ignorantes et imprudentes. et ita nō pmittere scolas. Et etiā oīa facere ex qꝫbus subditi fiunt sibi inuicē ignoti. Prefectus populi et officarij ipꝫs tyranni debent morari circa lanuas. vt nihil possint latenter pꝫa ipm machinari. Et si aliqꝫ assuefiant faceꝫ colloquutōes qꝫ a clientibꝫ tyranni capiant. et habere pꝫedagogides. hoc est aliqꝫ qꝫ oīa audiant z ei referāt et pꝫsiderēt subditos qꝫ sunt minꝫ audaces. et qꝫ dicūt qꝫ lateāt tyrānū. et occupare circa opa ita qꝫ nō possint vacare circa opa pꝫia ne dñt. Et ipis debet iſſere vectigalia. pꝫurare bella pꝫ extraneos vt pꝫtinue indigeat a tirāno defendi. custo diti pꝫ extraneos faciat se. qꝫ ciues pꝫij ipꝫm odio habent ppter mala que facit policiē. Extra nei vero ppter lucrū ipm diligunt. aut nō tñ odiunt sicut intranei. Itē tyrannus ordinat pncipatū mulierū supra viros vt sententiet pꝫa ipos et vt magis opprimat eos. et vt mulieres reuelēt eis maritoꝝ secreta. Itē libertat seruos vt eis faueant et vt ipos sustineant. Itē tyrannus talis gaudet laudari et vt ei aduleat. nec gauꝫdet de aliquo venerabili aut libero. qꝫ vult solū alios ex cellere. oppositū aut est de rege. Itē vt nūc cōibꝫ pꝫiuis magis ad extraneos qꝫ ad intraneos. qꝫ intraneos reputant inimicos. et virtuosos ac fidelibꝫ aduersant tanꝫ qꝫ inimicis sue policiē. Et breuiter nihil mali videt sibi deesse. Patet ergo qꝫ cautele in genere pꝫ saluari tyrānnis. Et his dictis pꝫ responsio ad scdm articulū. scz qꝫ pnceps dꝫ suā tyrānnidē moderari aut ipam pꝫlongare. Patet de pma specie immo vt in pluribꝫ hoc ē vtile in qualibet tyrānnide. nā p hoc qꝫ subditi vident pncipē moderari suū pncipatū incipiunt ipm diligere. dato qꝫ pus ipm odierunt credentes ipm velle corrigere pncipatū suū et ad debitū regimē deducere. nō tamē oportet hoc eē vꝫ vniuersalē. qꝫ staret oppositum ppter mores subditoꝝ. Et hec de scdo articulo huiꝫ questio nis. Quanti ad terciū articulū et finālē ponēda sunt aliqꝫ dubia ad recolligendū pꝫta. qꝫ tāgit pꝫs in textu.

Dubitatur primo

Ulex tyrānis inter oēs policias sit minus durabilis z faciliꝫ corruptibilis. Pro solutōe pꝫsiderandū est. qꝫ oblicharchia nō est simplꝫ policiā. vt alꝫ dictū est. ergo a fortiori nec tyrānnis. Secundo quia policiā est ordo ciuium inter se et ad principem ad attingendū finē politicū. ita qꝫ talis sumitur fm ratōem ex vltimo fine politico qui est cōmune bonum. Sed tyrānnis nō tendit ad istum finem. sed maxime deuiat ab ipō. Pro cuiꝫ maiori declaratōe secundo pꝫsiderandum qꝫ est vna policiā que pfectissime attingit finem politicū scz policiā regalis que est optima vt alꝫ dictum est. Omnes autē

alio pollicie deuant vel a mo attingedi illi fine. Vt ab illo fine. na pollicie transgredere ab illo fine deuant. p. que tñ in ee specifico pñtū debet. ad circo nomē pollicie simplr amittunt. Alio pō (qñ sunt transgredere scz aristocra/cia et thymocracia) nō deuant ab illo fine. s. solū a mō illū fine tangedi. ppter qd nomē pollicie nō amittūt. qñ uis sint min⁹ bone qñ regnū. Pater qñ tyrānis nō est pollicia s. pollicia transgressa. sicut hō pictus non est hō s. est hō pictus. Tame sepe nomē pollicie se extendit ad oēs policias siue veras siue transgressas ppter similitudi nem quā hñt cū veris. Et ita d. cap. fin talē equocatio nem vbiqz pñs vocat tyrannidē policiā. Sed est dubiū. vtz tyrannus sit alicui naturalis. Et nota qñ h dubiū p. dupl. intelligi. vno mō de pñcipe seu tyranno et sic dico qñ nō est sibi naturalis inquantū scz est hō. qñ vt sic pñceps est ciuilis. tyrannus autē est inciuilis vt dī etū est in pñcipio hui⁹ libri. Potest tñ sibi dici natural inquantū est ex cōplexione dispositus ad rapacitatē cu piditatē et ad tyrannidē. vel inquantū p tyrannidē ac/ qñt ea p qñ acqñunt ea ad qñ inclinat. vt diuicias delicias et hñmōi. Scdo mō p. intelligi an sit naturalis ex parte subditoz. Ad qd d. qñ nō. imo est maxime innaturalis et violenta. qñ si sint natura liberi tunc maxime ptra in/ clinatōem ipoz est qñ tyrannice opprīmant vt postea vñ debet. Si pō sint natura serui. adhuc est ptra inclinatio nem ipoz qñ sic tyrannice regant. S. ptra arguit. qñ dñs vñt seruis ppter eoz vtilitatē. qñ tyrannice. Itē na/ turale est scleratos cogi vel opprīmi tyrannice. qñ nesci/ unt regere libertatē vel pati regnū regale. Ad pñmz neget pñā. qñ dñs seruis vñendo intendit bonū eoz. qñ dirigit ipos in finē politicū qñtū sunt dirigibiles. Ty/ rannus vero nō sic intendit bonū subditoz. s. totū fa/ cit grā vtilitatis pñt. Itē diceret qñ nō est tyranniciū vñt seruis moderate. qñ sunt dominoz. sicut ē i tyrānis vt pater consideranti. Ad scdam diceret pñtional/ biliter de scleratis sicut de seruis. Tercio pñsideran/ dum est pñcipaliter. qñ tyrannus est pollicia pessima Pa/ ter. tum quia maxime recedit ab intentōe cōmunis bo/ ni. nam in oblicharchia intenditur bonum alicuius cō/ munitatis scz diuitum In democracia vero intenditur bonum alicuius multitudinis scz populi. Sed in tyra/ nide intenditur finis maxime pñatus. scz bonuz singu/ lare tyranni. Tum quia tyrānis est maxime innatural/ lis et violenta. eo qñ homines naturaliter liberi carent li/ bertate et seruiliter opprīmunt iniustis legibus et exac/ tionibz. et hoc maxime est violentū et innaturale Tum quia tyrannus est efficacissima ad nocendum subditis. nam sicut regnum est ad proficiendum subitis maxime efficax propter vñonē virtutis politice in pñcipe Sic tyrannus (in quo congregatur omnis malicia. sicut di/ cit pñs asserens qñ nihil malignitatis sibi deest) maxi/ me potest subditis suis nocere et etiam vult. Tum qñ tyrannus impedit maxima bona cōmunitatis. scz pacē ciuitum. sapientiam. patientiam. virtutem. cōfidentiam. et generaliter omnia ex quibz possunt fieri nobiles et bo/ ni sicut dicit pñs in textu. Tum quia quicquid repit mali in oblicharchia et democracia hoc pgregatur in ty/ rannide. Unde tyrannus ab oblicharchia accepit ista mala. scz opprimere populum. habere ipsum suspectum arma eius tollere iniustas exactiones facere. et alia mul/ ta mala que ponuntur in oblicharchia. que diuites fa/ ciunt pauperibus. Similiter capit multa mala a demo/

cracia. scz opprimere diuites et o dire ipos. et sic de omi/ bus alijs malis que faciunt pauperes diuitibus Ita qñ breuiter tyrannus est summa omnium maloz. Et ppter hoc dicit pñs qñ tyrannus cōponitur ex democracia et oblicharchia. Quarto considerandum est. qñ queli/ bet pollicia debet hñmaginari ad modum vñius corpo/ ris. et hoc ideo. quia sicut corpus d. bñ dispositū qd p. exercere opatōnes sibi inatas puenire. et illd corp⁹ d. male dispositū qd nō p. exercere opatōnes debitas Sic pñtionaliter pollicia est bene disposita que potest in opationes sibi debitas scz tendentes in finem politicū se dirigere. Ista autē debita dispositō potissime consistit in iusticia pñcipis ad subditos et subditorum inter se quoniam est quasi radicalis complexio ciuitatis. et sine qua nō potest bene stare nec diu permanere. vt alis ostē sum est. Consistit etiam pollicia in debitis et iustis le/ gibus quibus subditi reguntur. et sine quibus pñtioni exponuntur. Istis suppositis responderet ad dubiū scz qñ tyrannus inter omnes policias tam rectas qñ trans/ gressas est min⁹ durabilis et magis corruptibilis. Pa/ ter. quia quicquid corruptibilitatis in alijs regitur totū in tyrannide cumulat. eo qñ continet totam mali/ ciam aliaz. sicut pater ex dictis. Secundo pater. quia tyrānis est sicut corpus. cuius radicalis complexio est corrupta. tale sāt nō p. diu durare. ergo sūt nec tyrānis. Dubitatur secundo. vtrum pñceps politicus possit in aliquo casu. phibere scholas. sicut de facto facit tyrans/ nus. Pro solutōe pñsiderandum est. qñ pñcipi ē col/ lata potestas dirigendi subitos et ciuitatem in finē po/ liticum. Pater. qñ in hoc consistit exercitium officij sui qñ se habet quasi cor influens in oia mēbra dirigēdo ip/ sa p spūs et calores. hoc est p veras leges tendentes in finē politicū. Scdo pñsiderandū. qñ sicut in corpe sunt mēbra deputata ad diuersa officia et opatōes deferētes. quaz alique sunt nobiles. alique vero viles Sic p/ portionabiliter est de pñb policie aliq hoies debet ois/ dinari ad vacandū operibz seruilibz. Alij vero debet va/ care alijs nobilioribz operibz. vt aliqui ad laborandum diuersis laboribus Alij vero ad regendū ciuitatē et rē/ publicam. et propter hoc natura fecit homines diuers/ sos tam in corpore qñ in mentis et anīme habilitate. vñ/ decunqz talis habilitas pueniat Tercio supponitur qñ scientia in subditis multum nobilitat policiam. pñ/ tionabiliter sicut pñpicias spirituum multum deco/ rat corpus. Et ideo sicut ignorantia est pñcipalior pñ/ seruitutis naturalis. sic signum seruitutis et impfctō/ nis in aliqua policia est ignorantia subditoz. qñ sine tali scientia policia nō p. esse sibi pñi sufficiens nec seipam re/ gere Istis notatis respōdet ad dubiū. qñ in aliq casu pñceps licite p. cogere subditos suos ad studēdum imo ipos determinare ad studēdū hñc vñ illā sciāz Patz cū sciā sit necessaria policie. et etiā suis subditis. et ipe ha/ beat eos dirigere in finē politicū. nō pñ exigitā ipoz s. reipublice pñcipalr Ex qñ pñ pñceps p. pñcipē ali/ cui subditoz aliqd qd ē in pñdiciū sue pñsone et in fau/ rem reipublice. pñ ex dictis. Scdo d. qñ nō p. licite pñ/ cept retrahere hoies a scholis. vñ scholas ipeciare pñigno/ rantia subditoz. vt scz fiant ignorātes Patz qñ h ē ty/ ranniciū. vt satis pñ p vñā cautelā alis policiā. qñ de p se pñceps nūqz d. qñ quere subditoz ignorāciam vt facilliter potest probari. Ex quo pater. qñ directe querere igno/ rantiam subditoz est tyranniciū. et nō d. fieri a pñcipe

Et si dicatur contra de dñis qui prohibent ne serui sui fiant clerici. Dicit qd nō phibent qñ fiant clerici vel sciētes. licet phibēat qd non confitentur aut eximant a seruitute. Tercio dicit qd princeps p̄t licite de p̄ accidens inq̄rere ignorantia subditorū. vel phibere scholas. Patet cōclusio. quia nō expedit oēs se applicare 2 ex toto se dare studiis. q̄ in illo casu cū dicitur pcurare qd est expediens cōitati dicitur phibere scholas. nec sequitur qd de p̄ se querat ignorantia subditorū. Potest tamē raro iste casus accidere. qz hoies vt in pluribus nolunt scientiaꝝ acquisitionē vacare.

Dubitat tertio. vtrū vna policia semp in aliā policiaꝝ sibi p̄pinq̄uorē transmutet. Rōderur breuiter qd nō. Rō est. qz non optet qd semp (cū disponit) trāsmutationē declinet ad p̄pinq̄uorē policiaꝝ. Nec dicitur h̄m̄inari qd talis p̄pinq̄uorē policia sit tanq̄ mediū respectu remotioris. p̄ qd necessarii sit transitū fieri. Vñ multoties regnum trāsmutatur imediate in tyrannideꝝ vt dicit phus. et tamen maxime distant. Sicut de alijs. naz quelibet policia in quā liter aliam trāsmutari potest.

Dubitat quarto. vtrū alicubi expediat p̄ncipatus mulierū 2 seruorū. hoc est qd mulieres dominant viris 2 serui principent dñis. Primo dicit de seruis qd nō. qz nullo mō expedit ip̄os dominari liberis. sed est pure tyranniciū. quia seruus nō solū nō sufficit alios dirigere in suū finē 2 regere ip̄os. sed nec sufficit seip̄m regere. nam in hoc fundat rā dixit seruitutis. vt patet p̄mo huius. Secūdo de mulieribꝝ qz non est licitū (vbi est bona dispositio p̄ humana specie) mulieres dominari. Patet qz deficiūt in cōditionibꝝ requisitis ad principandū. vt alia factis p̄barum fuit. ideo tyrantū cum est (vbi viri sunt bene dispositi) mulieres principant. Secūdo dicit qd nō videt̄ repugnātia quin in aliqua regione ex parte aspectus aliquorū planetarū 2 stellarū mulieres habeant subtiliores 2 habiliores ad principandū q̄ viri. Sicut videmus qd in aliquibus speciebus femelle sunt valentiores masculis. 2 etiā alicubi femelle alicuius speciei sunt debiliores. 2 tamē alibi 2 in alia regione sunt fortiores. Sic nō videt̄ repugnare nec ex p̄te sexus nec aliunde qd in alia qua regione mulieres sint viris valentiores tā in anima q̄ in corpore. atqz passionū min⁹ secretarices. hoc tñ nō est cōe. nec in regione tēperata accideret. Et hec de tercio articulo.

Ad rōnes ante opposi-

rum in principio questionis factas. Ad primā (qñ dicit. quanto monarcha h̄z minus dominiū tanto subditi min⁹ faciunt seditiōem) negat hoc. quia p̄ hoc minus diligit ab eis 2 magis inuidet. Ad secundā (cum dicit. Regnum est maxime durationis 2c.) concedo hoc. sed dico qd rex nō habet dominiū tantū sicut tyrannus. Ad terciā (cum dicit. tunc expedit̄ monarchā simile esse suis subditis) negatur cōsequentiā. qz semp retinet apud se dominiū requisitū ad debite regendū suos subditos. si nō vult usurpare sibi tantū quantū tyrannus si regaliter regat.

Ad quartā (cum dicitur. qd ad oppositū sunt cautele tyrannice 2c.) Rōderur p̄mo. qd ista modificatio nō expedit in potentatu. nec est cōtra conclusionē responsalē. Secūdo dicit qd in extremo principatu posset prodesse in aliquo casu talis moderatio quatinus subditi inciperēt diligere p̄ncipatū. nam ad hoc debet intendere q̄libet p̄nceps vt satisfaciatur vnicuiqz. Ad quintū (cum dicit. Rex est vt patet policie 2c.) concedo intelligēdo hoc vt alio expressum ē. Sed cum hoc stat qd debet regnū suū moderari in casu

quo videret hoc esse subditis suis vtile. et ita deberet p̄ter in regimine filiorū facere. Ad vltimā (cū dicit. Necessa est esse p̄ncipatus multos in policia 2c.) concedo. Et vltima cōcedo qd expedit regem habere dominiū sup̄ omnes sed nō debet tendere ad hoc vt p̄ncipatus eius fiat potētiatus. 2 hoc satis in corpore q̄stionis dñi est. Autoritas allegata post oppositū est pro dictis in questione. Et hec de quinto libro politicoꝝ. Aristotelis dicta sufficiant.

¶ Explicit quintus liber politicoꝝ Aristot.

¶ Sequitur sextus liber politicoꝝ Aristot.

¶ Not qd dem ergo differentie et qd eius qd consiliariū et dominiū policie 2 eius qd circa p̄ncipatus ordinis. 2 de p̄torijs 2 qualia ad qualē policiaꝝ coordinata sunt. Adhuc autē de correctione 2 saluatione policiaꝝ. ex qualibet sit 2 p̄pter quas cās dictū est prius. Quoniā autē fuerūt species plures democracie exītes 2 aliaꝝ similis policiaꝝ simulqz de alijs si qd residuū non deterius cōsiderare 2 modū p̄gruū et cōferentē assignare ad vnāquāqz. Adhuc autem et collectiones ip̄orum dictorū omniū modorū cōsiderandū. Hec em̄ cōbinata faciunt policiaꝝ variari vt aristocracie sint oblicharchie 2 policie sint magis de democracie. Dico autē cōbinationes quas oportet quidem cōsiderare. non sunt autē cōsiderate nūc puta si quod qd dem cōsiliarius 2 qd circa electionem p̄ncipatū oblicharchie fuerit institutū. Que autē circa p̄toria aristocratie. aut hoc quidē 2 quod circa cōsiliarius oblicharchie. aristocracie autē qd circa electiōes p̄ncipatū. aut fm aliquē aliū modū. nō oīa p̄ponant que policie cōuenientia. Qualis qdēz igit̄ democracia ad qualē p̄gruit ciuitatē. Sicut autē 2 q̄lis oblicharchie quali multitudini. 2 reliquarū antez policiaꝝ quid qbus expedit dictum est prius.

Attamen oportet fieri palam non solum qualis
harum policiarum sit optima ciuitatibus. Sed et
qualiter oportet instituire et has et alias pertra-
ctemus breuiter. Et primo de democratia di-
camus. Similiter enim et de opposita policia Ma-
nifestum hoc autem est. quam vocant quidam obli-
chiam. Sumendum autem ad hanc methodum om-
nia que de democratia. et que videntur democra-
tias assequi. Ex his enim compositis democratice
species fieri accidunt. et democratias plures vna esse
et differetes. due enim sunt cause propter quas de-
mocratice sunt plures. Primo quidem que dicta
est prius. quia diuersi populi. Sit enim quidem hic
agricola multitudo. hic autem bannausum et mer-
cenarium. Quorum primo assumpto cum secundo
et tercio rursus cum ambobus non solum differt in-
fieri meliorem et deteriorem democratiam. sed ex eo
quod non eandem. Secunda autem de qua nunc dicimus
que enim democratias assequuntur et videntur esse pro-
pria policie eius simul posita faciunt democra-
cias alias huic quidem enim pauciores. huic autem
assequuntur plura. huic autem omnia. Opportunum au-
tem unumquodque ipsorum cognoscere ad institu-
endum quacumque ipsarum. aliquis extiterit volens et
ad directiones Querunt quidem enim qui policias
instituant omnia convenientia ad hypotheseum
congregare. Peccant autem hoc facientes que ad-
modum in his que circa corruptiones et saluatio-
nes policiarum dictum est prius. Hunc autem exigen-
tias et mores. et que appetunt dicamus. Hypo-
thesis quidem ergo democratice policie libertas
hoc enim dicere consueuerunt tanquam in sola hac po-
licia participantes libertate. hoc enim coniecturare
aiunt omnem democratiam. Libertatis autem unum
quidem in parte subiecti et principari. Etenim iustus
democraticum est habere eque secundum numerum sed non
secundum dignitatem. Huius autem existens iusti multi-
tudine necessarium esse dominam et quocumque videat

tur pluribus hoc esse finem. et hoc esse quod iustus
Aiunt enim optere equale habere unumquemque ci-
uitum. Quare in democratias accidit magis do-
minos esse egenos diuinitibus plures enim sunt. do-
minas autem quod pluribus visum Unum quidem gli-
bertatis signum hoc quidem terminum policie ponunt
omnes qui demotici Unum autem viuere vult quod. sed enim
opus libertatis esse aiunt. si quidem seruientis ipsum
vivere non ut vult democratice quidem terminus
iste secundus. Hinc autem venit id quod est non subiecti-
ci: Maxime autem sub nullo. Si autem non secundum preter
facit hoc ad libertatem eamque secundum equale. Talibus
autem suppositis et tali existente principatu talia demo-
cia. scilicet eligere principatus omnes ex omnibus princi-
pari. Omnes quidem super unumquodque. unumquodque
autem in parte super omnes vel quibuscumque sortiales esse princi-
patus vel dominos vel quicunque non indigent expe-
rientia et arte non ab honorabilitate aliquid esse princi-
patus autem quod parvissima Non bis eundem princi-
pari nullo principatu aut raro aut paucis excep-
tis his qui penes bellum paucis temporis esse principatus
vel omnes vel quicunque praeiudicat iudicare omnes vel ex omnibus
et de omnibus vel de plurimis et de maximis et de
principalissimis puta de correctionibus et depo-
licia et de propriis commutationibus. Congregationes
dominam esse omnium principatum aut esse nullum
nullius aut quod paucissimorum aut maximorum do-
minam. Principatum autem maxime demoticum consi-
lium ubi non mercedis defactis omnibus Hic enim
auferunt et huius principatus potentiam. ad seip-
sum enim reducit iudicia omnia populus abun-
dans precio. sicut deum fuit prius in methodo quam
ante hanc. Deinde primare maxime quidem omnes
congregationum prioria principatus. Si autem non
principatus et prioria et consilia et congregationes princi-
puas aut principatum necesse prouidere cum iniuncte
Ad hoc autem enim quam obli-charchia et genere et di-
pitijs et disciplina determinat. que demotica

vident cōtraria horū esse ignobilitate paup̄tate
bannausia. In p̄ncipatibꝫ nullū p̄petuum esse
Si autē aliq̄s deficiat ex antiqua trāsmutatiōe
tunc circūtolle potētiā ip̄ius. ⁊ ex eligibili/
bus sortiales facere. Cōmunia q̄dem ergo de/
mocracie hec sunt. Accidit autē ex iusto cōfesso
esse democratico. hoc autē equale habet om̄es
s̄m numerum q̄ maxime videt esse democra/
cia ⁊ demus. Eql̄e em̄ nihil magis p̄ncipari
egenos q̄ diuites. neq; dños esse solos. s; oēs
ex equo s̄m magis. Sic em̄ vtriq; putabūt exi/
stere equalitatē ciuitati ⁊ libertatem

Quoniam autē post hec dubitat q̄uo habe
bunt. q̄ eql̄e vtrū optet honorabilitates
diuidere ip̄is mille eas que q̄ngentoz. ⁊ ip̄os
mille eql̄es posse q̄ngentis. aut nō sic optet po
ni in his eql̄itatē. sed diuidere sic. Deīn ex quin
gentis eql̄es accipientē ⁊ ex mille hos dños cē
diuisionū ⁊ p̄torioꝝ. Vtrū ḡ hec q̄ s̄m multitu
dinē honorabilitatē policia iustissima s̄m demo
ticū iustū aut magis q̄ s̄m multitudinē. Aduert
em̄ demotici hoc iustū quodcūq; videat pluri
bus. oblicharchia autē quodcūq; videat ampli
ori substātie. s̄m multitudinē em̄ substātie aūt
optere iudicari. Habēt autē ambo inequalitatē
et iniusticiā. Sed q̄dem em̄ quodcūq; q̄ pauci
tyrānis. Etem̄ si vnus habeat plura alijs diui
tibus. s̄m oblicharchicū iustū p̄ncipari solū
iustū. Si autē q̄dcunq; q̄ plures s̄m numerū in
iusta agēt depopulares q̄ diuitū ⁊ paucōꝝ si/
cut dictū est prius. Que ḡ vtriq; erit equalitas
quā cōsistent vtriq; cōsiderandū ex q̄bus iustis
determinant vtriq; Dicūt em̄ q̄ quodcūq; vi/
debit pluribꝫ ciuiū. hoc optet esse dominans.
sit itaq; hoc non n̄m om̄ino. Sed qm̄ due ptes
existūt ex q̄bꝫ ciuitas ⁊ diuites ⁊ paupes q̄dcū
q; vtriq; videat vel pluribꝫ hoc sit q̄d dñans.
Si at p̄traria videant q̄dcunq; q̄ plures ⁊ q̄z

honorabilitas amplioꝝ. puta si bi q̄dē decē. bi
autē viginti. videbat autē diuitū q̄dem ip̄is sex
pauperioꝝ aut ip̄is q̄ndecim Adiungant autē
pauperibꝫ q̄dē diuitū q̄ttuor. diuitibꝫ aut pau
perz q̄nq; Quorūcunq; ḡ honorabilitas exce/
dit s̄l numeratis vtriq; hoc dñans vtriq; Si
aut eql̄es euenerint cōm hāc putandā esse di
bitationē. Sicut nūc si diuisa in duo cōgrega
tio fiat vl̄ p̄torū aut em̄ sortiedū aut aliqd alijs
tales faciendū. Sed de equali quideꝫ ⁊ iusto q̄s
uis sit valde difficile inuenire veritatē de ip̄is
em̄ facilius sortiri q̄s p̄mittere potētes sup̄gredi
semp em̄ querūt quod iustū ⁊ quod equale qui
minores p̄minētes aut nihil curant

Inca initium sexti libri

politicoꝝ est aduertendū q̄ p̄hs in isto libro docet institue
re policias transgressas ⁊ illas conseruare qm̄ docet insti
tuere ⁊ saluare oblicharchia ⁊ democracia. ideo tractan
dum est de istis policis in generali postq̄ in libro p̄cedens
visum est de tyrannide. Pro cuius declaratione sup̄
ponendū est q̄ oblicharchia ⁊ democracia sunt policie trā
gresse. qz vt aī satis declaratū fuit. iste deuiant a recto si
ne sez a bono cōmuni. ⁊ intendūt finē p̄tūatū sez in p̄ma
diuitias p̄ncipantibꝫ. ⁊ in secunda libertatē. ⁊ ideo ordi
nāt istas policias in h̄mōi fines. Ordo autē istarū policia
rum ad alias est. quia cum tyrannia sit pessima et om̄niū
maloz summā cōtinens. necesse est illam esse peiores que
magis huic assimilatur. sicut melior post regnū est que illi
magis appropinquat. in signū cuius vl̄time sp̄s earū sez
transgressaz q̄dam tyrānides vocant. vt dī philosophus
Oblicharchia ergo magis accedit ad tyrannidē. eo q̄ in
ea attendit finis magis p̄uatus. s. vtilitas diuitū p̄ncipā
tūz q̄ sit libertas totius populi q̄ intendit in democracia

ipsa in qua obliuarchia peior est q̄ democratia. Ex quo patet qualiter eaz esse minus mala tyrānide. q̄ magis recedit a fine p̄uatiſſimo. q̄ est finis tyrānidis. scz vnus vtiſſimas. Sed est difficultas q̄re plus doceat illas saluare. cū sint trāsgreſſe. vt dē est. Potest dici multipl̄. Primo q̄ causa est. q̄ per illas cautelas cognoscunt nature ipsaz. z ideo volētes illas dissoluere magis hoc p̄nt si illas p̄gnoſcant. q̄ p hoc sciūt euitare cautelas principantuz et illas dissoluere. Scđo d̄r est q̄l idē q̄ ponunt ille cautele non vt p̄ncipes operent̄ fm illas. sed magis vt fugiūt illas. sicut in speculatiuis recitant̄ errores nō vt hoies in illos incidāt. sed potius vt eos sciāt euitare. Tercio d̄r q̄ eā est. nam cōtrarior̄ p̄trarie sunt cause. z iō p̄bus ponēs illas cautelas intrēdebat docere p̄ncipaliter instituere rectas scz p op̄positas cautelas. Vel p̄r dicti q̄ licet ille policie sint p se male. tñ stat q̄ sint ad tps expedientes aliq̄bus. sicut als dē fuit de tyrānide. P̄bs q̄ noluit approbare tales policias tanq̄ bonas simp̄r ideo p̄pter illas cautelas non est aliq̄ modo rephēdēdus. Sed est dubiū satis p̄mens ad p̄o positū vbi q̄libet p̄nceps iuste possit dissoluere p̄ncipatus trāsgreſſos seu policias trāsgreſſas. Pro solutiōe sup̄ ponit q̄ p̄nceps nature est quodāmodo oia. P̄r q̄ omnia in se emineētissime p̄inet. nam alia solū sunt entia et boni/ tate h̄ntia p̄ p̄ncipationē eius z suaz p̄fectionuz. p̄pter qd d̄r mūdus archēpos. Ex q̄ p̄z q̄ quāta necessitate p̄s alt q̄ suo toti obligat z legibz ipsi idissolubilibz alligat. tāta ne cessitate qdlibet ens obligat p̄mo enti. nec decet ab hac obligatiōe separi. q̄ qdlibet ens est magis ipius p̄mi p̄ncipāris nature q̄ sit p̄s sui totius. Vltuz est tñ q̄ hoies plus vel minus obligant̄ illis legibz fm suū statū gradus suarū p̄fectionuz. z sic p̄ncipes magis obligant̄ q̄ alij. z de alijs p̄formiter ad statū eoz. Scđo supponit q̄ qdlibet trāsgreſſa policia est p̄tra naturā. P̄r q̄ in tali recedit a natu rali fine politico. scz ab intentiōe boni cōis. z ibi p̄uerit oz do finitū. Ex quo p̄r q̄ hec est cōtra leges nature z ipius p̄mi p̄ncipis. P̄r q̄ oibus naturaliter inserta est inclina tiō ad bonū cōe et ipm cuiuslibet alteri bono p̄ponere. Ex q̄ p̄r q̄ digni sunt magna p̄uictiōe. imo de rigore vt in nihil fluant q̄ cōtrariant̄ ei. sicut p̄s q̄ suo toti z eius legibz cōs trariat̄ esset abeſione digna. Tercio supponit q̄ p̄nceps ē velut executor leḡ nature z ipius applicator ad suos sub ditos. eo q̄ vt in plurimū subditū imo nullo mō sibi suffi ciant. Ex quo p̄r q̄ leges positue humane debēt in omni bus z p̄ omnia p̄formari illi legi nature. q̄ ab ea deuātur. Patet vlt̄a q̄ data est potestas p̄miandi z p̄uicti ip̄s p̄ncipibz vt pluribz modis possint hoies in fines bonos reducere fm qd dicitur lex nature. Quarto supponit q̄ du plices sunt p̄ncipatus quantū sufficit ad p̄positū. Quidā sunt inuicē subordinati. sicut imperiū aut regnū sibi subdi/ toz regnū aut ducat̄ aut baronat̄. Alij s̄ nō subordinati sicut duo regna totaliter sepata. Istis suppositis respon/ det ad dubiū q̄ p̄nceps supior licite p̄r dissoluere policias trāsgreſſas sui inferioris. imo tenet ad hoc nisi forte p̄mit terec tanq̄ inutilis ad tps p̄ regimine subditoz. sicut als dictū fuit de tyrānide. P̄r ista r̄sio. q̄ supioris est suuz inferiorē corrigere si possit. imo vbi deuāt a legibz p̄mi p̄ncipis nature. sicut est de p̄ncipe iniuste regente suā policiā. Vñ p̄nceps est velut vicegerens ipius p̄mi p̄ncipis na ture. Ex quo p̄r q̄ monitiōe p̄missa nisi talis p̄nceps infe rior obediret posset imo tenetur ipsum armis inuadere vt suum p̄ncipatū mueret z dissoluat. Patet q̄ in ip̄o relidet

autoritas sic puniendi inferiores. Conſimilr sicut dictum est de p̄ncipe supiori dicit de p̄munitate respectu p̄ncipis qm̄ ipsa h̄z autoritatē z dominū supra ipm. nec p̄t se illa p̄ uare. vt als oñsum fuit. Et ista r̄sio non videt habere ni miā difficultatē. Sed maior difficultas restat de p̄ncipari bus seu p̄ncipibus non subordinatis. Ex quo adhuc d̄r eo p̄babiliter q̄ politice loq̄ndo monitiōe p̄missa amicabi li vnus p̄nceps licite p̄r alterū inuadere nō sibi subdituz si male regat suā policiā. P̄r q̄ qdlibet p̄nceps est quodāmo do vicegerens ipius p̄mi p̄ncipis nature. q̄ tenet reor d̄r nare defectus ipius vel totius vniuersi. z maxie q̄ sunt cō/ tra bonū cōmune. nec obstat si nō sit ad ipm supior. qm̄ in hoc dispensat necessitas boni cōmunis. q̄ si necessitas p̄so ne p̄ricularis habeat dispensatōes secū annexā. q̄ a fortiori necessitas boni cōis. cū bonū cōmune sit multū magis p̄s uilegiatū q̄ bonū p̄ticulare imo qdlibet in tali casu licite po test inuadere talē p̄ncipantē cū p̄mo z p̄ncipalr spectat ad eū vel ad illos cui vel q̄bus talis subijcit. Ex quo patz q̄ p̄nceps illicite regens suū p̄ncipatū se subijcit cuiuslibz z exponit suū dominū p̄ditioni. Et iste casus est in quo p̄n cipatus exponit potestati p̄querentiū ita vt iuste possit ab alijs cōqueri. Ex quo patz q̄ vile est z periculosus male po liticare z suū dominū sic p̄ditioni exponere. Patet q̄ quid sit dicendū in generali de policijs trāsgreſſis. z quō se ha bendū circa principes male gubernantes

Emocracis aut̄ existentibz quattuor op tima q̄dem q̄ primo ordine quēadmoduz dictū est in sermonibz q̄ ante hos. Est aut̄ z an tiquissima oim bec. Dico at̄ primā sicut si q̄s distinguat populos. optimus em̄ populus qui terre cultius est. Quare z facile facere cōtin/ git democratia vbi viuūt multitudo ab agricul tura vel a pascuis. Propterea q̄dem em̄ q̄ non multā substantiā h̄z nō vacans vt nō sepe con gregationes faciat. p̄pterea aut̄ q̄ nō habēt ne cessaria circa opa immorant̄ z aliena nō cōcu/ piscūt. sed delectabilius est ip̄is laborare q̄ po liticare z p̄ncipari vbiq̄ nō fuerint acceptio nes magne a p̄ncipatibz. Qui multi em̄ magis appetūt lucrū q̄ honorē. Signū etem̄ antiq̄s tyrānides sustinuerūt z obliuarchicas susti/ nent si q̄s ip̄os operari nō phibeat neq̄ aufe/ rat aliqd. Ecleriter em̄ h̄i q̄dem ditan̄ ip̄ozuz h̄i aut̄ non egent. Adhuc aut̄ quēadmodū sunt eligendi et corrigēdi supplet indigentia si quid ambitionis habēt. qm̄ apud quosdā demos q̄s uis nō p̄ncipent electionē p̄ncipatū. sed q̄dē

eligibiles sū partem ex omnibus sicut et in ma/
tina. Eius aut quod est consiliari domini sunt
sufficienter habet multis. et oportet putare. et
hoc esse scema quoddā democracie sicut et in
mantinia aliquando erat. Propter quod utiqz
et expediēs est prius dicte democracie et existe
re consuevit eligere quidem principatus et cor
rigere et iudicare omnes. pncipari aut maximis
electos et ab honorabilitatibz maioribz. a ma/
ioribus aut honorabilitatibz qdem nullum. sz
eos qui possunt Necesse aut politizantes sic po
litizare bene. pncipatus em semp per meliores
erunt populo consulente et epieykeis nō inui/
dente. et epieykeis et insignibz sufficere hunc or
dinem. subijcient em non sub alijs deterioribz
et pncipabuntur iuste. ppter ea q correctionuz
sint alijs domini. Suspendere em et nō omnem
licere facere quodcumqz videatur expediens est
Potestas em agendi quodcumqz voluerit ali/
quis non potest seruare qd in vnoquoqz hoīm
tribuale Quare necessariū accidere qd qdem est
maximi pfectus in policijs. pncipari epieykeis
impeccabiles exntes nihil minorata multitudi
ne Qd qdē hec ergo democracia sit optima ma
nifestū. et ppter quā cām qz ppter qualē quendā
esse pplm. Ad instituendū aut eē pplm agrico
lam aliq legū apud antiquos positaz antiq̄tus
vtilis oēs aut totaliter nō licere possidere āplio
rem terrā. mēsurā quadā at ab aliq loco ad mu
nicipiū et ciuitatē. Erat at antiq̄t in multis ci
uitatibz lege statutū neqz licere vendere pmas
fortes. Est at et quē dicūt exili legē eē tale aliqd
potēs nō mutare ad aliquā ptē terre exntis vni
cuiqz. Hunc at oportet dirigere et legea phita
larū ad id em dicim⁹ est vtilis. Illi em qdē ex
istētes multi possidētes at terrā paucā m. omnes
terrā colunt. appreciant em non totas possessio
nes. sed sū tantas partes diuidentes vt habe

ant excedere p̄cijs etiā pauperes. Post agrico
lam aut multitudine optimus ppl̄s est vbi pa
stores sunt et viuunt ex pecoribz Multa em bz
agriculture et p̄silitate actionibz ad bellica maxi
me isti exercitati sunt sū habitus et viles sū
corpa et potentes venari. Aliē oēs aut multitu
dines fere ex qbus relique democracie p̄sistūt.
multo deteriores his. vita em praua et nullum
opus cum virtute eorū que tractat multitudo
et que bānausoz et que forensū hoīm et q mer
cenaria. Adhuc aut propterea q circa forum
et circa municipiū p̄uersant omne tale genus vt
est dicere facile p̄gregatōnes facit. Qui autem
terre cultores ppter ea q dispersi sunt p̄ regionē
neqz p̄currunt neqz similr indigent synodo hac
Ubi aut et accidit regionē positiōem habere ta
lem vt regio multaz a ciuitate sc̄mota sit facile et
democraciā facere bonam et policiam. Cogitur
em multitudo in agris facere habitacula. Qua
re optet et si turba forensis sit nō facere in demo
craticis p̄gregatōibz sine multitudine q p̄ regioēz
Vomō qdē ergo oportz instituire op/
timā et p̄mā democraciā dictū ē. Ma
nifestū aut et quō alias. Consequenter em opor
tet transgredi et deteriores p̄ multitudinē sepa
rare. Ultimā aut ppter ea q oēs cōmunicāt ne
qz ferre est oīs ciuitatis. neqz facile pmanere nō
bñ cōpositā legibz et p̄suetudinibz. Que at acci
dit corrumpere et hanc et alias policias dicta
sunt p̄us plurima fere. Ad firmandū aut hanc
democraciā et faciendū populū impotentē con
sueuerunt p̄sides assumere q̄ plurimos et aliqui
ciues nō solū legitimos sed spurios et eos q ex
alterutroqz ciue. Dico aut puta ex patre vel ma
tre. Omne em pueniens magis tali pplō. Con
sueuerūt qdē ergo demagogi instituire. sic optz
tamen assumere donec vtiqz excedit multitudo
insigniū et medioz et nō vltra hoc pcedere Et
Q

Questiones

cedentes enim inordinatam faciunt policiam et ini-
gnes exacerbant magis ad grauiter sufferre de/
mocraciam. Quod enim euenit fieri causam seditio/
nis circa syrenem. Paucum quidem enim malum negligi/
tur. multum autem factum magis in oculis est. Adhuc
autem et talia instituta sunt oportuna ad democra-
ciam tale velut klistenes versus fuit volens auge-
re democraciam athenis et circa chyrenem quod demum
instituebant. tribus enim alie faciende plures et fra-
ternitates de propriis sacris colligendum in pau-
ca et communia et omnia sophisticandum ut utique quod
maxime permisceant omnes inuicem. Consuetudines
autem coniungant quod potest. Adhuc autem et tyrannica in-
stituta demotica videntur omnia. Dico autem puta anar-
chia seruorum. Sed autem utique erit versus ad aliquid expedi-
ens et mulierum et puerorum. Et viuere ut quod vult di-
ssimulare. Multum enim erit policie tali auxiliis.
Delectabili enim multis viuere inordinate quam tem-
perate. Est autem opus legislatoris et volentium siste-
re tale quandam policiam non instituere maximum
opus neque solum unum. sed ut saluet magis uno enim
aut duobus aut tribus diebus non difficile manere
politifantes quilibetque. propter quod oportet de quibus
considerandum est prius quam saluationes et correctiones po-
liciarum ex his temptare facere firmitate verentes quod
dem corruptentia. ponentes autem tales leges et non
scriptas et scriptas quod comprehendat maxime salua-
tia policias et non putare hoc esse democraticum
neque oblicharchicum quod faciet ciuitatem quam maxime
democratizari. neque oblichatizari sed quod plurimo-
tpe. Qui autem nunc demagogi gratiosi populi mul-
ta democratizant per quam prioria. propter quod oportet ad-
huc contra agere eos quod cordi habent policiam lege sta-
tuentes nihil esse publicum et eorum quod dedignant et fe-
runtur ad commune sed sacrum. Qui quidem enim iniusta
agunt nihil minus verentes erunt. Dapnifica
hunc enim silr. turba enim minus corrumpet senten-
tias de his quod iudicant cum nihil debeat accipere

versoris

Adhuc autem eas que fiunt publicas vindictas
quam paucissimas semper facere magnis damnis per-
bibentes eos qui vane scribunt. non enim popula-
res sed insignes consueverunt inducere. Oportet
autem policie omnes ciues maxime quidem beniuolos
esse. Si autem nonnumquam et aduersarios putare do-
minos. Quoniam autem ultime democracie multorum
homines sunt et difficile congregari sine mercede.
hoc autem ubi redditus non existunt entes aduer-
sarii insignibus ab illatione enim et depopulatione ne-
cessarium fieri et prioria malorum quam multas iam demo-
cracias euerterunt. Ubi quidem ergo redditus non
existunt entes oportet facere congregaciones pau-
cas et prioria multorum quidem. paucis autem diebus.
hoc enim facit et ad non timere diuites expensas et
diuites quidem non accipiant prioria. pauperes autem
facit autem et ad iudicare sententias multo melius.
Diuites enim multis quidem diebus non voluit a pro-
priis abesse breui autem tempore volunt. Ubi
autem sunt redditus non facere quod nunc demago-
gi faciunt obuenientia enim distribuunt accipiunt
autem simul et rursus indigent eisdem. pforata enim
lagena est tale auxilium pauperibus. Sed oportet vere
demoticum prouidere qualiter multitudo non valde
egens sit. hec enim causa est quod est praua esse demo-
cracia. Artificiandum ergo qualiter abundancia quod
dem fiat diuturna. Quoniam autem hoc expedit. etiam di-
uitibus quod quidem a redditibus fiunt congregates sunt
tota oportet distribuere pauperibus. Maxime
autem si quod potest tantum congregans quantum ad funiculi
acquisitionem. Si autem non ad occasionem negotiorum
et agriculture. et si non omnibus possibile saltem secundum tri-
bus vel secundum partem aliquam alteram in parte distribuere.
In hoc ad necessarias synodos diuites in-
ferre mercedem respicientes vanas oblationes tali
autem quodammodo carchedonum politifantes amicis
acquisitionem populum. Semper enim aliquos de
populo emittentes ad negotia domus faciunt

¶ in democraciā q̄ntū sufficit ad p̄positū ē duplex sta-
tus hoīm. qz s̄t p̄ncipātes et subditi. mō in questione
nō cōparant agricolē ad epykeiēs. siue isti? policie siue
alterius. qz nō est difficultas q̄n aliq̄ alij sint nobiliores
ad regendū democraciā q̄ sint agricolē et artifices. sed
solū isti cōparati ad alios p̄p̄os siue subditos in demo-
craciā. s. vtz isti sunt abiliores ad regendū democraciā

Sciendū scō qz p̄p̄os solēt solū p̄siderare sensibilia
et ponderare eo qz nō p̄cipit insensibilia. et ideo cōmū-
ter nō tendit in v̄tutem. et qz mens nō potest esse ocio-
sa. ideo occupatio circa illa (que minus solent fraudes
cōmitti) est ei vtilior. quia sibi nare est solum conuenire
quasi virtus sensibilis. hoc ē debite se habere ad extra.

Sciendum terciō qz circa delectabilia tactus et gu-

Quarto sciendum q̄ homines circa exercitacionē corpō-
ris dupliciter solent deficere. scz ppter nimīū laborem. z p-
pter defectum laboris. Prīmū patet. quia anime sequi-
tur corpōra. vt̄r̄ phus. Ideo si corpūs nimīū graueſc̄ hoc
ēfetur z redditur anima impotens ad debite exercēdū
suas operationes. sicut ad experientia videmus de cultō-
ribus vinearū. qui sunt z ingenio rudes z in moribz auste-
ri. Secūdo solent impediri ppter defectum exercitacionis
corpōris. z specialiter in hominibz qui sunt ignozantes. nec
ocium frangūt. ppter literaz studiū. Qñ q̄ mens huma-
na nō p̄t totaliter ociosa esse si omēs non exercitēt in corpō-
re quādoqz aīa laxatur ad malū. qz in homīe non litera-
ro ociū est radix vel occasio om̄nīū maloz. qz opōz mē-
tem circa aliquid operari. et etiam ex confortio maloz. (q̄
cōmunitur sunt ociosi) cōtrahitur malicia. Hinc est q̄ an-
tiqui patres cōstruētes regibz oīdinauerūt frātes mō-
derate laborare. co q̄ vt̄ in pluribz religiosi non erant lute-

Questiones

ris bene imbuti. nam per hoc fugitur oclum recreatur mens vt sit cōtemplatōi abiliior et corpus refrenetur a vicijs vt patet de se Istis notatis ponitur

Conclusio prima

Agricultura valet et etiā vtilis ē ad p̄tutē. Patz p̄clusio. tum qz p̄ ip̄am vitā oclū tum qz recreat mens. tum qz corp⁹ refrenat a vicijs. vt in p̄cedentib⁹ tactū est.

Conclusio scda. agricultura p̄ acq̄sitiōē p̄tutis in populo cōtē p̄uenientissima. Patet r̄ū qz vitā oclū p̄ eaz vt dictū est. tum qz facit vti hoies cibis et potib⁹ nō nimis delicatis. p̄ qd̄ euitat intemperatā circa tactū et gustum. p̄ quos hoies cōis status maxime solent deficere vt p̄us dictū est. Et intelligēda est ista p̄clusio de agricultura q̄ dieb⁹ staturis exercet sicut q̄tū est de se d̄z exerceri. qm̄ aliqd̄ possent intantū circa ip̄az occupari q̄ disponerent ad malū. sicut notū est de se Dicebat notā ter in p̄clusione (cōmuni populo) qm̄ aliqua est vita excellentior et melius disponēs ad p̄tutē vt notū est. sed talis nō est bñ possibilis tali populo. Patet q̄ qualis iste status disponit ad virtutem in se. Nunc p̄o ponēde sunt p̄clusiones respōsiue ad q̄stū quo ad agricolas

Conclusio tertia. Populus agroꝝ cultū est min⁹ expers fraudū et minus astutus q̄ aliqd̄ ali⁹ hoies. Patet qz nō est ociosus. nec h̄z t̄m p̄sōitiū cū alijs hominib⁹ sicut ali⁹ status hoim̄ ex ocio et maloz p̄sōitio p̄ueniunt fraudes et astutie. sicut p̄us dictū fuit. q̄ r̄.

Quarta p̄clusio. Iste popul⁹ inter alteri⁹ stat⁹ hoim̄es minus est avarus. Patet p̄clusio. tum qz solus vti diuitijs naturalib⁹ circa quas diuitias nō t̄m cōstingit appetitū decipi seu excedere debitū modū appetēti sicut circa diuitias artificiales. tum qz hoies isti stat⁹ de minorib⁹ p̄tē statū suū p̄tinuare. tum qz solūm h̄z mediocres diuitias et raro excedunt. et tales homines cōter sunt minus cupidi.

Quinta p̄clusio. Iste populus agroꝝ cultū inter ceteros hoies min⁹ est ambitiosus seu honoris minus cupidus. Patet qz nō multū p̄cipit seu ponderat aliqd̄ alia nisi sensibilia. sicut p̄us dictū est imo plus vult circa opa manere q̄ circa magna opa occupari. et sp̄cialiter vbi nō s̄z p̄ncipatus lucratiui. qz alis nō possent habere necessaria ad vitā. Et quo patz q̄ expediens est et necessariū q̄ in democraciā p̄ncipat⁹ nō sint lucratiui. naz p̄ hoc euitat seditio q̄ solet p̄uenire ex tali ambitioe. Secundo patz p̄clusio qz h̄z popul⁹ appetat honorē imo et q̄ libet h̄z. t̄m ille appetitus sufficienter p̄tē satiari et terminari p̄ dominū qd̄ habet in institutiōe legū atqz electōe et correctōe p̄ncipū. Et istis patz responsio ad p̄mū articulum. scz q̄ agricole cōpando ip̄os ad aliū populum sunt ad democratizandū meliores. hoc est p̄m̄er ad optimam sp̄m̄ democraciē. Patet qz sunt minus astuti et fraudulentī. minusqz auari. et minus ambitiosi. vt patet ex dictis.

Quantū ad scdm̄ arti-

culū videndū est de scda p̄re questionis scz de pastorib⁹. Pro cuius declaratiōe Sciendū est p̄mo. qz nō solū p̄ pastores sunt intelligēdi illi q̄ custodiunt seu pascunt oues. s̄ etiā illi q̄ pascunt ex ouib⁹ siue q̄ viuunt ex pascuis. Et p̄rie pastores dici p̄t q̄ pascunt oues et ex eis pascunt. et tales fm̄ phm̄ dicunt ex pascuis viuere.

versoris

Scdo sciendū q̄ circū vitā pastoralē tria s̄z p̄siderāda q̄ requirunt in pastore. scz solitudo seu vita solitaria. aliq̄lis prudentia seu industria. et corporis robur seu fortitudo. Prīmū patz. nā in pastore requiritur vita solitaria seu solitudo et a ciuib⁹ abstracta. qm̄ alis nō possent debire reperire alimētū aptū gregi vel armento. Et ex h̄ patz scdm̄ nam ad inueniendū pascua p̄uenientia requirit aliq̄lis prudentia vel industria. licet satis tenuis et modica. Tertiū patz. qz oportet pastore gregē a feris cōseruare et defendere scz a lupis et etiā a latronib⁹. adhuc autē requiritur aliqualis fortitudo et audacia. Scdo supponitur q̄ ad democratizandū requiritur prudentia. sicut etiā q̄ aliter politizandum. Patet qz oportet reducere ciues et oparōnes policie in finē democratizatiōis. qd̄ nō p̄t fieri sine prudentia. Istis suppositis ponitur p̄sequenter

Conclusio prima.

Vita pastoralis nō est p̄rie politica. Patet ex scdo notabili. tum qz ip̄a est solitaria. mō solitudo repugnat ciuititati. vt patz p̄mo hui⁹. tum qz prudentia (q̄ in ip̄o inuenit⁹) nō est p̄rie politica. tum respiciat bruta et eoꝝ ordinatiōem. ideo est aliquantū brutalis. Nam sicut ex nimia p̄uersatiōe viri cū muliere vir efficit quodāmodo muliebri. sic similiter ex nimia p̄uersatiōe cum brutis fit h̄o aliquantū brutalis. Et hinc est qz pastores (nisi sint in animo multū eleuati) efficiuntur brutales. Tum tertio qm̄ fortitudo (q̄ est ad bestias et ad latrones) nō est p̄rie ciuilis. licet aliquantū disponat ad ip̄m p̄pter qd̄ d̄t vegetius qz venatores et carnifices cōter sunt in armis alijs hominib⁹ excellētiōres. et ex p̄sequenti pastores. cū ip̄i fiāt venatores. vt d̄t p̄hs in textu.

Scda p̄clusio. Vita pastoralis est multū p̄ueniens speculari et vite p̄replatiue. Patet tum qz ip̄a est solitaria et a tumultib⁹ abstracta. tum qz nō est ibi mentis nimia depressio. et specialiter ip̄a est apta ad speculari dum circa naturalia.

Tercia p̄clusio. Ista vita est p̄iculosa hominib⁹ maxime dispositis vel nō firmatis in virtute. Patet qz ip̄a nō est p̄rie ciuilis vt p̄us dictū est. mō vita solitaria talib⁹ hominib⁹ nō ē ita secunda sicut vita ciuilis. qz in p̄uersatiōe ciuili vn⁹ h̄o indigentia aut necessitate supplet alteri⁹ us hois. nō solū in necessarijs ad viuere. s̄ etiā ad bene viuere. sicut in p̄mo hui⁹ alis declaratiū est.

Conclusio quarta. vita pastoralis est excellens hominib⁹ p̄fectis et in p̄tute firmatis. Patet. qz ip̄a ē multū solitaria et p̄replatiua. vñ hoies p̄fecti poti⁹ p̄ alia im̄pediunt q̄ iuuent. qz s̄z sub p̄p̄is sufficiētes. idcirco illa vita est eis multū vtilis in qua minus im̄pediunt ab alijs cuiusmodi ē ista. Ex p̄clusione sequitur. qz ista vita ē de se p̄fectior q̄ sit vita agricultiua. Patet. tum qz sic nō requirit totū hoim̄ sicut agricultiua. s̄ p̄mittit ip̄m magis circa sp̄ualia vacare. Tum qz de se nata est p̄uenire p̄fectiorib⁹. vt d̄t p̄clusio. Scdo sequitur. qz ip̄a est de se melior et et habilior ad democratizandū q̄ sit agricultiua. Patz p̄ idē. S̄z nūc est difficultas. qd̄ sit d̄m̄ ad p̄m̄ q̄ suz p̄ honores in textu laudat vitā agricolaz. Respondet qz ip̄e loquitur de vita seu mō viuēdi cōmuni populo possibili. mō ista vita pastoralis nō est bñ p̄grua vel p̄ueniens cōmuni populo. s̄ solū heroicis et p̄fectis. Aliter p̄t dici. qz ideo ip̄e laudabat eam qz erat magis necessaria voluit ergo illā inter oēs esse magis necessariā. Vel qz

agricole sunt hoies medico mediocres inter oēs populos. ipse voluit ipos esse meliores ad faciendū p̄mā sp̄ciem democracie. Hodo hoc est verū. vt patet in p̄mo notabili. et hoc nō est p̄tra dicta. q̄ cū hec stat p̄ ista vitā sc̄z pastoralis est de se p̄fectior. et req̄rit in pastoribz maiore p̄fectiōem. Patet ergo responsio ad quesitū. sc̄z q̄ agricole et pastores sunt ad democratizandum meliores. Patet ex conditiōibz positis in cōclusionibz p̄mī articuli. q̄ ip̄s pueniunt vt patet ex p̄cedentibz. S̄z videndū est de mercenarijs seu mercatoribz. de q̄bus tangit p̄hs in textu. Pro cuius declaratiōe p̄siderandū est. q̄ officiū mercatorū est p̄mutare diuitias naturales cum nūmismate. ita q̄ vniū extremū illius p̄mutatiōis sit nūmismata. Patet. quia si p̄cise esset cōmutatiō diuitiarū naturalium cum diuitijs naturalibz tunc non esset mercatura p̄prie. Sc̄do p̄siderandū est. q̄ licet mercatura de se ordinatur et ordinari debeat ad sup̄plendū indigentia cōem seu boni cōis. ip̄a t̄n est imēdiatē circa pecunias. P̄mā ps patet. q̄m mercatura ad hoc naturaliter ordinat vt bona (q̄ in vna regione abundant) ad aliam indigentē transferant. et vna policia alteri in indigentia suppleat. Et in hoc fundantur oīa p̄uilegia mercatorū. q̄ sc̄z mercatura imēdiatē ordinat ad cōmuniū indigentie sup̄plementū. Sc̄da ps patet ex nota b̄lli p̄cedenti. Et qua sc̄da parte seq̄tur. q̄ appetitus mercatorū (vt in pluribus) crescit inordinatē respectu diuitiarū. Patet q̄ pecunie de se nō sunt faciatiue appetitus. appetunt ergo multum nō p̄pter suam bonitatem sed p̄pter eorū imp̄fectiōem. Secundo seq̄tur q̄ ip̄orū sc̄z mercatorū mens siue appetitus facilius deprauatur. patet p̄idem. Tercio seq̄tur. q̄ cōmuniter mercatores solēt excogitare fraudes ex q̄stis et mendacijs palliare vt circa mercaturas sciant homines decipere et illaqueare. Patet. q̄ oīa facta ip̄orum ordinant nō solū ad acq̄sitiōem pecuniarū. sed ad augmentū ip̄arū. Et idcirco maxime querunt ea per que possunt huiusmodi finem adipisci. Istis sup̄positis ponitur

Conclusio prima.

Quo ad istam secundā partem secundī articuli. q̄ vitā seu status mercatorum est multum vitis de se ad acq̄sitiōem virtutis. Patet. quia tendit seu ordinat ad bonum cōmune. modo per operationes in cōmune bonum relatas maxime acquiritur virtus ipsa. Etiam si bene exerceatur prodest multum reipublice. vñ mercatores vt in pluribus p̄cipiunt humanas indigentias et idcirco sciunt per suam industriā illas supplere. et iō tales vt in plurimum sunt optimi rectores reipublice vel pessimi tyranni si ad malum applicentur. quoniam sciunt exquirere modos quibus haberi potest pecunia reipublice. eo q̄ cognoscunt hominū indigentias vt satis notum est. Et a talibz hominibz vel similibz verisimile est extractiōes salis fuisse repertas.

Cōclusio sc̄da. vitā ip̄orū mercatorū nō ē b̄n disposita ad p̄tutē. Patet q̄ h̄nt appetitū deprauatū p̄pter nimis inozari ad tractandū de pecunijs. Et p̄pter hoc quis iste stat⁹ de se sit laudabilis. vt d̄r cōclusio p̄cedēs q̄ t̄n dat occasiōē malefaciendi vt in pluribz l̄z nō p̄ se iō p̄hs simplr illū statū vitupat. q̄m in moralibz loquēdum est fm id quod vt in pluribz accidit

Cōclusio tertia. vitā talis nō multū disponit ad bella.

Patet. q̄ nullo mō est corpis exercitativa quantū est de se. Et p̄pter hoc d̄r p̄hs. q̄ nullū opus talū est cum virtute sup̄ple bellica. Patet ergo qd est d̄m de mercatoribz et eorū statu. Sed videndū est de p̄paratione hui⁹ status ad p̄cedentes. Ad hoc breuiter d̄m est. q̄ est p̄culosior p̄pter causas dictas. t̄n de se est p̄fectior. q̄ tales vt in pluribz sunt prudētiores q̄ agricole et pastores. Secūdo dicitur. q̄ alij duo status sunt ad democratizandū meliores q̄ status mercatorū. q̄a sunt minus cupidī. min⁹ seditiosi seu cōtra p̄ncipes minus machinatiui. et etiā minus seditiosi. sicut patet p̄ p̄m in textu. et cause satis patent cōsideranti. et quodāmodo tacte sunt p̄us. Postremo videndū est de artificibz. de q̄bus etiā tangit p̄hs in textu. Pro cuius declaratione cōsiderandū est. q̄ ip̄i possunt dupl̄r cōsiderari. Vno mō vt sunt mercatores et vendunt sua artificia. et sic de ip̄is d̄m est sicut de mercatoribz. Alio mō possunt cōsiderari vt sunt artifices. et sic de illis est ad p̄positum. Et quo ad hoc p̄siderandū est. q̄ actus et op̄atiōes ip̄orū (quantū est de se) sunt imp̄tinentes ip̄i virtuti moralī. Patet q̄ eam nō suscipiūt neq̄ p̄ eam rectificant. sed solum ab arte. que est vera rō rerū a nobis factibilū om̄ino. similiter sicut prudentia est recta rō rerum a nobis agibilū. Vñ tales operationes artificū non sunt nate variare aut trahere affectū. sed solū intellectū vt factibilis ē. seu principij factibilū. Sicut referant ad bonū finem. sc̄z ad cōmune bonū. tunc ex p̄ illius intentionis habet bonum moris. Secūdo d̄r. q̄ talis op̄atio plus eleuat intellectū ad speculatiōem et subtilitatē q̄ mercatura vel aliqua p̄dicta. q̄ in artificijs saltem subtilibz requiritur fortis et vehemens animi applicatio. rōne cuius ingenij humanū fortificatur et in se subleuiatur. atq̄ ad sciētiās melius dispositur. Et tunc est difficultas de p̄paratione ip̄orū ad alias. Ad quod d̄m est. seclusa mercatura quasi p̄portionabiliter sicut de agriculturis d̄m est. cum ip̄orū vitā nō est adhuc vitā simplex neq̄ tota pacifica. Sed considerando totum factum eorū ip̄i tenent quasi mediū inter agriculturā et mercationē. quia vtrāq̄ p̄cipiant quantū est de bānauis nō est cōparatio eorū ad alios. quia sunt peiores et magis vituperabiles. Patet ergo quid sit dicendū ad quesitū. sc̄z q̄ agricole et pastores sunt ad democratizandum meliores. considerādo om̄es status fm q̄ verisimile est illos se habere. q̄ ita debent in moralibz operari. Et hec de secūdo articulo. Quantū ergo ad tertiū articulū tractanda sunt aliqua dubia relectiua materie

Dubitatur primo

Utrum spurij et illegitimi sint ad honores politicos assumendi. Pro solutione istius dubij p̄siderandū est q̄ p̄micipatus est quid dignissimū et honorabilissimū quod est in politica. Patet. q̄ est circa bonū diuinissimū et honorabilissimū. sc̄z circa bonū p̄muniissimū. quod est diuinissimū. vt patet p̄mo ethicorū. Et p̄pter hoc d̄r princeps diuine maiestatis hymago. ip̄e em̄ h̄z bonū cōmune totis viribz p̄curare. et om̄ia in ip̄m ordinare tanq̄ in finem vltimū et optimū. Et quo p̄z q̄ in principe requirunt due cōditiōes q̄rum spectat ad p̄positū. P̄mā est. q̄ sit p̄sona in se honorabilis. ita vt quilibet merito debeat ip̄m timere et reuereri. et ita debet esse sine reprehensione seu nota reprehensionis. al̄s em̄ non esset honorabilis vt opter. nec diuine maiestatis hymago. Secūdo in ip̄o requiritur sciētia et virtus. nam si ne istis nō sufficit suos subditos inducere in finē politicū

Questiones

versoris

sicut decet pncipe vt alis pbatum ē. Scdo supponit q fornicatio nō solū ē in se mala imo redundat in malum policie et ipi p iudiciū. Prima ps ē de se nota. vt supponitur ex libro ethicoz. Scda ps p3. nā ex fornicatōe sequunt multa mala in policia. s. multe guerre dissensiones seditōes et multa alia hmoi mala. vt fatz p3 p phm in textu. Etā phoc retrahunt hoies a matrimonio. qd est incōuenientissimū. Et q p3 q qm est possibile saluo bono cōitatus fornicatio d3 ipediti et vitari vt p3 de se. Oicif notāter (in qm est possibile) qm nō qlibet fornicatio est a pncipe polietice puniēda. qz si qlibet fornicatio ab eo puniret sequeat plura mala in policia. qz ex hoc q sic nō punif. et ppter istā nō puniēdes pnceps polieticus d3 illā pmittere pportionabiliter. sicut alis tactū ē de vsura circa pmi hui? p hoc ad pē cuitandū Ter cio supponit. q l3 spurius qm est ex pte sue psonē possit esse bonus et puiosus et sufficiens ad pncipandū. tñ ceteris paribz min? psumit. Prima ps p3 p experientia Scda ps p3. qz a malo pncipio. pcesserūt. verisile ē ipos in suā naturā redire. scz in malū Et si qrat. vñ est hoc qtales sunt cōiter minus boni qz sint aliq. Quis ista difficultas ppte nō sit politica. tñ pē dici q tō tā tacta ē. qz scz a malo pcesserunt pncipio. Aliter pē dici q tō est qz cōiter min? curat de moribz ipoz in iuuetute qz aliorum. idcirco mali efficiunt. Vel pē dici tercio q cā est. qz pte sacramenti matrimonij verisile est ppagatos meliores ēē atq fieri. qz psumendū ē bonitātē et pfectio nem sacramenti in filios redūdare. Et dato q ista causa forte nō sit politica. nō tñ est minus extra ppositū. qz apud quācūqz legē vel secū est p iugū vel aliq spūalis vnio. scz viri et mulieris. rōne cui? fili ppagati efficiunt natura meliores. Qui nō placent iste cause ille reddat aliā. Istis suppositis rñdet pmo ad dubiū. q in aliquo casu spuri? pē licite ad pncipatū vel ad officiū publicū assumi. Patet. qz statet oibz hinc inde pensatis q talis ēēt ad pncipandū habilior et vtilior. q conclusio est vera. Cōsequētia est nota silt et a nō. qz stat q illa macula vt nota (q sibi puenit ex pte hui? q est spuri?) redimeret p bonitātē et prudētiā eius. Un pnceps assumit ppter op? scz vt regat suos subditos. mō statet q oibz pensatis spuri? ēēt multū habilis ad regendū suos subditos Scdo d3. q spuri? ceteris paribz pē ad pncipatū seu officiū publicū min? assumi qz ali? Patet. cum qz p h scz q min? psumit de bonitātē ipius qz alteri? imo psumitur eū facilius male agere ppter naturāle inclinatio nem quā psumit ad malū habere. Tum qz phoc q scz min? ad pncipatū assumit qdāmō reprobat et vilipendit fornicatio. q alis approbati vel saltē nō reprobari vide ref. Tum qz pncipatū aliquo mō p talē circūstantiam pncipis reorqueretur et minus honorabilis habetur.

Sed contra istam scdam responsionē arguitur sic. se queretur q quis sine culpa puniret. scz talis spuri? qui multum puniatur per hoc q tali honore priuatur. Respondeo q nō est incōueniens aliquem sic priuatiue puniri sine culpa sua. licet forte positue nō est iustum. nam fin iura quis puniatur sine culpa scz sua. nullus tamē sine causa. Unde hic subest causa puniēdis. scz culpa parentum. nam sicut culpa parentū relucet in spurio et qz dammō in eo manifestatur. sic in eo puniatur. et iste modus puniendi videt satis puenies Sed adhuc arguit ptra. qz ois puniō est ppter reordinatōem culpe sibi nō est talis reordinatio. igit rē. Respondeo q ibi ē culpe

reordinatio. qz sicut relucet in filio sic etiā in eo pmit. et sic quodāmodo in ipso reordinat. Et pdictis sequitur. qz fm magis et minus debet ceteris paribus spuri? ad honores assumi. fm q ex parte psonaz fuit peccatuz in parentibus maius. Unde inter leges maxime fauent illis qui generant ex cōcubitu soluti cum soluta. scz quādo nulla psona est ligata vinculo repugnantī matrimonio. Et sic de alijs fm gradus maioris vel minoris delicti

Dubatur secūdo. vtrū quattuor leges (quas recitat phus in textu tanqz expedientes in democracia) sint in ea vitales. Quaz prima est. q nulli licet possidere de terra vltra certam mensurā. Secūda est q nulli licet vendere pimas sortes. Tercia est. q nulli licet obligare terrā suā fm aliquā eius prem. Quarta est q homines habentes multitudine possessionū possunt cogi et debet ad appreciandum ita q paupes possint aliquā portione ipsaz p iusto precio tenere. Pro declaratione istaz legum p consideranduz est. q iustum democraticū est equalitas. nā finis democracie est libertas. vt dicit phus. Et alia declaratiū fuit q sine equalitate ciuū quo ad posse assumi ad honores politicos nō stat libertas. ipsoz. ergo notabile est veruz. iustum autem est obliqharchicū diuitie et honorabilitas. qz rōne huius distribuunt honores et principatus siue dominia. et sic dignificantur homines in obliqharchia Et quo patet. q circa existimationē iusti simplr deficiunt tam democrati ci q obliqharchici. qm democratici (hoc est populus ibidez dominās) existimāt illud iustū quod pluribz videt. Obliqharchici vero qd honorabilius videt. sed nec sic nec sic est ddm. qm democratici nimia qunt equalitatē. et obliqharchici excessiua cōiecturā siue inegalitatē. Ideo inter ista optet mediari taliter. qntus nō simplr d3 iustum qd pluribz videt. nec qd diuitibz. sed quod famosiori pri videt bitur. Per hoc patet solutio casus quē ponit phus de mille et qngentis. et in hoc nō pē istam scientiā dari lex specialior. sed forte alicubi duos pauperes cōtra vñū diuitē pōdere debet. alibi vero tres cōtra duos. et hoc pntularizare postitiū est plus q politiciū. Et circa hoc mouet phus vñū dubiū tangens sapientiorē finē. scz vtr sentētia sit suspendēda in casu q ptes opposite essent eqlis pōderis Rñs det q melius est talē prouerbiū p forte termiari q sententiā suspendere. qm si suspendat timendū est q diuites pauperes corripant. Un cū in iudicio factū est qdqd humani tus fieri pē. residuū pē fortune mādari et exponi sorti fm q alis dcm fuit. Scdo supponit q agricolē multū aspicunt ad ceteras. P3 qz circa culturā ipsoz versat labor et operatio talis. Et quo p3 q vt est bñ possibile legibz p demmandis est instituere. ne sit ipsoz q ad ceteros nimia ineqūtas sed vt qlibet habeat sufficiēter de suo labore viuere sine iniuria et pauprate. Et istis p3 q pma lex circa agricolos est iusta. P3. tum qz p hoc manet eqūtas agricolaz. circa illud qd desiderat. s. circa terras. q eqūtas qntū est bñ possibile d3 queri et pcurari in democracia. et specialit agricolā rñ. Tum qz p hoc qsi omēs pnt esset agricolē et viuere de agricultura. vt multū expedit in hac policia. Tum qz per hoc euitat q agricolē nō sint extreme paupes. qm p oppositū vnicus diues vel pauci pnt acquirere qsi oēs possessiones regionis. et sic esset nimia ineqūtas. et alioz nimia paupertas. Per hoc idē p3 rōnabilitas qre legis Sed ptra has et spēaliter ptra quarrā legē arguit. videt q qlibet dispone re possit de suo ad voluntatē suā. q nullus pē cogi vt alteri cōcedat de sua hereditate. Rñdetur q cōitas maius ius et dominū habet sup hereditates q aliqua psona priuata

Idcirco si cōmunitati expediat licite p̄t cogi q̄s ad dispo-
nendū eas s̄m exigētiā boni cōis z indigētiē cōitatis. mō
expediētus est q̄ plures sint laboratores q̄ vnicus tes-
neret totā regionē in manu sua. q̄ tūc posset vendere frue-
tus terre ad libitū suū z nimis dānificare pplm. Etiaꝝ p̄
hoc multi manerēt otiosi. q̄d est incōueniens pro secula lege
supra. q̄ sunt p̄me sortes. q̄ sunt possessiōes q̄ veniunt ali-
cut ex suis parentibꝫ. z sic p̄z rōnabilitas istius legis ex p̄ce-
dentibꝫ. Nā p̄ hoc q̄ nullus p̄t vendere p̄mas sortes ma-
ner inter agricolas maior eq̄litas. Secūdo nullus fit extres-
me paup̄. Sed q̄ est diuersitas de istis z alijs dico. q̄ rō di-
uersitatis p̄t esse. q̄ p̄me sortes sunt quodāmo ip̄ius gene-
ris z nō totaliter p̄one p̄uare. maḡ q̄ ea q̄ acq̄runt. Ter-
tio stando in p̄mis sortibꝫ manet maior eq̄litas. nec aliq̄s
fit extreme paup̄ p̄ precedentia. Sicut p̄z rōnabilitas tercie le-
gis. nam si q̄s posset obligare suas possessiōes z heredita-
tes tūc idem esset ac si venderet eas. imo peius. q̄m p̄side-
rata hoīm cupiditate veritate est q̄ nullus alteri subuenit
sine lucro. sicut mō solet fieri de redditibꝫ ad vitā. et sic pro
modico hō in breui tpe amitteret totā suā hereditateꝝ.
et tūc totaliter depauperet. Sed videt q̄ iste leges nō sunt
iuste. q̄ sic homines possent pati multas indigētiās si ip̄i
nō possint vendere quod suū est. Rūdetur q̄ nō fierent ita
extreme paupes sicut si venderēt vel vendere possent om̄-
nes suas possessiōes vel al̄s obligare. tū p̄t ista lex seu p̄t
iste leges modificari sc̄s in casu q̄ nouū infortuniū eis acci-
deret. z ista lex adhuc seruatur hodie in multis locis.

Dubitarur tercio. vtrum expediat in democraciā fas-
cere tribus et p̄fraternitates. Pro solutiōe p̄siderandū est q̄
in democraciā pplus d̄z oia sophisticare. hoc est fingere q̄
oia faciat p̄pter bonū cōe. sed tū sp̄ intendit in finē p̄prium
sc̄s libertatē. que tanq̄ finis intendit in democraciā. Et q̄
p̄t q̄ debet vti cautelis subtilibꝫ. q̄ cū ista policia sit trās-
gressa ip̄a indiget multa cautela vt d̄t p̄hs. Ex quo patz.
q̄ maxime debet palliare sua facta p̄ deuotionem siue sub-
vmbra eius. Patet q̄ est indumentū quo aliq̄d appareat
bonū. Secūdo supponit. q̄ cum multitudo habeat dominū
in democraciā maxime expedit ipsam in democraciā vni-
ri. Patet. cum q̄ magis p̄ hoc se habēt ad modū vnius
p̄ncipis. Cum q̄ p̄ hoc sunt potētores. q̄d est multū ne-
cessariū. Cum q̄ p̄ hoc policia est durabilior. q̄ frequēter
corrūpitur p̄pter discētiōes ciuū. Et p̄ hoc p̄z rō affir-
matiua ad dubiū. nā p̄ p̄fraternitates ciues magis vniū-
et magis se mutuo cognoscūt. z inter se maiore h̄nt p̄fidē-
tiam. modo ista multū in democraciā expediunt.

Dubitarur vltimo. vtrum in democraciā extrema ex-
pediat malā ciuū dissimulare. ita q̄ quilibet viuāt vt vult.
Pro solutiōe considerandū est. q̄ expedit in democraciā
ciues diligere policiam suā. z est cōueniens policie. nāz p̄
hoc ipsa ē multo durabilior vt notum est. Secūdo suppo-
nitur. q̄ multis delectabilius est viuere inordinate q̄ be-
ne. vt patz p̄ p̄m in textu. Ex quo patz q̄ talibus dili-
gilius est viuere s̄m q̄ volūt vt possint adimplere sua de-
sideria. q̄ s̄m leges si sint iuste z rōnabiles q̄ refrenāt z re-
trahūt homines a malo. Ex isto patet responsio affirma-
tiua ad dubiū. nam per hoc in democraciā vltima (que ē
pessima) viuunt ad voluntatē suā. z q̄ ip̄i magis diligūt
suā policia q̄ aliā hoc mō est vtile p̄ ip̄ius cōseruatione
vt d̄m est. tamen s̄m veritatem in hoc non consistit vera
salus ciuū. sed potius in hoc q̄ est agere s̄m leges. sicut di-
cit p̄hs. Et ideo ista policia nō est magne duratiōis. Et
hec de secūdo articulo principali z tercio.

Ad rōnes ante opposi-

tum Ad primā (q̄n d̄z Agricole deficiūt zc.) d̄z q̄ nō ita
deficiūt prudētia q̄n sint habiles ad hoc q̄ patiant bonā
democraciā z valde pacificā. imo melius q̄ hoies magis
astuti p̄pter cās p̄us d̄cās. Vel d̄z q̄ nō sint habiles ad
regendū democraciā. tū vt in ea subiciant sunt habiles
vt d̄m est. Ad secūdam (cū d̄z Mercenarij sunt mēlōs-
res zc.) neget hoc z licet afferant magnā veritatē respus-
blice. tū vt in pluribꝫ sūt multū astutiz rebelles ac seditiōs
si. vt p̄us d̄m est. ideo non sunt ita habiles ad patiendū.

Ad terciā de artificibꝫ d̄m est eodē mō sicut de merc-
catoribꝫ d̄z. Ad quartā (cum d̄z pastores sunt venatos-
res. sed tales sunt reprobari in p̄mo huius) rūdetur q̄ ve-
natio eoz non reprobat. q̄ est ad custodiāz gregis sui. sed
tene venatio in q̄ hoies occupant z impediunt a maioribꝫ.

Ad quintā (cū d̄z tales agricole z pastores sunt cupi-
di) rūdetur q̄ de cōi cursu nō sunt ita cupidī sicut alij. q̄a
actus ip̄soꝝ versat circa diuitias naturales. vt declaratur
est prius. Et pusillanimitas ip̄soꝝ potius facit ad hoc
vt bñ patiant democraciā optimā q̄m impediāt. Ad sex-
tā (cū d̄z tales p̄tēnunt z cōiter tāq̄ rudes z inhābiles ha-
bent) rūdet q̄ nō sint (vt in pluribꝫ) satis habiles ad p̄-
cipiendū. s̄z tū boni subditi. z h̄ sufficit ad bñ patiendū de
mocraciā optimā. Et ad veritatē q̄stionis auctoritas p̄bi
post oppositū est pro dictis in p̄mo z secūdo articulis.

Ere at z circa oblicharchias quō oꝝ ma-
nifestū ex his. Ex p̄trarijs em̄ vnāquāq̄

oblicharchiā oꝝ colligere ad p̄trariā democra-
ciā. Reputantē bñ tpatā q̄dē maxie oblichar-
chiaz z p̄mā. hec at est q̄ p̄pinq̄ vocate policie
q̄ optz honorabilitates diuidere. has q̄dē mi-
nores. has at maiores faciētes. Vniūores q̄dē
a q̄bꝫ p̄cipabūt necarijs p̄ncipatibꝫ. Maio-
res at a q̄bꝫ p̄ncipalioribꝫ h̄ntibꝫ honorabilita-
tē licere p̄ncipare policia tātā ppli multitudinē
introducētes p̄ honorabilitatē. cū q̄ valētiōres
erūt bis q̄ nō p̄cipiant. sp̄ aut optet assumere
ex meliori pplō cōicantes. Sicut aut et p̄sequēte
oblicharchiā intendētes vtiq̄ paz instituire.
Opposite aut vltime democracie sc̄z ei q̄ maxi-
me potestatiua z maxie tyrānica oblicharchia
rū. q̄nto q̄dem pessima tanto ampliori cautela
opus est. Sicut em̄ corpa q̄ bñ disponunt ad
sanitatē. z naues q̄ bñ se h̄nt nautis ad nauiga-
tionē sustinēt plura pctā vt nō corrūpunt p̄pter
ipsa. Que autē egrotatiue h̄nt se corpoz et na-

Questiones

uiri resolute et nautas prauros forare neque pra-
ua pnt ferre pctā. ita et policiarū pessime pluri-
ma indiget cautela. Democracias qdē g totali-
ter multitudo hoīm saluat. hoc em̄ opponit ad
iustū id qd fm dignitatē. oblicharchicā at palā
q ecōtrario a bona ordinatiōe optet sortiri sal-
uatōe. Qm̄ aut qttuor qdem sunt maxime par-
tes multitudis agricultia. nautica. forēsis. mer-
cenaria. Quattuor aut q oportuna ad bellum.
eqstre. armatiū. nudū. nauticū. Ubi qdē acci-
dit regionē equitabile eē. hic qdem bñ apte bz
instituere oblicharchiā fortē. Salus em̄ habi-
tantibz p hāc potentiā est. nutrire aut eqz mag-
nas substācias possidētū sunt. Ubi aut arma-
tiū psequētē oblicharchiā. qd est em̄ armati
uū diuitū magis q̄ egenoz. Fluda aut et nau-
tica popularis oīno. nūc qdem g vbi est tal' ma-
gna multitudo cū dissenserint agonizant dete-
rius. Optet aut ad hoc remediū accipe a duci-
bus exercitus bellicis. q̄ pbinant ad equestrem
potentiā et armatiū eamqz pgruit nudoz. has
aut pualent in dissensionibz diuitibz popula-
res. Fludi em̄ exites et ad equestre et armatam
agonizant facile. Ex his qdem g sistere hanc
potentiā sibi p̄p̄is est p̄stituere. Oportet aut di-
uisa etate et his qdem ex̄itibz senioribz. his aut
iuuenibz. adhuc ex̄ites iuuenes ipsorū filios
doceri leues et nudas opationes. sequestratos
aut ex pueris athletas esse ipsos opez. Apposi-
tum aut fieri multitudini politeumatis vl' quē
admodū dictū est p̄us his q̄ bonorabilitatem
hñt. vel sicut thebanis abstinētibz p tps aliq̄s
a bannausis opibus. vl' sicut in massilia discre-
tionē faciētes dignoz q̄ in politeumate et eorū
que extra ciuitatē. Adhuc aut et principatibz p-
cipuus. q̄s optet eos q̄ in policia obtinere op̄
est apponere oblatōes. et volūtarius ppl's non
p̄cipet et p̄passionē habeat ad p̄ncipes tanq̄

versoris

p̄ciū multū dātes p̄ncipatus. Cōgruit aut sa-
crificia immittētes facere magnifica et p̄parare
aliq̄d p̄muniū. vt bis circa p̄uatiōes p̄nci-
pās ppl's et ciuitatē vidēs ornatā. hic qdē sursum
suspēsus. hic at edificijs gaudēs videat manē-
tē policiā Accidet at et insignibz eē memorialia
expensaz. Sed bi nunc (q̄ circa oblicharchias
nō faciūt s; p̄trariū) acceptiōes em̄ querūt non
min⁹ q̄s bonorē. p̄pter qd qdēz bñ bz dicere has
eē democracias p̄uas. quō qdē g oz firmare de-
mocracias et oblicharchias detm̄iatū sūt s̄ mō

Onsequēs at dictis est diuidere bñ q̄ cir-
ca p̄ncipatus q̄t et q̄ et q̄z sicut ē p̄us. Si
neccearijs qdē em̄ p̄ncipatibz ipossibile est eē
ciuitatē. Sine his at q̄ ad bonū ordinē et orna-
tū impossibile habitari bñ. Adhuc at neccearijs
in p̄uis qdē pauciores eē p̄ncipat⁹. in magnis
aut p̄les. sicut extitit p̄us dcm̄. Quales g con-
gruit sil' ducere et q̄les separe optet non latere
Primo qdē g cura neccearioz q̄ circa forz. cui oz
quēdā p̄ncipatū p̄esse aspicientē circa p̄tract⁹
et bonū ornatū. Fere em̄ necceariū oībz ciuitati-
bus hoc qdē emere. hoc at v̄dere ad eā q̄ ad in-
uicē necceariā oportunitatē. et hoc ē accōmodissi-
mū ad ancharcheā. p̄pter quā vident in vna
policiā conuenisse. Altera autem cura huic ha-
bita et p̄p̄inqua q̄ eorū q̄ circa municipiū publi-
corū et p̄priorū q̄liter bon⁹ ornat⁹ sūt et cadētū
edificiorū et viarū saluatio et directio et p̄finiūz
ad inuicē. q̄liter sine q̄rela se habeāt et circa alia
quecūqz bi sint modi. Vocant autem plurimī
astynomiā talem principatū: habz aut p̄tes plu-
res numero. quarū ad alias alios instituūt in
ciuitatibus magis populosis. velut murosū fa-
ctores et fontium curatores. et portus custodes
Alia aut necessaria et p̄siliis huic. de eis dē qdēz
em̄ sed circa regionē est et de eo quod extra op-
pidum. vocant autē principes hos bi quidem

Sexti politicoꝝ

agronomos. hi autē ylozes. he qdem cure ergo
boꝝ sunt tres. Alius autē pncipatus ad quem
redditus p̄muniū referunt a q̄bus custodienti
bus partiunt ad vnāquāq; dispensatōem Vo
cant autē receptores hos z camerarios Ali⁹ at
pncipatus ad quē rescribi oz p̄prios p̄tractus
et iudicia ex p̄rozijs. apud eosdē at istos et scri
pturas sententiarū fieri optet z inductōes alicu
bi qdem p̄ciunt z hunc in plures. Est autē vn⁹
pncipalis horū oīm vocant. Jeronomes et p̄
sides z memores z alijs his nomib; p̄pinquis
Post hūc autē p̄sequēs qdem necessarijsimus
autē fere z maxime difficilis pncipatuū est. qui
circa actōes p̄dminatoꝝ z fm scriptiōes et cir
ca custodias corpoꝝ. Granis qdem igit est p
pter multā habere inimiciāz. ita vt vbi nō est
magna lucrari. neq; pncipari sustinent ip̄o. ne
q; q̄ sustinent volūt agere fm leges. Necessa
rius autē est qz nullus p̄fectus ē fieri q̄dez sentē
tias de iustis has autē non accipere finē. Qua
re si nō factis cōmunicare inuicē impossibile z
executionib; non factis. Propter quod melius
nō vnū esse hūc pncipatū sed alios ex alijs p̄
torijs: z circa prepositiones eozū que rescripta
sunt eodem mō temptare diuidere. Adhuc autē
quedā agere z ip̄os pncipatus alios que et no
uoz magis nouos. z eos q̄ instantiū cum alter
cōdemnauerit alterū esse exequentē velut asy
nomos eos q̄ agozonomon. eos at qui ab his
alios. Quanto em̄ minor vtiq; inimiciā in
fuerit ex sequentib; tāto magis accipient fines
executiones. Eosdē qdem ergo esse cōdem
nantes et exequētes in inimiciāz h; duplices
de oib; aut eosdē esse aduersarios oib; In
multis autē locis diuisi sunt q̄ custodit z eū qui
exequitur velut athenis vocatoꝝ vndecim. ppter
q̄d melius z hūc separe z sophisma q̄rere etiaz
circa hūc. necessarius q̄dē est nō minus dicto.

Folio lxxxv.

Accidit autē epiccykes q̄dez fugere maxime hūc
pncipatū. prauos at nō securū facere dños. ip̄i
em̄ indigēt custodia magis alioꝝ q̄ possunt ali
os custodire. Propter q̄d optet nō vnū repōsi
tū pncipatū esse apud ip̄os neq; p̄tinuo eosdē
sed iuuenū. vbi aliq; efoꝝ vel custodiarū est
ordo. z pncipatuū optet fm ptes facere curam
alios. hos q̄dē igit pncipat⁹ tāq; necessarijsi
mos ponendū ēē p̄mos. Post hos autē necessa
rios q̄dē nihil minus. in maiori autē scemate or
dinatos etem̄ exp̄ientia z fide indigent multa
Tales autē erūt vtiq; q̄ circa custodiā ciuitatis
et q̄cunq; ordinant ad bellicas oportunitates.
Optet autē z in pace z in bello portaz z muroꝝ
custodie. Sili curatores z exq̄sitiōis z coordē
natōis ciuiū. Hic q̄dē ergo in oib; his pncipa
tus plures sunt. hic autē pauciores velut in par
tis ciuitatib; vn⁹ de oib; vocāt at duces exer
citus z pncipes belli tales. Adhuc autē z si sint
eq̄tes z nudi aut sagittarij aut nautici. z super
boꝝ vnūq̄d; aliqū p̄stituant pncipatus vo
cati nauarchie z eq̄archie z ordinisarchie et p
ticulariter aliq̄ sub his tricarchie infidiarū dis
pōnes z filarchie z q̄cunq; ptes boꝝ. Qd autē
om̄e vna q̄dē boꝝ est sp̄ea cure bellicoꝝ. circa
hūc q̄dē ḡ pncipatū h; hoc mō. Qm̄ autē q̄dez
pncipatuū et si nō om̄es tractāt multa cōmu
niū. necessariū aliū esse sumentē rōnem z emen
dantē ip̄m nihil aliud tractantē. Vocāt autē
hos hi q̄dē correctores. hi autē rōcinatores. hi
autē exq̄sitores. hi vero singorias. Preter oēs at
hos pncipatus q̄ maxime dñans oīm est. Idē
em̄ sepe h; finē z efoziā qua p̄sudet multitudinē.
vbi dñans est ppl's. oportet em̄ esse p̄gregans
quod dñans policie vocat. hic qdem p̄conlu
les propter p̄consiliari. vbi autē multitudo est
consiliū magis politici qdem igit pncipatuū
tot sunt. Alia species cure que circa deos velut

Questiones

sacerdotes et curatores eorum que circa sacra ut saluentur eximia et erigantur decidentia edificiorum et aliorum quicunque ordinata sunt ad deos. Accidit autem curam hanc alicubi quod esse vnam velut in polis civitatibus. alicubi autem multas et separatas sanctitates. puta sacrorum factorum et temporum custodes et ceteros rarioris sacrarum pecuniarum habere. aut huius quod de terminatis ad imolationes ceteros omnes quicunque non assignat lex sacerdotibus. sed a communi mensa habent honorem. Vocant autem hi quidem principes hos. hi autem reges. hi vero pyracaneos. Necessarie quidem cure sunt de his et de his ut est dicere summam circa dyamonia et bellica et circa redditus et ea que expendantur et circa forum et circa municipium et portum et regionem. Adhuc que circa portum et commutationum scripturas et executiones et correctiones principatum et finaliter que circa consilium se communi. Proprium autem civitatibus que magis vocantur et magis gaudet. Adhuc autem sollicitudo de bono ornatu et de genoeconomia de custodia legum. de lege puerorum de principatu exercitiorum. Adhuc autem cura circa agones gymnasicos et dyonisiales. et utique si quas tales alteras accidit fieri theoricas. Horum autem manifeste quidam sunt non demotici principatum. puta genoeconomia et pedonominia. Egenis enim necesse uti mulieribus et pueris tanquam persequentibus propter infirmitatem. Tribus autem eximibus principatibus finem quos eligunt quod principatus principales. scilicet custodibus legum. consulibus consilio. quod quidem legum custodes aristocraticum obliographicum aut qui consules. consilium vero demoticum. De principatibus quidem ergo in typofere dictum est de omnibus

Queritur. utrumque demo-

craticus principatus obliographico principatu sit oppositus. Arguitur primo quod non. nam isti componuntur ex eisdem partibus. scilicet tam ex pauperibus quam ex divitibus. Unde peccat democrat qui conatur divites destruere et obliographici pauperes. quoniam sine istis non possunt policie manere. ergo se-

versoris

quitur quod iste policie non opponuntur. quod oppositio illarum sumitur ratione partium. Secundo sic. eadem sunt leges in eis. ergo non opponuntur. Consequentia videtur nota. Antecedens probatur. quod oportet leges in qualiter illarum tendere ad bonum commune tam divitibus quam pauperibus. Tercio sic. ex eis fit eadem policia tyrannis. ergo non opponuntur. nam ex oppositis nunc fit idem. Quarto sic. iste policie opponuntur alijs. sed tamen vnum est vni contrarium. ergo etc. Quinto sic. opposita sunt eiusdem generis. sed iste policie differunt. ergo etc. Sexto sic. obliographice (in quibus queritur lucrum) sunt parve democratice. ut dicit philosophus. ergo non opponuntur. In oppositum arguitur per primum in textu. In hac questione erunt tres articuli. In primo videbitur de democratia et specialiter quod ad duo elementa que ponit philosophus in textu. quibus maxime servat democratia. In secundo articulo tractat de obliographia. Et in tercio ponit dubia relectiva materiam.

Quantum ad primum

Articulū duo sunt videnda. Primum est utrum iustus sit in democratia bona condonatorum populo distribui. Secundum est an in ea expediat facere paucas congregaciones. Sciendum est primo per declarationem primi puncti. quod non est maximum opus nec vnicuique ipsius democratici facere policiam maxime democraticam. et facere quod populus habeat ibidem maxime dominium supra pauperes. sed potius debet redere ad hoc quod fiat maioris durationis. et hoc non est speciale huic policie sed generale cunctis finem quod alius fuit declaratum de regno. Vnde maior nobilitas est policie et optimi signum quod ipsa sit magne durationis. quod ergo ista policia democratica est mala et transgressa. ideo ipsa indiget ampliori cautela. sicut corpus quod est morbidum indiget maiori medicina quam corpus sanum. Vnde sicut dicit philosophus. quemadmodum navis putrida et mala non potest pati vnicuique inconveniens propter quod indiget bono navis. quod alius cito periret. sic similiter est de mala policia. quod illa indiget magnis cautelis et multis ut in esse perscruetur. ideo indiget legibus sophismatibus plenis ut magis ab hominibus diligatur. In democratia ergo propter facere quod ipsa diligatur vel saltem non pudeat ab honorabilibus. quod per hoc erit maioris durationis. Propter quod dicit philosophus quod oportet principem temperare ut non solum dicat bonus a volentibus sed etiam a nolentibus. ut scilicet omnes diligant principatum. Nam amor policie est imaginis elementum conservativum policie et quasi omnia alia circumspectans. Secundo supponitur. quod in democratia populus habet supremum dominium. Pater. quia dominatur tam legibus quam principatibus. Unde in quacunque democratia populus habet supremum dominium supra correctorem legum et principem hoc non est solum iustum democraticum sed politicum. nam hoc non est contra principem quod tota civitas supra ipsum habeat dominium quod isto modo non potest privari. nec persona singularis est huius domini capax. nec est estimandum per hoc principatum potestatem diminui. sed potius hoc est ad bonum commune etc. Ex quo patet quod in democratia omnia sunt virtute populi. Pater quod omne dominium est ab eis derivatum et ab eis dependet. Secundo sequitur quod ipsi demagogi quorum status dependet a populo libenter fauent populo et eidem adulantur ne scilicet a suo statu per populum deponantur. Tercio supponitur quod populus ceterum non diligit divites. cum propter eorum dissimilitudinem. sicut enim si similitudo est causa dilectionis. sic dissimilitudo est causa odij. modo inter divites et pauperes est magna dissimilitudo. ut non contingat aliquid ratione eundem esse divitem et pauperem. propter invidiam quam pauperes divitibus invident. cum propter dissimilitudinem quas habent inter

se. Et quo p[er] q[ui]s inter istos nō sit verus amior. tamē p[er] esse sophisticus. vt scz in democracia paupes fingāt se multū fauere diuitib[us]. 2 p[er] hoc p[ri]ncipatus eorū a diuinib[us] diligit aut salte ab eis nō odia[re]. cū op[er]et ip[s]m p[ri]ncipatū ab eis diligi vt tactū est. Sile est in obliq[ue]archia. q[ui]s diuites nō diligit paupes. diligit tñ eos sophistice. Quarto supponit q[ui] pessimū est in policia q[ui]cunq[ue] sūas corūpe re. hoc est male iudicare. P[ri]z q[ui] sine iusticia nō est possib[ile] fieri cōcācōem ciuile. imo nec larrones simul habitātes p[er]t sine aliq[ua] scintilla iusticie silēte. Et quo p[ri]z. q[ui] iudicib[us] nō d[omi]n[us] occasio dari vt iusticia corūpant. 2 in hoc fundat q[ui] aliq[ui] iuste aliquos accusantes grauitet puniri debent. et in hoc fundatur lex talionis. Istis notis seq[ui]tur

Conclusio prima

Responsua ad primū punctū hui[us] articuli. s. q[ui] nō ē iustū in democracia bona cōdemnatorē p[ro]p[ri]o distribu[re]. P[ri]z. q[ui]a p[er] hoc daret occasio pauperib[us] q[ui] sepe diuites accusaret p[ro]pter sua bona. 2 sic policia ordinaret a diuitib[us] q[ui] est inconueniens. vt dēu[er] est. Secūdo p[ri]z. nā versile esset q[ui] demagogi fauerēt pauperib[us] 2 dēnarent diuites p[ro]pter iusticia. q[ui] est magnū incōueniens. Et q[ui] seq[ui]tur q[ui] in regno nō est iustū bona p[ro]denatoris dari officarijs regis aut cōsiliarijs vel militib[us] mediate vel immediate. q[ui] p[er] hoc corūperent iudicia regni. Et quo p[ri]z venias cuiusdā documēti quod daret p[ro]p[ri]o. scz sub pena grauissima. phiberi debet accusatiōes p[ro]scripta. sicut antiquis faciebāt q[ui]dam in democracia. Sz possit q[ui] q[ui]d fieret de h[ui]usmodi bonis. Rūdet q[ui] debet applicari ad bonos vlt[er]ius scilicet ad vtilitatē aliquarū eccl[esi]arū. aut debet dari mendicantib[us]. Et p[er] hoc nō corūperet finis eorum. ex quo nō applicabunt ad vtilitatē illorū q[ui] possent illis corūpi. nec minus timebūt p[er] hec malis peccare q[ui] eq[ui]l[iter] amitterent sua bona ac si populo daret. ergo hoc magis expedit. Et p[ri]z dicit p[ri]z dicitū cuiusdā p[ro]p[ri]i verus. scz q[ui] rāro faciende sunt cōes seu publice punitiōes. q[ui] p[er] hoc ciues erunt inter se magis tenuioli. quod est multū necessariū et specialiter de notabilib[us] p[ro]p[ri]is. vt tactū est. Et sic p[ri]z q[ui] sit dōm de p[ri]mo p[ri]ncipio. Quantū ad scdū punctū vidē dum est an in democracia pauce fieri debeat p[ro]gregatiōes. Pro solutiōe sciendū est q[ui] in democracia diligēt[er] attendendū est q[ui] cōis populus nō sit nimis paup[er]. sed q[ui] sit sufficēter potens 2 diuturnior. Patz q[ui] paup[er]as est occasio destructiōis democracie. imo 2 cuiuscūq[ue] policie. q[ui] est occasio rapine 2 tristicie. vt p[ri]z ad expientia. Et q[ui] patz veritas illius q[ui] d[icit] p[ro]p[ri]o. s. q[ui] si fiat distributio bonorū ipsi p[ro]p[ri]o tūc d[icit] fieri taliter q[ui] d[icit] possit emere parvū fundaculū terre ita vt non maneat in extrema paup[er]ate. aut salte vt d[icit] possit quā ducere mercantiā. Et q[ui] p[er] inferri q[ui] non expedit vt rara fiant dona paup[er]ibus sed frequentia. q[ui] p[er] hoc magis releuat eorū indigentia. Et q[ui] etia[re] p[er] inferri q[ui] p[ri]m p[ri]m policie loquēdo melius esset dare paucis certas pecunias q[ui] multis. q[ui] datio multorū eēt q[ui] nulla nisi esset valde magna summa. Sciendū scdō. q[ui] supposita varietate 2 multitudine p[ro]p[ri]i in democracia difficile est ip[s]as sine lucro p[ro]regare. P[ri]z cum q[ui] p[ro]p[ri]o plus diligit lucrū q[ui] honore p[ro]pter minus indigere. cum q[ui] h[ui]us circa p[ro]p[ri]a vacare vt habeat necessaria ad vitā. 2 sp[eci]aliter hoc est verū de diuitib[us] q[ui] multū lucrant vacādo circa p[ro]p[ri]a. 2 iō nolunt sepe p[ro]p[ri]is abesse tñ bene aliq[ui]. Istis suppositis seq[ui]tur.

Conclusio prima

Ubi non sunt p[ro]p[ri]es pecunie sufficientes pro mercede iudiciū non sepe debet p[ro]gregatiōes cōes fieri. P[ri]z. q[ui]a in illis aberūt diuites. vt p[ri]z ex antedictis. 2 sic iudicia erunt minus bona 2 notabilia. vt pater inueniēti. Secūdo patet nam si fiant sepe cōgregatiōes tunc diuites timebūt policiam. quia oportet esse multas pecunias p[ro] soluendo illis qui in iudicijs intererunt. 2 sic op[er]ebit diuites tandem multa soluere quod ipsi multum timent.

Secūda conclusio. Dato q[ui] in democracia sint redditus seu pecunie cōes sufficientes. adhuc non expedit facere multas p[ro]gregatiōes cōes. Patet q[ui] in illis aberunt diuites vt dictū est. 2 sic iudicia corūpant. Etia[re] p[ri]z. q[ui] licet in illis p[ro]gregatiōib[us] paupes recipiāt multas pecunias. tñ ip[s]e manebūt indigentes 2 pauperes. q[ui] sic demagogi eis q[ui] iudicabūt pecunias. 2 p[er] cautelas 2 adulatōes tñ faciēt q[ui] ip[s]as reprobabūt et erit sicut lagena p[ro]forata. vt d[icit] p[ro]p[ri]o. nā si lagena p[ro]forata imponeret aliq[ui] liquor sicut intrat sic exiret p[ro]p[ri]o nec ibide maneret. sic p[ro]portionabilis est de diuitijs q[ui] demagogi daret seu adiudicaret paup[er]ib[us]. q[ui] p[ri]mo retraheret illas. 2 sic nō p[ro]desse eis nec ditarent 2c.

Quantū ad secundum

articulū p[ri]mo videndū est de obliq[ue]archia. Secūdo dicendum est ad questū. Pro declaratione p[ri]mi. Sciendum p[ri]mo. q[ui] due sunt extreme obliq[ue]archie. Quēdā est p[ri]mo in qua cōmuni policie. in qua scz assumunt plures 2 in magis no numero ad principandū p[ri]m honorabilitatē in eis reper tam. ita q[ui] homines p[ro]mouent ad gradus 2 dignitates p[ri]m magis 2 minus corūp[er] denter ad suas honorabilitates. et quicūq[ue] habent honorabilitatē possunt p[ro]cipare principatū. 2 p[ro]p[ri]o assūmuntur paupes quousq[ue] tenentes p[ri]m p[ri]cipatū sunt potentiores residuo 2 his qui nō diligit policiam. Alia est obliq[ue]archia extreme distans ab ista. que dicitur potentatus. 2 est multum p[ro]p[ri]o in tyrannidi. in qua scilicet aliqui pauci tenent principatū cōuersus p[ro]ter leges sed eorum voluntas est eis lex. Alie vero sunt medie inter has. quorū alique magis appropinquant ad vnā. Alie vero ad altā. 2 p[ri]m accessum ad peiorē dicunt peiores 2 ad minus malam. scz p[ri]mā minus male dicunt. Et sicut dictum est de democracia. scz q[ui] ipsa indiget magna cautela. ita dicendū est de ista. imo a fortiori. quia cum ipsa sit mala et peior q[ui] democracia. g[ra] indiget magna cautela. sicut p[ro]p[ri]o solophus explicat de nauī putrida 2 infirma q[ui] nō p[er] se suffere incōueniens. q[ui] a p[ro]p[ri]o incōuenienti ledere multū.

Sciendū secūdo q[ui] quelibet istarū obliq[ue]archiarū ad sui cōseruatōem indiget duplici instrumēto. scilicet cautela et potētia. hoc est cōmune ciuib[us] policie transgressis. Quis ac istorū modorū sit peior alis visum est. Nā quicq[ui]d sit de hoc secūdo modus est valētor. et iō p[ri]mo in obliq[ue]archia rempandū est q[ui] subditi p[er] cauteles sophistice aq[ui]q[ue] violententer opprimant. Apud tñ aliquos magis vrendū est potētia q[ui] cautela. apud aliq[ui]s vero eōd[em] ratio p[ri]m diuersos mores hoīm. Nam expedit q[ui] aliq[ui]bus appareat potētia p[ri]ncipis scz rebellib[us]. 2 in policijs rectis p[ro]portionabilia res p[er]tānt q[ui] ibi sunt iuste leges 2 potētia p[ri]ncipis mediane qua corrigunt rebelles q[ui] leges nō obseruāt. tamē q[ui] p[ri]m dictum est) dulciter p[ri]mo est attemptāda. cum omnes leges ordinentur ad pacē 2 tranquillitatē policie.

Sciendū terciō q[ui] in obliq[ue]archia diligēt[er] artificiadū est q[ui] subditi nō sint nimis diuites. nec etiā extreme pauperes. P[ri]z q[ui] si sint nimis diuites ex h[ui]us ascendunt in supbia

Questiones

et fierent elati et tumidi. et sic minus paterentur in quibus seruis
tutis. Si vero sint nimis pauperes tunc propter legem necessariis
tatis (que semper habet dispensationem secundum annexam) erunt ad
malum et rapinam privilegiati sicut ostensum fuit. Patet ergo quod
moderata est obliarchia moderata et quodammodo temperata. quoniam nec alijs inuidebitur nec eorum
suo. et propter hoc de pluribus quod in obliarchia imo generaliter
ter. in qualiter policia diuites debent pauperes vocare ad
lucrum. ut scilicet non sint extreme indigentes

Quarto sciendum. quod oportet obliarchicos apparere plures
querere honorem quod lucrum. et propter hoc plures reprehendit facies
res oppositum. nam tales vocabatur democraticos. quod per hoc quod
diuites non gerunt saltem apparere lucrum. sed solum honorem. pau
peres (qui magis gerunt lucrum quam honorem) voluntarie diuitibus
subiiciunt. nec principatum desiderant propter defectum lucris.
Nam hoc est utile in qualiter policia scilicet quod subditio non appe
tat principatum. et notabile est verum. quod si esset lucrum in principa
tu tunc pauperes (qui desiderant lucrum) desiderarent principatu
rum. Et notabili sequitur quod oportet diuites facere magna edi
ficia coia. et magnas expensas. et prandia publica in quibus
assumant pauperes. Patet nam per hoc diuites erunt admirabi
les ipsi pauperibus et credet quod in principatu non solum exponant
coia sed etiam propria. et ideo per hoc reputabunt se inepros ad
principandum. propter quod non appetit aut. saltem minus desidera
bunt principatum. et per hoc etiam quod ipsi principabunt in prandijs et
questionibus habent quando a tenuiori ad diuites. Et quod patet
quod non expedit pauperes seu miseros audire propter rationes illos
qui tenent principatum. et potissime quoniam est ibi lucrum magnum.
Patet quod per hoc ipsi appetent principatum quod esset periculosus
Et ita breuiter expedit eis aliquid facere excellenter quod pauperes
facere non possunt. quod per hoc tenent in honore.

Quinto sciendum. quod vltima obliarchia (quod potestatus
est) maxime habet per principes armatos et equitres saluari
Patet quod tales melius possunt sibi ipsam subiungere et in seruitu
te tenere quam alij. quod alij non sufficiunt propter eorum pauperiam alij
populi sibi subiungere. utile est ergo ut illi tirahant amicitiam
cum communi populo ut sic abiliores fiat ad regnandum et for
tiores. Consilium etiam plures quod fiant gymnasia et ludia in quibus
exercerent iuvenes. et tunc debent abiliores sumere. Et ex hoc
consurgit eis duplex utilitas. Prima est. quod per hoc illi (qui
tenent policiam) erunt alij potentiores per quod ipsa magis pote
rit seruari a corruptione et per seruari. sicut alij dicitur est. nec est
timendum quod isti sic aduicti velint principari. quod reputabunt se
eis impossibile propter magnitudinem expensarum. et etiam ipsi
diligent suos magistros et reputabunt se magis honoratos
quod forte essent si principatus a pauperibus teneretur. Sec
cunda utilitas est. quia per hoc potentia erit a pluribus dilecta
nam isti sic assumpti eam diligunt. similiter parentes et amici
et ipsorum. modo utile est quod potentia a pluribus quantum est possi
bile diligatur. Quod autem est de alijs obliarchijs magis
remissis et qualiter saluent satis patet in textu

Quantum ad secundum punctum sciendum est ad quatuor. Pro
quo sciendum quod hic non capit per aristas proprie vel proprijs
me sicut ea sumit plures sed coiter. per extento et ampliato nos
mine put se extendit ad omnem repugnantiam aliquorum inter se
In proposito autem policie dicunt. per aristas quod habet fines contra
nos. vel in quibus principes ratione per aristas possunt. Cuius
ratio est. quod princeps est velut forma ciuitatis. modo a forma sub
mis diuersitas specifica et per aristas. Non autem sumit ap
eipe in se et absolute considerato. sed ut habeat tale vel tale finem
intentionem et ut est principatus intendens tale vel tale finem
in illis ciues reducere Secundo supponit quod pauperes et diui

versoris

et habent inter se maximam repugnantiam adeo ut non prin
gat eundem esse diuites et pauperes. sicut de pluribus. Ita autem duo
scilicet pauperes et diuites totaliter saluant obliarchiam et de
mocraciam. Nam in obliarchia principant diuites et propter di
uitias. In democracia vero pauperes. quia in ea dominat
multitudo quod (quo ad aliquam partem) est ex pauperibus. De
uitie ergo et pauperes totaliter saluant obliarchiam et de
mocraciam Istis presuppositis sequitur

Conclusio prima

Scilicet quod democraticus principatus seu democracia ob
liarchico principatu vel obliarchie (quod idem est) est op
positus capiendo oppositum extento nomine ut dictum est. Patet
quod in eis principant alij propter fines oppositos. scilicet in obli
archia propter diuitias. et in democracia populus propter li
beritatem. sed in obliarchia pauci. in democracia vero mul
ti. In democracia querunt lucrum principaliter. In obliarchia
vero honorem Quantum ad secundum articulum

Dubatur primo

Utrum necesse sit in eadem ciuitate plures esse principatus Pro
solutione considerandum quod vbiusque est multitudo ibi est ordo
vel consilio. quod ergo in ciuitate et republica consilio tamque mul
tum nociua vitanda est. id maxime percurandum est ordo tam
quam illud sine quo ciuitas non est bene disposita. imo nec etiam
policia. cum policia sit ordo inhabitantium ciuitatis. ut multo
tius plures dixit. Etiam patet. nam ciuitas instituitur de
ordinari ad instar nature. modo natura non permittit confusione vel mori
dinatorem. sed sicut in suis ordinationibus ordinatissime se habet
Et propter hoc nullas duas species in vniuerso permittit simi
les ne sit inter eas equalitas in vniuerso. imo de individuis
eiusdem speciei probabile est quod nunquam repugnant duo in eodem gradu
perfectiois etiam essentialiter. licet quo ad species maior sit apparen
tia et ratio. eo scilicet quod ad perfectionem essentiali multum differunt. et ideo
solet dici quod habet se sicut numeri. Ex quo sequitur quod necesse
est in ciuitate aliquem esse principatum. Patet quod sine eo non est or
do ciuitatis. quod non est prius neque posterius. Ad hoc enim est
princeps ut seruet ordinem inter subditos. ipse namque est sicut
mouens vel motor respectu subditorum. et idcirco ab ipso tam
quam a primo motore a quo cuncta sunt ordinata in gradibus
suis et perfectionibus de teneri esse ciuitatis. ordo et dispositio.

Secundo sequitur quod necesse est esse in ciuitate plures princip
atus etiam specie differentes. Patet quod in ciuitate requirunt plures
motus species differentes in esse motoris. ut in bonos fi
nes ciues reducant. sicut explicari possunt in diuersis mer
cationibus et artificijs. quibus enim omnes debeat in finem vltimum re
dere. hoc enim est per diuersa media et diuersos fines. nam multe
sunt vie attingentes eundem terminum. et idcirco finem hoc requi
runt diuersae dignitates per illas diuersas vias ut tandem at
tingat terminus vltimus. Tercio sequitur. quod necesse est
in ciuitate esse principes et mercatores inter se notabiliter
differentes. scilicet quod supra quolibet statum sit vnus perfectus et ex
ptus. quod notanter dicitur. quod alij sunt ciuitates ita quod non
sufficerent pati tantas expensas ut essent tot principes quot
sunt hominum genera. nec etiam hoc requiritur. cum vnus possit
sufficere plures regere et disponere. licet in magnis ciuita
tibus requiritur ut cuilibet statum sit vnus perfectus. Patet rursus
propter infidelitatem artificum. qui ut in pluribus non fideliter sua ex
ercerent opera et artificia nisi essent superiores tales et experiti.
Cum propter ignorantiam artificum et mercatorum. quoniam nisi essent
superiores per ignorantiam multa committerent delicta seu incon

uententia. Quarto sequitur q̄ necesse est in ciuitate vnu sup̄mū p̄ncipatū esse. Patet q̄ sine illo manet in ciuitate p̄fusio. Tū necesse ē q̄ ad aliquē finē ordinent̄ z nō sit p̄cessus in infinitū sed oēs in suis officijs desināt et in ipm tendant finaliter. p̄portionabiliter sicut in vno q̄ q̄ genere causaz nō ē in infinitū p̄cedere s̄ deuenit ad aliquam cām. sic in p̄posito caput p̄nceps large p̄ q̄libet p̄fecto seu p̄mo in aliq̄ ordine q̄ h̄z alia ordinare vt dicitur est. Ex quo p̄z responsio ad dubiū. sc̄z q̄ in ciuitate necesse est plures p̄ncipat̄ ē et etiā specie differētes oēs tū sub vno p̄tinent vt eūctē p̄fusio sicut tactum est. De nūero at̄ illorū videt̄ p̄hs enūerare duodecim. ad quos omnes alij sunt reducibiles prout facere potest studiosus et diligens.

Dubitat sc̄do v̄z expedit eūde dare sniam z ipam exequi. Pro solutioe p̄siderandū q̄ ad debitu regimen policie requirit̄ nō solū vt iusta ferat snia s̄ etiā executio in demandet. Patet q̄ sine executione nullius ēēt vtilitatis. imo potius esset derisio. Nam sentētie sunt ad h̄ vt reordinet̄ policia s̄ sine executione nō reordinaret̄ p̄ sniam. s̄ ēēt quasi ociosa. nec p̄hoc seruaret̄ iusticia vel ciuilibus comunicatio inter ciues. Et q̄ ad hoc ē s̄te sicut ponit p̄hs de legibz q̄ nō seruant̄. q̄ nullius sunt vtilitatis leges q̄ nō fiant. Sc̄do p̄siderandū q̄ est duplex sentētia. Quedā est in cā ciuili. Alia est in criminali. et in q̄libet cōter et vt in pluribz est alicui p̄tendentū dīsplicentia. cū sit p̄tra aliquā p̄tium vt notū est. tū maius est odiū in p̄demnatione criminali q̄ ciuili. z merito. q̄ agit de re magis fauorabili z maiori. sc̄z de p̄pria vita q̄ maxime a quolibet diligit̄. Et p̄pter officiū p̄demnandi hoies sepe fugiunt a p̄tiosissimis. Cum q̄ p̄ hoc magna generant odia. Cum q̄ agitur de re maiori z circa quā periculosius est errare. Cum etiā q̄ talis p̄dempnatio videt̄ quodamō esse p̄tra pietatē z horrenda. licz fm veritatē sit multū laudabilis z approbanda si iuste fiat. Hoc tū officiū cōmittere malis est periculosus. q̄ difficile est tales in iudicijs et sentētijs bñ se habere. tō ne frangat̄ iusticia nō debet malis talia officia cōmitti. imo nec officiū custodiendi p̄demnatos. Tū q̄ magis indigeant ab alijs custodiri q̄ ecōtra sicut d̄ p̄hs. Ter^o supponit q̄ q̄tū iusticia p̄ admittit odia in officijs publicis sunt vitanda. Patet q̄ als ipi nō auderēt facere iusticia z leges seruare. q̄d est incōueniens. Pas̄ ter aliunde. nā q̄to officarij magis odiunt tanto cōdempnari tollerabili⁹ z magis patient̄ verā iusticia et et sentētie executionem. Nā ad iudicē p̄fugiūt hoies tā q̄ ad mediū. idcirco q̄ ipm diligūt z de ipso bñ opinantur bonū ē. Istis suppositis respondet ad dubiū. sc̄z q̄ nō expedit eundē ferre sniam z ipam exequi. Patet. q̄ odia sunt in p̄ncipantibz (q̄tū possibile ē) vitanda vt dictū ē. s̄ min⁹ odiunt p̄hoc vt sic ē diuersitas eorū circa idē factū. s̄ zc. Vnde p̄z q̄ nō tñ odiū ē q̄n q̄s soluz iudicat. sicut si iudicaret z exequret̄. q̄ tā ex iudicio q̄ ex executione aliq̄s odiū generat in eo. s̄ q̄n s̄z diuersi odiū q̄damō disp̄git z ē min⁹. Et p̄t hoc etiā d̄ p̄hs. q̄ ipi (q̄ intromittūt se de iudicijs) debent sophistificare. quia vñ⁹ d̄z se sup̄ aliu excusare. Et p̄t s̄tem casum p̄hs d̄t q̄ si sunt diuersi iudices. illi (q̄ magis sunt noui) debent ferre sentēcias z sp̄cialiter in causis odiosis. Patet q̄ ipi sunt odiosi. mō odia nō sunt cumulanda in talibz officiarijs. Ex q̄ p̄z veritas illius q̄d d̄t p̄hs. sc̄z q̄ vñ⁹ d̄z iudiciū seu sniam ferre. ali⁹ p̄o corpa p̄demnatorum

custodire. et tercius sniam exequi. Patet q̄ ex dictis q̄ minus aliq̄s odia si solū vnum faciat q̄ si oia sunt ages̄ ret. Et hec de tercio articulo

Ad rōnes añ oppositū

Ad p̄mā q̄n d̄z q̄ ip̄e due policie opponunt̄ zc. negetur p̄na loquēdo large de oppositōe. Et rō est. q̄ oppositio nō sumit̄ ex p̄ribz. s̄ ex fine intento. vel ex rōne fm quaz q̄s p̄ncipat̄. Sc̄do d̄z q̄ nō sunt eedē p̄tes p̄ncipales. nā diuites sunt p̄tes p̄ncipales in obliq̄archia z pauperes in democracia fm q̄ als visum est. Ad sc̄dam cuz d̄z. eedē sunt leges zc. respondet q̄ ille leges sunt diuerse. q̄ in obliq̄archia p̄ncipaliter tendūt in bonū z vtilit̄ tate diuitū. z in democracia p̄ncipaliter in vtilit̄ate p̄puli. s̄z videant̄ fauere alijs. tū in q̄libet h̄az policiarū p̄ncipantes alios hoies sophistificāt. vt dictū est. Ad terciā d̄z. q̄n d̄z ex his fit eadē policia sc̄z tyrānis. q̄ hoc als aliq̄liter visum ē. q̄ d̄z ex eis fieri eandē policiam. q̄ tyrannis accipit z p̄lectit in se oia mala istaz policiarū

Ad quartā cū d̄z. iste policie opponunt̄ zc. neget p̄na. Ad p̄batōem d̄z q̄ vñ sunt bñ plura p̄traria excedendo nomē p̄trarietas̄ s̄z nō sumendo stricte. iō nō ē p̄tra p̄hm. z de hac h̄z p̄siderari in speculationis. Ad q̄ntā d̄z q̄ sufficit ad p̄traria in p̄posito vt sumant̄ ēe eiusde generis generalissimū. mō ita ē de istis policijs s̄z in alijs quo genere subalterno differant. Ad sextam et ad vltimā dicitur. q̄ p̄hs vult dicere q̄ in eis p̄ncipales faciunt sicut p̄ncipantes in democracia. qui intendunt seu querunt lucrum. cum apparenter saltem magis deberent honorem querere. nec ex hoc sequitur q̄ fm veritatem sunt democracie zc.

Finitur sextus liber

Politicoꝝ

Sequitur septimus

E policia optima facturū puenientem inquisitionem. necesse determinare prius q̄ sit eligibilissima vita. Immanifesto em̄ existente hoc et optimam policiam necessariū esse immanifestam. optime em̄ agere puenit eos qui oprime politizant ex existentibus sibi. nisi aliquid fiat

R i

Questiones

preter rationem. Propter quod oportet primo
 p̄fessum esse q̄ sit q̄ oībus vt est dicere eligibili/
 ssima vita. post hoc aut vtz cōiter z seorsum ea
 dem vel altera Putantes ergo sufficienter mul
 ta dicere et eorum q̄ in extrinsecis sermonibus
 de optima vita Et nunc vtendū ip̄is vt vere em̄
 ad vnā diuisionē nullus dubitabit vtiqz qm̄
 tribus existentibus p̄tōnibus eoz que exteri⁹
 et eoz que in corpore et eoz que in anima et oīa
 hec existere beatīs optet Nullus em̄ vtiqz dicet
 beatū eum q̄ nullā p̄tem habet fortitudinis ne/
 qz p̄tante neqz iusticie neqz prudentie. sed formi
 dantē q̄dem volantes muscas abstinētē autē
 a nullo extremoz si appetat comedere vel bibe
 re. gratia aut quadrāt⁹ p̄mentem amicissimos
 amicos. Similiter aut et que circa prudentiaz
 se habent neqz em̄ beneficant sic imprudentem
 et mendacē sicut q̄dem puerulus insensatus sed
 hec q̄dem dicta vt om̄es vtiqz concedēt. Diffe
 runt in quanto et excessibz virtutis q̄dem enim
 quantumqz habere sufficiens esse putant. Di
 uitiaz aut z pecuniaz et potentie z glorie. z oīm
 talū et infinitū querūt excessum. Hos aut ip̄is
 dicemus qd̄ facile q̄dem de his et opa puenire
 fidē videntes. qz acq̄runt et p̄seruant nō virtu
 tes extrinsece. sed illa his z viuendo feliciter si
 ue in gaudere est siue in virtute oībz siue ambo
 bus. qz magis existit oīnatis moribz qd̄ et in
 tellectu ad excessus Circa extrinsecā at possessio
 nem bonoz mediocribz q̄s his q̄ illa q̄dem po
 ssident ampliora opportunis. in his aut deficiūt
 Quinimo z fm̄ rationem p̄siderantibz facile cō
 spicabile est. Que q̄dem extra habent terminū
 sicut organū quoddā. Om̄e aut quod vtile ē eo
 rum excessum aut nocere necessarium aut nibil
 pficuum esse habentibus. bonoz aut que circa
 animam vnūquodqz. quanto quidem vtiqz ex
 cedit tanto magis vtile esse si oportet et in his

versoris

dicere nō solū qd̄ bonū sed z quod vtile. Totali
 terqz palā qd̄ affeq̄ dicemus dispositōem opti
 mam vnus cuiusqz rei ad inuicē fm̄ excessus di
 stantia quā q̄dem sortita est. Quaz dicimus eē
 ip̄as has dispositōes: Quare si q̄dem est anima
 p̄ciosior z possessione et corpore et simplr et no
 bis necesse et dispositōem optimā vnus cuiusqz
 p̄portionabiliter his habere. Adhuc aut z aie
 gratia eligibilia nata sunt hec et oportet oēs eli
 gere z bñ prudētes. s; nō illoz grā aiam. Quod
 quidem ergo vniciqz felicitatis adiacet tantū
 quantum q̄dem virtutis z prudentie et eius qd̄
 est agere fm̄ has sic confessum nobis teste deo
 vtentibz q̄ felix q̄dem est et beatus. p̄pter nulluz
 aut extinsecoz bonorum sed propter seip̄am ip̄
 se et propterea qz qualis quid est fm̄ naturam.
 Quomāz bonā fortunam a felicitate p̄pter hoc
 necessariū esse alterā bonoz qd̄ez em̄ que extra
 aiam causa casus et fortuna: iustus aut nullus
 neqz temperatus a fortuna neqz propter fortu
 nam est: Habitū aut est et eisdē rationibz opor
 tunum et ciuitatē felicem esse eamqz optimam
 et argentē bene impossibūe aut bene agere his
 qui nō bona agunt. Nullū aut bonum op⁹ ne/
 qz viri neqz ciuitatis sine virtute z prudentia for
 titudo aut ciuitatis. et iusticia et prudentia can
 dē habet potentiam z formā q̄bus p̄cipans
 vnusquisqz hominū dicitur iustus z prudens
 et tpat⁹ S; hec qd̄ in tantū sint. phemialit̄ di
 cto sermone. neqz em̄ nō attingere ip̄a possibi
 le neqz oēs puenientes ratōes cōtingit ediscere
 alterius em̄ studiū opus sunt hec. Flunt at sup
 ponat tñ qz vita qd̄ oportuna z seorsum vni
 us cuiusqz z cōiter ciuitatibz q̄ cū p̄tute redūdā
 te in tñ vt sit p̄cipare his q̄ fm̄ p̄tutem actio
 nibus. Ad dubitantes aut dimittentes in pre
 senti methodo. Considerandū posterius si q̄s
 dictis existit non persuasus.

Ira initiū septimi li-

bri politicoꝝ p̄siderādū ē. q̄ hec scientia docet vnā na-
tionem ceteris p̄dominari. sicut d̄r p̄hs in hoc septimo
de grecia. q̄ ip̄i sunt alijs hominib; animosiores z ma-
gis intellectu et rōne vigētes. Juxta qd̄ p̄mo q̄rendū
est. Utrum expediat aliquam natōem ceteris domina-
ri. Pro cuius declaratiōe

Sciendum primo.

Q̄ p̄sens dubiū dupl̄ p̄t intelligi. Vno mō sicut po-
nitur. sc̄z vtz vna regio debeat ceteris dominari. sicut
antiquus fuit de grecis. et postmodū de romanis. Se-
cundo mō sic. an in aliqua regione semper z p̄tinue res-
periantur homines ad p̄ncipandum abiliores

Secdo sciendū q̄ in p̄ncipe vel p̄ncipante requiruntur
tria quantum sufficit ad p̄sens. sc̄z animositas. fortitudo
vel potentia civilis. et intellectus vel virtus anime.
Q̄ aut̄ requiratur animositas. patet. q̄ p̄nceps habet
exercere op̄atiōes magnas et arduas tam in acerbis bel-
licis q̄ in alijs. vt satis notum est de se hec autē sc̄z ar-
dua agere nō possent nisi esset animosus. ergo patz p̄mū
Q̄ q̄ animositas modicū faceret potentia ad exequē-
dum. idcirco requiritur civilis potentia ad bellandū con-
tra inimicos et rebelles. Et quoniam ista duo p̄dicta sc̄z
animositas et potentia civilis nisi rōne et intellectu mo-
derentur potius nocuerunt afferrent q̄ utilitate. quia
sunt effrenate sine virtute. Et sepissime p̄tingit illas de-
ficere. ideo requiritur tertium sc̄z intellectus moderās hu-
sui modi potētiās. dicit̄ quidem intellectus. q̄ anima
nō sufficit nisi in vigentib; rōne et intellectu

Tercio sciendū q̄ nullus p̄ncipatus in populo insti-
tuitur p̄pter honore aut fauore populi. Patet p̄ p̄m in
multis locis huius libri. Et q̄ patet q̄ accessorii ē q̄
rere in p̄ncipatu bonū alicuius p̄riculariter. sc̄z p̄ncipali-
ter q̄ bonū cōitatis. z minus p̄ncipaliter bonū vni-
us cuiusq̄ p̄riculariter. et in hoc fundari p̄t rō q̄re p̄nci-
patus nō sp̄ datur meliori sc̄z cui magis expedit. p̄ salu-
te z bono cōitatis oib; hinc inde pensatis q̄ rā de p̄ se q̄
de p̄ accis euenire solent sicut al̄s in fili visum est de le-
gibus et eaz mutatiōe. In hoc etiā fundari p̄t rō qua-
re aliq̄bus generib; hominū appropriant dominia z regna
et huiusmodi. q̄ hoc simplr̄ magis expedit oib; hinc
inde pensatis. In q̄ etiā fundari p̄t q̄ p̄nceps tp̄alis p̄
pace sui regni z p̄ncipat̄ d̄z suū regnū dimittere. Patz

q̄ p̄ncipat̄ nō est p̄pter ip̄m sc̄z ecōtra ip̄e est p̄pter p̄nci-
cipatū. Et istis sequitur q̄ p̄ncipatū ē in p̄ncipe gaude-
re de malicia subditoꝝ vt inde leuare posset emēdas et
exercitia. Patz q̄ ab ip̄o sumē d̄z. p̄curari vt subditi sui
boni sint. et nō d̄z q̄rere lucrū nisi in punitiōe subditoꝝ.
vt ip̄oꝝ mala reparent. q̄ debet summe gaudere vt boni
sint z nō diligere q̄ transgrediant̄ ad finē vt possint
emendari et pecunias inde recipere.

Quarto sciendū q̄ sicut in p̄licia p̄riculari vel ciuili
rate honores et officia distribuunt̄ vt al̄s ostensum est
sic p̄portionabiliter z iō natura p̄us p̄nceps suos hono-
res distribuit. nā q̄nq̄ hoies vnus generis magis ad
p̄ncipandū dignificat̄ q̄ alios vt docet experientia. Sic
p̄portionabiliter in regiōib; est. nā q̄nq̄ vna regio vel
hoies illi? regiōis ad p̄ncipandū sunt abiliores q̄ alij
Vn p̄ h̄storias p̄z aliq̄s regiōes bonas ad hoc fuisse
q̄nq̄ postea inabiles facie sunt. Patet in multis tā in ar-
mis q̄ in sc̄ia et in alijs donis nature v̄l ad q̄ p̄ natura
lia dona possumus attingere. Ad hanc aut̄ distributio-
nem faciendā ordinat natura vel ciuis p̄nceps corpora
simplicia q̄ regularissime mouent̄ z ornatissime influunt
fm q̄ exigit corp̄ nature. nā p̄ diuersas influentias cō-
iunctiōes z oppositiōes causant diuersitatē in istis infe-
riorib; reprā. Et quis ista nō sufficiat potētiā liberā
quo ad suū actū p̄p̄iūz imēdiate necessitate vel cogere.
tū imēdiate p̄nt̄ nā ip̄a p̄exigit bonā dispōem corp̄is et
sensuū in quā h̄nt potētiā corp̄a celestia. q̄ faciūt corp̄
pus sic vel sic disponi. z sic in corp̄e quodāmodō affiden-
ter ligant totā portōem sup̄iorē aie. sicut p̄z in amentib;
bus fatuis z in alijs rōne carentib; Potest etiā facere
corpa q̄dam debilia z et ista diuersis regiōib; tri-
buit vt dictum est.

Sciendū q̄nto q̄ p̄tra naturā iusticie distributiue su-
orum donoz ē dicere ip̄am aliquā eandē natōem ad sp̄
ceteris d̄nari abiliozē facere. Patet q̄m al̄s esset accep-
trix p̄sonaz vel regiōnū qd̄ est incoueniens dicere. Pa-
ter etiā nā p̄ hoc talis natō ascenderet in sup̄biā z quo-
dāmodō alias natōes vilefaceret quod finaliter vertere-
tur in malum z in damnum ip̄ius.

Sciendū sexto. q̄ repugnat aliquē p̄ncipatū quo ad
p̄ncipis electiōem vel assumptiōem alicui patrie vel re-
giōi adaptare. z q̄ ad subditos ip̄m eē v̄lem. Volo di-
cere q̄ nō stat iuste aliquē p̄ncipē p̄cise posse sumi de ali-
qua natōe vel regiōe. z tū ip̄m habere d̄nium vel p̄nci-
patū v̄lem z sup̄ oēs. Patet notabile. nā sic p̄ricularit̄
re p̄ncipatū q̄ ad electiōem p̄ncipis ē ip̄m qd̄amō v̄lifica-
re z indignificare. q̄ p̄ hoc a cōitate maxima qd̄amō
p̄trahit̄. z iō p̄ se v̄lificat̄. Ex q̄ p̄z q̄ q̄cūq̄ regio ip̄sum
sic limitat̄ z a sua natura. sc̄z cōitate maxima distrahit̄. red-
dit se indignam vt ip̄m obtineat. Vel si alq̄ volētia aut
alia cā ip̄m occupet. hoc est p̄tra naturā. datq̄ subditis
sufficientē rebellionis z exemptiōis ab eo occasione. si
cut fuit antiquitus in grecis. z iō ip̄m amiserūt. Et mo-
demis t̄pib; de almanis. q̄z imperiū ē q̄si p̄mediū hos
dierna die diuisum int̄ bauaros z bohemos. et fere oēs
reges ab eo dicūt se. eē exemptos vt docet experientia.

Sz p̄tra arguit̄. q̄ eo dē mō diceret̄ q̄ regnū v̄lifica-
retur p̄ hoc q̄ alicui generi p̄cise daret̄. sicut nunc ē fere
de oib;. Potest dici dupl̄. q̄ p̄ueniens nō est incoueni-
ens. Vn q̄ regnū alicui generi datur appropriare. hoc
est p̄pter mala q̄ ex electiōe de p̄ accis sequent̄. vt al̄s
ostensū ē. Tame de p̄ se meli? eēt q̄ p̄ electiōem assūme-

Questiones

resimo oppositū ē qdāmo ptra naturā regni. saltē aspe-
ctum habedo ad ea solū q debēt fieri. nā si hoies essent
ita boni sicut deberent esse. tunc melior esset electio q sit
assumptio p generis successione. Scōo dī. q nō est sile
de regno z iperio. qz regnū ē magis pūulare q iperū
Ideo sufficit q rex sit eiusdē generis z eiusdē regionis
cū suis subditis. Sed iperū qd ē vlt dī etiā eēvle q ad
assumptionē pncipis. qz dī assumi excellētor z sufficē
rior p publico regimine oibz pensatis. Qdō verisile est
q in diuersis rēibz z in diuersis regionibz reperiat talis
pnceps. qūqz scz in vna excellētor. qūqz in alia. fm q a
natura dignificant vt tactū ē. Istis suppositis ponit

Conclusio rīsalis

scz q nō ē iustū neqz expediens aliquā regionē vel pa-
triam sp alijs dīari vel pncipari qūqz mō dicto in pri-
mo notabili intelligat. Patet conclusio. qz nulla regio est
sp alijs habilior ad pncipandum eo q natura distribuit
suos honores z suas habilitates fm q pus dictū ē. nec
ipā est acceptrix psonaz aut regionū Scōo hec vlt ap-
propriatio ē ptra naturā pncipat? vniuersalissimi. Ex
istis pz q nō ē aliq natio in q pūue repīat habilior alijs
ad pncipandū. Patet ex vno notabili tū vt in pluribz
regiones (q accedunt ad mediū mūdi. s. inter calidas p-
tes z frigidās) sunt ad pncipandū meliores seu habi-
lioies. eo q pncipant animositate z vigore intellectu vt
tangit pbs in hoc septimo de grecis Nulla tū ē plaga
seu regio in q sic pūue repīant habilioies. fm q satis
dictū ē. qz successiue diuerse regiones sunt mediū q ad
influtū corpōz celestū. vt faciliū possit declarari. Patet
q responsio negatiua. Et tunc ad Aresto. dī glosari. q
tpe suo greci erant ad pncipandū habilioies. tū non sp
tales manserunt sū nūc aliq sunt ad pncipandū meliores
vt videt docere experientia. Non tū intromitto me an
papa possit transferre imperium. seu alicui regioni ap-
propriari. qz hoc transcendit methas huius scientie Et
forte nō incōuenienter dicere q nō. qz hoc est cōtra na-
turam talis dominij. vt patet faciliū ex dictis

Trum at felicitatē eandē esse dicendū
vniū cuiusqz hoim et ciuitatis vel non
eandē. reliquū aut est dicere. Manifestū aut et
hoc oēs em vtiqz ptebant esse eandē. Quicun-
qz enim in diuitijs viuere bene ponunt in vno
Isti et ciuitatē totā (si fuerit diues) beatificant.
qūqz tyrānicā vitā maxime appreciant. isti et
ciuitatē plurimis pncipantē felicissimā eē dicēt
vtiqz. si etiā aliq vniū. ppter virtutē recipit z ci-
uitatē feliciorē dicit eam q studiosior est. Sz iā
duo hic sunt q indigent pīderatōe. Vnū qdē
vtrū eligibilior vita. q p simul politizare z cōica-
re ciuitate. vel magis q pegrina z a policie com-
munione absoluta. Adhuc aut quā policia po-

versoris

nendū z qle dispōem ciuitatē optimā siue oibz
exīte eligibili cōicare ciuitate. siue z qbusdā q/
dem nō plurimis aut. Qm at z politici intelle-
ctus z theorice hoc op? est. sz nō qd circa vniū/
quemqz eligibile: Nos at nunc hanc eligimus
speculātōem. illud qdē accessoriū vtiqz erit. hoc
aut erit op? methodi huius. Quod qdē ergo ne-
cessariū esse policia hanc fm quē ordinē. z qcum
qz vtiqz optime aget. et inuet beate manifestū ē.
Dubitat aut ab ipis q pntent vitā cū virtute eē
eligibilissimā. vtz politica et actiua vita eligibi-
lis vel magis absoluta ab oibz exterioribz. ve-
lut ptemplatina qdā quā solā qdā aiunt esse phi-
losophicā. Fere em has duas vitas hoim ho-
noratissimi ad virtutē vidēt pēligentes z po-
rum z eoz q nunc. Dico autem duas politicam
et philosophicā. Differt aut nō modicum vtro-
qz modo habeat se veritas Necesse em bñ pui-
dentē ad meliorē coordinare intentōez z hoim
vniūqz z cōi policie. Putat at hi qdēz. primis
pncipari. despotice qdē factū cū iusticia eē ma-
xima politice. qdē qdē iustū nō ē. impedimētū at
bīe ei q circa seipz iocūdari. His at sicut ex pīo
aliq exīstūt opinātes. viri em solā vitā actiua eē
et politicā. In vnaquaqz em pte nō eē actio-
nes magis solitarijs qz bis q cōia agunt z poli-
tizantibz. Hi qdē ergo sic exīstūāt. hi at despo-
ticū z tyrannicū modū policie aut solū eē felicē
Apud quosdā at iste z legū z policie terminus.
qten? despotizēt vicinis. ppter qd z plurimoz
legaliū dispūm vt ē dicere positoz apud pluri-
mos. tū si alicubi aliqd ad vniū leges respiciunt
vt impent pīecturant oēs sicut in lacedemonia
et circa aduersarios coordinata sunt fere disci-
plina et legum multitudo. Adhuc aut in gen-
tibus omibz potentibz supgredi talis potētia
honorata est. velut inter scitas et pīas et crates
et celtes. In aliqbus em et leges quedam sunt

puocantes ad virtutem hanc. sicut in carchedo
ne aiunt ornatū ex lilijs accipere quotcūq; mili/
cijs militauerint. Erat autē aliqñ z circa mace/
doniā lex eū q̄ nullū occidit. sed inimicoꝝ virūz
circūcingi capistro. Inter scitas autē nō licebat
bibere in festo quodā ciphū circūportatū ei qui
nullū inimicū occidisset. Inter hyberos autē q̄
sunt gens bellicosa tot numero numerātes cō/
massant circa. Quot vtiq; pemerint sepulchrū
inimicorum. et alia multa vtiq; apud alios sunt
talita hec q̄dem legibz p̄phensa. hec at̄ p̄suetudi/
nibz. Quāuis videbit̄ vtiq; valde inconueniēs
esse forte volentibz p̄siderare. Sed hoc ē opus
politice eē posse speculari q̄liter p̄ncipetur: et
despotizet vicinis et volentibus et non volenti
bus Qualiter enim vtiq; erit hoc politicū aut
lege scribile quod neq; legale est. Non legale
autē nō iuste solū. s; z iniuste p̄ncipari. Impare
autē est z nō iuste. neq; em̄ medici neq; governa/
toris op̄ ē. suasisse aut sanasse. hui⁹ q̄dē eos q̄
curant. hui⁹ at̄ nautas S; vident̄ multi despo/
ticā putare eē politicā. z q̄ q̄dē singuli Sibi nō
aiunt eē iustū neq; expedies: z hoc nō verecun/
dent. ad alios studentes p̄ncipari. ppter qd̄ q̄/
dem em̄ apud se iuste p̄ncipari q̄runt ad alios
at̄ nihil curāt iustoz. Inconueniens at̄ si nō na/
tura hoc q̄dē despotizans ē. hoc at̄ nō despoti/
zans. Quare si q̄dē h; hoc mō nō optz oibz tēp/
tare despotizare s; despotibz. Sicut em̄ venari
ad falsiciē vel hostiā hoies: s; ad id qd̄ ē ad s; ve/
nabile. Est autē venabile siluestre qd̄cūq; fuerit
edibile aialis. At vero erit vtiq; s; s; seipam vna
ciuitas felix q̄ politizat videlicet bñ. Si q̄dē cō/
tingit ciuitatē habitari alicubi s; seipam legi/
bus vtentē studiosis: cui⁹ coordinatio policie
nō ad bellū. neq; ad impandū erit aduersarius
nihil em̄ existat tale. Palā ergo qz oēs q̄ ad bellū
curas bonas q̄dē ponendū. nō autē tanq̄ finem

oim summū: s; illius gratia bas. Studiosi autē
legislatores est p̄siderare ciuitatē z gen⁹ hoim z
oem aliā cōmunionē vita bona q̄liter p̄ncipa/
bunt: z p̄tingente sibi felicitate differēt in statu/
toꝝ q̄dā legalū. z hoc legis latine est videre. si
aliq̄ extiterint vicini aliq̄ ad q̄les studendū. aut
q̄liter deuenientibz ad qd̄cūq; vtendū. S; s;
q̄dē poster⁹ vtiq; fortiet p̄grua p̄sideratōne. ad
quē finē optet optimā policiā tendere. Ad eos
at̄ q̄ p̄sident̄ q̄dē vitā q̄cū p̄tente esse eligibilissi/
mam. Differentes at̄ de vsu ip̄ius dōm nobis
ad vtrosq; ip̄os. Hui⁹ at̄ em̄ reprobāt politicos
p̄ncipatus putātes vitā liberi alterā quandā eē
a politica z oim eligibilissimā. hui⁹ autē hanc opti/
mam. Impossibile em̄ nihil agentē agere bene
bonā aut actōem z felicitatē eē idē. Quia he q̄/
dem vtiq; dicunt recte. he autē nō recte. Hui⁹ q̄/
dem q̄ liberi vita melior q̄ despotica. Hoc em̄
vez. neq; em̄ seruo inquantū seruus vti venera/
bile. Iussio em̄ q̄ de necessarijs nullo p̄ncipat
honestoz. Putare p̄o oem p̄ncipatū eē despo/
ticā. nō rectū. nō em̄ minus distat p̄ncipat⁹ li/
beroz ab eo q̄ seruoꝝ q̄z rursum q̄ natura libez
a natura seruo. Determinatū est at̄ de ip̄is suffi/
cienter in p̄mis sermonibz. Magis at̄ laudare
sine actōe esse q̄ agere nō vez felicitas em̄ actio
est. Adhuc at̄ multoz z pulchroz finē hñt. que
iustoz z t̄patoꝝ actōes. Et q̄dē forte vtiq; esti/
mabit aliquis his ita determinat̄ q̄ dominās
eē oim optimū. sic em̄ vtiq; plurimaz z pulcher/
rimaz dñs erit actionū. Quare nō oportet po/
tentē p̄ncipari parcere p̄mo. s; magis auferre
et neq; patrē p̄eros. neq; p̄eros patrē. neq;
totaliter amicū. Amicū nullū reputare. neq; ad
huc curare. qd̄ em̄ optimū eligibilissimū. bene
autē agere optimū. Hoc q̄dem ergo vere dicunt
forte siquidem existit priuantibz z vim inferen/
tibus. quod entium eligibilissimū. sed forte nō
R iiij

est possibile existere sed supponit hoc. Nō em̄
adhuc bonas actōnes contingit esse ei. qui non
differt tantū quantū vir a muliere. aut pater a
natis. aut despotes a seruis. Quare qui trāsgre
ditur nihil vtiq; tantū dirigit posterius quan
tum iam transgressus est virtutē Similibz em̄
bonum et iustum in parte. hoc em̄ equale et si
mle. non equale aut equalibz et nō simile simili
bus p̄ter naturam nullū aut eoz que p̄ter natu
ram bonum. Propter quod et si aliquis ali⁹ fue
rit melior fm̄ virtutē et fm̄ potentiā actiuam. op
timis huic bonum assequi. et huic obedire iustū
Oportet aut nō solū virtutē sed et potentiā existe
re fm̄ quā erit actiuus. Sed si bec dicunt bene
et felicitatē bonam opatōnem ponendū. et cō
muniter ois ciuitatis vtiq; erit. et fm̄ vnūqueq;
optimā vitā q̄ actiuā. s; actiuā et nō necessariā esse
ad alteros. sicut putant qdā. neq; meditātōes
solas has esse actiuas. eas q̄euenientū grā fue
rit exagere. sed multo magis eas q̄ p se pfecte. et
eas que ipaz gratia theozicas et meditātōes
bona em̄ actio finis. Quare actio aliqua maxi
me aut agere dicimus et dños extrinsecaz ac
tionnz architectozias intellectibz. Atvero ne
q; sine actōne esse necessariū ciuitates fm̄ se lo
catas. et ita viuere diligentes. ptingit em̄ fm̄ p
tes et hoc accidere. multe em̄ cōicationes ad in
uicem p̄tibz ciuitatis sunt. Silt at et hoc existit
circa vnūqueq; hoim. Vacatōem em̄ vtiq; de
us habebit bñ et tot⁹ mūdus. qbz nō sunt extrin
sece actōes p̄ter pprias q̄ ipoz: Quod qdē ean
dem vitā necessariā esse optimā vniciūq; hoim
et cōiter ciuitatibz et hominibz manifestū est

Queritur utz ciuitatis

vita p̄emplatiua magis eā sollicitet q̄ actiuā Argu
itur q̄ nō. qz vita p̄emplatiua non est ciuilis cū sit solita
ria. q̄ politice nō est appetēda. Tēer p̄na. qz hō solita
rius et inciuilis tāq; pessimus maledicū ab homero. vt
p̄ in p̄mo hui⁹. Scdo sic. vita actiuā ē maioris vti
litatis p̄ republicā q̄ p̄emplatiua. qz actiuā est. cū ac

tionē politica. p̄emplatiua vero est ociosa. q̄ ciuitas ma
gis felicitat p̄ vita actiuā q̄ p̄ p̄emplatiuā. Tercio
sic. difficult⁹ ē viuere bñ vita actiuā q̄ p̄emplatiuā. quia
difficili⁹ ē bñ se habere ad altez q̄ ad se solū. mō virtus
ē circa difficile. q̄ vita actiuā est magis p̄fecta. et p̄ p̄is
p̄clusio falsa. Et p̄firmat. qz vita actiuā includit cōres
platiuā. qz null⁹ p̄t se bñ habere ad altez nisi bñ se has
beat ad seipm. Scdo p̄firmat. qz hō nat⁹ ē ad laborem
q̄ vita p̄iucta labori (cuiusmodi ē actiuā) est p̄fectior

Quarto sic. act⁹ et opatōes p̄tutū non p̄t exercere
sine p̄uersione cū altero. vt scz respiciat altez. sicut sunt
iusticia liberalitas et cjs. q̄ vita actiuā est melior et lau
dabilior q̄ p̄emplatiua Quinto sic. vita p̄emplatiua
videt ēē vita ciuilit̄ infirmis et q̄ nō p̄t pati societate
q̄ tē. Sexto sic. nisi vita actiuā esset p̄fectior. natura
nō debuisset indidisse ciuilitatē. s; pot⁹ inclinatioem ad
vitā solitariā et p̄emplatiuā. mō h ē falsum vt satis p̄z in
p̄mo hui⁹. q̄ p̄clusio falsa In oppositū arguit p̄ p̄m
in isto septimo. q̄ magis videt approbare vitā p̄emplati
uam q̄ actiuā. etiā ciuilit̄ loquēdo. Et p̄t argui rōe nā
vita p̄emplatiua videt ēē similior vite p̄mi entis et p̄fecti
simi. q̄ ē p̄fectior. Etia p̄ vitā p̄emplatiuā hō magis cō
iungit suo fini q̄ p̄ actiuā In hac q̄stione sunt tres ar
ticuli. In p̄mo videbit in generali in q̄ p̄sistit felicitas
ciuilis ciuitatis et vniciūqueq; ciuū. In scdo videbit
in speciali de illo de q̄ q̄rit questio. scz de cōparatōe. In
tercio erunt aliqua dubia recollectiua p̄sentis materie

Quantum ergo ad p̄mum articulum

Sciendum primo

Q̄ ciuitas differt a ciue nō sicut totū a parte. qm̄ ciuit
tas nō est nisi ciuū p̄gregatio. Ad videndū ergo in q̄
p̄sistit felicitas ciuilis vnus ciuis vel p̄gregatōnis ci
uium. nam vnūquodq; p̄fecte cognoscit cum vsq; ad p
tes et elementa ipius sit resolutio. Et vterius. quia ci
uilis felicitas p̄supponit monasticā et moralē p̄tutē in
homine Idcirco p̄mittendū est in quo consistit felicitas
moralis hois. Q̄ aut ipa ciuilis felicitas p̄supponatur
pater. qm̄ nullus reperietur politice virtuosus p̄fecte
nisi sit moraliter bonus. qm̄ p̄lar⁹ et specialiter p̄nceps
vel officarius ciuilis multotiens deficiet. nisi eius anis
ma et rō moralē p̄tute reguletur. Et p̄pter hoc dē p̄hs
q̄ oportet p̄ncepē habere nō solū virtutē s; virtutē abū
dantiā. vt possit in alios se diffundere. Sine illa em̄ per
odū amorem aut aliam passionem multotiens peccat
ut aut deliquit p̄sona cōmunis. vt patet p̄ p̄m in q̄n
to huius. Q̄ aut repiant q̄nq; boni politici licz nō sim
pliciter p̄fecti sine virtute p̄z p̄ experientiā. Et rō hu
ius posset assignari. qz natura siue p̄mus p̄nceps (q̄ de
us est) magis sollicitus est de maioribz bono et cōmuni q̄
de puato. Et idcirco magis sollicitat q̄ hominē faciat
ciuile et politicū q̄ in se moraliter bonū. et hoc ats ma
gis declaratū fuit et fundatū. ergo nullum opus bonuz
est. i. p̄fectum neq; viri neq; ciuitatis sine virtute. vt dē
p̄hus. Ideo videndum est in quo consistit hois p̄fecta
bonitas vel beatitudo vel felicitas. Et ista materia ē
breuiter expedienda sicut dē p̄hus. q̄ eius p̄seruatio
p̄funda et p̄fecta ad libzū ethicorū p̄inet. Dico q̄ bre
uiter q̄ hois felicitas moraliter consistit in opatione hois
minis p̄fecta fm̄ p̄fectam virtutem. nam ipa consistit
vel in bonis exterioribz vel in bonis corpis et in bonis

aiē a sufficiētē diuisione. Nō in bonis exterioribz. Tū qz pñt
ab hoīe auferri violētē. Tū qz nō sñt hōi intrinseca nec pñ
pñ. Tū qz eq̄ pueniūt malis sicut bonis. Tū qz sepe dñs
nūc hōi a fortuna. Tū qz si nīmīs abūdant in hoīe poti⁹
nocēt sibi. 2 ipm reddūt peiorē q̄ bonū qd nūq̄ faceret fe
licitas. Tū qz nō de p se faciāt hoīem sed potius irritant
auarā. Tū qz solū hñt rōem vtilis 2 appēbilis poti⁹ pñ
pter altēz q̄ pñt se. Tū qz deus est summe felix 2 beatus
qz tñ nō hz hñdō bona. nec pñs indiget. Hec illa felicitas
pñstet in bonis corpōis. cuiusmodi sunt bone dispōnes cor
poris 2 delectatōes. Tū qz videm⁹ qñq̄ pulchritudinē
et alia corpōz dona hōibz multū nocere. Tū qz nō cōue
niūt felicissimis scz deo 2 intelligētis. Tum qz qñq̄ vide
mus bene dispositos in corpore miseros in alijs magnis do
nis seu bonis. Tū qz sicut aīa excedit corpus in pñctōne
sic pñctōes aīe excedūt pñctōes corpōis. ut q̄ ille ordinat
ad pñctōes aīe. sicut corpus ad aīas. Relinquitur igit̄ terciū
qd est pñctō. s. in bonis aīe pñstet hñdō pñctō. scz felici
tas moralis. 2 qz maiores sunt pñctōes aīe intellectuē
vt sic q̄ sentiriue. idē ipis pñstet hñdō felicitas. Et vltim⁹
qz in aīa sunt duplices pñctōes. s. habitus 2 opatōes. Id
circo illa pñstet in opatōe 2 nō in habitu. Tū qz habitus
vt sic ordinat ad opatōē. qz habit⁹ potētiē est in potētiā
ppter eius impotentiā 2 impēctōem ad agendū. Tū qz
qz habitus nō repit in ente felicissimo. qz est actualissimū. 2
hñtus denotat qñdā potētiā et impēctōem. Oportet
ergo ad statū 2 pñctō habitū ipm actui iungi. vel est ve
lut oculus. Et vltia qm̄ due sunt portōes supiores aīe
de qz pparatione est in pñctō difficultas. scz intellectus et
volūtas. in cui⁹ illaz actu pñcipalit̄ pñstet volūtas qz nō
est difficultas qñ ad pñctō felicitatē req̄rat actus cui
iustit̄ illaz vnus tñ est altero pñctō 2 pñcipalit̄. et q̄
ad hñ nō est inf cōiter tractāres istā materiā pcordia. Sz
est vnus pñctō etia inter multūz solēnes vt alibi videri
pñt. tñ pñctō mibi pñcipalit̄ videt qz in actu volūtatē pñ
cipalit̄ pñstet. Tū qz rōe actus volūtatē hñ laudat vel
vniūpat imediate. eo qz in ipō formalit̄ pñstet bonitas ac
tus vel malicia. Non sic aut̄ est in actu intellectus. Tum
quia intellectus ordinat ad volūtatē tanq̄ eius lucerna
et pedisq̄. Tū qz melius esset 2 laudabil⁹ deū sincere dis
ligere 2 nō clare cognoscere vel intueri q̄ contra. sed ista
pñt ab inuicē separari. Istis aut̄ sic suppositis descendendū
est ad pñctō. scz ostendere in quo consistit ciuilis felici
tas. Pro cuius declaratione

Sciendū scdo. qz felicitas ciuitatis in respectu ad fines
ipius sumēda ē. eo qz finis hz rōem optimū 2 eligibilissimū
ad quē recte dicunt referri pñcipales fines ciuiū. 2 ppter
ipm appeti vel qñ. Propter qd dñt pñs. qz hñt rōe idē
scie est pñcipalit̄ qñre bonū ciuitatis. 2 accessoriū ē 2 mi
nus pñcipale qñre bonū hui⁹ vel illi⁹. qz solū qñt imedia
re vt redūdāt in bonū totius. Scdo supponit qz finis ciui
tatis seu ciuilis pñctōis est viuere ad p se sufficiētiā. Vñ
p se sufficiētiā est pñctō termin⁹ ciuitatis. 2 tñc est pñ
mo ciuitas qñ est p se sufficiēs. Ista aut̄ p se sufficiētiā pñ
stet in hoc qz ē trāquille 2 pacifice viuere. ita qz qñt vel sal
tē vt in pluribz viuāt ad vñm vt est possibile. 2 habeat q̄
pñctō debeat. 2 sic vt qd vñt deficit suppleat p aliū. Et in
hñ pñstet etiā vñusciūscz ciuili felicitas. 2 pñs totius ci
uitatis. cū dicamus felice esse ciuitatē qñ vnusquisqz ciuiū
vel saltē vt in pluribz viuāt ad vñm. Nā putantes felicitā
tem in diuitijs pñstere dicūt eam esse felice cuius ciues sunt

diuites. et sic proportionabiliter de alijs fin qz in diuersis di
uersi ponūt felicitatē 2 finē sibi statuit. Pñt igit̄ qz dñstet
ciuitas 2 vnusciūscz ciuiū vt ciuis est felicitas. qz in hoc
qd est viuere pacifice ad sufficiētiā etatis. Et q̄ seq̄ qz ad
felicitatē ciuitatis req̄runt moderate diuitie. Patet qz sine
diuitijs ciuitas nō pñt habere p se sufficiētiā. cū in ea requi
rant multa qz hñt p nūmūma recipari. Dicitur notanter
(moderate diuitie) qñ si nīmīs abūdant potius essent
nocue qz iuuare. Scdo seq̄tur. qz ad hñdō felicitatē req̄
runt honores. Pñt qz sine ipis nō pñt esse in statu pñctō
simo. qñ req̄runt hoīes honorabiles. 2 qz eis dent hono
res. Tercio req̄rit ciuili potētiā: qz ciuitas se hz ab alijs
pñsuare. s. ab inimicis. nō posset ipos etiā qñq̄ inuadere
sine ciuili potētiā. 2. Quarto req̄rit regionis fertilitas.
vt pñc habeat necēna p vita sustentanda. vel si nō sit fer
tilitas qz saltē iuxta mare vel iuxta flumē magis situta. vt
pñctō sterilitas regionis suppleat. Quinto req̄rit debitus
aspectus vel situs ad celū. nā in hoc multipl̄ variant hos
mines in moribz 2 in alijs respicientibz policiā. fin qz vnus
fuit sepe. Et ex hoc pñt qz ad pñctō situatū ciuitatē cēt vt
le pñctō astrologoz qñt successiue variant corpa celestia
et influxus eoz. Vñ in aliq̄ regione naturalit̄ repunt hos
mines magis pacifici qz in alia. Sexto req̄rit qz ciues sine
virtuosi 2 abūdantes tā in sciētijs qz in virtutibz. 2 potius
sime in his qz valēt ad pñsuandū pacis 2 trāquillitatis
inter ciues 2 etiā ad alios. Et istud sextū est pñcipale req̄
sitū ad felicitatē ciuitatis. 2 cū forte cōsurgit qz solū ciuitas
nuncupat vbi cathedralis ecclia repit. eo qz ibidē censet vi
gere scia 2 cū hoc virtus. Et quo pñt error illoz qz opinan
tur diuitias pñcipalit̄ req̄ri ad felicitatē. imo dicūt qz qñ
tūcūqz modicū virtutis ad hoc sufficiat. nā nullus rōna
lis diceret illā ciuitatē esse felice in qz deficiunt maxima bo
na. scz bona anime. cuiusmodi sunt virtutes 2 scie. imo ta
lis ciuitas qñ si serua reputari deberet. Itē nullus diceret
ignorantē esse felice. Itē nullus deberet dicere hoīem cē fe
licem qz adeo est timidus qz timeret muscas volātes vt ali
qd tale paruū. req̄rit ergo fortitudo. Nullus etiā diceret
illū esse felice qz esse in partu sicut bestia. nec ab aliq̄ delec
tabili vñqz abstraheret. 2 req̄rit pñctō. Nullus insuper
illū felicitabit qz esset ira imprudēs et mēdax sicut puulus
req̄ritur 2 prudētia. Itē nullus diceret felice qz esset adeo
iniustus pñmeret amicissimos amicos ppter vñū qd ante
vel aliquid modicū. ergo req̄ritur in iusticia. Et sic req̄runt
virtus 2 scia pñcipalit̄ ad beatitudinē. Et qzbus patet
error dicentū felicitatē ciuitatis consistere in hoc quod est
multos sibi subiugare. Tum qz hoc nō pñt fieri sine iniusti
cia. Tum qz hoc est pñra veram caritatē 2 amicitia. Tū
qz violentū est et contra naturā omēs dispositare. a. oibz
vt tanq̄ seruis. cū aliqui sunt natura liberi. vt visum est in
pñmo huius. Vñ hoc facere esset quasi hoīes venari 2 vio
lari 2 comedere. vt dñt pñs qd est pñra naturā 2 pessimū.
Tū qz ciuitas (cui nulla alia nocere possit nec ipsa alteri no
cere pñt) posset cē felice 2 habere optimas actiones. 2 cū nul
la sibi subiugaret. Tum qz sicut bellare nō est finis sed or
dinatur ad pacem. sic subiugare alios non felicitatē ciuitas
tem. Patet ergo in quo consistit completa felicitas ciuita
tis et vnusciūscz ciuiū. quia consistit in p se sufficiētiā
ad vitā ciuilem. que multa includit vt dictū est. Patet vl
tra in quo pñcipalit̄ cōsistit. qz in actu pñctōis virtu
tis politice pñctō. Patz vltia qz fin diuersitātē ciuiū et
honorabilitatē req̄ritur diuersa bona. 2 etiā fin magis 2
minus ad hoc qz felices debeat dici. Hec omnia satis pag

rent pſiderando predicta diffuſe & late pſequuta. Et hec de primo articulo dicta (ſunt pauca) ſufficient. Quam- rum ad ſecundū articulū reſpondendū eſt ad quæſitum. & videndū eſt de comparatōe inter vitam actiuam et pre- mlatiā Pro cuius declaratione

Sciendum primo

Nō eſt ſupflūū neq; inutile de pparatione iſtoꝝ modoz viuēdi cognoscere. qz non dꝝ qd ignorare q ſit optima vi- ra. vt illā (quantūz eſt poſſibile) adipiſcat. qz talis vita eſt quali ſignū ad quod omnes hoies debent naturaliter tēde- re. & ſuam vitam illi optime vite conſormare

Sciendū ſcdo. q ſicut obiectū in ſe latens nobis p alijs quod manifestū ostendit ac manifestat. vt ſubſtātia (q eſt p ſe inſenſibilis) p accidētia q ſunt ſenſibilia manifeſtat. Sic potētia & habitus p oparōnes nobis manifeſtant. vt p ſcdo de aīa & in multis alijs locis. Sicut etiā vñū qdꝝ viuere ſm oparōne ſibi ppiā dū eā exercet. ſicut pꝝ in omī- bus inductiue. Sic pportionaliter ciuitas nobis oſten- dit viuere p oparōnes vitales. hoc eſt politicas quas exer- cet. & bñ viuere p bonas oparōes. Vñ oparōnes ſunt q ſi locationes interior. q immediate nō pnt nobis manife- ſtari & p ſe notificari. Ex quo patet q ciuitas ppter bonas oparōnes dē ſe felice. Sic virtuoſum. Ex quo pꝝ q licet ciuis vel ciuitas ſine tali dici poſſit eſſe vere felix. ad hoc tñ q ad extra iudicet felix talis requiritur operatio Prima pꝝ pꝝ qz ſi eſſz vna ciuitas que eſſet ab alijs ita ſepara vt nō poſſet alijs nocere. nec alie ſibi. vel etiā vnus hō ſolarius adhuc talis poſſet eſſe felix. qz nulli via pcludit ad veritatē rem. vt dē Seneca & alij allegari ſunt. Et tñ in tali caſu nō diceret ſe p oparōnes felice. Vñ rō ſtat in hoc q ſicut totalis actus eſt bonitas vera. quia felicitas conſiſtit tota licet in actu interiori. ſic in actu exteriori poſſet eſſe felicitas. Secūda pꝝ parz ex dictis. qz felicitas vel virtus quali p oparōnes loqitur Verum eſt tñ q oparōnes exteriores non ſunt inſalubilia ſigna bonitatis interioris. quia ad ex- tra ſimiles oꝝdōes frequēter ſiūt a bonis & a malis. ſed pꝝ ppter diuerſos fines vt experientia poſſumus agnoscere

Sciendū tercio. q ſicut ad hōiem dici vere felicem re- quirit ſuaz potentiaz & poſſime poſitionis aīe ſuperioris p- ſectio. vel p actus bonos et virtuoſos habitatio. Null⁹ e ſi diceret ita ignorantē & imprudentē ſicut eſt inſenſat⁹ e: puerilis eſſe felice. nec a deo timidū qui timeret muſcas volātes & talia hōmō. vel ita immoderatū. q qualiter hō- ra vellet comedere & vti quoliter delectabili ſine reglā rō- nis. vel ita iniuſtū vt ppter quadrante puniret amicos ca- riſſimos. nullus vnqꝝ diceret talem eſſe felicē. q ad felicit- tate hōmō requiritur eius pfectio ſm intellectū tam ſpecu- latiuū qꝝ practitū. & etiā ſm affectū. & ſic requirunt tam ſciē- tie qꝝ morales pꝝtutes. Sic pportionaliter in ciuitate ad hoc q ipſa felix dicat requiritur pfectio ſuaz pꝝiū principa- liū nō ſolū in intellectu. ſed etiā in affectu. videlicet q ali- qui ſint cōtemplatiui. aliꝝ vero actiui. Non tamē oportet eſſe aliqꝝ ſic cōtemplatiuos q careant omīno actione. nec ſic actiuos q careat oīno ptemplatione. ſed iſtis ſoluz ſm magis & minus participare poſſunt

Sciendū quarto. q termin⁹ & finis eſt p ſe ſufficientia. Pꝝ ex dictis in alia lectōe. Iſta aut p ſe ſufficientia inclu- dit nō ſolū neceſſaria. ſed etiā ad bñ viuere. cū ciuitas non ſit gratia hui⁹ qd eſt viuere. ſed bñ viuere. vt dē pꝝus fre- quēter. Ex quo pꝝ q illa ciuitas eſt melior et pfectior in q

hoies adipiſcūt vitā pfectiorē & ſufficientiorē Pꝝ qz ex fine arguit bonitas rei ordinate in ipſuz vt ſupponit. Quarto ſupponit q licet pꝝplatio in vno actu pncipaliter cōſiſtat iſta tñ plura pſupponit. iūmo vere ſi ſit pfecta oēs virtutes vel eaz actiōes Pꝝ iſta pꝝ pꝝ qz ipſa pſiſtit in interiori cō- uerſatōne cū ente pfectiſſimo & ſummo bono. q cōuerſario cōſiſtit in duplici actu. ſcꝝ vnione intellecta cū illo bono p- cognitōem & i tuitionē & p delectationē. & pncipali⁹ in vni- one p dilectionē vt alij dēnt eſt. Et iſti duo actus p nūc re- putant tanqꝝ idē. eo q vnus eſt finis alterius. Et etiā ad eandē potētiā ſm eſſe pꝝnent. Scdo pꝝ pꝝ qz ad pfecte pꝝplandū requirit impedimētoꝝ amorio & turbationū ſe- datio. q nō pnt fieri ſine virtutibꝝ quaz eſt paſſiōes mode- rare & abijcere. vt facili⁹ pꝝ oſendi & pꝝt nunc ſupponitur ex ethicis. Sic pꝝtutes morales eleuāt aīam ſup curā tꝝaliū et puerſatōem ciuilem aut ſalutē ad hōmō eleuatōem diſpo- nūt. Et q pꝝ vitā actiua p pꝝtutes regulara duplicē nobis affert vtilitatē. Primo qdē remouet impedimēta. ſcdo po- tentiā eleuat vt ſit capax maioris boni ſeu puerſatiōis pfe- ctioris. Et q pꝝ q ſm duplicē puerſatōem (q in nobis re- periri dꝝ) puerſatio cū ſummo bono eſt pfectiſſima & penes ipſam vitā pꝝplatiua Alia dꝝ eſſe puerſatio cū hōibꝝ. & iſta eſt ciuilis. & penes eā attendit vitā actiua. Sequitur vltra q vitā actiua magis dē ſe quodāmodo ad nos qꝝ pꝝplatiua Patet qz cū vitā p oparōne ſe dicat ſalutē quo ad nos vt dicunt ſunt Iſtis ſuppoſitis ponitur

Concluſio prima

Felicitas vel beatitudo pſiſtit in vitā mixta ex pꝝplatiōe & actiōe. Parz qz in tali vitā ſic mixta pſiſtit felicitas. Vñ q cūqꝝ ciuilitate puerſat talis dꝝ qnqꝝ pꝝtemplationi vacare. qnqꝝ vero actioni. qm ſi tñ vni vacaret nō ciuilitate viuere. Scdo nā in iſtis duobꝝ modis viuēdi ſz maxima bonaz oīa requiſita ad pfecte viuere. Vñ ſufficient puerſatio debet cū ſummo bono & puerſatio cū hōibꝝ Tercio pꝝ q ſine iſtis duobꝝ modis viuēdi ciuitas nō pꝝ habere ſufficientiaz q tñ eſt finis & termin⁹ ciuitatis. Hinc eſt q aliqꝝ a natura inclināt ad vñā puerſatōem magis q ad aliā. aliꝝ pꝝo cō- tra. Hoc emē q ciuitas habeat pplemētū pfectū modū viuendi. in quo conſiſtit eius felicitas completa

Concluſio ſcda & rīſalis ad qſtionē. In vitā pꝝplatiua magis & pncipali⁹ pſiſtit felicitas ciuitatis qꝝ in actiua. pꝝ pꝝlo. qz vitā pꝝplatiua eſt p ſe melior et magis faciēs ad p ſe ſufficientiā ciuitatis qꝝ actiua. qꝝ pꝝlo vera. pꝝa eſt nota cū in tali ſufficientia vite pſiſtit felicitas ciuitatis Alia parz- tuz qz ipſa eſt magis diuina vt notū ē Tñ qz ipſa eſt magis vniūta hōis cū ſummo bono. qd eſt optimū in hōie. Tuz qz eſt finis vite actiue. qz actio eſt qdā diſpō ad ſincere cō- tēplandū vt dēnt eſt. Vñ ſicut hoies cū habuerint ſciēs mechanicas & artes necēſarias ad vite ſuſtentionē ceperūt ſpectari vt habet pꝝo metaphyſice. qd arguit ſpeculatiua ſciam eē nobilitiorē a ijs Sic pportionaliter vitā actiua ſuffi- ciēte incipiūt hoies pꝝplari. Idcirco pꝝplatio eſt pfectior et melior. qꝝ pꝝlo pꝝa. Et q pꝝ q ciuitatē debito mō magis pꝝplatiua ſufficienter arguit ipſam eē meliorē. Pꝝ ex dictis. Notāter dꝝ (debito mō) qz ſi ciuitas oīno vacaret pꝝem- plationi ſine hoc q haberet necēſaria ad vitā. & oīno dimitte- do actiōes politicas. in hō nō deberz laudari vt ſatis patet.

Contra concluſionē arguit ſic. vitā actiua eſt vtilior ad cō- bonū qꝝ pꝝplatiua. q eſt melior. Pꝝ qz bonū qnto cō- muni⁹ tāto diuini⁹ & melius. Scdo ſic pꝝus pncipū dꝝ

esse optima: 2 illa nō est cōtemplatiua vel ad cōtemplatiua ordinata. s; ad actiua. 3 cōclusio falsa. Tercio sic. sed q; nunq; esset miscēda cū actiua. q; mixtu cū peiori sit inde peius. Ad ista breuiter rñdetur. Ad primū dico duplx. primo negādo pñiam. Et ad pñm q; hoc videt dicere rñ detur. q; ipse loq;barur de bōnis eius dē generis seu eiusdēz rōnis. cuiusmodi nō sunt iste vite seu isti modi viuēdi Ali ter d; negādo añs. q; vita cōtemplatiua tñ pdest extēsi ue 2 quo ad multos. sicut actiua li debite exerceat. Ad sēcundū d; duplx. pmo q; virtus pñcipis d; esse optima cū aliter siue actiua. nō tñ opret q; sit simplx optima Vel d; q; vita pñcipis nō solū d; esse actiua sed d; multū picipare in pñparatione. Ad terciū negetur pñia. q; si ex mixtiōe istoz modoz viuendi resulet vita pfectior. nec p hoc deturbat cōtemplatio. sed si mixtio fiat in pportione indēbita. tunc resulet vita turpissima. sicut esset vna pessima cōsonantia vocum diuersarum

Conclusio tertia. Quis vita prelatiua in se melior sit actiua. et ab ea quicquid propter actiua cessandū est. Prima pars propter obiectiones factas contra conclusionē precedentē. Propter etiā per primā conclusionē. Secundo quia in multis casibus et ad remp. pus illa est eligibilior. vñ nullus sane mentis diceret q. hō nō deberet dimittere premeditationē vt patri suo succurreret in necessitate. vel etiā vt cōitari succurreret. Nō etiā sumus solū p nobis sed etiā p alijs et p tota cōitate. Si cōtra arguitur maius bonū contra minus bonum nō debet dimitti. Rñso q. minus bonū p de se p certo tpe et certis circumstantijs induci rōne maioris boni vel eligibilis. et ita esset in multis tactis. Ex p̄dictis patet rñso ad q̄stiones q. se licitas ciuitatis cōsistit in vita mixta ex actiua et prelatiua tñ principalis in prelatiua q̄ in actiua. licet quicquid cessandū sit a prelatiua propter actiua. Secundo patet q. oīno prelatiui nō sunt ciuiles nec in ciuitate p̄mittendi. nisi p̄ nec de maxima ip̄os p̄fectione. Tercio patet q. ex vita cōreplatiua surgit magna p̄fectio ip̄i ciuitati. ex in multis casibus actiua p ipsam moderat. et etiā ipsa est exemplar vite p̄fectissime. Quantum ad tertiū articulū

Dubitatur primo

Utrū in ciuitate ponēde sint leges q̄b ciues ad bellum p
uocent. Arguit q̄ nō. qz p hoc inducerent ciues ad mul
tas iustificacōes z nō solū ad ipsas sed ad ppetranduz
bella ptra iusticiā, z nō solū ad resistendū inimicis. sz etiā
ad inuicē inuadendū. q̄ dubiū falsum. Cōtra est p̄bus in
recreo huīus dices q̄ op̄er p̄ncipātes curam habere circa
bellicas oportunitates. Et p̄firmat p̄ calcedones q̄ pone
bāt tales leges. sicut dē p̄bus in textu. Pro solutione suppo
nit q̄ op̄er ciuitatē esse q̄ se sufficientē ad esse et pmanē
re diu. nō solū tpe pacis. sz etiā tpe belli. Uñ (vt alis tacitū
fuit) nō est modū opus sed magnū policiici ciuitatis in
stituere z facere ipā. n̄ bñ p̄positā z diuturnā. Parz suppo
nitio. qz p se sufficientē (q̄ est terminus ciuitatis z etiā fi
nis) hoc p̄exigit. oīa q̄ s̄iderāti. Uñ iste terminus (suffi
cientia) importat etia q̄ redrunt ad ciuitatē manere diu in
bona p̄p̄eritate. Et q̄ sequit̄ q̄ termin⁹ ciuitatis nō solū
respicit ea q̄b indigēt ciues ad vite sustentatōem. sed etiā
alia. nā tra bñ redrunt leges cū potētia bellica sicut fertilis
tas patrie. z vltra q̄ta necessitate indigēt legibz vt bñ ma
neat tpe pacis. tanta necessitate indigēt bellica potētia vt
stare possit. tpe guerre. nā supposita hoīm malicia non est
verisimile sine bellica potētia ciuitatē posse manere. Sequitur

teretio q̄ s̄ ppter periculū seditionis et rebellionis sint aliq̄
ciues in q̄rmis exercitādī z cū p̄ncipalibz assumēdi. ideo
a multo fortiori sunt exercitādī z assumēdi ppter bellū ad
extraneos. p̄z q̄ sepius ciuitas destruit̄ z corripit̄ ab ex
tranis q̄ aliter. Q̄rū est tñ q̄ in bello nō dñt ciues pone
re suā felicitatē z finē suū. sed solū icū z potentia bellicā q̄
rere p̄formiter ad pacē z trāquillitatē ciuitatis. q̄ bellū
nō est ppter se appetendū sed ppter pacē. Et q̄ p̄z q̄ in vna
ciuitate (q̄ est p̄pe inimicos) requirunt plures bellatores q̄ si
esset ab eis multū remora. z nō p̄t quo ad hoc certus z de
terminatus n̄eris dari. sed s̄m exigentiā finis ciuitatē d̄z
limitari. Sc̄do p̄siderandū q̄ dupl̄r p̄ngit se habere
ciues ad tuitionē ciuitatis. Vno mō sic q̄ sint in hoc n̄
mis molles z tepidi. q̄uis em̄ q̄libet naturalit̄ inclināt̄ z
inclinari debeat ad defensionē patrie z p̄prie ciuitatis tñ ac
cidit multus q̄ in hoc deuiat. nec hoies sp̄ insequuntur impul
sum nature. vt alio s̄s̄ oñsū est. Sc̄do p̄r sic se habere
q̄ in hoc nimis excedat vel saltē sunt nimis volūtarij. Q̄
in tali inclinacōe p̄tingit ip̄os deficere z suphabūdare sal
tem quo ad modū bellādī. vtp̄ta faciendo multas inhu
manitates z rigores inimicos tenendo. z p̄tingit q̄ ad hoc
mediū attingere. sc̄z se habere vt op̄ret. T̄t̄is suppositio
d̄z p̄mo ad dubiū. s̄. q̄n ciues sunt nimis tepidi. p̄ tuitōē. p̄
prie ciuitatis z patrie tūc ponēde sunt leges ip̄os ad bellū
puocātes. q̄ h̄ ad defensionē patrie naturalit̄ inclinānt̄. tñ
q̄nq̄ p̄ delicatē et p̄soria muliez ita effeminant̄ vt in hoc
nimis pigeant̄. q̄ p̄ leges sunt exercitādī z puocādī ad bel
lū ne ppter defectum pūgne periat ciuitas. Sc̄do d̄z q̄
vbi hoies sunt ad bellū satis seruētēs nō sunt p̄ leges ad
hoc puocādī. q̄ hoc esset facere ip̄os excedere z mediū
virtutis trāsgredi qd̄ est viciosum. imo est ip̄os monere
aut eis occasiōē dare vt felicitatē ponāt in bello. qd̄ est z̄
t̄onēciēs. vt p̄us d̄m̄ est. Dicit̄ tercio q̄ vbi hoies s̄s̄ ex
cessiue ad bellū. puocari nō sunt tales leges ponēde. sed pa
rius opposite. q̄ ex quo in hoc excedūt ip̄i sunt p̄ leges ad
mediū ip̄arū reduci. Et p̄firmat̄ q̄ si talibz adderent̄ ille
leges ess̄z addere ignē calozī. q̄ p̄ hoc ciues fierēt inhumani
z inulti. z verisile est q̄ in multis occasiōē q̄rerēt bellādī
cōtra extraneos. imo cessante materia belli extrinseci veris
sile est q̄ in se lites z iurgia mouerēt. qd̄ summe est cauē
dū. T̄r̄c verisile est q̄ p̄tra inimicos vtrent̄ inuidijs z oīs
bus modis siue licitis siue illicitis ip̄os vellent subiugare
qd̄ nō videret̄ decens neq̄ honestū. q̄ r̄nsio vera

Dubitatur scđo. verū liceat bellatores ptra inimicos vti
insidijs. Pro solutioe cōsiderandū q̄ aliquē ptra inimicū
vri insidijs p̄t esse dupl̄. Uno mō sic q̄ hoc frangat fides
vri. pmisum. sicut si q̄s pmitteret p̄ iurare pacem p̄ t̄m
gas cū aliquo nō teneret iuramentū. Alio mō q̄ iuramē
to p̄missione facto p̄ op̄inione. aliqd fingerz cuius opo
sitū intenderet. v̄ si fingeret se velle fugere p̄ t̄m expecta
ret. Istō supposito dico p̄mo q̄ nō est licitū vti insidijs p̄
mo mō. Parer q̄ nunq̄ est fides frangēda nec p̄ victoriā
nec als. q̄ hoc est inhonestū p̄ p̄ditiōnū p̄ summe refutandū.
Per hoc etiā remouerent oēs securitates quas inter se
possent habere. ex quo inter ipsos frangeret fides. Sē
cundo considerandū q̄ cōtra inimicos vrendū est insidijs
secūdo mō intelligendo. q̄ prudens dux bellonū debz so
lum aduersarios v̄ corporali subiugare. sed etiam magis
laudāus est qui per cautelas p̄ subtilitates inimicos po
test subiugare. vnde hoc pertinet ad bellicam v̄tutez. v̄
de per hoc dux belli p̄uiciores de suis amittit in aduersa
riorum subiugatiōe. quod in duce est laudandū quia effe

Questiones

pauiores pderē si pōssēt. Priz sic p subtilitates aduersari
os subūgare pmet ad literos mēte poti⁹ q̄ vi corpis. et
ppter hoc assumēdū ē in duces hoīes expri cauti ⁊ astuti.

Dubitat tercio. vtrū pnceps debeat duellū pmittere.
Videl q̄ nō. qz in eis frequēter occidit innocēs q̄ nulla les
ge pmittendū est. Cōtra arguit puerudo ⁊ leges in cer
tis casibz illa pmittit. Proestor hic q̄ solū loq̄ mēdo pus
re police ⁊ nō descēdere ad p̄culares casus. qz hoc perti
net ad iura. Pro breui solutione supponit q̄ duellū ē sin
gularis pugna ad pbatōem alicui⁹ veritatis occulte que
nō p̄ aliter hūano mō pbat. Et inde dī duellū q̄si duos
rū bellū. nō tñ sic q̄ p̄se sit inter duos sp̄. sed qz vt in plus
rimū est inter duos. lz q̄nqz in nūero maior. imo in q̄cunqz
q̄ nūero. qz vn⁹ nō facit duellū. nec est pmittendū ad mō
duellū. vt pz ex sup̄ōne. Secōo seq̄tur q̄ vbi p̄ aliter fieri
pbatō facit q̄ p duellū. nō est pmittendū duellū. P̄ba
tur. qz illa est asprima pbatō ⁊ vltimo pmittēda q̄si gras
uissima. Et etiā iūgo q̄ nō est necesse innocentē vincere q̄
p nūc supponit ⁊ statim dicit. Et q̄ pz q̄ nō p q̄cunqz cā
dz duellū pmittit. sed solū p cā magna ⁊ q̄ reducere pōssit
in p̄iudiciū magnū reipublice vel in incōueniēs intollerabi
le p̄uate p̄sone. Et q̄ pz q̄ nō est pmittendū duellū inf̄ ali
quos ppter quā cām. Vt si vn⁹ dicat q̄ melius diligit ab
amica sua q̄ alius. q̄ istū vel illū plus diligi nō reducere
in p̄iudiciū reipublice nec in magnū p̄iudiciū p̄sone p̄uate
qz p hoc p̄sone pugnās illa de cā potius se diffamat ⁊ suā
turpitudinē ⁊ peccatū allegat. vt pz p̄siderāti. Nec ob tas
lē cām pugnaret virilis anim⁹ sed potius ad cē feminay ⁊
muliebze p̄tinet. nec p̄ncipis de tali cā est cognoscere. qā ē
muliebze. P̄ncipis tñ non est ad talia mala facta aures
porrigere. in hoc em̄ tā pnceps q̄ duellātes se infamant. et
inuriles oñdunt. Secōo seq̄tur q̄ p̄ncipia vincendi vī in
pluribz nō sunt p̄ncipia cognoscēdi veritatē. Priz nā p̄nci
pia vincēdi sunt corpis robur ⁊ fortitudo. subtilitas men
tis siue experientia. aut etiā q̄nqz fortuna supueniēs. vt satis
notū est de se. Vt dō ista non sunt p̄ncipia cognoscēdi
veritatē sed potius sunt imp̄tinentia ad veritatis cogni
tionē occulte. Vñ refert qdā historia de qdā viro q̄ sexies
duellauit sp̄ habēdo malaz cām ⁊ tñ lucratus fuit vīqz ad
finale bellū in quo deuinebat. ⁊ tñ in illo habuit bonā cau
sam. nec ex hoc dz natura culpā. qz nō est opus veritatez
p duellū p̄bare nisi sp̄ in causis maxime arduis ⁊ obscuris
et etiā cā necessitatis. sed tñ et hoc nō dz accipi. infallibilis
regula zc. Tercio supponit q̄ p̄ncipēz aliqd pmittere
p̄ dupl̄ quantū sperat ad p̄positū. Vno mō sic q̄ p illaz
admissionē vel cū illud qd sit inducit rōem licitū ⁊ iustū. cū
tñ de se sit iniustū. Secōo mō dz pnceps aliqd pmittere q̄n
ip̄e hz se p modū acti ignoraret delictū ⁊ se dissimulādo sic
q̄ nō puniat forefactū. sicut al̄s dcm̄ fuit deysurari⁹ ⁊ mu
lieribz cōibus. q̄uis em̄ tales male agant tñ pnceps finit
eos impunitos. Quarto supponit q̄ ad bellū esse iustūz
requirit cā iusta intēio recta. ⁊ p̄ncipis auctoritas. In nul
lo alio casu vbi deficeret aliq̄ istaz p̄ditionū bellū eēt iustū
nisi forte in casu necessitatis vbi sp̄ est annexa disp̄satio ve
al̄s declaratiū est. Istis p̄suppositis dz p̄mo ad dubium
q̄ in cā necessitatis. v̄puta q̄ al̄s non pōssēt euadi mors
pōssēt aliq̄s iuste duellare. Priz qz ppter necessitatē semp ē
dispensandū. Dicit scōo q̄ duellū nō p̄t sine rōnabili cā a
p̄ncipe p̄mitti. P̄mo pz. qz sine rōnabili cā hz de se cām
malā. ppter p̄missionē p̄ncipis non forit naturam boni.
imo si desit rōnabilis cā semp debet puniri duellātes. Di
citur tercio. q̄ ad vitandūz malū malū p̄ p̄mitti secūdo

uersoris

modo intelligendo. Priz qz p̄ncipes debent semp vitare
maiora incōuenientia. etiam aliq̄n ad vitandū maiorā incō
uenientia admittenda sunt minorā si tñ illa nō sunt nīmiū
nocua reipublice. Nam in hoc q̄ sunt minus mala opoz
ter alterū eligere qd̄ habet rōem boni. vel saltem pmissibi
lis. ⁊ hoc pmittendo p̄ncipes quodāmodo secum dispen
sat. Quarto dz q̄ pzo bono reipublice sicut pōssēt cōtin
gere duellare pōssēt esse virtuosum. Patet qz pugnare p
republica est virtuosum ⁊ est opus maxime fortitudinis.
et ppter hoc nō dz duellum sicut cōmuniter vīmur isto no
tine. ⁊ prout dicunt theologi ip̄m esse malum. nec est veri
simile q̄ natura deficeret in tali necessitate. cum sine neces
sitate nō est duellū pmittendū nec a p̄ncipe fieri cōcedē
dum nisi ex eius p̄hibitione imineat malus malū seu incō
ueniens in reipublica q̄ esset innocētis occisio. Patet quia
ibi expōnitur innocētis periculo ne occidat. vt satis pz ex
prius dictis. qz innocētia hz in se p̄ncipiū vīuēdi saltem in
fallibile. vt dcm̄ est. Et sic patet q̄ duellū non debet nisi
ppter magnas ⁊ arduas causas aliquo mō admitti.

Dubitat quarto an victus in duello rōnabiliter tā
q̄ reus puni. Rūdetur q̄ quis nō sufficit illa probatio
nec p hoc satis probatū sit ip̄m esse reū nec factū cōueniēs
in se sit. tamē qz sic submisit aliquāliter punitioni iuste tan
q̄ victus puniatur. ⁊ adhuc magis puni. quilibet duellā
rium inquantūz foris bellū (que merito foris vocari dz) pō
tēst supra ip̄sum cadere vt sic deuincatur zc.

Ad rōnes ante opposi.

tum factas in p̄ncipio q̄stionis. Ad primā cum dicitur
(vira cōtemplatiua zc.) rō arguit de vira cōtemplatiua
simp̄r. ideo nō est ad p̄positū. qz questio habet veritatē de
vite cōtemplatiua decēter mixta cūz vira actiua. vt decla
ratiū est in conclusionē responsali. Etiam p̄t dici q̄ vira cō
templatiua reducat in bonū policie. qz homines cōrepla
tīu pacificant multas discordias. vt prius tactū est. Et iā
licet non ducant actiua vitam ciuilem sed p̄fectionem. tas
men s̄ bonum cōmunitatis exigeret ip̄i dicerent talē vī
ram actiua. Ad scōdam cum dz (vira actiua est maioris
utilitatis q̄ vira cōtemplatiua zc.) Negerur loquēdo de
vira cōtemplatiua debite mixta. qz illa pmittenda est vt
dictum est. Ad terciā cū dz (difficilius est bene viuere
vira actiua zc.) negerur loquēdo de vira cōtemplatiua
debite mixta. quia in illa opozter se aliquēz bene habere ad
summū bonū ⁊ ad proximū. Ad cōfirmationē negerur q̄
vira actiua p̄supponat p̄templatiuā q̄uis vira actiua nō
pōssit esse p̄fecta sine cōtemplatiuē. tamē difficilius est ha
bere cōtemplatiuā debito modo mixtā q̄ aliam. Ad scō
dam cōfirmatōem cōceditur q̄ homo est natus ad labo
rem. ⁊ ita dicitur q̄ cōtemplatiua mixta non est sine labo
re. Ad quartā dicitur q̄ actus omnīū virtutū potest legi
ne exerceri sine cōuersatione cum altero loquēdo de acti
bus interioribus qui sunt vere virtuosī. Ad quintā est
dicendū q̄ vira cōtemplatiua non est pzo infirmis ⁊ debi
libus ciuilitatē. sed pzo perfectis ⁊ pzo illis qui non indigē
cōuersatione cum alijs hominibz. Ad vltimā responde
tur q̄ natura tñ indidit hominibz inclinationē ad cōtem
plationē sicut ad ciuilitatē. licet forte in nobis nō tñ p̄ci
pamus. quia vt in pluribz homines sunt magis actiui q̄
cōtemplatiui. ⁊ idcirco illa inclinatio per habitus acquisi
tos sortitur ⁊ non ista inclinatio ad cōtemplationē. Auto
ritas autem post oppositum patet satis ex dictis.

Quoniam autem phemialiter dicta sunt quod nunc
 decem sunt de ipsis et circa alias policias no-
 bis considerandum est prout principium reliquorum. Dice-
 re primo quodles quidam suppones esse de futura assiste-
 re ad votum civitate. Non enim policia possibile est
 fore optimam sine moderata habundantia. propter quod
 optima multa presupponi que ad modum optates esse
 tamen nihil horum impossibile. Dico autem puta de mul-
 titudine civium et regionis. Sicut enim et alijs condi-
 toribus. puta textori et navifico optet materia exi-
 stere ydonea existeret ad operatorem. quanto enim hec
 utique extiterit preparata melius necesse est quod sit ab
 arte melius esse. ita et politico et legislatori optet co-
 convenientem materiam existere ydonee habuisse. Est autem
 politici successus primo multitudo hominum quod quod et
 quodles quidam existere optet natura. et secundum regionem si
 multum quantam esse et quodle quidam habet. Putant quodde-
 rum plurimum congrue magnam esse felicitatem civitatem. si autem hoc
 verum ignorat quodlis magna et qualis prouta civitas
 secundum numerum enim multitudinem inhabitantium iudicant
 magnam. Optet autem magis non ad multitudinem
 sed ad potentiam aspicere. est enim quiddam et civita-
 tis opus. Quare potentes maxime hoc efficere
 habet esse maximam velut yprocrates non hominem sed
 medicum. Dicit utique aliquis esse maiorem domum secundum
 magnitudinem corporis non solum sed et si oportet iu-
 dicare respicientes ad multitudinem non secundum prin-
 gentem multitudinem hoc putandum. Accuratum enim
 forte in civitatibus existere et multorum servorum nunc-
 rium et advenarum et extraneorum. sed quicunque sunt prout
 civitatis et ex quibus constat civitas proprijs partibus
 Horum enim excessus multitudinis magne civitatis
 signum. ex quo autem banausi quodde-
 multi numero egrediuntur armorum aut viri pauci. hac impossibile esse
 magnam. Non enim idem magna civitas et membrorum
 multorum hominum. non solum sed et hoc ex opibus mani-
 festum. quod difficile forte aut impossibile bene legibus
 regem eam que valde multorum hominum. Earum enim

que videntur politizare bene nullam videmus existi-
 stentem remissam et multitudinem. hoc autem palam
 et persuasionem rationum. Lex enim ordo quidam est et
 bona legis lationem necessariam bonam ordinatorem
 esse valde autem excedens numerus non potest participare
 ordine divine enim utique potentie opus hoc que et
 hoc omne pertinet. Quoniam quod bonum in multitudine
 et magnitudine consuevit fieri. propter quod et civitatem
 cuius tamen magnitudine dictus terminus existit
 hanc esse optimam necessariam. sed est magnitudinis ci-
 vilitatis quidam mensura. sicut et aliorum omnium animalium
 plantarum organorum. Etenim horum unumquodque neque
 valde parvum neque secundum magnitudinem excedens ha-
 bebunt suam potentiam. Sed aliquando quodde-
 totaliter erit privatum natura. aliquando autem prouta bene. puta na-
 vis palme quodde-
 non erit navis omnino neque duorum
 stadiorum. ad aliquam autem magnitudinem veniens quoniam
 quodde-
 propter proutatem proutam faciet navigationes
 quoniamque autem propter excessum Sicut autem et civitas quod
 quodde-
 ex paucis valde non per se sufficiens. Civitas
 autem per se sufficiens quod autem ex multis valde in necesse
 rijs quoddem per se sufficiens sicut gens et non civitas
 policia enim non facile existere. Quis enim dux ex-
 ercitus erit valde excedens multitudinis autem
 quod prouto non magne vocis. Propter quod primam
 quodde-
 civitatem necessariam esse eam quod ex tanta magnitu-
 dine quod prima multitudo per se sufficiens est ad vivendum
 bene secundum politicam proutionem. Contingit autem et
 eam quod excedit secundum multitudinem esse maiorem civita-
 tem. sed hoc non est sicut diximus infinitum. Quis
 autem sit excessus terminus ex opibus videre facile est
 Sunt enim actiones civitatis horum quodde-
 principium horum autem subditorum. principantis autem
 opus est iussio et iudicium ad iudicandum de iustis
 et ad distribuendum principatus secundum dignitates
 necessariam cognoscere invicem. ciues quales
 quidem sunt tanquam ubi hoc non accidit fieri prouta
 ne necessarie fieri quod circa principatus et iudicia

Questiones

Circa utraq; em̄ nō cōiustū pprio impetu age
re quod q̄dez in ea q̄ valde multoz hoīm existit
manifesta. Adhuc aut̄ extraneis z aduenis fa/
cile trāssumere policiā. Non em̄ difficile latere
pp̄ter excessum multitudinis. Palā ergo q̄ iste ē
ciuitatis terminus optimus multitudinis ma/
ximus excessus ad antarcheā vite facile cōspi/
cabilis. De magnitudine q̄dem ergo ciuitatis
determinatū sit hoc modo.

Onsimiliter aut̄ z q̄ de regione hñt de eo
quidē em̄ qd̄ est qualē quandā palā. qz per
se sufficientissimā omēs q̄cunq; laudabit vtiq;
talē aut̄ necessariū esse oīa ferentē. oīa em̄ exi/
stere z nullo indigere antbares. multitudinē at̄
et magnitudine tantā vt possint habitātes vi/
uere vacātes libere sil' z t̄pate. hñc aut̄ terminū
si bñ vel nō bñ dicimus p̄siderandū posterius
diligētius qm̄ totaliter de possessione et de ea q̄
circa substantiā habundātia accidet facere mē/
tionē q̄liter optet habere z quō ip̄am ad vsum
Dulte em̄ circa p̄sideratōem hanc sunt dubi/
tatōes pp̄ter trabētes ad vtrūq; excessum vite
hos q̄dē ad tenacitatē hos autem ad delicias
Spēm aut̄ regio nis nō difficile dicere. oportz
aut̄ q̄dam suaderi z ab his q̄ circa ducatū exer/
citus sunt expti. qz optet q̄dem aduersarijs esse
difficile adibile. ip̄is aut̄ facile exhibēz. Adhuc
aut̄ sicut multitudinē hoīm diximus oportere
facile cōspicabile esse ita z regionē. Qd̄ aut̄ fa/
cile p̄spicabile est regionē esse facile auxiliabile
Ciuitatis aut̄ potentiā si oportet facere ad vo/
tū ad mare cōuenit poni bñ z ad regionē vnus
q̄dem q̄ dictus terminus. optet em̄ ad auxilia/
tionē esse locoꝝ oīm. Reliquis aut̄ ad delecta/
tiones fructuū q̄ nascunt. Adhuc aut̄ eius que
circa ligna materie. z vtiq; si quā aliā operatōez
talem regio existat possidēs facile deportabile
De cōmunicatione aut̄ ad mare vtrū p̄ficua

versoris

sit bñ legibz rectis ciuitatibz aut̄ nociua multa
existūt dubitatēs. Aduenire aliq̄s in alijs nu/
tritos legibz in cōferens aliūt esse ad bonā legis/
lationē z hoīm multitudinē. fieri q̄dem enim ex
vfu maris emittētes z suscipiētes negociatoꝝ
multitudinē. contrariā aut̄ esse ad politisare bñ
Quod q̄dem q̄ si hec non accidūt melius et ad
securitatē z ad habūdantiā necessarioꝝ z ad re/
gionē p̄cipare mari nō immanifestū Etem̄ ad
facili⁹ ferre aduersarios facile auxiliabiles op/
tet esse fm̄ ambo saluādos z p̄ terrā z p̄ mare et
ad ledendū inuadētes si nō fm̄ ambo possibīlē
tñ fm̄ alterā existet magis p̄ncipantibz ambo/
bus. Quicūq; aut̄ non extiterint apud ip̄os en/
tia suscipe hec z supflua nascentiū emittere sunt
necessarioꝝ Sibi aut̄ negociationem sed non
alijs optet esse ciuitatē. qz aut̄ exhibent seip̄os
oībus foꝝ. acq̄sitionis gratia hoc agūt Quaz
aut̄ ciuitatē nō optet tali p̄cipare sup acq̄sitiō
ne neq; negociatoꝝ optet tale habere. Qm̄ at̄
et nūc videmus multis ex̄is z regionibz z ciui/
tatibz suburbia z portus bñ apte iacentia ad ci/
uitatē vt neq; occupet ip̄m municipiū nec sit
longe valde Sed obtineri muris z talibz alijs
firmaculis manifestū. qd̄ si q̄dem bonuz aliq̄s
accidit fieri pp̄ter cōicationē ip̄soꝝ existet ciui/
tati hoc bonū. Si aut̄ aliq̄s nociuū cauere le/
gibz facile differētes z determinātes quos nō
optet z q̄s optet misceri ad inuicē. De nautica
aut̄ potentia qd̄ q̄dem optimū existere vsq; ad
aliquā multitudinē nō manifestū. Nō em̄ solū
sibi p̄p̄is sed z vicinoꝝ aliq̄bus optet z terribi/
les esse z posse auxiliari. sicut p̄ terrā z mare De
multitudine aut̄ iam z magnitudie potētie hu/
ius aspiciendū ad vitam ciuitatis. si q̄dem em̄
ducali z politica viuat vstra necessariū et hanc
potentiā existere ad actiones p̄mēsuratā Dult/
tudinē aut̄ hoīm quesit circa nauticā turbam

nō necessariū existere ciuitatibꝫ neqꝫ em̄ ipsos oportet esse ptem ciuitatis. quod qdem em̄ supgressuū libez et pedestꝝ. cū (quod dominans est) et obrinet nauigiū. Multitudine at̄ existente venaculoꝝ et regionis agricolaz copia et necessaria esse et nauitaz. Videmus aut̄ hoc et nūc existens qbusdam. puta ciuitati eracleotarum. multas em̄ replēt cretries edificata ciuitate magnitudine alijs cōtractōrem. De regione qdem ergo et portibꝫ et ciuitatibꝫ et mari et de nauitica potentia sit determinatū hoc modo. De ciuili aut̄ multitudine quē quidem terminum oportet existere prius diximus

Vales aut̄ quosdā natura oportet esse nunc dicamꝫ fere itaqꝫ deprehendet vtiqꝫ quis hic respiciens ad ciuitates approbatas grecoꝝ. et ad totū orbem terre vt occupatꝫ est gentibꝫ. Que qdem em̄ in frigidis locis gētes et q̄ circa europā sunt qdē plene animositate. intellectū aut̄ et arte magis deficiētes. ppter qd̄ qdem libere pſenerāt magis nō politisare aut̄ et vicinis pncipari nō potentes: q̄ aut̄ circa asiam intellectine qdē et artificiose fm̄ aiām sine aiōsitate aut̄. ppter qd̄ subiecte qdē et seriētes pſeuerant. Senꝫ aut̄ grecoꝝ sicut mediāt fm̄ loca ita ābobo pncipat. et em̄ aiōsum et intellectiū ē ppter qd̄ qdē liberū pſeuerat et maxime politisans et potēs pncipari oibꝫ vna sortiēns policia. Eandē at̄ hūc dñām et grecoꝝ gētes ad inuicē be qdē em̄ hūc naturā monocolā. be at̄ bñ mltiplex ad vtrāqꝫ potētias has. Manifestum ē q̄ optz̄ intellectiū ē et aiōsos natura eos q̄ debent ēē euagogi legislatoꝝ ad p̄tutē. Qd̄ qdēz em̄ aiūt qdā optere existere custodibꝫ scz̄ amatiūos qdē ēē notoꝝ. ad ignotos at̄ siluestres Animus em̄ ē q̄ facit qd̄ amatiūū. hec em̄ ē aiē potētia q̄ diligimus. Signū ad p̄suetos em̄ et amicos animꝫ attollit magis q̄ ad ignotos p̄uipē

det putās ppter qd̄ et archilochus puenienter amicis q̄relans disputat ad aiām. Non em̄ ab amicis a lanceis pforatōes et qd̄ pncipās aut̄ et qd̄ libez a potētia hac existit oibꝫ pncipatiūum em̄ et inuincibile animꝫ. Nō bñ at̄ hz̄ dicere graues ēē ad ignotos. Ad nullū em̄ optz̄ ēē talē neqꝫ sunt q̄ natura magnanimi agrestes nisi ad iniusta agētes. hec aut̄ magis adhuc ad p̄suetos patiūnt. qd̄ qdē dictū ē p̄uosi inuiste pati p̄tent. et h̄ accidit fm̄ rōes. apud q̄s em̄ debent bñ ficientiā putāt cū nocumēto et hac p̄uari putant vñ dictū ē seuissima inimiciā em̄ fratꝫ. et h̄ q̄dem vltra diligētes. h̄ at̄ et vltra odiūt. De politisantiū qdē ergo q̄t optz̄ existere et q̄les q̄sdā natura. adhuc regio nē q̄stū quādā et q̄lē quādā determinatū ē fere. nō eādē certitudinē optz̄ q̄rere p̄rōnes et eoꝝ q̄ sunt p̄ sensum

Queritur utrū illi sunt

em̄ p̄tes optime ciuitatis quoz̄ actōnes sunt acq̄sitiue pollice p̄tutis. Arguit q̄ nō. nā sacerdotes nō sunt ciues. qz̄ eoꝝ actōes nō sunt ciuiles. et tñ actōes eoꝝ sūt acq̄sitiue p̄tutis. vt dictū ē p̄us. q̄ questio falsa. Parec p̄na. qz̄ questio videt̄ supponere q̄ oēs illi sint ciues qz̄ opatōes sunt acq̄sitiue p̄tutis. Scdo sic viuētes solitarie nō sunt ciues vt supponit. et tñ vita ipoz̄ ē acq̄sitiua p̄tutis heroice. q̄ zc. Patz̄ p̄na vt p̄us. et aīos supponitur. Tercio sic. oēs illi sunt ciues q̄ hūc p̄ se sufficiētiā ciuitatis. s̄z̄ nō oīm taliū opatōes sunt acq̄sitiue virtutis pollice vt dictū est. q̄ questio falsa. Quarto sic oīs statꝫ ciuitatꝫ ē acq̄sitiuus p̄tutis policie. qz̄ oīes opatōes facit in ciuitate p̄nt referri in finem. cōem.

Quinto sic agricole sunt optimi ad politisandum vt alis dictū ē. et tñ ipoz̄ vita nō ē acq̄sitiua p̄tutis saltē p̄fecte. q̄ zc. Sexto sic. artifices et mercatores nō sunt ciues optime ciuitatis. vt p̄z̄ p̄phm. et tñ vita ipoz̄ est acq̄sitiua p̄tutis. qm̄ opatōes ipoz̄ sunt multū necessarie p̄ necessitate reipublice. q̄ zc. In oppositū ē p̄hs in textu. q̄ d̄t hoīes armoz̄. p̄siliarios. iudices. et sacerdotes ēē ciues optime ciuitatꝫ. qz̄ alij statꝫ (q̄ nō sūt acq̄sitiui) se hūc ad ipam p̄prietatē et repugnantiā. In questione erūt tres articuli. In p̄mo videbit̄ ad q̄stū. In scdo videbit̄ in sp̄ali de statu sacerdotali an sit ciuilis. et in p̄culari de sacerdotibꝫ qui carēt possessionibꝫ an sint ciues reputādī. In tercio erunt dubia recollectiua materie p̄ntis. Quantum ergo ad p̄mū articulū.

Sciendum primo.

Qd̄ ciuitas a p̄o fine politico denotat. eo q̄ finis ciuitatis ē velut eiꝫ forma. iō necesse ē illā ēē p̄fectiōzē ciuitatē q̄ hz̄ bonū finē. scz̄ q̄ verā felicitatē politicā attingit

27. Hec appolitorica felicitas includit multa. scia q facit
una ad p se sufficientia ciuitatis. vt dictu est. inter q tri
potissime requiruntur morales virtutes et intellectiue. p
qd d pbs q felicitate impossibile est esse sine virtute. non
q in virtute consistat. s in ei? vsu. q fm p m no p esse
bonu sine pte. nullu em in q opus bonu necq viri nes
q ciuitatis pte esse sine pte. Et q felicitate et alios has
bitus acqumus ab ope. id illa ciuitate dicim? p uolaz
et felice q oportune opat ad bonu coe. Et q pz q ciui
tas mala seu transgressa no pte dicitur dicitur. s p
se vt ho pte? hoim denotat. ita talis ciuitas denotat
ciuitate. Et q pz q talis no pte pte vera forma seu fi
nem ciuitatis pte silem cam vt dictu est. q policia tras
gressa no est policia simplr. Et q sequitur q ex pfectio
picipat coe hmoi finis dicitur attribui ciuitati magnitudo.
sicut silt dicimus ypocrate magnu medicu no magnitu
dine corpis s ab habitu et medicinali scia. Et quo patz
errare dicentes ciuitas magnitudinē ex multitudine po
puli ipam inhabitantes debere attēdi. cu attēdēda sit ex
opib? pfectis vt dictu est. Preterea null? diceret ciuita
tem esse magnā ex q eire possent multi serui et banausi et
pauci bellatores et honorabiles psonae. Et q sequitur q
ad ciuitate esse pfecta vel ex pte ee magnā requirit ipam
legib? bñ ee regulatā q sine legib? et ordine debito no pte
pplis bñ vt pte s pte? p deuitas et ignoras vias p
tioni exponit. et cu leges dicent qd agendū sit et qd fu
gendū. Et quo etiā sequitur q ciuitas requirit certā mul
titudinis latitudinē. q nimia multitudo ordinabilitas
tem excludit et p pns ei? pfectōem. verū ordinabilis
tas ciuiū qto maior est ratio ē pfectior. q pfecti pte age
re opatōes politicas. s tñ excessus nocet. Tum q no
p fieri bona officioz distributio. cu pnceps no possit ci
ues et eoz merita pfecta cognoscere. Tum q actōes
male magis latent. et sic min? pte corrigi qd ē incoue
niens. Tum q extranei magis pnt ea trāsmutare et po
tius regio qdā q ciuitas dicitur. vt ait pbs. Et q pz
vltra q ad ciuitas pfectōem multū valet q pte mare
aut flumiū magnū situat. Tum pte supplementū indige
rie fertilitatis ipi? Tum pte oportunitates bellicas. et
oia ista et cetera hmoi ad ciuitatis pfectōem requisita de
bent a prudente legislatoze in ordine ad finē politicū
mensurari qz necesse est hec sibi adaptari.

Secundo sciendū q quēadmodū ad artificē bñ opari
et pfecte requirit materie debita pportio. vt pz inductiue
in singulis artificib? sic ad ciuitatē (cū sit qdā mō ad ar
tificiū) requirit ciuiū bona dispositio vlt saltē bone dispositi
onis susceptio. impossibile em ē malū bñ et pfecte politis
sare. Et q pz q politic? hz curare qles sunt ciues fm
naturā et regione. qz ex pte regionis aliq bñ politisant.
sicut d pbs de grecis. q sicut sunt mediū q ad regione
tra picipant in bonis morib? extremoz. qz cū habitāri
bus p sūs seprerōne picipat in hoc q sunt animosi. et
cū habitātib? p sūs austrū picipant in hoc q vigent rō
ne et intellectu. Et pte q tpe Aristotelis sic erat s no
mō vt docet experientia. et vt in pncipio hui? libri dictū
fuit. qz verisimile ē q nūc aliq sunt mediū q ad regionē ha
bendo respectū ad aspectū celi et ei? influentiā et etiā sunt
magis animosi et rōne vigentes.

Tercio sciendū q sicut multa sunt sine qb? ee nō pōt
naturale corp? q tñ nō sunt ei? pres. vt pz p siderari. et
etiā p p m. sic apporionabilr multa sunt sine qb? nō pte
ee ciuitas q tñ nō sunt pres ei? et pte serui banausi. et

hmoi. Patet nam sicut illa solū sunt pres hois q forma
humana picipant. sic solū illi sunt partes ciuitatis qui
vt in plurib? sunt acqsiui virtutis politice

Quarto sciendū q tres sunt status policie seu tria
hoim genera q de cō cursu nō sunt acqsiua pte pte
te policie. vt sunt agricole. q sunt grossi et vt in plurib?
bus solū grossa tractantes et intelligētes. Alij sunt ar
tifices. Et ceteri sunt mercatores. q qsi pncipias artifi
ciales sp tractant. ac eoz augmētatiōi sp insudāt rōne
cui? in infinitū sp appetunt lucrari et cupiditate turpis
arrant. qm ille diuitie mirabiliter alliciūt. eo q sunt fide
iuliores ad habendū necessariā qcuqz ad vitam. vt als
ostēsum est. Et q pz q a fortiori banausi serui et hmoi
nō sunt acqsiui pfecte pte policie vt in plurib?. Pa
ter clare p maximā thopicā. Si illud (qd magis videt
in esse mō inest nec illud qd min? Patz aliūde. nā sicut
ars ipoz officii ē fm corp? imūdu et inhonestū. sic cens
etur venire a mēte depssa et vili. nā vt in plurib? hoies
(q se volūtarie regūt impulsu nature artib? se adaptant.

Sciendū qnto q tres stat? ad pte policie et felici
tate ciuitatis pfecte ordinant. scz vita militariū q p
cipiū militariū pte. vt visum est in scō hui? q p
gnando p republica hō acqrit virtutē fortitudinis. q
op? maxime fortitudinis ē exponere corp? pte p res
publica. id p tales acc? frequētat acqrit opus maxime
fortitudinis. Scōs stat? ē sacerdotalis. cui? op? ē cō
templatio et puerfatio cū summo bono. vt dictū ē in pre
cedentib?. et iste stat? ē qsi lucens alijs et totū residuum
clarificās. Terci? stat? est in q exercet iusticia scz p
liariū et iudicatiū. et in isto maxime hz vigere iusticia.
in pcedēti pte pntia et vice puritas. prudentia pte est
cōis istis. Patet q in ciuitate sunt tres stat?. p m? ē
bellic? in q maxime viget fortitudo. Scōs ē sacerdos
talis in q viget pntia. Terci? ē iudicatiū et pntia
uus. in q viget iusticia. et prudentia est velut forma et
virtus illis cōmunis.

Istis suppositis ponit Occlusio responsiua ad qsiū
scz q solū viri sunt pres ciuitatis. quoz opatōes sunt
acqsiue pte policie. Patet q null? dicitur reputari vt
censeri ps vlt mēbrū ciuitas nisi q picipat formā ciuita
tis vt dictū ē. Illa at forma ē politica felicitas. s totum
pz ex pcedētib?. Apparet q ex tā dictis q ab optima po
licia puenient repellunt. hoc ē nō tā q ciues reputātur
artifices agricole et mercatores et acceptant pntia et
iudices bellici vel armatiui et sacerdotes. Patz ex dictis
in corpore questionis. Quantū ad scōm articulum
pncipalē videndū ē de statu sacerdotali. an scz sit necāri
us in regimine politico. et debeat reputari ciuilib? Et
videt q nō. qz ei? opa sunt impntia ad regimē ciuile
vel politicū vt videt. Contra hoc ē pbs in textu. Hic
duo sunt vidēda. pmo de pnti qsiro. an scz sacerdotes
carētes possessionib? sint reputādi ciues. et an sint in ci
uitate pmittēdi Pro responsione ad p mū qsiū.

Sciendum primo

Q? sicut vnuscutusqz ciuiū vita dicitur ee mixta ex actiua et
pceptiua sic vita totius ciuitatis apporionabiliter dicitur ee
ex his cōposita. Et sicut vnusqz pte pte optimo. sicut
d pbs pmo hui?. Propt qd etiam videm? q qlibet
sensus vn? hz vnā pntā opatōem. imo et de potētis et
de intellectu hz videm?. Hinc ē q diuersi stat? attribue

di sunt penes diuersos modos viuendi. et isti sibi mixti reddunt vnā ciuitatē pfectā z sibi sibi sufficiūt. sicut diuer si sensus vnū dīal pfectum.

Sciendūz scdo. q. sicut in ciuitate pfecta nihil deest de pñeribz ad ei⁹ felicitatē z vire necessitatē. qñ p ma re et p mercatōem suppleat. sic nulla p⁹ dz in ea defice re. Patz. qz p pñerēs z eaz vsum mag⁹ attingit felici tas ciuitatē. et remittit ei⁹. s. p se sufficiētia. qz p felicitate rem regionis. vt satis notū est. potissime cū ciuitas non sit grā vire s. pfectōis. qz viuere est. p⁹ bñ viuere. Et qz sequitur q. ciuitatem mag⁹ intēdere z vacare circa vire nccaria qz circa pñerēs ē signū ipse pfectōis. qz h arguit ip sam indigentē z insufficiētē ac in appetitu deprauatā vt satis pz pñerāt. Vñ in rēto ad vitā z etiā vitā ac riuā se hñt qñ qdā pñerā ad vitā cōteplatiuā. Et iō ipa ē qñ quasi architectonica respectu vire actiue.

Sciendūz tercio. q. in qñbet secta vel lege rōnabili sp aliqz stat⁹ fuit deputat⁹ ad diuinū cultū. Patz p pñm in multis passibz hui⁹ libri. q. iterādō antiqz opñiones sp pñit aliqñ statū deputatū specialit⁹ circa diuinā. Et etiā in h septimo dz. Precipiāt at q. circa diuinā curam hñtes zc. Et qz lex lacedemonioꝝ hoc pñerit. iō vo caripam malā in hoc septimo. Scdo. pñat notabile. q. vnaqz secta rōnabil⁹ fateat vnū supmū bonū ē. qd p in tellectū inferiora ista regit. Et qñis nō regat hec infe riora libere fm aliqz pñer opñionē erroneā. tñ sua bo nitate obligabat ei ad retribuendū sibi aliqñ reueren tiā et honore et aliqñ in recognitiōem sue maiestatis z pñdencie ad h digne faciendū. vt mag⁹ acceptet mini stroz maiestas z honestas. vñ pñat q. sunt tales q. meri to pñt cū eo familiaritatē pñerere z honeste pñerari. s. p cognitiōem z dilectiōem. vt alis dictū fuit. Et qz pz q. ab hoc repellunt merito illi qz vitā nō ē acqñitiua vñ turis. z etiā in corpe hñtes talē maculā vñ difformitatē q. merito min⁹ rediū ipoz. sic deo minus gratū z hoibz min⁹ honorādū. Si em̄ (si p qz) requirit ad h loci depu tati pulchritudo z magnificētia. sicut dz phus. a multo fortiori ministroꝝ honorabilitas. Vñ dz phs q. decet talia loca ē pulchritudo z pñerētia. vt hoies inde trahant ad deuotiōem. et nō sint intra se exñtes. s. etiā extra. Et qz pz error opñantiū q. magnificētia apparat⁹ ecclesiarū oino supflueret. qz disponi debet oino eodem mō q. pñt hoies trahi ad deuotiōem. imo verisimile ē illos (q. talia fe cerūt z soluerūt edificia) a deo mō speciali motos fuisse.

Determinare at in pñculari qñes pñerōes hoim ipos impediāt ab ecclesia nō pñer ad hāc sciam. s. pñt ad iura positiua. Sz solū hec scia hz determinare q. pñona dz ē talis q. merito pñsumat ē digna et accepta deo mini strare ad laudē ipius. et vt vulgus ad sacrificiū per hoc pñocetur. et ad virtutē inducat. Et quo patz vñtra. q. decet sacerdotēs honesta habere vestimenta. qñis nō ad pompā. sed ad honore officij sui. et vt habeantur in maiori reuerentia ipi populo. nā hoc valet ad ipius des uotiōem. per hec etiā multa pñt exercere. vt patz in multis habentibz indumēta que a pompa non possunt ex cufari. Et omibz pñeris patet responsio ad pñm punctū istius articuli. s. qz status sacerdotalis est ciuilis. et necessarius p debita et pfecta pñeratiōe ciuili. Et patet. qz actiōes sacerdotū (q. pñcipaliter sunt pñempla tiue qñis cum actiuis mixte) nō sunt inciuiles. sed op time ciuiles. Ista patet ex supradictis. Et hec de pñmo puncto huius secundi articuli.

Quantum ad secundum

punctū vidēdū ē. An sacerdotes carētes possessionibz sint tāqz ciues reputādi z ciuilit⁹ approbādi. Arguit q. nō p qñdā rōes qñ facit qdā expositor et nō soluit eas. Primo sic. qz ciuis dz habere possessiones vt dz phus. At pñt in qñt z possessiones opz ēē circa hos scz ciues. Et alibi dz necessariā abundantia existere ciuibz. Sz ta les (q. nō hñt possessiones nec abundantia) non sunt ci ues. nec p pñis inter alios approbādi. cū tñ sacerdotes sint ciues vt dictū ē. Scdo sic. rota regio dz ē diuisa in plures pres. qz sacerdotes dznt vnā occupare. vt dz cunt quasi oēs q. de policia tractauerūt. Sz mendicātes nō sunt reputādi ciues nec approbādi ciuilit⁹.

Tercio sic. inter ciues nō debet qñ esse indigens. vt dz phs. ergo nulli de ciuibz debent mendicare.

Quarto sic. mendicātes validi qñ sunt ab oibz repro bati. cuiusmodi sunt sacerdotes carētes possessionibz.

Et pñt h habet in aliqñ hystorijs q. antiquus expelle bant mendicātes a ciuitatibz. z specialit⁹ illi q. mendica bant sub habitu religionis. Quinto sic. medicātes ar guit peccatū et inducit displicentiā. Sz stat⁹ phibit⁹ (cu iusmodi est stat⁹ sacerdotal⁹) nō dz mendicare. Similit⁹ null⁹ pñmittit ad sacros ordines ascendere nisi sit titula rus. hoc est nisi habeat bñficiū aut reddat cōpētentes. et hoc ēē de iure canonico pñstitutū dñoscit. Sz sacerdos nō dz ēē mendicans. Sexto. ille status pñsupponit di uitiās. vt pz pñm in hoc septimo. Sz zc. Septimo. antiquus sacerdotes vocabant reges z pñcipes. null⁹ at diceret q. pñcipes ēēnt mendicantes. Sz zc. Iste sunt rōes qñ facit et nō soluit eas. nisi ex eo q. tenet hāc pñe.

Pñter qñ sic arguit. paup⁹as ipedit hoim ne in teste seu testimonij recipiat. vt pz scdo hui⁹. Sz a fortiori dz impedire sacerdotū. Scdo sic. necessitas dz maxime in policia vitari. qz dispensat in oī qd ē malū z iniustum ita q. lex necessitatis cuilibet alteri legi pñdicat. Sz dz maxime vitari ne qñ in ciuitate necessitet. Hoc em̄ ē da re occasione frangendi leges.

Tercio sic. mendican tes sunt qdāmō subditi diuitibz a qñ recipiūt suā su stentatiōem. tales at sunt sepe viles. Sz gens sacerdotal⁹ (q. hz malos corrigere) nō dz mendicare. ne p adulatio nes habeat palliare eoz mala. Ad oppositā pñe volo modicū arguere vt ista ps maneat vñtra mediū affirma ta. Primo sic. occupari circa diuitias ab Aristotele re/ probant. vt pz de mercatoribz in hoc septimo. z in pñmo hui⁹ de campozibz. Sz stat⁹ ille q. est a pecunijs maxime exēptus ē pfect⁹ sacerdotibz. s. hñmō ē stat⁹ mendican tiū. Sz zc. Et potissime fratru minoz. qñ nō licet pecu nias palpare. Scdo sic. supposita hoim malicia tñmē dū est verisimile ne sacerdotes male vñant diuitijs. et pos sessionibz. Sz securi⁹ ē nō hñe. Tercio sic. hō pñecurus (cuiusmodi censet ēē medicātes) caret exterioribz bo nis. igit⁹ zc.

Quarto sic. medicātes honesti dāt diuitijs occasione faciēdi mag⁹ elemosinas qñ alis nō face rent. qz p honestatē medicantiū sacerdotū ad h alliciunt⁹. Sz iste stat⁹ ē vñl⁹ z nccari⁹ in policia. Quinto sic. antiq⁹ phi respuebant diuitias vt pñeratiōe nō impedire tur. Sz a fortiori sacerdotes debet illas respuere ne a vir tute ipediant. Sexto sic. possessiones faciūt sacerdo tes ēē negociatores z rpaliter viuere dñ placitare zc. sed p talia multū ipediūt ab acqñitiōe pñeris. Sz zc. Iste rōes

pnum sufficit. Profecto q pns dubiu volo pñse
politice tractare et valde breuiter dicendo duo. Primu
e. q mendicatas et stat? e aliqb hoib multu piculosus
imo piculosissim? Parz p rões pme pñs. vñ medicatēs
incidunt in illd q fingunt se velle vitare negociatōnem
et tñ optet eos p vita habenda multipl negociari. et
hoies decipere p cautelas. qñ finaliter allegates leges
necessitatis. et qñ secū dispenset in medicatīs et infinitis
ipoz cautelis. Scdo dico. q iste stat? qñ e de p se pñs
etior est et qñr hoies pfectiores. Paret p pñm in h sep
timo dicente. q vbi est dispositio fm naturā nō indiget
iuari successu fortune. Un iste stat? requit hoiem ex te
riorib qñ nō indigente adeo vt tales non dicant cūes
sed poti? heroici et diuini. Ex q p q ad istū statū non
debet recipi qñ oēs. s. nec viri nec iuuenes. s. solū hoies
pbaret pfecti. qñ tñ credo q mendicatas diceret stat/
tum eoz. Iecuriorē statu alioz. et alij pñ ecōtra. Idcir/
co ad vidēdū hec opz respicere ad diuitias et paupras/
tem. et inter se equi libare vt videat qñstaz ciccūstan/
tiaz plus noceat qñ moderate diuitie. et speciali pñr ta/
ta in trib rōnib qñ addidi rōnib expositōis. ipi tñ
dicerent oppositū. Idcirco difficultas vel controuersia
manebit in impecto. et iō nō poterit terminari nisi aspi/
ciendo ad effect? et opatōes. vt suppono q ita erit in/
uenit vt pñr. adeo vt in plurib recurrūt z fugiunt ad
legē necessitatis q maxime pfundit ipos si pñderentur
Rōnes hincinde factas nō solu. s. dimitto illas sol
uendas ipis q tenebūt hanc vel illā prē. Tamē rões fa/
cte ad pma prē apparēt mihi difficiliores. idcirco ad he/
reant aduersarij (si velit) alteri. Et hec de scdo articulo
Quantū ad terciū articulū. in quo ponēda sunt du/
bia recollectiua aliqz difficultatū. quas tangit pñs

Dubitatur primo

Utz ad regē vel pñcipē politicū spectat instituere sa/
cerdotes. Et videt q nō. qñ vita sacerdotalis est pñs/
etior qñ vita politica. qñ ipa est magis pñclatiua. q non
h. rex vel princeps de statu sacerdotali se introuit
Oppositū pñ. qñ princeps politic? est sup oēs status ci/
uitatis Pro solutōe supponit. q oēs act? et opatōes
vniuscuiusq ciuitū debēt in suū finē (scz i bonū cōitat?)
referri. Paret qñ alij ex ipis ciuib nō fieret vna ciuitas
qñ ex vnitatē finis attendi d. pñr qñ alij dicitū ē q finis
ciuitatis ē velut ipi? forma. Scdo pñ suppositio. quia
oēs ciues sunt pñes ciuitatis. q debēt in bonum totius
cōitat? tendere. Sicut in sili videm? de pñb totū rei
natural. Tercio supponit. q sicut in pñcipe viger z vñt
tota potestas politica et ciuil vt auctoritas supma. sic in
eo d. viger pñr ad hec reqñsita scz pñdētia politica. cu
ius est oia ciuilit ordinare et in debitū finē referre. Un
ista est potissimā pñs in pñcipe reqñsita. qñ in eo etiā
reqñant alie. s. oēs q valent ad pñcipandū. vel saltē nece/
ssarie. Un sicut ipi ē quasi tota cōitas sic in eo d. vige
re ois pñs. Et iō d. pñs q opozret ipsum tantum di/
fferre a subditis sicut deus ab hominib

Dubitatur scdo. q in genere sunt duplices pñtes po/
litice. qñdā sunt pñtētes ad vitā et ad duos pñmos sta/
tus policie. s. ad bellatores z ad pñsiliarios. vtputa for/
tudo z iusticia q viger debēt in illis. Alie debēt vige
re in sacerdotib. s. pñtia et pñdētia. cuius ē oēs pñm

tes ordinare. z ē eis cōis vñdētiū ē. Quis autē sit ordo
fm pñfectōem int istas pñtes z istos stat? pñ ex dictis
Et etiā sufficient nos docet nature pñsilius q sp ē a mi
nus pñfecto ad magis pñfectū. qñ in iuueture viger pñr cor
poris ad bellū sufficient. z etiā fortitudo z audacia. z iō
iuuenes sunt ad bellandū habiles. deū in erate magis p
fecta sunt hoies iā in morib graues z pñdētes atq ex/
pñi in iudicijs. idcirco sunt tñ habiles ad iudicandū et
pñsiliū. Sz in vltima erate (vbi mē tñe viger d. z cō/
tēplatio z passionū sedatio) debent hoies fieri sacerdo
tes z viuere qñ pure pñclatiue. vñ in illa erate censent
hoies hñe terminū pñr z abūdantiā felicitatē. tñ pñr
eoz expñtiā. tñ pñr pñdētiā acqñsitiā ex vñs. tñ pñr
expñtōes mērs a sordidis cogitatōib. tñ pñr frequētiā
bonaz operationū. ex qñb geniti sunt habit? pñuosi. Ex
qñ pñr loquēdo politice ille pñsilius (quē ponit pñs in
distribūdo talia officia fm diuersas etates) ē fat? nota
bilis. Tamē fm fidē z ritū ecclesie tales nō assumerent
ad sacerdotiū. qñ nō solū ecclia respicit ad virtutē s. ad
honestatē z pietatē. vt scz pñone nullo mō sint notate de
errore vt alij tactū ē. Istis suppositis rñdēf ad dubiū
affirmatiue. Parz. qñ pñnceps ē velut pñmus motor rei
publice z pñcipal pcurator. Idcirco d. ois stat? ciuil/
tatis curare z ordinare se fm exigentiā totū boni cōis
vt satis pñ in notabilib Sz tñc manet difficultas ta
cta in argumēto an oppositū dubij. an scz pñr pñcipatia
sit pñfectior z pñcipalior qñ pñs pñclatiua q sacerdoti
bus debet. Poret dici dupl. pñmo qñ sic. qñ pñnceps ē
sicut supma pñsōa z maxime dignitat? politice loquē/
do. sic pñs ei? ē pñfectissima. imo videt oim pñrū cōp/
hendere pñualt z eminēter. Alit? dici pñr z forte melius
qñ scz illa nō ē ita pñfecta. cū qñ stat? pñr oim pñrū ois/
dinare. Un fm pñm sexto ethicoz sapiētia ē pñfectior
qñ pñdētia. pñdētia tñ ordinat sapiam. sic ē in pñposito
Uterum est tamen q prudentia regit respectu suozum
pñriorum actuum.

Dubitatur scdo. vtz expediat ciuitatē situare sup ma
re. Et videt q nō. qñ tñc ibi eēt nautica policia. z sic les/
ges male tenerent. Etia tñc ciues irēt ad extraneas pñ/
tes. z extranei illuc aduenirēt. qñ eēt magnū incōueni/
ens p ciuitate. Oppositū vult pñs. Pro solutōe pñde
randū ē. q duo stz reqñsita ad p se sufficiētiā ciuitatē pro
qñ multū pdest mare. s. sterilitas regiōis z pñr bellica
Primū pñ. qñ nō ē (vt i plurib) possibile ciuitatē i pñria
regiōe hñe oim bonoz abūdantiā moderatā. iō pñmerca
tores supplet idigētiā z emittit supfluitas. Sz ad h ap
tissimū ē mare. vbi habet piscū abūdantiā. Nō tñ ē bo/
num ciuitatē ee sibi z alijs negociatiuā seu mercatiuā
pñr lucrū. s. solū ad supplēdū indigētiā suppi. nā ciuili/
tas vel patria mercatōi vltra modū intēta cōiter nō bñ
pacifice politizat. nec diu pñsistit pñr supbia ex abūdantiā
diuitiaz artificialiū causatā. Scdm pñz. qñ situatio sup
mare valet ad resistēdū iūmicis z ipos multipl inuadē/
dū. s. p terrā z p mare. Silt? ad succurrēdū vicinis. qñ
oia ista exigit pñfectio z p se sufficiētiā ciuitatē. Ex qñ pñ
q in ciuitate pñfecta d. z ee aliqua ps nautaz ad exercen/
dū opatōes pñs dicras. qñ alij ciuitas esset frustra sup
pia mare situata. Hoc etiam valet ad ciues esse vicinis
et amicis terribiles. De quota tamē talij scz quot des/
bent esse in ciuitate nō pñt poni lex aliqua specialis Sed
hoc debet mēsurari fm exigentiā indigētiē ciuitatis.
Idcirco dimittendū ē pñdētiā legislatoris arbitrio si

ent multa alia p̄cularia. q̄z leges sunt solū ponende circa
cōia. z p̄ prudētez legislatoꝝ epikeyzade z ad p̄cularia
adap̄tade. Sc̄do p̄siderandū est. q̄ qñ aliq̄s status in ci
uitate est necessari⁹ nō est p̄mitteredus p̄pter aliq̄ incon
ueniētia ex illo emanantia. vel q̄ tūmeda sunt ex illa seq̄. sed
d̄z tēptari legib⁹ vt illa vitent. Et sicut dñt pōderari cōtra
inconueniētia q̄ ex alia p̄te acciderēt. z etiā bona q̄ ex illo seq̄
querent. Om̄ib⁹ hincinde pensatis si p̄la bona seq̄rent ex il
lo vel euenirēt ciuitati ip̄i. z vitarent maiora mala. tunc tā
lis status deberet acceptari. sicut al̄s in sibi dēi fuit de les
gib⁹. Nec est prudētis legislatoꝝ velle vitare oia inconue
nientia aut corrigere. qm̄ futurū esset. sed solū d̄z hoc facere
vt p̄tingit. sicut dē p̄hs. inq̄ntū est sibi possibile. Ex
istis p̄z r̄sio ad dubium affirmatiue ex dictis. Part̄ etiā
r̄sio ad obiecta. nā legislatoꝝ d̄z p̄ leges auferre illa incon
uenientia aut saltē aliq̄ mō minuire. ita q̄ sint minora q̄ illa
que ex defectu h̄mōi euenirēt. Sed an expediat nauticaz
policiā intra ciuitatē habitare nō p̄ lege statui. q̄ vnū p̄i
culare est. statz em̄ q̄ sic. z statet q̄ nō p̄derco est arbitrio
p̄ncipis relinq̄ndū p̄hs tñ d̄t q̄ nō. z forte q̄ de p̄ se meli⁹
est nauticā policiā extra ciuitatē manere. nisi i casu necita
tis. Aut saltē naute nō dñt ad honores politicos assumi.

Dubitat̄ tercio. vtrū expediat ciuitatē muris circūcin
gi vel claudi. Arguit̄ q̄ nō. p̄ hoc nempe ciues fierent inuis
iles. q̄d est turpe z inhonestū. Oppositū vult p̄hs.

Pro solutōe p̄siderandū est. q̄ ciuitas p̄ se dupl̄r habe
re. Vno mō sic q̄ sit ab inimicis remota. et q̄ homines nō
sint leditiosi. z tūc non est a p̄ncipe p̄mittendū q̄ ip̄a clau
das. q̄z p̄ hoc minus timerēt facere leditōem. z essent maḡ
supbi z rebelles. Et de hoc al̄s dēi fuit. Si p̄o ciues sine
bñ mougerari z ciuiles. vel sint p̄te inimicos. tūc expedie
ip̄am esse clausam. nō solū ad defensionē. sed etiā ad orna
tum. sic q̄ muri sint fortes z magni. P̄z q̄ al̄s nō esset s̄i
bñ p̄sufficiens tpe guerre. nec posset euitare qñ pateretur
magnas iniurias ab inimicis. q̄z cū nō excedat in virtute
bellatoꝝ aduersarios non posset eis sine clausura adiutor̄
rio resistere vt notū est. z sic illa ciuitas non esset libera. sed
esset feruā inimicis p̄ualentib⁹. Hoc est etiā vtile p̄ra ma
chinas z sagittas. q̄bz gentes de ciuitate q̄ nō bñ armātur
possent ledi z offendi. Tunc sic ciues essent p̄ra inimicos
satis fortes. nā esset honestū q̄ porte clauderent. coz p̄ hoc
vires z inimicos se ostendunt. nisi forte ad vitandū ne ali
quos amitterent de suis. q̄z boni ducis est sp̄ suare suos
subditos illosos q̄ntū honestas p̄mittit bellica. Ex q̄ part̄
q̄ simplr̄ z p̄ se expedit ciuitatē claudi muris. vt sc̄z ciues
habeāt duplicē viā resistēdi aduersariis suis. sc̄z p̄ virtutez
bellicā z p̄ muros si opus sit. Ciuitas em̄ q̄ nō clauderet
vnicā tñ haberet viā resistēdi suis aduersariis. i. virtutē
bellicā seu p̄ vim et fortitudinem. Et p̄pter hoc d̄t p̄hs q̄
multe ciuitates q̄ nō fuerūt clausę fuerunt ab opib⁹ redar
gute. z destructę extiterūt. q̄ nō potuerūt quācūq̄ mul
titudine hostiū repellere. Sed q̄ntū ad id q̄d tangit p̄hs
de custodib⁹ ciuitatū q̄ debent esse terribiles extraneis. ac
mitēs ciuib⁹ sicut dicebat̄ q̄dam. Vñm est q̄ extraneitas
in hoc nō d̄z esse cā terribilitatis. qm̄ frequēter magis tras
cunt p̄ra amicos si delinquant q̄ p̄ra inimicos. Vñ de
p̄hs. sed indr̄iter custodes ciuitatū debēt esse terribiles
magis z p̄raue agentib⁹ p̄ra ciuitatē. nec ostendere tantuz
terrorē extraneis nē velint cum ciuib⁹ in ciuitate cōuersa
ri. Tamē q̄ magis timendū est de ip̄is q̄ velint policiam
transmutare q̄ de p̄p̄is ciuib⁹. q̄z nimis p̄sumunt eas di
ligere. Idcirco rōnabiliter pro aliquo delicto facto contra

ciuitatē talis populus magis p̄t puniri q̄ eiues. quia p̄te
sumit q̄ p̄iori affectu mouebant. Nā de ciuib⁹ est p̄sumē
dum q̄ p̄se delinquāt ex ignorātia z passiōe aliqua. De
extraneis vero q̄ ex certa scia z malicia hoc faciant.

Dubitat̄ quarto. an expediat castruz esse in ciuitate
Ad hoc r̄nderur q̄ triplex est in genere policia. q̄dam est
monarchia. z illa diuidit̄ in regnū z tyrannidē. vt al̄s dic
rum est. Et in q̄libet illaz expedit ex p̄te p̄ncipatis q̄ in q̄
libet ciuitate sit vnū castrū. cuius ip̄e sit dñs. quia p̄ hoc p̄
melius suos subditos in pace z subiectōne tenere. Vnde
sicut rex h̄z auctoritatez sup̄ oēs. sic expedit q̄ habeat p̄ q̄
ipsos teneat in subiectōe. ad hoc aut̄ multū valet castruz
Et etiā est vtile tyrāno. q̄z p̄ hoc p̄t magis suū finē adipis
ci. nō est tñ vtile subditis suis vt notum est. Alia est poli
cia in q̄ dñt aliqui pauci. z illa diuidit̄ in oblicharchiā et
aristocraciā. In illa illa aut̄ expedit q̄ sint plura castra. sc̄z
p̄ illis p̄ncipantib⁹. z tñ non expedit subditis in oblichar
chia. Vñ de istis dōm est p̄portionabiliter vt de regno et
tyrānide. Tercū genus policiaz est in quo populus dñas
tur. z in tali policia nō expedit esse castrū p̄ p̄ncipantibus.
nam ibidē requirit̄ equalitas oim̄. nisi forte inquantū tale
castrū valeret p̄ defensione ciuitatis p̄ra inimicos. Part̄
ergo r̄sio sc̄z q̄ de p̄ se expedit in duob⁹ p̄mis generibus.
Vñ tñ p̄ncipantes p̄nt male vti. sc̄z ad iniustā oppressiō
nem subditoz. z hoc satis liquet ex dictis.

Dubitat̄ quinto. vtrum p̄ncipes debet sollicite curare de
aquis z aere ciuitatis Pro solutōe p̄siderandū est. q̄ sicut
prudētis non est immediate formā p̄ncipaliter intentā sed
materiā op̄s p̄parare. z media necessaria z cās. sine quib⁹
nō p̄nt applicare formā. Sic p̄portionabiliter legislatoꝝ
successiue debēt disponere ciuitatē ad hoc q̄ sit felix. z acrim
gar finē p̄ncipaliter intentū. Ex quo p̄z q̄ diligēt̄ curan
dum est de illis q̄bz q̄tidie indiget ciuitas. z sine quibus ci
ues nō p̄nt viuere nec bene disponi. h̄mōi aut̄ sunt aer z aq̄
qm̄ q̄tidie in cibis z potib⁹ op̄ret vt aqua. et cōtinuo aere
pro respiratōe. Ex quo p̄z r̄sio affirmatiua ad dubium.
Sc̄do part̄ q̄ p̄ncipes licite p̄t p̄cipere p̄pter maliciā aq̄ vel
aeris q̄ ciuitas mutet. Tercio sequit̄. q̄ hoc idēz p̄t p̄cipere
p̄pter infectionē epidimie. sicut in plurib⁹ locis nunc viger.
Et hoc miserabiliter magis damnu est de morte hoim̄ q̄
de destructione ciuitatis. Et hec de tercio articulo

Ad rōnes ante opposi

tum. Ad primā neget̄ q̄ sacerdotes non sint ciues. Et
d̄t q̄ eoz op̄atōes ciuiles sunt. qm̄ ciuile est imo sup̄remū
sacrificare dñs z ducere vitā cōtemplatiuā cū actiua aliq̄li
ter mixtā vt p̄hs dēi est. q̄z iustmodi est vita sacerdotalis
desica. Ad sc̄dam p̄t. d̄t. q̄ viuētes solitarie nō sint ci
ues nec est intentio q̄st̄. onis. q̄ oēs quoz vita est acquisiua
virtutis sint ciues. sed solū q̄ nulli sint ciues nisi vita eozuz
sit acquisiua v̄tutis. Ad terciā neget̄ q̄ om̄es illi qui re
quirunt ad p̄ se sufficientiā ciuitatis sint ciues. vt satis des
claratū est in p̄cedentib⁹. Ad quartā neget̄ q̄ om̄is sta
tus ciuitatis sit acquisiuus virtutis saltē vt in plurib⁹. vt
satis dictū est in corpe q̄st̄ōis. Ad quintā neget̄. q̄ agri
cole sint optimi ad politicandum in ciuitate p̄fecta. Et ad
p̄m d̄t. q̄ ip̄e intelligit hoc in cōmuni policia. vt satis dic
tum est in p̄cedentib⁹. Ad vltimā d̄t de mercatorib⁹ et
artificib⁹. nam satis dictū est in questōe sc̄z q̄ vt in plurib⁹
vita eozum non est acquisiua p̄fecte virtutis p̄pter causas
p̄ius dictas. Et hec de questione z suis annexis

Questiones

Quoniam autem sicut aliorum secundum naturam constantium non habent partes totius consistentie. sine quibus totum non erit utique. Palam quod neque ciuitatis partes ponendum quicquidque ciuitatibus existere necessarium. neque alterius cōionis nullius ex quo unum aliquid genere. Unum enim aliquid et cōe optet esse. scilicet hoc cōicantibus siue eque siue ineque transmutat. veluti siue alimentum hoc est. siue regionis multitudo. siue aliud aliquid talium. Quoniam autem fuerit hoc quidem huiusmodi gratia. hoc autem cuius gratia. neque in his cōe. sed aut hunc quidem facere. huius autem accipe. Dico autem puta organo omnium ad id quod sit opus: et cōdentibus. domus enim ad edificatorem nihil est quod sit cōe. sed est domus gratia edificatorum ars. propter quod opus est possessione ciuitatibus. possessio autem nulla pars est ciuitatis. Multa autem aiata sunt partes possessionis. ciuitas autem ciuitas quidam est similium. gratia autem vite contingetis optime. Quoniam autem et felicitas quod optimum est. hoc autem virtutis operatio et usus quidem perfectus. Accidit autem sic ut hos quidem contingat sic participare ipsa. hos autem modicizant nihil. palam quod hec causa. Quare fiant ciuitatis species et differentie et policie plures Alio enim modo et per alia singuli hoc venientes vitas alteras faciunt et policias. Considerandum autem et quod sint hec sine quibus ciuitas non erit utique. Etenim que dicimus esse partes ciuitatis in his utique erunt propterea quod necessaria existere Sumendum ergo operum numerum ex his enim erit palam. Primo quod dem ergo optet existere alimentum. deinde artes multis enim organis indiget id quod est viuere. tertio autem arma. Communicantes autem necessarium et in ipsis habere arma ad principatum inobedientium gratia. et ad conantes iniusta inferre extrinsecus. Adhuc pecuniarum aliquam abundantiam quatinus habeant. et ad oportunitates que secundum seipsas et ad bellicas. Quinto autem et precipue ea que circa diuinum curam quam vocant sacerdotum. Sexto autem

versoris

numero et omnium necessariissimum iudicium de cōferentibus et iustis ad iniucem. Opera quidem ergo hec sunt quibus indiget omnis ciuitas ut est dicere. Ciuitas enim multitudo est non quicunque sed ad vitas per se sufficiens. ut dicimus. Si autem aliquid horum contingat deficere impossibile simpliciter per se sufficere tem cōmunionem hanc esse. Necesse est secundum operationes has persistere ciuitatem. Optet ergo agricolarum esse multitudinem que preparent alimentum et artifices. et quod pugnat et quod opulentum. et sacerdotes et iudices necessarios et conferentius

Terminatis autem his reliquum considerare necesse. utrum omnibus cōicandum omnia hec. Cōtingit enim eosdem omnes et agricolas et artifices et subsidarios. et iudicantes autem secundum unumquodque opus alios dictorum supponendum. Aut hec quidem propria. hec autem cōia horum ex necessitate sunt. Non enim in omni autem policia hec sicut dicimus enim contingit et omnes cōicare omnibus et non omnes omnibus. sed quidam quibusdam: hec enim et faciunt policias alteras. in democracijs enim participat omnes omnibus. in obliarchijs autem e contrario. Quoniam autem existimus considerare de optima policia. hec autem secundum quam ciuitas utique erit maxime felix. felicitatem autem quod sine virtute impossibile est existere de cōm est prius. Manifestum quod in optima politizante ciuitate et hunc iustos viros simpliciter. sed non ad suppositionem neque banausam vitam neque forensam optet quod quere viues. Utilis enim talis vita et ad virtutem subcontraria neque optet agricolas futuros esse. Opus est enim vacatōe et ad virtutis generatōem et ad actōes politicas. Quoniam autem quod bellicum et quod subsidarium de preferentibus et iudicantibus de iustis iniustis. et videtur maxime esse partes ciuitatis. Utrum altera et hoc ponendum aut eisdem dandum ambo. Manifestum utique et hoc. quia modo quidem aliquo eodem modo aut aliquo et alteris. Quia quidem enim alterius etatis utrumque operum. et hoc quidem indi-

get prudētia. hoc autē potētia alterius Qua autē
impossibiliū est potētes violēter agere et phibe
re hos sufferre subiectos sp̄ hac eosdē Qui em̄
armoz dñi et manendi et nō manēdi policiam
sunt dñi. Relinquitur ḡ eis dē qdē vtriusq; dare po
liciā hāc. nō autē sūl. Sed sicut aptū natū est po
tētia qdē in minoribz. prudētia autē in seniori
bus. Igīr ambobz distribui expedit et iustuz eē
videt. habet em̄ hec diuisio qdē sū dignitates.
Atuero et possessiones optet eē circa hos neces
sariū em̄ abundantiā existere ciuibz. ciues at̄ isti.
Nō em̄ bānausum non p̄cipat ciuitate. neq;
alia nulla ps que non virtutis cōditina est. hec
autē palā ex sup̄pōne felicitari. Quidē em̄ neces
sariū existere cū virtute felice autē ciuitatē nō ad
partē aliquā ip̄ius respicientes oportet dicere
sed ad om̄es ciues. manifestū autē et qd oportet
possessiones esse hoz. Si quidem necessariuz
agricolas esse seruos aut barbaros aut verna
culos. Reliquū autē ex Dominantis qdē sacerdo
tum genus. manifestus autē et hoz ordo. Neq;
em̄ agricolā neq; bānausum sacerdotē p̄stituē
dum. a ciuibz em̄ decet honorare deos. Quo
niā autē diuisum est id qdē ciuile in duas ptes.
hoc est in id qdē armoz et in cōsiliatiū. Decet
em̄ cultū exhibere dijs et requiē habere circa ip
sos eos qdē ppter tps abdicati sunt. hos assignā
dum vtriq; erit sanctificationibz. sine qbz ḡ cini
tas nō p̄sistit et quot ptes ciuitatis dictum est.
Agricolas qdē em̄ et artifices et om̄e qdē merce
nariū necessariū existere ciuitatibz. ptes autē ci
uitatis id qdē armoz et p̄siliatiū et sepatum est
vtriq; hoz vnūquodq;. hoc quidem semp. hoc
autem sū ptem. Videtur autē non nūc neq; re
center hoc esse notum his qdē de policia philo
sophizant. et oportet diuisam esse seorsum sū
genera ciuitatē. et qdē bellicum alterū esse et qdē ter
re cultiū. In egipto em̄ habet hoc mō adhuc

autem et nūc que circa cretā. Quod qdē ergo
circa egiptū serozius (vt aiunt) ita lege statuūt
nemo autē que circa cretā. Aliqua autē videtur
esse et cōiuiūz institutio. que qdē circa cretā
facta circa regnuz menonis. Que autem circa
yталиā multo antiq̄ora his. aiūt em̄ hystorie in
habitantium ibi ytalum quendaz regem fuisse
ometrie. a quo nomen transumētes ytalos pro
ometrijs vocatos esse. et hoz hanc europe yta
li nomen accepisse. q̄cunq; extitit intra sinū stil
leticum et lameticum. Distant autem hec ab in
uicem itinere medie diei. hunc itaq; ytalum di
cunt oniotrios pastores existētes fecisse agrico
lās et leges ipsis alias posuisse. et cōiuiūz insti
tuisse p̄mo ppter quod et nūc. Adhuc eoz que
ab illo qdē vtrūq; cōiuiūz et legum quibz dā
habitabāt autē qdē qdam apud cyreneā epitici et
prius et nunc vocati cognominatione aufones
Quod autē ad yapiğiā et ionū chones vocataz
cyrtē. erant autē et chones ayhotre genere Lō
uiuiūz qdē ergo institutio huic facta fuit pri
mo. sepatio autē que sū genus ciuilis multitu
dinis ex egipto. multuz em̄ excedit temporibz
regnū menonis sesostrius. Fere qdē ergo et
alia optet putare inuēta fuisse sepe in multo tē
pore. magis autē infinities necessaria qdē em̄
oportunitatē ip̄am verisile docere Que autē ad
bonā aptitudinē et circūstantiā extitibz iāz his
rōnabile accipe incrementū. Quare et circa po
licias optet putare eodē mō habere Qdē autē oīa
antiqua signa qdē circa egiptū sunt. iste em̄ anti
quissime qdē vident eē leges: aut sortite fue
runt et ordinē politiciū. ppter quod oportet dic
tis qdē sufficiēter vti. p̄termisā autē tēptare
querere. Qdē ergo oportet regionē esse ar
ma possidentiū et p̄cipantiū policia dictuz est
prius. et qdē agricolas optet eē alteros ab ipsis et
quantā quandā et qualem optet esse regionem

Questiones

E distributione autē et de agricolis q̄s et q̄les esse optet dōm p̄mo. qm̄ neq̄ cōem dicimus optere esse possessionē. sicut q̄dā dixerunt. sed vsui amica biliter factā cōem egere alimēto aliquē ciuiū. De ciuiū q̄s sūt videt̄ optimū esse oībus ciuitatibz bñ institutis existere p̄pter quā autē cām sūt videt̄ et nobis posterius dicemus. Optet autē his cōicare oēs ciues. nō facile autē egenos a p̄p̄is afferre q̄d statutū et gubernare aliā domuz. Adhuc autē q̄ad deos expēse sunt cōes toti ciuitati. Necessariū ergo in duas p̄tes diuisam esse regionē. et hanc q̄dem esse cōem. hanc autē p̄p̄iā. et hanc vtrāq̄ diuisam esse dupl̄ oībus. Cōmuniū q̄dē altera p̄s ad oblationē ad deos. altera autē ad expēsas ciuiū. Eius autē q̄ singulariū altera pars ad p̄p̄ias necessitates. altera autē ad ciuitatem vt duabz sortibz vnicuiq̄ distributis vtrīq̄ locis oēs p̄cipiant. Qd̄ em̄ eq̄le sic h̄z et q̄d iustū et ad municipales vicinos aduersarios magis cōsentaneū. vbi em̄ nō hunc h̄z modū. h̄i q̄dez p̄uipendūt inimiciā ad vicinos. h̄i autē nimis curāt. et p̄ter id q̄d bonū. p̄pter q̄d q̄busdā lex ē vicinātes cū termis nō p̄cipare honore eorū que ad ip̄os p̄elior tanq̄. p̄pter p̄p̄iū nō vtiq̄ potētes p̄siliari bñ. Regionē q̄dem ergo necesse bñ diuidi hoc mō p̄pter p̄dictas causas. Terrā autē culturos maxime q̄dē si oportet ad votū suos eē neq̄ oībz eiusdē tribz neq̄ aīosīs Sic em̄ vtiq̄ ad opatōez erūt viles et ad nihil inolescere securi. Scđo autē barbaros vernaculos p̄siles dictis s̄m naturā. h̄oz autē p̄p̄ios q̄dē in p̄p̄is esse possidentiū. eos autē q̄ in cōi terra cōes. Quo autē mō vti suis. et q̄ meli⁹ oībus s̄m p̄mū p̄poni libertatē posterius dicemus.

Iurātē autē q̄ q̄dez optet esse cōem aride et maris et regionis oīs s̄liler ex p̄tingentibz dictū est p̄us. Ipsius autē ad seipsam si ad

versoris

votū optz adipisci positionē q̄tudoz vtiq̄ respiciētes. Prīmū q̄dem tanq̄ necessariū ad sanitatē. que em̄ ad ortū declinationē h̄nt et ad ventos flātes ab oriēte saniores. Scđo ad boreā recentiores em̄ h̄i magis. Reliquoz autē ad politicas actiones et ad bellicas bene habere Ad bellicas q̄ q̄dem ip̄is boni exitus habere optz aduersarijs autē difficile adibile et difficile d̄pre bendibile Aquaz et riuoz maxime q̄dē existere multitudinē puenientē. Si autē hoc nō inuentū est p̄ preparatōem susceptaculoz aquaz imbrīū copioz et magnoz vt nunq̄ deficiāt p̄hibiti a regione p̄pter multitudinē Qm̄ autem optet de sanitate inhabitantiū sollicitari hoc autē est imponi locū in tali et ad talē bñ. Scđo autē aq̄s sanis vti et eius curā habere nō accessorie Quibz em̄ plurimis vtunt̄ ad corpus et sep̄tū me hoc plurimū p̄luit ad sanitatē. aquaz autē et sp̄enati ita h̄nt hanc naturā. p̄pter q̄d q̄dem in bñ sapiētibz ciuitatibz optz distingui si non oēs s̄iles neq̄ copiose sicut talin̄ aq̄z seorsum eas q̄ ad alimētū aq̄s alias q̄ ad aliā optunitatē

E locis autē munitis nō oībus policijs s̄militer h̄z q̄d expēdies. puta autē oblicharibicū et monarchicū. democraticū autē q̄litas aristocraticū autē neutrū. sed magis forma loca plura. Dispositio autē familiariū habitationūz delectabilior puta et vtilior ad alias actiones s̄i bñ penetrabilis s̄m modū iuniorē et domatīū equoz. Ad bellicas autē securitates econtrario vt habebāt s̄m antiquū modū. difficilis autē exitus illa extraneis et difficile p̄seruabilis inuadentibz. p̄pter q̄d oportet vtrīq̄ his p̄cipare Cōtingit em̄ si q̄s ita p̄parauerit sicut in agricolis q̄s vocāt q̄dam vinearū fistadas. Et totam q̄dem ciuitatē nō facere facile penetrabile s̄m p̄tes et loca. sic em̄ et ad securitatē et ad ornatum bñ habebit De muris autem nō dicentes

oportere habere p[ro]tut[um] qua factas ciuitates val/
de antiq[ua] existimant et hoc videtes opere redar/
gutas eas q[ue] illo m[od]o decorant Est aut[em] ad p[ro]fles
q[ue]d[am] et n[on] multu[m] differetes multitudine n[on] bo/
num t[em]ptare saluari p[er] muroz muniti[on]em: Q[ui]a
aut[em] et accidit et p[ro]tingit maiore excessum fieri in/
surgentiu[m] q[uam] sit p[ro]tus humana et ea q[ue] in paucis.
sed oportet saluari et n[on] pati male neq[ue] iniurias
sustinere firmissimā muniti[on]ez muroz existimā/
dum esse bellicosissimā. Aliiterq[ue] et n[un]c inuentis
his q[ue] circa sagittatas machinas ad certitudinē
ad insultus. Silē em[en] velle muros n[on] circūpo/
nere ciuitatib[us] et regionē facile ingressibile q[ue]re/
re et circū tollere montana loca: Sil[us] at[que] et p[ro]p[ri]js
habitantib[us] n[on] circūponere muros tanq[ua]m non
virilib[us] futuris habitatorib[us]. Atuero neq[ue] hoc
oportet latere q[uod] circūponentib[us] q[ue]d[am] muros cir/
ca ciuitatē s[ed] vtroq[ue] m[od]o vti ciuitatib[us] et tāq[ua]m ha/
bentib[us] muros et tāq[ua]m n[on] habentib[us] his at[que] (q[ue] n[on]
b[un]t) n[on] licet. si vtiq[ue] hoc habet modo. sed quia
muru[m] circūponendū s[ed] de h[uius] curandū q[ue]ren[do]
et ad ornatū habeant ciuitati decenter et ad bel/
licas oportunitates et ad alias et ad nunc inuen/
tas. Sicut em[en] inuadentib[us] cura est p[er] quos mo/
dos sup[er]grediant[ur]. sic hec q[ue]d[am] inuenta sunt s[ed]
at[que] q[ue]rere oportet et philosophari custodiētes a p[ri]n/
cipio em[en] neq[ue] conant[ur] inuadere b[un]t p[re]paratos

Quoniam at[que] oportet multitudinē q[ue]d[am]
ciuiū in p[ri]uatis distributā esse muros
aut distinctos ēē obseruatorijs et curib[us] et locis
oportunis. et hoc q[ue]d[am] vtiq[ue] hoc m[od]o disponet
aliq[ui]s. Eas aut[em] q[ue] diuinis appropriant habita/
tiones et p[ri]ncipalissima antiquoz p[ri]uata p[ro]gruit
locū ydoneū habere et eundē quocūq[ue] sacroz
lex determinauit sursum aliq[ui]d oraculum apud
apollinis responsiuū erit. aut vtiq[ue] talis locus
qui apparentiā habet ad virtutis potentiā su/
fficientē et ad vicinas partes ciuitatis eminēter

Decet aut[em] sub hoc q[ue]d[am] loco talis q[ue]d[am] fore ēē
p[re]paratiōem qualem et circa tectaliā nominant
quā liberū vocant. hoc aut[em] est q[uod] oportet purū
esse a venalib[us] om[n]ib[us]. et neq[ue] banausum et ne
q[ue] agricolā neq[ue] alium aliquē talem appropin/
quare non vocatum a p[ri]ncipib[us]. Erit aut[em] vtiq[ue]
bene graciosus locus si et gymnasia[rum] senioz ha/
beant ordinem hic. Decet em[en] diuersum esse fin/
itates et hunc ornatū. et iuniores q[ue]d[am] p[ri]nci/
pales aliquos demorari matronos aut[em] apud
p[ri]ncipes. Qui em[en] in oculis p[re]sentia p[ri]ncipiū ma/
xime efficit veracem verecundiā et eum qui libe/
roz timorem Venaliū aut[em] oportet fore ēē aliud
ab hoc et seorsum habens locū cusinagogū his
q[ue] a mari mittunt[ur] et his q[ue] a regione o[mn]ib[us]. Q[ui]a
at[que] multitudo ciuitatis diuidat[ur] in sacerdotes in
p[ri]ncipes decet et sacerdotiū p[ri]uata habere or/
dinē circa edes sacras. p[ri]ncipatuū at[que] q[ue]d[am] cir/
ca p[ro]tract[um] faciunt curā et circa scripturas sniaz
et vocatiōes et aliā talē dispensatiōem. Adhuc at[que]
circa agozonomiā et eā q[ue] vocat[ur] astinomiā ap[er]t[um]
fore q[ue]d[am] oportet et in p[ro]cursu quodā cōmuni con/
stitui. Talis at[que] q[ue] circa necessariū fore loc[us] est. in
vocatiōe at[que] esse id q[uod] sup[er]ius ponim[us]. s[ed] at[que] ad ne/
cessarias actiōes. Distributa at[que] oportet ēē dicto
ordine et q[ue] circa regionē et em[en] ibi p[ri]ncipantibus
q[ui]s vocat[ur] hi q[ue]d[am] ylozos. hi at[que] agronomos et ser/
uatores et p[ri]uata ad custodiā neccāriā existē ē at[que]
sacra p[er] regionē ēē distributa. s[ed] q[ue]d[am] dijs s[ed] q[ue]d[am]
heroib[us]. S[ed] in maiori n[un]c diligenter exq[ue]retes
p[ro]ditōes de talib[us] inutile ē. n[on] em[en] difficile ē talia
intelligere s[ed] facere magis. dicere q[ue]d[am] em[en] voc[um]
opus est. euenire aut[em] fortune Propter quod de
talibus quidem ad plus dimittitur nunc

E ipsa aut[em] policia ex q[ui]bus et qualib[us] op/
tet p[er]sistere ciuitatem: que debet esse be/
ata politisare bene dicendū. Q[ui]a aut[em] duo sunt
in quibus sit bene om[n]ib[us] boz aut[em] est vnu[m] q[ue]d[am]

Questiones

dem in eo qđ intentōem z finē actionū poni re/cte. Unū at inuenire actōes ferētes ad finē. con/tingit em̄ hic z dissonare ab inuicem z psonare. Aliqñ em̄ intentio qđ ē latet bona. In agere autē vt adipiscant ipam. peccant autē aliqñ oia qđ ē ad finē adipiscunt. s; finē posuerūt prauū. Aliqñ at in vtroq; peccāt velut circa medicinā. Ne/ q; quale qđ oportz eē qđ pualetat corp⁹ iudicāt aliqñ bñ ad suppositū ipsis termini adipiscunt factiua. optz at in artib; z sciētis hic ambo ob/ tineri finē z eas q; in finē actōes. Qđ ē ergo bñ viuere z felicitatē appetūt oēs manifestū. Sed hic adipiscēdi his qđ ē potestas his at nō quā/ dā. pp̄ qñdā fortunā aut naturā. Indiget em̄ et successu aliq; viuere bñ. hui⁹ at qđ ē minori q; me/ lius dispositi. ampliori at q; deterius. hi at mor/ nō recte q̄runt felicitatē potestate exīte. Qm̄ at ppositū ē optimā policiā videre. hec at ē fm quā optie vtiq; politisabit. Ciuitas optie vtiq; politi/ sabit fm quā felicitari maxie p̄iget ciuitatē palā q; felicitatē qđ fit optz nō latere. Dixim⁹ at z det/ mianū⁹ ierbis si rōnū alia; vtilitas ē opatōez eē z vsum p̄tutis pfectū z hāc nō ex supponez simplr. Dico at ex suppone q; necessaria. simplr at qđ bñ puta q; qđ ē circa iustas actōes senten/ tie supplicia punitōes a p̄tute qđ ē sunt z nece/ ssaria at z q; bñ necessario hñt eligibili⁹ qđ ē em̄ nullo taliū indigere. neq; virū neq; ciuitatem. q; at ad honores z abūdantias simplr st; optime electōes. alterz qđ em̄ mali cuiusdā electio est. Tales autē actiones econtrario. p̄patōes at bonoz sunt et generatōes. Utetur at vtiq; stu/ diosus vir z paup̄tate z egreditudine et alijs pra/ uis fortunis bene. sed quod bene in contrarijs est. Etem̄ hoc determinatū est fm morales ser/ mones q; talis ē qui studiosus cui. pp̄ter p̄tutē bona sunt q; simplr bona. Palā at z qđ necessa/ rium vsus hos studiosos et bonos esse simplr

versoris

pp̄ter quod et putant hoies felicitatis causas extrinseca bonoz esse. sicut eius qđ ē cytharisa/ re pulcre z bñ. p cā habet lyra magis q; ars. Ne/ cessariū ergo ex dictis hoc qđ em̄ existeret. hoc autē p̄parare legislatorē. pp̄ter qđ ad votū opta/ mus ciuitatis p̄sistentiā quoz fortuna domina/ Dominā em̄ existeret ponimus studiosam at eē ciuitatē. nō adhuc fortune opus est sed scientie et electōis. At vero studiosa ciuitas est in ci/ ues p̄cipantes policia studiosos esse nobis at oēs ciues p̄cipant policia. Hic ergo p̄side/ randū qualiter vir sit studiosus. etem̄ si oēs cō/ tingit studiosos esse non fm vnūquēq; at ciuiū sit eligibili⁹ asseqtur em̄ ei qđ fm vnūquēq; z id qđ oēs. At vero boni z studiosi fiunt p tria. tria autē hec natura. p̄suetudo. rō. Etem̄ nasci oportz p̄mū puta hoies sed nō alioz aliqd ani/ maliū. sic z qualē quendā fm corp⁹ et fm aīam. Quedā aut nulla vtilitas nasci. consuetudines aut transmutari faciūt. Quedā em̄ sunt p natu/ ram ad vtrūq; se hñtia p p̄suetudines ad dete/ rius z ad meli⁹. Alia qđ ē ergo aīaliū maxime q; dem natura viuunt. pua aut qđā z p̄suetudini/ bus. hō aut z rōne solū em̄ hz ratōem. Quare oportet hoc psonare inuicem. Multa em̄ p̄ter p̄suetudines z naturā agunt pp̄ter rōnem si p/ suadeant aliter habere melius. Qđ em̄ vtiq; natura q̄les esse optet futuros facile ductibiles a legislatorib; determinanū⁹ p̄us. Reliquoz iam opus discipline. hec quidem em̄ assuefacti addiscunt. hec aut audientes

Uniam aut policie om̄is cōmunitas constat ex p̄ncipantib; et subiectis. hic iam p̄siderandū si alios oportz esse p̄ncipantes et subiectos aut eosdem per vitam. Palam em̄ q; consequi oportebit z disciplinam fm diuisio/ nem hanc. Si quidem ergo fuerint tantū diffe/ rentes alteri ab alteri quantum deos z heroes

estimamus ab omnibus differre. Confestim primo fin corpus multam habentes excellentiaz. Deinde fin animā. vt indubitata sit et manifesta excellentia pncipantiū respectu subiectoꝝ palam. quia melius per eosdem hos qdem pncipari. hos aut subijci semel. Quoniā autē hec nō facile accipere neq; em̄ sicut inter indos ait stilaꝝ eē reges tantū differētes a subiectis Manifestum q̄ propter multas causas necessariū om̄es similiter cōmunicare eo q̄ propter ptem est pncipari et subijci. Quod em̄ equale idē similibus et difficile manere policiam pstitutam pter id quod iustum. Cum subditis em̄ existūt om̄es volentes insolēscere que per regionē totq; multitudine esse eos q̄ in politeumate vt sint valentiores his om̄ibus vnū aliqđ impossibilium est. Atvero q̄ oportet pncipantes differre a subditis indubitātū est. Qualiter ergo hec erunt et qualiter pncipabunt oportet cōsiderare legistatōē Dictū est aut p̄us de ip̄o. natura em̄ dedit electōem faciens eisde generi. hic qdē iunius. hic aut senius. quoz hos qdē subijci decz hos aut pncipari Indignat aut nullus fin etatem subditus neq; putat esse valentior aliterq; ututis suscipere talē honorē. cū sortitus fuerit adueniente etate. est qdem ergo vt eosdē pncipari et subijci. dicendū est aut vt alteros. Quare et disciplinā est vt eandē necessario est aut vt alterā esse. futurū em̄ bene pncipari subditū fuisse primo aiunt oportere. Est aut pncipatus sicut in p̄mis dictum est sermonibus hic quidez pncipatus gratia. hic aut subditi. hoz aut hūc qdem despoticum esse dicimus. hunc aut liberorū. Differunt aut qdam pceptoz nō operibus sed eo quod alicuius gratia. propter quod multa eoz que videntur esse mysterij alia opera et inueniunt liberis honestum em̄ et nō honestū nō sic differunt actōes fin se vt in fine et eo quod

eius gratia.

Quoniā aut ciuis et pncipantis eandē p̄tutem esse dñis et optimi viri eundē aut subditū p̄us oportere fieri et pncipantē posterius. hoc utiq; erit legislatori tractandum. Qualiter em̄ viri boni fiant et p̄ quas adinventiones. et quotquot finis optime vite. Diuise sunt aut due ptes aie. quaz hec qdem p̄tē fin se. hec aut nō hz fin se. rōni aut obediri p̄t quaz dicimus virtutes esse fin quas vir bonus dicif aliquantū hz aut in qua magis q̄ finis diuidentibz qdem sicut nos dicimus nō immanifestū qualiter dicendū semp em̄ deterius qd melioris gratia est. et hoc manifestū sūt in his q̄ fin artē et in his q̄ fin naturā. melius aut qd rōem hz. Diuisum est aut duplī fin modū quo p̄sueuimus diuidere. hec qdem em̄ practica rō est. hec aut speculatiua Eodē ergo mō necesse ē hāc ptem diuisam esse videlicet et actōes. p̄portionabiliter dicemus habere. et oportet natura meliores eligibiles esse potentibz sortiri aut om̄ibz aut duobz. semp em̄ vniciq; eligibile hoc maxime qd sortiri est summi. Diuisa est aut et tota vita in nō vacatōem. et vacatōem. et bellū. et pacem et agibiliū. hec qdem in necessaria et vtilia. hec aut in bona. de qbus necessarie eandē electionē et p̄tibz aie et actōibz ip̄az. bellū qdē pacis gratia nō vacationū aut. vacatōes aut necessaria et vtilia bonoz gratia. Ad oia qdem ergo aspicienti politico leges ferendū et fin ptes aie et fin pactōes ip̄az magis aut ad meliora et fines Eodem aut mō et circa vitas et rez diuisiones oportet em̄ posse nō vacare et bellare. magis at pacē ducere et vacare et vtilia agere. Magis at oportet bona. Quare et has intentiones et pueros adhuc existentes erudiendū et alias etates quecunq; indigent eruditione. Qui aut nūc optime videntur poliusare grecoꝝ et legistatoꝝ q̄

Questiones

eas instituerunt policias neq; ad optimum fiunt
vident ordinasse que circa policias neq; ad vir-
tutes leges et eruditionē. si grauitur declinaue-
runt ad eas q̄ vident esse vtilēs et supgressiuas
Cōsiliū autē his et quidā eorū qui posterū scrip-
serunt protulerūt eandem opinionē. laudātes
eīm lacedemoniū policiā laudant legislatoris in-
tentioem quod oīa ad imperare. et bellum legis-
statuta fecerunt. q̄ et fm rōnem sunt facile ar-
guibilia et operib; sunt redarguta. sicut eīm plu-
rimi hoīm celant multis dñari. q; multo succe-
ssu fiunt eufortuniores. sic et tymbron audacter
laudans lacedemoniorū legislatorē et unusquisq;
scribentiū de policiā ipsoz; q; propterea q̄ exer-
citati fuerunt ad pericula multis pñcipabantur
q̄uis palam q̄qm̄ q̄dem nunc adhuc nō inest
lacedemonib; pñcipari nō felices neq; legisla-
tor bonus. Adhuc autē hoc ridiculū si manētes
in legib; ip̄is et nullo impediēte vterent le-
gibus abiecerunt viuere bene. Non recte at̄ ex-
istimant neq; de pñcipatu quem oportet vide-
ri bonozantē legislatorē. Eo eīm qd̄ est despoti-
ce pñcipari liberoz; pñcipat; melior et mag; cū
virtute. Adhuc nō ppter hoc ciuitatē felicē pu-
tare et legislatores laudareq; pualere potuit ad
pñcipari sup vicinos. hic eīm magnū hñt nocu-
mentū. palā eīm qd̄ et ciuiū potētī hoc rēptan-
dū. p̄fēq; q̄liter possit. p̄prie ciuitati pñcipari. De
qd̄ accusant lacedemonēs pausaniū regē et q̄-
dem hñtem tm̄ bonozē. neq; itaq; taliū legū rō-
num policiā nulla neq; pficiā neq; vera est. hec
eīm optima et sigillatim et cōiter legislatorē effice-
re oportet hic in aiab; hoīm idq; qd̄ hoīm et
qd̄ aduersarioz; studiū non huius gratia opor-
tet meditari vt seruituti subiaceant indignos.
sed vt primo ip̄i non seruiant alijs Deinde vt ce-
lant p̄fidatum gratia vtilitatis subditoz; s; non
gratia despotie oīm. Tercio autē despotifare di-

versoris

gnis seruire. Q̄ autē oportet legislatorē magis
studere gratia ordinis et pacis testant ea q̄ fiunt
rōnibus. plurime eīm taliū ciuitatū bellātes q̄/
dem saluant. Postq; autē obtinuerunt pñcipa-
tum perierunt et rubiginē p̄ra hunc sicut ferrū
pacē ducentes. Causa autē legislator nō erudies
posse vacare. Qm̄ autē idē finis esse videt et cō-
muniter et sigillatim oīmib; et eundē terminum
necessariū eē optimo viro et optime policie. Ma-
nifestū q̄ oportet eas (que ad vacatōem) virtu-
tes existere. Finis eīm (sicut dictū est sepe) paz
q̄dem belli. vacatio autē nō vacatōis. Vtilēs at̄
virtutū ad vacatōem et deductōem sunt. Qua-
re in vacatōne est opus et quare in nō vacatōne
oportet eīm multa necessariorū existere vt deū-
ceps. ppter quod temperatā esse ciuitatē puenit
et fortē et p̄seuerantē. fm puerbiū eīm nō est ser-
uis vacatio. Qui autē non possunt periclitari vi-
riliter serui inuadentiū sunt. fortitudine q̄dem
ergo et p̄seuerantia opus est ad nō vacatōnem.
phia autē ad vacatōnem tempantia et iusticia in
vtrisq; t̄pib; et magis pacem ducentib; et vacā-
tibus. bellum q̄dem eīm cogit iustos esse et t̄pa-
te agere. fruitio autē bone fortune et vacare cū pa-
ce iniuriatores facit magis. Multa ergo in-
digent iusticia et multa t̄pantia qui optime vidē-
tur agere et oīmibus bene frui velut si q; sunt. si-
cut poete aiunt. In bonoz; insulis maxime eīm
hī indigebunt philosophia. et t̄pantia. et iusticia
quanto magis vacant in abundantia taliū bo-
noz;. Q̄ q̄dem ergo futurā felicitari et studiosaz;
futurā ciuitatē oportet his virtutib; p̄cipare
manifestū. cum eīm turpe nō sit posse vti bonis
adhuc magis non posse in vacando vti. S; nō
vacantes q̄dem et bellantes videri bonos. pacē
autē ducentes et vacantes seruiles. ppter qd̄ op-
tet non sicut lacedemoniorū ciuitas virtuti stu-
dere. Illi q̄dem eīm nō hac differunt ab alijs in

non putare eadē alijs maxima bonoꝝ. sed fieri hoc magis per quā virtutē. Quoniā autē maiora bona q̄ q̄ belli hec et fructōem. hoꝝ autē eam q̄ virtutū et propter ipam manifestū ex his.

Valiter autē optimi viri et per q̄ erūt hoc vtrūq̄ speculandū. Diximus itaq̄ p̄us q̄ natura et p̄suetudine et ratione opus est hoꝝ autē quales q̄dem quosdā oportet esse natura determinatū est p̄us. Reliquū autē p̄siderare vtrū instruendi rōne p̄us vel p̄suetudinibꝫ. hec em̄ optet ad inuicē p̄sonare et p̄sonātia optima. Cōtingit em̄ peccare et rōnem ab optima suppōne et p̄ similia duci. Manifestū em̄ p̄mo q̄dē sicut in alijs quō generatio a principio est et finis ab aliquo p̄ncipio alterius finis. Ratio autē nobis et intellectus nature finis. Quare ad hoc generationem et p̄suetudinū studiū oportet preparare. Deinde sicut corpus et aīa duo sunt. ita et aīe videmus duas p̄tes quod rationabile et potentiam habens et habitus hoꝝ duos finem numerū quoꝝ hic q̄dem est appetitus. hic q̄dem intellectus sicut autē corpus p̄us generatiōe q̄ aīa. ita et q̄d irrōnabile q̄ rōem h̄ns. Manifestū autē ex hoc anīmus em̄ et volūtas. et adhuc autes et p̄cupiscentia moꝝ natis existunt p̄us rōcinatio autē intellectꝫ p̄cedentibꝫ nata sunt fieri. Propter quod p̄mo q̄dem corporis curā necessariā esse p̄orem q̄ eam que anīme. deinde q̄ appetitus. Gratia vero que intellectus eā que appetitꝫ. huius autē eoz que aīe. Sic q̄dē ergo a p̄ncipio legislatoꝝ videre oportet qualiter optima corpora fient eoz q̄ educant: p̄mo q̄dem curandū circa p̄iugū qm̄ et quales quosdā existētes oportet facere nuptialē colloquutiōem. Oportet autē leges facere circa hanc cōmunicatiōem respicientes ad ipos et ad tempus viuendi vt cōueniant etatibus ad idem tempus et non dissonent potentie. hoc q̄dem adhuc potente generare. hoc autē

nō potente. Aut hac q̄dem viro aut nō. hec em̄ faciunt et dissentōnes ad inuicē et diuersitates. Deinde ad pueroꝝ successiōe: oportet em̄ neq̄ subdificere pueros etatibꝫ patrū. Sine p̄fectu em̄ senioribꝫ q̄dem gratia q̄ a pueris. q̄d autē a patribꝫ auxiliū pueris neq̄ valde prope esse. multā em̄ habet displicentiā verecundia q̄ minus p̄sistit talibꝫ tanq̄ coetaneis et circa dispensationem querulosam q̄d p̄pinquū. Adhuc autē vnde incipientes huc devenimus q̄uis corpora na toꝝ existant ad legislatoꝝ voluntatē fere ita q̄ oīa accidunt finem vnā causam. Qm̄ autē determinatus est finis generatiōis vt ad plurimū est dicere viris q̄dem numerus septuaginta annorum vltimus. q̄nquaginta autē mulieribꝫ Oportet p̄ncipiū p̄iugatiōis finem etatē ad t̄pā hic descedentē. Est autē iuuenū vel iunioꝝ coitus p̄auus ad pueroꝝ procreatiōem. In oīibꝫ em̄ animalibus imp̄fecti iuuenū fetus et femelle cōtra magis et parui generati finem formā. Quare necessariū hoc i p̄m et in oīibꝫ accidere. Argumentum autē in q̄buscuq̄ em̄ cūritatū lex dat iuuenes coniugari et iuuenulas imp̄fecti et parui corporibus sunt. Ad hoc autē vt in partibꝫ quedā dolent magis et puniunt plures. p̄pter quod et oraculū q̄dem aiunt factū fuisse p̄pter talē cām p̄ exem̄is p̄pter tanq̄ multis pereuntibꝫ p̄pter nubere magis iuuenulas et nō ad fructū p̄ductionē. Adhuc autē et ad tēperantiā expedit coitus facere senioribꝫ. Int̄patoꝝ em̄ vident iuuenile q̄ v̄se fuerint coitibꝫ. et masculoꝝ corpora ledi vident ad augmētū. sed adhuc corpore crescente fecerūt coitū. Et em̄ huius quodā tempꝫ determinatū est q̄ nō excedit multū. Adhuc p̄pter has q̄dē p̄gruit circa etatē decē et octo annorū p̄iugari. hos circa triginta septē aut par plus vltimus. In tanto em̄ t̄pē p̄fectis corporibꝫ p̄iugatio erit: et ad p̄fectū pueroꝝ p̄creatiōis puenit

Questiones

temporibus oportune. Adhuc autem successio pu-
erorum his quidem erit inchoate achines sicut fin-
itionem mox generatio his resoluta iam etate ad
numeros septuaginta annorum. De eo quidem ergo
quod est quando oportet fieri coniugium dictum est. His
autem que circa temporaneitatem temporibus oportet
ut quibus multi utuntur bene etiam nunc determi-
nantes hyeme fieri commorationem hanc. oportet
autem et ipsos speculari ad precreationem puerorum et quod
a medicis dicunt et quod a physicis. Medici enim
tempora corporum dicunt sufficienter. et de spiritibus
physici boreales australibus laudantes magis.
Qualiter autem quibusdam corporibus existentibus
maxime utilitas erit. his qui generant scientibus
quidem magis videmus in his quod de disciplina. Ty-
po autem sufficiens dicere et nunc. neque enim quod athle-
tarum opportunius habitus ad politicam bonam apti-
tudinem neque ad emperiam ad sanitatem et puerorum
precreationem. neque quod curis indigens etiam male ha-
bens valde sed melius horum. Oportet quidem ergo
habere habitum labores non violentos neque ad
vnum solum. sicut athletarum habitus sed ad actio-
nes liberorum. Sicut autem oportet aut idem existere et
viris et mulieribus. Oportet autem et pregnantes cu-
ra re de corporibus non desidia torpentes. neque sub-
tili cibo vrentes. Hoc autem facile legislatori face-
re precipiendi quidam aliquid iter facere ad deorum reue-
rentiam his quod sortite sunt cum quod de generatione ho-
noris. intellectum pro contrario corporibus pigrius con-
gruit deducere. Que enim generant videntur assu-
mentia ab ea quibus sicut nascetur a terra. De re-
servatione sicut et alimeto genitorum sit lex nullum
orbati nutrire. Propter multitudinem autem puero-
rum ordo gentium prohibet nihil reservari genito-
rum. oportet enim determinatam esse multitudinem
puerorum et precreationis. Si autem aliquibus fiant propter hoc
combinatis antequam sensus insit et vita oportet fie-
ri laborum. Quod enim sanctum et quod non deterio-

versoris

ratu sensu et ipso vivere erit. Quam autem principium
quidem etatis viri et mulieris determinatum est quoniam
oportet coniugationem et quanto tempore deservire congrue
ad puerorum precreationem sit determinatum. Senio-
rum cum fetus et iuniorum imperfecti fiunt et corpori-
bus et intellectibus. quod autem decrepitorum debiles propter
quod finis intellectus. Quod autem decrepitorum debiles
akynē hic autem est plurimis quod quidem poetarum aliquid
dixerunt mensurantes hebdomadibus etatem circa
tempus quinquaginta annorum et quatuordecim annis
excedentem etatem habeat dimittere oportet eam quod ad
manifestam generationem. Quod autem reliquum sanitatis
gratia aut alicuius alterius talis cause oportet videri
facientes colloquutionem. De ea autem quod ad aliam et
aliud sit quod em simplex non bonum tangente videre
nullatenus nullo modo. cum fuerit et appelletur conu-
bium. Circa tempus autem puerorum precreationis si quod ap-
pareat tale quod agens damnificetur in bonoratio-
ne decenti ad peccatum.

Atque autem pueris magnam putari esse vitam
ad corporum potentiam alimentum quale
quoddam utique sic. apparet autem et per alia animalia
considerantibus et per gentes quibus cura est inducere
bellicum habitum lactis abundans alimentum ma-
xime familiare corporibus. magis autem sine vino
propter egritudines. Adhuc autem et motus quo-
usque pertingit facere tantillos expedit. ad non de-
fluere aut membra propter ténitudinem utuntur et nunc
quidam gentium instrumentis quibusdam mechani-
cis quod faciunt imperturbabile corpus talium. Expe-
dit autem mox et ad frigora assuescere ex parvis pu-
eris. Hoc enim et ad sanitatem et ad bellicas actio-
nes maxime proficuum. propter quod apud mul-
tos barbarorum est consuetudo his quidem in fluvium
ablueri natos. his autem involutivum parvum
circumponere puta celis. Omnia enim quecumque
possibile assuescere mox inchoantibus melius
quidem assuescere. Gradatum autem assuescere

bene. habitudo apta aut puerorꝝ ppter caliditatem ad frigidorꝝ exercitiũ. Circa primã qdẽ expedit facere curã talẽ et huic p̃silem. Habitũ aut huic etati vsq; ad qnq; annos in quandã. neq; ad eruditõnem aliquã bñ hz adducere. neq; ad necessarios labores. vt nõ impediãt incrementum optet tãto sortiri motu. vt diffugiant inertiam corpꝝ. quẽ optet instituere p alias actiones et ludũ. Optet aut et ludos eẽ ppter neq; illiberales neq; sup laboriosos neq; remissos. et de p̃monib; aut et fabulis qles qdã audire oz cantillos cura sit p̃ncipib;. q̃s vocant p̃donomos. Dia em talia optet p̃uia facere ad posteriores puerationes. ppter qd ludos plures oz esse mutatoẽs p̃sterius studendorꝝ. Cohibitiones aut puerorꝝ in ploratib; nõ recte detestantur q̃ phibet in legib;. Cõferũt em ad incrementũ. sit em qdam mō exercitatio corpib;. Detentio em sp̃us facit robur laborantib;. qd accidit et pueris q̃ cohibent. Cõsiderandũ aut p̃donomib; horꝝ deductiõem et aliã et quõ q̃ m̃ime cũ servis erũt. Hãc em etatẽ et vsq; ad septẽ annos necessariũ domi alimentũ habere Rõnabile ergo assumere illiberalitatẽ ab auditis et visis et cantillos exñtes Totaliter qdem g̃ turpilõquũ ex ciuitate. sicut aliqd aliud optet legiflatoreẽ exterminare. ex dñia em de facili quodcũq; turpiũ sit. sit in ip̃is facere pprie. maxime quidẽ g̃ et iuuenib;. q̃tinus neq; dicant neq; audiant nihil tale. Si q̃s aut apparuerit aliqd dicens aut agẽs vetatũ qdẽ liberũ nondũ aut dignificatũ demeritiõẽ in cõuiũs debonestationib; punire et verberib; Seniore aut etate hac inhonorationib; illiberalib; vilítatis grã Qm̃ aut dicere aliqd talium existimamus manifestum. quia aut videre aut picturas aut sermones inhonestos. Cura qdem ergo et p̃ncipib; nihil neq; sculpturam neq; picturas esse talium

actionũ in mutationẽ. nisi apud aliquos deos tales. q̃bus et lascitiã attribuit lex. Ad hoc autem dimittit lex eos qui habet etatem ampliꝝ prouectã. et pro ip̃is et pro pueris cultu bono rare deos. Juniores aut neq; iã horꝝ. neq; p̃medie spectatores ponendũ anteq; etatem accipiant in qua consistit cõmunicare demeritiõẽ. et ab ebrietate et ab eo quod fit a talib; nocumẽto om̃es impassibiles faciet disciplina. Hunc quidẽ ergo in transcurso horꝝ. fecimus sermonem posterius. aut insistẽtes oportet determinare magis. siue non oportet p̃mo seriorũ dubitantes et qualiter oportet s̃m p̃sens aut tempus meminimus tanq; necessario. Forte autẽ non bene dicebant q̃ tale theodorus tragedie gesticulatoz. nulli enim vnq; permisit ante se inducere. neq; iulium hypocritaz. tanq; appropriatis theatris primis auditibus. Accidit autem idem hoc et hominũ collocutiões et ad eas quererum vsũ. Omnia em amamus post magis. ppter quod oportet iuuenibus facere omnia extranea que praua. maxime aut q̃cunq; ip̃orum habet infectionẽ aut inbescionẽ. Transactis aut quinq; annis vsq; ad septimũ oportet speculatores fieri disciplinarum. quas oportet addiscere ip̃os. Due autẽ sunt etates ad quas necessariũ diuidi disciplinã post eam que a septem annis vsq; ad pubescentiã. et iterũ post eam que a pubescentiã vsq; ad annos viginti et vnum. Qui autem em septennis diuidunt etates vt ad multum debent non bene. oportet autem diuisionẽ nec consequi. Omnis em ars et disciplina qdẽ deficit nature vult supplere. P̃mo qdem ergo p̃siderandũ si est faciendũ ordinem aliquẽ circa pueros. Deinde vtrum expedit cõmuniter facere curã ip̃orꝝ vel s̃m p̃prie modũ. quod sit et nunc in plurimis ciuitatib;. Tercio aut qualem quandã oportet esse hanc

Questiones

versoris

Queritur. Utrum legis

latoz politicus debeat summo in suis ciuibz virtutē iudi-
care. Arguit q. nō. qz legislatoz politic⁹ solū dz de sibi no-
tis se intromittere. sed putes nō sibi nore. sed eū latent
qz sunt in aia. g. zc. Secdo sic. ipe nō punit nisi vicia cō-
tra bonū policie facta. vt pz de se. z sic nō intromittit se de
virtutibz sz de actibz exterioribz. Tercio sic. ipe pmittit
vicia q̄ auferūt ciuitati aliquā vtilitatē. vt sū illa q̄ euitā-
tur peiora. sicut sū vltura z meretrices Quarto sic. qz si
intromitteret se de p̄turbis vita sua esset magis p̄reparia
q̄ actiua. qd est p̄ dicta. Quinto sic. ipe possz ponere le-
ges p̄ matrimonia. qd tñ nō facit Sexto sic. ipe possz
ponere leges p̄ generationē vel p̄licationē. qd tñ nō facit
cū gñatio sit pure natural⁹. Pz tñ p̄na. qz h̄ facit ad p̄turbē
In oppositū arguit p̄ p̄m in h̄ sepio ponentē qd de acqui-
sitione virtutū tanq̄ de opio bono dz magis p̄nceps cura-
re In q̄stione erūt tres articuli. In p̄o rñ debet ad q̄stū
In sc̄do videbit de illis q̄ tangebant in duobz vltimis ar-
gumētis. s. an p̄nceps sollicitari debeat circa p̄licationē et
copulā coniugālē suoz subditoz In tercio erūt dubia ad re-
colligendū materiā Quantum ad primū articulū

Sciendum primo

Q̄ duo sunt de q̄bz politicus legislatoz dz curare scilz de
bono fine z de medijs q̄bz attingi p̄t Primū pz. qz bonus
finis est gr̄a cul⁹ oia dicunt fieri. z cui tanq̄ optimo oia de-
bent p̄onare et p̄ ipm mēsurat. est eū sicut signū respectu
sagittatoz. Itē sicut sagittatoz nō p̄t sagittare nisi signo
p̄cognito. ita vt ex p̄cognitione signi moueat ad ipm tangē-
dū. Sic bon⁹ finis dz sp̄ esse p̄cognit⁹ vt ei p̄formet opas
roz. z in ipm tendat. z itō circūstantia finis est inter oēs op̄-
tima. Res em̄ tantū h̄nt de bono q̄ntuz h̄nt de fine. hinc ē
qz sp̄ dz esse primū in intentōe vt p̄ ipm vel in ordie ad ipm
oia mēsurent Hinc est etiā qz res naturales sua op̄atōe et
fine nūq̄ carēt. z p̄ hoc etiā dz p̄hs. qz nō est p̄siliū de fi-
ne q̄ dz p̄supponi. sed solū de ordinatis ad finē. Et inde est
qz hō indeterminatus vix z q̄si casualiter p̄t bene opari. sed
tāq̄ vagabūdus incertis passus causat. sicut sagittatoz
vix z pure casualiter bñ sagittat ignoto signo. Ex q̄ p̄t cō-
trahi vtile documentū. s. qz hō dz se q̄ citius p̄t ad bonuz
finē determinare. Sile videm⁹ in speculatiuis. qz homies
qz nō sunt determinati aut bñ resoluti non bene p̄nt rñ dere
sed incerte z in p̄tuate rñdent. Ex q̄ pz. qz nō optet ali-
quē latere qd sit felicitas. qz est finis humane vite z vlti-
mū hoīs bonū in hac vita. Itē em̄ est vltus z p̄fectio p̄turb-
tis p̄fectissime. hoc dz p̄hs. Infamis em̄ in moribz dz repu-
tari hō ignorās. nā z h̄mōi ignorātia errāt mlti. qz q̄uis
oēs appetat felicitatē. nō tñ oēs ex intimo opant. vt dz. p.
et alis visum est. Scdm̄ declarat. s. qz politic⁹ dz curare de
ordinatis in finē. illa em̄ sunt necāria ad hoc qz finis adipt
scat. Itō necārio illa appetimus. cū appetitus eoz nō tā sol-
licite humane mēti im̄p̄m̄ sicut appetitus q̄ est magis nes-
cessarius z fm̄ plures sufficiens vt media gramus z inue-
niam⁹. Itā duotū p̄nt ad inuicē dissonare. sicut dz p̄hs.
nam stat aliquē bonū finē sibi sed nō debite q̄rere media.
Stat etiā ecōtra. z stat vtrazq̄ bñ querere z vtrazq̄ malē
Itā bonus est q̄ bonū finē intendit. z bñ opatur ad attingē-
dū illū. Et licet quelibet operatio debito fine carēs sit
mala. nō tamē finis bonus sem̄ excusat actionē Si quis

em̄ occideret patrē suū bonū finem intendēs non tamē
p̄pter hoc excusaret. Itā multa sunt que non possunt fieri
tēne z in q̄bus finis nō p̄t in toto excusari. Potest tamen
dici p̄babiliter qz sem̄ aliquē artingit actus maliciam.
minusq̄ deberet malefactorz puniri intendens finem bonū
si constaret legislatozi.

Sciendū tercio. qz sicut a natura aliq̄ sunt languidi et
morbidī in corpe. sic etiā in moribz aliq̄ sunt infirmi seu lan-
guidi vel claudicātes. z tales sunt quasi naturaliter mali
De q̄bus dz p̄hs. qz impossibile est hos fieri bonos. vñ
isti sunt in moribz semimāli. Et isti sunt q̄bz natura nihil
p̄fuit nascēdo sed potius nocuit. Sed aliq̄ sunt naturalit̄
bene inclinati. z isti sunt. q̄si semiboni. qz sequendo nature
sue impulsū sp̄ bñ agerent. z isti indigēt fortune paucio-
ri successu. sz si delinquāt sunt magis vitupandi. Isti etiā
nō est tñ necāria bona societate sicut alijs. qz sunt q̄si p̄ se
boni. licet p̄ malā societate possint seduci. Itis etiā nō req̄-
ritur tantus vigor rōnis. quia natura in ipis sp̄ mouet ad
bonū. Istis tñ (q̄uis boni sunt) tollēda est occasio malefa-
ciendi. qz impulsus nature ad bonū p̄iudicat libertati vō-
luntatis. Alij sunt medio mō inclinati. sz ad vtrūlibet tam
ad bonū q̄ ad malū. z isti p̄ malā cōsuetudinē vel bonaz
et p̄ rōnis libertatē sunt boni vel mali. qz h̄nt principū ad
vtrūlibet. Tercio supponit. qz ciuitas nō est felix nisi vnusq̄
qz ciuiū fuerit felix. vel salte vt in pluribz. Pz suppositio
ex alis dictis. Itā aut felicitas nō p̄sistit in bonis fortune
p̄pter qd dz p̄hs qz fortuna nō est dñā ipius In cōtrarijs
em̄ est fm̄ qz beatus. vñ z vtrū tam diuitijs qz paup̄rta-
te. qz oia suo fine cōuenienter adaptat. Et pro tanto dicit
Seneca. qz nulli p̄cluditur via ad virtutem. Unde si
cur opus nō est ex se liberū vel feruile. sed ex fine ipius. vt
dz p̄hs. sic actus ex substantia eius nō est bonus vel mal⁹
lus. sed ex circūstantijs inter quas potissim⁹ est finis. Et
ideo virtuosus quicq̄d sibi accideat p̄t in virtutem referre.
Sequitur qz princeps debet multū curare de felicitate vnus-
cuiusq̄. Pater ex hoc qz ciuitas est felix p̄ hoc qz vnusq̄
qz ciuiū est felix. Unde patet qz ipse debet cognoscere in q̄
consistit ipius z ciuitatis felicitas.

Sciendū quarto. qz sicut in hoīe duplex est principijz.
vñ est in quo puenit cum bzuris. sz sensus. aliud est quo
differt ab eis. sz rō. que vel cuius vita potest multiplici di-
uidi. sz in regitiuā vel vacatiuā vel non vacatiuā. in acti-
uam z p̄emplatiuā. in bellum z pacem. in bona necessaria
et bona sumptū bona. Et inter ista est ordo referendi singu-
la singulis. Unde sciendū est qz p̄emplatio est finis nō cō-
templatōis z pax belli. necessariū vñ vtile etiā ordinatur
ad bonū sumptū tanq̄ ad suū finem. z sic inter ista est ordo
referendo singula singulis. Tercij pater. qm̄ actiones sū
singulatiuz. vt patet p̄mo metaphysice. ideo p̄ncipia vltia
non sufficiūt nos ad opus dirigere. ad quod tñ magis suf-
ficat cōsuetudo. p̄pter qd dz p̄hs vbi p̄us. qz experti cert⁹
operant q̄ artifices. eo qz actus z generatōes sunt singu-
latiū. circa que etiā est experientia. Sile in p̄posito est qz bo-
na p̄suetudo multum facit ad bene operari. z forte magis
qz natura. imo quādoqz trahit rōnem. Verum est tamen
qz ratio omnibz dominat. qz cōtrahit naturā z cōsuetudinē
nem qua quis bene potest agere vt dz p̄hs

Itis suppositis sit conclusio respōsalis affirmatiua ad
quesitum. sz qz legislatoz politicus zc. Probatur conclusio
sio. quia ipse debet summe sollicitari de fine tanq̄ de opio
mo modo virtuosa vita est finis oim̄. igit. zc. Et nō soluz
debet sollicitari de hoc. sed etiā de remotione impedimēto

rum respectu illius finis. Nō em̄ dī solū sollicitari de hoc sed z de melioribz. Sed prudentia etiā dīcat vt de illis. sū de q̄b illud optimū nō p̄t adipsi. Et q̄ parz q̄ errār lace demones z aliq̄ grecorū suā felicitatē ponētes in hoc qd̄ est alios subiugare. qz tales non p̄t bñ tpe pacis viuere nec sciūt. qd̄ tñ p̄uile est. Vñ fatūū est. q̄ nullo dīdicente vñ im pedicte nō p̄t bñ viuere. cuiusmodi erant isti. ppter defectū virtutis t̄pante z iusticie z cōtēplatiue vite q̄ sp̄ dī esse mixta cū vita actiua. Vñ errār q̄ dīcūt q̄ tpe pacis hoies nō dīnt curare de exercitio armoz. nā tunc hoies ad instar ferri sūt torpētes z rubiginosi. Iō adueniente guerra alijs cogunt fūire. ppter defectū h̄mōi exercitiū. Dī q̄ sp̄ vita ci uilis ex actiua z tēplatiua z generalit̄ ex oibz requisitis ad p se sufficientias misceri. Quis vna vno tpe magis vigeat c̄ alia alio. Et hec de p̄mo articulo. Quāntū ad scdm̄ ar̄t culū. in quo videndū ē an princeps habeat se intermittere de p̄creatione filioꝝ in ciuitate. z de copula cōiugali.

Pro declaratione.

Sciendum primo

Q̄ bon⁹ legislatoꝝ q̄lis sit policia tpe suo nō solū dī cura re. sed etiā ecōtra vt muniat q̄lis futura sit. Pz p̄ Genes̄ cā. Et arguit rāōne. qz p̄nceps debz diligere policia p̄aerno amore. qz est velut pater. vt als dēm̄ est. Pater aut̄ nō solū curat q̄les sūt filij sui. sed etiā q̄les futuri sūt. z ppter hoc nō solū p̄uidet ip̄is p tpe suo sed p̄nt. sed etiā p futuro. vt pz de se. Pz etiā ex als. qz p̄nceps nō dī amare policia amorē illū in se recipiēdo. qz talis amor ēē seruilis sed amorē sincero. s. ppter ip̄am. qz etiā se totū dī tradere policie sicut p̄es suo toti. Propt̄ qd̄ als dēm̄ est in p̄cedentibz. qz nō est maximū opus nec vnicū politici facere ciuita tē. s. maxime talē. sed pot⁹ facere ip̄am magis diuturnam. Sicut pz in sūt de medico q̄ non solū curare dī corpus. p̄ p̄nti tpe. s. facere ip̄m diu manere sanū. Et q̄ sequit̄ q̄ bonus politic⁹ dī suā policia firmare z stabilire solidis fundamētis z nō sophisticis vel solū apparētibz. sicut faciunt p̄ncipes trāsgressi policiaz. q̄ oīa sophisticāt. vt als dīc tū fuit. Pz correlariū qm̄ talia fundamēta non sūt p̄manētia nec diuturna. sed satis cito detegit malicia. vt pz in exēplo de edificio materiali. Domus em̄ ficti fundamētū nō p̄t manere diu qm̄ vertat̄ in ruinā. Pz sūt in edificio naturali. nā corpus (vbi radicalis p̄plexio nō est firmaz bona) nō p̄t diu manere in sanitate. Iō phisicalis medic⁹ nō solū dī facere vt morbz tepescat. sed etiā dī ip̄m radicalit̄ curare si poterit. Patz etiā in edificio morali. nā hō nō diu p̄t ferre p̄sonā fictā vt dī Seneca. nā adepro illo ppter qd̄ fiebat fictio statim apparēt veri mores z intērio. Sic etiā in edificio morali est h̄m̄ imaginandū. Patet q̄ q̄ non soluz accessorie sed etiam p̄ncipaliter politicus legislatoꝝ debet curare q̄lter ciuitas erit diuturne duratōnis. Et de illo p̄ quod firmat̄ z bene habebit pro futuro

Sciendū sc̄do. q̄ debita pueroꝝ p̄creatio facit multuz ad futurā policia esse bonā. Pz qz ex eis ciuitas erit. q̄ qm̄ tū bona z debita op̄ez. p̄curatio dī facere ad ip̄os esse bonos in futuro. tantū facit ad policia esse bonā. Et q̄ pz q̄ p̄nceps multuz curare dī q̄ ip̄i generent hoies. hoc est a natura bñ inclinat̄ ad p̄tutes ad bñ polirizandū. Pz correlariū. qz hoc facere non modicū est ad ip̄os fieri bonos p̄ cōsuetudinē z frequētatiōem bonoz op̄ez. z etiā ad facilit̄ ter obediendū rōni. vt sic fiat cōplere boni. natura em̄ vñ pluribz requirit bona vel bñ inclinat̄ ad hoies fieri bonos

qz sepiissime z in p̄re sequunt̄ impulsuz nature. Tercio supponit̄ q̄ bona dispositio corporis vtilis est ad acq̄sitiōes virtutis. z etiā ad oportunitates. Pz qz est ad acq̄sitiōem virtutis vtilis z ad corporis habilitatē. sed aīe sequunt̄ corpora. qz ab eis passionant̄. modus tñ in hoc est satis difficilis. Et pro p̄nti p̄t dari duplex. vnus est q̄ naturalis dilectio quā h̄z aīa ad corpus facit eū sibi fauere z suis monitionibz obtemperare. p̄portionabiliter sicut mulier attrahit virum. z tandē effeminat̄ z diripit atq̄ furasens virilitatez et virilē animū ei⁹. Alter p̄t dici q̄ duplex sensualitas fursine inducit mortua ad dilectiōem. z rep̄ntat aliq̄ sub rōne delectabilis. z iō nisi anim⁹ sit virilis ea p̄oseq̄tur. Et ppter hoc dī sensus vel dilectio furari intellectū ip̄i insipientis. qz blandiendo ip̄m decipit z seducit.

Sciendū tercio. q̄ generatio respicit duo q̄ntū in possito sufficit. s. parētes z p̄genitores vel filios. z vtroq̄z dupli ceter. eo q̄ filij p̄nt tales sūt aīam vel sūt corpus generari. Sūt q̄ ad parētes sūt q̄ p̄ actū generatōis p̄nt meli⁹ vel p̄t valere q̄ ad corp⁹. vñ q̄ ad aīam. z tñ ḡnatio ppter genitos est z nō grā generantiū. vt habet alibi declarari.

Sciendū q̄rto. q̄ bona dispositio generatoris tā sūt cor pus q̄ sūt aīam a multis depēdet. s. ex parētibz locor tpe et influētia celesti. Primū pz. nā ex bonis naturalit̄ generatur boni. vt als vñ est in materia de nobilitate. vñ vt in pluribz filij assimilant̄ parētibz aut ip̄soꝝ alteri. specialit̄ qm̄ in parētibz est virtus valida ad assimilandū sibi effectū. se cus ē si ppter etatē vel alias cās p̄tus deficeret eis. Scdm̄ pz. qz in hoie (dū virtus naturalis sit fortior vt dīcūt mēdici) virtus generatiua est valēti⁹ z sp̄cialit̄ flante ventro bozali vel oriēti. eo q̄ p̄tus ei⁹ est fortior z magis pura. Et iō dī p̄s q̄ illo tpe magis erūt viri q̄ mulieres. Tercio pz. qz bona dispositio loci multū facit z iuuat ad p̄ductiōem effectus ordinari. vt pz. qz facit virtutē agentū esse fortiorē. z eā qm̄qz fortificat. z etiā facit ad puritatē materie. Quartū pz. qz bñ nati z q̄b celū z supiores p̄tutes in natiuitate fauent sunt naturalis sūt fortiores. nisi p̄ rōnis lib̄tate vel p̄ malā p̄suetudinē male agant. qm̄ sūt sicut male nati vix p̄nt bñ facere. imo nunq̄ nisi raro vel consuetudo dispenset vel pueniat. Istis suppositis ponitur

Conclusio. legislatoꝝ

politicus dī curare de pueroꝝ p̄creatioē. qz ex illis erit policia. Et nō solū curare dī q̄lis sit. sed q̄lis etiam erit. q̄ in q̄ntū talis p̄creatio p̄t in vilitatē policie dīdare tantum p̄t de ip̄a curare legislatoꝝ. Sc̄do ipe dī felicitatibz et p̄turbis curare vt dēm̄ est in p̄mo articulo. q̄ h̄z etiam de illis curare q̄ faciūt ciues ēē p̄tutos. S̄z bona p̄creatio ad h̄ vtilis est q̄ rē. Et istud argumētū nō solū p̄bat q̄ debeat de tali natiuitate curare. s. plus q̄ de p̄ture. licz p̄ortio nabit. Et q̄ se q̄ ip̄e dī curare nō solū de matrimonio seu p̄iugali copla. vt pz ex dictis. sed etiā ad h̄ q̄ p̄les desbite educant. qm̄ naturalit̄ ceteris paribz meliores sūt q̄ in matrimonio nascunt̄. Ex quo pz. q̄ in aliquo casu licet p̄t hoies ad cōiugū cogere. Pz qz oīa debet disponere ad hoc q̄ futura ciuitas sit bona. Et quo parz q̄ p̄t phibere ne ciues in nīmia iuēture cōtrahāt matrimonii. Patet qz hoc est in p̄iudiciū parentuz tam quo ad corpus q̄ quo ad animā. quia p̄ hoc sūt in p̄iudiciū. Per hoc etiā impediunt corpora ab augmento debito. Per hoc etiā perunt plures iuēcule z eaz ferus. Hoc etiā est in p̄iudiciū pueroꝝ. qz ex hoc erūt minores z nō bñ dispositi tā sūt aīam

¶ fm corpus ad virtutes. Sequitur ultra. q. politicus legis-
lator p. ponere leges saltē monitorias ad hoc q. cines ma-
gis intendāt generationi tpe ad hoc pueniētiōi. i. in hys
me. 2. stare vento forti q. bozealis dz. sic pbs dz. 2. ille venes-
tabilis. Egidio de roma. Sequitur ultra q. tpe male psteila-
tionis p. pnceps phitēre ne hoies intendāt generationi.
Pz q. p hoc cines forēt mali. qd dz vitare legislaroz. Se-
quitur ultra. q. legislaroz iuste p. phitēre seu ordiare q. nuls
lus hoim tpe veris intendat generationi seu libidini plus
q. alio tpe. vel saltē p. aliq. statuere p. q. hoies a libidine re-
trahant. Sicut fit fm fide nostrā in q. dragesima. vbi. ps
phitēt hoibz carnes. Pars correlariū. nā sicut oia aialia et
vegetabilia tūc p. mouent (sicut pz de plātis) sic pformis
humana corpa nimis ebullit nīl sparent p. abstinentiam
Et sic hoies eēnt excessiue dediti luxurie adeo vt effimina-
rent plures. 2. in corpe nimis debilitarent. qd estz incōue-
nientissimū. Per h. etiā verisile est generari filios min⁹ bñ
dispositos qz in taliebullitōe ministrat materia min⁹ pu-
ra. Sequitur vltim⁹ q. legislaroz curare dz de mulieribz p. g-
nantibz. 2. circa hoc dat pbs duo documēta. Prīmū est. q.
nō vrant cibis nimis delicatis. Et rō est. q. p hoc nimis
bñ nutriunt pueri in ventre matris. vel qz corpus matris
est nimis auidū vt nutrimentū puertat in subam suā. vel
p hoc corpus pueri ent nimis teneruz. Scdm est q. tales
mulieres nō nimis torpeāt. qz p hoc corpus pueri minus
bñ nutritē. Nā sicut circa laborata 2. p. mora melius nus-
trunt germinācia q. si essent in dēte oīno. sic est de corpore
matris. qz melius nutrit si moderate exerceat. 2. hoc est
facile vt dr pbs. qz opter legislarozē instituere q. ipse quo-
tidie pambulet aliq. spaciū in reuerentiā deoz. 2. deaz ha-
bitū potestātē sup. generatōes 2. partus. Quāntū vero
ad tps quo debēt hoies nutre determinat pbs de vīs a
vicesimo sexto anno. 2. de mulieribz a decimo octauo anno
et hoc nos docet natura. que in tāto tpe cōplet augmētuz
suoz. corpoz. 2. illi etas pfecta est. 2. tūc sunt corpa bñ dis-
posita ad generanduz sine ipsoz. leſione. Silt generabunt
pueri pfecti corpe 2. aia. aut saltē vt in pluribz. Fuit etiā
p hoc vir 2. mulier tēperari. Si autē ex hoc q. vnus posset
generare qñ alter nō posset. p hoc posset accidere in altero
ipsoz. fornicatio. cum etas pfecta generandi non durat vt
in pluribus nisi p. decem 2. octo annos. 2. sic terminat in tri-
cesimo sexto anno in muliere. 2. in viro in sexagesimo anno
vel citra. Et hec de secūdo articulo

Quantum ad tertium

articulū sunt breuiter qdam dubia ponenda ad recolligē-
dum quāsdā difficultates quas ponit pbs in textu

Dubitatur primo

Vltim⁹ ad vitandū nimia pueroz. multitudinē licitū sit ab-
orsum fieri 2. abortos nō nutrire. Et videt q. sic. qz nō vi-
det pueniētiōz modus euitādū illā. Cōtra qz hoc est inhu-
manū. Pro solutiōe p. siderandū est. q. qñs nimia mul-
tutudo ppli sit in ciuitate nocua 2. dānosa. eo q. ciuitas dz
esse limitata ad certā multitudinē legibz ornata vlt. inozna-
tā. 2. etiā q. possit a pncepe cognosci vt in ea maneat inozna-
tū vel p. solum vel nō. tñ licitū est in hoc modis oibz reme-
diari. sed medijs quibz accidunt mala pauciora vel minora
Pater de se. qz q. quantū est possibile vitāda sunt mala. 2.
quāto maiora tāto magis vitāda. Scdm p. siderādū est
q. abortus est qd valde detestandū 2. fugiendū in ciuili cō-

uersatōe tanq. inhumanū. vt pz p. siderant. Quid autē sit
abortus satis notū est. qz est occasio pueri in vtre matris.
Etiā large loquēdo p. se exēdere ad impedimentū. vt. i.
nec in ventre generet. Vñ refert pbs q. apud quosdam
lex ponit abortum fieri anteq. fetus vitā habeat. Et spēalt
ter ex tali pmissiōe esset timendū de frequēti abortu. sup. p.
posita muliez. malicia 2. fragilitate ac etiā timore. vt p. ge-
neratōem innotescat ipas esse p. baras. qd vt in pluribz est
maximū ipsaz. frenū q. in copula nō consentiāt. Silt q. si
ozbari non nutrent frequēter sequeant multa incōueniētia
et turbatōes magne in politica. supposita naturali dilectio-
ne quā generalit. hñt parētes ad filios nō solū in naturali
bus pfectos. sed etiā ozbaros. qm multociēs eis p. patiunt
plus q. alijs. 2. quāndā dilectōem ex illa p. passione suppos-
nūt. Istis suppositis ponit rñsio ad dubiū. negādo scilz
q. nō est licitū. Et pz. qz l. 3. nimia multitudo sit nocua ciui-
tati. tñ in hoc dz remediari mō mag. gratioſo 2. humano
et vt euitent plura mala. Hoc āt nō fieret p. abortuz. cū sic
factū enorme 2. inhumanū. vñ quantū est. possibile vitan-
da sūt talia inhumanā. cū ois ciuitas vel ciuiliſ puerlario in
hūana tenuolētia fundet. Item ex hoc seq. rent plura incō-
ueniētia saltē supposita malicia ppter radicē tactā. Silt ex
hoc nō nutrent ozbari sequeant magne diuisiones 2. tur-
batōes in ciuitate supposito amore naturali parentū ad fil-
ios vt tactū est. Etiā licz frequēter tales sint in moribz si-
cut in corpe ozbari. tñ natura in aliq. recōpensat in aīma
defectū corpis. vt docet experientia. Ad euitandū q. h. mōi
multitudinē nō dz hec lex p. mitteri. Nec est ymaginanduz
q. pbs velit eā approbare. sed tñ eā recitat. Qd pz. quā-
statim ponit vñ remediū g. ratiōis. scz q. hoies non habe-
ant nutre vsq. ad etatē pfectaz. vel q. aliq. habeāt vouere
castratē 2. tenere. Silt p. euitari pueroz. supfluitas. quia
pnt mitteri a pncepe extra ad alienas partes. sicut repit in
multis antiq. hystorijs. imo vt in pluribz natura p. mox
talitates frequētes 2. p. multa tella hoc remediāt. 2. etiam p.
sterilitatē aliquaz. muliez. vsq. ad inclinādem castratis.
imo. p. bilitatē dz q. natura p. era eaz. curfuz. potius eāre
tellū aut mortalitatē aut sterilitatē in mulieribz. aut etiam
multas inclinaz. ad castratē 2. p. nentia. q. p. mitteret tā-
tū ne. has. sicut ponit ille regule. qm cuz adiutorio natus
re prudens politicus in hoc posset. remediare magis gra-
tioso et humano modo

Dubitatur scdo. verū p. mittens adulteriū debeat ciuiliſ
puniri. Et videt q. nō. qz talis punitiō p. nent 2. refertur ad
bonū sup. scz p. scie. Oppositū. p. bar. qz est malū ciuile.
Pro solutiōe supponit q. adulteriū nō solū redūdat in mas-
lū p. sone puate. sed etiā in p. iudiciū cōitatis et polie. Pz
qz ex h. seq. q. plis incertitudo q. est reipublice valde dā-
nosa vt alis declaratū est. Et h. etiā sequunt p. les seditios-
nes. qz ista iniuria q. fit alicui in p. sonā p. sone p. iuncte sibi et
sacramentali sic vnire reputat qñ maxima in politica vt notū
est. Scdm supponit. q. qñs lex ciuiliſ dicat multa mala p.
mittere. qz scz illa nō p.umat p. sitione saltē infligēdo mag-
nā penā in corpe vel in bonis p. icularibz et p. aribz. Sicut
pz de meretricibz 2. vsurarijs. P. uariue dz q. d. l. i. et maluz
redūdās in politica aliq. punitōe p. nent. in honozatōe 2. in
fama q. dā. Et ita de p. dictis facit q. nō assumit ad hono-
res s. infames fere ab oibz reputāt. Vñ si pnceps non pu-
niet aliq. mala. videt q. illa tāq. bona p. mitter. qd est
falsuz. s. soluz illa tāq. minus mala dimittit impunita mō
predicto. nisi aliq. nota affeēdat illa esse mala. Istis sup-
positis rñdet ad dubiū affirmatiue. Pz satis ex dictis. et

etiam p phm. Determinare aut q pena iuris politiciu puniri
dnt relinquendū est arbitrio boni iudicis. Detent tñ tales
puniri pena ad defectu p digna z ad reformationē peccat
ti. Cōgruentius em statet vñā penā esse p gruentē p vna re
gione. q p alia nō sufficeret. Et p ista pz rñsio ad rōnem

Ubiat tēcio. vñū pnceps politicus dz curare de fi
liis natis vsq ad septimū annū. Et arguit q non. qz hoc
solū spectare videt ad parētes. **O**ppositū dz phus. qz ipe
dz de eis curare in natiuitate z de ipoz. pcuratōe. vt patz
in pcedentibz. **F**ortiori g dz vsq ad septimū annū. Pro
solutōe supponit q sicut pueri tpe pme etatis sunt teneri
corpi et imperfecti atqz facili disponibiles aut passibiles.
sic pportionalit fm aīam. Prima ps pz ad experientiam.
Secda. pbaf. qz ex alligatōe aīe cū corpe sibi puenit hmoi
passionabilitas. qz sicut qz diu sic alligat ipso corpe vñt in
strumētāliter. ppter qd dz phs q aīe sequunt corpa. ppter
qd videm? pueros in pmeua etate nō vñ rōne. nec in rō
ne pñci vt in pluribz qusq pfectionē corpi fuerint adepti
ri. **E**x q pz. q sicut indiget adiutorio vt in corpe pñciatur
sic etiā fm aīam. imo pncipaliter. qz pñmū ad scdm ordia
tur. qm modica z qñ nulla sunt q possit hō ex se scire z ac
qñere. nec in hoc natura in nob deficit sed pficit. qm ppter
hmoi indigentia z adiutoriu mouent hoies ad ciuilit con
uersandū z ad dilectōem. qz naturalit diligimus ea a qbz
adiutoriu z indigētie supplemētū recipim? imo si sint bru
ta. natura g hec fecit ppter suā vtilitatē. Silt natura non
pñt in tpe modico pñcere hoīem. cui puenire dñt tot z tan
te pfectōes. nec se sola pñt sine humano adiutorio. **S**ecdo
supponit q ea q humane mētē in pmitate impressa sunt
ab ea difficulter recedūt. potissime qñ sunt mītāda illi na
ture delectabilia xpñia vel delectatā. Pz. tum ppter nos
uitatē. tum ppter eoz frequentē meditatōem z repetitio
nē. rōne quaz fort? imp mīt mētē. **N**ec obstat dñm phī
q iuuenes sunt male memorati. hoc em intelligendū est q
ad illa q modicu notāt vel ponderāt. **E**x q pz q nō modū
cū refert iuuenē sit vel sic affuēci. vt dz phs. qz natura mī
tū fauet z retinet q sibi in etate pmeua sunt indita vel im
pssa. adeo q pbabiliter teneri pñt q nō est tā bñ natus qñ
p malā pñtudinē possit fieri malus z ecōtra. qm pñtū
do z habitatio potius trahit mētē q inclinatio natura
lis z sibi pñtūcat. qz habitus p frequentē opatōem acqñitus
realiter trāsmutat mētē z alterat adeo q ipm naturalit
bonā vel malā facit. z si ad malū hoc fiat vt in pluribz ces
sar ren vñt loci nisi p vigorē rōis (q oibz pñt) hec fiat

Tercio supponit q vsq ad annū septimū tres sñ etates
scz pma vsq ad duos annos. scda vsq ad qñq. tertia vs
q ad septimū. Pz qz ista tpa diuersificant fm naturā cor
poris z aīe. pñter vt pz pñderāt. z etiā tāgit phs in textu

Quarto supponit q circa nutrimentū pueri in illa etate
duo sunt pñtēradā. scz vñū qd respicit corpa. aliud qd re
spicit aīam z ei? habituatōem z nutritōem in moribz bo
nis. **Q**ualiter aut debeat nutriri in duobus pñtis annis
nos natura docet q cūlter matri dedit lac. qā iuuenes in
illa etate dñt lacte nutriri. **U**n lac est nutrimentū p illa era
te pñtēntissimū z teneritati nature familiarissimū. z spe
cialiter lac mulieris. et potissime pñtē mātis. Sñ rñc est
difficultas at mātē qñter debeat filiū suū lacte pñtū nū
trire. **R**ñdet q sic nisi a maiori bono p hoc impediā. **U**n
natura videt ad hoc eā obligare. z ideo nisi p aliq supius
dispenset rōe alicu? melioris ad hoc obligata videt rema
nere. **P**robat qz videt q puer a matre tpe lactis trahit ali
quos mores. z q si mātē lacte pñtū nutriat puer suūm

facit eū magis sibi pformē taz in pñtione q in moribz. p
hoc etiā ad naturalē dilectionē eū obligat. z p tanto sicut
recitat Angelinus qdam phs psuadebat amicis z parē
tibz cuiusdā mulieris multū nobilis q deberet nutrire fili
ū suū lacte pñtū. qz p hoc sibi cōformaret eū in moribz et
ad dilectōem magis obligaret adducēs quoddā exēplū
notabile. scz si agriculus lacte nutriet caprinū tñc lana ei?
quandā pñtū asperitatē. sicut si viceversa capriolus la
cte bidētis nutriet etus pñtū erit leniores z meliores. **G**l
mīl quo ad mores est in pñtōe. **E**tā experientia docet q
ferus qdam modo replet naturā spēi de cuius lacte vel cōl
rate nutrit. vt pz in multis locis. **E**x q pz q in nutrice nō
solū qñda est bona corporalis pñtōe z lactis habūdā
ria. sed etiā bona dispositio in moribz. **P**z cū filius trahit
aliqñter mores a nutrice. **S**ecudo sequit q ceteris paribz
bus assumēda est in nutrice magis mulier proba q alia.
Tercio sequit q in casu q regina vel imperatrix estz male
morigerata nō est ei pñtendū q filiū suū lacte pñtū nu
triret. qz p hoc naturalit mores mātis pñtūtraheret. **Q**uarto
infect q in casu si nō regit nutrit ita bñ disposita in mor
ibz z pñtione. ipa regina vel imperatrix posset cogi vt fili
ū suū lacte pñtū nutririt. **P**z p pñtā. cū sit diligētissime
pcurandū vt talis filius sit bñ morigeratus zc. **U**ltra se
quit q vinū in illa etate potissime vsq ad septimū annū ē
eis multū nociuū ppter repugnantia q est inter vinū et lac.
qz ambo pariter sumpta disponūt ad corruptiōem pñtōe
onis z ad leprā. In illa em etate pmeua non sunt capaces
doctrinē vt notū est. sed (vt dz phs) debent exerceri in aliq
puo motu. z etiam expedit vt illi pñtū ligent in aliq instru
mento (quod gallici vocant cunabulū) vt eoz corpoz rec
tescent z mēbra eoz nō defluāt. imo fm phm dñt exerceri
in sustinēdo pñtū frigora vt inde calor naturalit fortificet et
corpa eoz reddant duriora. **E**x q pz q fallunt mulieres
q in aq nimis calida ipos balneāt. In scda vero pñtū huius
eratis dñt nutriri nō solū lacte. sed aliqb cibariis facit di
gestionis z nō artificialit pñtētis. **S**icut ex pñtibus et hmoi
qm mirabiliter grauāt tenerā pñtōem z morbos inducūt
Debēt aut exerceri in ludis honestis et disponētibz ipos
ad statū ei? futurū dñt tā tales ludi sint moderati. ita vt p
seruet corpa a corpi rubigine z ipm nō pñtēt zc. **E**tā
in hac etate nō dñt cogi ad sollicitudinē ne augmentū ip
soz impediāt. **E**t vt nō oīno fm mētē corpeant ipsi dñt
instrui in mō loqñdi p qdā delectabilia z placētia tali era
ti. z p q nō dñt onūt ad mēdacia. sicut sunt fabule de vira
vulpis z multis hmoi. q nō causant nisi apparētia. sed res
linqñda sñ etati pñtē. qz h mētē qdamō fortificat. **S**z
in tertia pñtē etatis dñt nutriri alimēto qdamō grosso
ri. pportionalit ad pñtū nature. **D**ñt etiā in aliqb sci
entificijs instrui z ad lrās applicari. qz disciplinā ipos pñtū
uat ab oibz malis. scab in tñtātia z ocio seu pigritia. **U**n
his rebz maxime inficiunt pueri z sunt in eis pessima signa
et origo omniū maloz. idcirco ne in ipsis hec fiant doctri
na est ipsis multū necessaria. **E**tā sunt iuuenes in honestis
ludis exercitandi vt prius dictum est

Istis suppositis ponit pñtō rñsio ad dubiū rñdēdo
affirmatiue. **P**z qz ad pñtē pñtē curare de pueroz sta
tu vsq ad septimū. qz h facit multū ad ipos fieri bonos.
De q etiā multū dz sollicitate legislatoz. vt dñm est in pñt
dentibz. nō em optet mutare alimētū. qz alimēti mutatio
nō modicā dñtā facit in iuuenibz. sic etiā a fortiori de bo
na cōsuetudine tenendū est. quia iuuenes pñtūtrahere debent
ne audiat turpia pñtā. qz p hoc possent facilius ad malū

Questiones

comoueri. qz ex his turpia ets aliqui taliter impmunt vt se-
pe ad factu inde pcedit. z spcaliter in materia lasciuia Ex
q pz q q facit comedias inhonestas puniri dnt. naz oia
talia facta z scripra solcite sunt dananda. Ex q pz q non
bn facit rector pollicus talia pmitte. Ex q pz vltra gnt
ter ee puniendu rectoru iuenu z scholariu talia pmitte
Ex q pz q pbs merito reprehendit theodolu q talia inhos-
nesta faciebat nec pmittebat senes intrare. dices q hoc ro-
tu pnter ad iuuenes z habuit p pto hircu. z merito. qz s-
cut hircus est aial fetidu. sic illa pba sunt in moribz fetida
Sequit vltra q pueri multi cohibedi sunt solcite a pla-
tione hmoi pboz turpiu. qz ipa dicere z pferre e ppe faces-
re z spcaliter qn pcedit a corde. Ex q pz vltreus q sol-
cite dnt puideri ne videat picturas inhonestas z scripra
inhonesta. Pz qz pbs multu moueret ad turpia agere. Et
p tanto dr pbs q iuuenes no pmittebant ire in tēplū p-
ter tales picturas. sed parētes p eis sacrificabāt. hoc etiaz
malū ē. p mulieribz sumpra eoz fragilitate Itē puniri dnt
pictores turpia pingētes Pz q pnceps pollicus tenet
sollicitari de regimie iuenu vsqz ad septimū annū pones-
do scz leges circa pus dicta. vt scz iuuenes tandē fiāt boni
et p psequens tota policia futura. de q multū sollicitari de-
bet iuxta pus dicta. Et ista negligentia est originalis caus-
sa destructionis multaz policiarū

Ultimo dubitat. an iuuenes pmitterēdi sunt flere. pbs
videt dicere q nō in hoc reprehendēs aliqz antiqz. nam p
hoc calor naturalis in ipsis debilitat. Sed qzuis excessus
in fletu sit vituperandus z nō pmitterēdus. qd forte voluit
pbs. tū bonū est q modicu flegant. vt exeat qdā humidi-
tates qn eis multū habūdant. qz ibi fit qdām exercituz
vt dr pbus. imo forte ad vocū ipsoz meliorationē h expe-
dit. qz p hoc abilitat ad clamādū z dilatat vocalis arteria.
Sic pōt dici q forte expediret mulieres aliqui flere zc.

Ad rōnes ante opposi-

tum factas Ad pma dr q pteus satis innotescit pncip-
p opationes ad hoc vt de ipsis se habeat intrinsecere. z da-
to q nō essent sibi note. tū haberet facere suos ciues pteus
sus qntū est sibi possibile. qz hoc multiplici sibi redūdat in
bonū policie vt notū est Ad scdam cū dr ipe nō punit vi-
cia ptra bonū policie. Rndet q ad ipm spectat punire. nā
vicia sibi nota punit salte p qndā inhonorationē. qz pnt re-
dūdari in malū policie vt tactū est de adulterio. Ad ter-
ciā cū dr ipe nō punit tū illa ēē vicia (qā vt
dem est) infamat p leges sicut delinquentes. mō infamia est
magna punitio. Vterū est tū q nō punit ea pena corporis. qz
hūc aliquā rōem pmissibilis inqntū in policia euitant p ip-
sa maiora incōueniēcia Ad qrtā pcedo q vita sua est p-
rim actiua z prim pteplatiua. qz dz actiua ordinare ad cō-
teplatiua lz magis exerceat actus vite actiue qz pteplatie
Ad qntā pcedo q ipe hz ponere leges circa matrimo-
niū determinādo tps hmoi copule. qz hoc pnt redūdari in
pndictū vel in bonū policie. nec in h excedit suos limites
loqndo policie Ad sextā pcedo q ipe hz sollicitari circa
pcreationē filioz. scz vt pfectū in naturalibz pceant. et hoc
habet facere ponendo leges p tpe z loco zc. vt dictū est in
secūdo articulo. imo debet sollicitari de nutritiōe z eozum
eruditione vsqz ad septimū annū. put late et pfunde fuit
declaratū in penultimo dubio istius articuli

¶ Sequitur octauus liter pollicorū.

versoris

Uod qdem ergo ligillatori ma-
xime negociandū circa iuuenem
disciplinam nullus vtiqz dubita-
bit. Etem in ciuitatibz non factū

hoc ledit policias. oportet autem ad vnāquā-
qz politizare. Nos em policie vniuscuiusqz q
cōueniens et conseruare cōsuevit policiā z in-
stituit a principio puta quicquid democratico
democraciā. q oblicharchicus oblicharchiam
semp em optimus mos melioris causa policie
Adhuc aut ad omēs potētias z artes sunt que
optet puideri z pssumere ad singulariū opatō-
nes. quare palam quod et ad actiones virtutis
Qm aut vnus finis ciuitati omnū manifestus
q et disciplinā vnā z eandē necessariā esse om-
niū z huius curam esse cōem z nō seorsum. qno
vnus q nunc curat de suis pueris seorsumqz z
disciplina ppria qcunqz videbit dictiōes opor-
tet aut cōmuniū z cōe facere z studiosum. Si
militer aut neqz optet putare ciuiū ipoz aliquē
sibi esse. sed oēs ciuitates. cura aut vniuscuius
qz ptis nata est respicere ad eā q totius curam.
Laudabit aut vtiqz aliqz z in hoc lacedemo-
nios Etem plurimū faciūt studiū circa pueros
et hoc cōiter. Qd qdem ergo leges ferendū de
disciplina z hanc cōiter faciendū manifestū. q
aut disciplina sit pualens alijs z qliter oportet
erudiri oz nō latere Hūc aut dubitat p opa: nō
em eadē omēs existimāt optere addiscere iuue-
nes neqz ad virtutem neqz ad vitā optimā neqz
manifestum. vtrum ad intellectū optet magis
aut ad aie morē. et ex ea q ad actiua vitā disci-
plina turbatione plena psideratis z nulli palā.
Vtrū studere optet circa oportuna ad vitā vel
circa tēdentiā ad pture vl circa supflua oia em
hec acceperūt iudices quosdā et de his que ad
virtutē. nō aut eandē mox oēs honorāt qre rō
nabiliū diuersificantur et ad studiū ipsius

Ira initium octauū li

brū politicorū. Querit vix pnceps politicus seu legisla-
tor debeat curare de instructōe iuuenū a septimo an-
nō vsq ad eam virilem. qm de pma etate aliquāliter
visum est in fine septimi vbi phs tractauit illā materiā
Pro cuius declaratiōe p̄siderandū est q intellectus
in pncipio iuuentutis est velut tabula rasa in qua nihil
est depictum. depingibilis tñ est cū virtutibz et sciētijs
Vel potius est velut ager incultus q de se fertilis est.
fecundabilis tñ. atqz natus est fructificare. quicqz ad-
instat materialis agri nisi debite excolat vt bono seni-
ne secundet tribulos scz et viticas et iuriles notitias at-
qz plurimū nociuas ipm impficiētes germinabz inas-
bilis ad verā sciām reddeat. Ex quo sequit q quāto in-
tellectus est de se fertilior tanto est periculosius et pei-
ipm incultū manere qñ viciū trahat aut bonū vel ma-
lum sciāt. sicut human⁹ intellectus (q de se fertilis est)
nō p̄t sine fructu manere. et idcirco quāto de se fertilior
est. tanto plures malos fructus affert. Nec dubitandū
est vnū intellectū esse fertiliorē intellectu alteri⁹ vnde cū
q hoc pueniat siue ex pre materiē p̄cise siue etiā ex pre
intellectus insit vt p̄babiliter sustineri p̄t. Et q̄ sicut
terra p̄to fertilior est de se. tanto (nisi colat debite) plu-
ra germinat et fructificat mala. sic om̄ino de intellectu.

Tercio sequit q intellectus p̄ua sciētia aut inde-
bito mō fundatus ad colendū est difficilior q̄ si mane-
ret om̄ino incultus. Pater qm ad ipm debito mō fecū-
dare requiritur duplex labor. scz vn⁹ ad extrahendū ma-
las radices. alijs vero ad inducendum bonum semen
Hinc videmus male instructos rpe iuuentutis nō po-
sse (nisi cū magna difficultate) ad debitū modū reduci
scientificū. imo in aliqbz scholis diu imorātes qdā rudi-
meta ita viget in ingenijs vt vix aut raro possent euelli
manetqz locus iuger animi p̄petuus. Propter qd re-
fert quintilianus de quodā q̄ cūmamus vocabat exp̄is-
simus in arte tybiandi. id est ludendi tali instrumento
ad quē qdā accedebat instruēdi cā q̄ tñ pus male erat
instructus. qd̄ p̄cipiens tymianus duplex p̄ciū ab eo
exigebat. dicens req̄ri duplicē laborē ad instruēdū ta-
les q̄ pus sunt male instructi. Sic p̄portionabiliter in-
sciētijs imaginandū est Sequit vltra q ad debite
secundandū intellectū req̄rit in doctore magna subtili-
tas et industria. qm ad officiū doctozis ē potissime po-
nere sciēda in bono et debito ordine. Hinc refertur de

platone q̄ tñ geometriā saltē quo ad difficultatē ei⁹ p̄-
tem cuiādam iuueni p̄posuit q̄ sine defectu toti assensit.
Vñ verisimile est supposita naturali inclinatiōe intellect⁹
ad vix et eius abilitate qd̄ nisi ex defectu debite doctri-
ne pueniret nō tantā pateret in acq̄sitiōe sciētiē diffi-
cultatē vix est tñ q̄ in p̄e puenit de negligentia disci-
puloz. et nō ex inabilitate nec ex defectu doctrine vt de
biri ingenij. quoniam oportet discipulū nō solum atten-
te audire. sed etiam attentius p̄siderare audita.

Sequit vltra q̄ stat aliquē esse minus sufficientē in
sciētia. et tñ ad docendū eū esse abiliore. Pater qz stat
q̄ talis ordinatōem et modū p̄ponendi scibilia (qd̄ ē po-
tissimū in acq̄sitiōe sciē sicut dicebat statim) teneat

Sequit vltra q̄ in iuuenē nihil est ars sine doctrina
tradendi. q̄ maxime putilis esset dū esset inuenta et ad
actū reducā. sz si inuenta esset p̄us an oēm sciām tunc
ad acq̄sitiōem ipius deberemus insudare. et hic mod⁹
sciendi merito vocari deberet. Et qz logica inter oēs
artes magis ad hoc accedit. idcirco modus sciendi di-
ci solet. De qua d̄t phs q̄ absurdū est s̄l q̄rere modū
sciendi et sciām. Scdo supponit q̄ sciā est p̄fectio op̄-
tīm qd̄ est in nobis scz intellectus nostri Pater hoc au-
toritate oīm phoz et specialit̄ Aristotel⁹ in pncipio me-
taphysice. Tum qz p̄iūgit ipm suo fini et p̄fectibili. scz
p̄mo enī vt alis declaratiū fuit. Tum qz p̄ ipm ille finis
ab intellectu attingit. imo sibi intellectu (q̄tū natura p̄-
mittit) assimilatur. Tum qz in oibz acrobz et operatōibz
agenda vitandaqz demonstrat. Teste quodā pho in q̄-
dam epistola dicente q̄ prudentie toti⁹ in litteris cōpen-
dū p̄tinet. sz respublica regēda est si plura cōmittenda
si caltramentanda si machinē eligēda. si remouēdi agges-
res. si p̄pugnacula faciēda. si iusticie cult⁹. si reuerētia
legū. si futuraz gentiū amicitie sunt renouande vel faci-
ende hec oia sacraz litteraz cōpendiū p̄tinet. et multa
alia ad p̄positū possent allegari q̄ breuitatis grā postpo-
no. Pater q̄ q̄tū bonū est habere sciām et q̄ insit p̄fecte
specialit̄ in pncipe q̄ hz totā policiā regere. Vñ nulli tā
bñ decet plura et meliora scire sicut pncipi. q̄ si sine sciā
est velut sine remige naua. Nec obstat q̄ aliquos sine
litteris abillimos videas. qz si tales litteras haberent
ip̄os vltra modum abiles deberemus putare.

Sciendū est scdo q̄ sicut volenti p̄ficere in moribus
periculosa est atqz dānosa affectus cū p̄sensu affinitas
sic in sciā volenti p̄ficere periculosa est atqz dānosa in-
tellectus cū sensu familiaritas. Prūma ps patz. qm ni-
mia familiaritas voluntatis cū p̄sensu facit hoīem male
morigeratū et more bzutoz viuere. qz sensus furat intel-
lectū sapientis. et q̄to hz cū affectu maiore colligatōez
tanto magis latēter et magis sub specie amici ipius rō-
nem inuadit et ei nocet Scda ps patz. nā p̄ p̄ueratōem
et familiaritatē intellectu ab eius obiecto p̄prio diuertit
et actu suo p̄prio impedit. p̄ qd̄ tñ maxime natus est p̄-
fici. Prūmū patz qz obiectū p̄p̄riū intellectu est intelligi-
bile nā p̄ affinitatē inter ipm et sensum ip̄e intellectu ad
sensibilia penitus p̄uertit relinquēdo illa p̄ q̄ potissime
reperit rō p̄fectissima sui obiecti. scz insensibilia. Hinc
videm⁹ sensualibz doctrinis nimis inrendētes has res
furare et respuere sciētijs tanq̄ fantasias et penit⁹ in-
utiles. Unde ymaginandū est q̄ intellectu est in cor-
pore tanq̄ in obscuro carcere et ibi detinet per sensum et
alligatur ita vt non possit illum carcerem exire nisi per
sciām eleuetur et sic cū p̄sensu corpeat sensibilibz innis

Questiones

tendo redditur inabilis et impotens ad acq̄sitiōem sciē-
entie p̄fecte que sensus multū excedit quod erit in p̄u-
dictum domini naturalis. q̄z debet intellect⁹ supra sen-
sum possidere. q̄z intellectus habet se ad sensum vt do-
minus ad seruū. par em̄ in parem nō habet dominiū
naturale. s̄q̄ intellect⁹ ita maneat oīno cecabit. sicut ho-
mo existens diu in obscuro carcere vel diu stans oculis
obscuris quasi cecaret. Ex quo patz q̄ tales hoīes me-
rito compandi sunt vesp̄itioni. q̄ nō potest lumen solis
pati in oculis. Debz ergo intellectus ab h̄mōi carcere
successiue abstrahi et p̄ scientias ad oriōntē p̄ intelligi-
biliū eleuari vt p̄ laborē z sollicitudinē circa ipas possit
iter ad extēdū carcerē sup̄ dictū inuenire et suū z obies-
trum attingere. Patz ergo p̄mū scz qualiter sensus im-
pediit intellectū ne p̄ cognitōem vniū suo subiecto. z q̄s-
liter p̄scientias ab hoc carcere eleuet. Per qd̄ satis pa-
ret q̄ intellectus p̄ hanc familiaritatē impedit ab eius
actu p̄prio. quod patet quomā detinet in carcere vt non
possit p̄ lumen intellectuale ascendere zc. Ex istis seq̄-
tur p̄mo q̄ volenti in scientia p̄ficere necessario est in-
tellectus supra sensum eleuatio. vt patz ex p̄missis. Se-
cundo seq̄tur q̄ ad hanc eleuatōem requiritur debitus z
ordinatus p̄cessus. scz q̄ p̄mo acq̄rant illa mediantibz
quibz excolit ip̄e intellectus anteq̄ semen infundat cu-
iusmodi est grāmatica. logica et h̄mōi. iste em̄ nō habet
semina. s̄z elaborant intellectū. Tercio seq̄tur q̄ q̄uis
mathematice scientie (q̄rū est de se) modū se sint vtilita-
tis in tantū q̄ p̄m p̄m in eis nō est bonū neq̄ finis. tū
sunt vtilēs ad solvendā nimiam familiaritatē inter sen-
sum et intellectū. q̄z abstrahunt intellectū a sensibilibz.
et de isto forte docet alibi. Quarto seq̄tur q̄ farum et
vanū est in acq̄sitiōe scientie semp vel diu in facilibz ma-
nere. q̄z p̄ hoc intellectus rudior et min⁹ abilis ad diffi-
cilia efficit. nā p̄ hoc q̄ in arduis et difficilibz exercitat⁹
in se fortificat et ad alta capiēda disponit. quanto em̄
magis vel plus p̄stringit et p̄ difficultatē opprimat tan-
to magis ad modū vne plures humores ejcit z emittit.
Quinto seq̄tur q̄ sicut p̄fectus p̄dictaz scientiarū
inuat ad cognitōem p̄fectaz et altissimaz p̄tutū. sic nī-
mīa circa ipas immoratio ipedit talū sciārum acq̄sitiō-
nem. Prīma ps est nota. q̄ requiruntur ad hoc q̄ intelle-
ctus exeat de carcere corpis. eo q̄ prestant modū scien-
di. et idcirco instrumentaliter requiruntur ad tale exitū.
Scda ps patz. q̄z hō p̄ nimīā imoratiōem in talibz sit nī-
mis rudis et p̄ assuefactōem minoris luminis sit ipo-
tens ad maius lumen. sicut visus existens diu in came-
ra minus lucida p̄ hoc ad maius lumē debili⁹ reddi-
t⁹. Tū generaliter nimis imorari circa idēz z sp̄aliter qū
illud nō est finis politice. cuiusmodi sunt instrumenta-
les scientie rudimentum est. q̄z per hoc ingeniū manet
impotens ad altiora.

Sciendū tercio q̄ multum sollicitē debet princeps
vitare subditoz ignorantiā. q̄z potissime tyrannis pro-
curatio est subditoz ignorantiā pcurare. vti alis visum
est. nam sicut magna nobilitas in corpore est sensui viua-
citas. sic in politica scia subditoz. Nam sicut corp⁹ sine
sensibilibz et potissime sine visu (q̄ maxime filis est intel-
lectui inter omnes sensus) nesciret se regere. sic cōmuni-
tas sine viris scientificis. Ex oibz istis satis pz respo-
sio affirmatiua ad q̄situm. scz q̄ princeps politic⁹ seu le-
gislator maxime debet instructiōem iuuenū in scientia
procurare. Patet q̄z debet pcurare de dispositiōe ipoz

versoris

in puericia siue prima etate. ergo a fortiori in iuuentute
zē. Ex quo patz q̄ princeps licite potest cogere aliquos
immo tenet vt filios suos mittant ad scientias acq̄ren-
das. Patet q̄z ip̄e est procurator reipublice. quia potest
in bonum reipublice redundare. potest etiā aliquas ar-
tes mechanicas applicare et cogere. ergo a fortiori seq̄-
tur q̄ ip̄e potest aliquos cogere ad scientias acq̄ren-
das ad q̄s naturalit̄ inclināt. Vltra em̄ possent inferri
ex fundamētis p̄missis q̄ dimitto gratia breuitatis

Quidem necessaria vtiliū doceri nō ma-
nifestum q̄ talibz oportet participare quicunq̄
vtiliū facient p̄cipantem non bānausum. Bā-
nausum em̄ opus oportet puta re hoc esse z ar-
tem esse hāc et doctrinā quēcunq̄ ad vsus et ac-
tiones virtutis efficiunt inutile liberoz corp⁹
aut animā aut intellectū. propter quod tales ar-
tes quocunq̄ faciunt corpus deterius disponi
bānausas vocamus z mercēnarias operatiōes
non vacantem em̄ faciunt mentem z depressas
Est aut̄ et liberalibz scientijs aliq̄bz vsq̄ ad ali-
quid participare non illiberale assiduare. val-
de aut̄ obnoxū dictis nocuentis. Habet aut̄
multam differentiā et quod cui⁹ gratia agit q̄s
aut addiscit ip̄ius q̄dem em̄ gratia. aut amicoz
aut propter virtutem nō illiberale. Qui aut̄ ad
ip̄m agit sepe propter alios mercēnarium z ser-
uile vtiq̄ videbit̄ agere. Premisse q̄dem igitur
nunc eruditōnes sicut dictū est prius ad vtili-
bet se habēt. Sunt aut̄ quatuor fere q̄ addisce-
re p̄suerunt litteras et luctatiuam z musicam
et quarum quidem pertractatiua tanq̄ vtilēs ad
vitam existentes et valde bonas. Luctatiuam
aut̄ tanq̄ p̄ferentem ad fortitudinem

Queritur utrū iuuenes

ad honores politicos assumēdi sint in artū sciētijs eru-
diendi. Arguit q̄ non et p̄mo de mechanicis. q̄z sunt
velut adultere z intellectū vilē reddētes. s̄ iuuenes ho-
norabiles nō debēt in ip̄is instrui. Scdo sic. artes li-
berales oīno vident̄ imp̄tinetes ad regimē politicū. et
sic nullā vtilitatem politicā vident̄ p̄tinere. s̄ nō sunt in
eis iuuenes instruendi. Tercio sic. illi (q̄ sunt ad ho-
nores politicos assumēdi) nō debent in poetria erudi-
ri. ergo zc. Consequētia est nota. P̄is p̄bat. q̄z poe-
tria videtur plus iuuenibz ad mores nocere q̄ ad scias
p̄desse. Quarto sic. iuuenes nō sunt in mathematica

libus instruendi. Tum qz mathematica abstrahit a bo
no et a fine. Tum qz p ea fieret fantastici. *¶* Quinto
sic ipi non sunt in moralibus instruendi. qz sunt inutiles
auditoribus talium sciatur ut dicitur philosophia. *¶* Sexto sic. ma
thematica abstrahit intellectum a mundanis opibus. ergo
potius inabilitat hominem ad vitam politicam quam disponat.
In oppositum est philosophia in textu. qd de multis ciuitates et
policias esse redarguitur propter defectum instructionis ius
ueniu in scientijs et artibus. In questione hac erunt tres
articuli. In primo videbitur de artibus mechanicis et libera
libus. In secundo de mathematicis et naturalibus. In ter
cio de metaphysicis et moralibus. et sic patebit solutio
questionis nostre. *¶* proposita ex infra dicendis. Quantum
ad primum articulum.

Sciendum primo

¶ Ex alijs dictis supponit qz volenti perficere in scientijs
et artibus expediat ipsum intellectum a seruitute sensus libe
rari et ipsum intellectum sensui imperare et imperare reddere.
Hoc in alia lectio est tactum qz par in pare non habet do
minium. Intellectus autem dicitur sensui dominari ut notum est. *¶* De
hac intellectus a carcere sensus ad propria intelligibilia eleuari.

Sciendum secundo. qz quis quilibet ars quod est de se sit in
intellectus perfectiua et rectificatiua. tunc ipse artes in dupli
ci reperitur genere. Quedam enim sunt intellectus in mate
rias merentes seu ipsum incorporantes atque in seruitute
sensus per naturam suam indigentibus. qz merito tanquam adul
tere et seruiles et mechanice dicuntur et nomine libertatis
amittunt. Quis tales ab hac seruitute liberantes et extra
carcerem scilicet sphaeram sensibilibus et sensitiuis sublimantes non
merito liberales dicimus. *¶* Et quod per se solus a posteriori
liberales dicuntur. qz antiquitus soli filij liberorum in ipsis in
struebant. Circa istud notabile occurrit duo diffi
cultas. Primum est quod mechanice dicuntur sunt de se
perfectiue intellectus que mechanice dicuntur sunt de se
Respondet qz hoc est ex preloz obiecto. nam intel
lectus ex questione quandam trahit inhonestatem. sicut
huius trahit querendo cum malis. qz aliquos mores
ab eis retinet. Aliter potest dici. qz hoc est ex preloz finis ad
que ordinant. qz ipse ordinant ad utilitatem et ad indigen
tias corporis supplendas. et ideo ex tali fine intellectus illi
berales quodammodo efficiuntur et corpori immergitur. *¶* Secun
dum dubium est utrum medicina inter artes mechanicas des
beat numerari. De hoc est comodus dicendi qz sic sed
inter eas supremum obtinet gradum. qz ordinat maxime in
ter mundana desideranda scilicet ad corporis sanitatem. Quis
hoc non tamen utilitatem quodammodo ymaginaret. Aliter tamen pre
dici qz proprie inter mechanicas non dicitur enumerari. qz ipsa non
videtur aiam utilitatem nisi forte quod abutatur ipsa. qz ipsa ordi
natur principaliter ad corporis sanitatem quod deseruit aie. ideo
finaliter ordinat ad bonum aie. bonus enim medicus et me
dicina non abutens in casu quo non posset se disponere
corpo ad hoc qz esset in se sanum et ad operationes boni dispo
sitas dicitur tamen periclitari ut disponat ad operationes aie. Et in
hoc potest fundari ratio qz sufficit ad hoc qz non dicitur mecha
nica. et potissime cum persciat naturalem sciam. *¶* Et predictis
preinfern qz quilibet scia ut ars preeliberatis respectu ali
cuius. qz principaliter ex fine est talis ut dicitur philosophia. *¶* Opa
tio enim ex fine dicitur ciuilibus vel liberalis. non tamen quilibet dicitur ta
lis. qz ut in pluribus habent finem seruilem et potissime
ex parte mouentis in talem finem positus. scilicet quod est
obiectum ut dictum est prius.

Tercio sciendum qz artes liberales proprie non habent semina
na seu intellectum secundare. sed potius habent ipsum elabora
re. ut declarat specialiter de trivialis. de quo est ad preloz
propositum. Unum de intellectu in se bonum dispositio per naturam dicitur
philosophia qz presupponit cuilibet arti et scie. qz ut idem dicitur oportet
primum nasci homines. hoc est dispositum ipso qz dispositio seu na
ro primo accedit ipsa grammatica sibi vendicatis primos ritus
vni ipsa grossam et rudem cortice intellectus remouet in
pediente tamen quadam ipsius obrutitate ipsa non prementis in
teriora bonum trahere sed foras circumsistat. hoc qz indumento sic
expleto accedit dialectica seu logica. que acutis armatis
gladijs et instrumentis ad secretiora meritis attingit dis
torta et aspera sua voce rectificando. et ex his (qz sibi pre
parauit grammatica) sua explens labore. scilicet docendo ar
gumentationes componere atque dissolvere ex vocibus per gram
maticam delatis et preparatis. propter quod non immerito dicitur logi
ca congruitatem grammaticalem presupponere. nihil enim ponit in
ope suo nisi prius elaboratum sit et dispositum. propter grammati
cam. et propter effectum seminis et coitatem logicam quod ubique
subintrat. propter quod dicitur quarto metaphysice qz logicus in
duit formam philosophia. dicitur etiam logica non scia sed modus scien
di atque falsitatem inferendi et a falsitate discernendi. Et
propter hoc etiam dicitur via ad omnem methadum principia. *¶* Et quod
per se sine thesaurumata per acquisitionem scie esse multum utilia
qz sunt quodammodo quibus principaliter vtitur logica. eo qz mo
dus sciendi non est scia. *¶* Vex. qz ex logica intellectus man
net incultus. eo qz logica solum tangit intellectum vel ipsum
elaborat. Idcirco accedit moralis rethorica. qz tamen veni
ste ornat ut re qualibet quantuncumque monstruosas gratia
quodammodo reddat et acceptam. Nihil enim tam rude vel
grossum intelligibile reperitur quod colore rethorice tanquam
gratiosius non acceptet. propter quod non immerito tales sermo
nes coram iudice prohibentur. Hinc est qz in loquutione retho
rica nimis capis animum ita ut vix sufficiat vix a falso di
scernere. *¶* Sed circa hoc est difficultas. vix in specula
tiuis homines debeat vti rethorica. De hoc forte erunt duo
modi dicendi tenentes extrema. Unus qz non sicut enim ipse
dunt iudice ne iuste quicquid eliciat. eo qz animum ipsum quodam
modo rapiunt et diuertunt iudice a tramite iusticie. sic rapiunt
intellectum et quodammodo impediunt ne vix a falso possit discerne
re. sicut actus corporis a iudicio pulchritudinis hominis propter
ornatum corporis. sic qz diceret qz ordo nimis rethorica est qui
formidatio sic loquendo. ita ut ei intuitu intellectus frus
stret. Alius modus dicendi est isti extremo oppositum tenens
scilicet qz rethorica in omni modo scientifico non solum decet sed
etiam necessaria saltem ad bonum eius et ad perfectam traditionem
Unum sicut ornat corpus reddit corpus acceptum. sic in or
nibus proportionabiliter est. ideo veritas per ornatum personarum pos
tius clarescit quam obnubilat. nec talis ornat est velut quodam
formidatio. sed potius reddit orationem magis claram et iudica
bilem. imo sine tali personarum ornatu oratio est rusticana potius quam
scientifica. Nec tales sermones prohibent coram iudice quia
veritate occultat. sed qz affectum ei flectit et mitigat. *¶* Ve
ritas qz non potest sufficienter tradi sine personarum ornatu. Si po
dicat qz homo nudus comodosus et manifestus et ostendit quod in
dutus quare. *¶* Dico ut iam tactum est qz ornatus rethorice
non occultat seu abscondit orationis veritatem. imo magis mani
festat. Inter has enim opiniones seu modos dicendi se
cundum sic potest moderari qz rethorica in modo tradendi sciam
est de se utilis. sed si aliquis nocet ad percipiendum veritatem
hoc non est ex preloz ipsius. sed ex recipientium rudimento aut
inabilitate seu inexperience in illa arte. Et est sicut

Questiones

videtur decipiunt ad iudicandū de pulchritudine corporis propter ipsi ornamentū. et isti modū dicendi assensio. nec reputat aliquid esse bonum alicui et etiam esse nocuum. sic autem est de vino respectu febricitantis.

Sciendū quarto. sicut varij materiales campi sunt ad diuersa dispositi et abiles varijsq; modis excolendi. sic proportionabiliter est de diuersis intellectib; q; aliq; sunt abiliores ad vnā sciām. aliq; vō ad aliā. Et sicut campus de se fertilior est q; leuiori prestat cultura. sic intellectus abiliores q; aptiores est ad hoc vt artium et scientiarū seminalibus fecundetur. huius enim fertilitas laboris frequenter supplet pecuniam et.

Quinto sciendū q; sicut corporis sensus magis necessarii non sunt sp. laudandi pro sui utilitate. sic proportionabiliter scie vel artes magis necessarie non debent ex hoc magis dici pfecte. q; frequenter minus honoris participant. vt patet in primo metaphysice. Ex quo patet q; artes mechanicas magis esse necessarias liberalibus non arguit ipsas esse pfectiores sed oppositum.

Conclusio prima.

Princeps politicus debet curare de instructōe iuuenū (q; futuri sunt serui) vt artibus mechanicis instruant. Patet q; iste artes sūt necessarie p ciuiū regimie. q; supplet multas indigēcias nature. vt dictū est. Et iste artes sunt exerce de a seruis. Patet q; liberi non debent se in talibus commisceri. g. conclusio 2a. Et propter istā necessitatē ordinatum ē q; aliq; viles artifices sepe magis aliq; singularibus privilegijs dotant. q; p hoc alliciunt ad illa officia. q; forte nulli vellent huiusmodi officia exercere.

Secunda conclusio. iuuenes ad honores politicos assumendi pus sunt in artibus trivialis erudiendi. De autē triviales artes sunt illi q; dicte sunt. scz grāmatica logicā et rethorica. q; sunt q̄s dicte vnt ad alias artes et scias sicut p3 ex pus dictis. Probatur conclusio. q; due pme scz grāmatica et logica intellectū elaborat vt possit aliarū sciarū semina recipere et ipsis fecundari. Sicut p ipsam rethoricā non solum elaborat intellectū sed etia affectū vt dictū ē. Vñ quibet istarū artium valet ad dispōem bonā vt rursus policie supioris aie. q; sicut affectus q; ipedit aīem ne recte possit iudicare. sic vicēversa dū intellectus male disponit affectus ē minus potens ad bonū operandū. nec ē possibile aliqd pficere vnā illarū qn valet de se ad hoc q; alit de se bonū habeat. q; de necessitate inter se hnt mutuā puerfatōem et indigēciā. q; sicut intellectus sibi et alijs intelligit. sic volūtas vult sibi et alijs. q; iste artes pfectioe reddūt hoīem et abiliores. idcirco (q; sunt assumendi ad honores) pus sunt in talibus erudiendi. Ex q; sequit has scias pfectiores et seminales ordinari. Secūdo sequit error exaltantiū logicā vel aliquā aliā sciā istarū supra reales scias. vt solum ad eas vt ad finē ordinent et q; intellectū hnt elaborare. Ex q; p3 q; logici toto tpe suo vt re ad modū picarū garriētes ea abutunt. cū in ea non sit finis neq; des intellectus. imo nec q; fructus cū non habeat semina vt dictū ē. Ipse etenim vel ignorat eorū naturā vel hnt intellectū adeo sterile q; inabiles sunt ad sciā pfectā. acq; sitōem. nec p hoc vituperō ipas. q; licet non sint tante pfectōis sicut enūciant saltē respectu illarū. tñ ille sunt necessarie vt cōplete alie scie acq; rant. alio qn vt de p3 in metaphysica sua fatū ē sit q̄rere sciām et modū sciendi. q; debent pus q̄rere modū sciendi scz logi-

versoris

cam q; ē ad oīm methadōz et in ea tñ nō d3 intellectus q̄scere. propter qd d3 Boetius q; vile ē vsq; ad aliquod tps in ipsis imorari. Patet g. resposio ad pmū articū. scz q; iuuenes (q; ad honores politicos assumēdi sunt) pus in artibus trivialis pdictis sunt erudiendi. Ex hoc enim liberales dicunt. q; tales a seruitute sensus liberant aut q; solis liberis studere pmittebant. Et hec de primo articulo. Quantū ad scdm articū.

Sciendum primo.

Sciūt materia prima per dispositōes qualitatias non potest sufficienter disponi ad suscipiendū immēdiatē formam embrionis per quam disponitur et eleuatur ad vltimā formam et perfectam. scz viuentis sensitiui. sic proportionabiliter intellectus noster non potest per scientias vel artes sermocinales. scz per triviales disponi ad perfectam scientiam capiendam et ad ipsam felicitatem. sed disponitur ad quandam scientiam proportionatam embrioni vel eius forme. scz ad materias scientias. q; diu enim manet aliquis in trivialibus artibus tam diu talis est puerilis et imbecillis. sed quādo talis elaborat ad pfectiorem artem suscipiendā. tunc propter nimiam assuefactōem assumit mores tales q; les per scientias sibi preparauerat.

Sciendum secundo. q; partes triviales intellectus disponitur ad suscipiendū semina mathematice. q; supposito modū arguendi et quid nois terminorū et cōposito modū loquendi (q; tria dant nobis ille artes) scie mathematice sunt eruditissime propter ordinatū modū applicandi earū pncipia ad suas pclusiōes. q; statim ē demonstrata vel aliq; ipsa sumit ad demonstrandū. oia enim in ea reducuntur in sua pncipia. rōne cui dicunt a pbo esse in primo gradu certitudinis. Ista autē semina in intellectu recepra nobis duplicē fructū afferunt. primus est q; intellectū a sensu et supra sensibilia eleuant. et a carcere sensus exiunt. q; tractat de insensibilib; a motu et a materia abstractis. et ideo ex puerfatōe intellectus cū talibus obiectis eleuat in se. et eius acumine fortificat. Et iste est pncipius eorū fructus et pncipalis. Et scdm fructus est qm intellectū ad pfectā alliciūt sapiām. nā intellectus fit p eas qdāmō spirituales et proportionatē rebus indiuisibilib; et abstractis omnimode. Et g. potissime disponit ad metaphysicā. et hoc est vix tā de mathematicis practicis q; nō practicis. Circa hoc tñ aduertē dū est. q; est piculū nimis imorari talibus artibus et sciētijs q; vt d3 p3 in ethicis nō est bonū neq; finis in eis. q; nō p̄siderant sua obiecta sub rātōne boni vel finis. Et etiā q; amore suo detinent intellectū et quasi rapiūt. scz p earū certitudinē et euidentia. Idcirco quodāmō ipm a debita subiectōe retrahunt quā debet habere ad affectum. qd est piculosissimū et pncipium oīm malorū. Et ideo videmus homines nimis deditos illis scientijs vix posse aliud cogitare. Debet ergo hō hoc prouidere vt tñ circa ipas insitat q̄tum requirit et exigit intellectus ad hoc q; eleuetur ad altiores scias. et a sensu exuatur vt dictum est. Aduertendū est. q; cum merito a natura datum est et ingentatū vt hec scia (que pma ē inter tractantes insensibilia saltē quo ad nos et ad eleuandū intellectum nostrū) habeat modū pcedendi certissimum vt scz intellectus linquēs sensibilia nimis caperet vt haberet difficultatē a sensib; et ex hoc ad insensibilia refugio

ret se recurreret. hoc enim valet vt trahat ad amorem sciendi
tracraui de insensibilibus. Ne igit artes liberales quibus non
immediate inducat. ipse tamen eius inquisitione non impeditur
et ab obscuritate sensus tamen quod lucerne intellectui illuminandi
extrahitur. propter quod ab alijs sepe planetis totum mundum illi
luminantibus participant. scilicet grammatice lune. dyalectice soli. re-
thorice mercurio. qui est deus eloquentie. archimetrica vene-
ri. geometria ioui. musica marti. astronomia saturno. Sed
quis ex predictis quod he artes sunt viles non solum disciplinis.
sed etiam personis qui ex parte intellectus in bonum dispositio ipse fa-
ctus ostendit volitari qui sunt facienda et omittenda. quod est viti-
le ad bonum operari vult non est. Sed hinc ad iungit penes ad
pneis difficultas de poetria. iam iuuenes sint in ea instruendi
Et quod probabiliter dici potest quod non. quia poetria antiquis philosophis
et specialiter Boetio quod tales scias vocat meretriciales. quod alii
tamen intellectui frequenter ad modum meretricis ad malum. scilicet
blandimenta et effeminat ipsam. Et id plene nocere solet affe-
ctui quod sunt intellectui. imo verius nocent propter mendacia
que ibidem verbis dulcissimis inuoluunt. Et ratione incultorum
verborum vel ipsorum dulcedine intellectus capiunt aut potius
blandimenta quodam merito rapiunt ad debita intelligentia de-
merendo. Et hoc specialiter verum est de intellectu iuuenis. In
forte est quod multi poetarum antiquorum fuerunt a ciuitate expul-
si tanquam nocui republice in moribus danosus. Poetria tamen iam
periculis in se scia frenatis expedit. non quidem propter eius na-
turam vel sensum litteralem. qui vix in pluribus est falsus. et etiam
de illius materia tractatus vix inspiciendi. sed utilis est. pro-
pter ornatum verborum et formam. et etiam propter rebus descriptiones
que ibi pulcherrime reperiuntur. et iteque propter terminorum approp-
riationem. qui ipsi appropriatissime videntur

Sciendum tertio qd intellectus secundarius scientijs ma-
thematicis non statim sufficit vel p̄t ad inuisibilibū causa-
rum cognitionē ascendere. Locus rō est. qz ipsa mathema-
tica foris stant. z in ostio sciz in cortice vel in superficie rerū
ipsarū seculis nime enodādo. ppter qd nec intellectum eis
adequāt vt ipsa valeat intruere sicut p̄z. qd etiā nō sub rōne
boni vel finis p̄siderat ea de quibz se intromittit ipsa videli-
cet mathematica qd tñ potissime req̄reret ad hoc qd possit
finis ad metaphysica ascendere. qd in ip̄is p̄siderant oīa
sub rōne boni vel finis. His igit succedit naturalis scien-
tia q̄ inter secreta infat z inq̄ritur effectibus in quibus ille cau-
sae relucet. qz in eis inuenit intellectus causas vestigia. in quibz
reperit vel speculatur bonitatem ac necessitates. ppter
effectuum p̄nentiā dependentiā atqz indigentia z alias de-
pendentia siue relatiois. quibus q̄ huiusmodi semis naturalis exer-
citaris seu deductio ip̄i ad v̄z z p̄fectū sit grauis z oner-
osissima. ppter secreta quibz dequirunt aut p̄quiri capiuntur
Est tñ nobis q̄ plurimū valis z fructuosa cū sit immedia-
ta z maxime valens ad hoc qd fructus sciāz supiorū (in quibz
actibus felicitas p̄sistit) adipisci valeamus. scz ad metaphy-
sicas z morales scias. de quibus deo dante tractabit in lec-
tione sequenti Istis p̄missis ponitur

Conclusio prima

Iuuenes assumendi ad honores politicos. scilz ad officia
 reipublice pius sunt moderate in artibz & scientijs mathe
 maticis instruendi. qz hoc multu est uile. Prt. tum qz va
 lent ad attingendu felicitate intellectu qz consistit in ac
 tu metaphysicali. Tum qz valent omni felicitate voluntas
 tis vel affectus. eo qz distrahat mentē a mūdānis & sensibi
 libus vi pius dcm est. Dicit notanter (moderate) quia ibi

posset esse excessus fm q prius tacitū fuit. Ex delusione se
quit q princeps bz de instructōe iuuenū moderate sollicit
tari. z ideo p in casu aliq precipere. q aliqui instruant in
eis z studeant. Potest etia in omi casu pbitere excessum
hmo studiū. Dico hoc intelligendū de istis scientiis sicut
de alijs alijs. vt alē dictum est.

Conclusio scda. iuvenes sunt instruendi in sciētijs na
turalibz anteq̃ ad p̃ncipatū admittant. q̃z h̃ est multuz
vtilē. p̃m̃ 2 cluſio. q̃ scia naturalis est vtilis ad metaphy
sicā. q̃m̃ sine illa nō p̃t homo naturalit̃ p̃fecte viuere. p̃m̃
q̃ tactū est. q̃m̃ tangit eas immediate in mō acq̃ndi sciē
tias. q̃z in rebz naturalibz 7 eaz ordine atq̃ eaz regimie re
lucēt morales virtutes 7 oīa policiap̃ regimina. 7 speciali
ter in ip̃o hoīe. qui p̃pter hoc mīnor mūdus. imō q̃dā mō
dō dī omīa. vt satis p̃zy in multis locis taz scīe moralis q̃z
naturalis. 7 spēaliter in p̃mo huius. Et q̃ patz magna dis
creto 7 etiā sollicitudo p̃mi p̃ncipis nature circa gen^o hui
manū. q̃ scīz sibi intra se dedit 7 indidit exēplar boni regi
minis. nobis em̃ scribere voluit legē nature. 7 euz hoc regi
men naturale vt ip̃m imitaremur. 7 ne deuiaremus a re
to transire. p̃pter q̃d hō ē minus excusabilis si male se res
gat. q̃z scīz plura h̃z adiutoria. Ex istis p̃z r̃sio ad scdm̃ ar
ticulū. scz q̃ vtilis est in iuuentibz instructio in sciētijs mag
rhetoricalibz et naturalibz. q̃z hoc valet vt disponant ad
felicitatē tam intellectus q̃ affectus. Non est t̃m̃ intelligē
dum q̃ in principio iuuetūtis scīlcz in etate qua non sunt
capaces eaz sunt instruēdi. Et hec de scūdo articulo.

Quantum ad terciū articulum in quo videndū est de
metaphysicis et moralibus

Sciendum primo

¶ Sicut hois felicitas nō consistit in debita dispōne sen
sui. licet ad hoc valeat z pferat. sic sciaz pfectio p̄sistit in h
q̄d est p̄iugere hoicem fm id q̄d est in ipō optimuz suo fini.
Et idcirco scie vel artes q̄ sunt ad alta dispositiue vel q̄bz
nō corrūder p̄p̄ia semia aut soluz sensibilia ad alias tanq̄
optimas ordināt. Un̄ oēs scie p̄ter illas q̄ s̄ p̄iuctiue me
tis cū suo fine s̄z velut dispōnes q̄lificatiue aut forma em
bitionis aut aia vegetatiue aut sensitiue respectu vltimate. s.
aie intellectiue. Et q̄ p̄z lz nō valeat ad felicitatē. et tñ p̄t
causare vel inducere Sciendū scdo. q̄ due s̄z potētie q̄
bus hō p̄t vīrii suo fini z cū eo queriari. intellectus z vo
lūtas. z iō p̄mo dicef de scia seu felicitate intellectū specula
tiuū z p̄ternēte. scdo de scia seu felicitate intellectu p̄teritū cō
cernēre z affectū cui subiecit. Pro p̄mo supponit. q̄ scia spe
culatiua est cui p̄ finis est veritas. z illa est in p̄xim nō ex
tēdit. sed s̄sistit intra lūmites intellectū speculatiuū. z imēdia
te terminat ad obiectū sine intētiōe ad actū alteri p̄ potētie
saltē per quā dirigat. Scdo supponit. q̄ felicitas z p̄fectio
intellectū speculatiuū p̄sistit in h q̄d est vīrii obiecto p̄fectū
simo p̄ cognitionē. q̄ em̄ intellectui deet iua felicitas. ro q̄
in cognitōe sui nō p̄sistit sua p̄fectio. nec ibi s̄sistit nec ibi fel
citas. Idcirco q̄rit extra se q̄ descat. vñ si se ad h̄m̄magina
tionē p̄ferre cognosceret tāto magis z ardētius desideraz
sui p̄ncipiū cognoscere. Et h̄z p̄ esse ro quare q̄ plus scie
plus scire desiderat Et quā inferri p̄t. q̄ nō p̄t felicitari ob
iectiue nisi in p̄mo intelligit illi Parer. q̄ in ip̄m tendit tan
q̄ graue in contrā. Secūdo sequit. q̄ quanto obiectum est
nobilius tanto ceteris paribz eius noticiā est p̄fectior. Pa
ter q̄ cōuersatio cū obiecto p̄fectiori semp̄ ceteris paribz
est p̄fectior. Et d̄z notanter ceteris paribz quia nulla vide

zur repugnancia q aliqua cognitio de deo respicitur aliqua de obiecto no tato pfectior. Sicut in exmplo grosso diceret q no qliter puerfatio cu rege est qliter puerfatio cu duce dignior. nobilior em videt miles ducis q cocus vel magister regis. Sic pportionabilis est in pposito. qm no totalis pfectio pferat ex obiecto sed etia ex mo cognoscendi. Tercio sequitur q nullius rei create cognitio est taz pfecta rone sue pfectois. sicut ex relatio ad supmū cognoscibile. Ex q pz q si ad ymaginationē cā pfectissima relucet magis in re minus pfecta q primū ens z supmū. Ipsa em nobis cōicat primū ens qntū est possibile. z p nobis dari sciz in esse intellecto. Sequitur pñr q qlis est pportio obiectoz inf se talis est speculario de habitibz istoz ceteris paribz. Ex q sequit q metaphysica qē de deo est nobilissima. et sic pñr de alijs pz q ordine suaz pñr. vtz ex dictis. Istis suppositis ponit.

Conclusio prima

Metaphysica (q sapiēcia dici solet) est inter oēs scias speculatiuas pfectissima. Pz qz ipa est circa obiectū nobilissimū. cuius vñt intellectū speculatiuū. Tuz qz ambit oia vt videt in pñmo et. eo scz qz cadit in oibz. in qbz inuenitur rō entis q est rō subiectia vt pz qro metaphysice. Tū qz qdammo influit in oēs alias largiedo veritate. sicut pñmū ens in oibz largit bonitatem. Tū qz ipa est efficacissima et istud est spēalit vtz de metaphysica q est de supmo ens. Ex q sequit q in actu metaphysicali vel speculario ne circa primū ens pñst intellectū speculatiuū felicitas. pz satis ex dictis. Cōtra pclusionē arguit. nā metaphysica solū est trāscendētiū. talis aut noticia est impfectissima z valde cōfusa. q zc. Ad hoc pñr dicit duplx pmo negādo q metaphysica solū sit de trāscendētibz. qz ipa in spēali inqrit de pñtētibz z qdditatibz rez. z potissime pñtēntis. de q multa demonstrat. Et istud magis declarandū est alibi. Aliter pñr dicit q metaphysica solū tractat de rebz fm rōes trāscendētes. z tñ illa noticia ex mo q tradit in metaphysica nobilior est q noticia spēalis alioz. vtz est tñ q no solū facit nos cognoscere res trāscendētes fm rōes trāscendētiū. sz etia facit cognoscere fm alias rōes. Aliq tñ pcederēt istā metaphysicā (quā habem?) esse pfectissimā. sed hoc videt rñdūm magis q dicere ipam no solū esse de rebz fm rōes trāscendētes. sed etia fm alias. Sic q pz p isto statu. q felicitas est pfectio intellectus speculatiui vt est in actu metaphysicali circa primū ens. scz in speculatione ipsius. Et hec de primo puncto huius articuli.

Quantum ad secundū

punctū supponit pmo q scia dz practica ab extensione. qz scz extendit ad actū alteri? potētie scz volūtaris. a q elicit scz praxis. z p actū alterius potētie ad talē noticiā dirigat. et regular ad hoc q sit recta. nostra em electio recta no est nisi q recte rōni pformat. z ista no sunt p pñti declarāda. Secdo supponit q sicut est in genere speculariois aliqd supmū. scz qd pñgit potētiā obiecto pfectissimo. sic i practicois noticia q dirigat intellectū practiciū seu actū volūtaris q regular respectū obiecti pfectissimi est pfectissima. qz facit potētiā cōuersari cū obiecto pfectissimo. Tercio supponit q p verā praxim seu vere elicitā pñgit suo obiecto

affectus. z qsi p amorē in ipm trāsfōrmatur magis z tñtius q intellect? p cognitōem. qz cognitio sine dilectione modici aut nullo mō laudaret. Ex q pñr elici. q pñcipalius pñst felicitas in actu volūtaris q intellect?. Et id dicit aliq z valde apparēter. q eligibili? est diligere deū beatissimē qz videre vel pducere deū sine dilectōe ipsius ad ymaginationē. ista essent sepabilia. Sequit vltēri? q qnto rō pñt caest nobilioris praxis vt obiecti tato ceteris paribz est pfectior. Vñ scia de deo est pfectissima. Istis suppositis ponit

Conclusio prima

In actu seu praxi (in quē extendit scia pñtica q est de supmo ente) pñst felicitatis affectus. Pz qz p talē trāsfōrmāz in pñmū ens z maxie sibi vñt. in q tñ vñtione pñst felicitas hūane volūtaris. Ex q sequit q in tali pñtica scia pñst felicitas intellectus pñcti. Ex q pz q pñcept dz curare vt iuuenes in istis sciētijs erudiant. q hoc pñr reducere in bonū cōitatis. imo ab eis depēdet totū edificii z fundamētū respūblie. Ex q vltērius sequit q spēalit dz curare vt instruant in moralibz disciplinis qz finis est nō solū vt sciam? sz vt boni efficiamur. vtz scdo ethicor. Et si qreret aliq. qd de legibz et de ceteris sit dōm. Rñdet q sunt de moralibz. qz sunt velut pñctos morales scie. Ex q pz q sine morali scia nō sit scie sed potē? qdā rudimēta. cū ab eis. s. moralibz depēdeat hūmōi scie. sicut pñctos a suis pñcipijs. Ex q pz q ignorātia z alimnitas est dicitū eas nō depēdere ab istis moralibz. Pz qz in ciuitate bñ pposita multū curandū est de introduciōe iuuenū in sciētijs mathematicis z moralibz. pz satis ex dictis. Sz res stat difficultas de pparōe istaz inter se. scz q est pfectior ceteris. Rñdeo. pñbilit. q moralis est pfectior ceteris partibus. Tū qz ordinat ad finem nobiliorē. scz vt boni efficiamur. Tū qz solū nō beatificat intellectū. sz pñst ad beatificandū voluntatē z affectū. Et idēreo valet ad pfectiorē puerfatiōem cū summo bono. Vñ moralis circa deū (vtz puta q dñm est deū esse sup oia diligēdiū) est pfectior illa q speculatiue aliqd de ipō enūciat. qz pñst ipm intellectū et cū affectū dirigat. Sed p arguit. metaphysica est pfectissima vt pbat pñs in metaphysica. qz ipa ē grā sui. q zc. Rñdeo q pñs voluit eā plus ppare ad speculatiuas. vñ si scia pñtica (q est de deo) ordinat ad aliqd melius. non tñ ppter h dz dicit min? pfecta q si tota esset grā sui. sed pfectior. Id dicit aliq q rota theologia (que est de deo) dz dicta practica. sz nō appareat. qz ipa dirigat in dilectione dei. nec vtz est speculatiua ceteris paribz exaleantiū logicā et alias scias sup morale sciam. imo cōis logica nō sufficit ad morale. sed requirit alia spēalis q nō solū rāgit intellectū sz affectū. eo q moral nō solū terminat ad scire. sz facere hoies bonos. Sequit vltēri? metaphysicā (q est de pmo ente) multū valere ad morale scias. z etia ad eliciendū rectā praxim circa ipaz. Pz q cognoscere pñmū ens pñctē in q nō est alē qua malicia vel malī apparētia est pñtē ipm diligere. Ex ambabz istis pz rñtio affirmatiua ad qñtū. s. q iuuenes ad honores politicos assumēdi pus sunt in artibz et sciētijs erudiēdi. pz ex dictis. Si tñ pz ordo z hitudo sciaz inter se. qz moralis scia z spēaliter politica q respicit bonū cōe ē inter alias scias pfectissima z beatissima. z hoc loquendo de sciētijs humanitus adinuētijs. Pz sñr quo ordine scie sunt acqrendē. qz prius debet acqñi dispositiue vt dictum est. Et hec de tercio articulo pñcipalis questionis.

Ad rōnes ante opposi-

rum. Ad primā pcedo q artes mechanice nō sunt iuuent
bus literis addiscēde. sed a seruis vt notū est. Ad scōz
negel q artes liberales sint oīno imprinētes regimīni po
litico. qā saltē disponūt ad bonū. Ad terciā de poetria
fatis dēm est. Ad quartā dico. q vtile est ipos erudiri in
mathematicalibz. qz ille scie abstrahāt a bono z fine vt
dēm est. tñ disponūt mentē ad bonū z ad alias scias. nec
tñ est bonū nimis in eis immorari. sed aliquantulū vt dic
tū est. Ad qntā dī. q iuuenes etate si sint in moribz mas
tū nō sūt inutiles hui? scie auditores. Ad auctoritatē pbi
dicendū est. q phus loqbat̃ur de iuuentibz in moribz. Et li
cet nō possint plene attingere ad fructū huius scie. tamen
eis pdest. Ad sextā dī. q mathematica abstrahit a mun
danis. hoc satis dēm est de vtilitate ipsius Auctoritas post
oppositum allegata est pro dictis.

De musica autē dubitabit vtiqz aliqz nūc q
dem em vt delectatōis grā plurimī picipāt ip
sa. Alij vero a pncipio instituerūt in disciplina
ppter naturā q̃rere. qd qdē sepe dēm est nō solū
nō vacare rcēs z vacare posse bñ. s em pñci/
piū oīz vt z itez dicam? de ipa Si em abo qdē
oz. magis aut eligibile vacare qz nō vacatio z
finaliter q̃rendū q faciētes optet vacare. Non
itaqz ludētes finē em necessariū est vite nobis
ludū. si aut hoc impossibile z magis in nō va/
cationibz vtendū ludis. laboris em indiget re
quie. ludus autez grā requiei est. Non vacare
aut accidit cū labore z fatigatōe. ppter hoc optz
ludos introducere obseruantē tps ad vsum tā
qz ad ducentes farmacie grā. remissio em talis
motus aīe z ppter delectatōem req̃es. Vaca/
re aut videt̃ hīc delectatōez z felicitatē z viuere
bñ. hoc aut nō existit nō vacantibz. sed vacā/
tibz. nō vacās qdem em nō vacat grā alicuius
finis tanqz nō exītis. felicitas aut finis est. quā
non cū tristitia sed cū delectatione putant om
nes esse. Hanc vero delectatōem non ad hunc
eandē ponunt. sed fm seipos vnusquisqz et fm
habitū suum. optimus aut fm optimū. z euz q
ab optimis. Quare manifestū q oportet et ad
eam quem deductione vacatōem addiscere q/
dam et erudiri. Et has eruditōes z has disci/
plinas eē sui psoꝝ gratia. Has aut q ad nō va/
cationē vt necessarias z alioꝝ grā. Propter qd
et musicā pōres eruditōez ordinauerūt nō vt ne
cessariū. nūc em hz tale sicut neqz vtile. vltē
ad pecuniatōem z ad economiā z ad doctrinā
et ad multas actōes politicas. Videt̃ aut z p/
tractiua vtilis esse ad iudicandū artificū opera
melius. Rursum luctatiua ad sanitatē z robur
neutrū em hoz videm? fieri ex musica. Relin/
quit̃ igit̃ ad deductōem q in vacatōe. ad qd qd
dem z videt̃ pducentes ipam. Quā em putāt
deductōem esse liberoꝝ in hac ordinā. Propt
qd qdem homer? ita poetizat. Sed est quide;
velut ad epulas vocari cōgaudere. et ita dicēs
alteros quosdā q vocāt caritatiuā naturā tan/
qz delectantē omēs z in alijs aut ait vlixes hāc
optimā esse deductionē. qn gaudentibz homi/
nibz epulātes si audiāt cantare cātilenas refide
tes continuo. q quidem ergo est disciplina que
dam quoniam non sicut vtilem erudiendum
filios neqz vt necessariā. sed vt liberalē z bone/
tam manifestū est Vtrū autē vnū numero vel
plures z que be z q̃liter postērius dēm de ipis
nunc tñ nobis esse premiū factū est qd ab anti
quis habemus quoddā testimoniū ex pmissis
erudimentis. musica em hoc facit euident. Ad
huc z q oportet vtiliū quedam erudiri pueros
nō solū ppter id quod vtile. puta litteraz erudi
tionē. sed ppterea q p ipsas cōtingit fieri mul/
tas eruditōes alias. Similiter aut z ptractiuam
nō vt in ipsis venalibz nō peccāt. sed sint infeda
ctibiles ad eā que vazoꝝ emptionē z venditōez
aut magis q facit specula tñ eius q circa cor/
pora pulchritudinis. Querere aut vbiqz quod
vile minime congruit magnanimitis et liberis.
Qm aut manifestū vtrum p̃suetudinis erudiē
dum vel rōne et circa corpus p̃us aut circa in
tellectū palam ex his detrudendū pueros luc/
plinas eē sui psoꝝ gratia. Has aut q ad nō va/
cationē vt necessarias z alioꝝ grā. Propter qd
et musicā pōres eruditōez ordinauerūt nō vt ne
cessariū. nūc em hz tale sicut neqz vtile. vltē
ad pecuniatōem z ad economiā z ad doctrinā
et ad multas actōes politicas. Videt̃ aut z p/
tractiua vtilis esse ad iudicandū artificū opera
melius. Rursum luctatiua ad sanitatē z robur
neutrū em hoz videm? fieri ex musica. Relin/
quit̃ igit̃ ad deductōem q in vacatōe. ad qd qd
dem z videt̃ pducentes ipam. Quā em putāt
deductōem esse liberoꝝ in hac ordinā. Propt
qd qdem homer? ita poetizat. Sed est quide;
velut ad epulas vocari cōgaudere. et ita dicēs
alteros quosdā q vocāt caritatiuā naturā tan/
qz delectantē omēs z in alijs aut ait vlixes hāc
optimā esse deductionē. qn gaudentibz homi/
nibz epulātes si audiāt cantare cātilenas refide
tes continuo. q quidem ergo est disciplina que
dam quoniam non sicut vtilem erudiendum
filios neqz vt necessariā. sed vt liberalē z bone/
tam manifestū est Vtrū autē vnū numero vel
plures z que be z q̃liter postērius dēm de ipis
nunc tñ nobis esse premiū factū est qd ab anti
quis habemus quoddā testimoniū ex pmissis
erudimentis. musica em hoc facit euident. Ad
huc z q oportet vtiliū quedam erudiri pueros
nō solū ppter id quod vtile. puta litteraz erudi
tionē. sed ppterea q p ipsas cōtingit fieri mul/
tas eruditōes alias. Similiter aut z ptractiuam
nō vt in ipsis venalibz nō peccāt. sed sint infeda
ctibiles ad eā que vazoꝝ emptionē z venditōez
aut magis q facit specula tñ eius q circa cor/
pora pulchritudinis. Querere aut vbiqz quod
vile minime congruit magnanimitis et liberis.
Qm aut manifestū vtrum p̃suetudinis erudiē
dum vel rōne et circa corpus p̃us aut circa in
tellectū palam ex his detrudendū pueros luc/

ratione et pedotrimice. harum quidem hec quale quidem habitum corporis. hec autem opera. Nunc quidem ergo quod maxime videtur civitatem curare de pueris. hec quidem athleticum habitum imprimunt tollentes et spiritum et incrementum corporum. Lacedaemones autem hoc quidem peccato peccaverunt. ferales autem efficiunt laboribus tanquam hec ad fortitudinem maxime sit conferens. Quamvis sicut deum est sepe neque ad unam neque ad hanc maxime respicientem faciendum curam Si que ad hanc neque hic adveniunt. neque enim in alijs animalibus neque in gentibus videmus fortitudinem assequenter siluesterrimus. sed magis mitioribus et leoninis moribus. Multe autem sunt gentium que ad interficiendum et ad cedendum homines propter se habent sicut eas quod circa panthumates et emothibi. et alie gentium non marinaz. hec quidem sunt his hec autem magis. quod latrocinatium quidem sunt. fortitudinem autem non precipiant. Adhuc ipsos lacedaemonios scimus. quandam quidem ipsi assiduabant labores prevalentes alijs. Nunc autem et luctatis agonibus et bellicis deficientes ab alijs non enim eo quod iuvenes exercitabant isto modo differerent. sed eo solo quod ad deos (quod non studuerant) conabantur. quare quod bonum sed non quod ferale optet peragonizare. neque enim lupus neque alia feraz aliquid agonizaret utique anima si quid bonum periculum sed magis vir bonus Qui autem valde ad hoc remittunt pueros et quod sine peragogo necessario faciunt banausos efficiunt et finem veritatem ad unum solum opus utiles politice facientes et ad hoc deterius alijs ut ait finis Oportet autem non ex poribus opibus iudicare. sed ex his que nunc Contra agonizantes enim discipline nunc habent. prius autem non habebant. Quod ergo utrum dum luctativa et quod luter utendum pressus est Usque ad pubescentiam enim leviora exercitia afferendus violentum quod ad necessitatem labores reijcientes ut nullum impedimentum sit ad incrementum. Signum enim non parum quod possit hoc instituere. In olim

pioniciis enim quidam vir duos vel tres inueniat eosdem vicisse viros et pueros propter iuvenes et inuoluntarios auferre potentiam a necessarijs exercitijs. Quoniam autem a pubescencia animis tribuad alias eruditiones fuerunt. nunc autem congruit et laboribus et siccis alimētis submittere sequentem etatem simul enim intellectui et corpori laborare non optet. Contrarius enim efficere natus est uterque laborum impediens. qui quidem corporis labor intellectui. quod autem huius corporis. De musica autem quidam quidem dubitauimus et pus. vnde autem huius et nunc resumētes ipsa producere ut sic aditus fiat rationibus quod utique alijs dicit enuncians de ipsa discutere. neque cuius gratia optet precipitare ipsa. utrum ludi gratia et requiei. si cut somno et ebrietate. Nec enim finem se quidem enim neque studiosorum sunt. sed delectabilia sunt quod sollicitudinem cessare faciunt ut ait euripides. propter quod et ordinant ipsam et utuntur his omnibus. Similiter vino ebrietate et musica. ponunt autem et saltationem. in his autem magis ad virtutem tandem finem aliquid est mandum musicam tanquam potentem. sicut exercitativa quale aliquod corpus efficere et musicam morem quales quenda facere assuescentem gaudere recte. ad deductionem autem aliquid confert et ad prudentiam. et enim hoc tertium ponendum dictorum. Quod ergo optet iuvenes non ludi gratia erudire non immanifestum. non enim addiscētes cum tristitia enim addiscere. Atvero neque deductionem pueris et talibus etatibus congruit attribuere. neque enim imperfecto conuenit finis. Sed forte utique videbitur puerorum studium ludi gratia esse viris factis et perfectis. sed si hoc est tale. cuius utique gratia optet addiscere ipsas. sed non sicut reges placent et medorum per alios facientes ipsum transmutare delectationem et eruditionem. Et enim melius efficere opus eos quod hoc ipsum fecerunt et arte his quod tanto tempore curauerunt. quam addiscere solum. Si autem talia optet elaborare ipsos. et circa negotium pulmentorum ipsos oportebit

prepare sed incōueniens. Eandē autē dubitatio
nez hoc et si p̄t mores meliores facere. hoc enim
qđ oportet addiscere ipsos si nō alios audiētes
recteq; gaudere et posse iudicare sicut lacedemo
nij. Illi em̄ non addiscentes cām p̄nt recte vt
autē bonas et nō bonas melodiaz. Eadē autē rō
vtiq; et si ad bonam diurnatōem et deductōem
liberalē vtendū ea quid oz addiscere ipsos. s; nō
alijs vtentib; frui. Cōsiderare autē licet estima
rōez quā habem⁹ de dis. nō em̄ up̄ter ipse cā
rat et citharizat poetis. sed bānaufos vocamus
tales. et agere nō viri nō inebriati aut ludentis
sed forte his qđem a posterius p̄siderandū Pri
ma autē questio est. vtrum nō ponendū in disci
plinā vel musicam viuificā aut ponendum et
quid potitur dubitatorū trūm vtrum discipli
nā aut ludum aut deductionem. Rationabilit
autem in omnia ordinatur et videtur p̄cipare
ludus em̄ gratia requiei est. requiē autem nece
ssariam delectabilē esse. Eius em̄ que per labo
res tristitie medicina quedā est et deductionem
p̄fesse oz nō solū habere qđ bonū sed et delecta
tionē felicitari em̄ ex ambob; his ē. Musica au
tem oēs eē debem⁹ et delectabilissimoz et nudā
existētē et cum melodia. Aut em̄ et musicus esse
delectabilissimū hominib; cantare. propter qđ
in conuentus et deductōes rationabiliter assu
munt ipsam ta nq; potentem letificare. Quare
et huic existimabit vtiq; alijs oportere ipaz cru
diri iuniores. q̄cunq; enim in nocina delectabi
liū nō solū p̄gruūt ad finem sed ad requiē. Qm̄
autē in fine qđem accidit hominib; raro fieri. se
pe autē requiescunt et vtunt ludis non quātū ad
plus: s; et propter delectationē solū vtiq; erit
requescere in delectationib; q̄ ab ipsa. Accidit at
hominib; facere ludos finem hnt em̄ forte dele
ctationē quandā et finis S; nō quācunq; q̄ren
tes hanc accipiunt vt hanc illam. propter ea q̄

finis actionū hec similitudinē quādam. finis
em̄ grā illius futuroꝝ est eligibilis. et tales dele
ctationū nullius grā futuroꝝ sunt. s; tñ laboz
et tristitie. Propter quā quidē ergo cām q̄runt
felicitatē fieri p̄ has delectationes. hanc vtiq;
merito qđ estimabit cām. De eo autē (quod est
cōmunicare musica) nō propter hāc solā. s; pp/
terea q̄ utilis est requies vt videt non solū S;
q̄rendū ne forte hoc qđē accidat. honorabilior
autē est natura ipius q̄ p̄m dictā oportunitatē
et oportet nō solū p̄muni delectatiōe p̄cipare
ab ipsa cuius hnt sensum oēs. Habet em̄ musi
ca delectatiōem naturalē. ppter qđ omnib; eta
tibus et oib; moribus vsus ipsius est amicus
Sed videt si qua ad morē p̄fert et ad animā. s;
aut vtiq; erit palā si quales q̄bus morib; sum⁹
p̄ ipsam. Atvero q̄ ad efficamur q̄les qđē ma
nifestū p̄ multa qđem et altera. nō minime autē et
p̄ melodias olympi. he enim p̄fesse fa ciūt aias
raptas. raptus eius qui circa aiaz moris passio
est. Adhuc autē mutationū sunt om̄es p̄patē
res et suerigmis et melodijs ipsis Qm̄ autē acci
dit musicā esse delectabiliū virtutē at circa gau
dere recte et amare et odire. Palam q̄ oz addis
cere et assue fieri nihil. ita vt iudicare recte et gau
dere epicureis morib; et bonis actionib; S;
nt autē similitudines maxime pene veras naturas i
rigmis et melodijs ire et māuetudinis. Adhuc
autē fortitudinis et tpantie et oim p̄trarioꝝ his et
alioꝝ moralium. Palā autē ex opibus transmuta
mus em̄ p̄m aiam audiētes talia. assuetudo autē
ex similib; ei qđ ē tristari et gaudere prope est eo
q̄ ad veritatē eodē habeat mō puta si qđ gaudz
hymaginē alicui⁹ videns ppter aliā cām. S;
ppter formā ipsaz nccārium huic illā visionē ci
ius videt hymaginē p̄m se eē delectabilē. Acci
dit at sensibiliū in alijs qđē nullā existere simi
dinē ad mores. puta in tāgibiliū et gustabiliū.
Æ i

Questiones

sed visibilibus debilitat. figure enim sunt tales sed ad modicum. Sed omnes tali sensu concitant. ad huc autem non sunt hic similitudines morum. et hec a corpore in passionibus non solum. sed quantum differt et circa horum speculacionem oportet si que passio nis contemplare viuens. sed que polignoti et si quis alius pictorum aut sculptorum est moralis. In melodius autem ipsis sunt immutationes morum et hoc est manifestum. Vox enim armoniarum differt natura ut audientes aliter disponantur sed non eodem modo se habeant ad utramque ipsarum sed ad quasdam quidem planctive et contrarie magis velut ad eam que vocatur mixolydis. Ad has autem mollius mente puta ad remissas. medio autem modostantia autem maxime ad alteram qualevi detur facere que consistit sola armoniarum. Raptos autem que frigiste. hi enim benedicunt qui circa ludum hunc philosophati sunt accipiunt enim testimonium rationum ex ipsis operibus. Eodem modo habent et que circa ricos. Hi quidem enim habent morem stabiliorum hi autem motuorum et horum hi quidem honorosiores habent motus. hi autem liberiores. Ex his quidem ergo manifestum quod potest morem anime qualem quamvis musica facere. Si autem hoc potest facere palam quod ad docendum et erudiendum in ipsa iuvenes. Est autem congrua ad naturam tantilla doctrina musice. Iuvenes quidem enim propter etatem indelectabile nihil sufferunt volentes. musica autem nature delectabilis est et quedam videtur cognatione armonijs et richmis esse: propter quod multi autem sapientium. hi quidem armoniam esse animam: hi autem habere armoniam. Utriusque autem oportet addiscere eosdem cantantes. et manu operantes aut non sicut dubitatum est. prius vero dicendum. Non immo manifestum autem quod multam habet differentiam ad fieri quales quosdam. si quis ipse communicet operibus. unum enim aliquid impossibilem ac diffici-

versoris

lium est eos qui non communicaverunt operibus iudices fieri studiosos. Similiter autem et oportet pueros habere quamdam occupacionem et artice plantagem putare bene quam dant prius. quatenus utentes hac nihil destruant eorum que in domo. Non enim potest quod iuvene quiescere hic quidem ergo est congruens paruulis ludorum disciplina autem plantage maioribus iuuenum. quod quidem ergo erudiendum musicam ita ut communicetur omnibus manifestum ex talibus. Decens autem et non decens etates non difficile determinare et soluere addiscentes banaisam esse curam. Prius quidem enim quoniam gratia iudicij oportet precipare operibus. propter hoc oportet iuvenes quidem existentes operibus uti. Seniores autem factos opera quidem dimittere. posse autem bona iudicare et gaudere recte propter eruditionem factam in iuventute. De increpacione autem facta qua quidem increpant tanquam faciente musica banaisos non difficile soluere. Considerantes usque ad quantum operibus communicandum his quod politici sunt ad virtutem politicam et qualibet melodius et qualibet cynthinis communicandum. Adhuc autem in qualibet organis eruditionem faciendum. Et tenem mihi simile hic differre. in his enim solutio est increpacionis. nihil enim prohibet modos quosdam musice operari quod dictum est. Manifestum ergo quod oportet eruditionem ipsius neque impedire ad posteriores actones neque corpus facere banaisum et inutile ad bellica et politica exercitia ad usus quidem iam ad eruditiones aut posterum. Accidit autem utique circa eruditionem si neque quod tendunt ad agones delinibicos elaborauerunt neque qui mirabilia et supflua operum que nunc venerunt ad agones. ex agonibus autem ad eruditionem. Sed talia quousque utique possit gaudere bonis melodius et richmis et non solum eo quod comune musice sunt et aliorum quedam animalium. Adhuc

Octavi politicoꝝ

autem est multitudo milium et puerorum
Alam aut ex his in quilibet organis vte/
dum neq; fistulas ad disciplinā addu/
cendum neq; aliud aliquod cekbin. cum orga/
num puta cytharam et si quid tale alterū ē. Sz
quocumq; facient ipsoꝝ auditores bonos aut
musici ludi aut alteri. Adhuc autem nō est ad
ipsum scz fistula morale. sed magis ire excitati/
uum. Quare ad talia tempa ipsa vtendū i qbo
speculatio ponit purificationē magis q̄ erudi/
tōem. Apponam⁹ aut qd accidit ipsi contrariū
ad disciplinam et prohibere vti rōne fistulatio/
nem. ppter qd bñ reprobauerūt priores ipsi⁹
vsum a iuuenibz et liberis q̄uis primo vsi sui/
ssent ipa magis em vacantes facti. ppter abun/
dantias et magnanimoꝝ ad p̄tutē adhuc pri/
us et post modica sapientes facti ex opibz oēm
sequebant eruditōem nihil discernentes sz sup
inq̄rentes. ppter qd et fistulatiuā adduxerūt ad
eruditōes. Et em in lacedemonia qdā choꝝ du/
ctoꝝ fistulant choꝝo. et circa athenas ita deuenit
Quare vere plurimi liberoꝝ p̄ticipant ipa. Pa/
lam at ex titulo quē statuit thrasippus elefanti/
de cū choꝝo dupasset. posterioꝝ at reprobata est p
experientiā ipam melioꝝ potētibz iudicare quod
ad p̄tutē tendit. Silr at et multa organoꝝ puta
pictides et barbati et q̄ ad delectatōem faciūt au/
dientibz intentiū. septigona et trigona et iambi
et oīa q̄ indigent manuali scia. Rōnabiliter aut
h̄ et qd de alijs ab antiq̄s in fabulis dictū est.
aiunt em palladem cū inuenisset fistulas abie/
cisse. Nō male em h̄ dicere et propter inhōne/
statem facere hoc fecisse p̄tristantem deam nō
solum sed magis verisimile q̄ ad intellectū nihil
est eruditio fistulationis palladi aut sciam attri/
buimus et artem. Quoniā aut organoꝝ et
operatōes reprobamus tekinch in ludum te/
kinē aut dicimus eum qui ad agones In hoc

Folio Cix

em agens non gratia virtutis suimet operatur
Sed gratia delectatōis audientū et huius ho/
norose. ppter quod nō liberoꝝ iudicamus esse
opationem sed seruiliorem et bānausas vtiq; ac/
cidit fieri. mala em intentio ad quam faciunt fi/
nis. speculator em honorosus existēs transmu/
tare consuevit musicam. Quare et artifex (q̄ ad
ipsum cogitant) facit ipos quales quosdam et
corpora propter motus.
Considerandū aut ad hoc circa armo/
nias et richmos et ad eruditōem. Utrū
armonijs oīibz richmis aut diuidendū. dein
de his q̄ ad eruditōem laborant vtz eandē de/
terminatōem ponere aut oportet terminatā ali/
quā aliā. Qm qdem musicā videm⁹ p melodia
rum fictōem et p richmos existentes. Noꝝ at
vnūquodq; non oportet latere qz potentiā ha/
beat ad disciplinā. et vtz eligendū magis bñ me/
lodiatā musicā aut bñ richmisatā Putantibus
ergo multa bñ dicere de his quosdā moderno
rum musicoꝝ et eoꝝ q̄ ex phia q̄cunq; existūt ex/
ptese hñtes in disciplinā q̄ circa musicā ea q̄dez
q̄ p singula discretōem cōmittimus q̄rere volen/
tibus ab illis. Nunc aut legaliter diuidim⁹ mo/
dos solū dicentes de ipis. Qm aut diuisionem
accepim⁹ melodiaꝝ vt diuidūt qdam eoꝝ q̄ in
phia. has q̄de morales. has aut practicas. has
q̄de raptus faciūas ponentes et armoniaꝝ na/
turam ad singula hoꝝ puenientē aliā ad aliā p/
tem ponūt. Dicimus aut non vnus utilitatis
gratia oportere vti musica. sz pluriū gratia. et em
gratia ludi et purificatōis. nūc q̄de simpli⁹ Itēz
aut in his q̄ de poetica dicimus manifestius.
Tercio aut ad deductōem. Ad remissionēq; et
addiscētionis requiē manifestū q̄ vtendū q̄dez
armonijs. sz ad disciplinā q̄de maxime q̄de mo/
ralibz ad auditū aut alioꝝ manu laborantiū
cū practicis et practiuis. q̄ em circa aiām accidit
X ij

Questiones

passio fortiter hic in omnibus existit. Differt autem in eo quod minus et magis velut mina et timor ad huc autem raptus. Etiam ab hoc motu decenti quod dam sunt ex sacris autem melodijs videmus hos quoniam viderunt melodijs de irascantibus nunc re-
stitutas sicut medicina sortitas et purificatione. Idem autem hoc necessarium pati et misericordes et timidos et totaliter passivos. Alios autem quantum talium adiacet unicuique et omnibus fieri quandam purificationem et alleviare cum delectatione. Similiter autem et melodie purificatione exhibent innocuam regionem hominibus. propter quod talibus melodijs ponendum musicum tractantes agonizatores. Quoniam autem spectator duplex hic quidem liber et eruditus hic autem honorosus et banauus et mercenarius et alij talibus compositi. Assignandum agones et speculationes et talibus et requiem. sunt autem sicut iporum anime distortae ab eo quod secundum naturam habitu sic et armoniarum transgressionem sunt et melodiarum rigide et districte. facit autem delectationes singulis quod pueniens secundum naturam: propter quod dandum potestatem agonizantibus ad spectatorem tale tali aliquo genere musice uti. Ad ludum autem sicut dictum est moralibus melodijs utendum et armonijs talibus. talis autem quod dorista sic diximus prius. Suscipere autem oportet et si qua alia nobis approbaverunt communitatem. eo quod in philosophia exercicio et disciplina quod circa musicam. In politica autem socrates non bene frigisti sola admittit cum ea quod doristi et hic reprobandans organorum fistulam. hic enim eandem potentiam frigista armoniarum quam quidem fistula inter organa. Ambo enim iram puocantia et passionis illa tina. Manifestat autem potius omnis enim petulantia. et omnis talis motus maxime organorum est in fictilis armoniarum autem in melodijs frigisti. Accipiunt autem hec dicens puta de tyrannibus posse videri esse frigus. Et huius exempla multa dicunt quod circa sensum hunc aliaque et que filoxe

versorix

nus conatus indorista facere dityrambum fabulas non fuit potens. sed ab ipsa natura decedit in frigista puenientem armoniam itez. De dorista autem omnes presententur tanquam stabilissima existente et maxime habente morem virilem. Adhuc autem quoniam medium quidem superabundantiam laudamus et dicimus persequi oportere Dorista autem hic hanc naturam ad alias armonias manifestum quod dorias melodias oportet erudiri magis iuniores. Sunt autem due considerationes. quod possibile. et quod decens et enim que possibilia oportet tractare magis et quam decent singulos. Sunt autem et hec determinata etatibus velut abdicatis per tempus non facile cantare rigidas armonias. sed remissas natura insit talibus. propter quod bene increpant et aduersus hoc socrate quidam eorum qui circa musicam quod remissas armonias reprobauerunt ad disciplinam tanquam inebriatas accipiens ipsas non secundum potentiam ebrietatis facit magis sed abdicatas. Quare ad futuram etatem seniorum oportet tales armonias tangere et melodias tales. Adhuc autem si qua est talis armoniarum autem decet pueros. etate propterea quod ponit ornatum habere simul et intellectum que lidista videtur pati maxime armoniarum palam. quia tres has faciendum ad disciplinam. quid medium. quid possibile. quid decens. Reliqua huius operis in greco nundum inueni.

Queritur utrum ars vel

scientia musicalis sit iuuenibus utilis. Arguit primo quod non quia iuvenes sunt delectationum insecutores. sed musica inter delectationes hominibus ut docet experientia. ergo etc. Secundo sic. nam musica mouet et instigat homines ad lasciuia in qua tunc excedunt iuvenes. ergo etc. Tercio sic. plus delectant homines in musica aliorum quam in proprio ludo. et ita bene vel male iudicant de ipsa. sicut allegat philosophus in textu. ergo non est opus ut instruantur in ipsa.

Quarto sic. musica non est liberalis. quoniam tunc ipsa iunct attribueret. quod est superius deorum. quod non sit ut dicit philosophus. sed potius ipsa attribuit ebrijs. etc. Quinto sic. lusoires instrumentorum sunt viles et banauis et reputantur infames ut patet in iure de mimis et iocularibus. ergo etc.

Sexto sic. cantores sunt communiter peiores et magis immorigerati quam alij. ut docet experientia. hoc autem non

esset si musica esset iuuenibz utilis. ergo zc. In oppositum est pbs in textu. In hac questione erunt tres articuli. In primo videbitur de musica speculatiua z practica q vtunt cantores. In secundo videbitur de instrumentis musicalibz. In tercio ponentur quedam dubitationes. vt imponatur finis presenti libro.

Quantum ad primum

Supponit q musica sit scientia considerans de proportionibus diuersarum vocum inter quas est armonia debita. Et talis est duplex. Queda enim est cuius actus sistit in scienda nec ad actum alterius potentie extendit. sed in speculatione manet. et ista est pcpue speculatiua. Alia est que in hoc sistit. et etiam ad opus extenditur. scz ipam regulando. et hec solet dici practica. Secundo supponitur q in quibuslibet sunt plura ad vnu finem ordinata oportet ipa fm quacumqz proportionem ordinari inter se. Patz qz als sunt inter ipa esset pfusio et inordinata collectio. sicut in sonis seu inter sonos. Et quo patet q inter corpora celestia reperitur sonantia musicalis pfectissima adeo vt aliq opinant q ex motu ipoz causabatur qdam sonus. et qz sunt optime proportionata. ideo resultabat melodia pfectissima. Et quicqd sit de hoc tñ dicendum est q inter ea reperitur pfectissima proportio z sonantia. Sequitur vt terius q sicut inter sonos omnino similes non est proportio sic nec pte in eis reperitur melodia vel armonia. Et ita vdm est de alijs rebz inter se silibz. Et quo patet q comune dictu scz naturalis dilectio inter aliquos e ad similitudine suaz complexionu resoluenda est falsum. Communit enim dñ q naturalit aliq mutuo diligunt se ppter similitudine complexionu. Sed dico oppositu. qz redunda est hec dilectio ad debita proportionem ipoz. immo si essent aliqui duo omnino siles in complexione iter ipos forte non eet ordo. z io forte non essent bñ p cordes. nā verisile e q inter viru er vroz est amicitia naturalis pfectissima et hoc secluso residuo. z tñ inter eos non reperitur tanta similitudo complexionu sicut inter duos viros vel inter duas mulieres. Tercio sequitur q oia sunt quodammodo musicaliter ordinata. i. fm certam et debita proportionem. vt patet ex dictis. ppter qd (vt dñ pbus) aliqui sapientes opinati sunt aiām esse quandā armoniam vel illam in se ptenere et omia ista constitui. et ideo ponebant numeros esse pma rerum pncipia. eo scz q inter eos pmo et pncipaliter reperitur armonia. Quarto sequitur q ad aliqua ordinandū in vnum finem expedit considerare ipoz armoniam et proportionem. Patet ex dictis. qz als non possent bene ordinari inter se. Et quo patet q hec sciētia esset utilis ad matrimonia pstituenda. vt sic diuincivis uerent pacifice. Et isto sequitur q sicut sunt aliq corde q nulli pnt p cordare z q ppter hoc dicuntur false corde. sic proportionabiliter sunt aliq hoies. z tales sunt inciuiles. Sequitur vltra q licet in vocibz pmo reperiat armonia quo ad nos. pus tñ repiunt in causis rez. scz inter corpora celestia. vtz est tñ qm melodia multū disponit mentem ad cognoscendū armonia et proportionem in alijs. vt magis postea patebit. Et quo patet q cognitio hmoi armonie multū valet ad cognoscendū alia et eoz proportionem. imo est utilis ad bñ pstituendā vel instituendam aliquā policiā. vt patet ex dictis. Sequitur vltra q musicus est multū utilis in qualibet arte z scia. Patet. qd multe sunt difficultates q non possunt solui et terminari

ri nisi p cognitōem proportionis rez. nā ex h depēdent oēs difficultates qz habem. Sequitur vltra q ad bñ dispositionē aliq n sufficit cognoscere qdlibet illoz sz etiā oportet cognoscere ipoz habitudinē. z spēalit h e potissimū ad cognoscendū primum ens. qd cognoscim p res creatas

Conclusio prima.

Musica speculatiua non solum iuuenibz sed etiam quibuscunqz est multum utilis. Patet qz fm Boetium si ne musica nulla doctrina est pfecta. Patet aliunde qm ipa docet cognoscere rez habitudines qd est multū necessariū in qualibet arte vel scientia. imo in quolibet regimine pfecto. Patet etiā. qz ipa excellit omes alias in efficacia rōnis. Et quo patet q ipa est potissima et necessaria medicis. Patet qz nisi ipi cognoscant habitudines et proportionēs qualitatū complexionalū inter se z etiā ad medicinas ipi non pnt secure operari et applicare acutia passiuis. Et sic patet responsio ad primum punctū. Quantum ad scdm punctū videndū est de musica practica et de cantu. Pro cuius declaratione supponitur q oportet de virtute musice determinare a posteriori. scz p effectus. et considerare an per eam fiamus tales vel tales. Vñ non est modus puenientior deueniendi in noticiam virtutis cause qz ex effectibz pductis. Secundo supponit q licet visus de se plures differentias rez ofsedat nobis qz auditus. tñ auditus multo vtilior est ad sciētiā z pntes. qz plus pnt hō loqui z audire qz p visum cognoscere. Per ipm em auditū nō solū manifestatur sensibilia. sed etiā insensibilia. et generaliter oia que pnt intelligi et de quibz possumus loqui. qz equalit manifestata ea q non sunt et q sunt. ideo debet ymaginari qz si ianua sciētie et maxime inter omes sensus pbens mysteriū intellectui. Tercio supponit q non solū vox hz auditum mouere sed etiā intellectū tangit z affectum immo et totum hominē. hz em aliquid latentis enargie viue vocis actus. qz ipa est inter omia signa efficacissimum signum. eo q adinuet hominē interius. Et quo patet q efficacior est doctrina que fit p voces q ea que fit per scripta et alia signa. Istis notariis ponitur conclusio ad istū punctū. q vocalis armonia pnt facere vel saltē disponere hoies ad bonū vel malū effectū z etiam patet p pbm in textu. Vñ vox ipa z specialiter armonia plurimū pnt aliqz spūs qz viuificare et facere furere. Habet silt aliquos ebetare et obtusos reddere. pnt consequenter corporis armonia rpare vel distempare. nā voces hnt ad oia quandā imitandem z naturalitatem. Et ppter hoc dñ pbs q ipa est amica cuiuslibet hoi z cuiuslibet etati et maxima amica nature. qz ipam fortificat et iuuat. Et quo patet q ipa est summa medicina tā corporis qz aie. qz ipa pnt purgare aiām a possessionibz illicitis et etiam sanitare corporis causare. z sine tanta violētia sicut medicine. Silt aliq musica est valde nociua ipi aie z etiā corpori. qz dulciter ledit z grauius. nā qto ceteris partibz nocuentū est dulcius tanto ledit fortius. qm ipa musica saltē aliqua hoiez effeminat. qz ipa pnt qz in aiaz causare quālibet passionē siue bonā siue malā. Et quo patet q ad determinate vtendū ipa et ad suū finē applicandū oportet eius naturā cognoscere. scz qd ipa pnt facere et quales hoies reddere. sicut pnt de medicina. vñ q ignoraret ei? pnt sepe abuteret ea. sic proportionabiliter q ignorat pntē musice sepe ipa abutit. Et quo patet

q̄ nō sufficit in musica delectari qm̄ hoc est p̄munebru-
tis et hominibz. et est vnus de minimis effectibz ei⁹. si
cut nō sufficit in coloribz delectari. vt d̄t p̄hs. s̄z op̄ter
eorz virtutē z naturā cognoscere. Et ita p̄portionabi-
liter de alijs. Sequitur vltērius q̄ ad debite vtendum
vocali armonia op̄ortet cognoscere practicā sc̄z habere
habitū dirigentē ad opus. Pater q̄ aliter nō p̄t ea q̄s
debite cōponere nec ei⁹ naturā cognoscere. s̄z q̄ncz vtrū
vna specie p̄ alia. Cōsequēter seq̄t q̄ op̄ortet cognosce-
re speculatiuā. Pater q̄ p̄ ea cognoscimus naturā can-
tus vt satis declaratiū est p̄us. sine quo nō possumus p̄-
fecte ea vtrū. vñ cantoz tam ignorans sepe vtrū doctus
vbi vtrū deberet frīgita et aliqua alia specie musicali. Se-
q̄tur vltēra q̄ cōmunes cantozes (q̄ naturā et finē mu-
sicę ignorant) debent reputari quasi bestialiter vtentes
ea. et p̄pter hoc d̄t Boetius q̄ q̄ agit q̄d nō sapit de
finitur bestia. Seq̄tur vltēra q̄ cōmunes cantozes (qui
p̄ncipaliter applicant z ordinant musicā ad delectatōez
potius dicendi sunt mimi z ioculatores q̄ musici z ca-
tores. Pater q̄ eis statuūt finē ioculatoz sc̄z delecta-
tionem. Seq̄tur vltēra q̄ op̄ortet aliter vtrū musica in ec-
clesijs et aliter in p̄uijs ad delectatōem et ad iocūdi-
tatem mundanā. Et quo seq̄tur q̄ p̄us aliquāliē tactū
est. q̄ illi musica abutunt q̄ sp̄ ad maiore delectatōem
vtunt ip̄a. vt p̄z ex dictis. Et iō forte est q̄ multi can-
tores reperiunt reprobare vite z inhonestoz mox. quia
musica facit eos tales et hoc p̄pter abusum demerentur
p̄pter hoc tñ statuz siue artē ip̄oz in se nō vitupero
s̄z abusozes. Et quo p̄z q̄ tales a p̄ho merito dicuntur
banausi. q̄ p̄ musica ip̄oz. vel poti⁹ p̄ inordinatū vsū
ip̄ius nō solū in corpore s̄z p̄ncipaliter in aīa maculātur
et impiciunt. Et idcirco q̄ p̄ artē suā alios necant seu
interimunt. ideo iustum est decens z ratiōnabile vt in
arte sua pereant. seq̄it ergo z inferri potest dictum p̄hi
esse vtrū sc̄z q̄ seruire est p̄ totā vitā in musica sic assiste-
re siue in ipsa finem ponere et dūtaxat in illa manere. vt
clare declaratum est p̄us. Et hec de p̄mo articulo.

Quantum ad secundum

articulū aliqd̄ dicendū est de musicę instrumentis. Pro
cuius declaratiōe supponitur p̄mo q̄ instrumentum
musicale tenet et supplet vicem vocis z ab ea deficit effi-
cacia p̄utis. Unde viua vox inter omnes sonos est ma-
xime efficacis et virtutis. Iuxta dictum hieronimi. ha-
bet inquit quid latentis enargie viue vocis actus. ipsa
em̄ inter omnes sonos efficacius tangit animā et poten-
tiam eius. Idcirco quilibet artificialis sonus ab ea des-
ficit. cuius nō est alia ratio danda nisi ex ei⁹ natura. vo-
ces tamen instrumentales ip̄am imitant et faciunt siles
effectus in illis in quibz ipsa vox facit. sc̄z mouendo ani-
mam ad diuersas passiones licet minus efficaciter.

Secundo supponitur q̄ in voce sunt duo considerā-
da. sc̄z armonia vel melodia que consistit in debita p̄o-
portionē ip̄az vocū. Et richm⁹ q̄ p̄sistit in debita p̄o-
portionē et vnione syllabaz. et q̄dlibet istoz. p̄dest ad
vocem efficaciter mouere mentē hominū. Pater de p̄-
mo p̄ ea q̄ dicta sunt in p̄mo articulo. De secōdo pater.
q̄ ornatus verborz facit ad magis imprimendū menti
id q̄d d̄t. iste em̄ est finis hmoi ornatus. Adhuc etiam
valet iste gestus et modus p̄ferendi iuxta dictum cu-
suidam dicens. Et inquit si audisses illam bestiam re-
sonantē zc. Unde poeta vocabat alterū excellenter lo-
quentiam bestiam. q̄ videbat verba p̄ferre natura

lissima et fin q̄ de natura sua erant nata p̄ferri. verū
mille ē animū vocū p̄sonātia efficacis mouere q̄ richmū
q̄ magis tangit intima cordis et anime. Tercio sup-
ponit q̄ fin p̄hm tres sunt spēs musicę. Prima vocal
moralis et est illa q̄ ex debita et moderata passionū p̄o-
portionē mouet animū ad virtutē. iō moralis d̄t vtilis
q̄ in ea tanta vocū modulario est atq̄ moderatio q̄ spi-
ritus viriles p̄ ea fortificant. aliq̄z p̄rarij obtusi z ebe-
tes redduntur. Hoc em̄ cōmune est cuilibet armonie. q̄
sc̄z ipsa h̄z aliquos spūs fortificare et oppositos remit-
tere et obtusos reddere. et hoc isti spēs accidit ex imita-
tione z p̄naturalitate quā h̄z ad spūs mouentes nos z
disponentes ad virtutes. et ista alio nomine doctus di-
ci solet. et istam inter omnes alios laudat p̄hus et d̄t eaz
tanq̄ mediā et virtuosam esse p̄sequendam et est vt cō-
muniter de p̄mo tono. Sc̄da spēs dicit practica. que sc̄z
p̄pter tonoz et p̄portionis mollicie dicit mentē a passio-
nibus frequenter purgare. vt ab ira vel odio. Vñ ipsa
quodāmodo mulcet animū frequenterq̄ disponit ad in-
continentiā z illicitas passiones atq̄ cupiscēcias. Hac
autē vtebat amasia achillis q̄ in lira canendo retrahēbat
achillē a bello. dicens q̄ securius erat esse in camera. p̄-
pe amasia z tangere lirā q̄ esse in bello. Hac etiam vte-
batur dauid q̄ expellebat spūm malignū a saule p̄ sonū
cithare. vel fin aliquos dolores ip̄i⁹ saulis mitigabat
Unde fin aliquos etiam est. p̄babile q̄ aliqui sunt spi-
ritus maligni qui nō possunt sustinere aliquam lirā vel
musicam. sed p̄eam ab aliqua regione expelluntur. Nec
autem species diuidi potest in miscidistā. z in lidistam
quarum prima p̄pter certam rep̄cussionem spiritūz
ad interiora inducit hominē ad pietatem. et alia species
p̄pter certum modum rep̄cutiendi spiritus afferunt ho-
minem. z ista dicitur esse septimi toni. Tercia spēs p̄-
ncipalis est raptus factiua q̄ alio nomine dicit frīgita. ip̄a
em̄ p̄pter fortissimā rep̄cussionē z reuocatōem spiritū
ad interiora rapit animū. z merito rapere d̄t. quia
ip̄um ligat ne possit exercere suā p̄p̄riā op̄atōem. Et di-
uidi p̄ hec spēs adhuc in duas spēs. quaz vna facit ra-
ptum. alia vero causat et facit furorē. Prima istaz vtrū
tur incantatores ligantes spūs hominū et ita nō p̄nt de re-
bus verifice iudicare. Hanc etiā timent serpētes z ob-
rurāt aures suos ne p̄ ipsas decipiant. nā illa melodia
h̄z ad spūs talem habitudinē q̄ sufficit ip̄os ligare. Et
quo ad aliā spēm facit hominē furere. et etiam equos ip̄-
sos ad bellum. puocando itayt equi p̄pter eū minus fu-
giant vbiq̄z strepitus armoz audiunt. z hoies sunt
maioris virtutis et fortitudinis p̄pter inflammatōem spi-
rituum bellicoz. Et etiā p̄ma specie sc̄z raptus factiua
vsus fuit arion qui (vt recitat blinius) erat in mari. fuit
q̄ a socijs p̄denatus vt in mari p̄ficeretur. qui hoc vi-
dens rogauit q̄ p̄mo p̄mitteretur ludere in cithara.
q̄d sibi p̄cesserūt. ad cuius ludum multi delphini vene-
runt quoz vnus ip̄m arion in mari p̄iectum supra dor-
sum recepit et sanum vsq̄ ad littus portauit. p̄ q̄d non
immerito arguitur q̄ non solum homines. sed etiaz p̄-
sces in melodijs delectant. et p̄pter h̄ hec spēs (q̄ dispo-
nit ad bellum) attribuitur marti. Et p̄cedētibz se-
quitur q̄ p̄ cōplacentiam in melodijs possumus proba-
biliter de moribz hominū iudicare et opinari. Pater q̄
si homo habeat cōplacentiam in doctis verisimile est ip̄-
sum ad virtutē inclinari. et sic de alijs p̄portionabiliter.

Quarto supponit q musica hz ad naturā maximā affinitatē z amicitia. em vt ait phs amica cūlibet hoi et cui libet erari. Vñ aia ad ipam hz tantā amicitia vt aliq crediderit sicut ad corpus ppiū. ppter melodiā pueri z de celo deſcendere. ppter qd dñi portabant corpa ad tumulū aliquā rulū videbant vti melodis. Ex quo pz q qlibet hō bene dispositus hz in musica delectatōem z pplacētā. Potest etiā hoc in casu triplici deſcere. ſc3 qñ qz ppter nimīū dolorē nā intēſi dolores patiētes in aliqbz ſm opionē taliz in melodis nullo mō delectant. ſed potius magis z magis tristant. licet ſic pbabile q nō est tantus dolor nature qñ poſſit p aliquā melodiā tpari. Qñqz etiā homines nimis agreſſes in musica non delectant. Qñqz etiā hoies ppter ſupbiam z auſtiritatē in ea nō recipiūt pplacētā. Hec ē verisile (vt dē Luſtracius) iuues in cantu tantū tēpus cōſumere niſi in eo magnā recipiēt pplacētā. imo qd plus eſt ſm phm tante virtutis eſt q poſſit regionē bñ diſponere z ab ea malignos pñs expellere. aut qz illi ſpūs realiter nō poſſunt eā ſuſtinere. Aut qz homines ſunt p euz magis mites z melius diſpoſiti. Item adhuc ſupponit q dupliſ cia ſunt instrumenta. Quedā vocant fiſſiles. ſ. in qbz ore pſare ſciūt hñe mimi z ioculariores. Et iſti ſunt in multis plicet differētia. nā qdam diſponūt ad raptū. z qdaz ad telum. Et iſta etiā multiplz diuidunt. vt ſatis pz ex p dicitis. Et iſtis instrumentis pueniens eſt frigidiſ. ſc3 cur aliq ſpēs diſponit ad raptū. alia vero ad bellū. vt dēſt eſt prius. Ppter qd dē phus de quodā q in talibz credidit vti liſ diſt. ſed a natura coactus fuit in frigidiſ ſeu frigidiſ mō dum deſcendere. Alia ſunt instrumenta in qbz nō requirit oris pſatio ſicut lira cithara z multa alia. Et iſtoz diuerſe ſunt nature. qz aliq requirunt vñū modū. alia vero aliū. Et ideo pportionabiliter ad diuſionē muſice z ſpeciez eius p ſum diuſio instrumentoz eius. z etiā ecōtra. qz qdlibet instrumentū aprandū eſt aliene ſpēs muſice. z etiā econtra vt patet ex dictis. Iſtis notatis ſeqtur

Concluſio prima

Muſice instrumentū ſeu instrumentis expedit iuuenes vt pz concluſio. qz p hoc diſponunt ad virtutē ſicut p muſis eā q eſt in cantu pmutant voces. vt pñs tactū fuit. et tñ de ſic ab eius efficacā vt etiā tactum eſt

Secūda concluſio. nō expedit literis iuuenibz vt fiſſolis qz ipſa diſponit ad bellū z raptū potius qz ad opa virtuola. z ppter hoc fert (vt dē phus) palladē reperiſſe aliq q vtebant fiſſolis proieciſſe ſignificando q p hoc non diſponebant ad virtutem ſed potius ad bannauiam. tamen expedit quandoqz aliquos vti ipſis. quia imitātū hominibz bus furorem et p hoc ad bellum diſponunt qui quandoqz reperiuntur nimis molles.

Tercia concluſio. qñqz expedit iuuenes liberos vt liſſe. Pz qz p hoc ſūt mites qd frequenter expedit. Et iſta ſpēs muſice valde expedit illis q naturaliter ſunt iracūdi

Quarta concluſio. Doctiſta eſt magis laudabilis z conueniens iuuenibz q alie ſpēs muſice. Pz qz ipa diſponit ad virtutē. vt dē phus in textu. z etiā prius tactum eſt. Etiam ipa fortificat ſpūs viriles z elerat alios. ſeqtur qz q muſica instrumentalis hoc eſt (que p instrumenta exercetur) eſt iuuenibz vtilis. licet nō quelibet eſt iuuenibz literis vtilis. quod ſatis pz z declaratum eſt p concluſiones pñſas. Secundo ſeqtur q muſica debito modo z bene applicata eſt in rōne efficacīſſima. cum quo tamē ſtat q ea

vtendo ad malum ſunt homines bannaui z viles. vt pñs ſatis declaratum eſt. Tercio ſeqtur q ſeruile eſt ea vt in erate pfecta vbiſcilicet homo deſeret in virtute z perfectiori vita viuere. vel etiā in ea totum tempus expenderet. Patet quia non debet in ea poni ſinis hominis. vt notum eſt. Patet ergo ex omnibus dictis reſponſio ad queſtum p ſecundo articulo. ſc3 qualiter ſunt maiores efficaciſſe q alij ſoni. Et hec de ſecundo articulo ſufficiunt

Quantū ad tercium articulum ponende ſunt aliq dubitationes vt recolligatur preſens lectura

Dubatur primo

Utrum vita actiua magis indigeat muſica q vita contemplatiua. Reſponderetur q actiua. vt patet per phm in textu. Et arguitur rōne cōmuni. Muſica eſt quidam ludus z requies qdam. ſed vita actiua magis indiget requie q contemplatiua. ergo zc. Oppoſitum arguitur. qz muſica valet ad faciendū homines magis cōtemplatiuos z etiā ad benefaciendū. ergo vita contemplatiua magis indiget ea q vita actiua. Pro ſolutione ſupponitur. q in cōtemplatione virtutis et operū eius magis conſiſtit melodia q in pporzione ſonoz z vocum. Unde in cōſideratione virtutis z operū eius cōſiſtit maior delectatio q in armonia vocum. qz efficacius mouet animum q voces eo q immediate. voces autem mediante auditu. Et in eis. ſ. actibus virtuoſis conſiſtit vera delectatio. Secūdo ſupponitur. q muſica vel armonia valet ad quietem et recreacionem laboris quo ad aliquaz ſpeciem eius. Aliqua vero valet ad cōtemplationē z eam intendit. Patet ſatis ex pñs dictis principaliter in ſecundo articulo.

Iſtis ſuppoſitis ponitur reſponſio ad dubium. vita actiua magis indiget muſica que eſt ad quietem qz cōtemplatiua. Patet ſatis ex pñs dictis. quia p illam reſolūā tur ſpūs z fortificat. Secundo dē qz vita contemplatiua magis indiget muſica cōtemplatiua (hoc eſt que diſponit ad cōtemplationē) q actiua. Pz de ſe. quia diſponit ad vitam cōtemplatiua. z ita ſpecialit conſiſtit in ſpeculatiōe interiori. z etiā in doctiſta vel etiā mixolidiſta. Pz qz diſponunt ad virtutem vel in gradu perfecto indiget vita cōtemplatiua z maxime muſica que cōſiſtit in cōſideratione virtutis z actū indiget ptemplatione. et in hoc conſiſtit vera delectatio z quies. q debet eſſe in cōtemplatione. Ex iſtis ſatis patet qd ſit dicendū ad obiecta. vñ aliis qua muſica magis indigent cōtemplatiui. alia vero magis indigent viuētes vita actiua. Sed iuxta hoc querit an expediat in locis contemplatiuis vti decantu. Et hoc dico duo. primo q ſi ſunt z debet eſſe homines pfecti in cōtemplatione. ideo non eſt honeſtū vti decantu cōmuni. Patet. quia plus nocet cōtemplationi q ſuuet eam. nā ppter promptitudinē humane ſpēs in delectatiōe ſtatim in ea excedit vel rapit aut grauius ecōtrario laxatur. z maxime cum moderni muſici vrant muſica ioculariōe. hoc eſt eaz ordinādo ad leticiā. Talibus ergo cōuenientior videt planus cantus qui bene pportionet. quia videt q ſit artiſcioſe ordinatus z q ſi a natura ſpecialiter ordinatus vt. puocet homines ad deuotionē. Secūdo dicit q ſi cantores ſciēt bene vti doctiſta z mixolidiſta expediret eos in locis maximis cōtemplatiuis vti illis modis muſicalibz. Patet euz p eos. puocentur ad deuotionē z cōtemplationē. Sed quia pauci cognōſcūt naturā muſice. ideo tanq mimi totum cantum referunt ad delectationē. z forte ppter hoc merito

Questiones

dicunt discipulos qñt cantu hoc est sine eius corripentes. Et qñ pñz qñ mñ vñnt magis cōter musica ipi cantores ad ornatu z pompā qñ ad deuotionē z pñeplationē. Iñ for/ re a pñcipio oppositū institutū fuit. z pñter hñc abusus vel fragilitatē humane nature forte phibita est in locis in qñb maxima pñeplatio censet cū qñ tñ stat vt tactū est qñ nō ma/ xime impediret si cantatores ipsa debite vtrent adeo vt pñs dñ p cantū regionē a malignis spiritibz purgari. qñ in/ telligendū est altero duoz modoz pus tactoz. scz vñ sicut verba sonant. vel qñ ipa hoies disponit

Dubitat secundo. vtñ iuuenes sint in arte. pñtractua eru/ diēdi. Pro solutōe supponit qñ nō solū opñt iuuenes lñ/ teros qñre qñd est vñle. sed magis z pñcipalit qñd est hone/ stū. Pñz qñ vñle ordinat ad honestū. Sñt finis liberozum magis est honor qñ vñlitas. vt satis notū est. Forte tñ op/ positū dñm est de seruis. qñ forte magis dñt qñre lucz qñ honorē. qñ ipi sunt tales. qñ seruitus nō se extendit ad hos/ nozē vt videt. Pñz etiā suppositio. nā pñ hoc qñ iuuenes pñs/ cipalitus qñunt honorē qñ luczū disponunt ad regendū rēs publicā debite. Et suppone se qñtur. qñ iuuenes imo z quibz etiā alij nō dñt referre ad vñlitatē id qñd de sūt natura est honestū z lñtz. qñ hoc esset seruire sic abuti rebz. vt pñz/ siderati dicta pñm in hoc octauo. Tñ vt dñ pñus. Opa/ tio ex se non est pñcipalit litera vel serua. sed ex fine. qñ sñlia pñt exercere literi z seruiti pñter diuersos fines vt als oñs/ sum est. Et qñ pñ pbabilitatē inferri qñ nō expedit aliquem ordinari ad aliquē statū vt ex illo lucro inde surgere possit viuere. Pñz. qñ hoc est facere illū statū lucratiuū qñd est in/ cōueniēs. vt als vñsum fuit. hoc est etiā disponere tale offi/ ciū qñd est de se honorabile ad luczū. vel saltē de hñ est tñmen dñ. sed hoc est abuti. igit rē. Et in hoc pñ fundari qñ facerz/ dotes nō dñt assumi nisi in aliquōlter diuitibz z titularis vt als vñsum fuit. ne illo (qñd est maxie honorabile) abutant. Sñt ordinādo dominiū ad luczū z vñlitatē dicere de ofi/ ficiarijs publicis. sicut sunt baliui vicecomites. Etiā quia hoc est pñdere pñsonis non officijs. Et qñ sedo pñ inferri. qñ nō expedit pedagogos pñmuri qñ tendū ad luczū docēdo vel potius iuuenibz vñcualia mñstrādo. Pñz qñ ordināt to/ tū factū ipsoz in luczū. z sic nec curāt de moribz z scia iue/ nū nisi inqñtū pñunt ad luczū z vñlitatē eoz. Nec video qñre plus dñt dici pedagogi qñ carnifices vel qdam verula vendēs alleca. Et pñportionabiliter dici pñt vñt z spēalit facul/ tatē artū z spēalit hui? inelutissime vñuersitatis cancella/ riū in hoc turpiter deuincere z omittere vt facilliter ostēdi pñt

Secundo pñcipaliter supponit. qñ ars pñtractua de se vñt/ est ad cognoscendū rez pulchritudinē z pñfectionē. naz pñs qñ qñ cognoscat pulchritudinē z debita pñportionē rei natu/ ralis tandē pñ hoc ascendere pñt ad cognitiōem pñm entis. Pi/ ctura em̄ est vñilis ad mercaturā z ad cognoscendū res ar/ tificiales. vt dñ pñs. Et etiā vñilis ad virtutē. pñ picturaz em̄ tanqñ pñ quendā libz hoies mouent efficacit ad pñtutes et nō solū rōne figure sed etiā rōne coloris qñ colores mo/ uent hoiem sed nō ita efficaciter sicut vox vt pus tactū est pñter qñd dñ pñs qñ color est signū passiōis

Tertio suppositis rñdet ad dubiū. sciz qñ expedit iue/ nes in arte pñtractua aliquōlter instrui vel erudiri. Patz ex/ dictis. qñ pñ hoc disponunt ad pñtutē z cognitiōez rez. z etiā ad pñeplandū repñtata in picturis. Et etiā in se z ingenio pñtuo eleuant. qñ conclusio vera. Tñ diligēter attendendū est ne depingāt in honesta. qñ pñ hoc possent efficacit ad maluz hoies moueri imo philtendū ē ne talia videāt sicut in sep/ timo hui? vñsum fuit. Et vñtis seqñt. qñ sicut possum? pñba

versoris

biliter opinari de moribz hoim pñ musica. scz pñ hoc qñ ma/ gis inclināt ad hñc vel illā spēm musice Sic pñportionabi/ liter in picturis. qñ si qñs inclinēt ad pingendū talia vt talia pbabilit pñ opinari ipm sic vel sic inclinari. vt si depingat bella inclināt ad bellū. z ita de alijs. Quātū ad hñ qñ phus rāgit iuuenes erudiri in lñis satis dñm est in pñcedēti qñone.

Dubitat tertio. an iuuenes ad arma assumēdi debeāt dure nutriri z siluestres fieri. Pro solutōe supponit. qñ vsus armoz est in cōitate necēarius. pñ ex als dictis Secū do ad habitandū hoies in armis nō expedit ipos fieri sil/ uestres sic rāgit pñs de qñbusdā. qñ tāte inhūanitatē erāt qñ nō verebant hñanas carnes comedere. Patz etiā. qñ ta/ les nō sunt in armis valētiōres. vt pñbat pñs pñ siluestres sumptā de aialibz. qñ siluestria aialia nō sunt ita ferocia et audacia sicut domestica. nā canes occidūt lupos. z cñs.

Et si de leonibz obijcias aliqd. repellit qñ repiunt canes qñ leones venant. sicut canes gallicani lupos. vt multi recitāt ita qñ nō pñt inuenire aialia siluestria tāte audacie z boni/ tatis sicut repiunt domestica. qñ dñ maxie pñuentat spēi hu/ mane mititas z discōuenit ferocitas seqñt qñ audacie magis approbādū sunt hoies hñani qñ feroces vel siluestres. et pñ pñs suppositio pñ. Tercio supponit. qñ ad arma debite exercēda nō solū requit audacia seu ferocitas z corpis forte rudo ac in ea exercitiū. sñ pñcipalit requit debita dispositio animi. scz prudētia bellica z dilectio boni cōis magis qñ pñ pñij corpis. Et requit honoris appetitus z erubescētia vñtu perij. Nā vt habet scdo ethicoz. duo sunt qñ fecerūt heros/ rē audacē. sñ velle honorari in pugna. z erubescere turpe fūz gā. Multa alia requirunt pñter ea qñ mō nō sñ pñcularizāda. qñ ista sufficiūt ad pñpositū declarandū. Quarto suppo/ nit. qñ generaliter in oibz opatio pñfici habitū. hoc supponit ex libro ethicoz. Et quo pñz qñ habit? bellicus dñ pñ exerci/ tiū armoz generari z pñfici. In videmus qñ vñt lñs pñtina bella ibi hoies sunt meliores in armis. Et pñ tāto als dñm fuit. qñ exñte pace nondū dñ ex toto armoz vsus cessare. vt satis pñz

Istis suppositis dñ pñmo ad dubiū. qñ non expes/ dit ad iuuenes fieri valentes in armis ipos dure nutriri. sñ eut faciebāt lacedemones. Pñz qñ pñ hoc scz qñ nutriebātur nimis dure in locis siluestribz ipi fiebāt inhūmani z nimis crudeles. tales aut non sunt in armis meliores vt dñm est in vñno notabili. Tum qñ pñ hoc fiebant minus prudētes z inciuiles vt pus habitū est. Tum qñ fiebant impfecti fñm corpus z aiam pñter defectum nutrimenti debiti. Tum qñ fiebāt in corpe z aia serules. qñ conclusio vera. Et ista pñt fa/ cilliter declarari. vñ lacedemones hñt se circa hoc acti. opñt mñ esset qñ ipsi fierēt crudeles. z acti sufficeret eis. qñ tñ nō est verum. imo est qñsi minimū. Nā facillius excedūt hoies in crudelitate qñ deficiunt. Secdo dñ qñ expedit iuuenes fñu discretōem pedagogi pñ pñte nutriri et in armis moderate exerceri seu exercitare a pñcipio iuuetutis. Patet. quia sup/ positio vsu armoz tanqñ necessario in ciuitate vt dñt pñma suppositio opñt homies in eis exercitari. cum opatio pñfci cñt habitū. vt dñ vñtima suppositio. sed nō sufficit tpe bel/ li iuuenes in armis studere sed studuisse a iuuetute. qñ neg/ dum exire debent in actū pñfectum si deficiat habitus pñfec/ tus. z iō turpiter vincunt. Sicut vitupabilis esset cleric? qui tunc pñmo studeret cum respōdere deberet. z sic turpiter vincere. Et iterū. qñ iuuenes in hñmōi exercitio facilliter excederent. iō oportet qñ cum licentia expri sic exerceantur ergo conclusio vera. Quo ad vñctū z nutrimentū pñz. qñ euz ibi deficeret pñtingit z supabundare. opñt qñ cñ pñilio exp/ ti (cñ qñ forte expeditet pñtitiū medici) ipos iuuenes nutriri

Octavi politicoz

Folio Cxii

Ex istis patz rñsio ad dubiũ. Sequitur pmo q expedit iuuenes cñ discretione pedagogi in artibz z sciẽtijs imbui. Pz sicut de exercitio in armis. vii pedagogus dz eẽ talis q sciat ipos in scia docere eis debiti ordine scie dādo. Un aliqñs doctores qñ scias vltra alios influẽt i discipulos stante eẽntiali scia. Ex q pz q illi q sunt pueros nō debet noĩari pedagogi sed potius dispensatores. qz cor ipsoz mas ner in suspẽso z dispensatõe potius q in doctrinatõe tunc nũ. Et ista materia esse large tractāda si ipos sufficeret. sz ppter breuitatẽ ipam tractandā rangẽ pñentẽ ad librum de disciplina scolariũ remitto. Tñ vñ est certũ. sz q in h est magnus defectus. qz nullus nisi mercator pẽ esse peda gogus. Et ex hoc oriunt magna incõueniẽtia nedũ in stu dio sed in toto orbe qñ ex iuuenibz pñsit futura policia vt dñi est. Sequitur vltra q p gradus z honores debet iue nes ad scias puocari. qz si sint magni z nobilis animi ppter honores. puocari. qñ si sint magni z nobilis animi ppter honore aggrediunt ista. Ex quo pz q pñciosum est z des testabile p bono studio iuuenes p alios rẽpatores exa minari vt ad gradũ scie assumant. Patet. qz hoc est cecos iudices facere de coloribz. vt nouit eos quāta incõueniẽ tia z corruptiões atqz pemptus scie sequant. Un in hoc puro facultatẽ artium multũ deficere q ad aliqz multos em in hoc vidi errare circa multa. Ad hoc ppositum face rent dicenda que forte alr tractabunt in alijs. Et sic ter minatur presens articulus.

Ad rones ante opposi

tũ. Ad primā dz q rō bene pbat q musica ordinata ad de lectionẽ eis esset nociua. Et hoc pcedo. cñ quo stat tñ q aliqua musica potius contrahit a delectationibz illicitis q eas causet. z talis est iuuenibz vñlis. Ex quo pz q fm di versas etates diuerse musice siue diuersi modi musicales expedit. Ad scđam p idem rñdetur. q aliqua musica re trahit a lasciuia z ocio. Vñ est tñ q aliqua est que ad la sciũā instigat. z hec est iuuenibz multũ nociua vt liquet.

Ad terciā dz q sicut pñus vsus debite musice plus valet q alterus. sicut indebit vsus plus nocet. Quar tam aut soluere est leue. Dicit ergo negādo q musica nō est liberalis saltẽ aliqua. Et qñ dz q tñc attribueret i os uñ. Dico q vsus musice in etate minus pfecta est vñlis et illiberalis. Vel dz q hoies maxime pteplatiũ q pñuẽ in telligunt nō indigent musica. Et hoc voluit dicere phus cñ quo tñ stat veritas qñtionis vt prius visum est. Ad quĩnam de luforibz instrumentoz qre reputant infames satis dñi est. qz scz ipst abutunt musica ipam totam ordi nādo ad delectationẽ z pñacenciā inordinatā. Et etiā nō vñnt doctũ sed potius frĩgũ. vt satis oñsum est specialitẽ defĩtulatoribz. Ad vltimā de cantatoribz satis dictũ est. Auctoritas phi allegata post oppositũ est pro dictis in corpore questionis

¶ Questiones venerabilis dñi magistri Joannis ver foris sup octo libros politicoz Aristotelis cum textu eius dem elaboratissime magnaqz diligentia denuo iam correz ere atqz impreffe in alma ciuitate Colonienfi per Henrĩ cum Quenell Anno incarnationis dominice. M. cccc. xcviij. quarto nonas Julij sine feliciter habent. de quo sit benedictus qui regnat trinus z vnus.

Incipit tabula con

tinens questiones venerabilis domini magistri Joannis verforis super octo libros politicoz Aristotelis cum nu mero folioz annotatas

Dones primi li. politici.

- Utrum intentio scientie politice sit de summo hominis bono Folio pmo.
- Quid sit subiectũ politice scie eodem
- Utrum in cõmunicatione hominũ sit necessariũ principa rus specificẽ distingui fo. ij.
- Utrum ciuitas siue ciuitas sit a natura fo. iij.
- Utrum naturale sit q hõ homĩ dominet fo. v
- Utz intellectus pñcipet apperitui aliquo pñcipatu fo. vi
- Utrum pter seruitutem naturalem sit etiam seruitus legalis fo. viij
- Quid sit seruitus eodem
- Utrum nobilitas insit homĩ a natura fo. viij
- Utrũ hõ naturaliter dñetur alijs aialibus fo. x.
- Utrum pecunia sit necessaria ad cõmensurandum com/ mutabilia eodem
- Utrum oēs pecuniatiue spēs sint naturales fo. xij
- Utrum vsura sit licita fo. xij
- Utrum eodem regimĩne regantur vxor filius seruus et subditus fo. xv
- Utz eadẽ sit virtus in pñcipante z subdito fo. xvi

Dones. ij. libri politici.

- Utrum lex socratis (qui posuit vxores cõmunes esse) sit licita fo. xviij
- Utrũ patri liceat filium abnegare fo. xix
- Utrum liceat alicui rem propriam possidere in ciuitate be ne recta fo. xxi
- Utrũ mulieres sint instruende ad opa bellica fo. xxiij
- Utrũ in ciuitate debet esse possessiones eqles fo. xxiiij
- Utrum expedit facere cõia cõiunia fo. xxv
- Utrum lex humana sit mutanda fo. xxix
- Utrũ in ciuitate debet esse vñ pñziũ fo. xxx
- Utrum paupertas impediatur aliquem eligi in pñcipem vel regem fo. xxxi.
- Utrum in omni pñcipatu semper melior sit eligendus in principem eodem
- Utrũ falsit testimonij crimẽ debeat puniri fo. xxxij
- Utz ebri? delinquẽs sit magis puniẽdus q al? xxxij

Dones. iij. libri politici.

- Utrum in vniuerso orbe sit vnus monarcha omniũ tem poralium fo. xxxiiij
- Utrum omnes homines habitantes in ciuitate dicatur ciues fo. xxxv
- Utrũ pñus ciuis studiosz boni viri sit eadẽ fo. xxxvi
- Utrum sit vna prudencia respectu boni communis et proprii fo. xxxviij
- Utrum tñ sine sex politicaz genera fo. xxxix
- Utrũ policia melius regat ab vno vel a pluribz fo. xli.

Tabula

Utrum fm excessum cuiuslibet boni erit aliquis principa
rus
Utrum homo omnes alios homines excedens dicatur
incivilis
Utrum licitū sit malefactores occidere
Utrum magis expediat regem assumi per electionem q̄
per generis successionem

Dones. iiii. libri politi.

Utrum politicus leges & earum differentias habeat con
siderare
Utrum populus in democracia dominetur fm leges vt
sententias
Utrum democracie sint meliores obl charchijs
Utrum ciuitas composita ex medijs ciuibus sit magis
eligenda
Utrum aristocracia simplex sit melior mixta
Utrum in democracia filij pauperū & diuitum sint eodem
regimine regendi
Utrum pugnātes pro patria licite possint viuere de sub
stantia populi
Utrum obl charchicus prudēs debeat aliquos honores
pauperibus distribuere
Utrum communitas melius iudicet per tres iudices q̄
per omnes
Utrum assumptione alicuius persone possit esse modus
eligendi fortialis
Utrum p̄cipere sit maximū in policia
Utrum diuisio p̄ncipatuū sit expediens
Utrum vile est esse paruas curias in ciuitate pro paruis
causis expediendis
Utrum princeps debeat admittere omnes ad p̄acticaz
quorū volunt in ciuitate

Dones. v. libri politi.

Utrum tyrannus sit pessimus inter omnes
Utrum seditiosus sit puniendus
Utrum ad vitandum seditiones sint relaxande pene vel
remittende
Utrum locus sit causa seditionis
Utrum homines patientes verecundiam sint in p̄ncipis
pes eligendi
Utrum elementa per que policie corrumpūtur et saluāz
tur sint contraria
Utrum rex debeat sedare bella nobiliū inter se
Utrum vnus possit habere plura feuda
Utrum p̄ncipatus debeat esse lucratiuus
Utrum p̄mittendi sint ludi & choree in ciuitate
Utrum ad prolongandum democracias sit malum cas
moderari
Utrum tyrannis sit minus durabilis
Utrum princeps possit prohibere scholas
Utrum possit vna policia in aliam sibi propinquiorē trās
mutari
Utrum expediat q̄ mulieres dominantur

Dones. vi. libri politi.

Utrum princeps possit dissoluere policiam transgressam
sui inferioris
Utrum agricole et pastores sint ad democratizandum

meliores
Utrum spurij et illegitimi sint ad p̄ncipatus et hono
res assumendi
Utrum quattuor leges posite a philosopho sint viles in
democracia
Utrum expediat in democracia facere fraternitates
Utrum in extrā democracia expediat mala simulare eodē
Utrum p̄ncipatus democraticus sit oppositus p̄ncipis
patui obl charchico
Utrum necesse sit in eadē ciuitate eē p̄les p̄ncipatus
Utrum expedit eundē dare sententiā & exequi

Dones. vii. libri politi.

Utrum expediat aliquā nationē ceteris dñari
Utrum vita actiua vel contemplatiua magis sollicitet ci
uitatem
Utrum sint ponende leges in ciuitate quibus ciues pro
uocentur ad bellum
Utrum liceat bellatores p̄tra inimicos vti insidijs
Utrum p̄nceps debeat duella p̄mittere
An cōuictus in duello rōnabilē tanq̄ reus puniat
Utrum sint optime partes policie que sunt acquisitiue
virtutis
Utrum sacerdotes carentes possessionibus sint tanq̄ ci
ues reputandi
Utrum ad regē spectat instituere sacerdotes
Utrum expediat ciuitatē situatā esse sup mare
Utrum expedit ciuitatē circūcingi muris
Utrum expedit castrū esse in ciuitate
Utrum princeps debeat curare de aqua et aere ipsius ci
uitatis
Utrum legislator bz summope virtutē iudicare
Utrum sit licitum abozsum pcurare
Utrum cōmittens adulteriū debeat puniri
Utrum princeps debeat curare de filijs natis vsq̄ ad sep
timū annum
Utrum iuuenes p̄mittendi sunt flere

Dones. viii. libri politi.

Utrum p̄nceps politicus debeat curare de instructiōe iu
uenū a septimo anno vsq̄ ad etatē virilē
Utrum iuuenes ad honores politicos assumendi sint in
artium scientijs erudiendi
Utrum scia musicalis sit iuuenibz vtilis
Utrum vita actiua magis indigeat musica q̄ vita con
templatiua
Utrum iuuenes sint in arte p̄tractiua erudiendi
Utrum iuuenes ad arma assumendi debeant dure nutri
ri et siluestres fieri

Finis tabula

colorchecker DIGITAL SG

